Hope International University
226.1 B974h
REF
Bible/A harmony of the synoptic gospels
3 2866 00029 8501

A HARMONY OF THE SYNOPTIC GOSPELS IN GREEK

BURTON AND GOODSPEED

Pacific Christian College Library

Wendell Greenlee

R
226.1 Burton
B974h A harmony of the synoptic gospels
14014

For Reference

Not to be taken from this room

l W. Greenlee
2330 N. Halsted St.
Chicago, Ill

LIBRARY
PACIFIC CHRISTIAN COLLEGE

A HARMONY OF THE SYNOPTIC GOSPELS IN GREEK

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS
CHICAGO, ILLINOIS

THE BAKER & TAYLOR COMPANY
NEW YORK

THE CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS
LONDON

THE MARUZEN-KABUSHIKI-KAISHA
TOKYO, OSAKA, KYOTO, FUKUOKA, SENDAI

THE MISSION BOOK COMPANY
SHANGHAI

A HARMONY OF THE SYNOPTIC GOSPELS IN GREEK

By

ERNEST DE WITT BURTON

and

EDGAR JOHNSON GOODSPEED

LIBRARY
PACIFIC CHRISTIAN COLLEGE

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS
CHICAGO, ILLINOIS

COPYRIGHT 1920 BY
THE UNIVERSITY OF CHICAGO

All Rights Reserved

Published December 1920
Second Impression February 1922
Third Impression December 1924

Composed and Printed By
The University of Chicago Press
Chicago, Illinois, U.S.A.

14014

226.1
B974h
1920

PREFACE

For more than a century, since the name "Synoptic Gospels" was first applied to our first three Gospels, because of their observed similarity in content and structure, the task of ascertaining the mutual relations of these three books and their sources has engaged the attention of New Testament scholars. The list of those who have contributed to the solution of the problem is a long one including, among others, Griesbach, Eichhorn, Schleiermacher, Gieseler, Wilke, Baur, Hilgenfeld, Weisse, Holtzmann, Holsten, Bleek, Weiss, Meyer, Wendt, Wellhausen, Jülicher, Wernle, Spitta, and Harnack in Germany, and among English writers, Owen, Marsh, Westcott, Bruce, Woods, Badham, Abbott, Salmon, Wright, Hawkins, Stanton, Sanday, and Streeter. One result of the labors of these men is that the question is no longer one which concerns the technical scholar only but demands the consideration of all who aspire to any measure of independence in their judgment of the value of the Gospels. Value is not indeed determined by origin, but the two matters are so intimately related that one cannot determine the former without an intelligent judgment on the latter. For the reaching of such a judgment an indispensable instrument is an arrangement of the Gospels in parallelism which makes possible an accurate comparison of their text, sentence by sentence, phrase by phrase, word by word.

Convinced by experience that none of the works prepared and published for this purpose fully met the necessities of the case, we began some years ago the preparation of a work which should more perfectly serve the needs of the student. The main lines for such a work were laid down in an essay published in 1904.[1] Having in mind the widening interest in the subject on the part of students who do not read Greek, and discovering that the main facts can be exhibited even in the English text, we recently published with Charles Scribner's Sons of

[1] See Burton, *Some Principles of Literary Criticism and Their Application to the Synoptic Problem*, Chicago, 1904; cf. also Burton, "Some Phases of the Synoptic Problem" in *Journal of Biblical Literature*, Vol. XXXI, Part II, 1912.

New York, *A Harmony of the Synoptic Gospels for Historical and Critical Study.* Except for its use of the Greek text in place of the English, the present work is in method and execution substantially identical with that.

As the purpose of this book is not harmonization or the discovery from the narratives of a historical order of events, but the exhibit of the facts respecting the parallelism of the Gospels as they stand, we have in general retained each of the three Gospels in its own order. The only exceptions to this statement are that the material of Matt. chaps. 8–11, in which Matthew has followed an order of his own, we have arranged in the order of the other evangelists, and that Luke 8:19–21, which though closely parallel to Mark 3:13–35 is placed by Luke after the Parables by the Sea instead of before them as in Mark, we have placed in Mark's position.

We have found the intricate documentary relationships of the Synoptic Gospels greatly clarified by making a sharp distinction between (1) parallel sections, and (2) parallel material in non-parallel sections.[1] Parallel sections are sections which by position and content or by content only are shown to be as sections basally identical—narratives of the same event, or discourses dealing with the same subject in closely parallel language. They may differ greatly in extent by reason of one evangelist's including material which another omits. Parallel passages in non-parallel sections are passages which, though standing in sections not basally identical, closely resemble each other in thought or language. This *Harmony* places in parallelism not only the whole of the two or more parallel sections but also all parallel material in non-parallel sections. The latter is printed in smaller type and sometimes for practical convenience at the bottom of the page.

The book is therefore not constructed in the interest of any theory. Yet by our study of the facts, which has extended now through many years, we have come to hold certain definite opinions with regard to the relations of the Synoptic Gospels to one another and their literary sources, and we judge it not unprofitable to state briefly the theory which the facts seem to us to demand—a theory which we are more and more convinced furnishes the clue to the complicated problem.

[1] Burton, *Principles of Literary Criticism,* pp. 54 f.

1. Our Second Gospel, or a document in large part identical with it, was employed as a source by both our First and Third Gospels.

2. Matthew and Luke also possessed in common a document containing substantially the non-Markan material now found in Luke 3:1—9:50, viz., Luke 3:7–18, 23–38; 4:2–30; 5:1–11; 6:20—8:3. For convenience, it may be called G.

3. Matthew and Luke possessed a third document consisting substantially of the non-Markan material now found in Luke 9:51—19:28, viz., Luke 9:51—18:14 and 19:1–28, from which Matthew drew about one-half; or this portion of Luke is itself composite, consisting of two documents, one of which Matthew possessed, but both of which were in the hands of Luke, probably already combined into one. The portion which was used by Luke only, and perhaps not in the hands of Matthew, may be called Pl; the remainder Pm; or the whole document P.

4. Matthew also possessed a document not in the hands of Luke. It included about one hundred and fifty verses of sayings of Jesus, now scattered through chapters 5–25 of Matthew.

5. Besides these major sources, there were, undoubtedly, several other sources of Matthew and Luke, oral or written, each having his own; thus, e.g., Luke had his infancy narrative and a special narrative of the passion and resurrection story; Matthew had his infancy story and a source or sources of rather late origin and pertaining to the public ministry and to the passion history.

The text of the Gospels employed in this book is that of Westcott and Hort, the critical excellence of which is now, thirty-nine years after its publication, more firmly established than ever, and is nowhere more significant than in the comparison of the Gospels. The use of this text with its marginal readings has made it possible for us to limit our additions to the latter for the most part to those variant readings which illustrate the effect of harmonistic corruption bearing directly on the synoptic problem.

Permission of the publishers, MacMillan and Company, Ltd., London, to make use of this text is herewith gratefully acknowledged.

To President Judson and the University of Chicago we desire to express our deep appreciation of their co-operation in the publication of this volume. Without the subsidy which the University, on the recommendation of the

President, granted with no expectation of reimbursement, our work must still have remained in manuscript. Our hearty thanks are due to Miss Fridelle Newberger, Mrs. Mabel C. Lee, Mr. William H. Herdman, Mrs. Elizabeth Mader, and Mrs. Jessie Dunten Johnson, who with an interest, skill, and cheerfulness unequaled in our experience, have co-operated with us to make the book typographically correct.

Ernest DeWitt Burton
Edgar Johnson Goodspeed

University of Chicago
August 1, 1920

ANALYTICAL OUTLINE OF THE SYNOPTIC GOSPELS

PART I

INFANCY AND YOUTH OF JESUS

Section Titles	Parallel Sections			Parallel Material in Non-Parallel Sections			P.
	Matt	Mark	Luke	Matt	Mark	Luke	
1. Luke's Preface			**1:1–4**				1
2. The Genealogy (Mt)	**1:1–17**					3:23–34	1
3. The Birth of John Promised			**1:5–25**				4
4. The Annunciation to Mary			**1:26–38**	1:18*b*, 20*c*, 21*a*			4
5. The Annunciation to Joseph	**1:18–25**					1:27; 2:5*b*, 4; 1:31, 35; 2:7*a*, 21*b*	5
6. Mary's Visit to Elizabeth			**1:39–56**				6
7. The Birth of John the Baptist			**1:57–80**				7
8. The Birth of Jesus			**2:1–7**	1:20*b*; 2:1; 1:18*b*, 25*a*			8
9. The Angels and the Shepherds			**2:8–20**				8
10. The Circumcision			**2:21**	1:25*b*			9
11. The Presentation in the Temple			**2:22–39**	2:23*a*			9
12. The Wisemen from the East	**2:1–12**					2:4	10
13. The Flight into Egypt	**2:13–23**					2:39*b*	11
14. Childhood at Nazareth			**2:40**				11
15. Visit to Jerusalem			**2:41–50**				11
16. Eighteen Years at Nazareth			**2:51, 52**				12

PART II

INTRODUCTION TO PUBLIC WORK

Section Titles	Parallel Sections			Parallel Material in Non-Parallel Sections			P.
	Matt	Mark	Luke	Matt	Mark	Luke	
17. The Ministry of the Baptist	**3:1–12**	**1:1–8**	**3:1–20**	4:17*b*; 11:10*b*; 12:34; 23:33; 7:19; 14:3, 4	1:15*b*; 6:17, 18	7:27*b*; 3:21	13

Section Titles	Parallel Sections			Parallel Material in Non-Parallel Sections			P.
	Matt	Mark	Luke	Matt	Mark	Luke	
18. The Baptism of Jesus, and the Genealogy (Lk)	**3:13-17**	**1:9-11**	**3:21-38**	3:6; 17:5; 1:1-16	1:5; 9:7	9:35	17
19. The Temptation	**4:1-11**	**1:12, 13**	**4:1-13**				20

PART III

THE GALILEAN MINISTRY

Section Titles	Parallel Sections			Parallel Material in Non-Parallel Sections			P.
	Matt	Mark	Luke	Matt	Mark	Luke	
	Chapter I. The Beginnings of Jesus' Work in Galilee, §§ 20–23						
20. The Departure into Galilee	**4:12-17**	**1:14, 15**	**4:14, 15**	3:2; 4:24, 23*a*; 9:35*a*	1:21, 28, 39*a*; 6:6*b*	4:31, 44	23
21. The Rejection at Nazareth (Lk)			**4:16-30**	13:53-58	6:1-6*a*		24
22. The Call of the Four (Mt–Mk)	**4:18-22**	**1:16-20**				5:1-11	27
23. The Response to Jesus' Work	**4:23-25**			9:35	1:39; 6:6*b*; 1:28, 32, 34*a*; 3:7*b*, 8	4:44, 14*a* 15, 37, 14*b*, 40; 6:17*b*	2?
	Chapter II. Teaching and Gathering Disciples, §§ 24–27						
24. A Day in Capernaum	**8:14-17**	**1:21-34**	**4:31-41**	4:13; 7:28*b*, 29; 4:24*a*; 12:16	3:11, 12	4:14*b*	30
25. A Preaching Tour in Galilee		**1:35-39**	**4:42-44**	4:23; 9:35	6:6*b*	5:16; 4:15*a*	33
26. The Call of the Four (Lk)			**5:1-11**	4:18-22	1:16-20		34
27. The Healing of a Leper	**8:1-4**	**1:40-45**	**5:12-16**				36

Section Titles	Parallel Sections: Matt	Mark	Luke	Parallel Material in Non-Parallel Sections: Matt	Mark	Luke	P.
	Chapter III. The Growing Hostility of the Pharisees, §§ 28–32						
28. The Healing of a Paralytic	**9:1–8**	**2:1–12**	**5:17–26**		5:21;3:22		37
29. The Call of Levi	**9:9–13**	**2:13–17**	**5:27–32**				40
30. The Question about Fasting	**9:14–17**	**2:18–22**	**5:33–39**				41
31. Plucking Grain on a Sabbath	**12:1–8**	**2:23–28**	**6:1–5**				42
32. The Withered Hand	**12:9–14**	**3:1–6**	**6:6–11**			14:5; 12:24; 14:3, 4*a*	44
	Chapter IV. The Organization of Jesus' Followers, §§ 33, 34						
33. The Fame of Jesus	**12:15–21**	**3:7–12**		4:25	1:34*b*	6:17–19; 4:41	46
34. The Choosing of the Twelve		**3:13–19*a***	**6:12–19**	5:1*a;* 10:2–4; 12:15; 4:25	1:35; 3:7–10		48
	Chapter V. The Sermon on the Mount, §§ 35–44						
35. The Character and Duties of Disciples	**5:1–16**		**6:20–26**		3:13; 9:50*b;* 4:21*b*	6:12, 13, 17; 14:34*b*, 35*a;* 11:33; 8:16	49
36. The Righteousness of the Kingdom and the Law	**5:17–20**					16:7	52
37. The Righteousness of the Kingdom and the Teaching of the Synagogue	**5:21–48**		**6:27–36**	18:9, 8; 19:7, 9; 7:12*a*	9:47, 43; 10:4, 11, 12;12:31	12:58, 59; 16:18	52
38. The Righteousness of the Kingdom and the Ostentation of the Jews	**6:1–18**			6:32; 26:41;18:35	14:36, 38; 11:25	12:30; 11:2–4; 22:40	57
39. Trusting and Serving God Alone	**6:19–34**					12:33, 34; 11:34, 35; 16:13;12:22–31	60
40. On Judging	**7:1–6**		**6:37–42**	15 : 14*b;* 10 : 24, 25*a*	4:24*b*		63
41. On Asking of God	**7:7–11**			21:22	11:24	11:9–13	64

Section Titles	Parallel Sections			Parallel Material in Non-Parallel Sections			P.
	Matt	Mark	Luke	Matt	Mark	Luke	
42. The Golden Rule	**7:12**			22:40		6:31	65
43. On Doing Righteousness	**7:13–27**		**6:43–49**	12:33; 3: 10*b*; 12: 35, 34*b*		13:24; 3: 9*b*; 13: 26, 27	65
44. The Wonder of the Multitude	**7:28, 29**				1:22	7:1*a*	68
	Chapter VI. Galilean Events Not Narrated by Mark, §§ 45–49						
45. The Centurion's Servant	**8:5–13**		**7:1–10**	7:28*a*;13: 42, 50; 22:13*b*; 24:51; 25:30		13:29, 28*b*, *a*	68
46. The Raising of the Widow's Son			**7:11–17**				71
47. The Message from John the Baptist	**11:2–30**		**7:18–35**	21:31*b*, 32;13:9, 43*b*; 10: 15; 28: 18*b*	1:2; 9:13; 4:9*b*, 23	16:16; 8: 8*b*; 14: 35*b*; 10: 13–15, 12, 21, 22	72
48. The Anointing of Jesus (Lk)			**7:36–50**	26:6, 7	14:3		77
49. A Preaching Tour, Women Accompanying			**8:1–3**				79
	Chapter VII. Opposition and Suspicion, §§ 50, 51						
50. On Casting out Demons by Beelzebub (Mt–Mk)	**12:22–45**	**3:19*b*–30**		9 : 32–34; 7:16–20; 3 : 10*b*, 7*b*; 23: 33; 16:4*a*	8:22f; 9: 40; 8:12	11:14–23; 9:50*b*; 12:10; 6: 43–45; 3: 9*b*, 7*b*; 11:29–32, 24–26	79
51. The Kindred of Jesus	**12:46–50**	**3:31–35**	**8:19–21**				86
	Chapter VIII. Parables by the Sea, §§ 52–65						
52. The Soils	**13:1–9**	**4:1–9**	**8:4–8**	Cf § 47	C § 47	Cf § 47	87
53. The Reason for the Parables	**13:10–17**	**4:10–12**	**8:9, 10**		4:25	8 : 18*b*, 12*b*; 10: 23, 24	89

Section Titles	Parallel Sections			Parallel Material in Non-Parallel Sections			P.
	Matt	Mark	Luke	Matt	Mark	Luke	
54. The Explanation of the Parable of the Soils	13:18–23	4:13–20	8:11–15		4:12*b*		90
55. On the Use of Parables		4:21–25	8:16–18	5:15; 10: 26*b*. Cf § 47. 7: 2*b*; 13: 12; 25:29	Cf § 47	11:33; 12: 2. Cf § 47. 6:38*b*; 19:26	92
56. The Tares	13:24–30						93
57. The Seed Growing of Itself		4:26–29					94
58. The Mustard Seed	13:31, 32	4:30–32				13:18, 19	94
59. The Leaven	13:33					13:20, 21	95
60. Jesus' Custom of Speaking in Parables	13:34, 35	4:33, 34					95
61. The Explanation of the Parable of the Tares	13:36–43			Cf §§ 45, 47	Cf § 47	Cf § 45. 13:28. Cf § 47	95
62. The Hidden Treasure	13:44						97
63. The Pearl of Great Price	13:45, 46						97
64. The Drag Net	13:47–50			Cf § 45. 13:43		Cf § 45. 13:28	97
65. The Understanding and Use of Parables	13:51–53						98
	Chapter IX. Deeds of Power about the Sea of Galilee, and Return to Nazareth, §§ 66–69						
66. The Stilling of the Tempest	8:18–27	4:35–41	8:22–25			9:57–60	98
67. The Gerasene Demoniac	8:28–34	5:1–20	8:26–39				100
68. The Raising of Jairus' Daughter, and Other Acts of Healing	9:18–34	5:21–43	8:40–56	9 : 1. Cf §§ 141, 50	Cf § 141. 8:22–26. Cf § 50	Cf § 141. 11:14, 15	104
69. The Rejection at Nazareth (Mt–Mk)	13:54–58	6:1–6*a*				4:16–24	109
	Chapter X. Discourse to the Twelve on Preaching the Gospel, §§ 70–76						
70. The Sending Forth of the Apostles	9:35–10: 4	6:6*b*, 7	9:1	4:23; 14: 14	6 : 34; 1: 39; 3:16–19*a*	10:2; 4: 44; 6:14–16	111
71. Instructions for the Journey	10:5–15	6:8–11	9:2–5	10:1; 4: 17; 10: 16, 18; 11:24	6:7, 12; 1: 15; 6:13	9:1; 10:3–12	113
72. Persecution Predicted	10:16–23			11:24; 24: 9, 13	13:9; 6: 11*b*; 13: 11–13	10:3; 21: 12 – 19; 12:11, 12	116

Section Titles	Parallel Sections			Parallel Material in Non-Parallel Sections			P
	Matt	Mark	Luke	Matt	Mark	Luke	
73. Courage and Faith	**10:24–33**				3:22; 4:22; 8:38	6:40; 8:17; 12:2–9; 21:18; 9:26	118
74. On Taking up One's Cross	**10:34–39**			16:24b, 25	13:12; 8:34b, 35	12:51–53; 14:26, 27; 9:23b, 24; 17:33	120
75. On Rewards	**10:40–42**			18:5	9:37, 41	10:16; 9:48b	121
76. The Departure of Jesus and the Disciples	**11:1**	**6:12, 13**	**9:6**	10:7, 8; 7:28; 13:53; 19:1; 26:1			122
	Chapter XI. The Climax of the Galilean Work, §§ 77–80						
77. The Death of John the Baptist	**14:1–12**	**6:14–29**	**9:7–9**			3:19, 20	123
78. The Feeding of the Five Thousand	**14:13–23a**	**6:30–46**	**9:10–17**	15:32–39; 9:36	8:1–10		125
79. The Walking on the Sea	**14:23b–36**	**6:47–56**			15:39		129
80. Eating with Unwashen Hands	**15:1–20**	**7:1–23**				6:39	131
	Chapter XII. The Syrophoenician Journey, §§ 81, 82						
81. The Syrophoenician Woman	**15:21–28**	**7:24–30**		10:6	10:47b		134
82. The Return to the Sea of Galilee	**15:29–31**	**7:31–37**					136
	Chapter XIII. Return to the Sea of Galilee, §§ 83–85						
83. The Feeding of the Four Thousand	**15:32–39**	**8:1–10**		14:13–23a	6:30–46	9:10–17	137
84. Demanding a Sign from Heaven	**16:1–12**	**8:11–21**		12:39b		12:54–56; 11:29b; 12:1b	139
85. The Blind Man of Bethsaida		**8:22–26**					141

Section Titles	Parallel Sections			Parallel Material in Non-Parallel Sections			P.
	Matt	Mark	Luke	Matt	Mark	Luke	
	Chapter XIV. Journey to Caesarea Philippi, §§ 86–91						
86. Peter's Confession	**16:13–20**	**8:27–30**	**9:18–21**	18:18			142
87. Jesus Foretells His Death	**16:21–28**	**8:31–9:1**	**9:22–27**	17:22, 23; 20 : 18; 10 : 38, 39, 33	9:31; 10: 33, 34	17:25; 9: 44; 18: 31–33; 14 : 27; 17 : 33; 12:9	143
88. The Transfiguration	**17:1–13**	**9:2–13**	**9:28–36**	3:17	1:11	3:22	146
89. The Epileptic Boy	**17:14–20**	**9:14–29**	**9:37–43*a***	21:21	11:22, 23	17:6	149
90. Jesus Again Foretells His Death	**17:22, 23**	**9:30–32**	**9:43*b*–45**	16:21; 20: 18	8:31; 10: 33, 34	9:22; 17: 25; 18: 31–33	152
91. The Temple Tax	**17:24–27**				9:33*a*		152
	Chapter XV. Discourse on Humility, §§ 92–98						
92. Who Is Greatest?	**18:1–5**	**9:33–37**	**9:46–48**	17 : 24*a*; 23 : 11; 20 : 26, 27; 10:40	10:43, 44, 15	22:26; 18: 17; 10:16	153
93. The Man Casting out Demons		**9:38–41**	**9:49, 50**	12 : 30*a*; 10:42		11:23*a*	154
94. On Offences	**18:6–10**	**9:42–50**		5:30, 29, 13*b*		17:1*b*, 2; 14:34	155
95. The Ninety and Nine	**18:12–14**					15:4–7	157
96. Concerning Reconciliation	**18:15–17**					17:3	158
97. Binding and Loosing	**18:18–20**			16:19*b*			159
98. On Forgiveness	**18:21–35**			6:15	11:25	17:4	159

PART IV

FROM GALILEE TO JERUSALEM

Section Titles	Parallel Sections			Parallel Material in Non-Parallel Sections			P.
	Matt	Mark	Luke	Matt	Mark	Luke	
	Chapter I. Sending Messengers before His Face, §§ 99–103						
99. The Departure from Galilee	**19:1, 2**	**10:1**	**9:51–56**				162
100. Answers to Three Disciples			**9:57–62**	8:19–22			163

Section Titles	Parallel Sections			Parallel Material in Non-Parallel Sections			P.
	Matt	Mark	Luke	Matt	Mark	Luke	
101. Mission of the Seventy			**10:1–16**	10:1; 9:37, 38; 10:7–16*a*, 18; 11:21–24; 10:40; 18:5	6:7–11; 9:37	9:2–5, 48*b*	164
102. The Return of the Seventy			**10:17–24**	11:25–27; 28:18*b*; 13:16, 17	⟦16:18⟧		168
103. The Good Samaritan			**10:25–37**	22:35*a*, 37–40	12:29–31		169
	Chapter II. Singleness of Purpose and Believing Prayer, §§ 104, 105						
104. Visit to Martha and Mary			**10:38–42**				171
105. Concerning Prayer			**11:1–13**	6:9–13; 7:7–11	14:36, 38		172
	Chapter III. Reproof of the Pharisees and Lawyers, §§ 106–110						
106. On Casting out Demons by Beelzebub (Lk)			**11:14–28**	9:32–34; 12:22–24, 38, 25–30, 43–45, 50	3:22–27; 9:40; 3:30, 35	9:50	174
107. The Sign of Jonah			**11:29–32**	12:39–42; 16:4*a*	8:12*b*		177
108. The Inner Light			**11:33–36**	5:15; 6:22, 23	4:21*b*	8:16	178
109. The Rebuke of the Pharisees			**11:37–44**	23:23–27, 6, 7*a*	12:38*b*, 39	20:46	179
110. The Rebuke of the Scribes			**11:45–54**	23:4, 29–31, 34–36, 14			181
	Chapter IV. Concerning Trustfulness, Fidelity, and Watchfulness, §§ 111–116						
111. Concerning Fearing and Trusting God			**12:1–12**	16:6, 11*b*; 10:26*b*–33; 12:31, 32; 10:19, 20	8:15; 4:22; 8:38; 3:28, 29; 13:11	8:17; 21:18; 9:26; 21:14, 15	183

Section Titles	Parallel Sections			Parallel Material in Non-Parallel Sections			P.
	Matt	Mark	Luke	Matt	Mark	Luke	
112. The Rich Fool			**12:13–21**				186
113. Concerning God's Care			**12:22–34**	6:25–33, 8, 19–21			186
114. Concerning Watchfulness			**12:35–40**	25:3ff; 24:43, 44			188
115. The Faithful Steward			**12:41–48**	24:45–51			189
116. Concerning Fire and Division			**12:49–53**	10:34–36	10:38*b*, 39*b*		190
	Chapter V. Warnings to the Jewish Nation, §§ 117, 118						
117. Interpreting the Times			**12:54–59**	16:2, 3; 5:25, 26			191
118. The Galileans Slain by Pilate			**13:1–9**				192
	Chapter VI. Teachings by the Way, §§ 119–124						
119. The Woman Healed on a Sabbath			**13:10–17**			14:5	193
120. The Parables of the Mustard Seed and the Leaven			**13:18–21**	13:31–33	4:30–32		193
121. The Question Whether Few are Saved			**13:22–30**	7:13, 14; 25:11*b*, 12; 7:22, 23; 8:11, 12. Cf § 45. 19:30; 20:16	10:31		194
122. Reply to the Warning against Herod			**13:31–35**	23:37–39			196
123. Discourse at the Table of a Chief Pharisee			**14:1–24**	12:10*b*, 11; 23:12; 22:1–10	3:4	6:9; 13:15; 18:14*b*	197
124. Discourse on Counting the Cost			**14:25–35**	10:37, 38; 16:24*b*; 5:13*b*. Cf § 47	8:34*b*; 9:50*a*. Cf § 47	9:23*b*. Cf § 47	200
	Chapter VII. Parables of Grace, §§ 125–127						
125. The Lost Sheep			**15:1–7**	18:12–14			202
126. The Lost Coin			**15:8–10**				203
127. The Lost Son			**15:11–32**				203

Section Titles	Parallel Sections			Parallel Material in Non-Parallel Sections			P.
	Matt	Mark	Luke	Matt	Mark	Luke	
	Chapter VIII. Warnings against Unfaithfulness, Unmercifulness, and Avarice, §§ 128–131						
128. The Unjust Steward			**16:1–13**	6:24			204
129. Concerning the Law and the Kingdom			**16:14–18**	11:13, 12; 5:18, 32; 19:9	10:11, 12		205
130. The Rich Man and Lazarus			**16:19–31**				206
131. Concerning Forgiveness and Faith			**17:1–10**	18:7, 6, 15, 21, 22; 21:21; 17:20*b*	9:42; 11:22, 23		207
	Chapter IX. Concerning Thankfulness, Watchfulness, and Humility, §§ 132–134						
132. The Ten Lepers			**17:11–19**				209
133. The Coming of the Kingdom			**17:20–18:8**	24:23,26, 27; 16:21; 17:22, 23; 20 : 18; 24 : 37–39, 17, 18; 10:39; 16:25; 24:40, 41, 28	13:21; 8:31; 9:31; 10:33, 34; 13:15, 16; 8:35	9:22, 44; 18 : 31–33; 21:21; 9:24	209
134. The Pharisee and the Publican			**18:9–14**	23:12		**14:11**	213
	Chapter X. Teachings Beyond Jordan, §§ 135–141						
135. Concerning Divorce	**19:3–12**	**10:2–12**		5:32		16:18	214
136. Blessing Little Children	**19:13–15**	**10:13–16**	**18:15–17**	18:3			217
137. The Rich Young Man	**19:16–30**	**10:17–31**	**18:18–30**	22:39; 20:16	12:31	10:27; 22:30*b*; 13:30	217
138. The Vineyard and the Husbandmen	**20:1–16**			19:30	10:31	13:30	221
139. The Prediction of the Crucifixion	**20:17–19**	**10:32–34**	**18:31–34**	16:21; 17:22, 23	8:31; 9:31	9:22, 44; 17:25	222
140. The Ambition of James and John	**20:20–28**	**10:35–45**		23:11	9:35*b*	12 : 50*a*; 22 : 25–27; 9:48*b*	223
141. Bartimæus Healed	**20:29–34**	**10:46–52**	**18:35–43**	9 : 27–31; 15:22			225

Section Titles	Parallel Sections			Parallel Material in Non-Parallel Sections			P.
	Matt	Mark	Luke	Matt	Mark	Luke	
	Chapter XI. The Approach to Jerusalem, §§ 142, 143						
142. Zacchæus the Publican			**19:1–10**				228
143. Parable of the Minæ			**19:11–28**	25:14, 19–29; 13:12	13:34; 4:25; 10:32	8:18*b*	228

PART V

LAST DAYS IN JERUSALEM

Section Titles	Parallel Sections			Parallel Material in Non-Parallel Sections			P.
	Matt	Mark	Luke	Matt	Mark	Luke	
	Chapter I. The Authority of Jesus Asserted and Denied in Jerusalem, §§ 144–148						
144. The Triumphal Entry	**21:1–11**	**11:1–11**	**19:29–44**	24:2*b*; 21:17	13:2	21:6*b*, 37	232
145. The Cursing of the Fig Tree		**11:12–14**		21:18, 19	11:20		235
146. The Cleansing of the Temple	**21:12–17**	**11:15–19**	**19:45–48**	22:33	11:11*b*	21:37	235
147. The Lesson of the Withered Fig Tree	**21:18–22**	**11:20–25**		17:20; 6:14, 15; 7:7; 18:19, 35	11:12–14	17:6; 11:9	237
148. Jesus' Authority Challenged	**21:23–27**	**11:27–33**	**20:1–8**		12:35; 14:49	21:37	239
	Chapter II. Parables of Warning to the Jewish Leaders, §§ 149–151						
149. The Two Sons	**21:28–32**						240
150. The Unfaithful Husbandmen	**21:33–46**	**12:1–12**	**20:9–19**				240
151. The Marriage Feast	**22:1–14**			8:12; § 45		14:16 ff. 13:28	243
	Chapter III. Debate with the Jewish Rulers, §§ 152–155						
152. Paying Tribute to Caesar	**22:15–22**	**12:13–17**	**20:20–26**				245
153. The Question about the Resurrection	**22:23–33**	**12:18–27**	**20:27–38**		11:18*b*		246

Section Titles	Parallel Sections			Parallel Material in Non-Parallel Sections			P.
	Matt	Mark	Luke	Matt	Mark	Luke	
154. The Question about the Great Commandment	**22:34–40**	**12:28–34**	**20:39, 40**	5:43; 19:19*b*; 7:12*b*; 22:46		10:27	248
155. Jesus' Question about the Son of David	**22:41–46**	**12:35–37**	**20:41–44**		12:34*b*	20:40	250
	Chapter IV. Denunciation of the Scribes and Pharisees, §§ 156–159						
156. Ostentation	**23:1–12**	**12:38–40**	**20:45–47**	20:26, 27	9:35*b*; 10:43, 44	11:46, 43; 9:48*b*; 22:26; 14:11; 18:14*b*	251
157. Various Sins	**23:14–36**			5:34; 23:6; 3:7*b*; 12:34	12:38	11:52, 39–44; 20:46; 11:47, 48; 3:7*b*; 11:49–51	253
158. Lament over Jerusalem	**23:37–39**					13:34, 35	257
159. The Widow's Mite		**12:41–44**	**21:1–4**				258
	Chapter V. Discourse on the Last Things, §§ 160–169						
160. Prediction of the Destruction of the Temple	**24:1, 2**	**13:1, 2**	**21:5, 6**			19:44	258
161. The Great Tribulation	**24:3–14**	**13:3–13**	**21:7–19**	10:17–22, 30	13:22	12:11, 12, 7*a*	259
162. The Abomination of Desolation	**24:15–28**	**13:14–23**	**21:20–24**			17:31, 23, 24, 37*b*	262
163. Concerning the Coming of the Son of Man	**24:29–31**	**13:24–27**	**21:25–28**				265
164. The Hour that No One Knoweth	**24:32–44**	**13:28–37**	**21:29–33**	25:14, 13		17:26, 27, 34, 35; 19:12, 13; 12:39, 40	266
165. Concerning Faithfulness	**24:45–51**		**21:34–36**	8:12. Cf § 45		12:42–46; 13:28*a*	268
166. Parable of the Ten Virgins	**25:1–13**			24:42	13:33, 35*a*	12:35, 36; 13:25*b*	269

Section Titles	Parallel Sections			Parallel Material in Non-Parallel Sections			P.
	Matt	Mark	Luke	Matt	Mark	Luke	
167. Parable of the Talents	**25:14–30**			13:12; 8: 12. Cf § 45	13:34; 4: 25	19:12–27; 8 : 18*b*; 13 : 28	271
168. Concerning the Judgment of the Son of Man	**25:31–46**						274
169. Jesus Lodges on the Mount of Olives			**21:37, 38**	21:23, 17	12:35; 14: 49:11 11, 19		275
	Chapter VI. Jesus' Last Interviews with His Disciples, §§ 170–173						
170. Conspiracy of the Chief Priests	**26:1–5**	**14:1, 2**	**22:1, 2**	7:28; 11: 1; 13:53; 19:1			275
171. The Anointing of Jesus (Mt–Mk)	**26:6–13**	**14:3–9**				7:36–38	276
172. Plot of Judas and the Rulers	**26:14–16**	**14:10, 11**	**22:3–6**				277
173. The Last Supper	**26:17–35**	**14:12–31**	**22:7–38**	18:1; 20: 25 – 28; 23 : 11; 19:28	9:34; 10: 42–45; 9: 35*b*	9:46, 48*c*	278
	Chapter VII. The Suffering and Death of Jesus, §§ 174–180						
174. The Agony in Gethsemane	**26:36–46**	**14:32–42**	**22:39–46**	6:13*a*		11:4*b*	284
175. The Betrayal and Arrest	**26:47–56**	**14:43–52**	**22:47–53**	8:17			287
176. Trial before the Jewish Authorities	**26:57–75**	**14:53–72**	**22:54–71**				289
177. The Trial before Pilate	**27:1–31**	**15:1–20**	**23:1–25**				293
178. The Crucifixion of Jesus	**27:32–56**	**15:21–41**	**23:26–49**				299
179. The Burial of Jesus	**27:57–61**	**15:42–47**	**23:50–56**		16:1		304
180. The Watch at the Sepulchre	**27:62–66**						306

PART VI

APPEARANCES IN JERUSALEM AND GALILEE

Section Titles	Parallel Sections			Parallel Material in Non-Parallel Sections			P.
	Matt	Mark	Luke	Matt	Mark	Luke	
181. The Resurrection Morning	**28:1–10**	**16:1–8, ⟦9–11⟧**	**24:1–12**			23:56*a*	307
182. The Report of the Watch	**28:11–15**						310
183. The Walk to Emmaus		**⟦16:12, 13⟧**	**24:13–35**				310
184. The Appearance to the Eleven in Jerusalem, and the Commission of the Disciples (Lk)		**⟦16:14⟧**	**24:36–49**				313
185. The Appearance to the Eleven in Galilee, and the Commission of the Disciples (Mt)	**28:16–20**	**⟦16:15–18⟧**		11:27*a*		10:22*a*, 19	314
186. The Ascension		**⟦16:19, 20⟧**	**24:50–53**				315

TABLE FOR FINDING ANY PASSAGE

[The page figure indicates the page on which the passage referred to begins. This Table does not refer to passages from non-parallel sections printed in parallelism for the purpose of comparison.]

	SECTION	PAGE
Matt 1: 1–17	2	1
18–25	5	5
Matt 2: 1–12	12	10
13–23	13	11
Matt 3: 1–12	17	13
13–17	18	17
Matt 4: 1–11	19	20
12–17	20	23
18–22	22	27
23–25	23	29
Matt 5: 1–16	35	49
17–20	36	52
21–48	37	52
Matt 6: 1–18	38	57
19–34	39	60
Matt 7: 1– 6	40	63
7–11	41	64
12	42	65
13–27	43	65
28, 29	44	68
Matt 8: 1– 4	27	36
5–13	45	68
14–17	24	30
18–27	66	98
28–34	67	100
Matt 9: 1– 8	28	37
9–13	29	40
14–17	30	41
18–34	68	104
Matt 9:35—10:4	70	111
Matt 10: 5–15	71	113
16–23	72	116
24–33	73	118
34–39	74	120
40–42	75	121
Matt 11: 1	76	122
2–30	47	72
Matt 12: 1– 8	31	42
9–14	32	44
15–21	33	46
22–45	50	79
46–50	51	86
Matt 13: 1– 9	52	87
10–17	53	89
18–23	54	90
24–30	56	93
31, 32	58	94
33	59	95
34, 35	60	95
36–43	61	95
44	62	97
45, 46	63	97
47–50	64	97
51–53	65	98
54–58	69	109
Matt 14: 1–12	77	123
13–23*a*	78	125
23*b*–36	79	129
Matt 15: 1–20	80	131
21–28	81	134
29–31	82	136
32–39	83	137
Matt 16: 1–12	84	139
13–20	86	142
21–28	87	143
Matt 17: 1–13	88	146
14–20	89	149
22, 23	90	152
24–27	91	152
Matt 18: 1– 5	92	153
6–10	94	155
12–14	95	157
15–17	96	158
18–20	97	159

	SECTION	PAGE
Matt 18:21–35	98	159
Matt 19: 1, 2	99	162
3–12	135	214
13–15	136	217
16–30	137	217
Matt 20: 1–16	138	221
17–19	139	222
20–28	140	223
29–34	141	225
Matt 21: 1–11	144	232
12–17	146	235
18–22	147	237
23–27	148	239
28–32	149	240
33–46	150	240
Matt 22: 1–14	151	243
15–22	152	245
23–33	153	246
34–40	154	248
41–46	155	250
Matt 23: 1–12	156	251
14–36	157	253
37–39	158	257
Matt 24: 1, 2	160	258
3–14	161	259
15–28	162	262
29–31	163	265
32–44	164	266
45–51	165	268
Matt 25: 1–13	166	269
14–30	167	271
31–46	168	274
Matt 26: 1– 5	170	275
6–13	171	276
14–16	172	277
17–35	173	278
36–46	174	284
47–56	175	287
57–75	176	289
Matt 27: 1–31	177	293
32–56	178	299
57–61	179	304
62–66	180	306
Matt 28: 1–10	181	307
11–15	182	310
16–20	185	314
Mark 1: 1– 8	17	13
9–11	18	17
Mark 1:12, 13	19	20
14, 15	20	23
16–20	22	27
21–34	24	30
35–39	25	33
40–45	27	36
Mark 2: 1–12	28	37
13–17	29	40
18–22	30	41
23–28	31	42
Mark 3: 1– 6	32	44
7–12	33	46
13–19*a*	34	48
19*b*–30	50	79
31–35	51	86
Mark 4: 1– 9	52	87
10–12	53	89
13–20	54	90
21–25	55	92
26–29	57	94
30–32	58	94
33, 34	60	95
35–41	66	98
Mark 5: 1–20	67	100
21–43	68	104
Mark 6:1—6*a*	69	109
6*b*, 7	70	111
8–11	71	113
12, 13	76	122
14–29	77	123
30–46	78	125
47–56	79	129
Mark 7: 1–23	80	131
24–30	81	134
31–37	82	136
Mark 8: 1–10	83	137
11–21	84	139
22–26	85	141
27–30	86	142
Mark 8:31—9:1	87	143
Mark 9: 2–13	88	146
14–29	89	149
30–32	90	152
33–37	92	153
38–41	93	154
42–50	94	155
Mark 10: 1	99	162
2–12	135	214

TABLE FOR FINDING ANY PASSAGE

	Section	Page
Mark 10:13–16	136	217
17–31	137	217
32–34	139	222
35–45	140	223
46–52	141	225
Mark 11: 1–11	144	232
12–14	145	235
15–19	146	235
20–25	147	237
27–33	148	239
Mark 12: 1–12	150	240
13–17	152	245
18–27	153	246
28–34	154	248
35–37	155	250
38–40	156	251
41–44	159	258
Mark 13: 1, 2	160	258
3–13	161	259
14–23	162	262
24–27	163	265
28–37	164	266
Mark 14: 1, 2	170	275
3– 9	171	276
10, 11	172	277
12–31	173	278
32–42	174	284
43–52	175	287
53–72	176	289
Mark 15: 1–20	177	293
21–41	178	299
42–47	179	304
Mark 16: 1–8[[9–11]]	181	307
[[16:12, 13]]	183	310
[[14]]	184	313
[[15–18]]	185	314
[[19, 20]]	186	315
Luke 1: 1– 4	1	1
5–25	3	4
26–38	4	4
39–56	6	6
57–80	7	7
Luke 2: 1– 7	8	8
8–20	9	8
21	10	9
22–39	11	9
40	14	11

	Section	Page
Luke 2:41–50	15	11
51, 52	16	12
Luke 3: 1–20	17	13
21–38	18	17
Luke 4: 1–13	19	20
14, 15	20	23
16–30	21	24
31–41	24	30
42–44	25	33
Luke 5: 1–11	26	34
12–16	27	36
17–26	28	37
27–32	29	40
33–39	30	41
Luke 6: 1– 5	31	42
6–11	32	44
12–19	34	48
20–26	35	49
27–36	37	52
37–42	40	63
43–49	43	65
Luke 7: 1–10	45	68
11–17	46	71
18–35	47	72
36–50	48	77
Luke 8: 1– 3	49	79
4– 8	52	87
9, 10	53	89
11–15	54	90
16–18	55	92
19–21	51	86
22–25	66	98
26–39	67	100
40–56	68	104
Luke 9: 1	70	111
2– 5	71	113
6	76	122
7– 9	77	123
10–17	78	125
18–21	86	142
22–27	87	143
28–36	88	146
37–43*a*	89	149
43*b*–45	90	152
46–48	92	153
49, 50	93	154
51–56	99	162
57–62	100	163

	SECTION	PAGE
Luke 10: 1–16	101	164
17–24	102	168
25–37	103	169
38–42	104	171
Luke 11: 1–13	105	172
14–28	106	174
29–32	107	177
33–36	108	178
37–44	109	179
45–54	110	181
Luke 12: 1–12	111	183
13–21	112	186
22–34	113	186
35–40	114	188
41–48	115	189
49–53	116	190
54–59	117	191
Luke 13: 1– 9	118	192
10–17	119	193
18–21	120	193
22–30	121	194
31–35	122	196
Luke 14: 1–24	123	197
25–35	124	200
Luke 15: 1– 7	125	202
8–10	126	203
11–32	127	203
Luke 16: 1–13	128	204
14–18	129	205
19–31	130	206
Luke 17: 1–10	131	207
11–19	132	209
Luke 17:20—18:8	133	209
Luke 18: 9–14	134	213
15–17	136	217

	SECTION	PAGE
Luke 18:18–30	137	217
31–34	139	222
35–43	141	225
Luke 19: 1–10	142	228
11–28	143	228
29–44	144	232
45–48	146	235
Luke 20: 1– 8	148	239
9–19	150	240
20–26	152	245
27–38	153	246
39, 40	154	248
41–44	155	250
45–47	156	251
Luke 21: 1– 4	159	258
5, 6	160	258
7–19	161	259
20–24	162	262
25–28	163	265
29–33	164	266
34–36	165	269
37, 38	169	275
Luke 22: 1, 2	170	275
3– 6	172	277
7–38	173	278
39–46	174	284
47–53	175	287
54–71	176	289
Luke 23: 1–25	177	293
26–49	178	299
50–56	179	304
Luke 24: 1–12	181	307
13–35	183	310
36–49	184	313
50–53	186	315

TEXTUAL SYMBOLS AND ABBREVIATIONS

SYMBOLS AND ABBREVIATIONS USED IN THE APPARATUS OF READINGS

TOGETHER WITH THE MANUSCRIPT SYMBOLS OF VON SODEN

א	Cod. Sinaiticus, fourth century. Petrograd. Sod. δ 2.
A	Cod. Alexandrinus, fifth century. London. Sod. δ 4.
B	Cod. Vaticanus, fourth century. Rome. Sod. δ 1.
C	Cod. Ephraemi Rescriptus, fifth century. Paris. Sod. δ 3.
D	Cod. Bezae, sixth century. Cambridge. Sod. δ 5.
E	Cod. Basiliensis, eighth century. Basle. Sod. ε 55.
F	Cod. Boreeli, ninth century. Utrecht. Sod. ε 86.
G	Cod. Wolfii A, ninth century. London, Cambridge. Sod. ε 87.
H	Cod. Wolfii B, ninth century. Hamburg, Cambridge. Sod. ε 88.
I	Sixth century. Petrograd. Sod. ε 16.
K	Cod. Cyprius, ninth century. Paris. Sod. ε 71.
L	Cod. Regius, eighth century. Paris. Sod. ε 56.
M	Cod. Campianus, ninth century. Paris. Sod. ε 72.
N	Cod. Purpureus Petropolitanus, sixth century. Petrograd, Patmos, Rome, London, Vienna. Sod. ε 19.
P	Cod. Guelpherbytanus A, sixth century. Wolfenbüttel. Sod. ε 33.
Q	Cod. Guelpherbytanus B, fifth century. Wolfenbüttel. Sod. ε 4.
R	Cod. Nitriensis, sixth century. London. Sod. ε 22.
S	Cod. Vaticanus 354, tenth century. Rome. Sod. ε 1027.
T	Cod. Borgianus, fifth century. Rome. Sod. ε 5.
U	Cod. Nanianus, tenth century. Venice. Sod. ε 90.
V	Cod. Mosquensis, ninth century. Moscow. Sod. ε 75.
W	Freer Gospels, fourth or fifth century. Detroit.
X	Cod. Monacensis, tenth century. Munich. Sod A^3.
Z	Cod. Dublinensis, sixth century. Dublin. Sod. ε 26.
Γ	Cod. Tischendorfianus IV, ninth century. Oxford, Petrograd. Sod. ε 70.
Δ	Cod. Sangallensis, ninth or tenth century. St. Gall. Sod. ε 76.

Θ Koridethi Gospels, seventh, eighth, or ninth century. Tiflis.
Ξ Cod. Zacynthius, eighth century. London. Sod. A^1.
Π Cod. Petropolitanus, ninth century. Petrograd. Sod. ε 73.
Σ Cod. Rossanensis, sixth century. Rossano. Sod. ε 18.
Ψ Eighth or ninth century. Athos. Sod. δ 6.
070 Fifth century. Oxford. Sod. ε 6.
099 Seventh or eighth century Paris. Sod. ε 47.
0112 Seventh century. Sinai. Sod. ε 46.

MINUSCULE OR CURSIVE CODICES

1 Twelfth century. Basle. Sod. δ 254.
13 Thirteenth century. Paris. Sod. ε 368.
22 Twelfth century. Paris. Sod. ε 288.
28 Eleventh century. Paris. Sod. ε 168.
33 (Eichhorn's "Queen of the Cursives"), ninth or tenth century. Paris. Sod. δ 48.
63 Tenth or eleventh century. Dublin. Sod. A^{118}.
64 Twelfth or thirteenth century. Marquess of Bute. Sod ε 1287.
69 Fifteenth century. Leicester. Sod. δ 505.
79 Fifteenth century. Leyden. Sod. ε 529.
124 Twelfth century. Vienna. Sod. ε 1211.
131 Fourteenth or fifteenth century. Rome. Sod. δ 467.
142 Eleventh century. Rome. Sod. δ 151.
157 Twelfth century. Rome. Sod. ε 207.
248 Thirteenth century. Moscow. Sod. ε 395.
271 Eleventh (?) century. Paris. Sod. ε 169.
274 Tenth century. Paris. Sod. ε 1024.
346 Twelfth century. Milan. Sod. ε 226.
min Minuscule or cursive codices.
Fer The Ferrar group, of south Italian origin, including Codd. 13, 69, 124, 230, 346, 543, 788, 826, 828, 983, 1689, 1709.

VERSIONS

arm Armenian version, fifth (?) century.
eth Ethiopic version, fifth to seventh centuries.
cop Bohairic (Coptic) version, sixth and seventh centuries.
go Gothic version, fourth century.

har Harklensian Syriac version, seventh century.
it Old (Itala) Latin version, second and third centuries.
pesh Vulgate (Peshitta) Syriac version, fifth century.
sah Sahidic (Coptic) version, third and fourth centuries.
syr cur Old Syriac version, third century, Cod. Curetonianus (fifth century).
syr sin Old Syriac version, third century, Cod. Sinaiticus (fourth or fifth century).
vg Vulgate Latin version, fourth century.
verss versions.

FATHERS

Eus Eusebius of Caesarea, third and fourth centuries.
Hier Hieronymus (Jerome), fourth and fifth centuries.
Or Origen, third century.

THE NOTATION IN THE WESTCOTT AND HORT TEXT

[Condensed from Westcott and Hort, *The New Testament in Greek*, pp. 581–83]

ALTERNATIVE READINGS

Wherever it has been found impossible to decide that one of two or more various readings is certainly right, alternative readings are given: and no alternative reading is given which does not appear to have a reasonable probability of being the true reading. The primary place in the text itself is assigned to those readings which on the whole are the more probable, or in cases of equal probability the better attested (see p. 563 and Introduction § 377). The other alternative readings occupy a secondary place, with a notation which varies according as they differ from the primary readings by Omission, by Addition, or by Substitution.

A secondary reading consisting in the Omission of words retained in the primary reading is marked by simple brackets [ ] in the text. Thus in Matt 7:24 τοὺς λόγους τούτους is the primary reading, τοὺς λόγους without τούτους the secondary reading.

A secondary reading consisting in the Addition of words omitted in the primary reading is printed at the foot of the page without any accompanying marks, the place of insertion being indicated by the mark ᵀ in the text. Thus in Matt 23:38 ὁ οἶκος ὑμῶν without ἔρημος is the primary reading, ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος the secondary reading.

A secondary reading consisting in the Substitution of other words for the words of the primary reading is printed at the foot of the page without any accompanying mark, the words of the primary reading being included within the marks ⸢ ⸣ in the text. Thus in Matt 16:20 ἐπετίμησεν is the primary reading, διεστείλατο the secondary reading.

Where there are two or more secondary readings, they are separated by *v.* at the foot of the page, unless they differ from each other merely by the omission or addition of words; in which case they are distinguished from each other by brackets at the foot of the page, enclosing part or the whole of the longer reading.

SUSPECTED READINGS

Wherever it has appeared to the editors, or to either of them, that the text probably contains some primitive error, that is, has not been quite rightly preserved in any existing document, or at least in any existing document of sufficient authority, the marks † † are placed at the foot of the page, the extreme limits of the words suspected to contain an error of transcription being indicated by the marks ⌜ ⌝ in the text. In a few cases a reading apparently right, and also attested largely though not by the best documents, being probably a successful ancient conjecture, is printed in the text, the better attested reading being placed at the foot with "MSS" added, and a note inserted in the Appendix.

NOTEWORTHY REJECTED READINGS PRINTED WITHIN DOUBLE BRACKETS

A few very early interpolations in the Gospels, omitted by "Western" documents alone (Luke 22:19 f.; 24:3, 6, 12, 36, 40, 51, 52), or by "Western" and "Syrian" documents alone (Matt. 27:49), are inserted within double brackets [[ ]] in the body of the text.

A few interpolations in the Gospels, probably "Western" in origin, containing important matter apparently derived from extraneous sources, are inserted within double brackets [[ ]] in the body of the text (Matt. 16:2 f.; Luke 22:43 f.; 23:34), or separately (Mark 16:9–20, where the same notation is used for the alternative Shorter Conclusion of the Gospel; John 7:53—8:11).

PART I

INFANCY AND YOUTH OF JESUS

1. LUKE'S PREFACE

Luke 1:1–4

ΕΠΕΙΔΗΠΕΡ ΠΟΛΛΟΙ *ἐπεχείρησαν ἀνατάξασθαι διήγησιν περὶ τῶν πεπληροφο-*
ρημένων ἐν ἡμῖν πραγμάτων, 2 *καθὼς παρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ*
ὑπηρέται γενόμενοι τοῦ λόγου, 3 *ἔδοξε κἀμοὶ παρηκολουθηκότι ἄνωθεν πᾶσιν ἀκριβῶς καθεξῆς*
σοι γράψαι, κράτιστε Θεόφιλε, 4 *ἵνα ἐπιγνῷς περὶ ὧν κατηχήθης λόγων τὴν ἀσφάλειαν.*

2. THE GENEALOGY (Matt)

Matt 1:1–17		[From Luke 3:23–34]
ΒΙΒΛΟΣ *γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ υἱοῦ Δαυεὶδ υἱοῦ Ἀβραάμ.*		
2 *Ἀβραὰμ ἐγέννησεν τὸν Ἰσαάκ,*		34 *Ἀβραάμ*
Ἰσαὰκ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰακώβ,		*Ἰσαάκ*
Ἰακὼβ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰούδαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ,		*Ἰακώβ*
3 *Ἰούδας δὲ ἐγέννησεν τὸν Φαρὲς καὶ τὸν Ζαρὰ ἐκ τῆς Θάμαρ,*		33 *Ἰούδας*
Φαρὲς δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἑσρώμ,		*Φαρὲς*
Ἑσρὼμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀράμ,		*Ἑσρών*
4 *Ἀρὰμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀμιναδάβ,*		*Ἀρνεί*
Ἀμιναδὰβ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ναασσών,		⌜*Ἀδμείν*⌝
Ναασσὼν δὲ ἐγέννησεν τὸν Σαλμών,		32 *Ναασσών*
5 *Σαλμὼν δὲ ἐγέννησεν τὸν Βοὲς ἐκ τῆς Ῥαχάβ,*		*Σαλά*

WH mg: Lk 3:33 *Ἀδάμ*

Matt 1		[From Luke 3]
Βοὲς δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωβὴδ ἐκ τῆς Ῥούθ,		Βοός
Ἰωβὴδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰεσσαί,		Ἰωβήλ
6 Ἰεσσαὶ δὲ ἐγέννησεν τὸν Δαυεὶδ τὸν βασιλέα.		Ἰεσσαί
Δαυεὶδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Σολομῶνα ἐκ τῆς τοῦ Οὐρίου,		31 Δαυείδ
7 Σολομὼν δὲ ἐγέννησεν τὸν Ῥοβοάμ,		Ναθάμ
Ῥοβοὰμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀβιά,		Ματταθά
Ἀβιὰ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀσάφ,		Μεννά
8 Ἀσὰφ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσαφάτ,		Μελεά
Ἰωσαφὰτ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωράμ,		30 Ἐλιακείμ
Ἰωρὰμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ὀζείαν,		Ἰωνάμ
9 Ὀζείας δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωαθάμ,		Ἰωσήφ
Ἰωαθὰμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἄχας,		Ἰούδας
Ἄχας δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἑζεκίαν,		Συμεών
10 Ἑζεκίας δὲ ἐγέννησεν τὸν Μανασσῆ,		29 Λευεί
Μανασσῆς δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀμώς,		Μαθθάτ
Ἀμὼς δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσείαν,		Ἰωρείμ
11 Ἰωσείας δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰεχονίαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ ἐπὶ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος.		Ἐλιέζερ
		Ἰησοῦς
		28 Ἤρ
		Ἐλμαδάμ
		Κωσάμ
		Ἀδδεί
		Μελχεί
12 Μετὰ δὲ τὴν μετοικεσίαν Βαβυλῶνος		

Matt 1		[From Luke 3]
Ἰεχονίας ἐγέννησεν τὸν Σαλαθιήλ,		27 Νηρεί
Σαλαθιὴλ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ζοροβάβελ,		Σαλαθιήλ
13 Ζοροβάβελ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀβιούδ,		Ζοροβάβελ
Ἀβιοὺδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐλιακείμ,		Ῥησά
Ἐλιακεὶμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀζώρ,		Ἰωανάν
14 Ἀζὼρ δὲ ἐγέννησεν τὸν Σαδώκ,		26 Ἰωδά
Σαδὼκ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀχείμ,		Ἰωσήχ
Ἀχεὶμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐλιούδ,		Σεμεείν
15 Ἐλιοὺδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐλεάζαρ,		Ματταθίας
Ἐλεάζαρ δὲ ἐγέννησεν τὸν Μαθθάν,		Μαάθ
		25 Ναγγαί
		Ἐσλεί
		Ναούμ
		Ἀμώς
		Ματταθίας
		24 Ἰωσήφ
		Ἰανναί
		Μελχεί
		Λευεί
Μαθθὰν δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰακώβ,		Ματθάτ
16 Ἰακὼβ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσὴφ τὸν ἄνδρα Μαρίας, ἐξ ἧς ἐγεννήθη Ἰησοῦς ὁ λεγόμενος Χριστός.		23 Ἡλεί Ἰωσήφ (§18)
17 Πᾶσαι οὖν αἱ γενεαὶ ἀπὸ Ἀβραὰμ ἕως Δαυεὶδ γενεαὶ δεκατέσσαρες, καὶ ἀπὸ Δαυεὶδ ἕως τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος γενεαὶ δεκατέσσαρες, καὶ ἀπὸ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος ἕως τοῦ χριστοῦ γενεαὶ δεκατέσσαρες.		

3. THE BIRTH OF JOHN PROMISED

LUKE 1:5–25

ΕΓΕΝΕΤΟ *ἐν ταῖς ἡμέραις* Ἡρῴδου *βασιλέως τῆς* Ἰουδαίας *ἱερεύς τις ὀνόματι* Ζαχαρίας *ἐξ ἐφημερίας* Ἀβιά, *καὶ γυνὴ αὐτῷ ἐκ τῶν θυγατέρων* Ἀαρών, *καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς* Ἐλεισάβετ. 6 *ἦσαν δὲ δίκαιοι ἀμφότεροι ἐναντίον τοῦ θεοῦ, πορευόμενοι ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς καὶ δικαιώμασιν τοῦ κυρίου ἄμεμπτοι.* 7 *καὶ οὐκ ἦν αὐτοῖς τέκνον, καθότι ἦν* [ἡ] Ἐλεισάβετ *στεῖρα, καὶ ἀμφότεροι προβεβηκότες ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν ἦσαν.*

8 *Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἱερατεύειν αὐτὸν ἐν τῇ τάξει τῆς ἐφημερίας αὐτοῦ ἔναντι τοῦ θεοῦ* 9 *κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἱερατίας ἔλαχε τοῦ θυμιᾶσαι εἰσελθὼν εἰς τὸν ναὸν τοῦ κυρίου,* 10 *καὶ πᾶν τὸ πλῆθος ἦν τοῦ λαοῦ προσευχόμενον ἔξω τῇ ὥρᾳ τοῦ θυμιάματος·* 11 *ὤφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος* Κυρίου *ἑστὼς ἐκ δεξιῶν τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ θυμιάματος.* 12 *καὶ ἐταράχθη* Ζαχαρίας *ἰδών, καὶ φόβος ἐπέπεσεν ἐπ᾽ αὐτόν.* 13 *εἶπεν δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ ἄγγελος* Μὴ *φοβοῦ,* Ζαχαρία, *διότι εἰσηκούσθη ἡ δέησίς σου, καὶ ἡ γυνή σου* Ἐλεισάβετ *γεννήσει υἱόν σοι, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ* Ἰωάνην· 14 *καὶ ἔσται χαρά σοι καὶ ἀγαλλίασις, καὶ πολλοὶ ἐπὶ τῇ γενέσει αὐτοῦ χαρήσονται·* 15 *ἔσται γὰρ μέγας ἐνώπιον* ⌜Κυρίου⌝, *καὶ* [1]"*οἶνον καὶ σίκερα οὐ μὴ πίῃ,*" *καὶ πνεύματος ἁγίου πλησθήσεται ἔτι ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ,* 16 *καὶ πολλοὺς τῶν υἱῶν* Ἰσραὴλ *ἐπιστρέψει ἐπὶ* Κύριον *τὸν θεὸν αὐτῶν·* 17 *καὶ αὐτὸς* ⌜*προελεύσεται*⌝ *ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει* [2]"Ἠλεία, *ἐπιστρέψαι καρδίας πατέρων ἐπὶ τέκνα*" *καὶ ἀπειθεῖς ἐν φρονήσει δικαίων, ἑτοιμάσαι* Κυρίῳ *λαὸν κατεσκευασμένον.* 18 *καὶ εἶπεν* Ζαχαρίας *πρὸς τὸν ἄγγελον* Κατὰ *τί γνώσομαι τοῦτο; ἐγὼ γάρ εἰμι πρεσβύτης καὶ ἡ γυνή μου προβεβηκυῖα ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῆς.* 19 *καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν αὐτῷ* Ἐγώ *εἰμι* Γαβριὴλ *ὁ παρεστηκὼς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, καὶ ἀπεστάλην λαλῆσαι πρὸς σὲ καὶ εὐαγγελίσασθαί σοι ταῦτα·* 20 *καὶ ἰδοὺ ἔσῃ σιωπῶν καὶ μὴ δυνάμενος λαλῆσαι ἄχρι ἧς ἡμέρας γένηται ταῦτα, ἀνθ᾽ ὧν οὐκ ἐπίστευσας τοῖς λόγοις μου, οἵτινες πληρωθήσονται εἰς τὸν καιρὸν αὐτῶν.* 21 *καὶ ἦν ὁ λαὸς προσδοκῶν τὸν* Ζαχαρίαν, *καὶ ἐθαύμαζον ἐν τῷ χρονίζειν ἐν τῷ ναῷ αὐτόν.* 22 *ἐξελθὼν δὲ οὐκ ἐδύνατο λαλῆσαι αὐτοῖς, καὶ ἐπέγνωσαν ὅτι ὀπτασίαν ἑώρακεν ἐν τῷ ναῷ· καὶ αὐτὸς ἦν διανεύων αὐτοῖς, καὶ διέμενεν κωφός.* 23 Καὶ *ἐγένετο ὡς ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τῆς λειτουργίας αὐτοῦ, ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ.*

24 Μετὰ *δὲ ταύτας τὰς ἡμέρας συνέλαβεν* Ἐλεισάβετ *ἡ γυνὴ αὐτοῦ· καὶ περιέκρυβεν ἑαυτὴν μῆνας πέντε, λέγουσα* 25 *ὅτι* Οὕτως *μοι πεποίηκεν* ⌜Κύριος⌝ *ἐν ἡμέραις αἷς ἐπεῖδεν ἀφελεῖν ὄνειδός μου ἐν ἀνθρώποις.*

4. THE ANNUNCIATION TO MARY

LUKE 1:26–38

Ἐν *δὲ τῷ μηνὶ τῷ ἕκτῳ ἀπεστάλη ὁ ἄγγελος* Γαβριὴλ *ἀπὸ τοῦ θεοῦ εἰς πόλιν τῆς* Γαλιλαίας *ᾗ ὄνομα* Ναζαρὲτ 27 [a]*πρὸς παρθένον ἐμνηστευμένην ἀνδρὶ ᾧ ὄνομα* Ἰωσὴφ

Mt 1:18b

[a] *Μνηστευθείσης τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας τῷ Ἰωσήφ, πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτοὺς* (§5)

[1] Num 6:3; I Sam 1:11 LXX [2] Mal 4:5 f (3:23 f)

WH mg: Lk 1:15 *τοῦ κυρίου* 17 *προσελεύσεται* 25 *ὁ κύριος*

LUKE 1

ἐξ οἴκου Δαυείδ, καὶ τὸ ὄνομα τῆς παρθένου Μαριάμ. 28 *καὶ εἰσελθὼν πρὸς αὐτὴν εἶπεν* Χαῖρε, *κεχαριτωμένη, ὁ κύριος μετὰ σοῦ.* 29 *ἡ δὲ ἐπὶ τῷ λόγῳ διεταράχθη καὶ διελογίζετο ποταπὸς εἴη ὁ ἀσπασμὸς οὗτος.* 30 *καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος αὐτῇ* Μὴ *φοβοῦ,* Μαριάμ, *εὗρες γὰρ χάριν παρὰ τῷ θεῷ·* 31 [a]*καὶ ἰδοὺ συλλήμψῃ ἐν γαστρὶ καὶ τέξῃ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ* Ἰησοῦν. 32 *οὗτος ἔσται μέγας καὶ υἱὸς* Ὑψίστου *κληθήσεται, καὶ δώσει αὐτῷ* Κύριος *ὁ θεὸς* [1]"*τὸν θρόνον* Δαυείδ" *τοῦ πατρὸς αὐτοῦ,* 33 "*καὶ βασιλεύσει*" *ἐπὶ τὸν οἶκον* Ἰακὼβ "*εἰς τοὺς αἰῶνας,*" *καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος.* 34 *εἶπεν δὲ* Μαριὰμ *πρὸς τὸν ἄγγελον* Πῶς *ἔσται τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω;* 35 *καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν αὐτῇ* [b]Πνεῦμα *ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις* Ὑψίστου *ἐπισκιάσει σοι· διὸ καὶ τὸ γεννώμενον* [2]"*ἅγιον κληθήσεται,*" *υἱὸς θεοῦ·* 36 *καὶ ἰδοὺ* Ἐλεισάβετ *ἡ συγγενίς σου καὶ αὐτὴ συνείληφεν υἱὸν ἐν γήρει αὐτῆς, καὶ οὗτος μὴν ἕκτος ἐστὶν αὐτῇ τῇ καλουμένῃ στείρᾳ·* 37 *ὅτι* [3]"*οὐκ ἀδυνατήσει παρὰ τοῦ θεοῦ πᾶν ῥῆμα.*" 38 *εἶπεν δὲ* Μαριάμ Ἰδοὺ *ἡ δούλη* Κυρίου· *γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου. καὶ ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτῆς ὁ ἄγγελος.*

5. THE ANNUNCIATION TO JOSEPH

MATT 1:18–25

ΤΟΥ ΔΕ ⸢[ΙΗΣΟΥ] ΧΡΙΣΤΟΥ⸣ *ἡ γένεσις οὕτως ἦν.* [c]*Μνηστευθείσης τῆς μητρὸς αὐτοῦ* Μαρίας *τῷ* Ἰωσήφ, *πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτοὺς εὑρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα ἐκ πνεύματος ἁγίου.* 19 Ἰωσὴφ *δὲ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, δίκαιος ὢν καὶ μὴ θέλων αὐτὴν δειγματίσαι, ἐβουλήθη λάθρᾳ ἀπολῦσαι αὐτήν.* 20 Ταῦτα *δὲ αὐτοῦ ἐνθυμηθέντος ἰδοὺ ἄγγελος* Κυρίου *κατ' ὄναρ ἐφάνη αὐτῷ λέγων* [d]Ἰωσὴφ *υἱὸς* Δαυείδ, *μὴ φοβηθῇς παραλαβεῖν* ⸢Μαρίαν⸣ *τὴν γυναῖκά σου,* [e]*τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν ἐκ πνεύματός ἐστιν ἁγίου·* 21 *τέξεται δὲ υἱὸν καὶ*

Mt 1:20*c*, 21*a*

[a] *τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν ἐκ πνεύματός ἐστιν ἁγίου·* 21 *τέξεται δὲ υἱὸν καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ* Ἰησοῦν, (§5)

[b] Cf Mt 1:20*c* (§5)

Lk 1:27

[c] *πρὸς παρθένον ἐμνηστευμένην ἀνδρὶ ᾧ ὄνομα* Ἰωσὴφ *ἐξ οἴκου* Δαυείδ, *καὶ τὸ ὄνομα τῆς παρθένου* Μαριάμ. (§4)

Lk 2:5*b*

[c] *σὺν* Μαριὰμ *τῇ ἐμνηστευμένῃ αὐτῷ, οὔσῃ ἐγκύῳ.* (§8)

[d] Cf Lk 2:4 (§8)

Lk 1:31

[e] *καὶ ἰδοὺ συλλήμψῃ ἐν γαστρὶ καὶ τέξῃ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ* Ἰησοῦν. (§4) Cf Lk 1:35 (§4)

[1] Isa 9:7 [2] Ex 13:12 [3] Gen 18:14

WH mg: Mt 1:18 *χριστοῦ Ἰησοῦ* 20 *Μαριάμ*

Matt 1

καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν, αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν.
22 Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ Κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος
23 [1]"Ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἕξει καὶ τέξεται υἱόν,
καὶ καλέσουσιν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ·"
ὅ ἐστιν μεθερμηνευόμενον "Μεθ' ἡμῶν ὁ θεός." 24 Ἐγερθεὶς δὲ [ὁ] Ἰωσὴφ ἀπὸ τοῦ ὕπνου
ἐποίησεν ὡς προσέταξεν αὐτῷ ὁ ἄγγελος Κυρίου καὶ παρέλαβεν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ· 25 [a]καὶ
οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν ἕως [οὗ] ἔτεκεν υἱόν· [b]καὶ ἐκάλεσεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν.

6. MARY'S VISIT TO ELISABETH

Luke 1:39–56

Ἀναστᾶσα δὲ Μαριὰμ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἐπορεύθη εἰς τὴν ὀρινὴν μετὰ σπουδῆς
εἰς πόλιν Ἰούδα, 40 καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον Ζαχαρίου καὶ ἠσπάσατο τὴν Ἐλεισάβετ.
41 καὶ ἐγένετο, ὡς ἤκουσεν τὸν ἀσπασμὸν τῆς Μαρίας ἡ Ἐλεισάβετ, ἐσκίρτησεν τὸ βρέφος
ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτῆς, καὶ ἐπλήσθη πνεύματος ἁγίου ἡ Ἐλεισάβετ, 42 καὶ ἀνεφώνησεν κραυγῇ
μεγάλῃ καὶ εἶπεν Εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν, καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου.
43 καὶ πόθεν μοι τοῦτο ἵνα ἔλθῃ ἡ μήτηρ τοῦ κυρίου μου πρὸς ἐμέ; 44 ἰδοὺ γὰρ ὡς
ἐγένετο ἡ φωνὴ τοῦ ἀσπασμοῦ σου εἰς τὰ ὦτά μου, ἐσκίρτησεν ἐν ἀγαλλιάσει τὸ βρέφος
ἐν τῇ κοιλίᾳ μου. 45 καὶ μακαρία ἡ πιστεύσασα ὅτι ἔσται τελείωσις τοῖς λελαλημένοις
αὐτῇ παρὰ Κυρίου. 46 Καὶ εἶπεν Μαριάμ
Μεγαλύνει [2]"ἡ ψυχή μου τὸν κύριον,"
47 καὶ "ἠγαλλίασεν" τὸ πνεῦμά μου "ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ σωτῆρί μου·"
48 ὅτι [3]"ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν τῆς δούλης αὐτοῦ,"
ἰδοὺ γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσίν με πᾶσαι αἱ γενεαί·

49 ὅτι ἐποίησέν μοι μεγάλα ὁ δυνατός,
καὶ [4]"ἅγιον τὸ ὄνομα αὐτοῦ,"
50 καὶ [5]"τὸ ἔλεος αὐτοῦ εἰς γενεὰς καὶ γενεάς
τοῖς φοβουμένοις αὐτόν."

51 Ἐποίησεν κράτος [6]"ἐν βραχίονι" αὐτοῦ,
"διεσκόρπισεν ὑπερηφάνους" διανοίᾳ καρδίας αὐτῶν·
52 [7]"καθεῖλεν δυνάστας" ἀπὸ θρόνων καὶ [8]"ὕψωσεν ταπεινούς,
53 [9]πεινῶντας ἐνέπλησεν ἀγαθῶν" καὶ "πλουτοῦντας ἐξαπέστειλεν κενούς.

Lk 2:7a

[a] καὶ ἔτεκεν τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον, (§8)

Lk 2:21b

[b] καὶ ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦς, (§10)

[1] Isa 7:14 [2] I Sam 2:1 [3] I Sam 1:11 [4] Ps 111 (110):9 [5] Ps 103 (102):17 [6] Ps 89 (88):10
[7] Job 12:19 [8] Job 5:11; I Sam 2:7 f [9] Ps 107(106):9; 34(33):10 LXX; I Sam 2:5

Luke 1

54 [1]ἀντελάβετο Ἰσραὴλ παιδὸς αὐτοῦ,
[2]μνησθῆναι ἐλέους,
55 [3]καθὼς" ἐλάλησεν "πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν,
τῷ Ἀβραὰμ" καὶ τῷ "σπέρματι" αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα.

56 Ἔμεινεν δὲ Μαριὰμ σὺν αὐτῇ ὡς μῆνας τρεῖς, καὶ ὑπέστρεψεν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς.

7. THE BIRTH OF JOHN THE BAPTIST

Luke 1:57–80

Τῇ δὲ Ἐλεισάβετ ἐπλήσθη ὁ χρόνος τοῦ τεκεῖν αὐτήν, καὶ ἐγέννησεν υἱόν.
58 καὶ ἤκουσαν οἱ περίοικοι καὶ οἱ συγγενεῖς αὐτῆς ὅτι ἐμεγάλυνεν Κύριος τὸ ἔλεος
αὐτοῦ μετ' αὐτῆς, καὶ συνέχαιρον αὐτῇ. 59 Καὶ ἐγένετο ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ ἦλθαν
περιτεμεῖν τὸ παιδίον, καὶ ἐκάλουν αὐτὸ ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ζαχαρίαν.
60 καὶ ἀποκριθεῖσα ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἶπεν Οὐχί, ἀλλὰ κληθήσεται Ἰωάνης. 61 καὶ
εἶπαν πρὸς αὐτὴν ὅτι Οὐδεὶς ἔστιν ἐκ τῆς συγγενείας σου ὃς καλεῖται τῷ ὀνόματι
τούτῳ. 62 ἐνένευον δὲ τῷ πατρὶ αὐτοῦ τὸ τί ἂν θέλοι καλεῖσθαι αὐτό. 63 καὶ αἰτή-
σας πινακίδιον ἔγραψεν λέγων Ἰωάνης ἐστὶν ὄνομα αὐτοῦ. καὶ ἐθαύμασαν πάντες.
64 ἀνεῴχθη δὲ τὸ στόμα αὐτοῦ παραχρῆμα καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει εὐλογῶν
τὸν θεόν. 65 Καὶ ἐγένετο ἐπὶ πάντας φόβος τοὺς περιοικοῦντας αὐτούς, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ
ὀρινῇ τῆς Ἰουδαίας διελαλεῖτο πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα, 66 καὶ ἔθεντο πάντες οἱ ἀκού-
σαντες ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν, λέγοντες Τί ἄρα τὸ παιδίον τοῦτο ἔσται; καὶ γὰρ χεὶρ
Κυρίου ἦν μετ' αὐτοῦ. 67 Καὶ Ζαχαρίας ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐπλήσθη πνεύματος
ἁγίου καὶ ἐπροφήτευσεν λέγων

68 [4]"Εὐλογητὸς Κύριος ὁ θεὸς τοῦ Ἰσραήλ,"
ὅτι ἐπεσκέψατο καὶ ἐποίησεν [5]"λύτρωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ,"
69 καὶ [6]"ἤγειρεν κέρας" σωτηρίας ἡμῖν
ἐν οἴκῳ "Δαυεὶδ" παιδὸς αὐτοῦ,

70 καθὼς ἐλάλησεν διὰ στόματος τῶν ἁγίων ἀπ' αἰῶνος προφητῶν αὐτοῦ,
71 [7]"σωτηρίαν ἐξ ἐχθρῶν ἡμῶν καὶ ἐκ χειρὸς" πάντων "τῶν μισούντων ἡμᾶς,"
72 ποιῆσαι [8]"ἔλεος μετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν"
καὶ "μνησθῆναι διαθήκης" ἁγίας "αὐτοῦ,"

73 "ὅρκον" ὃν "ὤμοσεν πρὸς Ἀβραὰμ" τὸν πατέρα ἡμῶν,
74 τοῦ δοῦναι ἡμῖν ἀφόβως ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν ῥυσθέντας
75 λατρεύειν αὐτῷ ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ
ἐνώπιον αὐτοῦ ⸀πάσαις ταῖς ἡμέραις⸁ ἡμῶν.

[1] Isa 41:8 f [2] Ps 98(97):3 [3] Mic. 7:20 [4] Ps 41(40):13; 72(71):18; 106(105):48
[5] Ps 111(110):9 [6] Ps 132(131):17; I Sam 2:10 [7] Ps 106(105):10 [8] Ps 105(104):8 f; 106(105):45; Mic 7:20

WH mg: Lk 1:75 πάσας τὰς ἡμέρας

Luke 1

76 Καὶ σὺ δέ, παιδίον, προφήτης Ὑψίστου κληθήσῃ,
προπορεύσῃ γὰρ [1]"ἐνώπιον Κυρίου ἑτοιμάσαι ὁδοὺς αὐτοῦ,"
77 τοῦ δοῦναι γνῶσιν σωτηρίας τῷ λαῷ αὐτοῦ
ἐν ἀφέσει ἁμαρτιῶν αὐτῶν,

78 διὰ σπλάγχνα ἐλέους θεοῦ ἡμῶν,
ἐν οἷς ἐπισκέψεται ἡμᾶς ἀνατολὴ ἐξ ὕψους,
79 [2]"ἐπιφᾶναι τοῖς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένοις,"
τοῦ κατευθῦναι τοὺς πόδας ἡμῶν εἰς ὁδὸν εἰρήνης.

80 Τὸ δὲ παιδίον ηὔξανε καὶ ἐκραταιοῦτο πνεύματι, καὶ ἦν ἐν ταῖς ἐρήμοις ἕως ἡμέρας ἀναδείξεως αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἰσραήλ.

8. THE BIRTH OF JESUS

Luke 2:1–7

Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐξῆλθεν δόγμα παρὰ Καίσαρος Αὐγούστου ἀπογράφεσθαι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην·
2 (αὕτη ἀπογραφὴ πρώτη ἐγένετο ἡγεμονεύοντος τῆς Συρίας ⸀Κυρηνίου⸁·)
3 καὶ ἐπορεύοντο πάντες ἀπογράφεσθαι, ἕκαστος εἰς τὴν ἑαυτοῦ πόλιν.
4 Ἀνέβη δὲ καὶ Ἰωσὴφ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐκ πόλεως Ναζαρὲτ εἰς τὴν Ἰουδαίαν εἰς πόλιν Δαυεὶδ ἥτις καλεῖται [a]Βηθλεέμ, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐξ οἴκου καὶ πατριᾶς Δαυείδ,
5 ἀπογράψασθαι σὺν Μαριὰμ τῇ [b]ἐμνηστευμένῃ αὐτῷ, οὔσῃ ἐγκύῳ.
6 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἐκεῖ ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ τεκεῖν αὐτήν,
7 καὶ [c]ἔτεκεν τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον, καὶ ἐσπαργάνωσεν αὐτὸν καὶ ἀνέκλινεν αὐτὸν ἐν φάτνῃ, διότι οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ καταλύματι.

9. THE ANGELS AND THE SHEPHERDS

Luke 2:8–20

Καὶ ποιμένες ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ αὐτῇ ἀγραυλοῦντες καὶ φυλάσσοντες φυλακὰς τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὴν ποίμνην αὐτῶν.
9 καὶ ἄγγελος Κυρίου ἐπέστη αὐτοῖς καὶ δόξα Κυρίου περιέλαμψεν αὐτούς, καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν·
10 καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἄγγελος Μὴ φοβεῖσθε, ἰδοὺ γὰρ εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην ἥτις ἔσται παντὶ

---

[a] Cf Mt 1:20*b* (§5); 2:1 (§12)

Mt 1:18*b*

[b] Μνηστευθείσης τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας τῷ Ἰωσήφ, πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτοὺς εὑρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα ἐκ πνεύματος ἁγίου. (§5)

Mt 1:25*a*

[c] καὶ οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν ἕως [οὗ] ἔτεκεν υἱόν· (§5)

---

[1] Mal 3:1 [2] Isa 9:2

WH mg: Lk 2:2 Κυρείνου

LUKE 2

τῷ λαῷ, 11 ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον σωτὴρ ὅς ἐστιν χριστὸς κύριος ἐν πόλει Δαυείδ·
12 καὶ τοῦτο ὑμῖν [T] σημεῖον, εὑρήσετε βρέφος ἐσπαργανωμένον καὶ κείμενον ἐν φάτνῃ.
13 καὶ ἐξέφνης ἐγένετο σὺν τῷ ἀγγέλῳ πλῆθος στρατιᾶς ⸢οὐρανίου⸣ αἰνούντων τὸν
θεὸν καὶ λεγόντων
14 Δόξα ἐν ὑψίστοις θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις ⸢εὐδοκίας⸣.
15 Καὶ ἐγένετο ὡς ἀπῆλθον ἀπ' αὐτῶν εἰς τὸν οὐρανὸν οἱ ἄγγελοι, οἱ ποιμένες ἐλάλουν
πρὸς ἀλλήλους Διέλθωμεν δὴ ἕως Βηθλεὲμ καὶ ἴδωμεν τὸ ῥῆμα τοῦτο τὸ γεγονὸς ὃ ὁ
κύριος ἐγνώρισεν ἡμῖν. 16 καὶ ἦλθαν σπεύσαντες καὶ ἀνεῦραν τήν τε Μαριὰμ καὶ τὸν
Ἰωσὴφ καὶ τὸ βρέφος κείμενον ἐν τῇ φάτνῃ· 17 ἰδόντες δὲ ἐγνώρισαν περὶ τοῦ ῥήματος
τοῦ λαληθέντος αὐτοῖς περὶ τοῦ παιδίου τούτου. 18 καὶ πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν
περὶ τῶν λαληθέντων ὑπὸ τῶν ποιμένων πρὸς αὐτούς, 19 ἡ δὲ ⸢Μαρία⸣ πάντα συνετήρει τὰ
ῥήματα ταῦτα συνβάλλουσα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. 20 καὶ ὑπέστρεψαν οἱ ποιμένες δοξά-
ζοντες καὶ αἰνοῦντες τὸν θεὸν ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἤκουσαν καὶ εἶδον καθὼς ἐλαλήθη πρὸς αὐτούς.

10. THE CIRCUMCISION

LUKE 2:21

Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν ἡμέραι ὀκτὼ τοῦ περιτεμεῖν αὐτόν, [a]καὶ ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦς, τὸ κληθὲν ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου πρὸ τοῦ συλλημφθῆναι αὐτὸν ἐν τῇ κοιλίᾳ.

11. THE PRESENTATION IN THE TEMPLE

LUKE 2:22–39

Καὶ ὅτε [1]"ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ" αὐτῶν κατὰ τὸν νόμον Μωυσέως,
ἀνήγαγον αὐτὸν εἰς Ἱεροσόλυμα παραστῆσαι τῷ κυρίῳ, 23 καθὼς γέγραπται ἐν νόμῳ
Κυρίου ὅτι [2]"Πᾶν ἄρσεν διανοῖγον μήτραν ἅγιον τῷ κυρίῳ κληθήσεται," 24 καὶ
τοῦ δοῦναι θυσίαν κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν τῷ νόμῳ Κυρίου, [3]"ζεῦγος τρυγόνων ἢ δύο
νοσσοὺς περιστερῶν." 25 Καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπος ἦν ἐν Ἰερουσαλὴμ ᾧ ὄνομα
Συμεών, καὶ ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος καὶ εὐλαβής, προσδεχόμενος παράκλησιν τοῦ
Ἰσραήλ, καὶ πνεῦμα ἦν ἅγιον ἐπ' αὐτόν· 26 καὶ ἦν αὐτῷ κεχρηματισμένον ὑπὸ τοῦ
πνεύματος τοῦ ἁγίου μὴ ἰδεῖν θάνατον πρὶν [ἢ] ἂν ἴδῃ τὸν χριστὸν Κυρίου. 27 καὶ
ἦλθεν ἐν τῷ πνεύματι εἰς τὸ ἱερόν· καὶ ἐν τῷ εἰσαγαγεῖν τοὺς γονεῖς τὸ παιδίον
Ἰησοῦν τοῦ ποιῆσαι αὐτοὺς κατὰ τὸ εἰθισμένον τοῦ νόμου περὶ αὐτοῦ 28 καὶ αὐτὸς
ἐδέξατο αὐτὸ εἰς τὰς ἀγκάλας καὶ εὐλόγησεν τὸν θεὸν καὶ εἶπεν

29 Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, δέσποτα,
κατὰ τὸ ῥῆμά σου ἐν εἰρήνῃ·
30 ὅτι [4]"εἶδον" οἱ ὀφθαλμοί μου "τὸ σωτήριόν σου"
31 ὃ ἡτοίμασας "κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν,
32 [5]φῶς εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν"
καὶ [6]"δόξαν" λαοῦ σου "Ἰσραήλ."

---

[a] Cf Mt 1:25b (§5)

[1] Lev 12:6 [2] Ex 13:12 [3] Lev 12:8; 5:11 [4] Isa 40:5; 52:10 [5] Isa 25:7 Heb; 42:6; 49:6 [6] Isa 46:13

WH mg: Lk 2:12 τὸ 13 οὐρανοῦ 14 εὐδοκία 19 Μαριὰμ

Luke 2

33 καὶ ἦν ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ ἡ μήτηρ θαυμάζοντες ἐπὶ τοῖς λαλουμένοις περὶ αὐτοῦ.
34 καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς Συμεὼν καὶ εἶπεν πρὸς Μαριὰμ τὴν μητέρα αὐτοῦ Ἰδοὺ
οὗτος κεῖται εἰς πτῶσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραὴλ καὶ εἰς σημεῖον ἀντι-
λεγόμενον, 35 καὶ σοῦ [T] αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσεται ῥομφαία, ὅπως ἂν ἀποκαλυφθῶσιν
ἐκ πολλῶν καρδιῶν διαλογισμοί. 36 Καὶ ἦν Ἅννα προφῆτις, θυγάτηρ
Φανουήλ, ἐκ φυλῆς Ἀσήρ, (αὕτη προβεβηκυῖα ἐν ἡμέραις πολλαῖς, ζήσασα μετὰ ἀνδρὸς
ἔτη ἑπτὰ ἀπὸ τῆς παρθενίας αὐτῆς, 37 καὶ αὐτὴ χήρα ἕως ἐτῶν ὀγδοήκοντα τεσσάρων,)
ἣ οὐκ ἀφίστατο τοῦ ἱεροῦ νηστείαις καὶ δεήσεσιν λατρεύουσα νύκτα καὶ ἡμέραν. 38 καὶ
αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἐπιστᾶσα ἀνθωμολογεῖτο τῷ θεῷ καὶ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ πᾶσιν τοῖς
προσδεχομένοις λύτρωσιν Ἰερουσαλήμ.
39 Καὶ ὡς ἐτέλεσαν πάντα τὰ κατὰ τὸν νόμον Κυρίου, [a]ἐπέστρεψαν εἰς τὴν
Γαλιλαίαν εἰς πόλιν ἑαυτῶν Ναζαρέτ.

12. THE WISE-MEN FROM THE EAST

Matt 2:1–12

Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γεννηθέντος ἐν [b]Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας ἐν ἡμέραις Ἡρῴδου τοῦ βασι-
λέως, ἰδοὺ μάγοι ἀπὸ ἀνατολῶν παρεγένοντο εἰς Ἱεροσόλυμα λέγοντες 2 Ποῦ ἐστὶν ὁ
τεχθεὶς βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; εἴδομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα ἐν τῇ ἀνατολῇ καὶ
ἤλθομεν προσκυνῆσαι αὐτῷ. 3 Ἀκούσας δὲ ὁ βασιλεὺς Ἡρῴδης ἐταράχθη καὶ πᾶσα
Ἱεροσόλυμα μετ' αὐτοῦ, 4 καὶ συναγαγὼν πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς τοῦ
λαοῦ ἐπυνθάνετο παρ' αὐτῶν ποῦ ὁ χριστὸς γεννᾶται. 5 οἱ δὲ εἶπαν αὐτῷ Ἐν Βηθ-
λεὲμ τῆς Ἰουδαίας· οὕτως γὰρ γέγραπται διὰ τοῦ προφήτου
6 [1]"Καὶ σύ, Βηθλεὲμ γῆ Ἰούδα,
οὐδαμῶς ἐλαχίστη εἶ ἐν τοῖς ἡγεμόσιν Ἰούδα·
ἐκ σοῦ γὰρ ἐξελεύσεται ἡγούμενος,
ὅστις ποιμανεῖ τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραήλ."
7 Τότε Ἡρῴδης λάθρᾳ καλέσας τοὺς μάγους ἠκρίβωσεν παρ' αὐτῶν τὸν χρόνον τοῦ
φαινομένου ἀστέρος, 8 καὶ πέμψας αὐτοὺς εἰς Βηθλεὲμ εἶπεν Πορευθέντες ἐξετάσατε
ἀκριβῶς περὶ τοῦ παιδίου· ἐπὰν δὲ εὕρητε ἀπαγγείλατέ μοι, ὅπως κἀγὼ ἐλθὼν προσκυ-
νήσω αὐτῷ. 9 οἱ δὲ ἀκούσαντες τοῦ βασιλέως ἐπορεύθησαν, καὶ ἰδοὺ ὁ ἀστὴρ ὃν εἶδον
ἐν τῇ ἀνατολῇ προῆγεν αὐτούς, ἕως ἐλθὼν ἐστάθη ἐπάνω οὗ ἦν τὸ παιδίον. 10 ἰδόντες
δὲ τὸν ἀστέρα ἐχάρησαν χαρὰν μεγάλην σφόδρα. 11 καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν οἰκίαν
εἶδον τὸ παιδίον μετὰ Μαρίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ πεσόντες προσεκύνησαν αὐτῷ,
καὶ ἀνοίξαντες τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν προσήνεγκαν αὐτῷ δῶρα, χρυσὸν καὶ λίβανον
καὶ σμύρναν. 12 καὶ χρηματισθέντες κατ' ὄναρ μὴ ἀνακάμψαι πρὸς Ἡρῴδην δι' ἄλλης
ὁδοῦ ἀνεχώρησαν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν.

Mt 2:23*a*
[a] καὶ ἐλθὼν κατῴκησεν εἰς πόλιν
λεγομένην Ναζαρέτ, (§13)

[b] Cf Lk 2:4 (§8)

---

[1] Mic 5:2

WH mg: Lk 2:35 δὲ

13. THE FLIGHT INTO EGYPT

MATT 2:13–23

Ἀναχωρησάντων δὲ αὐτῶν ἰδοὺ ἄγγελος Κυρίου ⌜φαίνεται κατ' ὄναρ⌝ τῷ Ἰωσὴφ
λέγων Ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ φεῦγε εἰς Αἴγυπτον,
καὶ ἴσθι ἐκεῖ ἕως ἂν εἴπω σοι· μέλλει γὰρ Ἡρῴδης ζητεῖν τὸ παιδίον τοῦ
ἀπολέσαι αὐτό. 14 ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ νυκτὸς
καὶ ἀνεχώρησεν εἰς Αἴγυπτον, 15 καὶ ἦν ἐκεῖ ἕως τῆς τελευτῆς Ἡρῴδου· ἵνα πλη-
ρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ Κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος [1]"Ἐξ Αἰγύπτου ἐκάλεσα
τὸν υἱόν μου." 16 Τότε Ἡρῴδης ἰδὼν ὅτι ἐνεπαίχθη ὑπὸ τῶν μάγων
ἐθυμώθη λίαν, καὶ ἀποστείλας ἀνεῖλεν πάντας τοὺς παῖδας τοὺς ἐν Βηθλεὲμ καὶ ἐν
πᾶσι τοῖς ὁρίοις αὐτῆς ἀπὸ διετοῦς καὶ κατωτέρω, κατὰ τὸν χρόνον ὃν ἠκρίβωσεν παρὰ
τῶν μάγων. 17 Τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν διὰ Ἰερεμίου τοῦ προφήτου λέγοντος
18 [2]"Φωνὴ ἐν Ῥαμὰ ἠκούσθη,
κλαυθμὸς καὶ ὀδυρμὸς πολύς·
Ῥαχὴλ κλαίουσα τὰ τέκνα αὐτῆς,
καὶ οὐκ ἤθελεν παρακληθῆναι ὅτι οὐκ εἰσίν."
19 Τελευτήσαντος δὲ τοῦ Ἡρῴδου ἰδοὺ ἄγγελος Κυρίου φαίνεται κατ' ὄναρ τῷ Ἰωσὴφ
ἐν Αἰγύπτῳ λέγων 20 Ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ
πορεύου εἰς γῆν Ἰσραήλ, τεθνήκασιν γὰρ οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου. 21 ὁ δὲ
ἐγερθεὶς παρέλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ εἰσῆλθεν εἰς γῆν Ἰσραήλ.
22 ἀκούσας δὲ ὅτι Ἀρχέλαος βασιλεύει τῆς Ἰουδαίας ἀντὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ἡρῴδου
ἐφοβήθη ἐκεῖ ἀπελθεῖν· χρηματισθεὶς δὲ κατ' ὄναρ ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη τῆς
Γαλιλαίας, 23 [a]καὶ ἐλθὼν κατῴκησεν εἰς πόλιν λεγομένην Ναζαρέτ, ὅπως πληρωθῇ τὸ
ῥηθὲν διὰ τῶν προφητῶν ὅτι Ναζωραῖος κληθήσεται.

14. CHILDHOOD AT NAZARETH

LUKE 2:40

Τὸ δὲ παιδίον ηὔξανεν καὶ ἐκραταιοῦτο πληρούμενον σοφίᾳ, καὶ χάρις θεοῦ ἦν ἐπ' αὐτό.

15. VISIT TO JERUSALEM

LUKE 2:41–50

Καὶ ἐπορεύοντο οἱ γονεῖς αὐτοῦ κατ' ἔτος εἰς Ἰερουσαλὴμ τῇ ἑορτῇ τοῦ πάσχα.
42 Καὶ ὅτε ἐγένετο ἐτῶν δώδεκα, ἀναβαινόντων αὐτῶν κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἑορτῆς
43 καὶ τελειωσάντων τὰς ἡμέρας, ἐν τῷ ὑποστρέφειν αὐτοὺς ὑπέμεινεν Ἰησοῦς ὁ
παῖς ἐν Ἰερουσαλήμ, καὶ οὐκ ἔγνωσαν οἱ γονεῖς αὐτοῦ. 44 νομίσαντες δὲ αὐτὸν

Lk 2:39*b*

[a] ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν εἰς πόλιν ἑαυτῶν Ναζαρέτ. (§11)

---

[1] Hos 11:1 [2] Jer 31(38):15

WH mg: Mt 2:13 κατ' ὄναρ ἐφάνη

LUKE 2

εἶναι ἐν τῇ συνοδίᾳ ἦλθον ἡμέρας ὁδὸν καὶ ἀνεζήτουν αὐτὸν ἐν τοῖς συγγενεῦσιν καὶ τοῖς γνωστοῖς, 45 *καὶ μὴ εὑρόντες ὑπέστρεψαν εἰς* Ἰερουσαλὴμ *ἀναζητοῦντες αὐτόν.* 46 *καὶ ἐγένετο μετὰ ἡμέρας τρεῖς εὗρον αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ καθεζόμενον ἐν μέσῳ τῶν διδασκάλων καὶ ἀκούοντα αὐτῶν καὶ ἐπερωτῶντα αὐτούς·* 47 *ἐξίσταντο δὲ πάντες οἱ ἀκούοντες αὐτοῦ ἐπὶ τῇ συνέσει καὶ ταῖς ἀποκρίσεσιν αὐτοῦ.* 48 *καὶ ἰδόντες αὐτὸν ἐξεπλάγησαν, καὶ εἶπεν πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ* Τέκνον, *τί ἐποίησας ἡμῖν οὕτως; ἰδοὺ ὁ πατήρ σου καὶ ἐγὼ ὀδυνώμενοι ζητοῦμέν σε.* 49 *καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς* Τί *ὅτι ἐζητεῖτέ με; οὐκ ᾔδειτε ὅτι ἐν τοῖς τοῦ πατρός μου δεῖ εἶναί με;* 50 *καὶ αὐτοὶ οὐ συνῆκαν τὸ ῥῆμα ὃ ἐλάλησεν αὐτοῖς.*

16. EIGHTEEN YEARS AT NAZARETH

LUKE 2:51, 52

καὶ κατέβη μετ' αὐτῶν καὶ ἦλθεν εἰς Ναζαρέτ, *καὶ ἦν ὑποτασσόμενος αὐτοῖς. καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ διετήρει πάντα τὰ ῥήματα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς.* 52 Καὶ Ἰησοῦς [1]*"προέκοπτεν" τῇ σοφίᾳ καὶ ἡλικίᾳ "καὶ χάριτι παρὰ θεῷ καὶ ἀνθρώποις."*

[1] I Sam 2:26

PART II

INTRODUCTION TO PUBLIC WORK

17. THE MINISTRY OF THE BAPTIST

MATT 3:1–12	MARK 1:1–8	LUKE 3:1–20
	ΑΡΧΗ τοῦ εὐαγγελίου Ἰησοῦ Χριστοῦ [T].	
ΕΝ ΔΕ ΤΑΙΣ ΗΜΕΡΑΙΣ ἐκείναις		ΕΝ ΕΤΕΙ δὲ πεντεκαιδεκάτῳ τῆς ἡγεμονίας Τιβερίου Καίσαρος, ἡγεμονεύοντος Ποντίου Πειλάτου τῆς Ἰουδαίας, καὶ τετρααρχοῦντος τῆς Γαλιλαίας Ἡρῴδου, Φιλίππου δὲ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ τετρααρχοῦντος τῆς Ἰτουραίας καὶ Τραχωνίτιδος χώρας, καὶ Λυσανίου τῆς Ἀβειληνῆς τετρααρχοῦντος, 2 ἐπὶ ἀρχιερέως Ἄννα καὶ Καιάφα,
παραγίνεται	[Cf v 4 below]	ἐγένετο ῥῆμα θεοῦ
Ἰωάνης ὁ βαπτιστὴς		ἐπὶ Ἰωάνην τὸν Ζαχαρίου υἱὸν
κηρύσσων		
ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰουδαίας		ἐν τῇ ἐρήμῳ.
2 λέγων [a]Μετανοεῖτε, ἤγγικεν γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.		
		3 καὶ ἦλθεν
[Cf v 5 below]		εἰς πᾶσαν περίχωρον τοῦ Ἰορδάνου
	[Cf v 4 below]	κηρύσσων βάπτισμα μετανοίας
		εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν,

Mt 4:17b	Mk 1:15b
[a] ⸀Μετανοεῖτε, ἤγγικεν γὰρ[1] ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. (§20)	[a] καὶ ἤγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ· μετανοεῖτε καὶ πιστεύετε ἐν τῷ εὐαγγελίῳ. (§20)

WH mg: Mk 1:1 υἱοῦ θεοῦ

Lk 3:3 πᾶσαν with ABLW Or etc; πᾶσαν τὴν ℵCDXΔΘ etc

Matt 3	Mark 1	Luke 3
3 Οὗτος γάρ ἐστιν ὁ ῥηθεὶς διὰ	2 Καθὼς γέγραπται ἐν	4 ὡς γέγραπται ἐν βίβλῳ λόγων
Ἠσαΐου τοῦ προφήτου λέγοντος	τῷ Ἠσαΐᾳ τῷ προφήτῃ	Ἠσαΐου τοῦ προφήτου
[Matt 11:10*b*]		[Luke 7:27*b*]
[1]“Ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου.” (§47)	[1]“Ἰδοὺ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου·”	[1]“Ἰδοὺ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου.” (§47)
[2]“Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ Ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ.”	3 [2]“Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ Ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ,”	[3]“Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ Ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ. 5 πᾶσα φάραγξ πληρωθήσεται καὶ πᾶν ὄρος καὶ βουνὸς ταπεινωθήσεται, καὶ ἔσται τὰ σκολιὰ εἰς εὐθείας καὶ αἱ τραχεῖαι εἰς ὁδοὺς λείας· 6 καὶ ὄψεται πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριον τοῦ θεοῦ.”
[Cf v 1 above]	4 ἐγένετο Ἰωάνης ὁ βαπτίζων ἐν τῇ ἐρήμῳ	[Cf v 2 above]
	κηρύσσων βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.	[Cf v 3 above]
4 Αὐτὸς δὲ ὁ Ἰωάνης εἶχεν τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ ἀπὸ τριχῶν καμήλου καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ, ἡ δὲ τροφὴ ἦν αὐτοῦ ἀκρίδες καὶ μέλι ἄγριον.	[Cf v 6 below	
5 Τότε ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν Ἱεροσόλυμα	5 καὶ ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν	
καὶ πᾶσα ἡ Ἰουδαία	πᾶσα ἡ Ἰουδαία χώρα καὶ οἱ Ἱεροσολυμεῖται πάντες,	
καὶ πᾶσα ἡ περίχωρος τοῦ Ἰορδάνου,		[Cf v 3 above]
6 καὶ ἐβαπτίζοντο	καὶ ἐβαπτίζοντο	[Cf Luke 3:21 (§18)]

[1] Mal 3:1 [2] Isa 40:3 [3] Isa 40:3 ff

MATT 3	MARK 1	LUKE 3
ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ποταμῷ ὑπ' αὐτοῦ	ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ποταμῷ	
ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν.	ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν.	
[Cf v 4 above	6 καὶ ἦν ὁ Ἰωάνης	
	ἐνδεδυμένος	
	τρίχας καμήλου	
	καὶ ζώνην δερματίνην	
	περὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ,	
	καὶ ἔσθων	
	ἀκρίδας καὶ μέλι ἄγριον.	
7 Ἰδὼν δὲ πολλοὺς τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων		7 Ἔλεγεν οὖν
ἐρχομένους		τοῖς ἐκπορευομένοις ὄχλοις
ἐπὶ τὸ βάπτισμα		βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ
εἶπεν αὐτοῖς		
[a]Γεννήματα ἐχιδνῶν,		[a]Γεννήματα ἐχιδνῶν,
τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν		τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν
ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς;		ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς;
8 ποιήσατε οὖν καρπὸν		8 ποιήσατε οὖν ⸂καρποὺς
ἄξιον τῆς μετανοίας·		ἀξίους⸃ τῆς μετανοίας·
9 **καὶ** μὴ δόξητε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς		καὶ μὴ ἄρξησθε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς
Πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ,		Πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ,
λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι δύναται		λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι δύναται
ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων		ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων
ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ.		ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ.
10 ἤδη δὲ ἡ ἀξίνη πρὸς		9 ἤδη δὲ καὶ ἡ ἀξίνη πρὸς
τὴν ῥίζαν τῶν δένδρων κεῖται·		τὴν ῥίζαν τῶν δένδρων κεῖται·
[b]πᾶν οὖν δένδρον		[b]πᾶν οὖν δένδρον
μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν		μὴ ποιοῦν καρπὸν [καλὸν]
ἐκκόπτεται		ἐκκόπτεται
καὶ εἰς πῦρ βάλλεται.		καὶ εἰς πῦρ βάλλεται.

[a] Cf Mt 12:34 (§50); 23:33 (§157)

Mt 7:19
[b] πᾶν δένδρον
μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν
ἐκκόπτεται
καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. (§43)

WH mg: Lk 3:8 ἀξίους καρπούς

Mt 3:8 καρπὸν ἄξιον with ℵBCW etc; καρποὺς ἀξίους LU etc (from Lk 3:8) Lk 3:8 καρποὺς ἀξίους with ℵACLXΔΘ etc; ἀξίους καρποὺς B Or; καρπὸν ἄξιον DW etc, from Mt 3:8

MATT 3	MARK 1	LUKE 3
		10 καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ ὄχλοι λέγοντες Τί οὖν ποιή- σωμεν; 11 ἀποκριθεὶς δὲ ἔλε- γεν αὐτοῖς Ὁ ἔχων δύο χιτῶνας μεταδότω τῷ μὴ ἔχοντι, καὶ ὁ ἔχων βρώματα ὁμοίως ποιείτω. 12 ἦλθον δὲ καὶ τελῶναι βαπτισθῆναι καὶ εἶπαν πρὸς αὐτόν Διδάσκαλε, τί ποιήσωμεν; 13 ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτούς Μηδὲν πλέον παρὰ τὸ διατεταγμένον ὑμῖν πράσσετε. 14 ἐπηρώτων δὲ αὐτὸν καὶ στρατευόμενοι λέ- γοντες Τί ποιήσωμεν καὶ ἡμεῖς; καὶ εἶπεν αὐτοῖς Μη- δένα διασείσητε μηδὲ συκο- φαντήσητε, καὶ ἀρκεῖσθε τοῖς ὀψωνίοις ὑμῶν. 15 Προσδοκῶντος δὲ τοῦ λαοῦ καὶ διαλογιζομένων πάν- των ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν περὶ τοῦ Ἰωάνου, μή ποτε αὐτὸς εἴη ὁ χριστός,
	7 καὶ ἐκήρυσσεν λέγων	16 ἀπεκρίνατο λέγων πᾶσιν ὁ Ἰωάνης
11 ἐγὼ μὲν ὑμᾶς βαπτίζω ἐν ὕδατι εἰς μετάνοιαν·	[Cf v 8 below]	Ἐγὼ μὲν ὕδατι βαπτίζω ὑμᾶς·
ὁ δὲ ὀπίσω μου ἐρχόμενος ἰσχυρότερός μου ἐστίν, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς	Ἔρχεται ὁ ἰσχυρότερός μου ὀπίσω [μου], οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς κύψας λῦσαι τὸν ἱμάντα	ἔρχεται δὲ ὁ ἰσχυρότερός μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς λῦσαι τὸν ἱμάντα
τὰ ὑποδήματα βαστάσαι· [Cf above]	τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ· 8 ἐγὼ ἐβάπτισα ὑμᾶς ὕδατι,	τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ· [Cf above]
αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί·	αὐτὸς δὲ βαπτίσει ὑμᾶς πνεύματι ἁγίῳ.	αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί·
12 οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ τὴν ἅλωνα αὐτοῦ,		17 οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ διακαθᾶραι τὴν ἅλωνα αὐτοῦ

Mk 1:7 ὀπίσω μου docc pler; Δ etc om; B Or om μου
ℵADHPWΘ etc

8 πνεύματι with BL 1 it vg; ἐν πνεύματι

Matt 3	Mark 1	Luke 3
καὶ συνάξει τὸν σῖτον αὐτοῦ εἰς τὴν ἀποθήκην ⸆, τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστῳ.		καὶ συναγαγεῖν τὸν σῖτον εἰς τὴν ἀποθήκην αὐτοῦ, τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστῳ. 18 Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἕτερα παρακαλῶν εὐηγγελίζετο τὸν λαόν·
[Matt 14:3, 4]	[Mark 6:17, 18]	
Ὁ γὰρ Ἡρῴδης	Αὐτὸς γὰρ ὁ Ἡρῴδης ἀποστείλας	19 ὁ δὲ Ἡρῴδης ὁ τετραάρχης,
κρατήσας τὸν Ἰωάνην ἔδησεν καὶ ἐν φυλακῇ ἀπέθετο	ἐκράτησεν τὸν Ἰωάνην καὶ ἔδησεν αὐτὸν ἐν φυλακῇ	[Cf v 20 below]
διὰ Ἡρῳδιάδα τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ,	διὰ Ἡρῳδιάδα τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ὅτι αὐτὴν ἐγάμησεν·	ἐλεγχόμενος ὑπ' αὐτοῦ περὶ Ἡρῳδιάδος τῆς γυναικὸς τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ
[Cf v 3 above]	[Cf v 17 above]	καὶ περὶ πάντων ὧν ἐποίησεν πονηρῶν ὁ Ἡρῴδης, 20 προσέθηκεν καὶ τοῦτο ἐπὶ πᾶσιν, κατέκλεισεν τὸν Ἰωάνην ἐν φυλακῇ.
4 ἔλεγεν γὰρ ὁ Ἰωάνης αὐτῷ Οὐκ ἔξεστίν σοι ἔχειν αὐτήν· (§77)	18 ἔλεγεν γὰρ ὁ Ἰωάνης τῷ Ἡρῴδῃ ὅτι Οὐκ ἔξεστίν σοι ἔχειν τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ σου. (§77)	

18. THE BAPTISM OF JESUS, AND THE GENEALOGY (Luke)

Matt 3:13–17	Mark 1:9–11	Luke 3:21–38
	⸀ΚΑΙ ΕΓΕΝΕΤΟ⸁	Ἐγένετο δὲ
Τότε	ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις	
παραγίνεται ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας	ἦλθεν Ἰησοῦς ἀπὸ Ναζαρὲτ τῆς Γαλιλαίας καὶ ἐβαπτίσθη	
ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην πρὸς τὸν Ἰωάνην τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ.	εἰς τὸν Ἰορδάνην ὑπὸ Ἰωάνου.	

WH mg: Mt 3:12 αὐτοῦ Mk 1:9 Ἐγένετο

Mt 3:12 ἀποθήκην with ℵCKMΔ it vg sah etc; BELUW syr sin cur etc add αὐτοῦ

Matt 3	Mark 1	Luke 3
14 ὁ δὲ διεκώλυεν αὐτὸν λέγων Ἐγὼ χρείαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἔρχῃ πρός με; 15 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν ⸂αὐτῷ⸃ Ἄφες ἄρτι, οὕτω γὰρ πρέπον ἐστὶν ἡμῖν πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην. τότε ἀφίησιν αὐτόν.		
[Cf Matt 3:6 (§17)]	[Cf Mark 1:5 (§17)]	ἐν τῷ βαπτισθῆναι ἅπαντα τὸν λαὸν
16 βαπτισθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς		καὶ Ἰησοῦ βαπτισθέντος καὶ προσευχομένου
εὐθὺς ἀνέβη ἀπὸ τοῦ ὕδατος· καὶ ἰδοὺ	10 καὶ εὐθὺς ἀναβαίνων ἐκ τοῦ ὕδατος εἶδεν	
ἠνεῴχθησαν ⸆ οἱ οὐρανοί,	σχιζομένους τοὺς οὐρανοὺς	ἀνεῳχθῆναι τὸν οὐρανὸν
καὶ εἶδεν πνεῦμα θεοῦ	καὶ τὸ πνεῦμα	22 καὶ καταβῆναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον σωματικῷ εἴδει
καταβαῖνον ὡσεὶ περιστερὰν	ὡς περιστερὰν καταβαῖνον	ὡς περιστερὰν
ἐρχόμενον ἐπ' αὐτόν·	εἰς αὐτόν·	ἐπ' αὐτόν,
17 καὶ ἰδοὺ φωνὴ	11 καὶ φωνὴ	καὶ φωνὴν
ἐκ τῶν οὐρανῶν λέγουσα	[ἐγένετο] ἐκ τῶν οὐρανῶν	ἐξ οὐρανοῦ γενέσθαι
[a]Οὗτός ἐστιν	Σὺ εἶ	Σὺ εἶ
ὁ υἱός ⸂μου ὁ ἀγαπητός,	ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός,	ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός,
ἐν⸃ ᾧ εὐδόκησα.	ἐν σοὶ εὐδόκησα.	ἐν σοὶ εὐδόκησα.
[Cf Matt 1:1–16 (§2)]		23 Καὶ αὐτὸς ἦν Ἰησοῦς ἀρχόμενος ὡσεὶ ἐτῶν τριάκοντα, ὢν υἱός, ὡς ἐνομίζετο, Ἰωσὴφ τοῦ Ἡλεί 24 τοῦ Ματθάτ τοῦ Λευεί τοῦ Μελχεί τοῦ Ἰανναί τοῦ Ἰωσήφ 25 τοῦ Ματταθίου τοῦ Ἀμώς

[a] Cf Mt 17:5 (§88) [a] Cf Mk 9:7 (§88) [a] Cf Lk 9:35 (§88)

WH mg: Mt 3:15 πρὸς αὐτόν 16 αὐτῷ 17 μου, ὁ ἀγαπητὸς ἐν

Mt 3:17 Οὗτός ἐστιν: D 1 it syr sin cur read Σὺ εἶ — ὁ υἱός μου: syr sin cur add καὶ Mk 1:11 ἐγένετο with ABLW etc; ℵ*DΘ etc om Lk 3:22 Σὺ εἶ . . . . εὐδόκησα: D 3 it etc read υἱός μου εἶ συ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε (from Ps 2:7)

Luke 3

τοῦ Ναούμ
τοῦ Ἐσλεί
τοῦ Ναγγαί
26 τοῦ Μαάθ
τοῦ Ματταθίου
τοῦ Σεμεείν
τοῦ Ἰωσήχ
τοῦ Ἰωδά
27 τοῦ Ἰωανάν
τοῦ Ῥησά
τοῦ Ζοροβάβελ
τοῦ Σαλαθιήλ
τοῦ Νηρεί
28 τοῦ Μελχεί
τοῦ Ἀδδεί
τοῦ Κωσάμ
τοῦ Ἐλμαδάμ
τοῦ Ἤρ
29 τοῦ Ἰησοῦ
τοῦ Ἐλιέζερ
τοῦ Ἰωρείμ
τοῦ Μαθθάτ
τοῦ Λευεί
30 τοῦ Συμεών
τοῦ Ἰούδα
τοῦ Ἰωσήφ
τοῦ Ἰωνάμ
τοῦ Ἐλιακείμ
31 τοῦ Μελεά
τοῦ Μεννά
τοῦ Ματταθά
τοῦ Ναθάμ
τοῦ Δαυείδ
32 τοῦ Ἰεσσαί
τοῦ Ἰωβήλ
τοῦ Βοός
τοῦ Σαλά
τοῦ Ναασσών
33 τοῦ ⸀Ἀδμείν⸁
τοῦ Ἀρνεί
τοῦ Ἑσρών

WH mg: Lk 3:33 Ἀδάμ

		Luke 3
		τοῦ Φαρές
		τοῦ Ἰούδα
		34 τοῦ Ἰακώβ
		τοῦ Ἰσαάκ
		τοῦ Ἀβραάμ
		τοῦ Θαρά
		τοῦ Ναχώρ
		35 τοῦ Σερούχ
		τοῦ Ῥαγαύ
		τοῦ Φάλεκ
		τοῦ Ἔβερ
		τοῦ Σαλά
		36 τοῦ Καινάμ
		τοῦ Ἀρφαξάδ
		τοῦ Σήμ
		τοῦ Νῶε
		τοῦ Λάμεχ
		37 τοῦ Μαθουσαλά
		τοῦ Ἑνώχ
		τοῦ Ἰάρετ
		τοῦ Μαλελεήλ
		τοῦ Καινάμ
		38 τοῦ Ἐνώς
		τοῦ Σήθ
		τοῦ Ἀδάμ
		τοῦ θεοῦ.

19. THE TEMPTATION

Matt 4:1–11	Mark 1:12, 13	Luke 4:1–13
Τότε [ὁ] Ἰησοῦς	Καὶ εὐθὺς	Ἰησοῦς δὲ
	τὸ πνεῦμα	πλήρης πνεύματος ἁγίου
		ὑπέστρεψεν ἀπὸ τοῦ Ἰορδάνου,
ἀνήχθη εἰς τὴν ἔρημον	αὐτὸν ἐκβάλλει εἰς τὴν ἔρημον.	καὶ ἤγετο
ὑπὸ τοῦ πνεύματος,		ἐν τῷ πνεύματι
	13 καὶ ἦν ἐν τῇ ἐρήμῳ	ἐν τῇ ἐρήμῳ
	τεσσεράκοντα ἡμέρας	2 ἡμέρας τεσσεράκοντα
πειρασθῆναι ὑπὸ τοῦ διαβόλου.	πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ,	πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ διαβόλου.
2 καὶ νηστεύσας		Καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲν
ἡμέρας τεσσεράκοντα		ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις,

Mt 4:1 ὁ with ℵCDLW etc; BUΔ om

Matt 4	Mark 1	Luke 4
καὶ νύκτας τεσσεράκοντα		
ὕστερον		καὶ συντελεσθεισῶν αὐτῶν
ἐπείνασεν.		ἐπείνασεν.
	καὶ ἦν μετὰ τῶν θηρίων,	
3 Καὶ προσελθὼν		
ὁ πειράζων εἶπεν αὐτῷ		3 εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ διάβολος
Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ,		Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ,
εἰπὸν ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι		εἰπὲ τῷ λίθῳ τούτῳ ἵνα
ἄρτοι γένωνται.		γένηται ἄρτος.
4 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν		4 καὶ ἀπεκρίθη πρὸς αὐτὸν
		ὁ Ἰησοῦς
Γέγραπται		Γέγραπται ὅτι
[1]“Οὐκ ἐπ’ ἄρτῳ μόνῳ		[1]“Οὐκ ἐπ’ ἄρτῳ μόνῳ
ζήσεται ὁ ἄνθρωπος,		ζήσεται ὁ ἄνθρωπος.”
ἀλλ’ ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπο-		
ρευομένῳ διὰ στόματος θεοῦ.”		
[Cf vv 8–10 below]		5 Καὶ ἀναγαγὼν αὐτὸν
		ἔδειξεν αὐτῷ
		πάσας τὰς βασιλείας
		τῆς οἰκουμένης
		ἐν στιγμῇ χρόνου·
		6 καὶ εἶπεν αὐτῷ
		ὁ διάβολος
		Σοὶ δώσω
		τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἅπασαν
		καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν,
		ὅτι ἐμοὶ παραδέδοται καὶ ᾧ
		ἂν θέλω δίδωμι αὐτήν·
		7 σὺ οὖν ἐὰν προσκυνήσῃς
		ἐνώπιον ἐμοῦ,
		ἔσται σοῦ πᾶσα.
		8 καὶ ἀποκριθεὶς
		⌜ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ⌝
		Γέγραπται
		[2]“Κύριον τὸν θεόν σου προσκυνήσεις
		καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις.”
5 Τότε παραλαμβάνει αὐτὸν		9 Ἤγαγεν δὲ αὐτὸν
ὁ διάβολος		
εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν,		εἰς Ἰερουσαλὴμ

[1] Deut 8:3 [2] Deut 6:13

WH mg: Lk 4:8 αὐτῷ εἶπεν [ὁ] Ἰησοῦς

MATT 4	MARK 1	LUKE 4
καὶ ἔστησεν αὐτὸν		καὶ ἔστησεν
ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ,		ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ,
6 καὶ λέγει αὐτῷ		καὶ εἶπεν [αὐτῷ]
Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ,		Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ,
βάλε σεαυτὸν κάτω·		βάλε σεαυτὸν ἐντεῦθεν κάτω·
γέγραπται γὰρ ὅτι		10 γέγραπται γὰρ ὅτι
[1]"Τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντε-λεῖται περὶ σοῦ		[1]"τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντε-λεῖται περὶ σοῦ
		τοῦ διαφυλάξαι σε,"
καὶ		11 καὶ ὅτι
ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσίν σε,		"ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσίν σε
μή ποτε προσκόψῃς		μή ποτε προσκόψῃς
πρὸς λίθον τὸν πόδα σου."		πρὸς λίθον τὸν πόδα σου."
7 ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς		12 καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ
		ὁ Ἰησοῦς ὅτι
Πάλιν γέγραπται		Εἴρηται
[2]"Οὐκ ἐκπειράσεις Κύριον		[2]"Οὐκ ἐκπειράσεις Κύριον
τὸν θεόν σου."		τὸν θεόν σου."
8 Πάλιν παραλαμβάνει αὐτὸν		[Cf vv 5–8 above]
ὁ διάβολος		
εἰς ὄρος ὑψηλὸν λίαν,		
καὶ δείκνυσιν αὐτῷ		
πάσας τὰς βασιλείας		
τοῦ κόσμου		
καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν,		
9 καὶ εἶπεν αὐτῷ		
Ταῦτά σοι πάντα δώσω		
ἐὰν πεσὼν προσκυνήσῃς μοι.		
10 τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς		
Ὕπαγε, Σατανᾶ·		
γέγραπται γάρ		
[3]"Κύριον τὸν θεόν σου προσκυνήσεις		
καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις."		
		13 Καὶ συντελέσας πάντα
		πειρασμὸν
11 Τότε ἀφίησιν αὐτὸν ὁ διά-βολος,		ὁ διάβολος ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ
		ἄχρι καιροῦ.
καὶ ἰδοὺ ἄγγελοι προσῆλθον	καὶ οἱ ἄγγελοι	
καὶ διηκόνουν αὐτῷ.	διηκόνουν αὐτῷ.	

[1] Ps 91 (90):11 f [2] Deut 6:16 [3] Deut 6:13

PART III

THE GALILEAN MINISTRY

CHAPTER I. THE BEGINNINGS OF JESUS' WORK IN GALILEE, §§20–23

20. THE DEPARTURE INTO GALILEE

MATT 4:12–17	MARK 1:14, 15	LUKE 4:14, 15
Ἀκούσας δὲ ὅτι Ἰωάνης παρεδόθη	Καὶ μετὰ τὸ παραδοθῆναι τὸν Ἰωάνην	Καὶ
ἀνεχώρησεν	ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς	ὑπέστρεψεν ὁ Ἰησοῦς
		ἐν τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματος
εἰς τὴν Γαλιλαίαν.	εἰς τὴν Γαλιλαίαν	εἰς τὴν Γαλιλαίαν.
13 καὶ καταλιπὼν τὴν Ναζαρὰ ἐλθὼν κατῴκησεν εἰς Καφαρναοὺμ τὴν παραθαλασσίαν ἐν ὁρίοις Ζαβουλὼν καὶ Νεφθαλείμ· 14 ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἠσαίου τοῦ προφήτου λέγοντος 15 [1]"Γῆ Ζαβουλὼν καὶ γῆ Νεφθαλείμ, ὁδὸν θαλάσσης, πέραν τοῦ Ἰορδάνου, Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν, 16 ὁ λαὸς ὁ καθήμενος ἐν σκοτίᾳ φῶς εἶδεν μέγα, καὶ τοῖς καθημένοις ἐν χώρᾳ καὶ σκιᾷ θανάτου φῶς ἀνέτειλεν αὐτοῖς." 17 ΑΠΟ ΤΟΤΕ ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς	[Cf Mark 1:21 (§24)]	[Cf Luke 4:31 (§24)]
κηρύσσειν	15 κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ	
καὶ λέγειν	[καὶ λέγων]	

[1] Isa 9:1 f

Mk 1:15 καὶ λέγων with BKLMWΔΘ it vg pesh etc; λέγων ADEF etc; א* syr sin om

Matt 4	Mark 1	Luke 4
	ὅτι Πεπλήρωται ὁ καιρὸς	
[a]⸀Μετανοεῖτε, ἤγγικεν γὰρ⸀ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.	[a]καὶ ἤγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ· μετανοεῖτε καὶ πιστεύετε ἐν τῷ εὐαγγελίῳ.	
[Matt 4:24]	[Mark 1:28]	
καὶ ἀπῆλθεν ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ	Καὶ ἐξῆλθεν ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εὐθὺς πανταχοῦ	καὶ φήμη ἐξῆλθεν
εἰς ὅλην τὴν Συρίαν· (§23)	εἰς ὅλην τὴν περίχωρον τῆς Γαλιλαίας. (§24)	καθ' ὅλης τῆς περιχώρου
		περὶ αὐτοῦ.
[Matt 4:23a]	[Mark 1:39a]	
[b]Καὶ περιῆγεν ἐν ὅλῃ τῇ Γαλιλαίᾳ,	[b]καὶ ἦλθεν	15 [b]καὶ αὐτὸς
διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν (§23)	κηρύσσων εἰς τὰς συναγωγὰς αὐτῶν (§25)	ἐδίδασκεν ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, δοξαζόμενος ὑπὸ πάντων.

21. THE REJECTION AT NAZARETH (Luke)

[Matt 13:53–58]	[Mark 6:1–6a]	Luke 4:16–30
Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τὰς παραβολὰς ταύτας, μετῆρεν ἐκεῖθεν. (§65)	Καὶ ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν,	
54 καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ	καὶ ἔρχεται εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ,	Καὶ ἦλθεν εἰς Ναζαρά, οὗ ἦν ⸀τεθραμμένος⸀,
	καὶ ἀκολουθοῦσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.	
		καὶ εἰσῆλθεν κατὰ τὸ εἰωθὸς αὐτῷ

Mt 3:2
[a] Μετανοεῖτε,
ἤγγικεν γὰρ
ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. (§17)

Mt 9:35a	Mk 6:6b	Lk 4:44
[b] Καὶ περιῆγεν ὁ Ἰησοῦς τὰς πόλεις πάσας καὶ τὰς κώμας, διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν (§70)	[b] Καὶ περιῆγεν τὰς κώμας κύκλῳ διδάσκων. (§70)	[b] Καὶ ἦν κηρύσσων εἰς τὰς συναγωγὰς τῆς Ἰουδαίας. (§25)

WH mg: Mt 4:17 Ἤγγικεν   Lk 4:16 ἀνατεθραμμένος

[Matt 13]	[Mark 6]	Luke 4
	2 Καὶ γενομένου σαββάτου	ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων
ἐδίδασκεν αὐτοὺς	ἤρξατο διδάσκειν	
ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν,	ἐν τῇ συναγωγῇ·	εἰς τὴν συναγωγήν,
		καὶ ἀνέστη ἀναγνῶναι. 17 καὶ ἐπεδόθη αὐτῷ βιβλίον τοῦ προφήτου Ἠσαίου, καὶ ἀνοίξας τὸ βιβλίον εὗρεν [τὸν] τόπον οὗ ἦν γεγραμμένον 18 [1]"Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὗ εἵνεκεν ἔχρισέν με εὐαγ- γελίσασθαι πτωχοῖς, ἀπέσταλκέν με κηρύξαι αἰχμα- λώτοις ἄφεσιν καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, ἀποστεῖλαι τεθραυσμένους ἐν ἀφέσει, 19 κηρύξαι ἐνιαυτὸν Κυρίου δεκτόν." 20 καὶ πτύξας τὸ βιβλίον ἀποδοὺς τῷ ὑπηρέτῃ ἐκάθισεν· καὶ πάντων οἱ ὀφθαλμοὶ ἐν τῇ συναγωγῇ ἦσαν ἀτενί- ζοντες αὐτῷ. 21 ἤρξατο δὲ λέγειν πρὸς αὐτοὺς ὅτι Σή- μερον πεπλήρωται ἡ γραφὴ αὕτη ἐν τοῖς ὠσὶν ὑμῶν.
	καὶ οἱ πολλοὶ ἀκούοντες	22 καὶ πάντες ἐμαρτύρουν αὐτῷ
ὥστε ἐκπλήσσεσθαι αὐτοὺς	ἐξεπλήσσοντο	καὶ ἐθαύμαζον ἐπὶ τοῖς λόγοις τῆς χάριτος τοῖς ἐκπορευομένοις ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ,
καὶ λέγειν Πόθεν τούτῳ	λέγοντες Πόθεν τούτῳ ταῦτα,	καὶ ἔλεγον
ἡ σοφία αὕτη	καὶ τίς ἡ σοφία ἡ δοθεῖσα τούτῳ,	
καὶ αἱ δυνάμεις;	καὶ αἱ δυνάμεις τοιαῦται διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ γινόμεναι;	
55 οὐχ οὗτός ἐστιν	3 οὐχ οὗτός ἐστιν	Οὐχὶ
ὁ τοῦ τέκτονος υἱός;	ὁ τέκτων,	υἱός ἐστιν Ἰωσὴφ οὗτος;
οὐχ ἡ μήτηρ αὐτοῦ λέγεται Μαρ- ιάμ	ὁ υἱὸς τῆς Μαρίας	
καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ	καὶ ἀδελφὸς	

[1] Isa 61:1 f

[Matt 13]	[Mark 6]	Luke 4
Ἰάκωβος καὶ Ἰωσὴφ	Ἰακώβου καὶ Ἰωσῆτος	
καὶ Σίμων καὶ Ἰούδας;	καὶ Ἰούδα καὶ Σίμωνος;	
56 καὶ αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ οὐχὶ πᾶσαι πρὸς ἡμᾶς εἰσιν;	καὶ οὐκ εἰσὶν αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ ὧδε πρὸς ἡμᾶς;	
πόθεν οὖν τούτῳ ταῦτα πάντα;	[Cf v 2 above]	
57 καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ.	καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ.	
		23 καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς Πάντως ἐρεῖτέ μοι τὴν παραβολὴν ταύτην Ἰατρέ, θεράπευσον σεαυτόν· ὅσα ἠκούσαμεν γενόμενα εἰς τὴν Καφαρναοὺμ ποίησον καὶ ὧδε ἐν τῇ πατρίδι σου.
ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς	4 καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς	24 εἶπεν δέ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν
Οὐκ ἔστιν προφήτης ἄτιμος	ὅτι Οὐκ ἔστιν προφήτης ἄτιμος	ὅτι οὐδεὶς προφήτης δεκτός ἐστιν
εἰ μὴ ἐν τῇ [T] πατρίδι	εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ	ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ.
	καὶ ἐν τοῖς συγγενεῦσιν αὐτοῦ	
καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ.	καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ.	
58 Καὶ οὐκ ἐποίησεν ἐκεῖ δυνάμεις πολλὰς	5 Καὶ οὐκ ἐδύνατο ἐκεῖ ποιῆσαι οὐδεμίαν δύναμιν,	
	εἰ μὴ ὀλίγοις ἀρρώστοις ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας ἐθεράπευσεν·	
	6 καὶ ⸢ἐθαύμασεν⸣	
διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν. (§69)	διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν. (§69)	
		25 ἐπ' ἀληθείας δὲ λέγω ὑμῖν, πολλαὶ χῆραι ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις Ἠλείου ἐν τῷ Ἰσραήλ, ὅτε ἐκλείσθη ὁ οὐρανὸς [T] ἔτη τρία καὶ μῆνας ἕξ, ὡς ἐγένετο λιμὸς μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν, 26 καὶ πρὸς οὐδεμίαν αὐτῶν ἐπέμφθη Ἠλείας εἰ μὴ [1]“εἰς Σάρεπτα τῆς Σιδωνίας πρὸς γυναῖκα χήραν.” 27 καὶ πολλοὶ λεπροὶ ἦσαν ἐν τῷ Ἰσραὴλ ἐπὶ Ἐλισαίου τοῦ προφήτου, καὶ οὐδεὶς αὐτῶν ἐκαθαρίσθη, εἰ μὴ Ναιμὰν ὁ Σύρος. 28 καὶ ἐπλήσθησαν πάντες θυμοῦ ἐν τῇ συναγωγῇ

[1] I Kings 17:9

WH mg: Lk 4:25 ἐπὶ

		Luke 4
		ἀκούοντες ταῦτα, 29 καὶ ἀναστάντες ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω τῆς πόλεως, καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἕως ὀφρύος τοῦ ὄρους ἐφ’ οὗ ἡ πόλις ᾠκοδόμητο αὐτῶν, ὥστε κατακρημνίσαι αὐτόν· 30 αὐτὸς δὲ διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν ἐπορεύετο.

22. THE CALL OF THE FOUR (Matt–Mark)

Matt **4**:18–22	Mark **1**:16–20	[Luke 5:1–11]
		Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν ὄχλον ἐπικεῖσθαι αὐτῷ καὶ ἀκούειν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ
Περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδεν δύο ἀδελφούς,	Καὶ παράγων παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδεν	καὶ αὐτὸς ἦν ἑστὼς παρὰ τὴν λίμνην Γεννησαρέτ, 2 καὶ εἶδεν ⌜πλοῖα δύο⌝[1] ἑστῶτα παρὰ τὴν λίμνην, οἱ δὲ ἁλεεῖς ἀπ’ αὐτῶν ἀποβάντες
[Cf v 21 below]	[Cf v 19 below]	⌜ἔπλυνον⌝[1] τὰ δίκτυα.
Σίμωνα τὸν λεγόμενον Πέτρον	Σίμωνα	3 ἐμβὰς δὲ εἰς ἓν τῶν πλοίων, ὃ ἦν Σίμωνος,
		ἠρώτησεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς γῆς ἐπαναγαγεῖν ὀλίγον, καθίσας δὲ ἐκ τοῦ πλοίου ἐδίδασκεν τοὺς ὄχλους. 4 ὡς δὲ ἐπαύσατο λαλῶν, εἶπεν πρὸς τὸν Σίμωνα Ἐπανάγαγε εἰς τὸ βάθος καὶ χαλάσατε τὰ δίκτυα ὑμῶν εἰς ἄγραν. 5 καὶ ἀποκριθεὶς Σίμων εἶπεν Ἐπιστάτα, δι’ ὅλης νυκτὸς κοπιάσαντες οὐδὲν ἐλάβομεν, ἐπὶ δὲ τῷ ῥήματί σου χαλάσω τὰ δίκτυα. 6 καὶ τοῦτο ποιήσαντες συνέκλεισαν πλῆθος ἰχθύων πολύ, διερήσσετο δὲ τὰ δίκτυα αὐτῶν. 7 καὶ κατένευσαν τοῖς μετόχοις ἐν τῷ ἑτέρῳ πλοίῳ τοῦ ἐλθόντας συλλαβέσθαι

Mt 4:18 περιπατῶν with ℵBCLWΔ etc; παράγων D it syr sin

Mk 1:16 καὶ παράγων with ℵBDL 33. it vg etc; περιπατῶν δὲ AWΓΔΘΠ syr sin pesh etc

MATT 4	MARK 1	[LUKE 5]
		αὐτοῖς· καὶ ἦλθαν, καὶ ἔπλησαν
		ἀμφότερα τὰ πλοῖα ὥστε βυ-
		θίζεσθαι αὐτά. 8 ἰδὼν δὲ Σίμων
		Πέτρος προσέπεσεν τοῖς γόνασιν
		Ἰησοῦ λέγων Ἔξελθε ἀπ' ἐμοῦ,
		ὅτι ἀνὴρ ἁμαρτωλός εἰμι, κύριε·
		9 θάμβος γὰρ περιέσχεν αὐτὸν καὶ
		πάντας τοὺς σὺν αὐτῷ ἐπὶ τῇ
		ἄγρᾳ τῶν ἰχθύων ⸀ὧν⸀ συνέλαβον,
[Cf v 21 below]	[Cf v 19 below]	10 ὁμοίως δὲ καὶ Ἰάκωβον καὶ
		Ἰωάνην υἱοὺς Ζεβεδαίου,
		οἳ ἦσαν κοινωνοὶ τῷ Σίμωνι.
καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν	καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν	
αὐτοῦ,	Σίμωνος	
βάλλοντας ἀμφίβληστρον	ἀμφιβάλλοντας	
εἰς τὴν θάλασσαν,	ἐν τῇ θαλάσσῃ,	
ἦσαν γὰρ ἁλεεῖς·	ἦσαν γὰρ ἁλεεῖς·	
19 καὶ λέγει αὐτοῖς	17 καὶ εἶπεν αὐτοῖς	καὶ εἶπεν πρὸς τὸν Σίμωνα
	ὁ Ἰησοῦς	Ἰησοῦς
Δεῦτε ὀπίσω μου,	Δεῦτε ὀπίσω μου,	Μὴ φοβοῦ·
καὶ ποιήσω ὑμᾶς	καὶ ποιήσω ὑμᾶς	ἀπὸ τοῦ νῦν
ἁλεεῖς ἀνθρώπων.	γενέσθαι ἁλεεῖς ἀνθρώπων.	ἀνθρώπους ἔσῃ ζωγρῶν.
		11 καὶ καταγαγόντες τὰ πλοῖα
		ἐπὶ τὴν γῆν
20 οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες	18 καὶ εὐθὺς ἀφέντες	ἀφέντες
τὰ δίκτυα ἠκολούθησαν αὐτῷ.	τὰ δίκτυα ἠκολούθησαν αὐτῷ.	πάντα ἠκολούθησαν αὐτῷ. (§26)
21 Καὶ προβὰς ἐκεῖθεν εἶδεν	19 Καὶ προβὰς ὀλίγον εἶδεν	
ἄλλους δύο ἀδελφούς,		
Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου	Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου	[Cf v 10 above]
καὶ Ἰωάνην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ,	καὶ Ἰωάνην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ,	
ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ Ζεβεδαίου	καὶ αὐτοὺς ἐν τῷ πλοίῳ	
τοῦ πατρὸς αὐτῶν		
καταρτίζοντας τὰ δίκτυα	καταρτίζοντας τὰ δίκτυα,	[Cf v 2 above]
αὐτῶν,		
καὶ ἐκάλεσεν αὐτούς.	καὶ εὐθὺς ἐκάλεσεν αὐτούς.	
22 οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες	20 καὶ ἀφέντες	
τὸ πλοῖον		
καὶ τὸν πατέρα αὐτῶν	τὸν πατέρα αὐτῶν Ζεβεδαῖον	
	ἐν τῷ πλοίῳ	
	μετὰ τῶν μισθωτῶν	
ἠκολούθησαν αὐτῷ.	ἀπῆλθον ὀπίσω αὐτοῦ.	

Mk 1:16 ἀμφιβάλλοντας with ℵA (*-τες) BDLWΔ etc; ἀμφιβαλοντες Θ; βάλλοντας MΓ etc; AWΓΔΠ etc add ἀμφίβληστρον: Θ adds τὰ δίκτυα

23. THE RESPONSE TO JESUS' WORK

Matt 4:23–25 [+§35	[Mark 1:39]	[Luke 4:44]
[a]Καὶ περιῆγεν	[a]καὶ ἦλθεν	[a]Καὶ ἦν
ἐν ὅλῃ τῇ Γαλιλαίᾳ,		
διδάσκων	κηρύσσων	κηρύσσων
ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν	εἰς τὰς συναγωγὰς αὐτῶν	εἰς τὰς συναγωγὰς
καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον		
τῆς βασιλείας		
	εἰς ὅλην τὴν Γαλιλαίαν	τῆς Ἰουδαίας. (§25)
καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον	καὶ τὰ δαιμόνια ἐκβάλλων. (§25)	
καὶ πᾶσαν μαλακίαν		
ἐν τῷ λαῷ.		
	[Mark 1:28, 32, 34a]	[Luke 4:37]
24 [b]καὶ ἀπῆλθεν ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ	[b]Καὶ ἐξῆλθεν ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ	[b]Καὶ ἐξεπορεύετο ἦχος περὶ αὐτοῦ
	εὐθὺς πανταχοῦ	
εἰς ὅλην τὴν Συρίαν·	εἰς ὅλην τὴν περίχωρον τῆς Γαλιλαίας.	εἰς πάντα τόπον τῆς περιχώρου. (§24)
	32 Ὀψίας δὲ γενομένης,	[Luke 4:40]
	ὅτε ἔδυσεν ὁ ἥλιος,	Δύνοντος δὲ τοῦ ἡλίου
καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ	ἔφερον πρὸς αὐτὸν	
πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας	πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας	⌜ἅπαντες⌝ ὅσοι εἶχον ἀσθενοῦντας
ποικίλαις νόσοις	[Cf v 34 below]	νόσοις ποικίλαις
καὶ βασάνοις συνεχομένους,		
δαιμονιζομένους καὶ σεληνιαζομένους καὶ παραλυτικούς,	καὶ τοὺς δαιμονιζομένους·	
		ἤγαγον αὐτοὺς πρὸς αὐτόν·

Mt 9:35	Mk 6:6b	Lk 4:14a, 15
[a] Καὶ περιῆγεν ὁ Ἰησοῦς	[a] Καὶ περιῆγεν	[a] Καὶ ὑπέστρεψεν ὁ Ἰησοῦς
		ἐν τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματος
		εἰς τὴν Γαλιλαίαν. . . . .
τὰς πόλεις πάσας καὶ τὰς κώμας,	τὰς κώμας κύκλῳ	
διδάσκων	διδάσκων. (§70)	15 καὶ αὐτὸς ἐδίδασκεν
ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν		ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν,
καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον		
τῆς βασιλείας		
καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον		
καὶ πᾶσαν μαλακίαν. (§70)		
		δοξαζόμενος ὑπὸ πάντων. (§20)
		Lk 4:14b
		[b] καὶ φήμη ἐξῆλθεν
		καθ᾽ ὅλης τῆς περιχώρου
		περὶ αὐτοῦ. (§20)

Mt 4:24 καὶ . . . Συρίαν: syr sin om — δαιμονιζομένους with BC etc; καὶ δαιμ. ℵDEWΓΣ it vg syr cur etc

Matt 4	[Mark 1]	[Luke 4]
		ὁ δὲ ἑνὶ ἑκάστῳ αὐτῶν τὰς χεῖρας ἐπιτιθεὶς
καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς.	34 καὶ ἐθεράπευσεν πολλοὺς κακῶς ἔχοντας	⸀ἐθεράπευεν[1] αὐτούς. (§24)
	ποικίλαις νόσοις,	
	καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλεν, (§24)	
	[Mark 3:7b, 8]	[Luke 6:17b]
25 καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ		καὶ ὄχλος πολὺς μαθητῶν αὐτοῦ,
	καὶ πολὺ πλῆθος	καὶ πλῆθος πολὺ τοῦ λαοῦ
ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας	ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας	
καὶ Δεκαπόλεως		
	⸀ἠκολούθησεν,	
καὶ Ἱεροσολύμων		
καὶ Ἰουδαίας	8 καὶ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας[1]	ἀπὸ πάσης τῆς Ἰουδαίας
	καὶ ἀπὸ Ἱεροσολύμων	καὶ Ἰερουσαλὴμ
	καὶ ἀπὸ τῆς Ἰδουμαίας	
καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου.	καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου	
(+§35)	καὶ περὶ Τύρον	καὶ τῆς παραλίου Τύρου
	καὶ ⸀Σιδῶνα,[1]	καὶ Σιδῶνος,
	πλῆθος πολύ,	
	ἀκούοντες ὅσα ⸀ποιεῖ[1]	οἳ ἦλθαν ἀκοῦσαι αὐτοῦ
	ἦλθαν πρὸς αὐτόν. (§33)	καὶ ἰαθῆναι ἀπὸ τῶν νόσων αὐτῶν·
		(§33)

CHAPTER II. TEACHING AND GATHERING DISCIPLES, §§24–27

24. A DAY IN CAPERNAUM

§45+] Matt 8:14–17 [+§66	Mark 1:21–34	Luke 4:31–41
[Cf Matt 4:13 (§20)]	Καὶ εἰσπορεύονται	Καὶ κατῆλθεν
	εἰς Καφαρναούμ.	εἰς Καφαρναοὺμ
		πόλιν τῆς Γαλιλαίας.
	Καὶ	Καὶ ἦν διδάσκων αὐτοὺς
	εὐθὺς τοῖς σάββασιν	ἐν τοῖς σάββασιν·
	⸀εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν	
[Matt 7:28b, 29]	ἐδίδασκεν[1].	
ἐξεπλήσσοντο οἱ ὄχλοι	22 καὶ ἐξεπλήσσοντο	32 καὶ ἐξεπλήσσοντο
ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ·	ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ,	ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ,

WH mg: Mk 1:21 ἐδίδασκεν εἰς τὴν συναγωγήν

[Matt 7]	Mark 1	Luke 4
29 *ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς*	*ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς*	
ὡς ἐξουσίαν ἔχων	*ὡς ἐξουσίαν ἔχων*	*ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ*
		ἦν ὁ λόγος αὐτοῦ.
καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς	*καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς.*	
αὐτῶν. (§44)		
	23 *καὶ εὐθὺς*	33 *καὶ*
	ἦν ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν	*ἐν τῇ συναγωγῇ ἦν*
	ἄνθρωπος	*ἄνθρωπος*
	ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ,	*ἔχων πνεῦμα δαιμονίου ἀκα-*
		θάρτου,
	καὶ ἀνέκραξεν 24 *λέγων*	*καὶ ἀνέκραξεν φωνῇ μεγάλῃ*
	Τί ἡμῖν καὶ σοί,	34 *Ἔα, τί ἡμῖν καὶ σοί,*
	Ἰησοῦ Ναζαρηνέ;	*Ἰησοῦ Ναζαρηνέ;*
	ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς;	*ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς;*
	⸢*οἶδά*⸣ *σε τίς εἶ,*	*οἶδά σε τίς εἶ,*
	ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ.	*ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ.*
	25 *καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ*	35 *καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ*
	ὁ Ἰησοῦς [λέγων]	*ὁ Ἰησοῦς λέγων*
	Φιμώθητι καὶ ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ.	*Φιμώθητι καὶ ἔξελθε ἀπ' αὐτοῦ.*
	26 *καὶ σπαράξαν αὐτὸν*	*καὶ ῥίψαν αὐτὸν*
	τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον	*τὸ δαιμόνιον εἰς τὸ μέσον*
	καὶ φωνῆσαν φωνῇ μεγάλῃ	
	ἐξῆλθεν ἐξ αὐτοῦ.	*ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ*
		μηδὲν βλάψαν αὐτόν.
	27 *καὶ ἐθαμβήθησαν ἅπαντες,*	36 *καὶ ἐγένετο θάμβος ἐπὶ*
		πάντας,
	ὥστε συνζητεῖν ⸢*αὐτοὺς*⸣	*καὶ συνελάλουν πρὸς ἀλλήλους*
	λέγοντας	*λέγοντες*
	Τί ἐστιν τοῦτο; διδαχὴ καινή·	*Τίς ὁ λόγος οὗτος*
	κατ' ἐξουσίαν	*ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ καὶ δυνάμει*
	καὶ τοῖς πνεύμασι τοῖς ἀκα-	*ἐπιτάσσει τοῖς ἀκαθάρτοις*
	θάρτοις ἐπιτάσσει,	*πνεύμασιν,*
[Matt 4:24*a*]	*καὶ ὑπακούουσιν αὐτῷ.*	*καὶ ἐξέρχονται;*
[a]*καὶ ἀπῆλθεν ἡ ἀκοὴ*	28 [a]*Καὶ ἐξῆλθεν ἡ ἀκοὴ*	37 [a]*Καὶ ἐξεπορεύετο ἦχος*
αὐτοῦ	*αὐτοῦ εὐθὺς πανταχοῦ*	*περὶ αὐτοῦ*
εἰς ὅλην τὴν Συρίαν· (§23)	*εἰς ὅλην τὴν περίχωρον*	*εἰς πάντα τόπον τῆς περιχώρου.*
	τῆς Γαλιλαίας.	

Lk 4:14*b*
[a] *καὶ φήμη ἐξῆλθεν*
καθ' ὅλης τῆς περιχώρου
περὶ αὐτοῦ. (§20)

WH mg: Mk 1:24 *οἴδαμέν* 27 *πρὸς ἑαυτοὺς*

Mk 1:27 *αὐτοὺς* with ℵB etc; *πρὸς ἑαυτοὺς* ACDWΓΔΘ etc

Matt 8	Mark 1	Luke 4
Καὶ	29 Καὶ εὐθὺς ἐκ τῆς συνα- γωγῆς ⌈ἐξελθόντες	38 Ἀναστὰς δὲ ἀπὸ τῆς συναγωγῆς
ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν Πέτρου	ἦλθαν⌉ εἰς τὴν οἰκίαν Σίμωνος καὶ Ἀνδρέου μετὰ Ἰακώβου καὶ Ἰωάνου.	εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν Σίμωνος.
εἶδεν τὴν πενθερὰν αὐτοῦ βεβλημένην καὶ πυρέσσουσαν·	30 ἡ δὲ πενθερὰ Σίμωνος κατέκειτο πυρέσσουσα, καὶ εὐθὺς λέγουσιν αὐτῷ περὶ αὐτῆς.	πενθερὰ δὲ τοῦ Σίμωνος ἦν συνεχομένη πυρετῷ μεγάλῳ, καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν περὶ αὐτῆς.
	31 καὶ προσελθὼν ἤγειρεν αὐτὴν	39 καὶ ἐπιστὰς ἐπάνω αὐτῆς
15 καὶ ἥψατο τῆς χειρὸς αὐτῆς,	κρατήσας τῆς χειρός·	
		ἐπετίμησεν τῷ πυρετῷ,
καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετός, καὶ ἠγέρθη, καὶ διηκόνει αὐτῷ.	καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετός, καὶ διηκόνει αὐτοῖς.	καὶ ἀφῆκεν αὐτήν· παραχρῆμα δὲ ἀναστᾶσα διηκόνει αὐτοῖς.
16 Ὀψίας δὲ γενομένης	32 Ὀψίας δὲ γενομένης, ὅτε ἔδυσεν ὁ ἥλιος,	40 Δύνοντος δὲ τοῦ ἡλίου
προσήνεγκαν αὐτῷ [Cf below and Matt 4:24 (§23)]	ἔφερον πρὸς αὐτὸν πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας [Cf v 34 below]	⌈ἅπαντες⌉ ὅσοι εἶχον ἀσθενοῦντας νόσοις ποικίλαις
δαιμονιζομένους πολλούς·	καὶ τοὺς δαιμονιζομένους·	
		ἤγαγον αὐτοὺς πρὸς αὐτόν·
	33 καὶ ἦν ὅλη ἡ πόλις ἐπι- συνηγμένη πρὸς τὴν θύραν.	
		ὁ δὲ ἑνὶ ἑκάστῳ αὐτῶν τὰς χεῖρας ἐπιτιθεὶς
καὶ ἐξέβαλεν τὰ πνεύματα λόγῳ,		
καὶ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας ἐθεράπευσεν·	34 καὶ ἐθεράπευσεν πολλοὺς κακῶς ἔχοντας ποικίλαις νόσοις,	⌈ἐθεράπευεν⌉ αὐτούς.
	καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλεν,	41 ⌈ἐξήρχετο⌉ δὲ καὶ δαιμόνια ἀπὸ πολλῶν,
	[Mark 3:11] καὶ τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα, ὅταν αὐτὸν ἐθεώρουν, προσέπιπτον αὐτῷ	
	καὶ ἔκραζον ⌈λέγοντα⌉ ὅτι Σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. (§33)	κράζοντα καὶ λέγοντα ὅτι Σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ·

WH mg: Mk 1:29 ἐξελθὼν ἦλθεν Lk 4:40 πάντες ἐθεράπευσεν 41 ἐξήρχοντο

Mk 1:29 ἐκ τῆς συν. ἐξελθόντες ἦλθαν with L; ἐκ τ.σ. ἐξελθόντες ἦλθον ℵACΔΓ etc; ἐκ τ.s. ἐξελθὼν ἦλθεν B etc; (καὶ Σ, καὶ εὐθέως Θ) ἐξελθὼν (δὲ DW, εὐθὺς Σ) ἐκ τ.σ. ἦλθεν DWΘΣ Lk 4:40 ἐθεράπευεν with BDW it vg pesh; ἐθεράπευσεν ℵACLΔΘ etc

[Matt 12:16]	Mark 1	[Mark 3:12]	Luke 4
καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς	καὶ οὐκ ἤφιεν λαλεῖν τὰ δαιμόνια,	καὶ πολλὰ ἐπετίμα αὐτοῖς	καὶ ἐπιτιμῶν οὐκ εἴα αὐτὰ λαλεῖν,
ἵνα μὴ φανερὸν αὐτὸν ποιήσωσιν· (§33)		ἵνα μὴ αὐτὸν φανερὸν ποιήσωσιν. (§33)	
	ὅτι ᾔδεισαν αὐτὸν [Χριστὸν εἶναι].		ὅτι ᾔδεισαν τὸν χριστὸν αὐτὸν εἶναι.
Matt 8 17 ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἠσαίου τοῦ προφήτου λέγοντος [1]"Αὐτὸς τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἔλαβεν καὶ τὰς νόσους ἐβάστασεν." (+§66)			

25. A PREACHING TOUR IN GALILEE

Mark 1:35–39	Luke 4:42–44
Καὶ πρωῒ ἔννυχα λίαν ἀναστὰς ἐξῆλθεν [καὶ ἀπῆλθεν]	Γενομένης δὲ ἡμέρας ἐξελθὼν ἐπορεύθη
εἰς ἔρημον τόπον κἀκεῖ προσηύχετο.	εἰς ἔρημον τόπον· [Cf Luke 5:16 (§27)]
36 καὶ κατεδίωξεν αὐτὸν Σίμων καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ,	καὶ οἱ ὄχλοι ἐπεζήτουν αὐτόν,
37 καὶ εὗρον αὐτὸν καὶ λέγουσιν αὐτῷ ὅτι Πάντες ζητοῦσίν σε.	καὶ ἦλθον ἕως αὐτοῦ, καὶ κατεῖχον αὐτὸν τοῦ μὴ πορεύεσθαι ἀπ' αὐτῶν.
38 καὶ λέγει αὐτοῖς Ἄγωμεν ἀλλαχοῦ	43 ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτοὺς ὅτι
εἰς τὰς ἐχομένας κωμοπόλεις, ἵνα καὶ ἐκεῖ κηρύξω,	Καὶ ταῖς ἑτέραις πόλεσιν ⌜εὐαγγελίσασθαί με δεῖ⌝ τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ,
εἰς τοῦτο γὰρ ἐξῆλθον.	ὅτι ἐπὶ τοῦτο ἀπεστάλην.

[1] Isa 53:4

WH mg: Lk 4:43 εὐαγγελίσασθαι δεῖ με

Mk 1:34 λαλεῖν τὰ δαιμόνια with ACLWΔ etc; τὰ δαιμ. λαλ. B; αὐτὰ λαλεῖν DΘ it vg etc — Χριστὸν εἶναι with BC (τὸν Χρ. αὐτὸν εἶναι) LWΘΣ 33. etc; ℵADΔ it vg syr sin pesh etc om 35 ἐξῆλθεν καί: W om — καὶ ἀπῆλθεν with ℵACDLΘ etc; om B etc 38 ἀλλαχοῦ with ℵBCL 33. etc; ADΓΔ it vg syr sin pesh etc om

[Matt 4:23]	Mark 1	Luke 4
[a]Καὶ περιῆγεν	39 [a]καὶ ἦλθεν	44 [a]Καὶ ἦν
ἐν ὅλῃ τῇ Γαλιλαίᾳ,		
διδάσκων	κηρύσσων	κηρύσσων
ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν	εἰς τὰς συναγωγὰς αὐτῶν	εἰς τὰς συναγωγὰς
καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον		
τῆς βασιλείας		
	εἰς ὅλην τὴν Γαλιλαίαν	τῆς Ἰουδαίας.
καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον	καὶ τὰ δαιμόνια ἐκβάλλων.	
καὶ πᾶσαν μαλακίαν		
ἐν τῷ λαῷ. (§23)		

26. THE CALL OF THE FOUR (Luke)

[Matt 4:18–22]	[Mark 1:16–20]	Luke 5:1–11
		Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν ὄχλον ἐπικεῖσθαι αὐτῷ καὶ ἀκούειν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ
Περιπατῶν δὲ παρὰ	Καὶ παράγων παρὰ	καὶ αὐτὸς ἦν ἑστὼς παρὰ
τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας	τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας	τὴν λίμνην Γεννησαρέτ,
εἶδεν δύο ἀδελφούς,	εἶδεν	2 καὶ εἶδεν ⌜πλοῖα δύο⌝ ἑστῶτα παρὰ τὴν λίμνην, οἱ δὲ ἁλεεῖς ἀπ' αὐτῶν ἀποβάντες
[Cf v 21 below]	[Cf v 19 below]	⌜ἔπλυνον⌝ τὰ δίκτυα.
		3 ἐμβὰς δὲ εἰς ἓν τῶν πλοίων,
Σίμωνα τὸν λεγόμενον Πέτρον	Σίμωνα	ὃ ἦν Σίμωνος,
		ἠρώτησεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς γῆς ἐπαναγαγεῖν ὀλίγον, καθίσας δὲ ἐκ τοῦ πλοίου ἐδίδασκεν τοὺς ὄχλους. 4 ὡς δὲ ἐπαύσατο λαλῶν, εἶπεν πρὸς τὸν Σίμωνα Ἐπανάγαγε εἰς τὸ

Mt 9:35	Mk 6:6b	Lk 4:15a
[a] Καὶ περιῆγεν ὁ Ἰησοῦς	[a] Καὶ περιῆγεν	[a] καὶ αὐτὸς
τὰς πόλεις πάσας καὶ τὰς κώμας,	τὰς κώμας κύκλῳ	
διδάσκων	διδάσκων. (§70)	ἐδίδασκεν
ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν		ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, (§20)
καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον		
τῆς βασιλείας		
καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον		
καὶ πᾶσαν μαλακίαν. (§70)		

WH mg: Lk 5:2 δύο πλοιάρια ἔπλυναν

Lk 4:44 τῆς Ἰουδαίας with ℵBCL syr sin etc; τῆς Γαλιλαίας ADXΔΘ it vg al pler; τῶν Ἰουδαίων W

[Matt 4]	[Mark 1]	Luke 5
		βάθος καὶ χαλάσατε τὰ δίκ- τυα ὑμῶν εἰς ἄγραν. 5 καὶ ἀποκριθεὶς Σίμων εἶπεν Ἐπι- στάτα, δι' ὅλης νυκτὸς κοπιά- σαντες οὐδὲν ἐλάβομεν, ἐπὶ δὲ τῷ ῥήματί σου χαλάσω τὰ δίκτυα. 6 καὶ τοῦτο ποιή- σαντες συνέκλεισαν πλῆθος ἰχθύων πολύ, διερήσσετο δὲ τὰ δίκτυα αὐτῶν. 7 καὶ κα- τένευσαν τοῖς μετόχοις ἐν τῷ ἑτέρῳ πλοίῳ τοῦ ἐλθόντας συλλαβέσθαι αὐτοῖς· καὶ ἦλ- θαν, καὶ ἔπλησαν ἀμφότερα τὰ πλοῖα ὥστε βυθίζεσθαι αὐτά. 8 ἰδὼν δὲ Σίμων Πέτρος προσέπεσεν τοῖς γόνα- σιν Ἰησοῦ λέγων Ἔξελθε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι ἀνὴρ ἁμαρτω- λός εἰμι, κύριε· 9 θάμβος γὰρ περιέσχεν αὐτὸν καὶ πάντας τοὺς σὺν αὐτῷ ἐπὶ τῇ ἄγρᾳ τῶν ἰχθύων ⸂ὧν⸃ συνέλαβον, 10 ὁμοίως δὲ καὶ
[Cf v 21 below]	[Cf v 19 below]	Ἰάκωβον καὶ Ἰωάνην υἱοὺς Ζεβεδαίου,
		οἳ ἦσαν κοινωνοὶ τῷ Σίμωνι.
καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ,	καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν Σίμωνος	
βάλλοντας ἀμφίβληστρον	ἀμφιβάλλοντας	
εἰς τὴν θάλασσαν,	ἐν τῇ θαλάσσῃ,	
ἦσαν γὰρ ἁλεεῖς·	ἦσαν γὰρ ἁλεεῖς·	
19 καὶ λέγει αὐτοῖς	17 καὶ εἶπεν αὐτοῖς	καὶ εἶπεν πρὸς τὸν Σίμωνα
	ὁ Ἰησοῦς	Ἰησοῦς
Δεῦτε ὀπίσω μου,	Δεῦτε ὀπίσω μου,	Μὴ φοβοῦ·
καὶ ποιήσω ὑμᾶς	καὶ ποιήσω ὑμᾶς γενέσθαι	ἀπὸ τοῦ νῦν
ἁλεεῖς ἀνθρώπων.	ἁλεεῖς ἀνθρώπων.	ἀνθρώπους ἔσῃ ζωγρῶν.
		11 καὶ καταγαγόντες τὰ πλοῖα ἐπὶ τὴν γῆν
20 οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες	18 καὶ εὐθὺς ἀφέντες	ἀφέντες
τὰ δίκτυα ἠκολούθησαν αὐτῷ.	τὰ δίκτυα ἠκολούθησαν αὐτῷ.	πάντα ἠκολούθησαν αὐτῷ

WH mg: Lk 5:9 ᾗ

[Matt 4]	[Mark 1]	Luke 5
21 Καὶ προβὰς ἐκεῖθεν εἶδεν	19 Καὶ προβὰς ὀλίγον εἶδεν	
ἄλλους δύο ἀδελφούς,		
Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου	Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου	[Cf v 10 above]
καὶ Ἰωάνην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ,	καὶ Ἰωάνην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ,	
ἐν τῷ πλοίῳ	καὶ αὐτοὺς ἐν τῷ πλοίῳ	
μετὰ Ζεβεδαίου τοῦ πατρὸς αὐτῶν		
καταρτίζοντας τὰ δίκτυα αὐτῶν,	καταρτίζοντας τὰ δίκτυα,	[Cf v 2 above]
καὶ ἐκάλεσεν αὐτούς.	20 καὶ εὐθὺς ἐκάλεσεν αὐτούς.	
22 οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες	καὶ ἀφέντες	
τὸ πλοῖον		
καὶ τὸν πατέρα αὐτῶν	τὸν πατέρα αὐτῶν Ζεβεδαῖον	
	ἐν τῷ πλοίῳ	
	μετὰ τῶν μισθωτῶν	
ἠκολούθησαν αὐτῷ. (§22)	ἀπῆλθον ὀπίσω αὐτοῦ. (§22)	

27. THE HEALING OF A LEPER

§44+] Matt 8:1–4 [+§45	Mark 1:40–45	Luke 5:12–16
Καταβάντος δὲ αὐτοῦ ἀπὸ		Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι
τοῦ ὄρους ἠκολούθησαν αὐτῷ		αὐτὸν ἐν μιᾷ τῶν πόλεων
ὄχλοι πολλοί.		
2 Καὶ ἰδοὺ	Καὶ	καὶ ἰδοὺ
λεπρὸς προσελθὼν	ἔρχεται πρὸς αὐτὸν λεπρὸς	ἀνὴρ πλήρης λέπρας·
		ἰδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν
προσεκύνει αὐτῷ	παρακαλῶν αὐτὸν [καὶ γονυ-	πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον ἐδεήθη
	πετῶν]	αὐτοῦ
λέγων	λέγων αὐτῷ ὅτι	λέγων
Κύριε, ἐὰν θέλῃς	Ἐὰν θέλῃς	Κύριε, ἐὰν θέλῃς
δύνασαί με καθαρίσαι.	δύνασαί με καθαρίσαι.	δύνασαί με καθαρίσαι.
3 καὶ	41 καὶ σπλαγχνισθεὶς	13 καὶ
ἐκτείνας τὴν χεῖρα	ἐκτείνας τὴν χεῖρα	ἐκτείνας τὴν χεῖρα
ἥψατο αὐτοῦ	αὐτοῦ ἥψατο	ἥψατο αὐτοῦ
λέγων	καὶ λέγει αὐτῷ	λέγων
Θέλω, καθαρίσθητι·	Θέλω, καθαρίσθητι·	Θέλω, καθαρίσθητι·
καὶ εὐθέως	42 καὶ εὐθὺς	καὶ εὐθέως
	ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ ἡ λέπρα,	ἡ λέπρα ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ.
ἐκαθερίσθη αὐτοῦ ἡ λέπρα.	καὶ ἐκαθερίσθη.	
	43 καὶ ἐμβριμησάμενος αὐτῷ	
	εὐθὺς ἐξέβαλεν αὐτόν,	

Mk 1:40 καὶ γονυπετῶν with ℵLΘ etc; καὶ γον. αὐτὸν ACΔ syr sin etc; καὶ W; BDGΓ etc om

MATT 8	MARK 1	LUKE 5
4 *καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς*	44 *καὶ λέγει αὐτῷ*	14 *καὶ αὐτὸς παρήγγειλεν αὐτῷ*
Ὅρα μηδενὶ εἴπῃς,	*Ὅρα μηδενὶ μηδὲν εἴπῃς,*	*μηδενὶ εἰπεῖν,*
ἀλλὰ ὕπαγε	*ἀλλὰ ὕπαγε*	*ἀλλὰ ἀπελθὼν*
σεαυτὸν [1]*"δεῖξον τῷ ἱερεῖ,"*	*σεαυτὸν* [1]*"δεῖξον τῷ ἱερεῖ"*	[1]*"δεῖξον" σεαυτὸν "τῷ ἱερεῖ,"*
καὶ προσένεγκον	*καὶ προσένεγκε*	*καὶ προσένεγκε*
τὸ δῶρον	*περὶ τοῦ καθαρισμοῦ σου*	*περὶ τοῦ καθαρισμοῦ σου*
ὃ προσέταξεν Μωυσῆς	*ἃ προσέταξεν Μωυσῆς*	*καθὼς προσέταξεν Μωυσῆς*
εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. (+§45)	*εἰς μαρτύριον αὐτοῖς.*	*εἰς μαρτύριον αὐτοῖς.*
	45 *ὁ δὲ ἐξελθὼν ἤρξατο*	15 *διήρχετο δὲ μᾶλλον*
	κηρύσσειν πολλὰ	
	καὶ διαφημίζειν τὸν λόγον,	*ὁ λόγος περὶ αὐτοῦ,*
		καὶ συνήρχοντο ὄχλοι πολλοὶ
		ἀκούειν καὶ θεραπεύεσθαι
		ἀπὸ τῶν ἀσθενειῶν αὐτῶν·
	ὥστε μηκέτι αὐτὸν δύνασθαι	
	⸢φανερῶς εἰς πόλιν⸣ εἰσελθεῖν,	
	ἀλλὰ ἔξω	16 *αὐτὸς δὲ ἦν ὑποχωρῶν*
	ἐπ' ἐρήμοις τόποις [ἦν]·	*ἐν ταῖς ἐρήμοις*
	[Cf Mark 1:35 (§25)]	*καὶ προσευχόμενος.*
	καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν πάντοθεν.	

CHAPTER III. THE GROWING HOSTILITY OF THE PHARISEES, §§28–32

28. THE HEALING OF A PARALYTIC

§67+] MATT 9:1–8	MARK 2:1–12	LUKE 5:17–26
		Καὶ ἐγένετο
Καὶ ἐμβὰς εἰς πλοῖον	[Cf Mark 5:21 (§68)]	
διεπέρασεν, καὶ ἦλθεν	*Καὶ εἰσελθὼν πάλιν*	
εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν.	*εἰς Καφαρναοὺμ*	
	δι' ἡμερῶν	*ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν*
	ἠκούσθη ὅτι ⸢ἐν οἴκῳ ἐστίν⸣·	
		καὶ αὐτὸς ἦν διδάσκων,

[1] Lev 13:49

WH mg: Mk 1:45 *εἰς πόλιν φανερῶς* 2:1 *εἰς οἶκόν ἐστιν*

Lk 5:14 D adds *ὁ δὲ ἐξελθὼν ἤρξατο κηρύσσειν καὶ διαφημείζειν τὸν λόγον· ὥστε μηκέτι δύνασθαι αὐτὸν φανερῶς εἰς πόλιν εἰσελθεῖν· ἀλλὰ ἔξω ἦν ἐν ἐρήμοις τόποις· καὶ συνήρχοντο πρὸς αὐτόν· καὶ ἦλθεν πάλιν εἰς Καφαρναοὺμ* (Cf Mk 1:45; 2:1)

Matt 9	Mark 2	Luke 5
	2 καὶ συνήχθησαν πολλοὶ [Cf Mark 3:22 (§50)]	καὶ ἦσαν καθήμενοι Φαρισαῖοι καὶ νομοδιδάσκαλοι οἳ ἦσαν ἐληλυθότες ἐκ πάσης κώμης τῆς Γαλιλαίας καὶ Ἰουδαίας καὶ Ἰερουσαλήμ·
	ὥστε μηκέτι χωρεῖν μηδὲ τὰ πρὸς τὴν θύραν,	
		καὶ δύναμις Κυρίου ἦν εἰς τὸ ἰᾶσθαι αὐτόν.
	καὶ ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον.	
2 Καὶ ἰδοὺ προσέφερον αὐτῷ	3 καὶ ἔρχονται φέροντες πρὸς αὐτὸν	18 καὶ ἰδοὺ ἄνδρες φέροντες
παραλυτικὸν	παραλυτικὸν	
ἐπὶ κλίνης βεβλημένον.	αἰρόμενον ὑπὸ τεσσάρων.	ἐπὶ κλίνης ἄνθρωπον ὃς ἦν παραλελυμένος, καὶ ἐζήτουν αὐτὸν εἰσενεγκεῖν καὶ θεῖναι [αὐτὸν] ἐνώπιον αὐτοῦ.
	4 καὶ μὴ δυνάμενοι	19 καὶ μὴ εὑρόντες
	προσενέγκαι αὐτῷ	ποίας εἰσενέγκωσιν αὐτὸν
	διὰ τὸν ὄχλον	διὰ τὸν ὄχλον
	ἀπεστέγασαν τὴν στέγην	ἀναβάντες ἐπὶ τὸ δῶμα
	ὅπου ἦν, καὶ ἐξορύξαντες	διὰ τῶν κεράμων
	χαλῶσι τὸν κράβαττον	καθῆκαν αὐτὸν σὺν τῷ κλινιδίῳ
	ὅπου ὁ παραλυτικὸς κατέκειτο.	
		εἰς τὸ μέσον ἔμπροσθεν τοῦ Ἰησοῦ.
καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς	5 καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς	20 καὶ ἰδὼν
τὴν πίστιν αὐτῶν	τὴν πίστιν αὐτῶν	τὴν πίστιν αὐτῶν
εἶπεν τῷ παραλυτικῷ	λέγει τῷ παραλυτικῷ	εἶπεν
Θάρσει, τέκνον·	Τέκνον,	Ἄνθρωπε,
ἀφίενταί σου αἱ ἁμαρτίαι.	ἀφίενταί σου αἱ ἁμαρτίαι.	ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου.
3 Καὶ ἰδού τινες	6 ἦσαν δέ τινες	21 καὶ ἤρξαντο διαλογίζεσθαι
τῶν γραμματέων	τῶν γραμματέων ἐκεῖ καθήμενοι	οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι
εἶπαν	καὶ διαλογιζόμενοι	λέγοντες
ἐν ἑαυτοῖς	ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν	
Οὗτος	7 ⸀Τί⸃ οὗτος οὕτω λαλεῖ;	Τίς ἐστιν οὗτος
βλασφημεῖ.	βλασφημεῖ·	ὃς λαλεῖ βλασφημίας;
	τίς δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας	τίς δύναται ἁμαρτίας ἀφεῖναι

WH mg: Mk 2:7 Ὅτι

Mk 2:7 Τί: Ὅτι BΘ

Matt 9	Mark 2	Luke 5
	εἰ μὴ εἷς ὁ θεός;	*εἰ μὴ μόνος ὁ θεός;*
4 *καὶ ⌜εἰδὼς⌝ ὁ Ἰησοῦς*	8 *καὶ εὐθὺς ἐπιγνοὺς ὁ Ἰησοῦς*	22 *ἐπιγνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς*
	τῷ πνεύματι αὐτοῦ	
τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν	*ὅτι [οὕτως] διαλογίζονται*	*τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν*
	ἐν ἑαυτοῖς	
εἶπεν	*λέγει [αὐτοῖς]*	*ἀποκριθεὶς εἶπεν πρὸς αὐτούς*
Ἵνα τί ἐνθυμεῖσθε πονηρὰ	*Τί ταῦτα διαλογίζεσθε*	*Τί διαλογίζεσθε*
ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν;	*ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν;*	*ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν;*
5 *τί γάρ ἐστιν εὐκοπώτερον,*	9 *τί ἐστιν εὐκοπώτερον,*	23 *τί ἐστιν εὐκοπώτερον,*
εἰπεῖν	*εἰπεῖν τῷ παραλυτικῷ*	*εἰπεῖν*
Ἀφίενταί σου αἱ ἁμαρτίαι,	*Ἀφίενταί σου αἱ ἁμαρτίαι,*	*Ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου,*
ἢ εἰπεῖν Ἔγειρε	*ἢ εἰπεῖν Ἐγείρου*	*ἢ εἰπεῖν Ἔγειρε*
	[καὶ] ἆρον τὸν κράβαττόν σου	
καὶ περιπάτει;	*καὶ περιπάτει;*	*καὶ περιπάτει;*
6 *ἵνα δὲ εἰδῆτε ὅτι*	10 *ἵνα δὲ εἰδῆτε ὅτι*	24 *ἵνα δὲ εἰδῆτε ὅτι*
ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώ-	*ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώ-*	*ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐξουσίαν*
που	*που*	*ἔχει*
ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας—	*⌜ἀφιέναι ἁμαρτίας ἐπὶ τῆς γῆς⌝*	*ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας—*
τότε λέγει τῷ παραλυτικῷ	*—λέγει τῷ παραλυτικῷ*	*εἶπεν τῷ ⌜παραλελυμένῳ⌝*
⌜Ἔγειρε⌝	11 *Σοὶ λέγω, ἔγειρε*	*Σοὶ λέγω, ἔγειρε*
ἆρόν σου τὴν κλίνην	*ἆρον τὸν κράβαττόν σου*	*καὶ ἄρας τὸ κλινίδιόν σου*
καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου.	*καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου.*	*πορεύου εἰς τὸν οἶκόν σου.*
7 *καὶ ἐγερθεὶς*	12 *καὶ ἠγέρθη καὶ εὐθὺς*	25 *καὶ παραχρῆμα ἀναστὰς*
		ἐνώπιον αὐτῶν,
	ἄρας τὸν κράβαττον	*ἄρας ἐφ' ὃ κατέκειτο,*
ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ.	*ἐξῆλθεν*	*ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ*
	ἔμπροσθεν πάντων,	
		δοξάζων τὸν θεόν.
8 *Ἰδόντες δὲ*		
οἱ ὄχλοι ἐφοβήθησαν	*ὥστε ἐξίστασθαι*	26 *Καὶ ἔκστασις ἔλαβεν*
	πάντας	*ἅπαντας*
καὶ ἐδόξασαν τὸν θεὸν	*καὶ δοξάζειν τὸν θεὸν*	*καὶ ἐδόξαζον τὸν θεόν,*
		καὶ ἐπλήσθησαν φόβου
	[λέγοντας] ὅτι	*λέγοντες ὅτι*
	Οὕτως οὐδέποτε εἴδαμεν.	*Εἴδαμεν παράδοξα σήμερον.*
τὸν δόντα ἐξουσίαν τοιαύτην		
τοῖς ἀνθρώποις.		

WH mg: Mt 9:4 *ἰδὼν* 6 *Ἐγερθεὶς* Mk 2:10 *ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας* Lk 5:24 *παραλυτικῷ*

Mk 2:8 *αὐτοῖς*: BΘ om — *ταῦτα*: Θ om 9 *Ἐγείρου* with BLΘ 28.; *Ἔγειρε* ℵACD 33. etc — *καὶ*[1] with ℵABΓΔΘ etc; CDL 33. pesh etc om 10 *ἀφιέναι ἁμαρτίας ἐπὶ τῆς γῆς* with BΘ 142. 157.; *ἐπὶ τ. γ. ἀφ. ἁμ.* ℵCDLΔ etc; *ἀφ. ἐπὶ τ. γ. ἁμ.* AEF etc Lk 5:24 *παραλελυμένῳ* with ABEΓΔ etc; *παραλυτικῷ* ℵCDLXΘΞ etc

Mk. 196 words.
40 in common
Mt. + Mk. - 29
Mk + Luke - 18
Mt & Lk - 13

29. THE CALL OF LEVI

MATT 9:9-13	MARK 2:13-17	LUKE 5:27-32
	Καὶ ἐξῆλθεν πάλιν	Καὶ μετὰ ταῦτα ἐξῆλθεν
	παρὰ τὴν θάλασσαν·	
	καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἤρχετο πρὸς	
	αὐτόν, καὶ ἐδίδασκεν αὐτούς.	
Καὶ παράγων ὁ Ἰησοῦς	14 Καὶ παράγων εἶδεν Λευεὶν	καὶ ἐθεάσατο τελώνην ὀνόματι
ἐκεῖθεν εἶδεν ἄνθρωπον	τὸν τοῦ Ἁλφαίου	Λευεὶν
καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον,	καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον,	καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον,
Μαθθαῖον λεγόμενον,		
καὶ λέγει αὐτῷ	καὶ λέγει αὐτῷ	καὶ εἶπεν αὐτῷ
Ἀκολούθει μοι·	Ἀκολούθει μοι.	Ἀκολούθει μοι.
καὶ	καὶ	28 καὶ καταλιπὼν πάντα
ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ.	ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ.	ἀναστὰς ἠκολούθει αὐτῷ.
10 Καὶ ἐγένετο αὐτοῦ ἀνα-	15 Καὶ γίνεται κατακεῖσ-	29 Καὶ ἐποίησεν δοχὴν μεγά-
κειμένου	θαι αὐτὸν	λην Λευεὶς αὐτῷ
ἐν τῇ οἰκίᾳ,	ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ,	ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ·
καὶ ἰδοὺ πολλοὶ τελῶναι	καὶ πολλοὶ τελῶναι	καὶ ἦν ὄχλος πολὺς τελωνῶν
καὶ ἁμαρτωλοὶ ἐλθόντες	καὶ ἁμαρτωλοὶ	καὶ ἄλλων
συνανέκειντο τῷ Ἰησοῦ	συνανέκειντο τῷ Ἰησοῦ	οἳ ἦσαν μετ' ⌜αὐτῶν⌝
καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ.	καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ,	κατακείμενοι.
	ἦσαν γὰρ πολλοὶ καὶ ἠκολού-	
	θουν αὐτῷ.	
11 καὶ ἰδόντες	16 καὶ	30 καὶ ἐγόγγυζον
οἱ Φαρισαῖοι	οἱ γραμματεῖς τῶν Φαρισαίων	οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμ-
		ματεῖς αὐτῶν
	ἰδόντες ὅτι ἐσθίει μετὰ τῶν	
	ἁμαρτωλῶν καὶ τελωνῶν	
ἔλεγον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ	ἔλεγον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ	πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ λέ-
		γοντες
Διὰ τί μετὰ τῶν τελωνῶν	Ὅτι μετὰ τῶν τελωνῶν	Διὰ τί μετὰ τῶν τελωνῶν
καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει	καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει ⊤;	καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίετε
ὁ διδάσκαλος ὑμῶν;		καὶ πίνετε;
12 ὁ δὲ ἀκούσας	17 καὶ ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς	31 καὶ ἀποκριθεὶς [ὁ] Ἰησοῦς
εἶπεν	λέγει αὐτοῖς [ὅτι]	εἶπεν πρὸς αὐτούς
Οὐ χρείαν ἔχουσιν	Οὐ χρείαν ἔχουσιν	Οὐ χρείαν ἔχουσιν
οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ	οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ	οἱ ὑγιαίνοντες ἰατροῦ
ἀλλὰ οἱ κακῶς ἔχοντες.	ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες·	ἀλλὰ οἱ κακῶς ἔχοντες·

WH mg: Mk 2:16 καὶ πίνει   Lk 5:29 αὐτοῦ

Mt 9:9 ἠκολούθησεν with BCΘ al pler; ἠκολούθει ℵD etc   Mk 2:15 γίνεται with ℵBL 33. etc; ἐγένετο ACDΓΔ etc   16 καὶ οἱ γραμματεῖς τῶν Φαρ(ε)ισαίων with B 124.; ℵL 33. etc om οἱ; Δ om καὶ οἱ; ACDΓΘΠ etc read καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι — ἐσθίει² with ℵBD etc, ἐσθίεται (for -τε) Θ; ACLΔ al pler add καὶ πίνει: ℵCLΔ add also ὁ διδάσκαλος ὑμῶν   Lk 5:29 αὐτῶν: B1. 22. etc αὐτοῦ

MATT 9	MARK 2	LUKE 5
13 *πορευθέντες δὲ μάθετε τί ἐστιν* [1]“*Ἔλεος θέλω καὶ οὐ θυσίαν·*”		
οὐ γὰρ ἦλθον καλέσαι *δικαίους ἀλλὰ ἁμαρτωλούς.*	*οὐκ ἦλθον καλέσαι* *δικαίους ἀλλὰ ἁμαρτωλούς.*	32 *οὐκ ἐλήλυθα καλέσαι* *δικαίους ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς* *εἰς μετάνοιαν.*

30. THE QUESTION ABOUT FASTING

MATT 9:14–17 [+§68	MARK 2:18–22	LUKE 5:33–39
	Καὶ ἦσαν οἱ μαθηταὶ Ἰωάνου *καὶ οἱ Φαρισαῖοι νηστεύοντες.*	
Τότε προσέρχονται αὐτῷ *οἱ μαθηταὶ Ἰωάνου·*	*καὶ ἔρχονται*	
λέγοντες *Διὰ τί ἡμεῖς*	*καὶ λέγουσιν αὐτῷ* *Διὰ τί οἱ μαθηταὶ Ἰωάνου*	*Οἱ δὲ εἶπαν πρὸς αὐτόν* *Οἱ μαθηταὶ Ἰωάνου* *νηστεύουσιν πυκνὰ* *καὶ δεήσεις ποιοῦνται,*
καὶ οἱ Φαρισαῖοι *νηστεύομεν*[T],	*καὶ οἱ μαθηταὶ τῶν Φαρισαίων* *νηστεύουσιν,*	*ὁμοίως καὶ οἱ τῶν Φαρισαίων,*
οἱ δὲ μαθηταὶ σοῦ *οὐ νηστεύουσιν;*	*οἱ δὲ σοὶ [μαθηταὶ]* *οὐ νηστεύουσιν;*	*οἱ δὲ σοὶ* *ἐσθίουσιν καὶ πίνουσιν.*
15 *καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς*	19 *καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς*	34 *ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτούς*
Μὴ δύνανται *οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος* *πενθεῖν*	*Μὴ δύνανται* *οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος*	*Μὴ δύνασθε* *τοὺς υἱοὺς τοῦ νυμφῶνος*
ἐφ’ ὅσον μετ’ αὐτῶν ἐστὶν *ὁ νυμφίος;*	*ἐν ᾧ ὁ νυμφίος μετ’ αὐτῶν* *ἐστὶν* *νηστεύειν;* *ὅσον χρόνον ἔχουσιν τὸν νυμφίον μετ’ αὐτῶν οὐ δύνανται νηστεύειν·*	*ἐν ᾧ ὁ νυμφίος μετ’ αὐτῶν* *ἐστὶν* *ποιῆσαι νηστεῦσαι;*
ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι *ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ’ αὐτῶν* *ὁ νυμφίος,*	20 *ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι* *ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ’ αὐτῶν* *ὁ νυμφίος,*	35 *ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι,* *καὶ ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ’ αὐτῶν* *ὁ νυμφίος*

[1] Hos 6:6; cf Mt 12:7 (§ 31)

WH mg: Mt 9:14 *πολλά*

Mt 9:13 *ἁμαρτωλούς* with ℵBDWΔ etc; CLXΘ syr sin sah etc add *εἰς μετάνοιαν* 14 *νηστεύομεν* with ℵB min pauc; CDLWXΔΘ verss etc add *πολλά* Mk 2:18 *σοὶ μαθηταί* with ACDLW etc; *σου μαθ.* Δ; *μαθ. σου* ℵΘ etc; B min pauc om *μαθ.* Lk 5:34 *νηστεῦσαι* with BXΞ 28.; *νηστεύειν* ℵACLWΔΘ etc

Matt 9	Mark 2	Luke 5
καὶ τότε νηστεύσουσιν.	καὶ τότε νηστεύσουσιν ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ.	τότε νηστεύσουσιν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. 36 Ἔλεγεν δὲ καὶ παρα- βολὴν πρὸς αὐτοὺς ὅτι
16 οὐδεὶς δὲ ἐπιβάλλει ἐπί- βλημα ῥάκους ἀγνάφου ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ·	21 οὐδεὶς ἐπίβλημα ῥάκους ἀγνάφου ἐπιράπτει ἐπὶ ἱμάτιον παλαιόν· εἰ δὲ μή,	Οὐδεὶς ἐπίβλημα ἀπὸ ἱματίου καινοῦ σχίσας ἐπιβάλλει ἐπὶ ἱμάτιον παλαιόν· εἰ δὲ μήγε,
αἴρει γὰρ τὸ πλήρωμα αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἱματίου,	αἴρει τὸ πλήρωμα ἀπ' αὐτοῦ τὸ καινὸν τοῦ παλαιοῦ,	καὶ τὸ καινὸν σχίσει
καὶ χεῖρον σχίσμα γίνεται.	καὶ χεῖρον σχίσμα γίνεται.	καὶ τῷ παλαιῷ οὐ συμφωνήσει τὸ ἐπίβλημα τὸ ἀπὸ τοῦ καινοῦ.
17 οὐδὲ βάλλουσιν οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς· εἰ δὲ μήγε, ῥήγνυνται οἱ ἀσκοί, καὶ ὁ οἶνος ἐκχεῖται καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπόλλυνται· ἀλλὰ βάλλουσιν οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινούς, καὶ ἀμφότεροι συντηροῦνται. (+§68)	22 καὶ οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς· εἰ δὲ μή, ῥήξει ὁ οἶνος τοὺς ἀσκούς, καὶ ὁ οἶνος ἀπόλλυται καὶ οἱ ἀσκοί. [ἀλλὰ οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινούς.]	37 καὶ οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς· εἰ δὲ μήγε, ῥήξει ὁ οἶνος ὁ νέος τοὺς ἀσκούς, καὶ αὐτὸς ἐκχυθήσεται καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται· 38 ἀλλὰ οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς βλητέον. 39 [⸢Οὐδεὶς⸣ πιὼν παλαιὸν θέλει νέον· λέγει γάρ Ὁ παλαιὸς χρηστός ἐστιν.]

31. PLUCKING GRAIN ON A SABBATH

§47+] Matt **12:1–8**	Mark **2:23–28**	Luke **6:1–5**
Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἐπορεύθη ὁ Ἰησοῦς τοῖς σάβ- βασιν διὰ τῶν σπορίμων· οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπείνασαν, καὶ ἤρξαντο τίλ- λειν	Καὶ ἐγένετο αὐτὸν ἐν τοῖς σάββασιν ⸢δια- πορεύεσθαι⸣ διὰ τῶν σπορίμων, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἤρξαντο ⸢ὁδὸν ποιεῖν⸣ τίλ- λοντες	Ἐγένετο δὲ ἐν σαββάτῳ διαπορεύεσθαι αὐτὸν διὰ σπορίμων, καὶ ἔτιλλον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ

WH mg: Mk 2:23 παραπορεύεσθαι   ὁδοποιεῖν   Lk 5:39 Καὶ οὐδεὶς

Mk 2:22 ἀπόλλυται καὶ οἱ ἀσκοί with B cop; καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται D it codd; ἐκχεῖται καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦντα ℵACW (ἀπόλλυνται) ΔΘ (ἀπολυνται) etc; ἐκχεῖται καὶ οἱ ἀσκοί L. — ἀλλὰ . . . . καινούς with ℵ*B 102.; ACLΔΘ etc add βλητέον; W adds βάλλουσιν: D it codd om ἀλλὰ . . . . καινούς   Lk 5:38 βλητέον with ABCRXΘ etc; βάλλουσιν ℵ*D it etc — ACD (τηροῦνται) RXΘ verss etc add καὶ ἀμφότεροι συντηροῦνται: ℵBLW 33. etc om   39 D it Eus om v 39

MATT 12	MARK 2	LUKE 6
στάχυας καὶ ἐσθίειν.	*τοὺς στάχυας.*	*καὶ ἤσθιον τοὺς στάχυας* *ψώχοντες ταῖς χερσίν.*
2 *οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἰδόντες* *εἶπαν αὐτῷ* *Ἰδοὺ οἱ μαθηταί σου ποιοῦσιν* *ὃ οὐκ ἔξεστιν ποιεῖν ἐν σαββάτῳ.*	24 *καὶ οἱ Φαρισαῖοι* *ἔλεγον αὐτῷ* *Ἴδε τί ποιοῦσιν* *τοῖς σάββασιν ὃ οὐκ ἔξεστιν;*	2 *τινὲς δὲ τῶν Φαρισαίων* *εἶπαν* *Τί ποιεῖτε* *ὃ οὐκ ἔξεστιν τοῖς σάββασιν;* 3 *καὶ ἀποκριθεὶς*
3 *ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς* *Οὐκ ἀνέγνωτε* *τί ἐποίησεν Δαυεὶδ*	25 *καὶ λέγει αὐτοῖς* *Οὐδέποτε ἀνέγνωτε* *τί ἐποίησεν Δαυεὶδ* *ὅτε χρείαν ἔσχεν*	*πρὸς αὐτοὺς εἶπεν [ὁ] Ἰησοῦς* *Οὐδὲ τοῦτο ἀνέγνωτε* *ὃ ἐποίησεν Δαυεὶδ*
ὅτε ἐπείνασεν *καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ;* 4 *πῶς εἰσῆλθεν* *εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ*	*καὶ ἐπείνασεν αὐτὸς* *καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ;* 26 *[πῶς] εἰσῆλθεν* *εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ* *ἐπὶ Ἀβιάθαρ ἀρχιερέως*	*ὅτε ἐπείνασεν αὐτὸς* *καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ;* 4 *[ὡς] εἰσῆλθεν* *εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ*
καὶ [1]*"τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως" ἔφαγον,*	*καὶ* [1]*"τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως" ἔφαγεν,*	*καὶ* [1]*"τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως" λαβὼν ἔφαγεν* *καὶ ἔδωκεν τοῖς μετ' αὐτοῦ,*
ὃ οὐκ ἐξὸν ἦν αὐτῷ φαγεῖν *οὐδὲ τοῖς μετ' αὐτοῦ,*	*οὓς οὐκ ἔξεστιν φαγεῖν*	*οὓς οὐκ ἔξεστιν φαγεῖν*
εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσιν μόνοις;	*εἰ μὴ τοὺς ἱερεῖς,* *καὶ ἔδωκεν καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ οὖσιν;*	*εἰ μὴ μόνους τοὺς ἱερεῖς;*
5 *ἢ οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῷ νόμῳ ὅτι τοῖς σάββασιν οἱ ἱερεῖς ἐν τῷ ἱερῷ τὸ σάββατον βεβηλοῦσιν καὶ ἀναίτιοί εἰσιν;*		
6 *λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι τοῦ ἱεροῦ μεῖζόν ἐστιν ὧδε.* 7 *εἰ δὲ ἐγνώκειτε τί ἐστιν* [2]*"Ἔλεος θέλω καὶ οὐ θυσίαν," οὐκ ἂν κατεδικάσατε τοὺς ἀναιτίους.*	27 *καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς*	5 *καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς*
	Τὸ σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο καὶ οὐχ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ σάββατον·	

[1] I Sam 21:6 [2] Hos 6:6; cf Mt 9:13 (§29)

Mt 12:4 *ἔφαγον* with ℵB; *ἔφαγεν* CDWΘ al pler Mk 2:26 *πῶς* with ℵCLΔΘ al pler; BD om — *ἐπὶ Ἀβιάθαρ (τοῦ* AC) *ἀρχιερέως* with ℵBLΘ al pler; DW 271. it codd om — *τοὺς ἱερεῖς* with ℵBL; *τοῖς ἱερεῦσιν* ACWΔΘ al pler 27, 28 D om *Τὸ σάβ. διὰ . . . . ὥστε* Lk 6:2 *ἔξεστιν* with BR it vg arm; ℵACWXΘ cop pesh etc add *ποιεῖν* 4 *ὡς* with ℵ*ACW al pler; *πῶς* LRXΘ 33. etc; BD om 5 D inserts this v after v 10, and reads here: *τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ θεασάμενός τινα ἐργαζόμενον τῷ σαββάτῳ εἶπεν αὐτῷ Ἄνθρωπε εἰ μὲν οἶδας τί ποιεῖς μακάριος εἶ· εἰ δὲ μὴ οἶδας ἐπικατάρατος καὶ παραβάτης εἶ τοῦ νόμου*

Matt 12	Mark 2	Luke 6
8 *κύριος γάρ ἐστιν* *τοῦ σαββάτου* *ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.*	28 *ὥστε κύριός ἐστιν* *ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου* *καὶ τοῦ σαββάτου.*	*Κύριός ἐστιν* ⌜*τοῦ σαββάτου* *ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου*⌝.

32. THE WITHERED HAND

Matt 12:9–14	Mark 3:1–6	Luke 6:6–11 [+§34
		Ἐγένετο δὲ ἐν ἑτέρῳ σαββάτῳ
Καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν ἦλθεν εἰς τὴν συναγωγὴν αὐτῶν·	*Καὶ εἰσῆλθεν πάλιν* *εἰς συναγωγήν,*	*εἰσελθεῖν αὐτὸν* *εἰς τὴν συναγωγὴν* *καὶ διδάσκειν·*
καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπος *χεῖρα ἔχων ξηράν.*	*καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος* *ἐξηραμμένην ἔχων τὴν χεῖρα·*	*καὶ ἦν ἄνθρωπος ἐκεῖ* *καὶ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἡ δεξιὰ ἦν ξηρά·*
10 *καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν λέγοντες*	2 *καὶ παρετήρουν αὐτὸν*	7 *παρετηροῦντο δὲ αὐτὸν* *οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι*
Εἰ ἔξεστι τοῖς σάββασιν *θεραπεύειν;* *ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ.*	*εἰ τοῖς σάββασιν* *θεραπεύσει αὐτόν,* *ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ.*	*εἰ ἐν τῷ σαββάτῳ* ⌜*θεραπεύει*⌝, *ἵνα εὕρωσιν κατηγορεῖν αὐτοῦ.*
		8 *αὐτὸς δὲ ᾔδει τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν,*
	3 *καὶ λέγει τῷ ἀνθρώπῳ* *τῷ τὴν χεῖρα ἔχοντι ξηράν* *Ἔγειρε* *εἰς τὸ μέσον.*	*εἶπεν δὲ τῷ ἀνδρὶ* *τῷ ξηρὰν ἔχοντι τὴν χεῖρα* *Ἔγειρε καὶ στῆθι* *εἰς τὸ μέσον·* *καὶ ἀναστὰς ἔστη.*
		[Luke 14:5]
11 *ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς* *Τίς [ἔσται] ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος* *ὃς ἕξει πρόβατον ἕν,* *καὶ ἐὰν ἐμπέσῃ τοῦτο* *τοῖς σάββασιν* *εἰς βόθυνον,*		*καὶ πρὸς αὐτοὺς εἶπεν* *Τίνος ὑμῶν* *υἱὸς ἢ βοῦς* *εἰς φρέαρ πεσεῖται,*

WH mg: Lk 6:5 *ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου* 7 *θεραπεύσει*

Mk 3:2 *τοῖς* with ABLWΔ al pler; *ἐν τοῖς* ℵCDHMΘ cop — *θεραπεύσει* with ABCDLΘ al pler; *θεραπεύει* ℵWΔ 271. Lk 6:5 *τοῦ σαβ. ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθ.* with ℵBW pesh har cop eth; *ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθ. καὶ τοῦ σαβ.* ADLRXΔΘ it vg etc 7 *θεραπεύει* with ℵADLW etc: *θεραπεύσει* BXΔΘ cop etc

MATT 12	MARK 3	[LUKE 14]
οὐχὶ κρατήσει αὐτὸ καὶ ἐγερεῖ;		καὶ οὐκ εὐθέως ἀνασπάσει αὐτὸν ἐν ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου; (§123) [Cf Luke 12:24 (§113)]
12 πόσῳ οὖν διαφέρει ἄνθρωπος προβάτου.		
	4 [a] καὶ λέγει αὐτοῖς	9 [a] εἶπεν δὲ [ὁ] Ἰησοῦς πρὸς αὐτούς Ἐπερωτῶ ὑμᾶς,
ὥστε ἔξεστιν τοῖς σάββασιν καλῶς ποιεῖν.	Ἔξεστιν τοῖς σάββασιν ἀγαθοποιῆσαι ἢ κακοποιῆσαι, ψυχὴν σῶσαι ἢ ἀποκτεῖναι; οἱ δὲ ἐσιώπων.	εἰ ἔξεστιν τῷ σαββάτῳ ἀγαθοποιῆσαι ἢ κακοποιῆσαι, ψυχὴν σῶσαι ἢ ἀπολέσαι;
	5 καὶ περιβλεψάμενος αὐτοὺς μετ᾽ ὀργῆς, συνλυπούμενος ἐπὶ τῇ πωρώσει τῆς καρδίας αὐτῶν,	10 καὶ περιβλεψάμενος πάντας αὐτοὺς
13 Τότε λέγει τῷ ἀνθρώπῳ Ἔκτεινόν σου τὴν χεῖρα· καὶ ἐξέτεινεν, καὶ ἀπεκατεστάθη ὑγιὴς ὡς ἡ ἄλλη.	λέγει τῷ ἀνθρώπῳ Ἔκτεινον τὴν ⸢χεῖρά σου⸣· καὶ ἐξέτεινεν, καὶ ἀπεκατεστάθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ.	εἶπεν αὐτῷ Ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου· ὁ δὲ ἐποίησεν, καὶ ἀπεκατεστάθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ.
14 Ἐξελθόντες δὲ οἱ Φαρισαῖοι	6 Καὶ ἐξελθόντες οἱ Φαρισαῖοι εὐθὺς μετὰ τῶν Ἡρῳδιανῶν	11 Αὐτοὶ δὲ ἐπλήσθησαν ἀνοίας,
συμβούλιον ἔλαβον κατ᾽ αὐτοῦ ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσιν.	συμβούλιον ⸢ἐδίδουν⸣ κατ᾽ αὐτοῦ ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσιν.	καὶ διελάλουν πρὸς ἀλλήλους τί ἂν ποιήσαιεν τῷ Ἰησοῦ. (+§34)

Lk 14:3, 4a

[a] καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς τοὺς νομικοὺς καὶ Φαρισαίους λέγων
Ἔξεστιν τῷ σαββάτῳ θεραπεῦσαι ἢ οὔ;
4 οἱ δὲ ἡσύχασαν. (§123)

WH mg: Mk 3:5 χεῖρα 6 ἐποίησαν

Lk 6:10 αὐτοῦ: DΘ add ὡς καὶ (Θ om) ἡ ἄλλη: D inserts v 5 after v 10

CHAPTER IV. THE ORGANIZATION OF JESUS' FOLLOWERS, §§33, 34

33. THE FAME OF JESUS

MATT **12**:15–21 [+§50		MARK **3**:7–12	[LUKE **6**:17–19]
Ὁ δὲ Ἰησοῦς γνοὺς		Καὶ ὁ Ἰησοῦς	καὶ καταβὰς
		μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ	μετ' αὐτῶν
ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν.	[MATT 4:25]	ἀνεχώρησεν πρὸς τὴν θάλασσαν·	ἔστη ἐπὶ τόπου πεδινοῦ,
Καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ	καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ	καὶ	καὶ
πολλοί,	ὄχλοι πολλοὶ		ὄχλος πολὺς μαθητῶν αὐτοῦ,
		πολὺ πλῆθος	καὶ πλῆθος πολὺ τοῦ λαοῦ
	ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας	ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας	
		⌈ἠκολούθησεν,	
	καὶ Δεκαπόλεως		
	καὶ Ἱεροσολύμων		
	καὶ Ἰουδαίας	8 καὶ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας⌉	ἀπὸ πάσης τῆς Ἰουδαίας
		καὶ ἀπὸ Ἱεροσολύμων	καὶ Ἰερουσαλὴμ
		καὶ ἀπὸ τῆς Ἰδουμαίας	
	καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου. (§23)	καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου	
		καὶ περὶ Τύρον	καὶ τῆς παραλίου Τύρου
		καὶ ⌈Σιδῶνα,⌉	καὶ Σιδῶνος,
		πλῆθος πολύ,	
		ἀκούοντες ὅσα ⌈ποιεῖ⌉	
		ἦλθαν πρὸς αὐτόν.	οἳ ἦλθαν ἀκοῦσαι αὐτοῦ καὶ ἰαθῆναι ἀπὸ τῶν νόσων αὐτῶν·
		9 καὶ εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἵνα πλοιάριον προσκαρτερῇ αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον ἵνα μὴ θλίβωσιν αὐτόν·	
			18 καὶ οἱ ἐνοχλούμενοι ἀπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων ἐθεραπεύοντο·
καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς πάντας,		10 πολλοὺς γὰρ ἐθεράπευσεν,	19 καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐζήτουν
		ὥστε ἐπιπίπτειν αὐτῷ ἵνα αὐτοῦ ἅψωνται	ἅπτεσθαι αὐτοῦ,
		ὅσοι εἶχον μάστιγας.	
			ὅτι δύναμις παρ' αὐτοῦ ἐξήρχετο καὶ ἰᾶτο πάντας. (§34)

WH mg: Mk 3:7 καὶ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας ἠκολούθησεν, 8 Σιδῶνα,— ἐποίει

Matt 12	Mark 3	
	11 [a]καὶ τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα, ὅταν αὐτὸν ἐθεώρουν, προσέπιπτον αὐτῷ καὶ ἔκραζον ⸀λέγοντα⸁ ὅτι Σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ.	
16 [a]καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς ἵνα μὴ φανερὸν αὐτὸν ποιήσωσιν·	12 καὶ πολλὰ ἐπετίμα αὐτοῖς ἵνα μὴ αὐτὸν φανερὸν ποιήσωσιν.	
17 ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἠσαίου τοῦ προφήτου λέγοντος 18 [1]"Ἰδοὺ ὁ παῖς μου ὃν ᾑρέτισα, ὁ ἀγαπητός μου ὃν εὐδόκησεν ἡ ψυχή μου· θήσω τὸ πνεῦμά μου ἐπ' αὐτόν, καὶ κρίσιν τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγελεῖ. 19 Οὐκ ἐρίσει οὐδὲ κραυγάσει, οὐδὲ ἀκούσει τις ἐν ταῖς πλατείαις τὴν φωνὴν αὐτοῦ. 20 κάλαμον συντετριμμένον οὐ κατεάξει καὶ λίνον τυφόμενον οὐ σβέσει, ἕως ἂν ἐκβάλῃ εἰς νῖκος τὴν κρίσιν. 21 καὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἔθνη ἐλπιοῦσιν." (+§50)		

	Mk 1:34b	Lk 4:41
	[a] καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλεν,	[a] ⸀ἐξήρχετο⸁ δὲ καὶ δαιμόνια ἀπὸ πολλῶν, κράζοντα καὶ λέγοντα ὅτι Σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ·
	καὶ οὐκ ἤφιεν λαλεῖν τὰ δαιμόνια, ὅτι ᾔδεισαν αὐτὸν [Χριστὸν εἶναι]. (§24)	καὶ ἐπιτιμῶν οὐκ εἴα αὐτὰ λαλεῖν, ὅτι ᾔδεισαν τὸν χριστὸν αὐτὸν εἶναι. (§24)

[1] Isa 42:1–4; 41:8 f

WH mg: Mk 3:11 λέγοντες Lk 4:41 ἐξήρχοντο

Mk 3:12 ποιήσωσι(ν): C etc add ὅτι ᾔδεισαν τὸν χριστὸν αὐτὸν εἶναι (cf Mk 1:34; Lk 4:41, §24)

34. THE CHOOSING OF THE TWELVE

	Mark 3:13–19a	Luke 6:12–19
		Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις
[Cf Matt 5:1a (§35)]	Καὶ ἀναβαίνει εἰς τὸ ὄρος [Cf Mark 1:35 (§25)]	ἐξελθεῖν αὐτὸν εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι, καὶ ἦν διανυκτερεύων ἐν τῇ προσευχῇ τοῦ θεοῦ.
	καὶ προσκαλεῖται	13 καὶ ὅτε ἐγένετο ἡμέρα, προσεφώνησεν
	οὓς ἤθελεν αὐτός,	τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ,
[Matt 10:2–4]	καὶ ἀπῆλθον πρὸς αὐτόν.	καὶ
Τῶν δὲ δώδεκα ἀποστόλων τὰ ὀνόματά ἐστιν ταῦτα·	14 καὶ ἐποίησεν δώδεκα, οὓς καὶ ἀποστόλους ὠνόμασεν,	ἐκλεξάμενος ἀπ' αὐτῶν δώδεκα, οὓς καὶ ἀποστόλους ὠνόμασεν,
	ἵνα ὦσιν μετ' αὐτοῦ καὶ ἵνα ἀποστέλλῃ αὐτοὺς κηρύσσειν 15 καὶ ἔχειν ἐξουσίαν ἐκβάλλειν τὰ δαιμόνια· 16 καὶ ἐποίησεν τοὺς δώδεκα	
πρῶτος Σίμων ὁ λεγόμενος Πέτρος	(καὶ ἐπέθηκεν ὄνομα τῷ Σίμωνι) Πέτρον,	14 Σίμωνα ὃν καὶ ὠνόμασεν Πέτρον
καὶ Ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ		καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ
καὶ Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ζεβεδαίου	17 καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου	καὶ Ἰάκωβον
καὶ Ἰωάνης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ,	καὶ Ἰωάνην τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἰακώβου (καὶ ἐπέθηκεν αὐτοῖς ⌜ὄνομα⌝ Βοανηργές, ὅ ἐστιν Υἱοὶ Βροντῆς),	καὶ Ἰωάνην
	18 καὶ Ἀνδρέαν	
3 Φίλιππος καὶ Βαρθολομαῖος,	καὶ Φίλιππον καὶ Βαρθολομαῖον	καὶ Φίλιππον καὶ Βαρθολομαῖον
Θωμᾶς καὶ Μαθθαῖος ὁ τελώνης,	καὶ Μαθθαῖον καὶ Θωμᾶν	15 καὶ Μαθθαῖον καὶ Θωμᾶν
Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ἁλφαίου	καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ἁλφαίου	[καὶ] Ἰάκωβον Ἁλφαίου
καὶ Θαδδαῖος,	καὶ Θαδδαῖον	
4 Σίμων ὁ Καναναῖος	καὶ Σίμωνα τὸν Καναναῖον	καὶ Σίμωνα τὸν καλούμενον Ζηλωτὴν
		16 καὶ Ἰούδαν Ἰακώβου
καὶ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης ὁ καὶ παραδοὺς αὐτόν. (§70)	19 καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριώθ, ὃς καὶ παρέδωκεν αὐτόν.	καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριὼθ ὃς ἐγένετο προδότης,

WH mg: Mk 3:17 ὀνόματα

Mk 3:14 οὓς . . . . ὠνόμασεν with ℵBC*W (after μετ' αὐτοῦ) ΔΘ min pauc cop etc; ADL it vg pesh al pler om 16 καὶ ἐποίησεν τοὺς δώδεκα with ℵBC*WΔ; ADLΘ al pler om

	Mark 3	Luke 6
[Cf Matt 12:15 (§33)]	[Cf Mark 3:7–10 (§33)]	17 καὶ καταβὰς μετ' αὐτῶν ἔστη ἐπὶ τόπου πεδινοῦ, καὶ ὄχλος πολὺς μαθητῶν αὐτοῦ,
[Cf Matt 4:25 (§23)]		καὶ πλῆθος πολὺ τοῦ λαοῦ ἀπὸ πάσης τῆς Ἰουδαίας καὶ Ἰερουσαλὴμ καὶ τῆς παραλίου Τύρου καὶ Σιδῶνος, 18 οἳ ἦλθαν ἀκοῦσαι αὐτοῦ καὶ ἰαθῆναι ἀπὸ τῶν νόσων αὐτῶν· καὶ οἱ ἐνοχλούμενοι ἀπὸ πνευ- μάτων ἀκαθάρτων ἐθεραπεύοντο· 19 καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐζήτουν ἅπτεσθαι αὐτοῦ, ὅτι δύναμις παρ' αὐτοῦ ἐξήρ- χετο καὶ ἰᾶτο πάντας.

CHAPTER V. THE SERMON ON THE MOUNT, §§35–44

35. THE CHARACTER AND DUTIES OF DISCIPLES

§23+] Matt 5:1–16		Luke 6:20–26
Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος· καὶ καθίσαντος αὐτοῦ προσῆλθαν [αὐτῷ] οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ·	[Cf Mark 3:13 (§34)]	[Cf Luke 6:12, 13, 17 (§34)]
2 καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ		Καὶ αὐτὸς ἐπάρας τοὺς ὀφθαλ- μοὺς αὐτοῦ εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ
ἐδίδασκεν αὐτοὺς λέγων		ἔλεγεν
3 ΜΑΚΑΡΙΟΙ [1]"οἱ πτωχοὶ" τῷ πνεύματι,		Μακάριοι οἱ πτωχοί,
ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.		ὅτι ὑμετέρα ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.
4 μακάριοι "οἱ πενθοῦντες," ὅτι αὐτοὶ "παρακληθήσονται."		[Cf v 21b below]

[1] Isa 61:1 f

Matt 5

5 μακάριοι [1]"οἱ πραεῖς,"
ὅτι αὐτοὶ "κληρονομήσουσι
τὴν γῆν."
6 μακάριοι οἱ πεινῶντες
καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην,
ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται.
[Cf v 4 above]

7 μακάριοι οἱ ἐλεήμονες,
ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται.
8 μακάριοι [2]"οἱ καθαροὶ τῇ
καρδίᾳ,"
ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται.
9 μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί,
ὅτι [αὐτοὶ] υἱοὶ θεοῦ κλη-
θήσονται.
10 μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι
ἕνεκεν δικαιοσύνης,
ὅτι αὐτῶν ἐστὶν
ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.
11 μακάριοί ἐστε ὅταν

ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσιν
καὶ εἴπωσιν πᾶν πονηρὸν καθ'
ὑμῶν ψευδόμενοι
ἕνεκεν ἐμοῦ·
12 χαίρετε
καὶ ἀγαλλιᾶσθε,
ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν
πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς·
οὕτως γὰρ
ἐδίωξαν τοὺς προφήτας
τοὺς πρὸ ὑμῶν.

Luke 6

21 μακάριοι οἱ πεινῶντες νῦν,

ὅτι χορτασθήσεσθε.
μακάριοι οἱ κλαίοντες νῦν,
ὅτι γελάσετε.

22 μακάριοί ἐστε ὅταν
μισήσωσιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι,
καὶ ὅταν ἀφορίσωσιν ὑμᾶς
καὶ ὀνειδίσωσιν
καὶ ἐκβάλωσιν τὸ ὄνομα ὑμῶν
ὡς πονηρὸν
ἕνεκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου·
23 χάρητε ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ
καὶ σκιρτήσατε,
ἰδοὺ γὰρ ὁ μισθὸς ὑμῶν
πολὺς ἐν τῷ οὐρανῷ·
κατὰ τὰ αὐτὰ γὰρ
ἐποίουν τοῖς προφήταις
οἱ πατέρες αὐτῶν.
24 Πλὴν οὐαὶ ὑμῖν τοῖς πλου-
σίοις,
ὅτι ἀπέχετε τὴν παράκλησιν
ὑμῶν.

[1] Ps 37 (36):11 [2] Ps 24 (23):4

Mt 5:11 ψευδόμενοι with ℵBCWΘ al pler; D it etc om

Matt 5

13 Ὑμεῖς ἐστε τὸ ἅλας τῆς γῆς·

ἐὰν δὲ τὸ ἅλας μωρανθῇ,
ἐν τίνι ἁλισθήσεται;
εἰς οὐδὲν ἰσχύει ἔτι

εἰ μὴ βληθὲν ἔξω καταπατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων.
14 ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου. οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους κειμένη·

15 [a]οὐδὲ καίουσιν λύχνον
καὶ τιθέασιν αὐτὸν
ὑπὸ τὸν μόδιον
ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν,
καὶ λάμπει πᾶσιν τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ.
16 οὕτως λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα καὶ δοξάσωσιν τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

[Mark 9:50b]

ἐὰν δὲ τὸ ἅλας ἄναλον γένηται,
ἐν τίνι αὐτὸ ἀρτύσετε; (§94)

Luke 6

25 οὐαὶ ὑμῖν, οἱ ἐμπεπλησμένοι νῦν,
ὅτι πεινάσετε.
οὐαί, οἱ γελῶντες νῦν,
ὅτι πενθήσετε καὶ κλαύσετε.
26 οὐαὶ ὅταν καλῶς ὑμᾶς εἴπωσιν πάντες οἱ ἄνθρωποι, κατὰ τὰ αὐτὰ γὰρ ἐποίουν τοῖς ψευδοπροφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν.

[Luke 14:34b, 35a]

ἐὰν δὲ καὶ τὸ ἅλας μωρανθῇ,
ἐν τίνι ἀρτυθήσεται;
35 οὔτε εἰς γῆν οὔτε εἰς κοπρίαν εὔθετόν ἐστιν·
ἔξω βάλλουσιν αὐτό. (§124)

[Luke 11:33]

[a]Οὐδεὶς λύχνον ἅψας
εἰς κρύπτην τίθησιν
οὐδὲ ὑπὸ τὸν μόδιον
ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν,
ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι τὸ φῶς βλέπωσιν. (§108)

Mk 4:21b

[a] Μήτι ἔρχεται ὁ λύχνος
ἵνα ὑπὸ τὸν μόδιον τεθῇ
ἢ ὑπὸ τὴν κλίνην,
οὐχ ἵνα †ἐπὶ† τὴν λυχνίαν τεθῇ; (§55)

Lk 8:16

[a] Οὐδεὶς δὲ λύχνον ἅψας
καλύπτει αὐτὸν σκεύει
ἢ ὑποκάτω κλίνης τίθησιν,
ἀλλ' ἐπὶ λυχνίας τίθησιν,
ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι βλέπωσιν τὸ φῶς. (§55)

36. THE RIGHTEOUSNESS OF THE KINGDOM AND THE LAW

Matt 5:17–20

Μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς προφήτας· οὐκ ἦλθον καταλῦσαι ἀλλὰ πληρῶσαι·
18 ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν,
ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς
καὶ ἡ γῆ,
ἰῶτα ἓν ἢ μία κερέα
οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου
ἕως [ἂν] πάντα γένηται.
19 ὃς ἐὰν οὖν λύσῃ μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων καὶ διδάξῃ οὕτως τοὺς ἀνθρώπους, ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· ὃς δ' ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. 20 λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ὑμῶν ἡ δικαιοσύνη πλεῖον τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

[Luke 16:17]

Εὐκοπώτερον δέ ἐστιν τὸν οὐρανὸν
καὶ τὴν γῆν παρελθεῖν
ἢ τοῦ νόμου ⸢μίαν κερέαν⸣
πεσεῖν. (§129)

37. THE RIGHTEOUSNESS OF THE KINGDOM AND THE TEACHING OF THE SYNAGOGUE

Matt 5:21–48

Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις [1]"Οὐ φονεύσεις·" ὃς δ' ἂν φονεύσῃ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει. 22 Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει· ὃς δ' ἂν εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ Ῥακά, ἔνοχος ἔσται τῷ συνεδρίῳ· ὃς δ' ἂν εἴπῃ Μωρέ, ἔνοχος ἔσται εἰς

Luke 6:27–36

[1] Ex 20:13; Deut 5:17

MATT 5

τὴν γέενναν τοῦ πυρός. 23 ἐὰν
οὖν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου
ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον κἀκεῖ
μνησθῇς ὅτι ὁ ἀδελφός σου
ἔχει τι κατὰ σοῦ, 24 ἄφες
ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου ἔμπροσθεν
τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ὕπαγε
πρῶτον διαλλάγηθι τῷ ἀδελ-
φῷ σου, καὶ τότε ἐλθὼν πρόσ-
φερε τὸ δῶρόν σου.

25 ἴσθι εὐνοῶν
τῷ ἀντιδίκῳ σου ταχὺ

ἕως ὅτου εἶ μετ᾽ αὐτοῦ
ἐν τῇ ὁδῷ,

μή ποτέ σε παραδῷ
ὁ ἀντίδικος τῷ κριτῇ,
καὶ ὁ κριτὴς
τῷ ὑπηρέτῃ,
καὶ
εἰς φυλακὴν βληθήσῃ·
26 ἀμὴν λέγω σοι,
οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν
ἕως ἂν
ἀποδῷς τὸν ἔσχατον κοδράν-
την.
27 Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη
[1]"Οὐ μοιχεύσεις." 28 Ἐγὼ
δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ βλέ-
πων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυ-
μῆσαι [αὐτὴν] ἤδη ἐμοίχευσεν
αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ.
29 [a]εἰ δὲ ὁ ὀφθαλμός σου
ὁ δεξιὸς σκανδαλίζει σε,
ἔξελε αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ,

[LUKE 12:58, 59]

ὡς γὰρ ὑπάγεις

μετὰ τοῦ ἀντιδίκου σου
ἐπ᾽ ἄρχοντα,

ἐν τῇ ὁδῷ δὸς ἐργασίαν
ἀπηλλάχθαι [ἀπ᾽] αὐτοῦ
μή ποτε κατασύρῃ σε
πρὸς τὸν κριτήν,
καὶ ὁ κριτής σε παραδώσει
τῷ πράκτορι,
καὶ ὁ πράκτωρ
σε βαλεῖ εἰς φυλακήν.
59 λέγω σοι,
οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν
ἕως καὶ
τὸ ἔσχατον λεπτὸν ἀποδῷς. (§117)

Mt 18:9a

[a] καὶ εἰ ὁ ὀφθαλμός σου
σκανδαλίζει σε,
ἔξελε αὐτὸν καὶ βάλε ἀπό σου· (§94)

Mk 9:47a

[a] καὶ ἐὰν ὁ ὀφθαλμός σου
σκανδαλίζῃ σε,
ἔκβαλε αὐτόν· (§94)

[1] Ex 20:14; Deut 5:18

MATT 5

[a]*συμφέρει γάρ σοι*
ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν μελῶν σου
καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου
βληθῇ εἰς γέενναν·
30 [b]*καὶ εἰ ἡ δεξιά σου χεὶρ*
σκανδαλίζει σε,
ἔκκοψον αὐτὴν καὶ βάλε
ἀπὸ σοῦ,
συμφέρει γάρ σοι
ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν μελῶν σου
καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου
εἰς γέενναν ἀπέλθῃ.
31 Ἐρρέθη δέ
[1c]“Ὃς ἂν ἀπολύσῃ
τὴν γυναῖκα αὐτοῦ,
δότω αὐτῇ ἀποστάσιον.”

Mt 18:9*b*

[a] *καλόν σοί ἐστιν*
μονόφθαλμον
εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν,
ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα
βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν
τοῦ πυρός. (§94)

Mk 9:47*b*

[a] *καλόν σέ ἐστιν*
μονόφθαλμον
εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ
ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα
βληθῆναι εἰς ᵀ *γέενναν,* (§94)

Mt 18:8

[b] Εἰ δὲ ἡ χείρ σου
ἢ ὁ πούς σου
σκανδαλίζει σε,
ἔκκοψον αὐτὸν καὶ βάλε
ἀπὸ σοῦ·
καλόν σοί ἐστιν
εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν κυλλὸν
ἢ χωλόν,
ἢ δύο χεῖρας ἢ δύο πόδας ἔχοντα
βληθῆναι
εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. (§94)

Mk 9:43

[b] Καὶ ἐὰν
⸂*σκανδαλίσῃ*⸃ *σε ἡ χείρ σου,*
ἀπόκοψον αὐτήν·
καλόν ἐστίν σε
κυλλὸν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν
ἢ τὰς δύο χεῖρας ἔχοντα
ἀπελθεῖν εἰς τὴν γέενναν,
εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον. (§94)

[c] Cf Mt 19:7 (§135)

[c] Cf Mk 10:4 (§135)

---

¹ Deut 24:1(3)

MATT 5

32 ᵃ'Εγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ ἀπολύων τὴν γυναῖκα αὐτοῦ παρεκτὸς λόγου πορνείας ποιεῖ αὐτὴν μοιχευθῆναι [, καὶ ὃς ἐὰν ἀπολελυμένην γαμήσῃ μοιχᾶται].

33 Πάλιν ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις [1]"Οὐκ ἐπιορκήσεις, ἀποδώσεις" δὲ "τῷ κυρίῳ τοὺς ὅρκους σου."
34 'Εγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ὀμόσαι ὅλως· μήτε ἐν [2]"τῷ οὐρανῷ," ὅτι "θρόνος ἐστὶν τοῦ θεοῦ·" 35 μήτε ἐν "τῇ γῇ," ὅτι "ὑποπόδιόν ἐστιν τῶν ποδῶν αὐτοῦ·" μήτε εἰς 'Ιεροσόλυμα, ὅτι [3]"πόλις" ἐστὶν "τοῦ μεγάλου βασιλέως·" 36 μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὀμόσῃς, ὅτι οὐ δύνασαι μίαν τρίχα λευκὴν ποιῆσαι ἢ μέλαιναν. 37 ⸀ἔστω⸆ δὲ ὁ λόγος ὑμῶν ναὶ ναί, οὒ οὔ· τὸ δὲ περισσὸν τούτων ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστίν.

38 'Ηκούσατε ὅτι ἐρρέθη [4]"'Οφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ"

[LUKE 16:18]

ᵃΠᾶς ὁ ἀπολύων τὴν γυναῖκα αὐτοῦ

καὶ γαμῶν ἑτέραν μοιχεύει, καὶ ὁ ἀπολελυμένην ἀπὸ ἀνδρὸς γαμῶν μοιχεύει. (§129)

Mt 19:9

ᵃ ⸀λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ μὴ ἐπὶ πορνείᾳ καὶ γαμήσῃ ἄλλην μοιχᾶται.⸆ (§135)

Mk 10:11, 12

ᵃ καὶ λέγει αὐτοῖς Ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ

καὶ γαμήσῃ ἄλλην μοιχᾶται ἐπ' αὐτήν, 12 καὶ ἐὰν αὐτὴ ἀπολύσασα τὸν ἄνδρα αὐτῆς γαμήσῃ ἄλλον μοιχᾶται. (§135)

[1] Num 30:2; Deut 23:21 [2] Isa 66:1 [3] Ps 48(47):2 [4] Ex 21:24; Lev 24:20; Deut 19:21

WH mg: Mt 5:37 ἔσται

Mt 5:32 πᾶς ὁ ἀπολύων with ℵBLΘ vg pesh al pler; ὃς ἂν ἀπολύσῃ D etc — καὶ ὃς . . . μοιχᾶται: B min καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμήσας μοιχᾶται: D 64. 3 it om

Matt 5

καὶ "ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος."
39 Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν

[Cf v 44 below]

μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ·
ἀλλ' ὅστις σε ῥαπίζει
εἰς τὴν δεξιὰν σιαγόνα [σου],
στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην·
40 καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι
καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν,
ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον·
41 καὶ ὅστις σε ἀγγαρεύσει
μίλιον ἕν, ὕπαγε μετ' αὐτοῦ
δύο.
42 τῷ αἰτοῦντί σε δός,
καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δανί-
σασθαι
μὴ ἀποστραφῇς.

[Matt 7:12a]

Πάντα οὖν ὅσα ἐὰν θέλητε
ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι,
οὕτως καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς·
(§42)

43 Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη
[1] "Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον
σου"
καὶ μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου.
44 Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν,
ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν
καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν
διωκόντων ὑμᾶς·

[Cf Mark 12:31 and parallels (§154)]

Luke 6

27 Ἀλλὰ ὑμῖν λέγω τοῖς
ἀκούουσιν,
ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν,
καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν
ὑμᾶς,
28 εὐλογεῖτε τοὺς καταρω-
μένους ὑμᾶς,
προσεύχεσθε περὶ τῶν ἐπη-
ρεαζόντων ὑμᾶς.

29 τῷ τύπτοντί σε
ἐπὶ τὴν σιαγόνα
πάρεχε καὶ τὴν ἄλλην,
καὶ ἀπὸ τοῦ αἴροντός σου
τὸ ἱμάτιον
καὶ τὸν χιτῶνα μὴ κωλύσῃς.

30 παντὶ αἰτοῦντί σε δίδου,
καὶ ἀπὸ τοῦ αἴροντος τὰ σὰ
μὴ ἀπαίτει.

31 καὶ καθὼς θέλετε
ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι,
ᵀ ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως.

[Cf v 27 above, and v 35a below]

[Cf v 28 above]

---

[1] Lev 19:18

WH mg: Lk 6:31 καὶ ὑμεῖς

Mt 5:39 δεξιὰν: D 1 it syr sin cur al om — σιαγόνα σου with BD vg; σου σιαγόνα LΘ al pler; ℵW min etc σιαγόνα 44 τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν with ℵB min it vg syr cur sin etc; DLWΔ al pler add εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς (ὑμῖν D*); DLWΔΘΣ al pler add καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν (min τοὺς μισοῦντας) ὑμᾶς (from Lk 6:27) Lk 6:29 ἐπὶ with ABLR al pler; εἰς ℵDWΘ Clem Or 30 αἰτοῦντί with ℵBW; τῷ αἰτ. ADRΘ al pler

Matt 5		Luke 6
45 ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους.		[Cf v 35*b* below]
46 ἐὰν γὰρ ἀγαπήσητε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, τίνα μισθὸν ἔχετε; οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι ⸢τὸ αὐτὸ⸣ ποιοῦσιν;		32 καὶ εἰ ἀγαπᾶτε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστίν; καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τοὺς ἀγαπῶντας αὐτοὺς ἀγαπῶσιν.
47 καὶ ἐὰν ἀσπάσησθε τοὺς ἀδελφοὺς ὑμῶν μόνον, τί περισσὸν ποιεῖτε; οὐχὶ καὶ οἱ ἐθνικοὶ τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν;		33 καὶ [γὰρ] ἐὰν ἀγαθοποιῆτε τοὺς ἀγαθοποιοῦντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστίν; καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν.
		34 καὶ ἐὰν δανίσητε παρ' ὧν ἐλπίζετε λαβεῖν, ποία ὑμῖν χάρις [ἐστίν]; καὶ ἁμαρτωλοὶ ἁμαρτωλοῖς δανίζουσιν ἵνα ἀπολάβωσιν τὰ ἴσα.
[Cf v 44 above]		35 πλὴν ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν καὶ ἀγαθοποιεῖτε καὶ δανίζετε ⸢μηδὲν⸣ ἀπελπίζοντες·
[Cf v 45 above]		καὶ ἔσται ὁ μισθὸς ὑμῶν πολύς, καὶ ἔσεσθε υἱοὶ Ὑψίστου, ὅτι αὐτὸς χρηστός ἐστιν ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους καὶ πονηρούς.
48 [1]"Ἔσεσθε" οὖν ὑμεῖς "τέλειοι" ὡς ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τέλειός ἐστιν.		36 Γίνεσθε οἰκτίρμονες καθὼς ὁ πατὴρ ὑμῶν οἰκτίρμων ἐστίν·

38. THE RIGHTEOUSNESS OF THE KINGDOM AND THE OSTENTATION OF THE JEWS

Matt 6:1–18		
Προσέχετε [δὲ] τὴν δικαιοσύνην ὑμῶν μὴ ποιεῖν		

[1] Deut 18:13

WH mg: Mt 5:46 οὕτως   Lk 6:35 μηδένα

MATT 6

ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων πρὸς
τὸ θεαθῆναι αὐτοῖς· εἰ δὲ
μήγε, μισθὸν οὐκ ἔχετε παρὰ
τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν τοῖς
οὐρανοῖς.
2 Ὅταν οὖν ποιῇς ἐλεημο-
σύνην, μὴ σαλπίσῃς ἔμπροσ-
θέν σου, ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ
ποιοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς
καὶ ἐν ταῖς ῥύμαις, ὅπως
δοξασθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώ-
πων· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέ-
χουσιν τὸν μισθὸν αὐτῶν.
3 σοῦ δὲ ποιοῦντος ἐλεημο-
σύνην μὴ γνώτω ἡ ἀριστερά
σου τί ποιεῖ ἡ δεξιά σου,
4 ὅπως ᾖ σου ἡ ἐλεημοσύνη
ἐν τῷ κρυπτῷ· καὶ ὁ πατήρ
σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ
ἀποδώσει σοι.
5 Καὶ ὅταν προσεύχησθε,
οὐκ ἔσεσθε ὡς οἱ ὑποκριταί·
ὅτι φιλοῦσιν ἐν ταῖς συναγω-
γαῖς καὶ ἐν ταῖς γωνίαις τῶν
πλατειῶν ἑστῶτες προσεύ-
χεσθαι, ὅπως φανῶσιν τοῖς
ἀνθρώποις· ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν.
6 σὺ δὲ ὅταν προσεύχῃ, [1]"εἴσ-
ελθε εἰς τὸ ταμεῖόν σου
καὶ κλείσας τὴν θύραν σου
πρόσευξαι" τῷ πατρί σου τῷ
ἐν τῷ κρυπτῷ· καὶ ὁ πατήρ
σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ
ἀποδώσει σοι. 7 Προσευχό-
μενοι δὲ μὴ βατταλογήσητε
ὥσπερ οἱ ἐθνικοί, δοκοῦσιν
γὰρ ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ
αὐτῶν εἰσακουσθήσονται·
8 μὴ οὖν ὁμοιωθῆτε αὐτοῖς,

[LUKE 12:30]

ταῦτα γὰρ πάντα τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ἐπιζητοῦσιν,

[1] Isa 26:20; 2 Kings 4:33

Matt 6

[a]οἶδεν γὰρ [ὁ θεὸς] ὁ πατὴρ ὑμῶν
ὧν χρείαν ἔχετε
πρὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν.

9 Οὕτως οὖν προσεύχεσθε ὑμεῖς
Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς·
Ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου,
10 ἐλθάτω ἡ βασιλεία σου,
γενηθήτω τὸ θέλημά σου,
ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς·
11 Τὸν ἄρτον ἡμῶν
τὸν ἐπιούσιον
δὸς ἡμῖν σήμερον·
12 καὶ ἄφες ἡμῖν
τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν,
ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφήκαμεν
τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν·
13 [b]καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς
εἰς πειρασμόν,
ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.

14 Ἐὰν γὰρ ἀφῆτε
τοῖς ἀνθρώποις
τὰ παραπτώματα αὐτῶν,
ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν
ὁ οὐράνιος·

15 [c]ἐὰν δὲ μὴ ἀφῆτε

[Cf Mark 14:36 (§174)]

[Mark 11:25]

καὶ ὅταν στήκετε προσευχόμενοι,
ἀφίετε εἴ τι ἔχετε κατά τινος,

ἵνα καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς
οὐρανοῖς ἀφῇ ὑμῖν
τὰ παραπτώματα ὑμῶν. (§147)

[Luke 12]

ὑμῶν δὲ ὁ πατὴρ οἶδεν

ὅτι χρῄζετε τούτων· (§113)

[Luke 11:2–4]

εἶπεν δὲ αὐτοῖς
Ὅταν προσεύχησθε, λέγετε

Πάτερ,

ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου·
ἐλθάτω ἡ βασιλεία σου·

3 τὸν ἄρτον ἡμῶν
τὸν ἐπιούσιον
δίδου ἡμῖν τὸ καθ' ἡμέραν·
4 καὶ ἄφες ἡμῖν
τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν,
καὶ γὰρ αὐτοὶ ἀφίομεν
παντὶ ὀφείλοντι ἡμῖν·
[b]καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς
εἰς πειρασμόν. (§105)

[a] Cf Mt 6:32 (§39)
[b] Cf Mt 26:41 (§174)

Mt 18:35

[c] Οὕτως καὶ ὁ πατήρ μου ὁ οὐράνιος
ποιήσει ὑμῖν
ἐὰν μὴ ἀφῆτε ἕκαστος
τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ
ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν. (§98)

[b] Cf Mk 14:38 (§174)

[b] Cf Lk 22:40 (§174)

Mt 6:8 ὁ θεὸς with ℵ*B sah; DWΔΘΣ al pler om

Matt 6

τοῖς ἀνθρώποις
[τὰ παραπτώματα αὐτῶν],
οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἀφήσει
τὰ παραπτώματα ὑμῶν.
16 Ὅταν δὲ νηστεύητε, μὴ
γίνεσθε ὡς οἱ ὑποκριταὶ σκυ-
θρωποί, ἀφανίζουσιν γὰρ τὰ
πρόσωπα αὐτῶν ὅπως φανῶσιν
τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες·
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσιν
τὸν μισθὸν αὐτῶν. 17 σὺ
δὲ νηστεύων ἄλειψαί σου τὴν
κεφαλὴν καὶ τὸ πρόσωπόν σου
νίψαι, 18 ὅπως μὴ φανῇς
⌜τοῖς ἀνθρώποις νηστεύων⌝ ἀλ-
λὰ τῷ πατρί σου τῷ ἐν τῷ
κρυφαίῳ· καὶ ὁ πατήρ σου ὁ
βλέπων ἐν τῷ κρυφαίῳ ἀπο-
δώσει σοι.

39. TRUSTING AND SERVING GOD ALONE

Matt 6:19–34

Μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυ-
ροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σὴς
καὶ βρῶσις ἀφανίζει, καὶ
ὅπου κλέπται διορύσσουσιν
καὶ κλέπτουσιν·
20 θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν
θησαυροὺς ἐν οὐρανῷ,
ὅπου οὔτε σὴς οὔτε βρῶσις
ἀφανίζει,
καὶ ὅπου κλέπται οὐ διορύσ-
σουσιν οὐδὲ κλέπτουσιν·

21 ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρός
σου,
ἐκεῖ ἔσται [καὶ] ἡ καρδία σου.

[Luke 12:33, 34]

Πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν
καὶ δότε ἐλεημοσύνην· ποιήσατε
ἑαυτοῖς βαλλάντια μὴ παλαιού-
μενα,

θησαυρὸν ἀνέκλειπτον
ἐν τοῖς οὐρανοῖς,

ὅπου κλέπτης οὐκ ἐγγίζει

οὐδὲ σὴς διαφθείρει·
34 ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς
ὑμῶν,
ἐκεῖ καὶ ἡ καρδία ὑμῶν ἔσται.
(§113)

WH mg: Mt 6:18 νηστεύων τοῖς ἀνθρώποις

Mt 6:21 B om καὶ

Matt 6

22 Ὁ λύχνος τοῦ σώματός
ἐστιν ὁ ὀφθαλμός.
ἐὰν οὖν ᾖ ὁ ὀφθαλμός σου
ἁπλοῦς,
ὅλον τὸ σῶμά σου φωτινὸν
ἔσται·
23 ἐὰν δὲ ὁ ὀφθαλμός σου
πονηρὸς ᾖ,
ὅλον τὸ σῶμά σου σκοτινὸν
ἔσται.
εἰ οὖν τὸ φῶς
τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστίν,
τὸ σκότος πόσον.

24 Οὐδεὶς δύναται
δυσὶ κυρίοις δουλεύειν·
ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει
καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει,
ἢ ἑνὸς ἀνθέξεται καὶ τοῦ
ἑτέρου καταφρονήσει·
οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν
καὶ μαμωνᾷ.

25 Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν,
μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν
τί φάγητε [ἢ τί πίητε],
μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν
τί ἐνδύσησθε·
οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλεῖόν ἐστι
τῆς τροφῆς
καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος;
26 ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ
τοῦ οὐρανοῦ
ὅτι οὐ σπείρουσιν
οὐδὲ θερίζουσιν
οὐδὲ συνάγουσιν
εἰς ἀποθήκας,
καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν

[Luke 11:34, 35]

Ὁ λύχνος τοῦ σώματός
ἐστιν ὁ ὀφθαλμός σου.
ὅταν ὁ ὀφθαλμός σου
ἁπλοῦς ᾖ,
καὶ ὅλον τὸ σῶμά σου φωτινόν
ἐστιν·
ἐπὰν δὲ
πονηρὸς ᾖ,
καὶ τὸ σῶμά σου σκοτινόν.

35 ⸀σκόπει οὖν μὴ τὸ φῶς
τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστίν. (§108)

[Luke 16:13]

Οὐδεὶς οἰκέτης δύναται
δυσὶ κυρίοις δουλεύειν·
ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει
καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει,
ἢ ἑνὸς ἀνθέξεται καὶ τοῦ
ἑτέρου καταφρονήσει.
οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν
καὶ μαμωνᾷ. (§128)

[Luke 12:22–31]

Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς
[αὐτοῦ]
Διὰ τοῦτο ⸂λέγω ὑμῖν⸃,
μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ
τί φάγητε,
μηδὲ τῷ σώματι [ὑμῶν]
τί ἐνδύσησθε.
23 ἡ γὰρ ψυχὴ πλεῖόν ἐστιν
τῆς τροφῆς
καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος.
24 κατανοήσατε τοὺς κόρακας

ὅτι ⸂οὐ σπείρουσιν
οὐδὲ⸃ θερίζουσιν,
οἷς οὐκ ἔστιν ταμεῖον
οὐδὲ ἀποθήκη,
καὶ ὁ θεὸς

Mt 6:22 οὖν BLΔΘ al pler; ℵ codd it vg syr cur etc om

MATT 6

ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά·
οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον
διαφέρετε αὐτῶν;
27 τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν
δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν
ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἕνα;

28 καὶ περὶ ἐνδύματος τί
μεριμνᾶτε;
καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ
πῶς αὐξάνουσιν·
οὐ κοπιῶσιν οὐδὲ νήθουσιν·
29 λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι
οὐδὲ Σολομὼν
ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ
περιεβάλετο ὡς ἓν τούτων.
30 εἰ δὲ τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ
σήμερον ὄντα καὶ αὔριον
εἰς κλίβανον βαλλόμενον
ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσιν,
οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑμᾶς,
ὀλιγόπιστοι;
31 μὴ οὖν μεριμνήσητε λέ-
γοντες
Τί φάγωμεν; ἤ Τί πίωμεν;
ἤ Τί περιβαλώμεθα;

32 πάντα γὰρ ταῦτα τὰ ἔθνη
ἐπιζητοῦσιν·
[a]οἶδεν γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν
ὁ οὐράνιος
ὅτι χρῄζετε τούτων ἁπάντων.
33 ζητεῖτε δὲ πρῶτον
τὴν βασιλείαν
καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ,
καὶ ταῦτα πάντα
προστεθήσεται ὑμῖν.
34 μὴ οὖν μεριμνήσητε εἰς
τὴν αὔριον, ἡ γὰρ αὔριον
μεριμνήσει αὐτῆς· ἀρκετὸν τῇ
ἡμέρᾳ ἡ κακία αὐτῆς.

[LUKE 12]

τρέφει αὐτούς·
πόσῳ μᾶλλον ὑμεῖς
διαφέρετε τῶν πετεινῶν.
25 τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν
δύναται ⸢ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ
προσθεῖναι⸣ πῆχυν;
26 εἰ οὖν οὐδὲ ἐλάχιστον δύνασθε,
τί περὶ τῶν λοιπῶν
μεριμνᾶτε;
27 κατανοήσατε τὰ κρίνα
πῶς αὐξάνει·
οὐ κοπιᾷ οὐδὲ νήθει·
λέγω δὲ ὑμῖν,
οὐδὲ Σολομὼν
ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ
περιεβάλετο ὡς ἓν τούτων.
28 εἰ δὲ ἐν ἀγρῷ τὸν χόρτον
ὄντα σήμερον καὶ αὔριον
εἰς κλίβανον βαλλόμενον
ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιάζει,
πόσῳ μᾶλλον ὑμᾶς,
ὀλιγόπιστοι.
29 καὶ ὑμεῖς μὴ ζητεῖτε

τί φάγητε καὶ τί πίητε,

καὶ μὴ μετεωρίζεσθε,
30 ταῦτα γὰρ πάντα τὰ ἔθνη
τοῦ κόσμου ἐπιζητοῦσιν,
[a]ὑμῶν δὲ ὁ πατὴρ οἶδεν

ὅτι χρῄζετε τούτων·
31 πλὴν ζητεῖτε
τὴν βασιλείαν αὐτοῦ,

καὶ ταῦτα
προστεθήσεται ὑμῖν.
32 μὴ φοβοῦ, τὸ μικρὸν ποίμνιον,
ὅτι εὐδόκησεν ὁ πατὴρ ὑμῶν δοῦναι
ὑμῖν τὴν βασιλείαν. (§113)

[a] Cf Mt 6:8 (§38)

40. ON JUDGING

MATT 7:1–6

Μὴ κρίνετε,
ἵνα μὴ κριθῆτε·

2 *ἐν ᾧ γὰρ κρίματι κρίνετε*
κριθήσεσθε,

καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε
μετρηθήσεται ὑμῖν.

[MATT 15:14*b*]

τυφλὸς δὲ τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ,

ἀμφότεροι εἰς βόθυνον
πεσοῦνται. (§80)

[MATT 10:24, 25*a*]
Οὐκ ἔστιν μαθητὴς
ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον
οὐδὲ δοῦλος ὑπὲρ τὸν κύριον αὐτοῦ.
25 *ἀρκετὸν τῷ μαθητῇ ἵνα γένηται*
ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ,
καὶ ὁ δοῦλος ὡς ὁ κύριος αὐτοῦ.
(§73)

3 *τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος*
τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ
τοῦ ἀδελφοῦ σου,
τὴν δὲ ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ
δοκὸν οὐ κατανοεῖς;
4 *ἢ πῶς ἐρεῖς*
τῷ ἀδελφῷ σου
Ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος

[MARK 4:24*b*]

ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε
μετρηθήσεται ὑμῖν
καὶ προστεθήσεται ὑμῖν. (§55)

LUKE 6:37–42

καὶ μὴ κρίνετε,
καὶ οὐ μὴ κριθῆτε·
καὶ μὴ καταδικάζετε, καὶ οὐ
μὴ καταδικασθῆτε. ἀπολύετε,
καὶ ἀπολυθήσεσθε·

38 *δίδοτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν·*
μέτρον καλὸν πεπιεσμένον
σεσαλευμένον ὑπερεκχυννόμε-
νον δώσουσιν εἰς τὸν κόλπον
ὑμῶν·
ᾧ γὰρ μέτρῳ μετρεῖτε
⸀ἀντιμετρηθήσεται⸀ ὑμῖν.

39 *Εἶπεν δὲ καὶ παραβολὴν*
αὐτοῖς
Μήτι δύναται τυφλὸς τυφλὸν
ὁδηγεῖν;
οὐχὶ ἀμφότεροι εἰς βόθυνον
ἐμπεσοῦνται;

40 *οὐκ ἔστιν μαθητὴς*
ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον,

κατηρτισμένος δὲ πᾶς ἔσται
ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ.

41 *Τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος*
τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ
τοῦ ἀδελφοῦ σου,
τὴν δὲ δοκὸν τὴν ἐν τῷ ἰδίῳ
ὀφθαλμῷ οὐ κατανοεῖς;
42 *πῶς δύνασαι λέγειν*
τῷ ἀδελφῷ σου Ἀδελφέ,
ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος

WH mg: Lk 6:38 *μετρηθήσεται*

Lk 6:37 *καὶ οὐ μὴ*[1] with ℵBCLXΘ al pler; *ἵνα μὴ* ADW etc — *καὶ οὐ μὴ*[2]: *ἵνα μὴ* DW*4 it eth etc
38 *ἀντιμετρηθήσεται* with ℵADLRWΘ etc; *μετρηθήσεται* B*P 3 it arm etc

Matt 7

ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου,
καὶ ἰδοὺ ἡ δοκὸς ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σοῦ;
5 ὑποκριτά, ἔκβαλε πρῶτον
ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σοῦ τὴν δοκόν,
καὶ τότε διαβλέψεις
ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου.
6 Μὴ δῶτε τὸ ἅγιον τοῖς κυσίν, μηδὲ βάλητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων, μή ποτε καταπατήσουσιν αὐτοὺς ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῶν καὶ στραφέντες ῥήξωσιν ὑμᾶς.

Luke 6

τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου,
αὐτὸς τὴν ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σοῦ δοκὸν οὐ βλέπων;
ὑποκριτά, ἔκβαλε πρῶτον
τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σοῦ,
καὶ τότε διαβλέψεις
τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου ἐκβαλεῖν.

41. ON ASKING OF GOD

Matt 7:7–11

Αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν·
ζητεῖτε, καὶ εὑρήσετε·
κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν.
8 πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει
καὶ ὁ ζητῶν εὑρίσκει
καὶ τῷ κρούοντι ⌜ἀνοιγήσεται⌝.
9 ἢ τίς ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος,
ὃν αἰτήσει ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον—
μὴ λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ;
10 ἢ καὶ ἰχθὺν αἰτήσει—
μὴ ὄφιν ἐπιδώσει αὐτῷ;

11 εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες
οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι
τοῖς τέκνοις ὑμῶν,
πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν
ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς
δώσει ἀγαθὰ
τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν.

[Cf Mark 11:24 and parallel (§147)]

[Luke 11:9–13]

Κἀγὼ ὑμῖν λέγω,
αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν·
ζητεῖτε, καὶ εὑρήσετε·
κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν.
10 πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει,
καὶ ὁ ζητῶν εὑρίσκει,
καὶ τῷ κρούοντι ⌜ἀνοιγήσεται⌝.
11 τίνα δὲ ἐξ ὑμῶν ⌜τὸν πατέρα
αἰτήσει⌝ ὁ υἱὸς T

ἰχθύν,
μὴ ἀντὶ ἰχθύος ὄφιν αὐτῷ ἐπιδώσει;
12 ἢ καὶ αἰτήσει ᾠόν, ἐπιδώσει αὐτῷ σκορπίον;
13 εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὑπάρχοντες
οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι
τοῖς τέκνοις ὑμῶν,
πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ
[ὁ] ἐξ οὐρανοῦ
δώσει πνεῦμα ἅγιον
τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν. (§105)

WH mg: Mt 7:8 ἀνοίγεται

Mt 7:8 ἀνοιγήσεται with ℵCLWXΔΣ al pler; ἀνοιχθήσεται Θ; ἀνοίγεται B cop syr cur pesh 9 τίς with B*L 3 it syr cur etc; τίς ἐστιν ℵCWXΘΣ al pler

42. THE GOLDEN RULE

MATT 7:12

Πάντα οὖν ὅσα ἐὰν θέλητε
ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι,
οὕτως καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς·
[a]οὗτος γάρ ἐστιν ὁ νόμος
καὶ οἱ προφῆται.

[LUKE 6:31]

καὶ καθὼς θέλετε
ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι,
T ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως. (§37)

43. ON DOING RIGHTEOUSNESS

MATT 7:13–27

Εἰσέλθατε
διὰ τῆς στενῆς πύλης·
ὅτι πλατεῖα T καὶ εὐρύχωρος
ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν
ἀπώλειαν, καὶ πολλοί εἰσιν
οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς·
14 ὅτι στενὴ ἡ πύλη καὶ
τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπά-
γουσα εἰς τὴν ζωήν,
καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὑρίσκοντες
αὐτήν.
15 Προσέχετε ἀπὸ τῶν ψευ-
δοπροφητῶν, οἵτινες ἔρχονται
πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασι προ-
βάτων ἔσωθεν δέ εἰσιν λύκοι
ἅρπαγες.
16 [b]ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν
ἐπιγνώσεσθε αὐτούς· [Cf v 20
below]
μήτι συλλέγουσιν ἀπὸ ἀκανθῶν
σταφυλὰς
ἢ ἀπὸ τριβόλων σῦκα;

LUKE 6:43–49
[LUKE 13:24]

Ἀγωνίζεσθε εἰσελθεῖν
διὰ τῆς στενῆς θύρας,

ὅτι πολλοί, λέγω ὑμῖν, ζητή-
σουσιν εἰσελθεῖν

καὶ οὐκ ἰσχύσουσιν, (§121)

[Cf v 44 below]

Mt 22:40
[a] ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς
ὅλος ὁ νόμος κρέμαται
καὶ οἱ προφῆται. (§154)

Mt 12:33b
[b] ἐκ γὰρ τοῦ καρποῦ
τὸ δένδρον γινώσκεται. (§50)

WH mg: Mt 7:13 ἡ πύλη

Matt 7		Luke 6
17 [a]οὕτω πᾶν δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς ⸀καλοὺς ποιεῖ⸃, τὸ δὲ σαπρὸν δένδρον καρποὺς πονηροὺς ποιεῖ·		
18 οὐ δύναται δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς πονηροὺς ἐνεγκεῖν, οὐδὲ δένδρον σαπρὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖν.		43 [b]Οὐ γάρ ἐστιν δένδρον καλὸν ποιοῦν καρπὸν σαπρόν, οὐδὲ πάλιν δένδρον σαπρὸν ποιοῦν καρπὸν καλόν.
19 [b]πᾶν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται.		
20 [c]ἄραγε ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. [Cf v 16a above] [Cf v 16b above		44 [c]ἕκαστον γὰρ δένδρον ἐκ τοῦ ἰδίου καρποῦ γινώσκεται· οὐ γὰρ ἐξ ἀκανθῶν συλλέγουσιν σῦκα, οὐδὲ ἐκ βάτου σταφυλὴν τρυγῶσιν.
[Matt 12:35, 34b] 35 ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ ἐκβάλλει ⸆ ἀγαθά, καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος		45 ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας προφέρει τὸ ἀγαθόν, καὶ ὁ πονηρὸς

Mt 12:33a
[a] Ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον καλὸν
καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ καλόν,
ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον σαπρὸν
καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ σαπρόν·
(§50)

Mt 3:10b
[b] πᾶν οὖν δένδρον
μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν
ἐκκόπτεται
καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. (§17)

Lk 3:9b
[b] πᾶν οὖν δένδρον
μὴ ποιοῦν καρπὸν [καλὸν]
ἐκκόπτεται
καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. (§17)

Mt 12:33b
[c] ἐκ γὰρ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον
γινώσκεται. (§50)

WH mg: Mt 7:17 ποιεῖ καλούς

Mt 7:17 καρποὺς καλοὺς ποιεῖ: B καρπ. ποιεῖ καλ.: Δ καλ. ποιεῖ καρπ. 18 ἐνεγκεῖν with ℵ*B etc; ποιεῖν with LWXΔΘ etc Lk 6:43 καρπὸν σαπρόν: D it vg syr sin pesh καρποὺς σαπρούς — καρπὸν καλόν: D it syr sin pesh καρποὺς καλούς

[Matt 12]

ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ
ἐκβάλλει πονηρά.
34b ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος
τῆς καρδίας
τὸ στόμα λαλεῖ. (§50)

Matt 7

21 Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι
Κύριε κύριε
εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν,
ἀλλ᾽ ὁ ποιῶν τὸ θέλημα
τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.
22 πολλοὶ ἐροῦσίν μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ Κύριε κύριε,
οὐ [1]"τῷ σῷ ὀνόματι ἐπροφητεύσαμεν," καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν,
καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν;
23 καὶ τότε ὁμολογήσω αὐτοῖς
ὅτι Οὐδέποτε ἔγνων ὑμᾶς·
[2]"ἀποχωρεῖτε ἀπ᾽ ἐμοῦ
οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν."

24 Πᾶς οὖν ὅστις
ἀκούει μου τοὺς λόγους
[τούτους] καὶ ποιεῖ αὐτούς,

ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ φρονίμῳ,
ὅστις ᾠκοδόμησεν
αὐτοῦ τὴν οἰκίαν

ἐπὶ τὴν πέτραν.
25 καὶ κατέβη ἡ βροχὴ
καὶ ἦλθαν οἱ ποταμοὶ
καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι
καὶ προσέπεσαν
τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ,

Luke 6

ἐκ τοῦ πονηροῦ
προφέρει τὸ πονηρόν·
ἐκ γὰρ περισσεύματος
καρδίας
λαλεῖ τὸ στόμα αὐτοῦ.

46 Τί δέ με καλεῖτε
Κύριε κύριε,

καὶ οὐ ποιεῖτε ⸢ἃ⸣ λέγω;

[Luke 13:26, 27]

τότε ⸢ἄρξεσθε⸣ λέγειν Ἐφάγομεν ἐνώπιόν σου καὶ ἐπίομεν, καὶ ἐν ταῖς πλατείαις ἡμῶν ἐδίδαξας·

27 καὶ ἐρεῖ λέγων ὑμῖν
Οὐκ οἶδα πόθεν ἐστέ·
"ἀπόστητε ἀπ᾽ ἐμοῦ,
πάντες ἐργάται ἀδικίας." (§121)

47 πᾶς ὁ ἐρχόμενος πρός με
καὶ ἀκούων μου τῶν λόγων
καὶ ποιῶν αὐτούς,
ὑποδείξω ὑμῖν τίνι ἐστὶν ὅμοιος·
48 ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ
οἰκοδομοῦντι
οἰκίαν
ὃς ἔσκαψεν καὶ ἐβάθυνεν καὶ ἔθηκεν θεμέλιον
ἐπὶ τὴν πέτραν·
πλημμύρης δὲ γενομένης
προσέρηξεν ὁ ποταμὸς

τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ,

1 Jer 27:15(34:12); 14:14 2 Ps 6:8

WH mg: Lk 6:46 ὃ

Matt 7		Luke 6
καὶ οὐκ ἔπεσεν, τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν.		καὶ οὐκ ἴσχυσεν σαλεῦσαι αὐτὴν διὰ τὸ καλῶς οἰκοδομῆσθαι αὐτήν.
26 Καὶ πᾶς ὁ ἀκούων		49 ὁ δὲ ἀκούσας
μου τοὺς λόγους τούτους		
καὶ μὴ ποιῶν αὐτοὺς		καὶ μὴ ποιήσας
ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ μωρῷ,		ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ
ὅστις ᾠκοδόμησεν αὐτοῦ τὴν οἰκίαν ἐπὶ τὴν ἄμμον.		οἰκοδομήσαντι οἰκίαν ἐπὶ τὴν γῆν χωρὶς θεμελίου,
27 καὶ κατέβη ἡ βροχὴ		
καὶ ἦλθαν οἱ ποταμοὶ		ᾗ προσέρηξεν ὁ ποταμός,
καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι		
καὶ προσέκοψαν		
τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ,		
καὶ ἔπεσεν,		καὶ εὐθὺς συνέπεσεν,
καὶ ἦν ἡ πτῶσις		καὶ ἐγένετο τὸ ῥῆγμα
αὐτῆς μεγάλη.		τῆς οἰκίας ἐκείνης μέγα.

44. THE WONDER OF THE MULTITUDE

Matt 7:28, 29 [+§27	[Mark 1:22]	
Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους,	καὶ	[Cf Luke 7:1*a* (§45)]
ἐξεπλήσσοντο οἱ ὄχλοι	ἐξεπλήσσοντο	
ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ·	ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ,	
29 ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς	ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς	
ὡς ἐξουσίαν ἔχων	ὡς ἐξουσίαν ἔχων	
καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς αὐτῶν. (+§27)	καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς. (§24)	

CHAPTER VI. GALILEAN EVENTS NOT NARRATED BY MARK, §§45–49

45. THE CENTURION'S SERVANT

§27+] Matt 8:5–13 [+§24		Luke 7:1–10
[Cf Matt 7:28*a* (§44)]		⸀Ἐπειδὴ[1] ἐπλήρωσεν πάντα τὰ ῥήματα αὐτοῦ εἰς τὰς ἀκοὰς τοῦ λαοῦ,
Εἰσελθόντος δὲ αὐτοῦ		εἰσῆλθεν
εἰς Καφαρναοὺμ		εἰς Καφαρναούμ.

WH mg: Lk 7:1 Ἐπεὶ δὲ

Lk 6:48 διὰ τὸ καλῶς οἰκοδομῆσθαι αὐτήν with ℵBLΞ 2 min cop; τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν ACDXΘ al pler: syr sin om

Matt 8		Luke 7
προσῆλθεν αὐτῷ ἑκατόνταρχος		2 Ἑκατοντάρχου δέ τινος δοῦλος κακῶς ἔχων ἤμελλεν τελευτᾶν, ὃς ἦν αὐτῷ ἔντιμος. 3 ἀκούσας δὲ περὶ τοῦ Ἰησοῦ ἀπέστειλεν πρὸς αὐτὸν πρεσβυτέρους τῶν Ἰουδαίων,
παρακαλῶν αὐτὸν 6 καὶ λέγων Κύριε, ὁ παῖς μου βέβληται ἐν τῇ οἰκίᾳ παραλυτικός, δεινῶς βασανιζόμενος.		ἐρωτῶν αὐτὸν ὅπως ἐλθὼν διασώσῃ τὸν δοῦλον αὐτοῦ.
		4 οἱ δὲ παραγενόμενοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν παρεκάλουν αὐτὸν σπουδαίως λέγοντες ὅτι ἄξιός ἐστιν ᾧ παρέξῃ τοῦτο, 5 ἀγαπᾷ γὰρ τὸ ἔθνος ἡμῶν καὶ τὴν συναγωγὴν αὐτὸς ᾠκοδόμησεν ἡμῖν.
7 λέγει αὐτῷ Ἐγὼ ἐλθὼν θεραπεύσω αὐτόν.		6 ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐπορεύετο σὺν αὐτοῖς.
		ἤδη δὲ αὐτοῦ οὐ μακρὰν ἀπέχοντος ἀπὸ τῆς οἰκίας
8 ἀποκριθεὶς δὲ		ἔπεμψεν φίλους
ὁ ἑκατόνταρχος		ὁ ἑκατοντάρχης
ἔφη		λέγων αὐτῷ
Κύριε,		Κύριε, μὴ σκύλλου,
οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς		οὐ γὰρ ἱκανός εἰμι
ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγην		ἵνα ὑπὸ τὴν στέγην μου
εἰσέλθῃς·		εἰσέλθῃς·
		7 διὸ οὐδὲ ἐμαυτὸν ἠξίωσα πρὸς σὲ ἐλθεῖν·
ἀλλὰ μόνον εἰπὲ λόγῳ,		ἀλλὰ εἰπὲ λόγῳ,
καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς μου·		καὶ ἰαθήτω ὁ παῖς μου·
9 καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι		8 καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι
ὑπὸ ἐξουσίαν [τασσόμενος],		ὑπὸ ἐξουσίαν τασσόμενος,
ἔχων ὑπ᾽ ἐμαυτὸν στρατιώτας,		ἔχων ὑπ᾽ ἐμαυτὸν στρατιώτας,
καὶ λέγω τούτῳ Πορεύθητι,		καὶ λέγω τούτῳ· Πορεύθητι,
καὶ πορεύεται,		καὶ πορεύεται,
καὶ ἄλλῳ Ἔρχου, καὶ ἔρχεται,		καὶ ἄλλῳ Ἔρχου, καὶ ἔρχεται,
καὶ τῷ δούλῳ μου		καὶ τῷ δούλῳ μου
Ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ.		Ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ.

Mt 8:9 *τασσόμενος* with ℵB 3 min vg codd etc; CLWXΔΘΣ al pler om Lk 7:6 *αὐτῷ* with ABCDLRW al pler; ℵΘ 2 it vg om 7 *διὸ . . . . ἐλθεῖν*: D 6 it syr sin om — *ἰαθήτω* with BL; *ἰαθήσεται* ℵACDRWΘ al pler

Matt 8		Luke 7
10 ἀκούσας δὲ		9 ἀκούσας δὲ ταῦτα
ὁ Ἰησοῦς ἐθαύμασεν		ὁ Ἰησοῦς ἐθαύμασεν αὐτόν,
καὶ εἶπεν τοῖς ἀκολουθοῦσιν		καὶ στραφεὶς τῷ ἀκολουθοῦντι
		αὐτῷ ὄχλῳ εἶπεν
Ἀμὴν λέγω ὑμῖν,		Λέγω ὑμῖν,
παρ' οὐδενὶ τοσαύτην πίστιν		οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ
ἐν τῷ Ἰσραὴλ εὗρον.		τοσαύτην πίστιν εὗρον.
		[Luke 13:29, 28*b*, *a*]
11 λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι πολλοὶ		καὶ ἥξουσιν
[1]"ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν"		[1]"ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν"
ἥξουσιν		
		καὶ ἀπὸ βορρᾶ καὶ νότου
καὶ ἀνακλιθήσονται		καὶ ἀνακλιθήσονται
		ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ.
μετὰ Ἀβραὰμ		28*b* ὅταν ⌜ὄψησθε⌝ Ἀβραὰμ
καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ		καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ
		καὶ πάντας τοὺς προφήτας
ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν·		ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ,
12 [a]οἱ δὲ υἱοὶ τῆς βασιλείας		[a]ὑμᾶς δὲ
ἐκβληθήσονται		ἐκβαλλομένους
εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον·		ἔξω.

Mt 13:42*a* = 13:50*a*

[a] καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς
εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός· (§§61, 64)

Mt 22:13*b*

[a] Δήσαντες αὐτοῦ πόδας καὶ χεῖρας
ἐκβάλετε αὐτόν
εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· (§151)

Mt 24:51*a*

[a] καὶ διχοτομήσει αὐτὸν
καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ
μετὰ τῶν ὑποκριτῶν θήσει· (§165)

Mt 25:30*a*

[a] καὶ τὸν ἀχρεῖον δοῦλον
ἐκβάλετε
εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· (§167)

[1] Mal 1:11; Isa 59:19

Mt 8:10 *παρ' οὐδενὶ . . . . εὗρον* with BW min pauc 3 it syr cur sah cop etc; *οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν εὗρον* ℵCLXΘ al pler (=Lk 7:9*b*) Lk 7:9 *οὐδὲ . . . . εὗρον*: *οὐδέποτε τοσαύτην πίστιν εὗρον ἐν τῷ Ἰσραὴλ* D; *ἐν οὐδένι ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσ. πίσ. εὗρον* Θ

Matt 8		[Luke 13]
[a]ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.		28a [a]Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων, (§121)
13 καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τῷ ἑκατοντάρχῃ Ὕπαγε, ὡς ἐπίστευσας γενηθήτω σοι·		
		Luke 7
		10 καὶ ὑποστρέψαντες εἰς τὸν οἶκον οἱ πεμφθέντες
καὶ ἰάθη ὁ παῖς ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ. (+§24)		εὗρον τὸν δοῦλον ὑγιαίνοντα.

46. THE RAISING OF THE WIDOW'S SON

Luke 7:11–17

Καὶ ἐγένετο ἐν ⌜τῷ⌝ ἑξῆς ἐπορεύθη εἰς πόλιν καλουμένην Ναίν, καὶ συνεπορεύοντο αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ καὶ ὄχλος πολύς. 12 ὡς δὲ ἤγγισεν τῇ πύλῃ τῆς πόλεως, καὶ ἰδοὺ ἐξεκομίζετο τεθνηκὼς μονογενὴς υἱὸς τῇ μητρὶ αὐτοῦ, καὶ αὐτὴ ἦν χήρα, καὶ ὄχλος τῆς πόλεως ἱκανὸς ἦν σὺν αὐτῇ. 13 καὶ ἰδὼν αὐτὴν ὁ κύριος ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτῇ καὶ εἶπεν αὐτῇ Μὴ κλαῖε. 14 καὶ προσελθὼν ἥψατο τῆς σοροῦ, οἱ δὲ βαστάζοντες ἔστησαν, καὶ εἶπεν Νεανίσκε, σοὶ λέγω, ἐγέρθητι. 15 καὶ ⌜ἀνεκάθισεν⌝ ὁ νεκρὸς καὶ ἤρξατο λαλεῖν, καὶ ἔδωκεν αὐτὸν τῇ μητρὶ αὐτοῦ.

[a] Mt 13:42b = 13:50b = 22:13c = 24:51b = 25:30b
ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς
καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.
(§§61, 64, 151, 165, 167)

WH mg: Lk 7:11 τῇ 15 ἐκάθισεν

Mt 8:13 ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ (CΔΘ 33. 8 it etc. ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης) with BLW (ἡμέρᾳ) etc; ℵ*CMXΘ etc add καὶ ὑποστρέψας ὁ ἑκατόνταρχος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ (ἐν . . . . ὥρᾳ om ℵ*) εὗρεν τὸν παῖδα (αὐτοῦ M) ὑγιαίνοντα

Luke 7

16 Ἔλαβεν δὲ φόβος ⌜πάν-
τας⌝, καὶ ἐδόξαζον τὸν θεὸν
λέγοντες ὅτι Προφήτης μέ-
γας ἠγέρθη ἐν ἡμῖν, καὶ ὅτι
Ἐπεσκέψατο ὁ θεὸς τὸν λαὸν
αὐτοῦ. 17 καὶ ἐξῆλθεν ὁ
λόγος οὗτος ἐν ὅλῃ τῇ Ἰου-
δαίᾳ περὶ αὐτοῦ καὶ πάσῃ
τῇ περιχώρῳ.

47. THE MESSAGE FROM JOHN THE BAPTIST

§ 76+] Matt 11:2–30 [+§ 31

Ὁ δὲ Ἰωάνης ἀκούσας
ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ

τὰ ἔργα τοῦ χριστοῦ

πέμψας
διὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ
3 εἶπεν αὐτῷ
Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος
ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν;

4 καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς
εἶπεν αὐτοῖς
Πορευθέντες ἀπαγγείλατε
Ἰωάνει
ἃ ἀκούετε καὶ βλέπετε·

Luke 7:18–35

Καὶ ἀπήγγειλαν Ἰωάνει

οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ
περὶ πάντων τούτων.
καὶ προσκαλεσάμενος
δύο τινὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ
ὁ Ἰωάνης ἔπεμψεν

πρὸς τὸν κύριον λέγων
19 Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος
ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν;
20 παραγενόμενοι δὲ πρὸς
αὐτὸν οἱ ἄνδρες εἶπαν Ἰω-
άνης ὁ βαπτιστὴς ἀπέστειλεν
ἡμᾶς πρὸς σὲ λέγων Σὺ εἶ ὁ
ἐρχόμενος ἢ ⌜ἄλλον⌝ προσδο-
κῶμεν; 21 ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ
ἐθεράπευσεν πολλοὺς ἀπὸ νό-
σων καὶ μαστίγων καὶ πνευμά-
των πονηρῶν, καὶ τυφλοῖς
πολλοῖς ἐχαρίσατο βλέπειν.
22 καὶ ἀποκριθεὶς
εἶπεν αὐτοῖς
Πορευθέντες ἀπαγγείλατε
Ἰωάνει
ἃ εἴδετε καὶ ἠκούσατε·

WH mg: Lk 7:16 ἅπαντας 20 ἕτερον

Matt 11

5 [1]“τυφλοὶ ⌜ἀναβλέπουσιν”
καὶ⌝ χωλοὶ περιπατοῦσιν,
λεπροὶ καθαρίζονται
καὶ κωφοὶ ἀκούουσιν,
καὶ νεκροὶ ἐγείρονται
καὶ “πτωχοὶ εὐαγγελίζον-
ται·”
6 καὶ μακάριός ἐστιν
ὃς ἂν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί.
7 Τούτων δὲ πορευομένων

ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς λέγειν
τοῖς ὄχλοις περὶ Ἰωάνου
Τί ἐξήλθατε εἰς τὴν ἔρημον
θεάσασθαι;
κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευό-
μενον;
8 ἀλλὰ τί ἐξήλθατε ἰδεῖν;
ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς
ἠμφιεσμένον;
ἰδοὺ οἱ τὰ μαλακὰ φοροῦντες

ἐν τοῖς οἴκοις τῶν βασιλέων.
9 ἀλλὰ τί ἐξήλθατε;
προφήτην ἰδεῖν;
ναί, λέγω ὑμῖν,
καὶ περισσότερον προφήτου.

10 οὗτός ἐστιν περὶ οὗ γέ-
γραπται

[2]“Ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω
τὸν ἄγγελόν μου
πρὸ προσώπου σου,
ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου
ἔμπροσθέν σου.”
11 ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
οὐκ ἐγήγερται

[Mark 1:2]

Καθὼς γέγραπται

ἐν τῷ Ἠσαίᾳ τῷ προφήτῃ
[2]“Ἰδοὺ ἀποστέλλω
τὸν ἄγγελόν μου
πρὸ προσώπου σου,
ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου·”
(§17)

Luke 7

[1]“τυφλοὶ ἀναβλέπουσιν,”
χωλοὶ περιπατοῦσιν,
λεπροὶ καθαρίζονται
καὶ κωφοὶ ἀκούουσιν,
νεκροὶ ἐγείρονται,
“πτωχοὶ εὐαγγελίζονται·”

23 καὶ μακάριός ἐστιν
ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί.
24 Ἀπελθόντων δὲ τῶν ἀγ-
γέλων Ἰωάνου
ἤρξατο λέγειν
πρὸς τοὺς ὄχλους περὶ Ἰωάνου
Τί ἐξήλθατε εἰς τὴν ἔρημον
θεάσασθαι;
κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευό-
μενον;
25 ἀλλὰ τί ἐξήλθατε ἰδεῖν;
ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς ἱματίοις
ἠμφιεσμένον;
ἰδοὺ οἱ ἐν ἱματισμῷ ἐνδόξῳ
καὶ τρυφῇ ὑπάρχοντες
ἐν τοῖς βασιλείοις εἰσίν.
26 ἀλλὰ τί ἐξήλθατε ἰδεῖν;
προφήτην;
ναί, λέγω ὑμῖν,
καὶ περισσότερον προφήτου.

27 οὗτός ἐστιν περὶ οὗ γέ-
γραπται

[2]“Ἰδοὺ ἀποστέλλω
τὸν ἄγγελόν μου
πρὸ προσώπου σου,
ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου
ἔμπροσθέν σου.”
28 λέγω ὑμῖν,

---

[1] Isa 61:1 [2] Mal 3:1

WH mg: Mt 11:5 ἀναβλέπουσιν,

Mt 11:5 καὶ with ℵBCLWΘ al pler; ZΔ 28. 6 it vg cop etc om 8 μαλακοῖς with ℵBDZ it vg etc; μαλ. ἱματίοις CLWXΔΘ al pler 9 προφήτην ἰδεῖν with ℵBWZ Or: ἰδεῖν; προφήτην CDLXΘ al pler

Matt 11

ἐν γεννητοῖς γυναικῶν μείζων
Ἰωάνου τοῦ βαπτιστοῦ·
ὁ δὲ μικρότερος
ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν
μείζων αὐτοῦ ἐστίν.
[Cf Matt 21:31*b*, 32 (§149)]

[Cf v 13 below]
12 ἀπὸ δὲ τῶν ἡμερῶν Ἰωάνου
τοῦ βαπτιστοῦ ἕως ἄρτι
ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν
βιάζεται,
καὶ βιασταὶ ἁρπάζουσιν αὐτήν.
13 πάντες γὰρ
οἱ προφῆται καὶ ὁ νόμος
ἕως Ἰωάνου ἐπροφήτευσαν·
14 καὶ εἰ θέλετε δέξασθαι,
αὐτός ἐστιν Ἠλείας ὁ μέλλων
ἔρχεσθαι.

15 Ὁ ἔχων ὦτα
ἀκουέτω.

[Matt 13:9 = 43*b*]
Ὁ ἔχων ὦτα
ἀκουέτω.
(§§52, 61)

16 Τίνι δὲ ὁμοιώσω
τὴν γενεὰν ταύτην;

ὁμοία ἐστὶν παιδίοις
καθημένοις ἐν ταῖς ἀγοραῖς
ἃ προσφωνοῦντα τοῖς ἑτέροις
17 λέγουσιν
Ηὐλήσαμεν ὑμῖν
καὶ οὐκ ὠρχήσασθε·

Mark

[Cf Mark 9:13 (§88)]

[Mark 4:9*b*]
Ὃς ἔχει ὦτα
ἀκούειν ἀκουέτω.
(§52)

[Mark 4:23]
Εἴ τις ἔχει ὦτα
ἀκούειν ἀκουέτω.
(§55)

Luke 7

μείζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν
Ἰωάνου οὐδείς ἐστιν·
ὁ δὲ μικρότερος
ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ
μείζων αὐτοῦ ἐστίν.—
29 Καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἀκούσας
καὶ οἱ τελῶναι ἐδικαίωσαν
τὸν θεόν, βαπτισθέντες τὸ
βάπτισμα Ἰωάνου· 30 οἱ δὲ
Φαρισαῖοι καὶ οἱ νομικοὶ τὴν
βουλὴν τοῦ θεοῦ ἠθέτησαν εἰς
ἑαυτούς, μὴ βαπτισθέντες ὑπ'
αὐτοῦ.—

[Luke 16:16]
Ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται
μέχρι Ἰωάνου· ἀπὸ τότε

ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ εὐαγγελίζεται

καὶ πᾶς εἰς αὐτὴν βιάζεται. (§129)
[Cf Luke 16:16*a* above]

[Luke 8:8*b*]
Ὁ ἔχων ὦτα
ἀκούειν ἀκουέτω.
(§52)

[Luke 14:35*b*]
Ὁ ἔχων ὦτα
ἀκούειν ἀκουέτω.
(§124)

31 Τίνι οὖν ὁμοιώσω τοὺς
ἀνθρώπους τῆς γενεᾶς ταύτης,
καὶ τίνι εἰσὶν ὅμοιοι;
32 ὅμοιοί εἰσιν παιδίοις
τοῖς ἐν ἀγορᾷ καθημένοις
καὶ προσφωνοῦσιν ἀλλήλοις,
ἃ λέγει
Ηὐλήσαμεν ὑμῖν
καὶ οὐκ ὠρχήσασθε·

Lk 7:32 ἃ λέγει with ℵ*B1.; καὶ λέγουσιν AXΔΘ vg etc; λέγοντες DL 4 Fer 6 it cop etc; λέγοντα W

Matt 11

ἐθρηνήσαμεν
καὶ οὐκ ἐκόψασθε·
18 ἦλθεν γὰρ
Ἰωάνης
μήτε ἐσθίων
μήτε πίνων,
καὶ λέγουσιν Δαιμόνιον ἔχει·
19 ἦλθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου

ἐσθίων καὶ πίνων,
καὶ λέγουσιν
Ἰδοὺ ἄνθρωπος φάγος
καὶ οἰνοπότης,
τελωνῶν φίλος καὶ ἁμαρτωλῶν.
καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία
ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτῆς.

20 Τότε ἤρξατο ὀνειδίζειν τὰς πόλεις ἐν αἷς ἐγένοντο αἱ πλεῖσται δυνάμεις αὐτοῦ, ὅτι οὐ μετενόησαν·

21 Οὐαί σοι, Χοραζείν·
οὐαί σοι, Βηθσαιδάν·
ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ
καὶ Σιδῶνι ἐγένοντο
αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν,
πάλαι ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ μετενόησαν.
22 πλὴν λέγω ὑμῖν,
Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἀνεκτότερον
ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως
ἢ ὑμῖν.
23 Καὶ σύ, Καφαρναούμ,
μὴ [1]"ἕως οὐρανοῦ ὑψωθήσῃ;
ἕως ᾅδου καταβήσῃ."

Luke 7

ἐθρηνήσαμεν
καὶ οὐκ ἐκλαύσατε·
33 ἐλήλυθεν γὰρ
Ἰωάνης ὁ βαπτιστὴς
μὴ ἔσθων ἄρτον
μήτε πίνων οἶνον,
καὶ λέγετε Δαιμόνιον ἔχει.
34 ἐλήλυθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
ἔσθων καὶ πίνων,
καὶ λέγετε
Ἰδοὺ ἄνθρωπος φάγος
καὶ οἰνοπότης,
φίλος τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν.
35 καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία
ἀπὸ ⌜πάντων τῶν τέκνων αὐτῆς⌝.

[Luke 10:13–15]

Οὐαί σοι, Χοραζείν·
οὐαί σοι, Βηθσαιδά·
ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ
καὶ Σιδῶνι ἐγενήθησαν
αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν,
πάλαι ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ
καθήμενοι μετενόησαν.
14 πλὴν
Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἀνεκτότερον
ἔσται ἐν τῇ κρίσει
ἢ ὑμῖν.
15 Καὶ σύ, Καφαρναούμ,
μὴ [1]"ἕως οὐρανοῦ ὑψωθήσῃ;
ἕως τοῦ ᾅδου ⌜καταβήσῃ⌝." (§101)

---

[1] Isa 14:13, 15

WH mg: Lk 7:35 τῶν τέκνων αὐτῆς πάντων

Mt 11:19 ἔργων with ℵB*W 124. cop pesh etc; τέκνων CDLXΘ al pler   Lk 7:33 μὴ with ℵBWΞ 157.; μήτε ADLXΘ al pler — ἔσθων with BD; ἐσθίων ℵALXΘ etc — D 6 min 7 it syr sin cur etc om ἄρτον, οἶνον
35 τέκνων: ℵ ἔργων

Matt 11			
ὅτι εἰ ἐν Σοδόμοις ἐγενήθησαν αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν σοί, ἔμεινεν ἂν μέχρι τῆς σήμερον.			
	[Matt 10:15]		[Luke 10:12]
24 πλὴν	ἀμὴν		
λέγω ὑμῖν ὅτι	λέγω ὑμῖν,		λέγω ὑμῖν ὅτι
	ἀνεκτότερον ἔσται		
γῇ Σοδόμων	γῇ Σοδόμων		Σοδόμοις
	καὶ Γομόρρων		
ἀνεκτότερον ἔσται			
ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως	ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως		ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ
			ἀνεκτότερον ἔσται
ἤ σοι.	ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ. (§71)		ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ. (§102)
			[Luke 10:21, 22]
25 Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν Ἐξομολογοῦμαί σοι, πάτερ κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἔκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν, καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις· 26 ναί, ὁ πατήρ, ὅτι οὕτως εὐδοκία ἐγένετο ἔμπροσθέν σου.			Ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἠγαλλιάσατο τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ καὶ εἶπεν Ἐξομολογοῦμαί σοι, πάτερ κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν, καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις· ναί, ὁ πατήρ, ὅτι οὕτως εὐδοκία ἐγένετο ἔμπροσθέν σου.
	[Matt 28:18b]		
27 Πάντα μοι παρεδόθη	Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ [τῆς] γῆς. (§185)		22 Πάντα μοι παρεδόθη
ὑπὸ τοῦ πατρός μου, καὶ οὐδεὶς ἐπιγινώσκει τὸν υἱὸν εἰ μὴ ὁ πατήρ, οὐδὲ τὸν πατέρα			ὑπὸ τοῦ πατρός μου, καὶ οὐδεὶς γινώσκει τίς ἐστιν ὁ υἱὸς εἰ μὴ ὁ πατήρ, καὶ τίς ἐστιν ὁ πατὴρ

Matt 11		[Luke 10]
τις ἐπιγινώσκει εἰ μὴ ὁ υἱὸς καὶ ᾧ ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι. 28 Δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. 29 ἄρατε τὸν ζυγόν μου ἐφ' ὑμᾶς καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πραΰς εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ [1]"εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν·" 30 ὁ γὰρ ζυγός μου χρηστὸς καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστιν. (+§31)		εἰ μὴ ὁ υἱὸς καὶ ᾧ ἂν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι. (§102)

48. THE ANOINTING OF JESUS (Luke)

[Matt 26:6, 7]	[Mark 14:3]	Luke 7:36–50
		Ἠρώτα δέ τις αὐτὸν τῶν Φαρισαίων ἵνα φάγῃ μετ' αὐτοῦ· καὶ εἰσελθὼν
Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γενομένου ἐν Βηθανίᾳ ἐν οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ, [Cf v 7 below] 7 προσῆλθεν αὐτῷ γυνὴ	Καὶ ὄντος αὐτοῦ ἐν Βηθανίᾳ ἐν τῇ οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ κατακειμένου αὐτοῦ ἦλθεν γυνὴ	εἰς τὸν οἶκον τοῦ Φαρισαίου κατεκλίθη. 37 Καὶ ἰδοὺ γυνὴ ἥτις ἦν ἐν τῇ πόλει ἁμαρτωλός, καὶ ἐπιγνοῦσα ὅτι κατάκειται ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Φαρισαίου,
ἔχουσα ἀλάβαστρον μύρου βαρυτίμου	ἔχουσα ἀλάβαστρον μύρου νάρδου πιστικῆς ⸀πολυτελοῦς·⸃	κομίσασα ἀλάβαστρον μύρου 38 καὶ στᾶσα ὀπίσω παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ κλαίουσα, τοῖς δάκρυσιν ἤρξατο βρέχειν τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ ταῖς θριξὶν τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμασσεν, καὶ κατεφίλει τοὺς πόδας αὐτοῦ

[1] Jer 6:16 Heb

[Matt 26]	[Mark 14]	Luke 7
καὶ κατέχεεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ἀνακειμένου. (§171)	συντρίψασα τὴν ἀλάβαστρον κατέχεεν αὐτοῦ τῆς κεφαλῆς. (§171)	καὶ ἤλειφεν τῷ μύρῳ.
[Cf Matt 26:6 above]	[Cf Mark 14:3 above]	39 Ἰδὼν δὲ ὁ Φαρισαῖος ὁ καλέσας αὐτὸν εἶπεν ἐν ἑαυτῷ λέγων Οὗτος εἰ ἦν [ὁ] προ- φήτης, ἐγίνωσκεν ἂν τίς καὶ ποταπὴ ἡ γυνὴ ἥτις ἅπτεται αὐτοῦ, ὅτι ἁμαρτωλός ἐστιν. 40 καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτόν Σίμων, ἔχω σοί τι εἰπεῖν. ὁ δέ Διδάσκαλε, εἰπέ, φησίν. 41 δύο χρεοφιλέται ἦσαν δανιστῇ τινί· ὁ εἷς ὤφειλεν δηνάρια πεντακόσια, ὁ δὲ ἕτερος πεντήκοντα. 42 μὴ ἐχόντων αὐτῶν ἀποδοῦναι ἀμ- φοτέροις ἐχαρίσατο. τίς οὖν αὐτῶν πλεῖον ἀγαπήσει αὐ- τόν; 43 ἀποκριθεὶς Σίμων εἶπεν Ὑπολαμβάνω ὅτι ᾧ τὸ πλεῖον ἐχαρίσατο. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ Ὀρθῶς ἔκρινας. 44 καὶ στραφεὶς πρὸς τὴν γυναῖκα τῷ Σίμωνι ἔφη Βλέ- πεις ταύτην τὴν γυναῖκα; εἰσῆλθόν σου εἰς τὴν οἰκίαν, ὕδωρ ⌜μοι ἐπὶ⌝ πόδας οὐκ ἔδω- κας· αὕτη δὲ τοῖς δάκρυσιν ἔβρεξέν μου τοὺς πόδας καὶ ταῖς θριξὶν αὐτῆς ἐξέμαξεν. 45 φί- λημά μοι οὐκ ἔδωκας· αὕτη δὲ ἀφ' ἧς εἰσῆλθον οὐ ⌜διέλιπεν⌝ καταφιλοῦσά μου τοὺς πόδας. 46 ἐλαίῳ τὴν κεφαλήν μου οὐκ ἤλειψας· αὕτη δὲ μύρῳ ἤλειψεν τοὺς πόδας μου. 47 οὗ χάριν, λέγω σοι, ἀφέωνται αἱ ἁμαρτίαι αὐτῆς

WH mg: Lk 7:44 μου ἐπὶ τοὺς 45 διέλειπεν

Luke 7

αἱ πολλαί, ὅτι ἠγάπησεν πολύ· ᾧ δὲ ὀλίγον ἀφίεται, ὀλίγον ἀγαπᾷ. 48 εἶπεν δὲ αὐτῇ Ἀφέωνταί σου αἱ ἁμαρτίαι. 49 καὶ ἤρξαντο οἱ συνανακείμενοι λέγειν ἐν ἑαυτοῖς Τίς οὗτός ἐστιν ὃς καὶ ἁμαρτίας ἀφίησιν; 50 εἶπεν δὲ πρὸς τὴν γυναῖκα Ἡ πίστις σου σέσωκέν σε· πορεύου εἰς εἰρήνην.

49. A PREACHING TOUR, WOMEN ACCOMPANYING

Luke 8:1–3 [+§52

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ καθεξῆς καὶ αὐτὸς διώδευεν κατὰ πόλιν καὶ κώμην κηρύσσων καὶ εὐαγγελιζόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ οἱ δώδεκα σὺν αὐτῷ, 2 καὶ γυναῖκές τινες αἳ ἦσαν τεθεραπευμέναι ἀπὸ πνευμάτων πονηρῶν καὶ ἀσθενειῶν, Μαρία ἡ καλουμένη Μαγδαληνή, ἀφ' ἧς δαιμόνια ἑπτὰ ἐξεληλύθει, 3 καὶ Ἰωάνα γυνὴ Χουζᾶ ἐπιτρόπου Ἡρῴδου καὶ Σουσάννα καὶ ἕτεραι πολλαί, αἵτινες διηκόνουν αὐτοῖς ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐταῖς. (+§52)

CHAPTER VII. OPPOSITION AND SUSPICION, §§50, 51

50. ON CASTING OUT DEMONS BY BEELZEBUB (Matt-Mark)

§33+] Matt 12:22–45

Τότε

[Matt 9:32–34]

Αὐτῶν δὲ ἐξερχομένων ἰδοὺ

Mark 3:19b–30

Καὶ ἔρχεται εἰς οἶκον· 20 καὶ συνέρχεται πάλιν [ὁ] ὄχλος, ὥστε μὴ δύνασθαι αὐτοὺς μηδὲ ἄρτον φαγεῖν. 21 καὶ ἀκούσαντες οἱ παρ' αὐτοῦ ἐξῆλθον κρατῆσαι αὐτόν, ἔλεγον γὰρ ὅτι ἐξέστη.

[Luke 11:14–23]

Καὶ ἦν ἐκβάλλων

Matt 12	[Matt 9]	Mark 3	[Luke 11]
⌜προσήνεγκαν	προσήνεγκαν	[Cf Mark 8:22 f (§85)]	
αὐτῷ	αὐτῷ		
	κωφὸν		
δαιμονιζόμε-	δαιμονιζόμενον·		δαιμόνιον
νον			
τυφλὸν καὶ			
κωφόν⌝·			κωφόν·
καὶ	33 καὶ		ἐγένετο δὲ
			τοῦ δαιμονίου
ἐθεράπευσεν	ἐκβληθέντος		ἐξελθόντος
αὐτόν,	τοῦ δαιμονίου		
	ἐλάλησεν		ἐλάλησεν
ὥστε τὸν κω-	ὁ κωφός.		ὁ κωφός.
φὸν			
λαλεῖν			
καὶ βλέπειν.			
23 Καὶ ἐξίσ-	καὶ ἐθαύμασαν		Καὶ ἐθαύμασαν
ταντο πάντες			
οἱ ὄχλοι	οἱ ὄχλοι		οἱ ὄχλοι·
καὶ ἔλεγον	λέγοντες		
Μήτι οὗτός	Οὐδέποτε ἐφάνη		
ἐστιν ὁ υἱὸς	οὕτως ἐν τῷ		
Δαυείδ;	Ἰσραήλ.		
24 οἱ δὲ	[34 οἱ δὲ	22 καὶ οἱ	15 τινὲς δὲ
Φαρισαῖοι	Φαρισαῖοι	γραμματεῖς	ἐξ αὐτῶν
		οἱ ἀπὸ Ἰεροσολύμων κατα	
		βάντες	
ἀκούσαντες			
εἶπον	ἔλεγον	ἔλεγον ὅτι	εἶπαν
		Βεεζεβοὺλ ἔχει,	
Οὗτος οὐκ			
ἐκβάλλει			
τὰ δαιμόνια			
εἰ μὴ ἐν τῷ	Ἐν τῷ	καὶ ὅτι ἐν	Ἐν
Βεεζεβοὺλ			Βεεζεβοὺλ
ἄρχοντι	ἄρχοντι	τῷ ἄρχοντι	τῷ ἄρχοντι
τῶν δαιμονίων.	τῶν δαιμονίων	τῶν δαιμονίων	τῶν δαιμονίων
	ἐκβάλλει	ἐκβάλλει	ἐκβάλλει
	τὰ δαιμόνια.]	τὰ δαιμόνια.	τὰ δαιμόνια·
	(§68)		
[Cf Matt 12:38 below]			16 ἕτεροι δὲ πειράζοντες

WH mg: Mt 12:22 προσηνέχθη αὐτῷ δαιμονιζόμενος τυφλὸς καὶ κωφός

Matt 12	Mark 3	[Luke 11]
		σημεῖον ἐξ οὐρανοῦ ἐζήτουν παρ' αὐτοῦ.
25 Εἰδὼς δὲ τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν		17 αὐτὸς δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὰ διανοήματα
	23 καὶ προσκαλεσάμενος αὐτοὺς	
εἶπεν αὐτοῖς	ἐν παραβολαῖς ἔλεγεν αὐτοῖς	εἶπεν αὐτοῖς
	Πῶς δύναται Σατανᾶς Σατανᾶν ἐκβάλλειν;	
Πᾶσα βασιλεία	24 καὶ ἐὰν βασιλεία	Πᾶσα βασιλεία
μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς	ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ,	⌜ἐφ' ἑαυτὴν διαμερισθεῖσα⌝
ἐρημοῦται,	οὐ δύναται σταθῆναι	ἐρημοῦται,
	ἡ βασιλεία ἐκείνη·	
καὶ πᾶσα πόλις ἢ οἰκία	25 καὶ ἐὰν οἰκία	καὶ οἶκος
μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς	ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ,	ἐπὶ οἶκον
οὐ	οὐ δυνήσεται ἡ οἰκία ἐκείνη	
σταθήσεται.	στῆναι·	πίπτει.
26 καὶ εἰ ὁ Σατανᾶς	26 καὶ εἰ ὁ Σατανᾶς	18 εἰ δὲ καὶ ὁ Σατανᾶς
τὸν Σατανᾶν ἐκβάλλει,	ἀνέστη ἐφ' ἑαυτὸν	
ἐφ' ἑαυτὸν ἐμερίσθη·	καὶ ἐμερίσθη,	ἐφ' ἑαυτὸν διεμερίσθη,
πῶς οὖν σταθήσεται	οὐ δύναται στῆναι	πῶς σταθήσεται
	ἀλλὰ τέλος ἔχει.	
ἡ βασιλεία αὐτοῦ;		ἡ βασιλεία αὐτοῦ;
	[Cf v 30 below]	ὅτι λέγετε ἐν Βεεζεβοὺλ
		ἐκβάλλειν με τὰ δαιμόνια.
27 καὶ εἰ ἐγὼ ἐν Βεεζεβοὺλ		19 εἰ δὲ ἐγὼ ἐν Βεεζεβοὺλ
ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια,		ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια,
οἱ υἱοὶ ὑμῶν		οἱ υἱοὶ ὑμῶν
ἐν τίνι ἐκβάλλουσιν;		ἐν τίνι ἐκβάλλουσιν;
διὰ τοῦτο		διὰ τοῦτο
αὐτοὶ κριταὶ ἔσονται ὑμῶν.		αὐτοὶ ⌜ὑμῶν κριταὶ⌝ ἔσονται.
28 εἰ δὲ ἐν πνεύματι θεοῦ		20 εἰ δὲ ἐν δακτύλῳ θεοῦ
ἐγὼ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια,		[ἐγὼ] ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια,
ἄρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς		ἄρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς
ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.		ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.
29 ἢ πῶς δύναταί τις	27 ἀλλ' οὐ δύναται οὐδεὶς	
εἰσελθεῖν		
εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ	εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ	21 ὅταν ὁ ἰσχυρὸς καθωπλισμένος
	εἰσελθὼν	
		φυλάσσῃ τὴν ἑαυτοῦ αὐλήν,
		ἐν εἰρήνῃ ἐστὶν
καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ	τὰ σκεύη αὐτοῦ	τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ·
ἁρπάσαι,	διαρπάσαι	

Matt 12	Mark 3	[Luke 11]
ἐὰν μὴ πρῶτον δήσῃ τὸν ἰσχυρόν;	ἐὰν μὴ πρῶτον τὸν ἰσχυρὸν δήσῃ,	22 ἐπὰν δὲ ἰσχυρότερος αὐτοῦ ἐπελθὼν νικήσῃ αὐτόν, τὴν πανοπλίαν αὐτοῦ αἴρει ἐφ' ᾗ ἐπεποίθει,
καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσει.	καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσει.	καὶ τὰ σκῦλα αὐτοῦ διαδίδωσιν.
30 [a]ὁ μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστίν, καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει.		23 [a]ὁ μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστιν, καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει. (§106)
31 Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, πᾶσα ἁμαρτία καὶ βλασφημία ἀφεθήσεται ⊤ τοῖς ἀνθρώποις,	28 Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι πάντα ἀφεθήσεται τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, τὰ ἁμαρτήματα καὶ αἱ βλασφημίαι ὅσα ἐὰν βλασφημήσωσιν·	
ἡ δὲ τοῦ πνεύματος βλασφημία οὐκ ἀφεθήσεται.	29 ὃς δ' ἂν βλασφημήσῃ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐκ ἔχει ἄφεσιν	
32 καὶ ὃς ἐὰν εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ· ὃς δ' ἂν εἴπῃ κατὰ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, ⸢οὐκ ἀφεθήσεται⸣ αὐτῷ		[Luke 12:10] Καὶ πᾶς ὃς ἐρεῖ λόγον εἰς τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ· τῷ δὲ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα βλασφημήσαντι οὐκ ἀφεθήσεται. (§111)
οὔτε ἐν τούτῳ τῷ αἰῶνι οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι.	εἰς τὸν αἰῶνα, ἀλλὰ ἔνοχός ἐστιν αἰωνίου ἁμαρτήματος. 30 ὅτι ἔλεγον Πνεῦμα ἀκάθαρτον ἔχει.	 [Cf Luke 11:18 above]

	Mk 9:40	Lk 9:50b
	[a] ὃς γὰρ οὐκ ἔστιν καθ' ἡμῶν, ὑπὲρ ἡμῶν ἐστίν. (§93)	[a] ὃς γὰρ οὐκ ἔστιν καθ' ὑμῶν ὑπὲρ ὑμῶν ἐστίν. (§93)

WH mg: Mt 12:31 ὑμῖν 32 οὐ μὴ ἀφεθῇ

Matt 12	[Matt 7:16–20]		
	ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς·		[Cf Luke 6:44b below]
	μήτι συλλέγουσιν ἀπὸ ἀκανθῶν σταφυλὰς ἢ ἀπὸ τριβόλων σῦκα;		
33 Ἢ ποιήσατε τὸ	17 οὕτω πᾶν		
δένδρον καλὸν	δένδρον ἀγαθὸν		
καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ καλόν,	καρποὺς ⌜καλοὺς ποιεῖ⌝,		
ἢ ποιήσατε τὸ	τὸ δὲ		
δένδρον σαπρὸν	σαπρὸν δένδρον		
καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ σαπρόν·	καρποὺς πονηροὺς ποιεῖ·		[Luke 6:43–45]
	18 οὐ δύναται		Οὐ γάρ ἐστιν
	δένδρον ἀγαθὸν		δένδρον καλὸν
	καρποὺς πονηροὺς ἐνεγκεῖν,		ποιοῦν καρπὸν σαπρόν,
	οὐδὲ δένδρον σαπρὸν		οὐδὲ πάλιν δένδρον σαπρὸν
	καρποὺς καλοὺς ποιεῖν.		ποιοῦν καρπὸν καλόν.
[Cf Matt 3:10b (§17)]	19 πᾶν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται.		[Cf Luke 3:9b (§17)]
			44 ἕκαστον γὰρ δένδρον
ἐκ γὰρ τοῦ καρποῦ	20 ἄραγε ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν		ἐκ τοῦ ἰδίου καρποῦ
τὸ δένδρον γινώσκεται.	ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. (§43)		γινώσκεται·
	[Cf Matt 7:16 above]		οὐ γὰρ ἐξ ἀκανθῶν

Matt 12		[Luke 6]
		συλλέγουσιν σῦκα, οὐδὲ ἐκ βάτου σταφυλὴν τρυγῶσιν.
34 [a]γεννήματα ἐχιδνῶν, πῶς δύνασθε ἀγαθὰ λαλεῖν πονηροὶ ὄντες; ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας τὸ στόμα λαλεῖ.		[Cf v 45b below]
35 ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ ἐκβάλλει T ἀγαθά, καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ ἐκβάλλει πονηρά. [Cf v 34b above]		45 ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας προφέρει τὸ ἀγαθόν, καὶ ὁ πονηρὸς ἐκ τοῦ πονηροῦ προφέρει τὸ πονηρόν· ἐκ γὰρ περισσεύματος καρδίας λαλεῖ τὸ στόμα αὐτοῦ. (§43)
36 Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι πᾶν ῥῆμα ἀργὸν ὃ λαλήσουσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀποδώσουσιν περὶ αὐτοῦ λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρί- σεως· 37 ἐκ γὰρ τῶν λόγων σου δικαιωθήσῃ, καὶ ἐκ τῶν λόγων σου καταδικασθήσῃ.		
38 Τότε ἀπεκρίθησαν αὐτῷ τινὲς τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων λέγοντες Διδάσκαλε, θέλομεν ἀπὸ σοῦ σημεῖον ἰδεῖν.		[Cf Luke 11:16 above (§106)]
		[Luke 11:29–32] Τῶν δὲ ὄχλων ἐπαθροιζομένων
[Matt 16:4a]	[Mark 8:12]	
39 ὁ δὲ ἀπο- κριθεὶς	καὶ ἀναστενάξας τῷ πνεύματι	
εἶπεν αὐτοῖς Γενεὰ πονηρὰ Γενεὰ πονηρὰ	αὐτοῦ λέγει Τί ἡ γενεὰ αὕτη	ἤρξατο λέγειν Ἡ γενεὰ αὕτη γενεὰ πονηρά

Mt 3:7b
[a] Γεννήματα ἐχιδνῶν, (§17)
Cf Mt 23:33 (§157)

Lk 3:7b
[a] Γεννήματα ἐχιδνῶν, (§17)

WH mg: Mt 12:35 τὰ

Mt 12:35 ἀγαθά with BDWXΘ etc; τὰ ἀγαθά ℵCLΔΣ etc

Matt 12	[Matt 16]	[Mark 8]	[Luke 11]
καὶ μοιχαλὶς	καὶ μοιχαλὶς		ἐστιν·
σημεῖον ἐπιζητεῖ,	σημεῖον ἐπιζητεῖ,	ζητεῖ σημεῖον;	σημεῖον ζητεῖ,
		ἀμὴν λέγω [T],	
καὶ σημεῖον	καὶ σημεῖον		καὶ σημεῖον
οὐ δοθήσεται	οὐ δοθήσεται	εἰ δοθήσεται	οὐ δοθήσεται
αὐτῇ	αὐτῇ	τῇ γενεᾷ ταύτῃ σημεῖον. (§84)	αὐτῇ
εἰ μὴ τὸ	εἰ μὴ τὸ		εἰ μὴ τὸ
σημεῖον Ἰωνᾶ	σημεῖον Ἰωνᾶ.		σημεῖον Ἰωνᾶ.
τοῦ προφήτου.	(§84)		
40 ὥσπερ γὰρ "ἦν Ἰωνᾶς			30 καθὼς γὰρ ἐγένετο [ὁ] Ἰωνᾶς τοῖς Νινευείταις σημεῖον,
[1]ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας,"			
οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου			οὕτως ἔσται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
			τῇ γενεᾷ ταύτῃ.
ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας.			
41 ἄνδρες Νινευεῖται			[Cf v 32 below]
ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει			
μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης			
καὶ κατακρινοῦσιν αὐτήν·			
ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα Ἰωνᾶ,			
καὶ ἰδοὺ πλεῖον Ἰωνᾶ ὧδε.			
42 βασίλισσα νότου			31 βασίλισσα νότου
ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει			ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει
μετὰ			μετὰ τῶν ἀνδρῶν
τῆς γενεᾶς ταύτης			τῆς γενεᾶς ταύτης
καὶ κατακρινεῖ αὐτήν·			καὶ κατακρινεῖ αὐτούς·
ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων			ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων
τῆς γῆς			τῆς γῆς
ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν Σολομῶνος,			ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν Σολομῶνος,
καὶ ἰδοὺ πλεῖον Σολομῶνος ὧδε.			καὶ ἰδοὺ πλεῖον Σολομῶνος ὧδε.
[Cf v 41 above]			32 ἄνδρες Νινευεῖται
			ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει

[1] Jon 1:17(2:1)

Matt 12

43 Ὅταν δὲ τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα
ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου,
διέρχεται δι' ἀνύδρων τόπων
ζητοῦν ἀνάπαυσιν,
καὶ οὐχ εὑρίσκει.
44 τότε λέγει
Εἰς τὸν οἶκόν μου ἐπιστρέψω
ὅθεν ἐξῆλθον·
καὶ ἐλθὸν εὑρίσκει
σχολάζοντα [καὶ] σεσαρωμένον καὶ κεκοσμημένον.
45 τότε πορεύεται
καὶ παραλαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ
ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ,
καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ·
καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα
τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου
χείρονα τῶν πρώτων.
Οὕτως ἔσται καὶ τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ πονηρᾷ.

[Luke 11]

μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης
καὶ κατακρινοῦσιν αὐτήν·
ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα Ἰωνᾶ,
καὶ ἰδοὺ πλεῖον Ἰωνᾶ ὧδε. (§107)

[Luke 11:24–26]

Ὅταν τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα
ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου,
διέρχεται δι' ἀνύδρων τόπων
ζητοῦν ⸀ἀνάπαυσιν,
καὶ μὴ εὑρίσκον
[τότε]⸀ λέγει
Ὑποστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου
ὅθεν ἐξῆλθον·
25 καὶ ἐλθὸν εὑρίσκει
[σχολάζοντα,] σεσαρωμένον
καὶ κεκοσμημένον.
26 τότε πορεύεται
καὶ παραλαμβάνει
ἕτερα πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ ἑπτά,
καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ,
καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα
τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου
χείρονα τῶν πρώτων. (§106)

51. THE KINDRED OF JESUS

Matt 12:46–50

Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος τοῖς ὄχλοις
ἰδοὺ
ἡ μήτηρ
καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ

Mark 3:31–35

Καὶ ἔρχονται
ἡ μήτηρ αὐτοῦ
καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ

§55+] Luke 8:19–21 [+§66

Παρεγένετο δὲ πρὸς αὐτὸν
ἡ μήτηρ
καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ,

Mk 3:31 ἔρχονται with ABCLΔ al pler; ἔρχεται ℵDWΘ 1. 6 it etc Lk 8:19 μήτηρ with ABLWXΘ it vg al pler; ℵD 69. syr sin cur cop etc add αὐτοῦ — ἰδεῖν θέλοντές σε with BWΞ; ἰδ. σε θέλοντες ℵALXΘ al pler; D ζητοῦντές σε

MATT 12	MARK 3	LUKE 8
ἱστήκεισαν ἔξω	καὶ ἔξω στήκοντες	καὶ οὐκ ἠδύναντο συντυχεῖν
ζητοῦντες	ἀπέστειλαν πρὸς αὐτὸν	
αὐτῷ λαλῆσαι.ᵀ	καλοῦντες αὐτόν.	αὐτῷ
	32 καὶ ἐκάθητο περὶ αὐτὸν	διὰ τὸν ὄχλον.
	ὄχλος,	
	καὶ λέγουσιν αὐτῷ	20 ἀπηγγέλη δὲ αὐτῷ
	Ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου	Ἡ μήτηρ σου
	καὶ οἱ ἀδελφοί σου	καὶ οἱ ἀδελφοί σου
	ἔξω	ἑστήκασιν ἔξω
	ζητοῦσίν σε.	ἰδεῖν θέλοντές σε.
48 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς	33 καὶ ἀποκριθεὶς	21 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς
εἶπεν τῷ λέγοντι αὐτῷ	αὐτοῖς λέγει	εἶπεν πρὸς αὐτούς
Τίς ἐστιν ἡ μήτηρ μου,	Τίς ἐστιν ἡ μήτηρ μου	
καὶ τίνες εἰσὶν οἱ ἀδελφοί μου;	καὶ οἱ ἀδελφοί;	
49 καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα [αὐτοῦ]	34 καὶ περιβλεψάμενος	
ἐπὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ	τοὺς περὶ αὐτὸν κύκλῳ καθη-	
εἶπεν	μένους λέγει	
Ἰδοὺ ἡ μήτηρ μου	Ἴδε ἡ μήτηρ μου	Μήτηρ μου
καὶ οἱ ἀδελφοί μου·	καὶ οἱ ἀδελφοί μου·	καὶ ἀδελφοί μου οὗτοί εἰσιν
50 ὅστις γὰρ ἂν ποιήσῃ	35 ὃς ᵀ ἂν ποιήσῃ	
τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου	⸢τὸ θέλημα⸣ τοῦ θεοῦ,	οἱ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἀκούον-
τοῦ ἐν οὐρανοῖς,		τες
		καὶ ποιοῦντες. (+§66)
αὐτός μου ἀδελφὸς καὶ ἀδελφὴ	οὗτος ἀδελφός μου καὶ ἀδελφὴ	
καὶ μήτηρ ἐστίν.	καὶ μήτηρ ἐστίν.	

CHAPTER VIII. PARABLES BY THE SEA, §§52–65

52. THE SOILS

MATT 13:1–9	MARK 4:1–9	§49+] LUKE 8:4–8
Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐξελθὼν	Καὶ πάλιν ἤρξατο	
ὁ Ἰησοῦς ᵀ τῆς οἰκίας		
ἐκάθητο παρὰ τὴν θάλασσαν·	διδάσκειν παρὰ τὴν θάλασσαν.	

WH mg: Mt 12:47 εἶπεν δέ τις αὐτῷ Ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἔξω ἑστήκασιν ζητοῦντ ί σοι λαλῆσαι. 13:1 ἐκ Mk 3:35 γὰρ | τὰ θελήματα

Mt 12:47 εἶπεν δέ τις αὐτῷ Ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἔξω ἑστήκασιν ζητοῦντές σοι λαλῆσαι om with ℵBLΓ 4 min 2 it syr sin cur; CDWXΘ it vg pesh al pler add 48 B om μου² Mk 3:35 ὃς with BW (καὶ ὃς) 2 it cop; ὃς γὰρ ℵACDLΔΘ al pler

Matt 13	Mark 4	Luke 8
2 καὶ συνήχθησαν	καὶ συνάγεται	Συνιόντος δὲ
πρὸς αὐτὸν	πρὸς αὐτὸν	
ὄχλοι πολλοί,	ὄχλος πλεῖστος,	ὄχλου πολλοῦ καὶ
		τῶν κατὰ πόλιν ἐπιπορευο-
		μένων πρὸς αὐτὸν
ὥστε αὐτὸν εἰς πλοῖον ἐμ-	ὥστε αὐτὸν εἰς πλοῖον ἐμ-	
βάντα	βάντα	
καθῆσθαι,	καθῆσθαι ἐν τῇ θαλάσσῃ,	
καὶ πᾶς ὁ ὄχλος	καὶ πᾶς ὁ ὄχλος πρὸς τὴν	
ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν ἱστήκει.	θάλασσαν ἐπὶ τῆς γῆς ἦσαν.	
3 καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς	2 καὶ ἐδίδασκεν αὐτοὺς	εἶπεν
πολλὰ ἐν παραβολαῖς	ἐν παραβολαῖς πολλά,	διὰ παραβολῆς
λέγων	καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς	
	ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ Ἀκούετε.	
Ἰδοὺ ἐξῆλθεν ὁ σπείρων	ἰδοὺ ἐξῆλθεν ὁ σπείρων	5 Ἐξῆλθεν ὁ σπείρων
τοῦ σπείρειν.	σπεῖραι.	τοῦ σπεῖραι τὸν σπόρον αὐτοῦ.
4 καὶ ἐν τῷ σπείρειν αὐτὸν	4 καὶ ἐγένετο ἐν τῷ σπείρειν	καὶ ἐν τῷ σπείρειν αὐτὸν
ἃ μὲν ἔπεσεν παρὰ τὴν ὁδόν,	ὃ μὲν ἔπεσεν παρὰ τὴν ὁδόν,	ὃ μὲν ἔπεσεν παρὰ τὴν ὁδόν,
		καὶ κατεπατήθη
5 καὶ ⸢ἐλθόντα τὰ πετεινὰ⸣	5 καὶ ἦλθεν τὰ πετεινὰ	καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ
κατέφαγεν αὐτά.	καὶ κατέφαγεν αὐτό.	κατέφαγεν αὐτό.
ἄλλα δὲ ἔπεσεν	καὶ ἄλλο ἔπεσεν	6 καὶ ἕτερον κατέπεσεν
ἐπὶ τὰ πετρώδη	ἐπὶ τὸ πετρῶδες [καὶ]	ἐπὶ τὴν πέτραν,
ὅπου οὐκ εἶχεν γῆν πολλήν,	ὅπου οὐκ εἶχεν γῆν πολλήν,	
καὶ εὐθέως ἐξανέτειλεν	καὶ εὐθὺς ἐξανέτειλεν	
διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς,	διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς·	
6 ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος	6 καὶ ὅτε ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος	καὶ φυὲν
ἐκαυματίσθη	⸢ἐκαυματίσθη⸣	
		ἐξηράνθη
καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ῥίζαν	καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ῥίζαν	διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἰκμάδα.
ἐξηράνθη.	ἐξηράνθη.	
7 ἄλλα δὲ ἔπεσεν	7 καὶ ἄλλο ἔπεσεν	7 καὶ ἕτερον ἔπεσεν
ἐπὶ τὰς ἀκάνθας,	εἰς τὰς ἀκάνθας,	ἐν μέσῳ τῶν ἀκανθῶν,
καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι	καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι	καὶ συνφυεῖσαι αἱ ἄκανθαι
καὶ ⸢ἀπέπνιξαν⸣ αὐτά.	καὶ συνέπνιξαν αὐτό,	ἀπέπνιξαν αὐτό.
	καὶ καρπὸν οὐκ ἔδωκεν.	
8 ἄλλα δὲ ἔπεσεν	8 καὶ ἄλλα ἔπεσεν	8 καὶ ἕτερον ἔπεσεν
ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν	εἰς τὴν γῆν τὴν καλήν,	εἰς τὴν γῆν τὴν ἀγαθήν,

WH mg: Mt 13:4 ἦλθον τὰ πετεινὰ καὶ   7 ἔπνιξαν   Mk 4:6 ἐκαυματίσθησαν

Mt 13:4 ἐλθόντα τὰ πετεινὰ with BΘ min; ἦλθεν τὰ πετ. καὶ ℵCWX etc; ἦλθον τ. π. κ. DLZ   7 ἀπέπνιξαν with BCW al pler; ἔπνιξαν ℵDΘ 3 min   Mk 4:5 καὶ ὅπου with B 1 it; ὅπου ℵACLΔΘ al pler; καὶ ὅτι DW it pauc; καὶ ὅπου . . . . πολλήν om syr sin   Lk 8:5 τοῦ οὐρανοῦ: DW 6 it syr sin cur pesh om — αὐτό: B αὐτά

MATT 13	MARK 4	LUKE 8
		καὶ φυὲν
καὶ ἐδίδου καρπόν,	καὶ ἐδίδου καρπὸν	ἐποίησεν καρπὸν
	ἀναβαίνοντα καὶ αὐξανόμενα,	
	καὶ ἔφερεν	
	εἰς τριάκοντα καὶ ⌈ἐν ἑξήκοντα	
ὃ μὲν ἑκατὸν	καὶ ἐν⌉ ἑκατόν.	ἑκατονταπλασίονα.
ὃ δὲ ἑξήκοντα ὃ δὲ τριάκοντα.		
	9 Καὶ ἔλεγεν	Ταῦτα λέγων ἐφώνει
9 Ὁ ἔχων ὦτα	Ὃς ἔχει ὦτα ἀκούειν	Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν
ἀκουέτω. [Cf § 47, p. 74]	ἀκουέτω. [Cf § 47, p. 74]	ἀκουέτω. [Cf § 47, p. 74]

53. THE REASON FOR THE PARABLES

MATT 13:10–17	MARK 4:10–12	LUKE 8:9, 10
Καὶ προσελθόντες	Καὶ ὅτε ἐγένετο κατὰ μόνας,	Ἐπηρώτων δὲ αὐτὸν
οἱ μαθηταὶ		οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ
εἶπαν αὐτῷ	ἠρώτων αὐτὸν	
	οἱ περὶ αὐτὸν σὺν τοῖς δώδεκα	
Διὰ τί ἐν παραβολαῖς λαλεῖς αὐτοῖς;	τὰς παραβολάς.	τίς αὕτη εἴη ἡ παραβολή.
11 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν ⸆ ὅτι	11 καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς	10 ὁ δὲ εἶπεν
Ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια	Ὑμῖν τὸ μυστήριον δέδοται	Ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια
τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν,	τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ·	τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ,
ἐκείνοις δὲ οὐ δέδοται.	ἐκείνοις δὲ τοῖς ⌈ἔξω⌉	τοῖς δὲ λοιποῖς
12 ὅστις γὰρ ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ καὶ περισσευθήσεται· ὅστις δὲ οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ᾽ αὐτοῦ.	[Cf Mark 4:25 (§55)]	[Cf Luke 8:18*b* (§55)]
13 διὰ τοῦτο ἐν παραβολαῖς αὐτοῖς λαλῶ,	ἐν παραβολαῖς	ἐν παραβολαῖς,
	τὰ πάντα γίνεται,	
ὅτι	12 ἵνα	ἵνα
βλέποντες οὐ βλέπουσιν	[1]"βλέποντες βλέπωσι	[2]"βλέποντες μὴ βλέπωσιν
	καὶ μὴ ἴδωσιν,	

[1] Isa 6:9 f [2] Isa 6:9

WH mg: Mt 13:11 *αὐτοῖς* Mk 4:8 *εἰς . . . . εἰς v. ἐν . . . . ἐν* 11 *ἔξωθεν*

Mt 13:11 *εἶπεν* with ℵCZ cop etc; BDLWXΘ syr sin etc add *αὐτοῖς* Mk 4:10 *ἠρώτων* with ABLΔ 33. etc; *ἠρώτουν* ℵC; *ἐπηρώτων* DΘ etc; *ἠρώτησαν* Π etc; *ἐπηρώτησαν* W — *οἱ περὶ αὐτὸν σὺν τοῖς δώδεκα*: DWΘ 5 min it syr sin *οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ*

Matt 13	Mark 4	Luke 8
καὶ ἀκούοντες οὐκ ἀκούουσιν	καὶ ἀκούοντες ἀκούωσι	καὶ ἀκούοντες
οὐδὲ συνίουσιν·	καὶ μὴ συνίωσιν,	μὴ συνίωσιν."
14 καὶ ἀναπληροῦται αὐτοῖς ἡ		
προφητεία Ἠσαίου ἡ λέγουσα		
[1]"Ἀκοῇ ἀκούσετε		
καὶ οὐ μὴ συνῆτε,		
καὶ βλέποντες βλέψετε		
καὶ οὐ μὴ ἴδητε.		
15 ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία		
τοῦ λαοῦ τούτου,		
καὶ τοῖς ὠσὶν		
βαρέως ἤκουσαν,		
καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν		
ἐκάμμυσαν·		
μή ποτε ἴδωσιν τοῖς ὀφθαλμοῖς	μή ποτε	[Cf Luke 8:12*b* (§54)]
καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσιν		
καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσιν		
καὶ ἐπιστρέψωσιν,	ἐπιστρέψωσιν	
καὶ ἰάσομαι αὐτούς."	καὶ ἀφεθῇ αὐτοῖς."	
		[Luke 10:23, 24]
		Καὶ στραφεὶς πρὸς τοὺς
		μαθητὰς κατ' ἰδίαν εἶπεν
16 ὑμῶν δὲ μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ		Μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ
ὅτι βλέπουσιν,		οἱ βλέποντες ἃ βλέπετε.
καὶ τὰ ὦτα [ὑμῶν] ὅτι ἀκούουσιν.		
17 ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν ὅτι		24 λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι
πολλοὶ προφῆται καὶ δίκαιοι		πολλοὶ προφῆται καὶ βασιλεῖς
ἐπεθύμησαν ἰδεῖν ἃ βλέπετε		ἠθέλησαν ἰδεῖν ἃ ὑμεῖς βλέπετε
καὶ οὐκ εἶδαν,		καὶ οὐκ εἶδαν,
καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε		καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε
καὶ οὐκ ἤκουσαν.		καὶ οὐκ ἤκουσαν. (§102)

54. THE EXPLANATION OF THE PARABLE OF THE SOILS

Matt 13:18–23	Mark 4:13–20	Luke 8:11–15
	καὶ λέγει αὐτοῖς	
Ὑμεῖς οὖν ἀκούσατε	Οὐκ οἴδατε	
τὴν παραβολὴν τοῦ σπείραντος.	τὴν παραβολὴν ταύτην,	ἔστιν δὲ αὕτη ἡ παραβολή.

[1] Isa 6:9 f

MATT 13	MARK 4	LUKE 8
	καὶ πῶς πάσας τὰς παρα-	
	βολὰς γνώσεσθε;	
	14 Ὁ σπείρων τὸν λόγον	Ὁ σπόρος ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ
	σπείρει.	θεοῦ.
	15 οὗτοι δέ εἰσιν οἱ παρὰ	12 οἱ δὲ παρὰ
	τὴν ὁδὸν	τὴν ὁδόν
	ὅπου σπείρεται ὁ λόγος,	
19 Παντὸς ἀκούοντος	καὶ ὅταν ἀκούσωσιν	εἰσιν οἱ ἀκούσαντες,
τὸν λόγον τῆς βασιλείας		
καὶ μὴ συνιέντος,		
ἔρχεται ὁ πονηρὸς	εὐθὺς ἔρχεται ὁ Σατανᾶς	εἶτα ἔρχεται ὁ διάβολος
καὶ ἁρπάζει τὸ ἐσπαρμένον	καὶ αἴρει τὸν λόγον τὸν	καὶ αἴρει τὸν λόγον ἀπὸ τῆς
ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ·	ἐσπαρμένον εἰς αὐτούς.	καρδίας αὐτῶν,
	[Cf Mark 4:12b (§53)]	ἵνα μὴ πιστεύσαντες σωθῶσιν.
οὗτός ἐστιν ὁ παρὰ τὴν ὁδὸν		
σπαρείς.		
	16 καὶ οὗτοί εἰσιν ὁμοίως	
20 ὁ δὲ ἐπὶ τὰ πετρώδη	οἱ ἐπὶ τὰ πετρώδη	13 οἱ δὲ ἐπὶ ⌜τῆς πέτρας⌝
σπαρείς,	σπειρόμενοι,	
οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων	οἳ ὅταν ἀκούσωσιν τὸν λόγον	οἳ ὅταν ἀκούσωσιν
καὶ εὐθὺς μετὰ χαρᾶς	εὐθὺς μετὰ χαρᾶς	μετὰ χαρᾶς
λαμβάνων αὐτόν·	λαμβάνουσιν αὐτόν,	δέχονται τὸν λόγον,
21 οὐκ ἔχει δὲ ῥίζαν	17 καὶ οὐκ ἔχουσιν ῥίζαν	καὶ ⌜οὗτοι⌝ ῥίζαν οὐκ ἔχουσιν,
ἐν ἑαυτῷ	ἐν ἑαυτοῖς	
ἀλλὰ πρόσκαιρός ἐστιν,	ἀλλὰ πρόσκαιροί εἰσιν,	οἳ πρὸς καιρὸν πιστεύουσιν
γενομένης δὲ θλίψεως	εἶτα γενομένης θλίψεως	καὶ ἐν καιρῷ πειρασμοῦ
ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν λόγον	ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν λόγον	
εὐθὺς σκανδαλίζεται.	εὐθὺς σκανδαλίζονται.	ἀφίστανται.
22 ὁ δὲ	18 καὶ ἄλλοι εἰσὶν οἱ	14 τὸ δὲ
εἰς τὰς ἀκάνθας σπαρείς,	εἰς τὰς ἀκάνθας σπειρόμενοι·	εἰς τὰς ἀκάνθας πεσόν,
οὗτός ἐστιν	οὗτοί εἰσιν	οὗτοί εἰσιν
ὁ τὸν λόγον ἀκούων	οἱ τὸν λόγον ἀκούσαντες,	οἱ ἀκούσαντες,
καὶ ἡ μέριμνα τοῦ αἰῶνος	19 καὶ αἱ μέριμναι τοῦ αἰῶνος	καὶ ὑπὸ μεριμνῶν
καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου	καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου	καὶ πλούτου
	καὶ αἱ περὶ τὰ λοιπὰ ἐπιθυμίαι	καὶ ἡδονῶν τοῦ βίου
	εἰσπορευόμεναι	πορευόμενοι
συνπνίγει τὸν λόγον,	συνπνίγουσιν τὸν λόγον,	συνπνίγονται
καὶ ἄκαρπος γίνεται.	καὶ ἄκαρπος γίνεται.	καὶ οὐ τελεσφοροῦσιν.

WH mg: Lk 8:13 *τὴν πέτραν* | *αὐτοὶ*

Mk 4:15 *εἰς αὐτούς* with BW min; *ἐν αὐτοῖς* ℵCLΔ etc; *ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν* DΘ it etc   Lk 8:13 *τῆς πέτρας* with ABLRWΘ al pler; *τὴν πέτραν* ℵDX Or etc

Matt 13	Mark 4	Luke 8
	20 καὶ ἐκεῖνοί εἰσιν	
23 ὁ δὲ ἐπὶ τὴν καλὴν γῆν σπαρείς,	οἱ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν σπαρέντες,	15 τὸ δὲ ἐν τῇ καλῇ γῇ,
οὗτός ἐστιν	οἵτινες	οὗτοί εἰσιν οἵτινες
		ἐν καρδίᾳ καλῇ καὶ ἀγαθῇ
ὁ τὸν λόγον ἀκούων	ἀκούουσιν τὸν λόγον	ἀκούσαντες τὸν λόγον
καὶ συνιείς,	καὶ παραδέχονται	κατέχουσιν
ὃς δὴ καρποφορεῖ καὶ ποιεῖ	καὶ καρποφοροῦσιν	καὶ καρποφοροῦσιν
ὃ μὲν ἑκατὸν ὃ δὲ ἑξήκοντα ὃ δὲ τριάκοντα.	⸀ἓν τριάκοντα καὶ [ἓν] ἑξήκοντα καὶ [ἓν][1] ἑκατόν.	
		ἐν ὑπομονῇ.

55. ON THE USE OF PARABLES

[Matt 5:15]	Mark 4:21–25	Luke 8:16–18 [+§51
	Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ὅτι	
[a]οὐδὲ καίουσιν λύχνον καὶ τιθέασιν αὐτὸν	[a]Μήτι ἔρχεται ὁ λύχνος	[a]Οὐδεὶς δὲ λύχνον ἅψας καλύπτει αὐτὸν σκεύει
ὑπὸ τὸν μόδιον	ἵνα ὑπὸ τὸν μόδιον τεθῇ ἢ ὑπὸ τὴν κλίνην,	ἢ ὑποκάτω κλίνης τίθησιν,
ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν,	οὐχ ἵνα †ἐπὶ† τὴν λυχνίαν τεθῇ;	ἀλλ' ἐπὶ λυχνίας τίθησιν,
καὶ λάμπει πᾶσιν τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ. (§35)		ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι βλέπωσιν τὸ φῶς.

Lk 11:33
[a] Οὐδεὶς λύχνον ἅψας
εἰς κρύπτην τίθησιν
οὐδὲ ὑπὸ τὸν μόδιον
ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν,
ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι
τὸ φῶς βλέπωσιν. (§108)

WH mg: Mk 4:20 ἐν . . . . [ἐν] . . . . [ἐν] 21 MSS ὑπὸ

Lk 8:16 ἐπὶ λυχνίας with ABLWΞ etc; ἐπὶ τὴν λυχνίαν ℵDX etc; ἐπὶ λυχνίαν Θ — B om ἵνα . . . . φῶς

[Matt 10:26*b*]	Mark 4	Luke 8
[a]*οὐδὲν γὰρ ἐστιν κεκαλυμμένον* *ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται,* *καὶ κρυπτὸν* *ὃ οὐ γνωσθήσεται.* (§73) [Cf § 47, p. 74]	22 [a]*οὐ ⸢γὰρ ἔστιν⸣ κρυπτὸν* *ἐὰν μὴ ἵνα φανερωθῇ,* *οὐδὲ ἐγένετο ἀπόκρυφον* *ἀλλ' ἵνα ἔλθῃ εἰς φανερόν.*	17 [a]*οὐ γὰρ ἔστιν κρυπτὸν* *ὃ οὐ φανερὸν γενήσεται,* *οὐδὲ ἀπόκρυφον* *ὃ οὐ μὴ γνωσθῇ καὶ εἰς* *φανερὸν ἔλθῃ.* [Cf § 47, p. 74]
	23 *Εἴ τις ἔχει ὦτα ἀκούειν* *ἀκουέτω.* [Cf § 47, p. 74]	
	24 *Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς* *Βλέπετε τί ἀκούετε.*	18 *Βλέπετε οὖν πῶς ἀκούετε·*
[Matt 7:2*b*] *καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε* *μετρηθήσεται ὑμῖν.* (§40)	*ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε* *μετρηθήσεται ὑμῖν* *καὶ προστεθήσεται ὑμῖν.*	[Luke 6:38*b*] *ᾧ γὰρ μέτρῳ μετρεῖτε* *⸢ἀντιμετρηθήσεται⸣ ὑμῖν.* (§40)

[Matt 13:12]	[Matt 25:29]	Mark 4	Luke 8	[Luke 19:26]
				λέγω ὑμῖν ὅτι
ὅστις γὰρ *ἔχει,* *δοθήσεται αὐτῷ*	*τῷ γὰρ* *ἔχοντι παντὶ* *δοθήσεται*	25 *ὃς γὰρ* *ἔχει,* *δοθήσεται αὐτῷ·*	*ὃς ἂν γὰρ* *ἔχῃ,* *δοθήσεται αὐ-* *τῷ,*	*παντὶ* *τῷ ἔχοντι* *δοθήσεται,*
καὶ περισσευ- *θήσεται·*	*καὶ περισσευ-* *θήσεται·*			
ὅστις δὲ οὐκ *ἔχει,* *καὶ ὃ ἔχει*	*τοῦ δὲ μὴ* *ἔχοντος* *καὶ ὃ ἔχει*	*καὶ ὃς οὐκ* *ἔχει,* *καὶ ὃ ἔχει*	*καὶ ὃς ἂν μὴ* *ἔχῃ,* *καὶ ὃ δοκεῖ* *ἔχειν*	*ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ* *ἔχοντος* *καὶ ὃ ἔχει*
ἀρθήσεται *ἀπ' αὐτοῦ.* (§53)	*ἀρθήσεται* *ἀπ' αὐτοῦ.* (§167)	*ἀρθήσεται* *ἀπ' αὐτοῦ.*	*ἀρθήσεται* *ἀπ' αὐτοῦ.* (+§51)	*ἀρθήσεται.* (§143)

56. THE TARES

Matt 13:24–30

Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς λέγων Ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ σπείραντι καλὸν σπέρμα ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ. 25 *ἐν δὲ τῷ καθεύδειν τοὺς ἀνθρώπους ἦλθεν αὐτοῦ ὁ ἐχθρὸς καὶ ἐπέσπειρεν ζιζάνια ἀνὰ μέσον τοῦ σίτου καὶ*

Lk 12:2
[a] *Οὐδὲν δὲ συγκεκαλυμμένον ἐστὶν*
ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται,
καὶ κρυπτὸν
ὃ οὐ γνωσθήσεται. (§111)

WH mg: Mk 4:22 *γάρ ἐστίν τι* Lk 6:38 *μετρηθήσεται*

MATT **13**

ἀπῆλθεν. 26 *ὅτε δὲ ἐβλάστησεν ὁ χόρτος καὶ καρπὸν ἐποίησεν, τότε ἐφάνη καὶ τὰ ζιζάνια.* 27 *προσελθόντες δὲ οἱ δοῦλοι τοῦ οἰκοδεσπότου εἶπον αὐτῷ* Κύριε, *οὐχὶ καλὸν σπέρμα ἔσπειρας ἐν τῷ σῷ ἀγρῷ; πόθεν οὖν ἔχει ζιζάνια;* 28 *ὁ δὲ ἔφη αὐτοῖς* Ἐχθρὸς *ἄνθρωπος τοῦτο ἐποίησεν. οἱ δὲ αὐτῷ λέγουσιν* Θέλεις *οὖν ἀπελθόντες συλλέξωμεν αὐτά;* 29 *ὁ δέ φησιν* Οὔ, *μή ποτε συλλέγοντες τὰ ζιζάνια ἐκριζώσητε ἅμα αὐτοῖς τὸν σῖτον·* 30 *ἄφετε συναυξάνεσθαι ἀμφότερα ⸢ἕως⸣ τοῦ θερισμοῦ· καὶ ἐν καιρῷ τοῦ θερισμοῦ ἐρῶ τοῖς θερισταῖς* Συλλέξατε *πρῶτον τὰ ζιζάνια καὶ δήσατε αὐτὰ [εἰς] δέσμας πρὸς τὸ κατακαῦσαι αὐτά, τὸν δὲ σῖτον ⸢συνάγετε⸣ εἰς τὴν ἀποθήκην μου.*

57. THE SEED GROWING OF ITSELF

MARK **4**:26–29

Καὶ *ἔλεγεν* Οὕτως *ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ὡς ἄνθρωπος βάλῃ τὸν σπόρον ἐπὶ τῆς γῆς* 27 *καὶ καθεύδῃ καὶ ἐγείρηται νύκτα καὶ ἡμέραν, καὶ ὁ σπόρος βλαστᾷ καὶ μηκύνηται ὡς οὐκ οἶδεν αὐτός.* 28 *αὐτομάτη ἡ γῆ καρποφορεῖ, πρῶτον χόρτον, εἶτεν στάχυν, εἶτεν ⸢πλήρη σῖτον⸣ ἐν τῷ στάχυϊ.* 29 *ὅταν δὲ παραδοῖ ὁ καρπός, εὐθὺς* [1]*"ἀποστέλλει τὸ δρέπανον, ὅτι παρέστηκεν ὁ θερισμός."*

58. THE MUSTARD SEED

MATT **13**:31, 32	MARK **4**:30–32	[LUKE **13**:18, 19]
Ἄλλην *παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς λέγων*	Καὶ *ἔλεγεν*	Ἔλεγεν *οὖν*
Ὁμοία *ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν*	Πῶς *ὁμοιώσωμεν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, ἢ ἐν τίνι αὐτὴν παραβολῇ θῶμεν;*	Τίνι *ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, καὶ τίνι ὁμοιώσω αὐτήν;*
		19 *ὁμοία ἐστὶν*
κόκκῳ σινάπεως,	31 *ὡς κόκκῳ σινάπεως,*	*κόκκῳ σινάπεως,*
ὃν λαβὼν ἄνθρωπος	*ὃς*	*ὃν λαβὼν ἄνθρωπος*
ἔσπειρεν ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ·	*ὅταν σπαρῇ ἐπὶ τῆς γῆς,*	*ἔβαλεν εἰς κῆπον ἑαυτοῦ,*
32 *ὃ μικρότερον μέν ἐστιν πάντων τῶν σπερμάτων,*	*μικρότερον ὂν πάντων τῶν σπερμάτων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς—*	
ὅταν δὲ αὐξηθῇ	32 *καὶ ὅταν σπαρῇ, ἀναβαίνει καὶ γίνεται*	*καὶ ηὔξησεν*
μεῖζον τῶν λαχάνων ἐστὶν καὶ γίνεται δένδρον,	*μεῖζον πάντων τῶν λαχάνων καὶ ποιεῖ κλάδους μεγάλους,*	*καὶ ἐγένετο εἰς δένδρον,*
ὥστε ἐλθεῖν	*ὥστε δύνασθαι*	

[1] Joel 3(4):13

WH mg: Mt 13:30 *ἄχρι* v. *μέχρι* | *συναγάγετε* Mk 4:28 †. . . .†

MATT 13	MARK 4	[LUKE 13]
[1]“τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ” καὶ “κατασκηνοῖν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ.”	[2]“ὑπὸ τὴν σκιὰν αὐτοῦ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνοῖν.”	καὶ [1]“τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατεσκήνωσεν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ.” (§120)

59. THE LEAVEN

MATT 13:33		[LUKE 13:20, 21]
Ἄλλην παραβολὴν [ἐλάλη- σεν αὐτοῖς]· Ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἐνέκρυψεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον.		Καὶ πάλιν εἶπεν Τίνι ὁμοιώσω τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ; 21 ὁμοία ἐστὶν ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἔκρυψεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον. (§120)

60. JESUS' CUSTOM OF SPEAKING IN PARABLES

MATT 13:34, 35	MARK 4:33, 34	
Ταῦτα πάντα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν παραβολαῖς τοῖς ὄχλοις, καὶ χωρὶς παραβολῆς οὐδὲν ἐλάλει αὐτοῖς· 35 ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ [T] τοῦ προφήτου λέγοντος [3]“Ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου, ἐρεύξομαι κεκρυμμένα ἀπὸ καταβολῆς.”	Καὶ τοιαύταις παραβολαῖς πολλαῖς ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον, καθὼς ἠδύναντο ἀκούειν· 34 χωρὶς δὲ παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς, κατ' ἰδίαν δὲ τοῖς ἰδίοις μα- θηταῖς ἐπέλυεν πάντα.	

61. THE EXPLANATION OF THE PARABLE OF THE TARES

MATT 13:36–43		
Τότε ἀφεὶς τοὺς ὄχλους ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν. Καὶ προσῆλθαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ		

[1] Dan 4:12, 21 Chald [2] Dan 4:12, 21 Chald; Ezek 17:23 [3] Ps 78(77):2

WH mg: Mt 13:35 Ἠσαίου

Mk 4:34 χωρὶς δέ: καὶ χωρὶς B cop pesh

Matt 13

αὐτοῦ λέγοντες Διασάφησον
ἡμῖν τὴν παραβολὴν τῶν ζι-
ζανίων τοῦ ἀγροῦ. 37 ὁ δὲ
ἀποκριθεὶς εἶπεν Ὁ σπείρων
τὸ καλὸν σπέρμα ἐστὶν ὁ υἱὸς
τοῦ ἀνθρώπου· 38 ὁ δὲ ἀγρός
ἐστιν ὁ κόσμος· τὸ δὲ καλὸν
σπέρμα, οὗτοί εἰσιν οἱ υἱοὶ
τῆς βασιλείας· τὰ δὲ ζιζάνιά
εἰσιν οἱ υἱοὶ τοῦ πονηροῦ,
39 ὁ δὲ ἐχθρὸς ὁ σπείρας
αὐτά ἐστιν ὁ διάβολος· ὁ δὲ
θερισμὸς συντέλεια αἰῶνός ἐσ-
τιν, οἱ δὲ θερισταὶ ἄγγελοί
εἰσιν. 40 ὥσπερ οὖν συλ-
λέγεται τὰ ζιζάνια καὶ πυρὶ
κατακαίεται, οὕτως ἔσται ἐν
τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος·
41 ἀποστελεῖ ὁ υἱὸς τοῦ ἀν-
θρώπου τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ,
καὶ συλλέξουσιν ἐκ τῆς βασι-
λείας αὐτοῦ πάντα [1]“τὰ
σκάνδαλα καὶ τοὺς ποιοῦντας
τὴν ἀνομίαν,”
καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς
εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός·
[Cf §45, p. 70]
42 [a]ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς
καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.
43 Τότε
[2]“οἱ δίκαιοι

ἐκλάμψουσιν” ὡς ὁ ἥλιος
ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς
αὐτῶν.

Ὁ ἔχων ὦτα ἀκουέτω. [Cf §47, p. 74]

[Cf §47, p. 74]

[Cf Luke 13:28b below and §45, p. 70]

[Luke 13:28]

[a]Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς
καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων,
ὅταν ⌜ὄψησθε⌝
Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ
καὶ πάντας τοὺς προφήτας

ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ,

ὑμᾶς δὲ ἐκβαλλομένους
ἔξω. (§121)
[Cf §47, p. 74]

[a] Cf §45, p. 71

[1] Zeph 1:3 Heb [2] Dan 12:3

WH mg: Lk 13:28 ὄψεσθε

62. THE HIDDEN TREASURE

Matt 13:44		
Ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν θησαυρῷ κεκρυμμένῳ ἐν τῷ ἀγρῷ, ὃν εὑρὼν ἄνθρωπος ἔκρυψεν, καὶ ἀπὸ τῆς χαρᾶς αὐτοῦ ὑπάγει καὶ πωλεῖ ᵀ ὅσα ἔχει καὶ ἀγοράζει τὸν ἀγρὸν ἐκεῖνον.		

63. THE PEARL OF GREAT PRICE

Matt 13:45, 46		
Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ᵀ ἐμπόρῳ ζητοῦντι καλοὺς μαργαρίτας· 46 εὑρὼν δὲ ἕνα πολύτιμον μαργαρίτην ἀπελθὼν πέπρακεν πάντα ὅσα εἶχεν καὶ ἠγόρασεν αὐτόν.		

64. THE DRAG NET

Matt 13:47–50		
Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν σαγήνῃ βληθείσῃ εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐκ παντὸς γένους συναγαγούσῃ· 48 ἣν ὅτε ἐπληρώθη ἀναβιβάσαντες ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν καὶ καθίσαντες συνέλεξαν τὰ καλὰ εἰς ἄγγη, τὰ δὲ σαπρὰ ἔξω ἔβαλον. 49 οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος· ἐξελεύσονται οἱ ἄγγελοι καὶ ἀφοριοῦσιν τοὺς πονηροὺς ἐκ μέσου τῶν δικαίων καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός·		[Cf Luke 13:28b below and §45, p. 70]

WH mg: Mt 13:44 πάντα 45 ἀνθρώπῳ

Matt 13		[Luke 13:28]
50 ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. [Cf §45, p. 71] [Cf Matt 13:43 (§61)]		Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων, ὅταν ⌜ὄψησθε⌝ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ καὶ πάντας τοὺς προφήτας ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ, ὑμᾶς δὲ ἐκβαλλομένους ἔξω. (§121)

65. THE UNDERSTANDING AND USE OF PARABLES

Matt 13:51–53 [+§69		
Συνήκατε ταῦτα πάντα; λέγουσιν αὐτῷ Ναί. 52 ὁ δὲ ⌜εἶπεν⌝ αὐτοῖς Διὰ τοῦτο πᾶς γραμματεὺς μαθητευθεὶς τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ ὅστις ἐκβάλλει ἐκ τοῦ θησαυροῦ αὐτοῦ καινὰ καὶ παλαιά. 53 Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τὰς παραβολὰς ταύτας, μετῆρεν ἐκεῖθεν. (+§69)		

CHAPTER IX. DEEDS OF POWER ABOUT THE SEA OF GALILEE, AND RETURN TO NAZARETH, §§66–69

66. THE STILLING OF THE TEMPEST

§24+] Matt 8:18–27	Mark 4:35–41	§51+] Luke 8:22–25
Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ⌜ὄχλον⌝ περὶ αὐτὸν		Ἐγένετο δὲ ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν καὶ αὐτὸς ἐνέβη εἰς πλοῖον

WH mg: Mt 13:52 λέγει   8:18 [πολλοὺς] ὄχλους

Matt 8	Mark 4	Luke 8
ἐκέλευσεν	Καὶ λέγει αὐτοῖς	καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς
	ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ὀψίας γενομένης	
ἀπελθεῖν εἰς τὸ πέραν.	Διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν.	Διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν τῆς λίμνης,
		[Luke 9:57–60]
19 Καὶ		Καὶ πορευομένων αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ
προσελθὼν εἷς γραμματεὺς εἶπεν αὐτῷ Διδάσκαλε, ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἐὰν ἀπέρχῃ.		εἶπέν τις πρὸς αὐτόν ᾿Ακολουθήσω σοι ὅπου ἐὰν ἀπέρχῃ.
20 καὶ λέγει αὐτῷ ὁ ᾿Ιησοῦς Αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσιν καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις, ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ.		58 καὶ εἶπεν αὐτῷ [ὁ] ᾿Ιησοῦς Αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσιν καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις, ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ.
21 Ἕτερος δὲ τῶν μαθητῶν		59 Εἶπεν δὲ πρὸς ἕτερον ᾿Ακολούθει μοι.
εἶπεν αὐτῷ Κύριε, ἐπίτρεψόν μοι πρῶτον ἀπελθεῖν καὶ θάψαι τὸν πατέρα μου.		ὁ δὲ εἶπεν ⸀᾿Επίτρεψόν⸁ μοι πρῶτον ἀπελθόντι θάψαι τὸν πατέρα μου.
22 ὁ δὲ ᾿Ιησοῦς λέγει αὐτῷ ᾿Ακολούθει μοι, καὶ ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς.		60 εἶπεν δὲ αὐτῷ Ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς, σὺ δὲ ἀπελθὼν διάγγελλε τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. (§100)
	36 καὶ ἀφέντες τὸν ὄχλον παραλαμβάνουσιν αὐτὸν	καὶ ἀνήχθησαν.
23 Καὶ ἐμβάντι αὐτῷ εἰς πλοῖον ἠκολούθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.	ὡς ἦν ἐν τῷ πλοίῳ,	
	καὶ ἄλλα πλοῖα ἦν μετ᾿ αὐτοῦ.	
		23 πλεόντων δὲ αὐτῶν ἀφύπνωσεν.

Matt 8	Mark 4	Luke 8
24 καὶ ἰδοὺ σεισμὸς μέγας	37 καὶ γίνεται λαῖλαψ μεγάλη	καὶ κατέβη λαῖλαψ
ἐγένετο ἐν τῇ θαλάσσῃ,	ἀνέμου,	⌜ἀνέμου εἰς τὴν λίμνην⌝,
	καὶ τὰ κύματα ἐπέβαλλεν	
	εἰς τὸ πλοῖον,	
ὥστε τὸ πλοῖον καλύπτεσθαι	ὥστε ἤδη γεμίζεσθαι τὸ πλοῖον.	καὶ συνεπληροῦντο
ὑπὸ τῶν κυμάτων·		
		καὶ ἐκινδύνευον.
αὐτὸς δὲ	38 καὶ αὐτὸς ἦν ἐν τῇ πρύμνῃ	
	ἐπὶ τὸ προσκεφάλαιον	
ἐκάθευδεν.	καθεύδων·	
25 καὶ προσελθόντες ἤγειραν	καὶ ἐγείρουσιν αὐτὸν καὶ	24 προσελθόντες δὲ διήγειραν
αὐτὸν λέγοντες	λέγουσιν αὐτῷ	αὐτὸν λέγοντες
Κύριε, σῶσον,	Διδάσκαλε, οὐ μέλει σοι	Ἐπιστάτα ἐπιστάτα,
ἀπολλύμεθα.	ὅτι ἀπολλύμεθα;	ἀπολλύμεθα·
26 καὶ λέγει αὐτοῖς Τί δειλοί		
ἐστε, ὀλιγόπιστοι;		
τότε ἐγερθεὶς	39 καὶ διεγερθεὶς	ὁ δὲ διεγερθεὶς
ἐπετίμησεν τοῖς ἀνέμοις	ἐπετίμησεν τῷ ἀνέμῳ	ἐπετίμησεν τῷ ἀνέμῳ
καὶ τῇ θαλάσσῃ,	καὶ εἶπεν τῇ θαλάσσῃ	καὶ τῷ κλύδωνι τοῦ ὕδατος,
	Σιώπα, πεφίμωσο.	
	καὶ ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος,	καὶ ἐπαύσαντο,
καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη.	καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη.	καὶ ἐγένετο γαλήνη.
	40 καὶ εἶπεν αὐτοῖς Τί δειλοί	25 εἶπεν δὲ αὐτοῖς
	ἐστε; οὔπω ἔχετε πίστιν;	Ποῦ ἡ πίστις ὑμῶν;
27 Οἱ δὲ ἄνθρωποι	41 καὶ	
ἐθαύμασαν	ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν,	φοβηθέντες δὲ ἐθαύμασαν,
λέγοντες	καὶ ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους	λέγοντες πρὸς ἀλλήλους
Ποταπός ἐστιν οὗτος	Τίς ἄρα οὗτός ἐστιν	Τίς ἄρα οὗτός ἐστιν
ὅτι καὶ οἱ ἄνεμοι	ὅτι καὶ ὁ ἄνεμος	ὅτι καὶ τοῖς ἀνέμοις ἐπιτάσσει
καὶ ἡ θάλασσα	καὶ ἡ θάλασσα	καὶ τῷ ὕδατι,
αὐτῷ ὑπακούουσιν;	ὑπακούει αὐτῷ;	καὶ ὑπακούουσιν αὐτῷ;

67. THE GERASENE DEMONIAC

Matt 8:28–34 [+§28	Mark 5:1–20	Luke 8:26–39
Καὶ ἐλθόντος αὐτοῦ	Καὶ ἦλθον	Καὶ κατέπλευσαν
εἰς τὸ πέραν	εἰς τὸ πέραν τῆς θαλάσσης	

WH mg: Lk 8:23 εἰς τὴν λίμνην ἀνέμου

Mk 4:41 ὑπακούει αὐτῷ with BL; αὐτῷ ὑπακούει ℵCΔ min; ὑπακούουσιν αὐτῷ AWΘ al pler

MATT 8	MARK 5	LUKE 8
εἰς τὴν χώραν τῶν Γαδαρηνῶν	εἰς τὴν χώραν τῶν Γερασηνῶν.	εἰς τὴν χώραν τῶν Γερασηνῶν, ἥτις ἐστὶν ἀντίπερα τῆς Γαλιλαίας.
	2 καὶ ἐξελθόντος αὐτοῦ ἐκ τοῦ πλοίου	27 ἐξελθόντι δὲ αὐτῷ ἐπὶ τὴν γῆν
ὑπήντησαν αὐτῷ δύο δαιμονιζόμενοι	[εὐθὺς] ὑπήντησεν αὐτῷ	⸢ὑπήντησεν ἀνήρ τις⸣
ἐκ τῶν μνημείων ἐξερχόμενοι, χαλεποὶ λίαν	ἐκ τῶν μνημείων	ἐκ τῆς πόλεως
	ἄνθρωπος ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ,	ἔχων δαιμόνια·
		καὶ χρόνῳ ἱκανῷ οὐκ ἐνεδύσατο ἱμάτιον,
	3 ὃς τὴν κατοίκησιν εἶχεν ἐν τοῖς μνήμασιν,	καὶ ἐν οἰκίᾳ οὐκ ἔμενεν ἀλλ' ἐν τοῖς μνήμασιν. [Cf v 29*b* below]
	καὶ οὐδὲ ἁλύσει οὐκέτι οὐδεὶς ἐδύνατο αὐτὸν δῆσαι 4 διὰ τὸ αὐτὸν πολλάκις πέδαις καὶ ἁλύσεσι δεδέσθαι καὶ διεσπάσθαι ὑπ' αὐτοῦ τὰς ἁλύσεις καὶ τὰς πέδας συντετρίφθαι,	
ὥστε μὴ ἰσχύειν τινὰ παρελθεῖν διὰ τῆς ὁδοῦ ἐκείνης.	καὶ οὐδεὶς ἴσχυεν αὐτὸν δαμάσαι·	
	5 καὶ διὰ παντὸς νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐν τοῖς μνήμασιν καὶ ἐν τοῖς ὄρεσιν ἦν κράζων καὶ κατακόπτων ἑαυτὸν λίθοις.	
	6 καὶ ἰδὼν τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ μακρόθεν	28 ἰδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν
	ἔδραμεν καὶ προσεκύνησεν αὐτόν,	ἀνακράξας προσέπεσεν αὐτῷ
29 καὶ ἰδοὺ ἔκραξαν λέγοντες	7 καὶ κράξας φωνῇ μεγάλῃ λέγει	καὶ φωνῇ μεγάλῃ εἶπεν
Τί ἡμῖν καὶ σοί, υἱὲ τοῦ θεοῦ;	Τί ἐμοὶ καὶ σοί, Ἰησοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου;	Τί ἐμοὶ καὶ σοί, Ἰησοῦ υἱὲ [τοῦ θεοῦ] τοῦ ὑψίστου;

WH mg: Lk 8:27 ὑπήντησέν [τις] ἀνὴρ

Mt 8:28 Γαδαρηνῶν with ℵ*(Γαζ.)BC*Δ(Γαραδ.) Θ syr sin pesh etc; Γερασηνῶν it vg sah etc; Γεργεσηνῶν ℵ^c ELWX cop al pler   Mk 5:1 Γερασηνῶν with ℵ*BD it vg; Γαδαρηνῶν ACΣ pesh al pler; Γεργεσηνῶν LΔΘ 33. syr sin cop etc; Γεργυστηνῶν W   2 εὐθὺς: BW 5 it syr sin pesh om — ἐκ τῶν μνημείων: syr sin om   6 αὐτόν with ABCLΔ etc; αὐτῷ ℵDWΘ al pler   Lk 8:26 Γερασηνῶν with BD it vg sah; Γαδαρηνῶν ARWΔ syr sin cur pesh al pler; Γεργεσηνῶν ℵLXΘ 33. cop etc   28 τοῦ θεοῦ: DΞ 1.2 it etc om

Matt 8	Mark 5	Luke 8
ἦλθες ὧδε πρὸ καιροῦ	ὁρκίζω σε τὸν θεόν,	δέομαί σου,
βασανίσαι ἡμᾶς;	μή με βασανίσῃς.	μή με βασανίσῃς·
	8 ἔλεγεν γὰρ αὐτῷ	29 ⸢παρήγγελλεν⸣ γὰρ
	Ἔξελθε	
	τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον	τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ
	ἐκ τοῦ ἀνθρώπου.	ἐξελθεῖν ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου.
	[Cf v 4 above]	πολλοῖς γὰρ χρόνοις
		συνηρπάκει αὐτόν, καὶ ἐδεσμεύετο
		ἁλύσεσιν καὶ πέδαις φυλασσόμενος,
		καὶ διαρήσσων τὰ δεσμὰ
		ἠλαύνετο ⸢ἀπὸ⸣ τοῦ δαιμονίου
		εἰς τὰς ἐρήμους.
	9 καὶ ἐπηρώτα αὐτόν	30 ἐπηρώτησεν δὲ αὐτὸν
		ὁ Ἰησοῦς
	Τί ὄνομά σοι;	Τί σοὶ ὄνομά ἐστιν;
	καὶ λέγει αὐτῷ	ὁ δὲ εἶπεν
	Λεγιὼν ὄνομά ⸢μοι⸣,	Λεγιών,
	ὅτι πολλοί ἐσμεν·	ὅτι εἰσῆλθεν δαιμόνια πολλὰ
		εἰς αὐτόν.
	10 καὶ παρεκάλει αὐτὸν πολλὰ	31 καὶ παρεκάλουν αὐτὸν
	ἵνα μὴ αὐτὰ ἀποστείλῃ	ἵνα μὴ ἐπιτάξῃ αὐτοῖς
	ἔξω τῆς χώρας.	εἰς τὴν ἄβυσσον ἀπελθεῖν.
30 Ἦν δὲ μακρὰν ἀπ' αὐτῶν	11 Ἦν δὲ ἐκεῖ πρὸς τῷ ὄρει	32 Ἦν δὲ ἐκεῖ
ἀγέλη χοίρων πολλῶν	ἀγέλη χοίρων μεγάλη	ἀγέλη χοίρων ἱκανῶν
βοσκομένη.	βοσκομένη·	⸢βοσκομένη⸣ ἐν τῷ ὄρει·
31 οἱ δὲ δαίμονες	12 καὶ	καὶ
παρεκάλουν αὐτὸν λέγοντες	παρεκάλεσάν αὐτὸν λέγοντες	παρεκάλεσαν αὐτὸν
Εἰ ἐκβάλλεις ἡμᾶς,		
ἀπόστειλον ἡμᾶς	Πέμψον ἡμᾶς	ἵνα ἐπιτρέψῃ αὐτοῖς
εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων.	εἰς τοὺς χοίρους,	εἰς ἐκείνους εἰσελθεῖν·
	ἵνα εἰς αὐτοὺς εἰσέλθωμεν.	
32 καὶ εἶπεν αὐτοῖς Ὑπάγετε.	13 καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς.	καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς.
οἱ δὲ ἐξελθόντες	καὶ ἐξελθόντα	33 ἐξελθόντα δὲ
	τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα	τὰ δαιμόνια ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου
ἀπῆλθαν εἰς τοὺς χοίρους·	εἰσῆλθον εἰς τοὺς χοίρους,	εἰσῆλθον εἰς τοὺς χοίρους,
καὶ ἰδοὺ ὥρμησεν	καὶ ὥρμησεν	καὶ ὥρμησεν
πᾶσα ἡ ἀγέλη	ἡ ἀγέλη	ἡ ἀγέλη
κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν	κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν	κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν
θάλασσαν,	θάλασσαν,	λίμνην

WH mg: Mk 5:9 μοί ἐστιν   Lk 8:29 παρήγγειλεν \| ὑπό   32 βοσκομένων

Matt 8	Mark 5	Luke 8
	ὡς δισχίλιοι,	
καὶ ἀπέθανον ἐν τοῖς ὕδασιν.	καὶ ἐπνίγοντο ἐν τῇ θαλάσσῃ.	καὶ ἀπεπνίγη.
33 Οἱ δὲ βόσκοντες	14 Καὶ οἱ βόσκοντες αὐτοὺς	34 Ἰδόντες δὲ οἱ βόσκοντες
ἔφυγον, καὶ ἀπελθόντες	ἔφυγον καὶ	τὸ γεγονὸς ἔφυγον καὶ
εἰς τὴν πόλιν ἀπήγγειλαν	ἀπήγγειλαν εἰς τὴν πόλιν	ἀπήγγειλαν εἰς τὴν πόλιν
πάντα καὶ τὰ τῶν δαιμονιζο-		
μένων.		
	καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς·	καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς.
34 καὶ ἰδοὺ πᾶσα ἡ πόλις		
ἐξῆλθεν	καὶ ἦλθον	35 ἐξῆλθον δὲ
	ἰδεῖν τί ἐστιν τὸ γεγονός.	ἰδεῖν τὸ γεγονὸς
εἰς ὑπάντησιν ⌜τῷ⌝[1] Ἰησοῦ,	καὶ ἔρχονται πρὸς τὸν Ἰησοῦν,	καὶ ἦλθαν πρὸς τὸν Ἰησοῦν,
	15 καὶ θεωροῦσιν	καὶ εὗραν
	τὸν δαιμονιζόμενον καθήμενον	καθήμενον τὸν ἄνθρωπον
		ἀφ' οὗ τὰ δαιμόνια ἐξῆλθεν
	ἱματισμένον καὶ σωφρονοῦντα,	ἱματισμένον καὶ σωφρονοῦντα
	τὸν ἐσχηκότα τὸν λεγιῶνα,	
		παρὰ τοὺς πόδας [τοῦ] Ἰησοῦ,
	καὶ ἐφοβήθησαν.	καὶ ἐφοβήθησαν.
	16 καὶ διηγήσαντο αὐτοῖς	36 ἀπήγγειλαν δὲ αὐτοῖς
	οἱ ἰδόντες	οἱ ἰδόντες
	πῶς ἐγένετο τῷ δαιμονιζομένῳ	πῶς ἐσώθη ὁ δαιμονισθείς.
	καὶ περὶ τῶν χοίρων.	
καὶ ἰδόντες	17 καὶ ἤρξαντο	37 καὶ
αὐτὸν παρεκάλεσαν	παρακαλεῖν αὐτὸν	ἠρώτησεν αὐτὸν
		ἅπαν τὸ πλῆθος τῆς περιχώ-
		ρου τῶν Γερασηνῶν
ὅπως μεταβῇ	ἀπελθεῖν	ἀπελθεῖν
ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν. (+§28)	ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν.	ἀπ' αὐτῶν,
		ὅτι φόβῳ μεγάλῳ συνείχοντο·
	18 Καὶ ἐμβαίνοντος αὐτοῦ	αὐτὸς δὲ ἐμβὰς
	εἰς τὸ πλοῖον	εἰς πλοῖον ὑπέστρεψεν.
	παρεκάλει αὐτὸν	38 ἐδεῖτο δὲ αὐτοῦ
	ὁ δαιμονισθεὶς	ὁ ἀνὴρ ἀφ' οὗ ἐξεληλύθει τὰ
		δαιμόνια
	ἵνα μετ' αὐτοῦ ᾖ.	εἶναι σὺν αὐτῷ·
	19 καὶ οὐκ ἀφῆκεν αὐτόν,	ἀπέλυσεν δὲ αὐτὸν
	ἀλλὰ λέγει αὐτῷ	λέγων

WH mg: Mt 8:34 τοῦ

Lk 8:37 ἠρώτησεν with ℵABCR etc; ἠρώτησαν DLW verss etc: ἐπαρεκάλεσαν Θ — πλοῖον with ℵBCLRXΘ etc; τὸ πλοῖον AWΔ al pler

Mark 5	Luke 8
Ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου πρὸς τοὺς σούς,	39 Ὑπόστρεφε εἰς τὸν οἶκόν σου,
καὶ ἀπάγγειλον αὐτοῖς	καὶ διηγοῦ
ὅσα ὁ κύριός σοι πεποίηκεν	ὅσα σοι ἐποίησεν ὁ θεός.
καὶ ἠλέησέν σε.	
20 καὶ ἀπῆλθεν καὶ ἤρξατο	καὶ ἀπῆλθεν
κηρύσσειν ἐν τῇ Δεκαπόλει	καθ' ὅλην τὴν πόλιν κηρύσσων
ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς,	ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς.
καὶ πάντες ἐθαύμαζον.	

68. THE RAISING OF JAIRUS' DAUGHTER AND OTHER ACTS OF HEALING

§30+] Matt 9:18–34 [+§70	Mark 5:21–43	Luke 8:40–56
[Cf Matt 9:1 (§27)]	Καὶ διαπεράσαντος τοῦ Ἰησοῦ	Ἐν δὲ τῷ ὑποστρέφειν τὸν Ἰησοῦν
	ἐν τῷ πλοίῳ πάλιν εἰς τὸ πέραν	
	συνήχθη ὄχλος πολὺς ἐπ' αὐτόν,	ἀπεδέξατο αὐτὸν ὁ ὄχλος,
		ἦσαν γὰρ πάντες προσδοκῶντες αὐτόν.
	καὶ ἦν παρὰ τὴν θάλασσαν.	
Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος αὐτοῖς		
ἰδοὺ	22 Καὶ ἔρχεται	41 Καὶ ἰδοὺ ἦλθεν
ἄρχων ⌜[εἷς] προσελθὼν⌝	εἷς τῶν ἀρχισυναγώγων,	ἀνὴρ
	ὀνόματι Ἰάειρος,	ᾧ ὄνομα Ἰάειρος, καὶ ⌜οὗτος⌝ ἄρχων τῆς συναγωγῆς ὑπῆρχεν,
προσεκύνει αὐτῷ	καὶ ἰδὼν αὐτὸν πίπτει πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ	καὶ πεσὼν παρὰ τοὺς πόδας Ἰησοῦ
	23 καὶ ⌜παρακαλεῖ⌝ αὐτὸν πολλὰ	παρεκάλει αὐτὸν
		εἰσελθεῖν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ,
λέγων ὅτι	λέγων ὅτι	
Ἡ θυγάτηρ μου	Τὸ θυγάτριόν μου	42 ὅτι θυγάτηρ μονογενὴς ἦν αὐτῷ
	[Cf v 42 below]	ὡς ἐτῶν δώδεκα

WH mg: Mt 9:18 εἰσελθὼν Mk 5:23 παρεκάλει Lk 8:41 αὐτὸς

Mk 5:23 καὶ παρακαλεῖ with ℵACL 33. etc; καὶ παρεκάλει BDWΔΘ al pler; παρακαλῶν D 6 it

Matt 9	Mark 5	Luke 8
ἄρτι ἐτελεύτησεν·	ἐσχάτως ἔχει,	καὶ αὐτὴ ἀπέθνησκεν.
ἀλλὰ ἐλθὼν ἐπίθες	ἵνα ἐλθὼν ἐπιθῇς	
τὴν χεῖρά σου ἐπ᾽ αὐτήν,	τὰς χεῖρας αὐτῇ	
καὶ ζήσεται.	ἵνα σωθῇ καὶ ζήσῃ.	
19 καὶ ἐγερθεὶς ὁ Ἰησοῦς		
	24 καὶ ἀπῆλθεν μετ᾽ αὐτοῦ.	Ἐν δὲ τῷ ὑπάγειν αὐτὸν
⌜ἠκολούθει⌝ αὐτῷ	Καὶ ἠκολούθει αὐτῷ	
καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.	ὄχλος πολύς,	οἱ ὄχλοι
	καὶ συνέθλιβον αὐτόν.	συνέπνιγον αὐτόν.
20 Καὶ ἰδοὺ γυνὴ	25 καὶ γυνὴ οὖσα ἐν ῥύσει	43 καὶ γυνὴ οὖσα ἐν ῥύσει
αἱμορροοῦσα δώδεκα ἔτη	αἵματος δώδεκα ἔτη	αἵματος ἀπὸ ἐτῶν δώδεκα,
	26 καὶ πολλὰ παθοῦσα ὑπὸ	
	πολλῶν ἰατρῶν καὶ δαπανή-	
	σασα τὰ παρ᾽ ⌜αὐτῆς⌝ πάντα	
	καὶ μηδὲν ὠφεληθεῖσα ἀλλὰ	ἥτις οὐκ ἴσχυσεν ἀπ᾽ οὐδενὸς
	μᾶλλον εἰς τὸ χεῖρον ἐλθοῦσα,	θεραπευθῆναι,
	27 ἀκούσασα τὰ περὶ τοῦ	
	Ἰησοῦ,	
προσελθοῦσα ὄπισθεν	ἐλθοῦσα ἐν τῷ ὄχλῳ ὄπισθεν	44 προσελθοῦσα ὄπισθεν
ἥψατο τοῦ κρασπέδου	ἥψατο	ἥψατο τοῦ κρασπέδου
τοῦ ἱματίου αὐτοῦ·	τοῦ ἱματίου αὐτοῦ·	τοῦ ἱματίου αὐτοῦ,
21 ἔλεγεν γὰρ ἐν ἑαυτῇ	28 ἔλεγεν γὰρ ὅτι	
Ἐὰν μόνον ἅψωμαι τοῦ ἱματίου	Ἐὰν ἅψωμαι κἂν τῶν ἱματίων	
αὐτοῦ σωθήσομαι.	αὐτοῦ σωθήσομαι.	
	29 καὶ εὐθὺς ἐξηράνθη ἡ πηγὴ	καὶ παραχρῆμα ἔστη ἡ ῥύσις
	τοῦ αἵματος αὐτῆς,	τοῦ αἵματος αὐτῆς.
	καὶ ἔγνω τῷ σώματι ὅτι	
	ἴαται ἀπὸ τῆς μάστιγος.	
22 ὁ δὲ Ἰησοῦς	30 καὶ εὐθὺς ὁ Ἰησοῦς	
	ἐπιγνοὺς ἐν ἑαυτῷ	
	τὴν ἐξ αὐτοῦ δύναμιν ἐξελ-	[Cf v 46 below]
	θοῦσαν	
στραφεὶς	ἐπιστραφεὶς ἐν τῷ ὄχλῳ	
	ἔλεγεν	45 καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς
	Τίς μου ἥψατο τῶν ἱματίων;	Τίς ὁ ἁψάμενός μου;
		ἀρνουμένων δὲ πάντων
	31 καὶ ἔλεγον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ	εἶπεν ὁ Πέτρος
	αὐτοῦ	

WH mg: Mt 9:19 ἠκολούθησεν   Mk 5:26 ἑαυτῆς

Lk 8:43 ἥτις BD arm syr sin sah; docc pler add ἰατροῖς προσαναλώσασα ὅλον τὸν βίον   45 Πέτρος with BΠ syr sin cur sah; ℵACDLRWΘ etc add καὶ οἱ σὺν αὐτῷ: EXΔ al pler add καὶ οἱ μετ᾽ αὐτοῦ

Matt 9	Mark 5	Luke 8
	Βλέπεις τὸν ὄχλον	Ἐπιστάτα, οἱ ὄχλοι συνέχου-
		σίν σε
	συνθλίβοντά σε,	καὶ ἀποθλίβουσιν.
	καὶ λέγεις Τίς μου ἥψατο;	
καὶ ἰδὼν αὐτὴν	32 καὶ περιεβλέπετο ἰδεῖν	46 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν
	τὴν τοῦτο ποιήσασαν.	Ἥψατό μού τις,
	[Cf v 30 above]	ἐγὼ γὰρ ἔγνων δύναμιν
		ἐξεληλυθυῖαν ἀπ' ἐμοῦ.
	33 ἡ δὲ γυνὴ	47 ἰδοῦσα δὲ ἡ γυνὴ
		ὅτι οὐκ ἔλαθεν
	φοβηθεῖσα καὶ τρέμουσα,	τρέμουσα
	εἰδυῖα ὃ γέγονεν αὐτῇ,	
	ἦλθεν καὶ προσέπεσεν αὐτῷ	ἦλθεν καὶ προσπεσοῦσα αὐτῷ
	καὶ εἶπεν αὐτῷ πᾶσαν τὴν	δι' ἣν αἰτίαν ἥψατο αὐτοῦ
	ἀλήθειαν.	ἀπήγγειλεν
		ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ
		καὶ ὡς ἰάθη παραχρῆμα.
εἶπεν	34 ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ	48 ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ
Θάρσει, θύγατερ·	Θυγάτηρ,	Θυγάτηρ,
ἡ πίστις σου σέσωκέν σε.	ἡ πίστις σου σέσωκέν σε·	ἡ πίστις σου σέσωκέν σε·
	ὕπαγε εἰς εἰρήνην,	πορεύου εἰς εἰρήνην.
καὶ ἐσώθη ἡ γυνὴ	καὶ ἴσθι ὑγιὴς	
ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης.	ἀπὸ τῆς μάστιγός σου.	
	35 Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος	49 Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος
	ἔρχονται	ἔρχεταί τις
	ἀπὸ τοῦ ἀρχισυναγώγου	παρὰ τοῦ ἀρχισυναγώγου
	λέγοντες ὅτι	λέγων ὅτι
	Ἡ θυγάτηρ σου ἀπέθανεν·	Τέθνηκεν ἡ θυγάτηρ σου,
	τί ἔτι σκύλλεις τὸν διδάσκα-	μηκέτι σκύλλε τὸν διδάσκα-
	λον;	λον.
	36 ὁ δὲ Ἰησοῦς παρακούσας	50 ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀκούσας
	τὸν λόγον λαλούμενον	
	λέγει τῷ ἀρχισυναγώγῳ	ἀπεκρίθη αὐτῷ
	Μὴ φοβοῦ, μόνον πίστευε.	Μὴ φοβοῦ, μόνον πίστευσον,
		καὶ σωθήσεται.
		51 ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν οἰκίαν
	37 καὶ οὐκ ἀφῆκεν οὐδένα	οὐκ ἀφῆκεν εἰσελθεῖν τινὰ
	μετ' αὐτοῦ συνακολουθῆσαι	σὺν αὐτῷ
	εἰ μὴ τὸν Πέτρον	εἰ μὴ Πέτρον
	καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάνην	καὶ Ἰωάνην καὶ Ἰάκωβον

Lk 8:45 ἀποθλίβουσιν with ℵBLΘ 4 min sah cop etc; AC(τι)D(τίς μου ἥψατο)RWX al pler add καὶ λέγεις· τίς ὁ ἁψάμενός μου   Mk 5:36 παρακούσας with ℵBLWΔ etc; ἀκούσας ACDΘ it vg al pler

Matt 9	Mark 5	Luke 8
	τὸν ἀδελφὸν Ἰακώβου.	
	[Cf v 40 below]	καὶ τὸν πατέρα τῆς παιδὸς
		καὶ τὴν μητέρα.
23 Καὶ ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς	38 καὶ ἔρχονται εἰς	
τὴν οἰκίαν τοῦ ἄρχοντος	τὸν οἶκον τοῦ ἀρχισυναγώγου,	
καὶ ἰδὼν τοὺς αὐλητὰς καὶ τὸν	καὶ θεωρεῖ θόρυβον καὶ κλαίον-	52 ἔκλαιον δὲ πάντες καὶ ἐκόπ-
ὄχλον θορυβούμενον	τας καὶ ἀλαλάζοντας πολλά,	τοντο αὐτήν.
24 ἔλεγεν	39 καὶ εἰσελθὼν λέγει αὐτοῖς	ὁ δὲ εἶπεν
Ἀναχωρεῖτε,	Τί θορυβεῖσθε καὶ κλαίετε;	Μὴ κλαίετε,
οὐ γὰρ ἀπέθανεν τὸ κοράσιον	τὸ παιδίον οὐκ ἀπέθανεν	οὐ γὰρ ἀπέθανεν
ἀλλὰ καθεύδει·	ἀλλὰ καθεύδει.	ἀλλὰ καθεύδει.
καὶ κατεγέλων αὐτοῦ.	40 καὶ κατεγέλων αὐτοῦ.	53 καὶ κατεγέλων αὐτοῦ,
		εἰδότες ὅτι ἀπέθανεν.
25 ὅτε δὲ ἐξεβλήθη ὁ ὄχλος,	αὐτὸς δὲ ἐκβαλὼν πάντας	54 αὐτὸς δὲ
	παραλαμβάνει	
	τὸν πατέρα τοῦ παιδίου	[Cf v 51*b* above]
	καὶ τὴν μητέρα	
	καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ,	
εἰσελθὼν	καὶ εἰσπορεύεται	
	ὅπου ἦν τὸ παιδίον· 41 καὶ	
ἐκράτησεν τῆς χειρὸς αὐτῆς,	κρατήσας τῆς χειρὸς τοῦ παιδίου	κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτῆς
	λέγει αὐτῇ Ταλειθά κούμ,	ἐφώνησεν λέγων
	ὅ ἐστιν μεθερμηνευόμενον	
	Τὸ κοράσιον, σοὶ λέγω, ἔγειρε.	Ἡ παῖς, ἔγειρε.
		55 καὶ ἐπέστρεψεν τὸ πνεῦμα
		αὐτῆς,
καὶ ἠγέρθη τὸ κοράσιον.	42 καὶ εὐθὺς ἀνέστη τὸ κορά-	καὶ ἀνέστη παραχρῆμα,
	σιον	
	καὶ περιεπάτει,	
	ἦν γὰρ ἐτῶν δώδεκα.	[Cf v 42 above]
	[Cf v 43 below]	καὶ διέταξεν αὐτῇ δοθῆναι
		φαγεῖν.
	καὶ ἐξέστησαν εὐθὺς	56 καὶ ἐξέστησαν
	ἐκστάσει μεγάλῃ.	οἱ γονεῖς αὐτῆς·
	43 καὶ διεστείλατο αὐτοῖς	ὁ δὲ παρήγγειλεν αὐτοῖς
	πολλὰ	
	ἵνα μηδεὶς γνοῖ τοῦτο,	μηδενὶ εἰπεῖν τὸ γεγονός.
	καὶ εἶπεν δοθῆναι αὐτῇ φα-	[Cf v 55 above]
	γεῖν.	

Lk 8:52 *οὐ γὰρ* with ℵBCDLXWΘ etc; *οὐκ* AR al pler 54 *αὐτὸς δὲ* with ℵBDLX etc; W min add *ἐκβαλὼν ἔξω πάντας* (W *πάντας ἔξω*) *καὶ*: Θ *ἐκβ. π. ἔξω* — *ἔγειρε* with ℵBCDΘ 1. 33. etc; *ἐγείρου* ARW al pler

MATT 9

26 Καὶ ἐξῆλθεν ἡ φήμη ⌜αὕτη⌝ εἰς ὅλην τὴν γῆν ἐκείνην.
27 Καὶ παράγοντι ἐκεῖθεν τῷ Ἰησοῦ ἠκολούθησαν ⊤ δύο τυφλοὶ κράζοντες καὶ λέγοντες Ἐλέησον ἡμᾶς, ⌜υἱὲ⌝ Δαυείδ.
28 ἐλθόντι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν προσῆλθαν αὐτῷ οἱ τυφλοί, καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς Πιστεύετε ὅτι ⌜δύναμαι τοῦτο⌝ ποιῆσαι; λέγουσιν αὐτῷ Ναί, κύριε.
29 τότε ἥψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν λέγων Κατὰ τὴν πίστιν ὑμῶν γενηθήτω ὑμῖν.
30 καὶ ἠνεῴχθησαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί. Καὶ ἐνεβριμήθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς λέγων Ὁρᾶτε μηδεὶς γινωσκέτω·
31 οἱ δὲ ἐξελθόντες διεφήμισαν αὐτὸν ἐν ὅλῃ τῇ γῇ ἐκείνῃ.
32 Αὐτῶν δὲ ἐξερχομένων ἰδοὺ προσήνεγκαν αὐτῷ κωφὸν δαιμονιζόμενον·
33 καὶ ἐκβληθέντος τοῦ δαιμονίου ἐλάλησεν ὁ κωφός. καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι λέγοντες Οὐδέποτε ἐφάνη οὕτως ἐν τῷ Ἰσραήλ.
[34 οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἔλεγον Ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.]
(+§70) [Cf Matt 12:22–24 (§50)]

MARK 5

[Cf Mark 10:46–52 and parallels (§141)]

[Cf also Mark 8:22–26 (§85)]

[Cf Mark 3:19b–22 and parallels (§50)]

[LUKE 11:14, 15]

Καὶ ἦν ἐκβάλλων δαιμόνιον κωφόν· ἐγένετο δὲ τοῦ δαιμονίου ἐξελθόντος ἐλάλησεν ὁ κωφός. Καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι·

15 τινὲς δὲ αὐτῶν εἶπαν Ἐν Βεεζεβοὺλ τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια· (§106)

WH mg: Mt 9:26 αὐτῆς 27 αὐτῷ | υἱὸς 28 τοῦτο δύναμαι

69. THE REJECTION AT NAZARETH (Matt–Mark)

§65+] Matt 13:54–58 [+§77	Mark 6:1–6a	[Luke 4:16–24]
	Καὶ ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν,	
καὶ ἐλθὼν	καὶ ἔρχεται	Καὶ ἦλθεν
εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ	εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ,	εἰς Ναζαρά, οὗ ἦν ⌜τεθραμμένος⌝,
	καὶ ἀκολουθοῦσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.	
		καὶ εἰσῆλθεν κατὰ τὸ εἰωθὸς αὐτῷ
	2 Καὶ γενομένου σαββάτου	ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων
ἐδίδασκεν αὐτοὺς	ἤρξατο διδάσκειν	
ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν,	ἐν τῇ συναγωγῇ·	εἰς τὴν συναγωγήν, καὶ ἀνέστη ἀναγνῶναι. 17 καὶ ἐπεδόθη αὐτῷ βιβλίον τοῦ προφήτου Ἠσαίου, καὶ ἀνοίξας τὸ βιβλίον εὗρεν [τὸν] τόπον οὗ ἦν γεγραμμένον 18 "Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὗ εἵνεκεν ἔχρισέν με εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς, ἀπέσταλκέν με κηρύξαι αἰχμαλώτοις ἄφεσιν καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, ἀποστεῖλαι τεθραυσμένους ἐν ἀφέσει, 19 κηρύξαι ἐνιαυτὸν Κυρίου δεκτόν." 20 καὶ πτύξας τὸ βιβλίον ἀποδοὺς τῷ ὑπηρέτῃ ἐκάθισεν· καὶ πάντων οἱ ὀφθαλμοὶ ἐν τῇ συναγωγῇ ἦσαν ἀτενίζοντες αὐτῷ. 21 ἤρξατο δὲ λέγειν πρὸς αὐτοὺς ὅτι Σήμερον πεπλήρωται ἡ γραφὴ αὕτη ἐν τοῖς ὠσὶν ὑμῶν.
	καὶ οἱ πολλοὶ ἀκούοντες	22 καὶ πάντες ἐμαρτύρουν αὐτῷ
ὥστε ἐκπλήσσεσθαι αὐτοὺς	ἐξεπλήσσοντο	καὶ ἐθαύμαζον ἐπὶ τοῖς λόγοις
		τῆς χάριτος τοῖς ἐκπορευομένοις
		ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ,
καὶ λέγειν	λέγοντες	καὶ ἔλεγον
Πόθεν τούτῳ	Πόθεν τούτῳ ταῦτα,	
ἡ σοφία αὕτη	καὶ τίς ἡ σοφία ἡ δοθεῖσα τούτῳ,	
καὶ αἱ δυνάμεις;	καὶ αἱ δυνάμεις τοιαῦται διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ γινόμεναι;	

Matt 13	Mark 6	[Luke 4]
55 οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ τέκτονος υἱός; οὐχ ἡ μήτηρ αὐτοῦ λέγεται Μαριὰμ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ Ἰάκωβος καὶ Ἰωσὴφ καὶ Σίμων καὶ Ἰούδας; 56 καὶ αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ οὐχὶ πᾶσαι πρὸς ἡμᾶς εἰσίν; πόθεν οὖν τούτῳ ταῦτα πάντα; 57 καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ.	3 οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τέκτων, ὁ υἱὸς τῆς Μαρίας καὶ ἀδελφὸς Ἰακώβου καὶ Ἰωσῆτος καὶ Ἰούδα καὶ Σίμωνος; καὶ οὐκ εἰσὶν αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ ὧδε πρὸς ἡμᾶς; [Cf v 2 above] καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ.	Οὐχὶ υἱός ἐστιν Ἰωσὴφ οὗτος;
		23 καὶ εἶπεν πρὸς αὐτοὺς Πάντως ἐρεῖτέ μοι τὴν παραβολὴν ταύτην Ἰατρέ, θεράπευσον σεαυτόν· ὅσα ἠκούσαμεν γενόμενα εἰς τὴν Καφαρναοὺμ ποίησον καὶ ὧδε ἐν τῇ πατρίδι σου.
ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς	4 καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ὅτι	24 εἶπεν δέ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι
Οὐκ ἔστιν προφήτης ἄτιμος εἰ μὴ ἐν τῇ ⊤ πατρίδι καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. 58 Καὶ οὐκ ἐποίησεν ἐκεῖ δυνάμεις πολλὰς διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν. (+§77).	Οὐκ ἔστιν προφήτης ἄτιμος εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ καὶ ἐν τοῖς συγγενεῦσιν αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. 5 Καὶ οὐκ ἐδύνατο ἐκεῖ ποιῆσαι οὐδεμίαν δύναμιν, εἰ μὴ ὀλίγοις ἀρρώστοις ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας ἐθεράπευσεν· 6 καὶ ⌜ἐθαύμασεν⌝ διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν.	οὐδεὶς προφήτης δεκτός ἐστιν ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ. (§21)

WH mg: Mt 13:57 *ἰδίᾳ* Mk 6:6 *ἐθαύμαζεν*

Mt 13:55 Ἰωσήφ with BCΘ 33. syr sin cur etc; Ἰωσῆς LWΔ pesh etc; Ἰωάννης ℵDX etc 57 πατρίδι with BDΘ 33 etc; ἰδίᾳ πατ. ℵZ etc; πατ. αὐτοῦ LWXΔ etc; ἰδ. πατ. αὐτ. C Mk 6:3 ὁ τέκτων, ὁ υἱὸς: ὁ τοῦ τέκτονος υἱὸς καὶ min it etc — Ἰωσῆτος with BDLΔΘ etc; Ἰωσῆ ACW pesh al pler; Ἰωσήφ ℵ it vg etc

CHAPTER X. THE DISCOURSE TO THE TWELVE ON PREACHING THE GOSPEL, §§70–76

70. THE SENDING FORTH OF THE APOSTLES

§68+] Matt 9:35—10:4	Mark 6:6b, 7	Luke 9:1
[a]Καὶ περιῆγεν ὁ Ἰησοῦς	[a]Καὶ περιῆγεν	
τὰς πόλεις πάσας		
καὶ τὰς κώμας,	τὰς κώμας κύκλῳ	
διδάσκων	διδάσκων.	
ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν		
καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον		
τῆς βασιλείας		
καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον		
καὶ πᾶσαν μαλακίαν.		
	[Mark 6:34]	
36 [b]Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους	[b]Καὶ ἐξελθὼν εἶδεν πολὺν ὄχλον,	
ἐσπλαγχνίσθη περὶ αὐτῶν ὅτι	καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτοὺς ὅτι	
ἦσαν ἐσκυλμένοι καὶ ἐριμμένοι	ἦσαν	
[1]"ὡσεὶ πρόβατα μὴ ἔχοντα	[1]"ὡς πρόβατα μὴ ἔχοντα	
ποιμένα."	ποιμένα,"	
		[Luke 10:2]
37 τότε λέγει τοῖς μαθηταῖς	καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς	ἔλεγεν δὲ πρὸς αὐτούς
αὐτοῦ		
Ὁ μὲν θερισμὸς πολύς,	πολλά. (§78)	Ὁ μὲν θερισμὸς πολύς,
οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι·		οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι·

Mt 4:23	Mk 1:39	Lk 4:44
[a] Καὶ περιῆγεν	[a] καὶ ἦλθεν	[a] Καὶ ἦν
ἐν ὅλῃ τῇ Γαλιλαίᾳ,		
διδάσκων	κηρύσσων	κηρύσσων
ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν	εἰς τὰς συναγωγὰς αὐτῶν	εἰς τὰς συναγωγὰς
	εἰς ὅλην τὴν Γαλιλαίαν	τῆς Ἰουδαίας. (§25)
καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον		
τῆς βασιλείας		
καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον	καὶ τὰ δαιμόνια ἐκβάλλων. (§25)	
καὶ πᾶσαν μαλακίαν		
ἐν τῷ λαῷ. (§23)		
Mt 14:14		
[b] Καὶ ἐξελθὼν εἶδεν		
πολὺν ὄχλον,		
καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτοῖς		
καὶ ἐθεράπευσεν τοὺς ἀρρώστους		
αὐτῶν. (§78)		

[1] Num 27:17; Ezek 34:5

Mt 9:35 μαλακίαν with BCDW syr sin cop etc; ℵLXΘ etc add ἐν τῷ λαῷ

Matt 9	Mark 6	[Luke 10]
38 *δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ*		*δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ*
ὅπως ἐκβάλῃ ἐργάτας		*ὅπως ἐργάτας ἐκβάλῃ*
εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ.		*εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ.* (§100)
Matt 10		**Luke 9**
1 Καὶ *προσκαλεσάμενος*	7 Καὶ *προσκαλεῖται*	*Συνκαλεσάμενος δὲ*
τοὺς δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ	*τοὺς δώδεκα,*	*τοὺς δώδεκα*
	καὶ ἤρξατο αὐτοὺς ἀποστέλ-λειν δύο δύο,	
ἔδωκεν αὐτοῖς	*καὶ ἐδίδου αὐτοῖς*	*ἔδωκεν* ⌜*αὐτοῖς δύναμιν*⌝ *καὶ*
ἐξουσίαν	*ἐξουσίαν*	*ἐξουσίαν*
πνευμάτων ἀκαθάρτων	*τῶν πνευμάτων τῶν ἀκαθάρτων,*	*ἐπὶ πάντα τὰ δαιμόνια*
ὥστε ἐκβάλλειν αὐτὰ		
καὶ θεραπεύειν πᾶσαν νόσον		*καὶ νόσους θεραπεύειν,*
καὶ πᾶσαν μαλακίαν.		
2 Τῶν δὲ δώδεκα ἀποστόλων		
τὰ ὀνόματά ἐστιν ταῦτα·		
	[Mark 3:16–19*a*]	[Luke 6:14–16]
πρῶτος Σίμων ὁ λεγόμενος Πέτρος	(*καὶ ἐπέθηκεν ὄνομα τῷ Σίμωνι*) Πέτρον,	*Σίμωνα ὃν καὶ ὠνόμασεν* Πέτρον
καὶ Ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ	[Cf v 18 below]	*καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ*
καὶ Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ζεβεδαίου	17 *καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ* Ζεβεδαίου	*καὶ Ἰάκωβον*
καὶ Ἰωάνης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ,	*καὶ Ἰωάνην τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἰακώβου*	*καὶ Ἰωάνην*
	(*καὶ ἐπέθηκεν αὐτοῖς* ⌜*ὄνομα*⌝ Βοανηργές, *ὅ ἐστιν* Υἱοὶ Βροντῆς),	
[Cf v 2 above]	18 *καὶ Ἀνδρέαν*	[Cf v 14 above]
3 Φίλιππος καὶ Βαρθολομαῖος,	*καὶ* Φίλιππον *καὶ* Βαρθολομαῖον	15 *καὶ* Φίλιππον *καὶ* Βαρθολομαῖον
Θωμᾶς καὶ Μαθθαῖος *ὁ τελώνης,*	*καὶ* Μαθθαῖον *καὶ* Θωμᾶν	*καὶ* Μαθθαῖον *καὶ* Θωμᾶν
Ἰάκωβος *ὁ τοῦ* Ἁλφαίου	*καὶ* Ἰάκωβον *τὸν τοῦ* Ἁλφαίου	[*καὶ*] Ἰάκωβον Ἁλφαίου
καὶ Θαδδαῖος,	*καὶ* Θαδδαῖον	
4 Σίμων *ὁ* Καναναῖος	*καὶ Σίμωνα τὸν* Καναναῖον	*καὶ Σίμωνα τὸν καλούμενον* Ζηλωτὴν
		16 *καὶ Ἰούδαν Ἰακώβου*
καὶ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης	19 *καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριώθ,*	*καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριὼθ*
ὁ καὶ παραδοὺς αὐτόν.	*ὃς καὶ παρέδωκεν αὐτόν.* (§34)	*ὃς ἐγένετο προδότης,* (§34)

WH mg: Lk 9:1 *δύναμιν αὐτοῖς*

71. INSTRUCTIONS FOR THE JOURNEY

MATT 10:5–15	MARK 6:8–11	LUKE 9:2–5	
Τούτους τοὺς δώδεκα ἀπέστειλεν ὁ Ἰησοῦς παραγγείλας αὐτοῖς λέγων	[Cf Mark 6:7 and parallels (§70)]	καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς	
Εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθητε, καὶ εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν μὴ εἰσέλθητε· 6 πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ.			[LUKE 10:3–12]
7 πορευόμενοι δὲ	[Cf Mark 6:12 (§76)]		ὑπάγετε·
κηρύσσετε		κηρύσσειν	
λέγοντες ὅτι Ἤγγικεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.	[Cf Mark 1:15 and parallels (§20)]	τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ	[Cf vv 9, 11 below]
8 ἀσθενοῦντας θεραπεύετε,	[Cf Mark 6:13 (§76)]	καὶ ἰᾶσθαι,	[Cf v 9 below]
νεκροὺς ἐγείρετε, λεπροὺς καθαρίζετε, δαιμόνια ἐκβάλλετε· δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε. [Cf Matt 10:16 (§72)]			ἰδοὺ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς ἄρνας ἐν μέσῳ λύκων.
	καὶ παρήγγειλεν αὐτοῖς	3 καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς	
9 Μὴ κτήσησθε	ἵνα μηδὲν αἴρωσιν	Μηδὲν αἴρετε	4 μὴ βαστάζετε βαλλάντιον,
	εἰς ὁδὸν	εἰς τὴν ὁδόν,	
[Cf v 10 below]	εἰ μὴ ῥάβδον μόνον,	μήτε ῥάβδον	
	μὴ ἄρτον,		
	μὴ πήραν,	μήτε πήραν	μὴ πήραν,
		μήτε ἄρτον	
χρυσὸν μηδὲ ἄργυρον		μήτε ἀργύριον,	
μηδὲ χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας ὑμῶν,	μὴ εἰς τὴν ζώνην χαλκόν,		
10 μὴ πήραν εἰς ὁδὸν			
μηδὲ δύο χιτῶνας		μήτε δύο χιτῶνας ἔχειν.	

Lk 9:2 ἰᾶσθαι with B syr sin cur; ℵADL etc add τοὺς ἀσθενεῖς: CWXΘ al pler add τοὺς ἀσθενοῦντας

Matt 10	Mark 6	Luke 9	[Luke 10]
μηδὲ ὑποδήματα	9 ἀλλὰ ὑποδεδεμένους σανδάλια,		μὴ ὑποδήματα,
	καὶ ⸢μὴ ἐνδύσασθαι⸣ δύο χιτῶνας.		
	[Cf v 8 above]		
μηδὲ ῥάβδον· ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ.			[Cf v 7 below]
			καὶ μηδένα κατὰ τὴν ὁδὸν ἀσπάσησθε.
	10 καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς		
11 εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν ἢ κώμην	Ὅπου ἐὰν	4 καὶ εἰς ἣν ἂν	5 εἰς ἣν δ' ἂν
εἰσέλθητε,	εἰσέλθητε εἰς οἰκίαν,	οἰκίαν εἰσέλθητε,	εἰσέλθητε οἰκίαν
			πρῶτον λέγετε
ἐξετάσατε τίς ἐν αὐτῇ ἄξιός ἐστιν·			
κἀκεῖ μείνατε ἕως ἂν ἐξέλθητε.	ἐκεῖ μένετε ἕως ἂν ἐξέλθητε ἐκεῖθεν.	ἐκεῖ μένετε καὶ ἐκεῖθεν ἐξέρχεσθε.	[Cf v 7 below]
		[Luke 10]	
12 εἰσερχόμενοι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν ἀσπάσασθε αὐτήν·		Εἰρήνη τῷ οἴκῳ τούτῳ.	
13 καὶ ἐὰν μὲν ᾖ ἡ οἰκία ἀξία, ἐλθάτω ἡ εἰρήνη ὑμῶν ἐπ' αὐτήν·		6 καὶ ἐὰν ⸢ἐκεῖ ᾖ⸣ υἱὸς εἰρήνης, ἐπαναπαήσεται ἐπ' αὐτὸν ἡ εἰρήνη ὑμῶν·	
ἐὰν δὲ μὴ ᾖ ἀξία, ἡ εἰρήνη ὑμῶν ⸢ἐφ'⸣ ὑμᾶς ἐπιστραφήτω.		εἰ δὲ μήγε, ἐφ' ὑμᾶς ἀνακάμψει.	
		7 ἐν αὐτῇ δὲ τῇ οἰκίᾳ μένετε, ἔσθοντες καὶ πίνοντες τὰ παρ' αὐτῶν,	
[Cf v 10 above]		ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ.	
[Cf v 11 and parallels above]		μὴ μεταβαίνετε ἐξ οἰκίας εἰς οἰκίαν.	
		8 καὶ εἰς ἣν ἂν πόλιν εἰσέρχησθε καὶ δέχωνται ὑμᾶς, ἐσθίετε τὰ παρατιθέμενα ὑμῖν,	

WH mg: Mt 10:13 πρὸς Mk 6:9 Μὴ ἐνδύσησθε

Mt 10:13 ἐφ' with ℵBW etc; πρὸς CDLXΘ al pler

MATT 10	MARK 6	[LUKE 10]
[Cf v 8 above]		9 *καὶ θεραπεύετε τοὺς ἐν αὐτῇ*
		ἀσθενεῖς,
[Cf v 7 and parallels above, p. 113]		*καὶ λέγετε αὐτοῖς*
		Ἤγγικεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία
		τοῦ θεοῦ. [Cf v 11]

MATT 10	MARK 6	LUKE 9	[LUKE 10]
14 *καὶ* **ὃς ἂν**	11 *καὶ* **ὃς ἂν**	5 *καὶ ὅσοι ἂν*	10 *εἰς ἣν δ' ἂν*
	τόπος		*πόλιν εἰσέλθητε*
μὴ δέξηται	*μὴ δέξηται*	*μὴ δέχωνται*	*καὶ μὴ δέχωνται*
ὑμᾶς	*ὑμᾶς*	*ὑμᾶς,*	*ὑμᾶς,*
μηδὲ ἀκούσῃ	*μηδὲ* ***ἀκούσωσιν***		
τοὺς λόγους ὑμῶν,	*ὑμῶν,*		
ἐξερχόμενοι	*ἐκπορευόμενοι*	*ἐξερχόμενοι*	*ἐξελθόντες*
ἔξω τῆς οἰκίας	*ἐκεῖθεν*		*εἰς τὰς πλατείας*
ἢ τῆς πόλεως		*ἀπὸ τῆς πό-*	
ἐκείνης		*λεως ἐκείνης*	*αὐτῆς*
			εἴπατε
ἐκτινάξατε	*ἐκτινάξατε*		
τὸν κονιορτὸν	*τὸν χοῦν*	*τὸν κονιορτὸν*	11 Καὶ *τὸν κο-*
			νιορτὸν
	τὸν ὑποκάτω	*ἀπὸ*	*τὸν κολληθέντα*
			ἡμῖν ἐκ τῆς
			πόλεως ὑμῶν
ᵀ *τῶν ποδῶν*	*τῶν ποδῶν*	*τῶν ποδῶν*	*εἰς τοὺς πόδας*
ὑμῶν.	*ὑμῶν*	*ὑμῶν*	
		ἀποτινάσσετε	*ἀπομασσόμεαθ*
[Cf Matt 10:18 and parallels (§72)]	*εἰς μαρτύριον*	*εἰς μαρτύριον*	
	αὐτοῖς.	*ἐπ' αὐτούς.*	*ὑμῖν·*
			πλὴν τοῦτο
			γινώσκετε
[Cf v 7 and parallels above, p. 113]			*ὅτι ἤγγικεν*
			ἡ βασιλεία τοῦ
			θεοῦ.
			[Cf v 9 above]

WH mg: Mt 10:14 *ἐκ*

Mt 10:14 *τῶν ποδῶν* with BDWΘΣ al pler; *ἐκ τ. π.* ℵC 33. it vg pesh etc   Mk 6:11 *τὸν ὑποκάτω*: D 33. it vg syr sin etc om   Lk 9:5 *ἀποτινάσσετε* with ℵB 3 min; *ἀποτινάξατε* ACLWXΘ al pler; D *ἐκτεινάξατε*

Matt 10		[Luke 10]
15 [a]ἀμὴν λέγω ὑμῖν,		12 [a]λέγω ὑμῖν
ἀνεκτότερον ἔσται		
γῇ Σοδόμων καὶ Γομόρρων		ὅτι Σοδόμοις
ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως		ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ
		ἀνεκτότερον ἔσται
ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ.		ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ. (§101)

72. PERSECUTION PREDICTED

Matt 10:16–23		[Luke 10:3]
Ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς		ὑπάγετε· ἰδοὺ ἀποστέλλω ὑμᾶς
ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων·		ὡς ἄρνας ἐν μέσῳ λύκων. (§101)
γίνεσθε οὖν φρόνιμοι ὡς ⌜οἱ ὄφεις⌝		
καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραί.	[Mark 13:9]	[Luke 21:12–19]
17 προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων·	βλέπετε δὲ ὑμεῖς ἑαυτούς·	
		πρὸ δὲ τούτων πάντων ἐπιβαλοῦσιν ἐφ' ὑμᾶς τὰς χεῖρας αὐτῶν καὶ διώξουσιν,
[b]παραδώσουσιν γὰρ ὑμᾶς	[b]παραδώσουσιν ὑμᾶς	[b]παραδιδόντες
εἰς συνέδρια,	εἰς συνέδρια	
καὶ ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν	καὶ εἰς συναγωγὰς	εἰς τὰς συναγωγὰς καὶ φυλακάς,
μαστιγώσουσιν ὑμᾶς·	δαρήσεσθε	
18 καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας δὲ καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε	καὶ ἐπὶ ἡγεμόνων καὶ βασιλέων σταθήσεσθε	ἀπαγομένους ἐπὶ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας
ἕνεκεν ἐμοῦ	ἕνεκεν ἐμοῦ	ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου·
[c]εἰς μαρτύριον αὐτοῖς	[c]εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. (§161)	13 [c]ἀποβήσεται ὑμῖν εἰς μαρτύριον.
καὶ τοῖς ἔθνεσιν.		

Mt 11:24 [a] πλὴν λέγω ὑμῖν ὅτι γῇ Σοδόμων ἀνεκτότερον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἢ σοί. (§47) Mt 24:9*a* [b] τότε παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς θλῖψιν καὶ ἀποκτενοῦσιν ὑμᾶς, (§161)	[c] Cf Mk 6:11*b* (§71)	[c] Cf Lk 9:5*b* (§71)

WH mg: Mt 10:16 ὁ ὄφις

Mt 10:16 ἐν μέσῳ: B εἰς μέσον

Matt 10	[Mark 13:11–13]	[Luke 21]
19 [a]ὅταν δὲ παραδῶσιν ὑμᾶς,	[a]καὶ ὅταν ἄγωσιν ὑμᾶς παραδιδόντες,	
		14 [a]θέτε οὖν ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν
μὴ μεριμνήσητε	μὴ προμεριμνᾶτε	μὴ προμελετᾶν ἀπολογηθῆναι,
πῶς ἢ τί λαλήσητε·	τί λαλήσητε,	
δοθήσεται γὰρ ὑμῖν	ἀλλ' ὃ ἐὰν δοθῇ ὑμῖν	15 ἐγὼ γὰρ δώσω ὑμῖν
ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ	ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ	
τί λαλήσητε·	τοῦτο λαλεῖτε,	
		στόμα καὶ σοφίαν ᾗ οὐ δυνήσονται
		ἀντιστῆναι ἢ ἀντειπεῖν ⌜ἅπαντες⌝
		οἱ ἀντικείμενοι ὑμῖν.
20 οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστὲ	οὐ γάρ ἐστε ὑμεῖς	
οἱ λαλοῦντες	οἱ λαλοῦντες	
ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς	ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον.	[Cf Luke 12:12a below]
ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν.		
21 [b]παραδώσει δὲ	12 [b]καὶ παραδώσει	16 [b]παραδοθήσεσθε δὲ
		καὶ ὑπὸ γονέων
ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον	ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον	καὶ ἀδελφῶν
καὶ πατὴρ τέκνον,	καὶ πατὴρ τέκνον,	
		καὶ συγγενῶν καὶ φίλων,
καὶ "⌜ἐπαναστήσονται⌝ τέκνα	καὶ "ἐπαναστήσονται τέκνα ἐπὶ	
ἐπὶ γονεῖς"	γονεῖς"	
καὶ θανατώσουσιν αὐτούς.	καὶ θανατώσουσιν αὐτούς·	καὶ θανατώσουσιν ἐξ ὑμῶν,
22 καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ	13 καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ	17 καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ
πάντων	πάντων	πάντων
διὰ τὸ ὄνομά μου·	διὰ τὸ ὄνομά μου.	διὰ τὸ ὄνομά μου.
		18 καὶ θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν
		οὐ μὴ ἀπόληται.

Mt 24:9

[b] τότε παραδώσουσιν ὑμᾶς
εἰς θλῖψιν
καὶ ἀποκτενοῦσιν ὑμᾶς,
καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ
πάντων τῶν ἐθνῶν
διὰ τὸ ὄνομά μου. (§161)

Lk 12:11, 12

[a] Ὅταν δὲ εἰσφέρωσιν ὑμᾶς ἐπὶ
τὰς συναγωγὰς
καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας,
μὴ μεριμνήσητε
πῶς [ἢ τί] ἀπολογήσησθε
ἢ τί εἴπητε·
12 τὸ γὰρ ἅγιον πνεῦμα
διδάξει ὑμᾶς
ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ
ἃ δεῖ εἰπεῖν. (§111)

WH mg: Mt 10:21 ἐπαναστήσεται

Matt 10	[Mark 13]	[Luke 21]
[a]ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος οὗτος σωθήσεται. 23 ὅταν δὲ διώκωσιν ὑμᾶς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, φεύγετε εἰς τὴν ἑτέραν· ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ τελέσητε τὰς πόλεις [τοῦ] Ἰσραὴλ ἕως ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.	[a]ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος οὗτος σωθήσεται. (§161)	19 [a]ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσεσθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν. (§161)

73. COURAGE AND FAITH

Matt 10:24–33		[Luke 6:40]
Οὐκ ἔστιν μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον οὐδὲ δοῦλος ὑπὲρ τὸν κύριον αὐτοῦ.		οὐκ ἔστιν μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον,
25 ἀρκετὸν τῷ μαθητῇ ἵνα γένηται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ, καὶ ὁ δοῦλος ὡς ὁ κύριος αὐτοῦ.		κατηρτισμένος δὲ πᾶς ἔσται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ. (§40)
εἰ ⸀τὸν οἰκοδεσπότην Βεεζεβοὺλ ἐπεκάλεσαν, πόσῳ μᾶλλον τοὺς οἰκιακοὺς⸁ αὐτοῦ.	[Cf Mark 3:22 (§50)]	
		[Luke 12:2–9]
26 μὴ οὖν φοβηθῆτε αὐτούς· [b]οὐδὲν γάρ ἐστιν κεκαλυμμένον ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται, καὶ κρυπτὸν ὃ οὐ γνωσθήσεται.		[b]Οὐδὲν δὲ συγκεκαλυμμένον ἐστὶν ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται, καὶ κρυπτὸν ὃ οὐ γνωσθήσεται.

Mt 24:13	Mk 4:22	Lk 8:17
[a] ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος οὗτος σωθήσεται. (§161)	[b] οὐ ⸀γάρ ἐστιν⸁ κρυπτὸν ἐὰν μὴ ἵνα φανερωθῇ, οὐδὲ ἐγένετο ἀπόκρυφον ἀλλ' ἵνα ἔλθῃ εἰς φανερόν. (§55)	[b] οὐ γάρ ἐστιν κρυπτὸν ὃ οὐ φανερὸν γενήσεται, οὐδὲ ἀπόκρυφον ὃ οὐ μὴ γνωσθῇ καὶ εἰς φανερὸν ἔλθῃ. (§55)

WH mg: Mt 10:25 τῷ οἰκοδεσπότῃ . . . . τοῖς οἰκιακοῖς

MATT 10

27 ὃ λέγω ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ,
εἴπατε ἐν τῷ φωτί·
καὶ ὃ εἰς τὸ οὖς ἀκούετε,

κηρύξατε ἐπὶ τῶν δωμάτων.
28 καὶ
μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτει-
νόντων τὸ σῶμα
τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων
ἀποκτεῖναι·

φοβεῖσθε δὲ μᾶλλον τὸν
δυνάμενον
καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα
ἀπολέσαι ἐν γεέννῃ.

29 οὐχὶ δύο στρουθία
ἀσσαρίου πωλεῖται;
καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν
οὐ πεσεῖται ἐπὶ τὴν γῆν
ἄνευ τοῦ πατρὸς ὑμῶν.
30 [a]ὑμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες
τῆς κεφαλῆς
πᾶσαι ἠριθμημέναι εἰσίν.
31 μὴ οὖν φοβεῖσθε·
πολλῶν στρουθίων διαφέρετε
ὑμεῖς.

32 Πᾶς οὖν ὅστις ὁμολογήσει
ἐν ἐμοὶ
ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων,

ὁμολογήσω κἀγὼ ἐν αὐτῷ
ἔμπροσθεν
τοῦ πατρός μου
τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς·

[LUKE 12]

3 ἀνθ' ὧν ὅσα ἐν τῇ σκοτίᾳ εἴπατε
ἐν τῷ φωτὶ ἀκουσθήσεται,
καὶ ὃ πρὸς τὸ οὖς ἐλαλήσατε
ἐν τοῖς ταμείοις
κηρυχθήσεται ἐπὶ τῶν δωμάτων.
4 Λέγω δὲ ὑμῖν τοῖς φίλοις μου,
μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτει-
νόντων τὸ σῶμα
καὶ μετὰ ταῦτα μὴ ἐχόντων
περισσότερόν τι ποιῆσαι.
5 ὑποδείξω δὲ ὑμῖν τίνα φοβηθῆτε·
φοβήθητε τὸν μετὰ τὸ ἀποκτεῖναι
ἔχοντα ἐξουσίαν

ἐμβαλεῖν εἰς τὴν γέενναν·
ναί, λέγω ὑμῖν, τοῦτον φοβήθητε.
6 οὐχὶ πέντε στρουθία
πωλοῦνται ἀσσαρίων δύο;
καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν
οὐκ ἔστιν ἐπιλελησμένον
ἐνώπιον τοῦ θεοῦ.
7 [a]ἀλλὰ καὶ αἱ τρίχες
τῆς κεφαλῆς ὑμῶν
πᾶσαι ἠρίθμηνται·
μὴ φοβεῖσθε·
πολλῶν στρουθίων διαφέρετε.

8 Λέγω δὲ ὑμῖν,
πᾶς ὃς ἂν ὁμολογήσει
ἐν ἐμοὶ
ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων,
καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
ὁμολογήσει ἐν αὐτῷ
ἔμπροσθεν τῶν ἀγγέλων
τοῦ θεοῦ·

Lk 21:18
[a] καὶ θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν
οὐ μὴ ἀπόληται. (§161)

WH mg: Mt 10:33 ὃ' ἂν

MATT 10		[LUKE 12]
33 [a]*ὅστις* ⸀*δὲ*⸂ *ἀρνήσηταί με* *ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων,* *ἀρνήσομαι κἀγὼ αὐτὸν* *ἔμπροσθεν* *τοῦ πατρός μου* *τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.*		9 [a]*ὁ δὲ ἀρνησάμενός με* *ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων* *ἀπαρνηθήσεται* *ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων* *τοῦ θεοῦ.* (§111)

74. ON TAKING UP ONE'S CROSS

MATT 10:34–39		[LUKE 12:51–53]
Μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον *βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν·* *οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην* *ἀλλὰ μάχαιραν.*		*δοκεῖτε ὅτι εἰρήνην παρεγενόμην* *δοῦναι ἐν τῇ γῇ;* *οὐχί, λέγω ὑμῖν,* *ἀλλ' ἢ διαμερισμόν.* 52 *ἔσονται γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν* *πέντε ἐν ἑνὶ οἴκῳ διαμεμερισμένοι,* *τρεῖς ἐπὶ δυσὶν καὶ δύο ἐπὶ τρισίν,*
35 *ἦλθον γὰρ διχάσαι* *ἄνθρωπον* [1]"*κατὰ τοῦ πατρὸς* *αὐτοῦ*		53 *διαμερισθήσονται* *πατὴρ ἐπὶ υἱῷ καὶ* [1]"*υἱὸς ἐπὶ* *πατρί,*"
καὶ θυγατέρα κατὰ τῆς μητρὸς *αὐτῆς*		*μήτηρ ἐπὶ θυγατέρα* *καὶ* "*θυγάτηρ ἐπὶ τὴν μητέρα,*"
καὶ νύμφην κατὰ τῆς πενθερᾶς *αὐτῆς,*" 36 *καὶ* "*ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου* *οἱ οἰκιακοὶ αὐτοῦ.*"	[Cf Mark 13:12 and parallels (§161)]	*πενθερὰ ἐπὶ τὴν νύμφην αὐτῆς* *καὶ* "*νύμφη ἐπὶ τὴν πενθεράν.*" (§116)
		[LUKE 14:26, 27]
37 *Ὁ φιλῶν πατέρα*		*Εἴ τις ἔρχεται πρός με* *καὶ οὐ μισεῖ τὸν πατέρα ἑαυτοῦ*

	Mk 8:38	Lk 9:26
	[a] *ὃς γὰρ ἐὰν ἐπαισχυνθῇ με* *καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους* *ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ μοιχαλίδι* *καὶ ἁμαρτωλῷ,* *καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου* *ἐπαισχυνθήσεται αὐτὸν* *ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ* *τοῦ πατρὸς αὐτοῦ* *μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν ἁγίων.* (§87)	[a] *ὃς γὰρ ἂν ἐπαισχυνθῇ με* *καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους,* *τοῦτον ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου* *ἐπαισχυνθήσεται,* *ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ* *καὶ τοῦ πατρὸς* *καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων.* (§87)

[1] Mic 7:6

Matt 10		[Luke 14]
ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ		καὶ τὴν μητέρα
οὐκ ἔστιν μου ἄξιος·		
καὶ ὁ φιλῶν υἱὸν ἢ θυγατέρα		καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα
ὑπὲρ ἐμὲ		
		καὶ τοὺς ἀδελφοὺς καὶ τὰς ἀδελφάς,
		ἔτι τε καὶ τὴν ψυχὴν ἑαυτοῦ,
οὐκ ἔστιν μου ἄξιος·		οὐ δύναται εἶναί μου μαθητής.
38 [a]καὶ ὃς οὐ λαμβάνει		27 [a]ὅστις οὐ βαστάζει
τὸν σταυρὸν αὐτοῦ		τὸν σταυρὸν ἑαυτοῦ
καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου,		καὶ ἔρχεται ὀπίσω μου,
οὐκ ἔστιν μου ἄξιος.		οὐ δύναται εἶναί μου μαθητής. (§124)
		[Luke 17:33]
39 ὁ εὑρὼν		ὃς ἐὰν ζητήσῃ
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ		τὴν ψυχὴν αὐτοῦ περιποιήσασθαι
ἀπολέσει αὐτήν,		ἀπολέσει αὐτήν,
καὶ ὁ ἀπολέσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ		ὃς δ' ἂν ἀπολέσει
ἕνεκεν ἐμοῦ		
εὑρήσει αὐτήν.		ζωογονήσει αὐτήν. (§133)

75. ON REWARDS

Matt 10:40–42		[Luke 10:16]
[b]Ὁ δεχόμενος ὑμᾶς		[b]Ὁ ἀκούων ὑμῶν
ἐμὲ δέχεται,		ἐμοῦ ἀκούει,
		καὶ ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς ἐμὲ ἀθετεῖ·

Mt 16:24b, 25	Mk 8:34b, 35	Lk 9:23b, 24
[a] Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν,	[a] Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν,	[a] Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἔρχεσθαι,
ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν	ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν	⌜ἀρνησάσθω⌝[1] ἑαυτὸν
καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ	καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ	καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ
		καθ' ἡμέραν,
καὶ ἀκολουθείτω μοι.	καὶ ἀκολουθείτω μοι.	καὶ ἀκολουθείτω μοι.
25 ὃς γὰρ ἐὰν θέλῃ	35 ὃς γὰρ ἐὰν θέλῃ	24 ὃς γὰρ ἂν θέλῃ
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι	τὴν ⌜ἑαυτοῦ ψυχὴν⌝[1] σῶσαι	τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι,
ἀπολέσει αὐτήν·	ἀπολέσει αὐτήν·	ἀπολέσει αὐτήν·
ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ	ὃς δ' ἂν ἀπολέσει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ	ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
ἕνεκεν ἐμοῦ	ἕνεκεν [ἐμοῦ καὶ] τοῦ εὐαγγελίου	ἕνεκεν ἐμοῦ,
εὑρήσει αὐτήν. (§87)	σώσει αὐτήν. (§87)	οὗτος σώσει αὐτήν. (§87)
Mt 18:5	Mk 9:37a	Lk 9:48b
[b] καὶ ὃς ἐὰν	[b] Ὃς ἂν	[b] Ὃς ἂν
δέξηται ἓν παιδίον τοιοῦτο	[ἓν] τῶν τοιούτων παιδίων δέξηται	δέξηται τοῦτο τὸ παιδίον
ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου,	ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου,	ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου
ἐμὲ δέχεται. (§92)	ἐμὲ δέχεται· (§92)	ἐμὲ δέχεται, (§92)

Matt 10	[Mark 9:41]	[Luke 10]
[a]καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος		[a]ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν
δέχεται		ἀθετεῖ
τὸν ἀποστείλαντά με.		τὸν ἀποστείλαντά με. (§101)
41 ὁ δεχόμενος προφήτην εἰς ὄνομα προφήτου		
μισθὸν προφήτου λήμψεται,		
καὶ ὁ δεχόμενος δίκαιον εἰς ὄνομα δικαίου		
μισθὸν δικαίου λήμψεται.		
42 καὶ ὃς ἂν ποτίσῃ	Ὃς γὰρ ἂν ποτίσῃ	
ἕνα τῶν μικρῶν τούτων	ὑμᾶς	
ποτήριον ψυχροῦ μόνον	ποτήριον ὕδατος	
εἰς ὄνομα μαθητοῦ,	ἐν ὀνόματι ὅτι Χριστοῦ ἐστέ,	
ἀμὴν λέγω ὑμῖν,	ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι	
οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ.	οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ. (§93)	

76. THE DEPARTURE OF JESUS AND THE DISCIPLES

Matt 11:1 [+§47]	Mark 6:12, 13	Luke 9:6
[Cf Matt 10:7, 8 (§71)]	Καὶ ἐξελθόντες	Ἐξερχόμενοι δὲ διήρχοντο
		κατὰ τὰς κώμας
	ἐκήρυξαν ἵνα μετανοῶσιν,	εὐαγγελιζόμενοι
	13 καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλλον,	
	καὶ ἤλειφον ἐλαίῳ πολλοὺς	καὶ
	ἀρρώστους καὶ ἐθεράπευον.	θεραπεύοντες πανταχοῦ.
[b]Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς διατάσσων τοῖς δώδεκα μαθηταῖς αὐτοῦ, μετέβη ἐκεῖθεν τοῦ διδάσκειν καὶ κηρύσσειν ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν. (+§47)		

	Mk 9:37b	Lk 9:48c
[b] Cf Mt 7:28 (§44); 13:53 (§65); 19:1 (§99); 26:1 (§170)	[a] καὶ ὃς ἂν ἐμὲ δέχηται, οὐκ ἐμὲ δέχεται ἀλλὰ τὸν ἀποστείλαντά με. (§92)	[a] καὶ ὃς ἂν ἐμὲ δέξηται δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με· (§92)

Mt 10:42 ἀπολέσῃ τὸν μισθόν: ἀπόληται ὁ μισθὸς D it syr sin cop etc

CHAPTER XI. THE CLIMAX OF THE GALILEAN WORK, §§77–80

77. THE DEATH OF JOHN THE BAPTIST

§69+] MATT 14:1–12	MARK 6:14–29	LUKE 9:7–9
Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἤκουσεν Ἡρῴδης ὁ τετραάρχης τὴν ἀκοὴν Ἰησοῦ,	Καὶ ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς Ἡρῴδης, φανερὸν γὰρ ἐγένετο τὸ ὄνομα αὐτοῦ,	Ἤκουσεν δὲ Ἡρῴδης ὁ τετραάρχης τὰ γινόμενα πάντα, καὶ διηπόρει
2 καὶ εἶπεν τοῖς παισὶν αὐτοῦ Οὗτός ἐστιν Ἰωάνης ὁ βαπτιστής· αὐτὸς ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ διὰ τοῦτο αἱ δυνάμεις ἐνεργοῦσιν ἐν αὐτῷ. [Cf Matt 16:14 (§86)]	καὶ ⸀ἔλεγον⸁ ὅτι [Cf Mark 8:28 (§86)] Ἰωάνης ὁ βαπτίζων ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν, καὶ διὰ τοῦτο ἐνεργοῦσιν αἱ δυνάμεις ἐν αὐτῷ·	διὰ τὸ λέγεσθαι ὑπό τινῶν ὅτι [Cf Luke 9:19 (§86)] Ἰωάνης ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν,
	15 ἄλλοι δὲ ἔλεγον ὅτι Ἠλείας ἐστίν· ἄλλοι δὲ ἔλεγον ὅτι προφήτης ὡς εἷς τῶν προφητῶν. 16 ἀκούσας δὲ ὁ Ἡρῴδης ἔλεγεν Ὃν ἐγὼ ἀπεκεφάλισα Ἰωάνην, οὗτος ἠγέρθη.	8 ὑπό τινῶν δὲ ὅτι Ἠλείας ἐφάνη, ἄλλων δὲ ὅτι προφήτης τις τῶν ἀρχαίων ἀνέστη. 9 εἶπεν δὲ [ὁ] Ἡρῴδης Ἰωάνην ἐγὼ ἀπεκεφάλισα· τίς δέ ἐστιν οὗτος περὶ οὗ ἀκούω τοιαῦτα; καὶ ἐζήτει ἰδεῖν αὐτόν. [LUKE 3:19, 20]
3 Ὁ γὰρ Ἡρῴδης κρατήσας τὸν Ἰωάνην ἔδησεν καὶ ἐν φυλακῇ ἀπέθετο διὰ Ἡρῳδιάδα τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ,	17 Αὐτὸς γὰρ ὁ Ἡρῴδης ἀποστείλας ἐκράτησεν τὸν Ἰωάνην καὶ ἔδησεν αὐτὸν ἐν φυλακῇ διὰ Ἡρῳδιάδα τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ὅτι αὐτὴν ἐγάμησεν·	ὁ δὲ Ἡρῴδης ὁ τετραάρχης, ἐλεγχόμενος ὑπ' αὐτοῦ περὶ Ἡρῳδιάδος τῆς γυναικὸς τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ καὶ περὶ πάντων ὧν ἐποίησεν πονηρῶν ὁ Ἡρῴδης,

WH mg: Mk 6:14 ἔλεγεν

Mt 14:3 ἔδησεν with ℵB 2 it Or; CDWΘ al pler add αὐτὸν — Φιλίππου: D 6 it vg etc om Mk 6:14 ἔλεγον with BD (-οσαν) W 2 min 3 it etc; ἔλεγεν ℵACLΔΘ al pler

MATT 14	MARK 6	[LUKE 3]
		20 προσέθηκεν καὶ τοῦτο ἐπὶ πᾶσιν, κατέκλεισεν τὸν Ἰωάνην ἐν φυλακῇ. (§17)
4 ἔλεγεν γὰρ ὁ Ἰωάνης αὐτῷ	18 ἔλεγεν γὰρ ὁ Ἰωάνης τῷ Ἡρῴδῃ	
Οὐκ ἔξεστίν σοι ἔχειν αὐτήν·	ὅτι Οὐκ ἔξεστίν σοι ἔχειν τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ σου.	
	19 ἡ δὲ Ἡρῳδιὰς ἐνεῖχεν αὐτῷ	
5 καὶ θέλων αὐτὸν ἀποκτεῖναι	καὶ ἤθελεν αὐτὸν ἀποκτεῖναι, καὶ οὐκ ἠδύνατο·	
ἐφοβήθη τὸν ὄχλον,	20 ὁ γὰρ Ἡρῴδης ἐφοβεῖτο τὸν Ἰωάνην,	
ὅτι ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον.	εἰδὼς αὐτὸν ἄνδρα δίκαιον καὶ ἅγιον,	
	καὶ συνετήρει αὐτόν, καὶ ἀκούσας αὐτοῦ πολλὰ ἠπόρει, καὶ ἡδέως αὐτοῦ ἤκουεν.	
	21 Καὶ γενομένης ἡμέρας εὐκαίρου	
6 γενεσίοις δὲ γενομένοις τοῦ Ἡρῴδου	ὅτε Ἡρῴδης τοῖς γενεσίοις αὐτοῦ	
	δεῖπνον ἐποίησεν τοῖς μεγιστᾶσιν αὐτοῦ καὶ τοῖς χιλιάρχοις καὶ τοῖς πρώτοις τῆς Γαλιλαίας,	
	22 καὶ εἰσελθούσης	
ὠρχήσατο		
ἡ θυγάτηρ τῆς Ἡρῳδιάδος	τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Ἡρῳδιάδος καὶ ὀρχησαμένης,	
ἐν τῷ μέσῳ		
καὶ ἤρεσεν τῷ Ἡρῴδῃ,	ἤρεσεν τῷ Ἡρῴδῃ καὶ τοῖς συνανακειμένοις.	
	ὁ δὲ βασιλεὺς εἶπεν τῷ κορασίῳ Αἴτησόν με ὃ ἐὰν θέλῃς, καὶ δώσω σοι·	
7 ὅθεν μετὰ ὅρκου ὡμολόγησεν	23 καὶ ὤμοσεν	
αὐτῇ	αὐτῇ	
δοῦναι ὃ ἐὰν αἰτήσηται.	⌜Ὅτι⌝ ⌜ἐάν με⌝ αἰτήσῃς δώσω σοι	
	ἕως ἡμίσους τῆς βασιλείας μου.	

WH mg: Mk 6:23 ὅτι °O | ἐὰν

Mk 6:22 αὐτοῦ with ℵBDLΔ etc; αὐτῆς τῆς ACWΘ al pler; τῆς 3 min syr sin etc 23 ἐάν with BΔ 2 min etc; ὃ ἐάν ℵACLΘ al pler — με αἰτήσῃς: αἰτήσῃς με A etc; ℵHL 4 it vg cop etc om με

MATT 14	MARK 6
8 ἡ δὲ προβιβασθεῖσα	24 καὶ ἐξελθοῦσα εἶπεν
ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς	τῇ μητρὶ αὐτῆς
	Τί αἰτήσωμαι;
	ἡ δὲ εἶπεν Τὴν κεφαλὴν
	Ἰωάνου τοῦ βαπτίζοντος.
	25 καὶ εἰσελθοῦσα εὐθὺς μετὰ
	σπουδῆς πρὸς τὸν βασιλέα
	ᾐτήσατο λέγουσα
Δός μοι, φησίν, ὧδε	Θέλω ἵνα ἐξαυτῆς δῷς μοι
ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν	ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν
Ἰωάνου τοῦ βαπτιστοῦ.	Ἰωάνου τοῦ βαπτιστοῦ.
9 καὶ λυπηθεὶς	26 καὶ περίλυπος γενόμενος
ὁ βασιλεὺς	ὁ βασιλεὺς
διὰ τοὺς ὅρκους	διὰ τοὺς ὅρκους
καὶ τοὺς συνανακειμένους	καὶ τοὺς ἀνακειμένους
ἐκέλευσεν δοθῆναι,	οὐκ ἠθέλησεν ἀθετῆσαι αὐτήν·
10 καὶ πέμψας	27 καὶ εὐθὺς ἀποστείλας ὁ
	βασιλεὺς σπεκουλάτορα ἐπέ-
	ταξεν ἐνέγκαι τὴν κεφαλὴν
	αὐτοῦ.
ἀπεκεφάλισεν	28 καὶ ἀπελθὼν ἀπεκεφάλισεν
Ἰωάνην ἐν τῇ φυλακῇ·	αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ
11 καὶ ἠνέχθη ἡ κεφαλὴ	καὶ ἤνεγκεν τὴν κεφαλὴν
αὐτοῦ	αὐτοῦ
ἐπὶ πίνακι	ἐπὶ πίνακι
καὶ ἐδόθη τῷ κορασίῳ,	καὶ ἔδωκεν αὐτὴν τῷ κορασίῳ,
καὶ ἤνεγκεν	καὶ τὸ κοράσιον ἔδωκεν αὐτὴν
τῇ μητρὶ αὐτῆς.	τῇ μητρὶ αὐτῆς.
12 Καὶ προσελθόντες	29 καὶ ἀκούσαντες
οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ	οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἦλθαν
ἦραν τὸ πτῶμα	καὶ ἦραν τὸ πτῶμα αὐτοῦ
καὶ ἔθαψαν αὐτόν,	καὶ ἔθηκαν αὐτὸ ἐν μνημείῳ.
καὶ ἐλθόντες ἀπήγγειλαν τῷ	
Ἰησοῦ.	

78. [a]THE FEEDING OF THE FIVE THOUSAND

MATT 14:13–23*a*	MARK 6:30–46	LUKE 9:10–17
	Καὶ συνάγονται	Καὶ ὑποστρέψαντες
	οἱ ἀπόστολοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν,	οἱ ἀπόστολοι

[a] Cf Mt 15:32–39 (§83) [a] Cf Mk 8:1–10 (§83)

Mk 6:29 αὐτὸ with ABCLΔΘ min etc; αὐτὸν ℵW 346.

Matt 14	Mark 6	Luke 9
	καὶ ἀπήγγειλαν αὐτῷ πάντα ὅσα ἐποίησαν καὶ ὅσα ἐδίδαξαν.	διηγήσαντο αὐτῷ ὅσα ἐποίησαν.
	31 καὶ λέγει αὐτοῖς Δεῦτε ὑμεῖς αὐτοὶ κατ' ἰδίαν εἰς ἔρημον τόπον καὶ ἀναπαύσασθε ὀλίγον. ἦσαν γὰρ οἱ ἐρχόμενοι καὶ οἱ ὑπάγοντες πολλοί, καὶ οὐδὲ φαγεῖν εὐκαίρουν.	Καὶ παραλαβὼν αὐτοὺς
Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν ἐν πλοίῳ εἰς ἔρημον τόπον κατ' ἰδίαν·	32 καὶ ἀπῆλθον ἐν τῷ πλοίῳ εἰς ἔρημον τόπον κατ' ἰδίαν.	ὑπεχώρησεν κατ' ἰδίαν εἰς πόλιν καλουμένην Βηθσαϊδά.
	33 καὶ εἶδαν αὐτοὺς ὑπάγοντας	
καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἠκολούθησαν αὐτῷ	καὶ ⌜ἔγνωσαν⌝ πολλοί,	11 οἱ δὲ ὄχλοι γνόντες ἠκολούθησαν αὐτῷ.
⌜πεζῇ⌝ ἀπὸ τῶν πόλεων.	καὶ πεζῇ ἀπὸ πασῶν τῶν πόλεων συνέδραμον ἐκεῖ καὶ προῆλθον αὐτούς.	
14 [a]Καὶ ἐξελθὼν εἶδεν πολὺν ὄχλον,	34 [a]Καὶ ἐξελθὼν εἶδεν πολὺν ὄχλον,	
καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτοῖς	καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτοὺς ὅτι ἦσαν [1]"ὡς πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα,"	καὶ ἀποδεξάμενος αὐτοὺς
	καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς πολλά.	ἐλάλει αὐτοῖς περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ,
καὶ ἐθεράπευσεν τοὺς ἀρρώστους αὐτῶν.		καὶ τοὺς χρείαν ἔχοντας θεραπείας ἰᾶτο.

Mt 9:36

[a] Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους
ἐσπλαγχνίσθη περὶ αὐτῶν
ὅτι ἦσαν ἐσκυλμένοι καὶ ἐριμμένοι
[1]"ὡσεὶ πρόβατα μὴ ἔχοντα
ποιμένα." (§70)

[1] Num 27:17; Ezek 34:5

WH mg: Mt 14:13 πεζοί   Mk 6:33 ἐπέγνωσαν

Lk 9:10 πόλιν καλουμένην with BLXΞ 33. etc; κώμην λεγομένην DΘ; τόπον ἔρημον ℵ min pauc it vg syr cur pesh; τόπον ἔρημον πόλεως καλουμένης A(ἔρ. τόπ.)CWΔ al pler — Βηθσαϊδά: om ℵ 4 min syr cur

MATT 14	MARK 6	LUKE 9
15 Ὀψίας δὲ γενομένης	35 Καὶ ἤδη ὥρας πολλῆς ⸢γενομένης⸣	12 Ἡ δὲ ἡμέρα ἤρξατο κλίνειν·
προσῆλθαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ λέγοντες	προσελθόντες αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἔλεγον ὅτι	προσελθόντες δὲ οἱ δώδεκα εἶπαν αὐτῷ
Ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος	Ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος,	
καὶ ἡ ὥρα ⸢ἤδη παρῆλθεν·	καὶ ἤδη ὥρα πολλή·	
ἀπόλυσον⸣ τοὺς ὄχλους,	36 ἀπόλυσον αὐτούς,	Ἀπόλυσον τὸν ὄχλον,
ἵνα ἀπελθόντες εἰς	ἵνα ἀπελθόντες εἰς	ἵνα πορευθέντες εἰς
τὰς κώμας	τοὺς κύκλῳ ἀγροὺς καὶ κώμας	τὰς κύκλῳ κώμας καὶ ἀγροὺς
ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς	ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς	καταλύσωσιν καὶ εὕρωσιν
βρώματα.	τί φάγωσιν.	ἐπισιτισμόν,
		ὅτι ὧδε ἐν ἐρήμῳ τόπῳ ἐσμέν.
16 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς Οὐ χρείαν ἔχουσιν ἀπελθεῖν·	37 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς	13 εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς
δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν.	Δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν.	Δότε αὐτοῖς ⸢φαγεῖν ὑμεῖς⸣.
	καὶ λέγουσιν αὐτῷ	οἱ δὲ εἶπαν
		Οὐκ εἰσὶν ἡμῖν πλεῖον ἢ ⸢ἄρτοι πέντε⸣ καὶ ἰχθύες δύο,
	Ἀπελθόντες ἀγοράσωμεν	εἰ μήτι πορευθέντες ἡμεῖς ἀγοράσωμεν εἰς πάντα τὸν λαὸν τοῦτον
	δηναρίων διακοσίων ἄρτους καὶ δώσομεν αὐτοῖς φαγεῖν;	βρώματα.
[Cf v 21 below]	[Cf v 44 below]	14 ἦσαν γὰρ ὡσεὶ ἄνδρες πεντακισχίλιοι.
	38 ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς Πόσους ἔχετε ἄρτους; ὑπάγετε ἴδετε.	
17 οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ Οὐκ ἔχομεν ὧδε εἰ μὴ	καὶ γνόντες λέγουσιν	
πέντε ἄρτους καὶ δύο ἰχθύας.	Πέντε, καὶ δύο ἰχθύας.	
18 ὁ δὲ εἶπεν Φέρετέ μοι ὧδε αὐτούς.		
19 καὶ ⸢κελεύσας τοὺς ὄχλους	39 καὶ ἐπέταξεν αὐτοῖς	εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ
ἀνακλιθῆναι	⸢ἀνακλιθῆναι⸣ πάντας συμπόσια συμπόσια	Κατακλίνατε αὐτοὺς κλισίας ὡσεὶ ἀνὰ πεντήκοντα.
ἐπὶ τοῦ χόρτου,	ἐπὶ τῷ χλωρῷ χόρτῳ.	

WH mg: Mt 14:15 *παρῆλθεν ἤδη· ἀπόλυσον οὖν* 19 *ἐκέλευσεν τοὺς . . . . χόρτου καὶ λαβὼν* Mk 6:35 *γινομένης* 39 *ἀνακλῖναι* Lk 9:13 *ὑμεῖς φαγεῖν* | *πέντε ἄρτοι*

Mt 14:16 *Ἰησοῦς* with BCLWXΘ etc; ℵD syr cur pesh etc om Lk 9:13 *φαγεῖν ὑμεῖς* with B 2 it; *ὑμεῖς φαγεῖν* ℵACDLRWXΘ etc 14 *ὡσεὶ*[2] with ℵBCDLR etc; AWXΔΘ al pler om: Θ *ἀνὰ ἑκατὸν καὶ*

MATT 14	MARK 6	LUKE 9
	40 καὶ	15 καὶ ἐποίησαν οὕτως
	ἀνέπεσαν πρασιαὶ πρασιαὶ	καὶ κατέκλιναν ⌜ἅπαντας⌝.
	κατὰ ἑκατὸν καὶ κατὰ πεν-	
	τήκοντα.	
λαβὼν⌝	41 καὶ λαβὼν	16 λαβὼν δὲ
τοὺς πέντε ἄρτους	τοὺς πέντε ἄρτους	τοὺς πέντε ἄρτους
καὶ τοὺς δύο ἰχθύας,	καὶ τοὺς δύο ἰχθύας	καὶ τοὺς δύο ἰχθύας
ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν	ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν	ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν
εὐλόγησεν	εὐλόγησεν	εὐλόγησεν αὐτοὺς
καὶ κλάσας	καὶ κατέκλασεν τοὺς ἄρτους	καὶ κατέκλασεν
ἔδωκεν τοῖς μαθηταῖς	καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς	καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς
τοὺς ἄρτους		
οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ὄχλοις.	ἵνα παρατιθῶσιν αὐτοῖς,	παραθεῖναι τῷ ὄχλῳ.
	καὶ τοὺς δύο ἰχθύας ἐμέρισεν	
	πᾶσιν.	
20 καὶ ἔφαγον	42 καὶ ἔφαγον	17 καὶ ἔφαγον
πάντες καὶ ἐχορτάσθησαν,	πάντες καὶ ἐχορτάσθησαν·	καὶ ἐχορτάσθησαν πάντες,
καὶ ἦραν τὸ περισσεῦον τῶν	43 καὶ ἦραν	καὶ ἤρθη τὸ περισσεῦσαν αὐτοῖς
κλασμάτων	κλάσματα	κλασμάτων
δώδεκα κοφίνους πλήρεις.	δώδεκα κοφίνων πληρώματα	κόφινοι δώδεκα.
	καὶ ἀπὸ τῶν ἰχθύων.	
21 οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν	44 καὶ ἦσαν οἱ φαγόντες	
	τοὺς ἄρτους	
ἄνδρες ὡσεὶ πεντακισχίλιοι	πεντακισχίλιοι ἄνδρες.	[Cf v 14 above]
[a]χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων.		
22 Καὶ [εὐθέως] ἠνάγκασεν	45 Καὶ εὐθὺς ἠνάγκασεν	
τοὺς μαθητὰς	τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ	
ἐμβῆναι εἰς [T] πλοῖον	ἐμβῆναι εἰς τὸ πλοῖον	
καὶ προάγειν αὐτὸν	καὶ προάγειν	
εἰς τὸ πέραν,	εἰς τὸ πέραν	
	πρὸς Βηθσαιδάν,	
ἕως οὗ ἀπολύσῃ τοὺς ὄχλους.	ἕως αὐτὸς ἀπολύει τὸν ὄχλον.	
23 καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους	46 καὶ ἀποταξάμενος αὐτοῖς	
ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος	ἀπῆλθεν εἰς τὸ ὄρος	
κατ' ἰδίαν		
προσεύξασθαι.	προσεύξασθαι.	

[a] Cf Mt 15:38b (§83)

WH mg: Mt 14:22 τὸ   Lk 9:15 πάντας

Mt 14:19 λαβὼν with BLΘ al pler; καὶ λαβὼν ℵC*W etc; ἔλαβεν D   22 εὐθέως with BDWΘ it vg al pler; ℵC syr cur etc om — μαθητὰς with ℵCDLW al pler; BXΘ it cop etc add αὐτοῦ — πλοῖον with BΣ min etc; τὸ πλ. ℵCDLWXΘ al pler   Mk 6:43 κλάσματα with BLΔ 28.; κλασμάτων ℵADWΘ al pler — κοφίνων with ℵB 6 min; κοφίνους ADLWΔΘ al pler — πληρώματα with ℵBLΔ 6 min; πλήρεις ADΘ al pler

79. THE WALKING ON THE SEA

MATT 14:23b–36	MARK 6:47–56
ὀψίας δὲ γενομένης μόνος ἦν ἐκεῖ.	καὶ ὀψίας γενομένης
24 Τὸ δὲ πλοῖον ἤδη ⌈σταδίους πολλοὺς ἀπὸ τῆς γῆς ἀπεῖχεν⌉,	ἦν τὸ πλοῖον ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης,
	καὶ αὐτὸς μόνος ἐπὶ τῆς γῆς. 48 καὶ ἰδὼν αὐτοὺς
βασανιζόμενον ὑπὸ τῶν κυμάτων, ἦν γὰρ ἐναντίος ὁ ἄνεμος.	βασανιζομένους ἐν τῷ ἐλαύνειν, ἦν γὰρ ὁ ἄνεμος ἐναντίος αὐτοῖς,
25 Τετάρτῃ δὲ φυλακῇ τῆς νυκτὸς ἦλθεν πρὸς αὐτοὺς περιπατῶν ἐπὶ τὴν θάλασσαν.	περὶ τετάρτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἔρχεται πρὸς αὐτοὺς περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης· καὶ ἤθελεν παρελθεῖν αὐτούς.
26 οἱ δὲ μαθηταὶ ἰδόντες αὐτὸν ἐπὶ τῆς θαλάσσης περιπατοῦντα ἐταράχθησαν λέγοντες ὅτι Φάντασμά ἐστιν, καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου ἔκραξαν.	49 οἱ δὲ ἰδόντες αὐτὸν ἐπὶ τῆς θαλάσσης περιπατοῦντα ἔδοξαν ὅτι φάντασμά ἐστιν καὶ ἀνέκραξαν, 50 πάντες γὰρ αὐτὸν εἶδαν καὶ ἐταράχθησαν.
27 εὐθὺς δὲ ἐλάλησεν [ὁ Ἰησοῦς] αὐτοῖς λέγων Θαρσεῖτε, ἐγώ εἰμι· μὴ φοβεῖσθε. 28 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ Κύριε, εἰ σὺ εἶ, κέλευσόν με ἐλθεῖν πρὸς σὲ ἐπὶ τὰ ὕδατα· 29 ὁ δὲ εἶπεν Ἐλθέ. καὶ καταβὰς ἀπὸ τοῦ πλοίου Πέτρος περιεπάτησεν ἐπὶ τὰ ὕδατα ⌈καὶ ἦλθεν⌉	ὁ δὲ εὐθὺς ἐλάλησεν μετ' αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς Θαρσεῖτε, ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε.

WH mg: Mt 14:24 *μέσον τῆς θαλάσσης ἦν* 29 *ἐλθεῖν*

Mt 14:24 *σταδ. πολ. ἀπὸ τῆς γῆς ἀπεῖχεν* with B 4 min syr cur pesh cop etc; *ἀπῖχεν ἀπὸ τῆς γῆς σταδ. ἱκανοὺς* Θ; *μέσον τῆς θαλάσσης ἦν* ℵCLWX it vg al pler; *ἦν εἰς μέσον τῆς θαλάσσης* D 26 *οἱ δὲ μαθ. ἰδόντες αὐτὸν* with BD 4 min; *καὶ ἰδόντες αὐτὸν οἱ μαθηταὶ* CLWX al pler; *ἰδόντες δὲ αὐτὸν* ℵ*Θ it vg 27 *ὁ Ἰησοῦς αὐτοῖς* with ℵ[a]B 131.; *αὐτοῖς ὁ Ἰησ.* CLWXΘ al pler; *αὐτοῖς* ℵD syr cur cop etc

Matt 14	Mark 6
πρὸς τὸν Ἰησοῦν. 30 βλέπων δὲ τὸν ἄνεμον ἐφοβήθη, καὶ ἀρξάμενος καταποντίζεσθαι ἔκραξεν λέγων Κύριε, σῶσόν με. 31 εὐθέως δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἐπελάβετο αὐτοῦ καὶ λέγει αὐτῷ Ὀλιγόπιστε, εἰς τί ἐδίστασας;	
32 καὶ ἀναβάντων αὐτῶν εἰς τὸ πλοῖον ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος.	51 καὶ ἀνέβη πρὸς αὐτοὺς εἰς τὸ πλοῖον, καὶ ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος.
33 οἱ δὲ ἐν τῷ πλοίῳ προσεκύνησαν αὐτῷ λέγοντες Ἀληθῶς θεοῦ υἱὸς εἶ.	καὶ λίαν ἐν ἑαυτοῖς ἐξίσταντο, [Cf Mark 15:39 (§178)]
	52 οὐ γὰρ συνῆκαν ἐπὶ τοῖς ἄρτοις, ἀλλ' ἦν αὐτῶν ἡ καρδία πεπωρωμένη.
34 Καὶ διαπεράσαντες ἦλθαν ἐπὶ τὴν γῆν εἰς Γεννησαρέτ.	53 Καὶ διαπεράσαντες ἐπὶ τὴν γῆν ἦλθον εἰς Γεννησαρὲτ καὶ προσωρμίσθησαν.
	54 καὶ ἐξελθόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ πλοίου
35 καὶ ἐπιγνόντες αὐτὸν οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου ἐκείνου	εὐθὺς ἐπιγνόντες αὐτὸν
ἀπέστειλαν εἰς ὅλην τὴν περίχωρον ἐκείνην,	55 περιέδραμον ὅλην τὴν χώραν ἐκείνην
καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ	καὶ ἤρξαντο ἐπὶ τοῖς κραβάττοις
πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας,	τοὺς κακῶς ἔχοντας περιφέρειν ὅπου ἤκουον ὅτι ἐστιν.
	56 καὶ ὅπου ἂν εἰσεπορεύετο εἰς κώμας ἢ εἰς πόλεις ἢ εἰς ἀγροὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς ἐτίθεσαν τοὺς ἀσθενοῦντας,
36 καὶ παρεκάλουν [αὐτὸν] ἵνα μόνον ἅψωνται τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ· καὶ ὅσοι ἥψαντο διεσώθησαν.	καὶ παρεκάλουν αὐτὸν ἵνα κἂν τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ ἅψωνται· καὶ ὅσοι ἂν ἥψαντο αὐτοῦ ἐσῴζοντο.

80. EATING WITH UNWASHEN HANDS

Matt 15:1–20	Mark 7:1–23
Τότε προσέρχονται τῷ Ἰησοῦ ἀπὸ Ἱεροσολύμων Φαρισαῖοι καὶ γραμματεῖς	Καὶ συνάγονται πρὸς αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι καί τινες τῶν γραμματέων ἐλθόντες ἀπὸ Ἱεροσολύμων 2 καὶ ἰδόντες τινὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ὅτι κοιναῖς χερσίν, τοῦτ' ἔστιν ἀνίπτοις, ἐσθίουσιν τοὺς ἄρτους.— 3 οἱ γὰρ Φαρισαῖοι καὶ πάντες οἱ Ἰουδαῖοι ἐὰν μὴ πυγμῇ νίψωνται τὰς χεῖρας οὐκ ἐσθίουσιν, κρατοῦντες τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων, 4 καὶ ἀπ' ἀγορᾶς ἐὰν μὴ ⌜ῥαντίσωνται⌝ οὐκ ἐσθίουσιν, καὶ ἄλλα πολλά ἐστιν ἃ παρέλαβον κρατεῖν, βαπτισμοὺς ποτηρίων καὶ ξεστῶν καὶ χαλκίων.—
λέγοντες	5 καὶ ἐπερωτῶσιν αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς
2 Διὰ τί οἱ μαθηταί σου παραβαίνουσιν	Διὰ τί οὐ περιπατοῦσιν οἱ μαθηταί σου κατὰ
τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων;	τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων,
οὐ γὰρ νίπτονται τὰς χεῖρας ὅταν ἄρτον ἐσθίωσιν.	ἀλλὰ κοιναῖς χερσὶν ἐσθίουσιν τὸν ἄρτον;
3 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς [Cf vv 7–9 below]	6 ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς Καλῶς ἐπροφήτευσεν Ἠσαίας περὶ ὑμῶν τῶν ὑποκριτῶν, ὡς γέγραπται ὅτι [1]"⌜Οὗτος ὁ λαὸς⌝ τοῖς χείλεσίν με τιμᾷ, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ·

[1] Isa 29:13

WH mg: Mk 7:4 βαπτίσωνται 6 Ὁ λαὸς οὗτος

Matt 15

Διὰ τί καὶ ὑμεῖς παραβαίνετε
τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ
διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν;

4 *ὁ γὰρ θεὸς εἶπεν*
[1]“*Τίμα τὸν πατέρα*
καὶ τὴν μητέρα,”
καὶ [2]“*Ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ*
μητέρα θανάτῳ τελευτάτω·”
5 *ὑμεῖς δὲ λέγετε*
Ὃς ἂν εἴπῃ
τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρί
Δῶρον
ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς,
οὐ μὴ τιμήσει τὸν πατέρα
αὐτοῦ·
6 *καὶ ἠκυρώσατε*
τὸν ⸀*λόγον*⸆ *τοῦ θεοῦ*
διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν.

7 *ὑποκριταί,*
καλῶς ἐπροφήτευσεν
περὶ ὑμῶν Ἠσαίας λέγων
8 [3]“*Ὁ λαὸς οὗτος τοῖς χεί-*
λεσίν με τιμᾷ,
ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω
ἀπέχει ἀπ᾽ ἐμοῦ·
9 *μάτην δὲ σέβονταί με,*
διδάσκοντες διδασκαλίας ἐν-
τάλματα ἀνθρώπων.”

Mark 7

7 *μάτην δὲ σέβονταί με,*
διδάσκοντες διδασκαλίας ἐν-
τάλματα ἀνθρώπων·”
8 *ἀφέντες τὴν ἐντολὴν τοῦ*
θεοῦ κρατεῖτε τὴν παράδοσιν
τῶν ἀνθρώπων.
9 *καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς*
Καλῶς ἀθετεῖτε
τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ,
ἵνα τὴν παράδοσιν ὑμῶν
τηρήσητε·
10 *Μωυσῆς γὰρ εἶπεν*
[1]“*Τίμα τὸν πατέρα σου*
καὶ τὴν μητέρα σου,”
καὶ [2]“*Ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ*
μητέρα θανάτῳ τελευτάτω·”
11 *ὑμεῖς δὲ λέγετε*
Ἐὰν εἴπῃ ἄνθρωπος
τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρί
Κορβάν, ὅ ἐστιν Δῶρον,
ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς,
12 *οὐκέτι ἀφίετε αὐτὸν οὐδὲν*
ποιῆσαι τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρί,
13 *ἀκυροῦντες*
τὸν λόγον τοῦ θεοῦ
τῇ παραδόσει ὑμῶν
ᾗ παρεδώκατε·
καὶ παρόμοια τοιαῦτα πολλὰ
ποιεῖτε.
[Cf vv 6, 7 above]

---

[1] Ex 20:12; Deut 5:16 [2] Ex 21:17 [3] Isa 29:13

WH mg: Mt 15:6 *νόμον*

Mt 15:5 *αὐτοῦ* with ℵBD syr cur; add *ἢ τὴν μητέρα αὐτοῦ* CLWXΘ (om *αὐτοῦ*²) al pler

Matt 15

10 Καὶ προσκαλεσάμενος
τὸν ὄχλον εἶπεν αὐτοῖς
Ἀκούετε καὶ συνίετε·
11 οὐ τὸ εἰσερχόμενον εἰς τὸ στόμα
κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον,
ἀλλὰ τὸ ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ στόματος
τοῦτο κοινοῖ
τὸν ἄνθρωπον.
12 Τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ λέγουσιν αὐτῷ Οἶδας ὅτι οἱ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες τὸν λόγον ἐσκανδαλίσθησαν; 13 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν Πᾶσα φυτεία ἣν οὐκ ἐφύτευσεν ὁ πατήρ μου ὁ οὐράνιος ἐκριζωθήσεται. 14 ἄφετε αὐτούς· ⸢τυφλοί εἰσιν ὁδηγοί⸣·
τυφλὸς δὲ
τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ,
ἀμφότεροι εἰς βόθυνον
πεσοῦνται.
15 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ
Φράσον ἡμῖν τὴν παραβολήν.
16 ὁ δὲ εἶπεν Ἀκμὴν
καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε;
17 οὐ νοεῖτε ὅτι πᾶν τὸ
εἰσπορευόμενον
εἰς τὸ στόμα

Mark 7

14 Καὶ προσκαλεσάμενος πάλιν
τὸν ὄχλον ἔλεγεν αὐτοῖς
Ἀκούσατέ μου πάντες καὶ σύνετε.
15 οὐδὲν ἔστιν ἔξωθεν τοῦ ἀνθρώπου εἰσπορευόμενον εἰς αὐτὸν
ὃ δύναται κοινῶσαι αὐτόν·
ἀλλὰ τὰ ἐκ τοῦ ἀνθρώπου ἐκπορευόμενά
ἐστιν τὰ κοινοῦντα
τὸν ἄνθρωπον.
17 Καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς οἶκον
ἀπὸ τοῦ ὄχλου,
ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ
τὴν παραβολήν.
18 καὶ λέγει αὐτοῖς Οὕτως
καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε;
οὐ νοεῖτε ὅτι πᾶν τὸ ἔξωθεν
εἰσπορευόμενον
εἰς τὸν ἄνθρωπον
οὐ δύναται αὐτὸν κοινῶσαι,
19 ὅτι οὐκ εἰσπορεύεται αὐτοῦ εἰς τὴν καρδίαν

[Luke 6:39]

Εἶπεν δὲ καὶ παραβολὴν αὐτοῖς
Μήτι δύναται τυφλὸς
τυφλὸν ὁδηγεῖν;
οὐχὶ ἀμφότεροι εἰς βόθυνον
ἐμπεσοῦνται; (§40)

WH mg: Mt 15:14 ὁδηγοί εἰσιν τυφλοί [τυφλῶν]

Mk 7:16 om with ℵBLΔ 2 min cop; add εἴ τις ἔχει ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω (=4:23) ADWXΘ it vg al pler

Matt 15	Mark 7
εἰς τὴν κοιλίαν χωρεῖ	ἀλλ' εἰς τὴν κοιλίαν,
καὶ εἰς ἀφεδρῶνα	καὶ εἰς τὸν ἀφεδρῶνα
ἐκβάλλεται;	ἐκπορεύεται;
	—καθαρίζων πάντα τὰ βρώ- ματα.
	20 ἔλεγεν δὲ ὅτι
18 τὰ δὲ ἐκπορευόμενα ἐκ τοῦ στόματος	Τὸ ἐκ τοῦ ἀνθρώπου ἐκπορευ- όμενον
ἐκ τῆς καρδίας ἐξέρχεται,	
κἀκεῖνα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.	ἐκεῖνο κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον·
19 ἐκ γὰρ τῆς καρδίας	21 ἔσωθεν γὰρ ἐκ τῆς καρδίας τῶν ἀνθρώπων
	οἱ διαλογισμοὶ οἱ κακοὶ
ἐξέρχονται	ἐκπορεύονται,
διαλογισμοὶ πονηροί,	
	πορνεῖαι, κλοπαί,
φόνοι, μοιχεῖαι,	φόνοι, μοιχεῖαι,
πορνεῖαι, κλοπαί,	
	22 πλεονεξίαι, πονηρίαι, δό- λος, ἀσέλγεια,
	ὀφθαλμὸς πονηρός,
ψευδομαρτυρίαι,	
βλασφημίαι.	βλασφημία,
	ὑπερηφανία, ἀφροσύνη·
20 ταῦτά ἐστιν	23 πάντα ταῦτα
	τὰ πονηρὰ ἔσωθεν ἐκπορεύεται
τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον,	καὶ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.
τὸ δὲ ἀνίπτοις χερσὶν φαγεῖν	
οὐ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.	

CHAPTER XII. THE SYROPHOENICIAN JOURNEY, §§81, 82

81. THE SYROPHOENICIAN WOMAN

Matt 15:21–28	Mark 7:24–30
Καὶ ἐξελθὼν ἐκεῖθεν	Ἐκεῖθεν δὲ ἀναστὰς
ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν	ἀπῆλθεν
εἰς τὰ μέρη Τύρου	εἰς τὰ ὅρια Τύρου
καὶ Σιδῶνος.	[καὶ Σιδῶνος].

Mk 7:19 ἐκπορεύεται: ἐκβάλλεται ℵ 5 min syr sin; ἐξέρχεται D; χωρεῖ W al pler; DLWΔΘ 5 it syr sin etc om   24 καὶ Σιδῶνος with ℵABX

Matt 15	Mark 7
	Καὶ εἰσελθὼν εἰς οἰκίαν οὐδένα ἤθελεν γνῶναι, καὶ οὐκ ἠδυ- νάσθη λαθεῖν·
22 Καὶ ἰδοὺ γυνὴ Χαναναία ἀπὸ τῶν ὁρίων ἐκείνων ἐξελθοῦσα ⸢ἔκραζεν⸣ λέγουσα	25 ἀλλ' εὐθὺς ἀκούσασα γυνὴ περὶ αὐτοῦ,
Ἐλέησόν με, κύριε ⸢υἱὸς⸣ Δαυείδ·	[Cf Mark 10:47b (§141)]
ἡ θυγάτηρ μου κακῶς δαιμονίζεται.	ἧς εἶχεν τὸ θυγάτριον αὐτῆς πνεῦμα ἀκάθαρτον,
23 ὁ δὲ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῇ λόγον. καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἠρώτουν αὐτὸν λέγοντες Ἀπόλυσον αὐτήν, ὅτι κράζει ὄπισθεν ἡμῶν. 24 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν [a]Οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ.	
25 ἡ δὲ ἐλθοῦσα προσεκύνει αὐτῷ	ἐλθοῦσα προσέπεσεν πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ·
	26 ἡ δὲ γυνὴ ἦν Ἑλληνίς, ⸢Συροφοινίκισσα⸣ τῷ γένει·
λέγουσα Κύριε, βοήθει μοι.	καὶ ἠρώτα αὐτὸν ἵνα τὸ δαιμόνιον ἐκβάλῃ ἐκ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς.
26 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν	27 καὶ ἔλεγεν αὐτῇ Ἄφες πρῶτον χορτασθῆναι τὰ τέκνα,
Οὐκ ἔστιν καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις.	οὐ γάρ ἐστιν καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων καὶ τοῖς κυναρίοις βαλεῖν.
27 ἡ δὲ εἶπεν	ἡ δὲ ἀπεκρίθη καὶ λέγει αὐτῷ
Ναί, κύριε, καὶ [γὰρ] τὰ κυνάρια	28 Ναί, κύριε, καὶ τὰ κυνάρια ὑποκάτω τῆς τραπέζης

Mt 10:6
[a] πορεύεσθε δὲ μᾶλλον
πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα
οἴκου Ἰσραήλ. (§71)

WH mg: Mt 15:22 ἔκραξεν | υἱέ   Mk 7:26 Σύρα Φοινίκισσα

Mt 15:27 γάρ: om B 1 it syr sin pesh etc   Mk 7:28 καί² with ℵBWΔΘ min pauc pesh etc; ἀλλὰ καί D 3 it; καὶ γάρ ALX it vg al pler

Matt 15	Mark 7
ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιχίων	ἐσθίουσιν ἀπὸ τῶν ψιχίων
τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης	
τῶν κυρίων αὐτῶν.	τῶν παιδίων.
28 τότε ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ	29 καὶ εἶπεν αὐτῇ
Ὦ γύναι, μεγάλη σου ἡ πίστις· γενηθήτω σοι ὡς θέλεις.	Διὰ τοῦτον τὸν λόγον ὕπαγε, ἐξελήλυθεν ἐκ τῆς θυγατρός σου τὸ δαιμόνιον. 30 καὶ ἀπελθοῦσα εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς εὗρεν
καὶ ἰάθη ἡ θυγάτηρ αὐτῆς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης.	τὸ παιδίον βεβλημένον ἐπὶ τὴν κλίνην καὶ τὸ δαιμόνιον ἐξεληλυθός.

82. THE RETURN TO THE SEA OF GALILEE

Matt 15:29–31	Mark 7:31–37
Καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν ὁ Ἰησοῦς	Κα πάλιν ἐξελθὼν
	ἐκ τῶν ὁρίων Τύρου
ἦλθεν παρὰ	ἦλθεν διὰ Σιδῶνος εἰς
τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας,	τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας ἀνὰ μέσον τῶν ὁρίων Δεκαπόλεως.
καὶ ἀναβὰς εἰς τὸ ὄρος ἐκάθητο ἐκεῖ.	
30 καὶ προσῆλθον αὐτῷ	32 Καὶ φέρουσιν αὐτῷ
ὄχλοι πολλοὶ ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν ⌜χωλούς, κυλλούς, τυφλούς,	
κωφούς,⌝ καὶ ἑτέρους πολλούς,	κωφὸν καὶ μογιλάλον,
καὶ ἔριψαν αὐτοὺς παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ,	καὶ παρακαλοῦσιν αὐτὸν ἵνα ἐπιθῇ αὐτῷ τὴν χεῖρα.
καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς·	33 καὶ ἀπολαβόμενος αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὄχλου κατ' ἰδίαν ἔβαλεν τοὺς δακτύλους αὐτοῦ εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ καὶ πτύσας ἥψατο τῆς γλώσσης αὐτοῦ, 34 καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν

WH mg: Mt 15:30 †. . . .†

Matt 15	Mark 7
	οὐρανὸν ἐστέναξεν, καὶ λέγει αὐτῷ Ἐφφαθά, ὅ ἐστιν Διανοίχθητι· 35 καὶ ἠνοίγησαν αὐτοῦ αἱ ἀκοαί, καὶ ἐλύθη ὁ δεσμὸς τῆς γλώσσης αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει ὀρθῶς· 36 καὶ διεστείλατο αὐτοῖς ἵνα μηδενὶ λέγωσιν· ὅσον δὲ αὐτοῖς διεστέλλετο, αὐτοὶ μᾶλλον περισσότερον ἐκήρυσσον.
31 ὥστε ⸂τὸν ὄχλον⸃ θαυμάσαι	37 καὶ ὑπερπερισσῶς ἐξεπλήσσοντο λέγοντες Καλῶς πάντα πεποίηκεν,
βλέποντας κωφοὺς ⸂λαλοῦντας⸃	⸆ καὶ τοὺς κωφοὺς ποιεῖ ἀκούειν καὶ ἀλάλους λαλεῖν.
⸆ καὶ χωλοὺς περιπατοῦντας καὶ τυφλοὺς βλέποντας· καὶ ⸂ἐδόξασαν⸃ τὸν θεὸν Ἰσραήλ.	

CHAPTER XIII. EVENTS AROUND THE SEA OF GALILEE, §§83–85

83. [a]THE FEEDING OF THE FOUR THOUSAND

Matt 15:32–39	Mark 8:1–10
	Ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις πάλιν πολλοῦ ὄχλου ὄντος καὶ μὴ ἐχόντων τί φάγωσιν,
Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἶπεν	προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς λέγει αὐτοῖς
Σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν ὄχλον,	2 Σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν ὄχλον
ὅτι [ἤδη] ἡμέραι τρεῖς προσμένουσίν μοι καὶ	ὅτι ἤδη ⸂ἡμέραι τρεῖς⸃ ⸂προσμένουσίν μοι⸃ καὶ

[a] Cf Mt 14:13–23*a* (§78)   [a] Cf Mk 6:30–46 (§78)   [a] Cf Lk 9:10–17 (§78)

WH mg: Mt 15:31 *τοὺς ὄχλους* | *ἀκούοντας* | *κυλλοὺς ὑγιεῖς* | *ἐδόξαζον*   Mk 7:37 *ὡς*   8:2 *ἡμέραις τρισὶν* | *προσμένουσιν*

Mt 15:31 *λαλοῦντας*: *ἀκούοντας* B 3 min; *ἀκούοντας, ἀλάλους λαλοῦντας* min pauc; *ἀκούοντας καὶ λαλοῦντας* Σ   32 *ἤδη*: om B syr sin etc   Mk 8:1 *μαθητάς* with ℵDLΔ it vg etc; *αὐτοῦ* add ABWXΘ syr sin pesh al pler   2 *ἡμέραι τρεῖς* with ℵALWXΘ al pler: *ἡμέραις τρισὶ* B: *ἡμέρας τρεῖς* Δ etc — *μοι*: om B etc

Matt 15	Mark 8
οὐκ ἔχουσιν τί φάγωσιν·	*οὐκ ἔχουσιν τί φάγωσιν·*
καὶ ἀπολῦσαι αὐτοὺς	3 *καὶ ἐὰν ἀπολύσω αὐτοὺς*
νήστεις οὐ θέλω, μή ποτε	*νήστεις εἰς οἶκον αὐτῶν,*
ἐκλυθῶσιν ἐν τῇ ὁδῷ.	*ἐκλυθήσονται ἐν τῇ ὁδῷ·*
	καί τινες αὐτῶν ἀπὸ μακρόθεν
	εἰσίν.
33 *καὶ λέγουσιν αὐτῷ*	4 *καὶ ἀπεκρίθησαν αὐτῷ*
οἱ μαθηταί	*οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὅτι*
Πόθεν ἡμῖν	*Πόθεν τούτους δυνήσεταί τις*
ἐν ἐρημίᾳ	*ὧδε*
ἄρτοι τοσοῦτοι ὥστε χορτάσαι	*χορτάσαι ἄρτων*
	ἐπ' ἐρημίας;
ὄχλον τοσοῦτον;	
34 *καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς*	5 *καὶ ἠρώτα αὐτούς*
Πόσους ἄρτους ἔχετε;	*Πόσους ἔχετε ἄρτους;*
οἱ δὲ εἶπαν Ἑπτά,	*οἱ δὲ εἶπαν Ἑπτά.*
καὶ ὀλίγα ἰχθύδια.	
35 *καὶ παραγγείλας τῷ ὄχλῳ*	6 *καὶ παραγγέλλει τῷ ὄχλῳ*
ἀναπεσεῖν ἐπὶ τὴν γῆν	*ἀναπεσεῖν ἐπὶ τῆς γῆς·*
36 *ἔλαβεν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους*	*καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους*
καὶ τοὺς ἰχθύας καὶ	
εὐχαριστήσας ἔκλασεν καὶ	*εὐχαριστήσας ἔκλασεν καὶ*
ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς	*ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ*
	ἵνα παρατιθῶσιν
οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ὄχλοις.	*καὶ παρέθηκαν τῷ ὄχλῳ.*
	7 *καὶ εἶχαν ἰχθύδια ὀλίγα·*
	καὶ εὐλογήσας αὐτὰ εἶπεν καὶ
	ταῦτα παρατιθέναι.
37 *καὶ ἔφαγον πάντες*	8 *καὶ ἔφαγον*
καὶ ἐχορτάσθησαν,	*καὶ ἐχορτάσθησαν,*
καὶ τὸ περισσεῦον τῶν κλασ-	*καὶ ἦραν περισσεύματα κλασ-*
μάτων ἦραν	*μάτων*
ἑπτὰ σφυρίδας πλήρεις.	*ἑπτὰ σφυρίδας.*
38 *οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν*	9 *ἦσαν δὲ*
⊤ *τετρακισχίλιοι ἄνδρες*	*ὡς τετρακισχίλιοι.*
[a] *χωρὶς* ⌜*γυναικῶν καὶ παιδίων*⌝.	

[a] Cf Mt 14:21*b* (§78)

WH mg: Mt 15:38 *ὡς* \| *παιδίων καὶ γυναικῶν*

Mt 15:38 *τετρακισχίλιοι*: *ὡς τετρακισχίλιοι* BΘ min etc

Matt 15	Mark 8	
39 Καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους	καὶ ἀπέλυσεν αὐτούς.	
	10 Καὶ εὐθὺς	
ἐνέβη εἰς τὸ πλοῖον,	ἐμβὰς ⸆ εἰς τὸ πλοῖον	
	μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ	
καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια Μαγαδάν.	ἦλθεν εἰς τὰ μέρη Δαλμανουθά.	

84. DEMANDING A SIGN FROM HEAVEN

Matt 16:1–12	Mark 8:11–21	[Luke 12:54–56]
Καὶ προσελθόντες [οἱ] Φαρισαῖοι καὶ Σαδδουκαῖοι	Καὶ ἐξῆλθον οἱ Φαρισαῖοι	
	καὶ ἤρξαντο συνζητεῖν αὐτῷ,	
πειράζοντες ⸀ἐπηρώτησαν⸃ αὐτὸν σημεῖον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπιδεῖξαι αὐτοῖς.	ζητοῦντες παρ' αὐτοῦ σημεῖον ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ,	
	πειράζοντες αὐτόν.	
2 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς	12 καὶ ἀναστενάξας τῷ πνεύματι αὐτοῦ	
εἶπεν αὐτοῖς	λέγει	Ἔλεγεν δὲ καὶ τοῖς ὄχλοις
[[Ὀψίας γενομένης λέγετε Εὐδία, πυρράζει γὰρ ὁ οὐρανός·		Ὅταν ἴδητε νεφέλην ἀνατέλλουσαν ἐπὶ δυσμῶν, εὐθέως λέγετε ὅτι Ὄμβρος ἔρχεται,
		καὶ γίνεται οὕτως·
3 καὶ πρωΐ Σήμερον χειμών, πυρράζει γὰρ στυγνάζων ὁ οὐρανός.		55 καὶ ὅταν νότον πνέοντα, λέγετε ὅτι Καύσων ἔσται,
		καὶ γίνεται.
		56 ὑποκριταί,
τὸ μὲν πρόσωπον τοῦ οὐρανοῦ γινώσκετε διακρίνειν, τὰ δὲ σημεῖα τῶν καιρῶν οὐ δύνασθε.]]		τὸ πρόσωπον τῆς γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ οἴδατε δοκιμάζειν, τὸν ⸀καιρὸν δὲ⸃ τοῦτον πῶς οὐκ οἴδατε δοκιμάζειν; (§117)

WH mg: Mt 16:1 ἐπηρώτων Mk 8:10 αὐτὸς

Mt 16:1 οἱ: om min pauc Or 2, 3 Ὀψίας . . . . δύνασθε with CDLW (om ὁ οὐρανός· . . . . πυρράζει γάρ) ΘΣ it vg pesh cop al pler; ℵBX min syr sin cur etc om

MATT 16	[MATT 12:39b]	MARK 8	[LUKE 11:29b]
4 Γενεὰ πονηρὰ	Γενεὰ πονηρὰ	Τί ἡ γενεὰ αὕτη	Ἡ γενεὰ αὕτη γενεὰ πονηρά ἐστιν·
καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ,	καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ,	ζητεῖ σημεῖον;	σημεῖον ζητεῖ,
		ἀμὴν λέγω[T],	
καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ	καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ	εἰ δοθήσεται τῇ γενεᾷ ταύτῃ σημεῖον.	καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ
εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ.	εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου. (§50)		εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ. (§107)
καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς ἀπῆλθεν.		καὶ ἀφεὶς αὐτοὺς πάλιν ἐμβὰς ἀπῆλθεν εἰς τὸ πέραν.	
5 Καὶ ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ εἰς τὸ πέραν ἐπελάθοντο ˹ἄρτους λαβεῖν˺.		14 Καὶ ἐπελάθοντο λαβεῖν ἄρτους, καὶ εἰ μὴ ἕνα ἄρτον οὐκ εἶχον μεθ' ἑαυτῶν ἐν τῷ πλοίῳ.	
			[LUKE 12:1b]
6 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς		15 καὶ διεστέλλετο αὐτοῖς λέγων	ἤρξατο λέγειν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ πρῶτον
Ὁρᾶτε καὶ προσέχετε ἀπὸ τῆς ζύμης		Ὁρᾶτε, βλέπετε ἀπὸ τῆς ζύμης	Προσέχετε ἑαυτοῖς ἀπὸ τῆς ζύμης, ἥτις ἐστὶν ὑπόκρισις,
τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων.		τῶν Φαρισαίων καὶ τῆς ζύμης Ἡρῴδου.	τῶν Φαρισαίων. (§111)
7 οἱ δὲ διελογίζοντο ἐν ἑαυτοῖς λέγοντες ὅτι Ἄρτους οὐκ ἐλάβομεν.		16 καὶ διελογίζοντο πρὸς ἀλλήλους ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχουσιν.	
8 γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν Τί διαλογίζεσθε ἐν ἑαυτοῖς, ὀλιγόπιστοι, ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχετε;		17 καὶ γνοὺς λέγει αὐτοῖς Τί διαλογίζεσθε ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχετε;	
9 οὔπω νοεῖτε,		οὔπω νοεῖτε οὐδὲ συνίετε;	

WH mg: Mt 16:5 λαβεῖν ἄρτους Mk 8:12 ὑμῖν

Mt 16:4 σημ. ἐπιζητεῖ: B σημ. αἰτεῖ: D ζητεῖ σημεῖον: Θ σημῖον ζητῖ Mk 8:17 γνοὺς with BΔ cop etc; ℵACDWXΘ 6 it syr sin al pler add ὁ Ἰησοῦς

MATT 16	MARK 8	
	πεπωρωμένην ἔχετε τὴν καρδίαν ὑμῶν; 18 [1]*"ὀφθαλμοὺς ἔχοντες οὐ βλέπετε* *καὶ ὦτα ἔχοντες οὐκ ἀκούετε;"*	
οὐδὲ μνημονεύετε *τοὺς πέντε ἄρτους* *τῶν πεντακισχιλίων* *καὶ πόσους κοφίνους* *ἐλάβετε;*	19 *καὶ οὐ μνημονεύετε ὅτε* *τοὺς πέντε ἄρτους ἔκλασα* *εἰς τοὺς πεντακισχιλίους,* *πόσους κοφίνους* *κλασμάτων πλήρεις ἤρατε;* *λέγουσιν αὐτῷ Δώδεκα.*	
10 *οὐδὲ τοὺς ἑπτὰ ἄρτους* *τῶν τετρακισχιλίων* *καὶ πόσας σφυρίδας ἐλάβετε;*	20 *ὅτε* ⸆ *τοὺς ἑπτὰ* *εἰς τοὺς τετρακισχιλίους,* *πόσων σφυρίδων πληρώματα* *κλασμάτων ἤρατε;* *καὶ λέγουσιν αὐτῷ Ἑπτά.*	
11 *πῶς οὐ νοεῖτε* *ὅτι οὐ περὶ ἄρτων εἶπον ὑμῖν;* *προσέχετε δὲ ἀπὸ τῆς ζύμης* *τῶν Φαρισαίων* *καὶ Σαδδουκαίων.*	21 *καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς* *Οὔπω συνίετε;* [Cf v 15 above]	[Cf Luke 12:1*b* above]
12 *τότε συνῆκαν ὅτι οὐκ εἶπεν προσέχειν ἀπὸ τῆς ζύμης [τῶν ἄρτων] ἀλλὰ ἀπὸ τῆς διδαχῆς τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων.*		[Cf Luke 12:1*b* above]

85. THE BLIND MAN OF BETHSAIDA

MARK 8:22–26

Καὶ ἔρχονται εἰς Βηθσαϊδάν. Καὶ φέρουσιν αὐτῷ τυφλὸν καὶ παρακαλοῦσιν αὐτὸν ἵνα αὐτοῦ ἅψηται. 23 *καὶ ἐπιλαβόμενος τῆς χειρὸς τοῦ τυφλοῦ ἐξήνεγκεν αὐτὸν ἔξω τῆς κώμης, καὶ πτύσας εἰς τὰ ὄμματα αὐτοῦ, ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτῷ, ἐπηρώτα* ⌜*αὐτόν Εἴ τι βλέπεις;*⌝ 24 *καὶ ἀναβλέψας ἔλεγεν Βλέπω τοὺς ἀνθρώπους ὅτι ὡς δένδρα ὁρῶ περιπατοῦντας.* 25 *εἶτα πάλιν ἔθηκεν τὰς χεῖρας ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, καὶ διέβλεψεν, καὶ ἀπεκατέστη, καὶ ἐνέβλεπεν* ⌜*τηλαυγῶς*⌝ *ἅπαντα.* 26 *καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς οἶκον αὐτοῦ λέγων Μηδὲ εἰς τὴν κώμην εἰσέλθῃς.*

---

[1] Jer 5:21; Ezek 12:2

WH mg: Mk 8:20 *καί* 23 *αὐτὸν εἴ τι βλέπει.* 25 *δηλαυγῶς*

Mk 8:19 *πόσους* with ABLWX al pler; *καὶ πόσους* ℵCDMΔΘ etc 21 *οὔπω* with ℵCLΔ etc; *πῶς οὔπω* ADWXΘ it pesh etc; *πῶς οὐ* B min 3 it cop etc; *πῶς οὖν οὔπω* min pauc etc — *συνίετε*: B *νοεῖτε*: D *συννοεῖτε*

CHAPTER XIV. JOURNEY TO CAESAREA PHILIPPI, §§86–91

86. PETER'S CONFESSION

MATT 16:13–20	MARK 8:27–30	LUKE 9:18–21
		Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν προσευχόμενον κατὰ μόνας
Ἐλθὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς	Καὶ ἐξῆλθεν ὁ Ἰησοῦς	
	καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ	⸢συνῆσαν⸣ αὐτῷ οἱ μαθηταί,
εἰς τὰ μέρη	εἰς τὰς κώμας	
Καισαρίας τῆς Φιλίππου	Καισαρίας τῆς Φιλίππου·	
ἠρώτα	καὶ ἐν τῇ ὁδῷ ἐπηρώτα	καὶ ἐπηρώτησεν αὐτοὺς
τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ	τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ	
λέγων	λέγων αὐτοῖς	λέγων
Τίνα λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι	Τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι	Τίνα με οἱ ὄχλοι λέγουσιν
εἶναι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου;	εἶναι;	εἶναι;
14 οἱ δὲ εἶπαν	28 οἱ δὲ εἶπαν αὐτῷ λέγοντες	19 οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπαν
Οἱ μὲν	ὅτι	
Ἰωάνην τὸν βαπτιστήν,	Ἰωάνην τὸν βαπτιστήν,	Ἰωάνην τὸν βαπτιστήν,
ἄλλοι δὲ Ἠλείαν,	καὶ ἄλλοι Ἠλείαν,	ἄλλοι δὲ Ἠλείαν,
ἕτεροι δὲ Ἰερεμίαν ἢ	ἄλλοι δὲ ὅτι	ἄλλοι δὲ ὅτι
ἕνα τῶν προφητῶν.	εἷς τῶν προφητῶν.	προφήτης τις τῶν ἀρχαίων ἀνέστη.
15 λέγει αὐτοῖς	29 καὶ αὐτὸς ἐπηρώτα αὐτούς	20 εἶπεν δὲ αὐτοῖς
Ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι;	Ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι;	Ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι
16 ἀποκριθεὶς δὲ Σίμων Πέτρος	ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος	Πέτρος δὲ ἀποκριθεὶς
εἶπεν	λέγει αὐτῷ	εἶπεν
Σὺ εἶ ὁ χριστὸς	Σὺ εἶ ὁ χριστός.	Τὸν χριστὸν
ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος.		τοῦ θεοῦ.
17 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ Μακάριος εἶ, Σίμων Βαριωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέν σοι ἀλλ' ὁ πατήρ μου ὁ ἐν [τοῖς] οὐρανοῖς· 18 κἀγὼ δέ σοι λέγω ὅτι σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς· 19 δώσω σοι τὰς κλεῖδας τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν,		

WH mg: Lk 9:18 συνήντησαν

Mt 16:13 τίνα with ℵB vg cop etc; CDLWXΘ it syr sin cur al pler add με (CW after λέγουσιν)

MATT 16	MARK 8	LUKE 9
[a]καὶ ὃ ἐὰν δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς		
ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς,		
καὶ ὃ ἐὰν λύσῃς ἐπὶ τῆς γῆς		
ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς.		
20 Τότε ⌜ἐπετίμησεν⌝ τοῖς μαθηταῖς	30 καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς	21 ὁ δὲ ἐπιτιμήσας αὐτοῖς παρήγγειλεν
ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν	ἵνα μηδενὶ λέγωσιν	μηδενὶ λέγειν
ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ χριστός.	περὶ αὐτοῦ.	τοῦτο,

87. JESUS FORETELLS HIS DEATH

MATT 16:21–28	MARK 8:31—9:1	LUKE 9:22–27
[b]ΑΠΟ ΤΟΤΕ ἤρξατο Ἰησοῦς Χριστὸς	[b]Καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς	εἰπὼν
δεικνύειν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ		
ὅτι δεῖ αὐτὸν	ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου	ὅτι [b]Δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου
εἰς Ἱεροσόλυμα ἀπελθεῖν καὶ		
πολλὰ παθεῖν	πολλὰ παθεῖν	πολλὰ παθεῖν
	καὶ ἀποδοκιμασθῆναι	καὶ ἀποδοκιμασθῆναι
ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων	ὑπὸ τῶν πρεσβυτέρων	ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων
καὶ ἀρχιερέων	καὶ τῶν ἀρχιερέων	καὶ ἀρχιερέων
καὶ γραμματέων	καὶ τῶν γραμματέων	καὶ γραμματέων
καὶ ἀποκτανθῆναι	καὶ ἀποκτανθῆναι	καὶ ἀποκτανθῆναι
καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ	καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας	καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ
ἐγερθῆναι.	ἀναστῆναι·	⌜ἐγερθῆναι⌝.

Mt 18:18

[a] Ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
ὅσα ἐὰν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς
ἔσται δεδεμένα ἐν οὐρανῷ
καὶ ὅσα ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς
ἔσται λελυμένα ἐν οὐρανῷ. (§97)

Lk 17:25

[b] πρῶτον δὲ δεῖ αὐτὸν
πολλὰ παθεῖν
καὶ ἀποδοκιμασθῆναι
ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης. (§133)

[b] Cf Mt 17:22, 23 (§90); 20:18 (§139)

[b] Cf Mk 9:31 (§90); 10:33, 34 (§139)

Cf also Lk 9:44 (§90); 18:31–33 (§139)

WH mg: Mt 16:20 διεστείλατο Lk 9:22 ἀναστῆναι

Mk 8:31 μετὰ τρεῖς ἡμέρας: τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ W min 2 it syr sin pesh etc Lk 9:22 τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ: D 7 it syr sin etc μεθ' ἡμέρας τρεῖς

MATT 16	MARK 8	LUKE 9
	32 καὶ παρρησίᾳ τὸν λόγον ἐλάλει.	
22 καὶ προσλαβόμενος αὐτὸν ὁ Πέτρος	καὶ προσλαβόμενος ὁ Πέτρος αὐτὸν	
⸢ἤρξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ λέγων⸣ Ἵλεώς σοι, κύριε· οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο.	ἤρξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ.	
23 ὁ δὲ στραφεὶς	33 ὁ δὲ ἐπιστραφεὶς καὶ ἰδὼν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ	
εἶπεν τῷ Πέτρῳ	ἐπετίμησεν Πέτρῳ καὶ λέγει	
Ὕπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ· σκάνδαλον εἶ ἐμοῦ,	Ὕπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ,	
ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων.	ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων.	
24 Τότε [ὁ] Ἰησοῦς	34 Καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ	23 Ἔλεγεν δὲ πρὸς πάντας
εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ	εἶπεν αὐτοῖς	
[a]Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν,	[a]Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν,	[a]Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἔρχεσθαι,
ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν	ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν	⸢ἀρνησάσθω⸣ ἑαυτὸν
καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ	καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ	καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καθ' ἡμέραν,
καὶ ἀκολουθείτω μοι.	καὶ ἀκολουθείτω μοι.	καὶ ἀκολουθείτω μοι.
25 [b]ὃς γὰρ ἐὰν θέλῃ	35 [b]ὃς γὰρ ἐὰν θέλῃ	24 [b]ὃς γὰρ ἂν θέλῃ
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι	τὴν ⸢ἑαυτοῦ ψυχὴν⸣ σῶσαι	τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι,
ἀπολέσει αὐτήν·	ἀπολέσει αὐτήν·	ἀπολέσει αὐτήν·

Mt 10:38

[a] *καὶ ὃς οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ*
καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου,
οὐκ ἔστιν μου ἄξιος. (§74)

Mt 10:39*a*

[b] *ὁ εὑρὼν*
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
ἀπολέσει αὐτήν,

Lk 14:27

[a] *ὅστις οὐ βαστάζει τὸν σταυρὸν ἑαυτοῦ*
καὶ ἔρχεται ὀπίσω μου,
οὐ δύναται εἶναί μου μαθητής. (§124)

Lk 17:33*a*

[b] *ὃς ἐὰν ζητήσῃ*
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ περιποιήσασθαι
ἀπολέσει αὐτήν,

WH mg: Mt 16:22 λέγει αὐτῷ ἐπιτιμῶν   Mk 8:35 ψυχὴν αὐτοῦ   Lk 9:23 ἀπαρνησάσθω

Mk 8:34 ἐλθεῖν with ℵBL 4 it pesh etc; ἀκολουθεῖν CDWXΘ it vg al pler; ἐλθεῖν καὶ ἀκολουθῖν Δ   35 ἑαυτοῦ ψυχὴν with B Or; ψυχὴν αὐτοῦ ℵACDLWXΔΘ al pler   Lk 9:23 ἀρνησάσθω with ℵADLΘ etc; ἀπαρνησάσθω BCRWX al pler — καθ' ἡμέραν with ℵABLRWΘ sah cop syr cur pesh; CDXΔ 7 it syr sin sah al pler om

Matt 16	Mark 8	Luke 9
[a]ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ	[a]ὃς δ' ἂν ἀπολέσει	[a]ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ	τὴν ψυχὴν αὐτοῦ	τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
ἕνεκεν ἐμοῦ	ἕνεκεν [ἐμοῦ	ἕνεκεν ἐμοῦ,
	καὶ] τοῦ εὐαγγελίου	
εὑρήσει αὐτήν.	σώσει αὐτήν.	οὗτος σώσει αὐτήν.
26 τί γὰρ ὠφεληθήσεται	36 τί γὰρ ⌜ὠφελεῖ	25 τί γὰρ ⌜ὠφελεῖται⌝
ἄνθρωπος	ἄνθρωπον⌝	ἄνθρωπος
ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ	κερδῆσαι τὸν κόσμον ὅλον	κερδήσας τὸν κόσμον ὅλον
τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ;	καὶ ζημιωθῆναι τὴν ψυχὴν	ἑαυτὸν δὲ ἀπολέσας ἢ ζημιω-
	αὐτοῦ;	θείς;
ἢ τί δώσει ἄνθρωπος	37 τί γὰρ δοῖ ἄνθρωπος	
ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ;	ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ;	
	38 [b]ὃς γὰρ ἐὰν ἐπαισχυνθῇ με	26 [b]ὃς γὰρ ἂν ἐπαισχυνθῇ με
	καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους	καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους,
	ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ μοιχαλίδι	
	καὶ ἁμαρτωλῷ,	
27 μέλλει γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ	καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου	τοῦτον ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
ἀνθρώπου		
	ἐπαισχυνθήσεται αὐτὸν	ἐπαισχυνθήσεται,
ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ	ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ	ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ
τοῦ πατρὸς αὐτοῦ	τοῦ πατρὸς αὐτοῦ	αὐτοῦ καὶ τοῦ πατρὸς
μετὰ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ,	μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν ἁγίων.	καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων.
καὶ τότε [1]"ἀποδώσει ἑκάστῳ		
κατὰ τὴν πρᾶξιν αὐτοῦ."		

Mt 10:39b	Lk 17:33b
[a] καὶ ὁ ἀπολέσας	[a] ὃς δ' ἂν ἀπολέσει
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ	
ἕνεκεν ἐμοῦ	
εὑρήσει αὐτήν. (§74)	ζωογονήσει αὐτήν. (§133)

Mt 10:33	Lk 12:9
[b] ὅστις ⌜δὲ⌝ ἀρνήσηταί με	[b] ὁ δὲ ἀρνησάμενός με
ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων,	ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων
ἀρνήσομαι κἀγὼ αὐτὸν	ἀπαρνηθήσεται
ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου	ἐνώπιον
τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. (§73)	τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ. (§111)

[1] Ps 62(61):12; Prov 24:12

WH mg: Mk 8:36 ὠφελήσει τὸν ἄνθρωπον Lk 9:25 ὠφελεῖ

Mt 16:26 ὠφεληθήσεται with ℵBLΘ 8 min sah cop etc; ὠφελεῖται CDWXΔ it vg al pler Mk 8:35 ἐμοῦ καί: D 4 it etc om 36 ὠφελεῖ with ℵBLW 3 it syr sin pesh etc; ὠφελήσει ACDXΔΘ it vg al pler — ἄνθρωπον with BKS etc; τὸν ἄνθρωπον AC*DWΘ etc; ἄνθρωπος ℵ*LXΔ etc — κερδῆσαι . . . . ζημιωθῆναι with ℵBL; ἐὰν κερδήσῃ . . . . ζημιωθῇ ACDWXΔΘ al pler Lk 9:25 ὠφελεῖται: ὠφελεῖ ℵCD — ἄνθρωπος: D* ἄνθρωπον

Matt 16	Mark 9	Luke 9
	1 καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς	
28 ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι	Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι	27 Λέγω δὲ ὑμῖν ἀληθῶς,
εἰσίν τινες τῶν ὧδε ἑστώτων	εἰσίν τινες ὧδε τῶν ἑστηκότων	εἰσίν τινες τῶν αὐτοῦ ἑστηκότων
οἵτινες οὐ μὴ γεύσωνται θανάτου	οἵτινες οὐ μὴ γεύσωνται θανάτου	οἳ οὐ μὴ γεύσωνται θανάτου
ἕως ἂν ἴδωσιν	ἕως ἂν ἴδωσιν	ἕως ἂν ἴδωσιν
τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου	τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ	τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ.
ἐρχόμενον ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ.	ἐληλυθυῖαν ἐν δυνάμει.	

88. THE TRANSFIGURATION

Matt 17:1–13	Mark 9:2–13	Luke 9:28–36
		Ἐγένετο δὲ μετὰ τοὺς λόγους τούτους
Καὶ μεθ' ἡμέρας ἓξ	Καὶ μετὰ ἡμέρας ἓξ	ὡσεὶ ἡμέραι ὀκτὼ [T]
παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς	παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς	παραλαβὼν
τὸν Πέτρον	τὸν Πέτρον	Πέτρον
καὶ [T] Ἰάκωβον καὶ Ἰωάνην	καὶ τὸν Ἰάκωβον καὶ [T] Ἰωάνην,	καὶ Ἰωάνην καὶ Ἰάκωβον
τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ,		
καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν.	καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν μόνους.	ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι.
		29 καὶ ἐγένετο ἐν τῷ προσεύχεσθαι αὐτὸν
2 καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν,	καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν,	τὸ εἶδος τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἕτερον
καὶ ἔλαμψεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος,		
τὰ δὲ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο λευκὰ ὡς τὸ φῶς.	3 καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο στίλβοντα λευκὰ λίαν	καὶ ὁ ἱματισμὸς αὐτοῦ λευκὸς ἐξαστράπτων.
	οἷα γναφεὺς ἐπὶ τῆς γῆς οὐ δύναται οὕτως λευκᾶναι.	
3 καὶ ἰδοὺ	4 καὶ	30 καὶ ἰδοὺ
ὤφθη αὐτοῖς	ὤφθη αὐτοῖς	
		ἄνδρες δύο συνελάλουν αὐτῷ, οἵτινες ἦσαν
Μωυσῆς καὶ Ἠλείας	Ἠλείας σὺν Μωυσεῖ,	Μωυσῆς καὶ Ἠλείας,
συνλαλοῦντες μετ' αὐτοῦ.	καὶ ἦσαν συνλαλοῦντες τῷ Ἰησοῦ.	

WH mg: Mt 17:1 τὸν   Mk 9:2 τὸν   Lk 9:28 καὶ

Mk 9:3 οἷα . . . . λευκᾶναι: X 2 it syr sin om; D pesh ὡς οὐ δύναταί τις λευκᾶναι ἐπὶ τῆς γῆς

Matt 17	Mark 9	Luke 9
		31 οἳ ὀφθέντες ἐν δόξῃ ἔλεγον τὴν ἔξοδον αὐτοῦ ἣν ἤμελλεν πληροῦν ἐν Ἰερου- σαλήμ. 32 ὁ δὲ Πέτρος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἦσαν βεβαρημένοι ὕπνῳ· διαγρηγορήσαντες δὲ εἶδαν τὴν δόξαν αὐτοῦ καὶ τοὺς δύο ἄνδρας τοὺς συνε- στῶτας αὐτῷ. 33 καὶ ἐγένετο ἐν τῷ διαχωρί- ζεσθαι αὐτοὺς ἀπ' αὐτοῦ
4 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν τῷ Ἰησοῦ Κύριε, καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι· εἰ θέλεις, ποιήσω ὧδε ⌈τρεῖς σκηνάς⌉, σοὶ μίαν καὶ Μωυσεῖ μίαν καὶ Ἠλείᾳ μίαν.	5 καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος λέγει τῷ Ἰησοῦ Ῥαββεί, καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι, καὶ ποιήσωμεν τρεῖς σκηνάς, σοὶ μίαν καὶ Μωυσεῖ μίαν καὶ Ἠλείᾳ μίαν.	εἶπεν ὁ Πέτρος πρὸς τὸν Ἰησοῦν Ἐπιστάτα, καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι, καὶ ποιήσωμεν σκηνὰς τρεῖς, μίαν σοὶ καὶ μίαν Μωυσεῖ καὶ μίαν Ἠλείᾳ,
[Cf v 6b below]	6 οὐ γὰρ ᾔδει τί ἀποκριθῇ, ἔκφοβοι γὰρ ἐγένοντο.	μὴ εἰδὼς ὃ λέγει. [Cf v 34b below]
5 ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος ἰδοὺ νεφέλη φωτινὴ ἐπεσκίασεν αὐτούς, [Cf v 6b below]	7 καὶ ἐγένετο νεφέλη ἐπισκιάζουσα αὐτοῖς, [Cf v 6b above]	34 ταῦτα δὲ αὐτοῦ λέγοντος ἐγένετο νεφέλη καὶ ἐπεσκίαζεν αὐτούς· ἐφοβήθησαν δὲ ἐν τῷ εἰσελθεῖν αὐτοὺς εἰς τὴν νεφέλην.
καὶ ἰδοὺ φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης λέγουσα [a]Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα· ἀκούετε αὐτοῦ.	καὶ ἐγένετο φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης [a]Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἀκούετε αὐτοῦ.	35 καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῆς νεφέλης λέγουσα [a]Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἐκλελεγμένος, αὐτοῦ ἀκούετε.
6 καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ ἔπεσαν ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν καὶ ἐφοβήθησαν σφόδρα. 7 καὶ προσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ ἁψάμενος αὐτῶν εἶπεν Ἐγέρθητε καὶ μὴ φοβεῖσθε.	[Cf v 6b above]	[Cf v 34b above]

[a] Cf Mt 3:17 (§18) [a] Cf Mk 1:11 (§18) [a] Cf Lk 3:22 (§18)

WH mg: Mt 17:4 σκηνὰς τρεῖς

Lk 9:35 ἐκλελεγμένος with ℵBLΞ 3 it syr sin sah cop etc; ἐκλεκτός Θ; ἀγαπητός ACDRWX 5 it vg syr cur pesh etc; D etc add ἐν ᾧ ηὐδόκησα

MATT 17	MARK 9	LUKE 9
8 *ἐπάραντες δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν*	8 *καὶ ἐξάπινα περιβλεψάμενοι*	36 *καὶ ἐν τῷ γενέσθαι τὴν φωνὴν*
οὐδένα εἶδον	*οὐκέτι οὐδένα εἶδον ⸢μεθ' ἑαυτῶν*	*εὑρέθη*
εἰ μὴ ⸢αὐτὸν⸣ Ἰησοῦν μόνον.	*εἰ μὴ τὸν Ἰησοῦν μόνον⸣.*	*Ἰησοῦς μόνος.*
9 *Καὶ καταβαινόντων αὐτῶν*	9 *Καὶ καταβαινόντων αὐτῶν*	
ἐκ τοῦ ὄρους	*⸢ἐκ⸣ τοῦ ὄρους*	
ἐνετείλατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς λέγων	*διεστείλατο αὐτοῖς ἵνα*	
Μηδενὶ εἴπητε τὸ ὅραμα	*μηδενὶ ἃ εἶδον διηγήσωνται,*	
ἕως οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου	*εἰ μὴ ὅταν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου*	
ἐκ νεκρῶν ⸢ἐγερθῇ⸣.	*ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ.*	
	10 *καὶ τὸν λόγον ἐκράτησαν*	*καὶ αὐτοὶ ἐσίγησαν καὶ οὐδενὶ*
	πρὸς ἑαυτοὺς	*ἀπήγγειλαν ἐν ἐκείναις ταῖς*
		ἡμέραις οὐδὲν ὧν ἑώρακαν.
	συνζητοῦντες τί ἐστιν τὸ ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι.	
10 *Καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ λέγοντες*	11 *καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν λέγοντες*	
Τί οὖν οἱ γραμματεῖς λέγουσιν	*Ὅτι λέγουσιν οἱ γραμματεῖς*	
ὅτι Ἠλείαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον;	*ὅτι Ἠλείαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον;*	
11 *ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν*	12 *ὁ δὲ ἔφη αὐτοῖς*	
[1] *"Ἠλείας" μὲν ἔρχεται καὶ*	[1] *"Ἠλείας" μὲν ἐλθὼν πρῶτον*	
"ἀποκαταστήσει" πάντα·	*"ἀποκατιστάνει" πάντα,*	
[Cf v 12*b* below]	*καὶ πῶς γέγραπται ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἵνα πολλὰ πάθῃ καὶ ἐξουδενηθῇ;*	
12 *λέγω δὲ ὑμῖν*	13 *ἀλλὰ λέγω ὑμῖν*	
ὅτι Ἠλείας ἤδη ἦλθεν,	*ὅτι καὶ Ἠλείας ἐλήλυθεν,*	
καὶ οὐκ ἐπέγνωσαν αὐτὸν		
ἀλλὰ ἐποίησαν ἐν αὐτῷ	*καὶ ἐποίησαν αὐτῷ*	
ὅσα ἠθέλησαν·	*ὅσα ἤθελον,*	
οὕτως καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει πάσχειν ὑπ' αὐτῶν.	[Cf v 12*b* above]	
	καθὼς γέγραπται ἐπ' αὐτόν.	
13 *τότε συνῆκαν οἱ μαθηταὶ ὅτι περὶ Ἰωάνου τοῦ βαπτιστοῦ εἶπεν αὐτοῖς.*		

[1] Mal 4:5 f (3:23 f)

WH mg: Mt 17:8 *τὸν* 9 *ἀναστῇ* Mk 9:8 *ἀλλὰ τὸν Ἰησοῦν μόνον μεθ' ἑαυτῶν* 9 *ἀπὸ*

Mt 17:8 *αὐτὸν Ἰησοῦν μόνον* with BΘ; W om *αὐτόν*; *Ἰησοῦν αὐτὸν μόνον* ℵ; *μόνον τὸν Ἰησοῦν* D it vg; *τὸν Ἰησοῦν μόνον* al 9 *ἐγερθῇ* with BD; *ἀναστῇ* ℵCWΘ al pler Mk 9:11 *οἱ γραμματεῖς* with ABCDWX ΔΘ al pler; *οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ γρ.* ℵL 4 it vg

89. THE EPILEPTIC BOY

MATT 17:14–20	MARK 9:14–29	LUKE 9:37–43a
		Ἐγένετο δὲ τῇ ἑξῆς ἡμέρᾳ
Καὶ ἐλθόντων	Καὶ ἐλθόντες	κατελθόντων αὐτῶν
	πρὸς τοὺς μαθητὰς	ἀπὸ τοῦ ὄρους
πρὸς τὸν ὄχλον	εἶδαν ὄχλον πολὺν περὶ αὐτοὺς καὶ γραμματεῖς συνζητοῦντας πρὸς αὐτούς. 15 καὶ εὐθὺς πᾶς ὁ ὄχλος ἰδόντες αὐτὸν ἐξεθαμβήθησαν, καὶ προστρέχοντες ἠσπάζοντο αὐτόν. 16 καὶ ἐπηρώτησεν αὐτούς Τί συνζητεῖτε πρὸς αὐτούς;	συνήντησεν αὐτῷ ὄχλος πολύς.
προσῆλθεν αὐτῷ ἄνθρωπος γονυπετῶν αὐτὸν καὶ λέγων	17 καὶ ἀπεκρίθη αὐτῷ εἷς ἐκ τοῦ ὄχλου	38 καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ἀπὸ τοῦ ὄχλου ἐβόησεν λέγων
15 Κύριε, ἐλέησόν	Διδάσκαλε, ἤνεγκα	Διδάσκαλε, δέομαί σου ἐπιβλέψαι
μου τὸν υἱόν,	τὸν υἱόν μου πρὸς σέ,	ἐπὶ τὸν υἱόν μου,
		ὅτι μονογενής μοί ἐστιν,
ὅτι σεληνιάζεται καὶ κακῶς ⌜ἔχει⌝,	ἔχοντα πνεῦμα ἄλαλον·	39 καὶ ἰδοὺ πνεῦμα λαμβάνει αὐτόν,
		καὶ ἐξέφνης κράζει, καὶ
	18 καὶ ὅπου ἐὰν αὐτὸν καταλάβῃ	
	ῥήσσει αὐτόν,	σπαράσσει αὐτὸν
	καὶ ἀφρίζει καὶ τρίζει τοὺς ὀδόντας καὶ ξηραίνεται·	μετὰ ἀφροῦ
		καὶ μόλις ἀποχωρεῖ ἀπ' αὐτοῦ συντρῖβον αὐτόν·
πολλάκις γὰρ πίπτει εἰς τὸ πῦρ καὶ πολλάκις εἰς τὸ ὕδωρ·	[Cf v 22 below]	
16 καὶ προσήνεγκα αὐτὸν τοῖς μαθηταῖς σου,	καὶ εἶπα τοῖς μαθηταῖς σου ἵνα αὐτὸ ἐκβάλωσιν,	40 καὶ ἐδεήθην τῶν μαθητῶν σου ἵνα ἐκβάλωσιν αὐτό,
καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν αὐτὸν θεραπεῦσαι.	καὶ οὐκ ἴσχυσαν.	καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν.
17 ⌜ἀποκριθεὶς δὲ⌝ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν	19 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτοῖς λέγει	41 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν
Ὦ γενεὰ ἄπιστος	Ὦ γενεὰ ἄπιστος,	Ὦ γενεὰ ἄπιστος
καὶ διεστραμμένη,		καὶ διεστραμμένη,

WH mg: Mt 17:15 πάσχει   17 [τότε] ἀποκριθεὶς

Matt 17	Mark 9	Luke 9
ἕως πότε μεθ' ὑμῶν ἔσομαι; ἕως πότε ἀνέξομαι ὑμῶν; φέρετέ μοι αὐτὸν ὧδε.	ἕως πότε πρὸς ὑμᾶς ἔσομαι; ἕως πότε ἀνέξομαι ὑμῶν; φέρετε αὐτὸν πρός με.	ἕως πότε ἔσομαι πρὸς ὑμᾶς καὶ ἀνέξομαι ὑμῶν; προσάγαγε ὧδε τὸν υἱόν σου.
	20 καὶ ἤνεγκαν αὐτὸν πρὸς αὐτόν.	
	καὶ ἰδὼν αὐτὸν τὸ πνεῦμα εὐθὺς συνεσπάραξεν αὐτόν,	42 ἔτι δὲ προσερχομένου αὐτοῦ ἔρρηξεν αὐτὸν τὸ δαιμόνιον καὶ συνεσπάραξεν·
	καὶ πεσὼν ἐπὶ τῆς γῆς ἐκυλίετο ἀφρίζων. 21 καὶ ἐπηρώτησεν τὸν πατέρα αὐτοῦ Πόσος χρόνος ἐστὶν ὡς τοῦτο γέγονεν αὐτῷ; 22 ὁ δὲ εἶπεν Ἐκ παιδιόθεν·	
[Cf v 15*b* above]	καὶ πολλάκις καὶ εἰς πῦρ αὐτὸν ἔβαλεν καὶ εἰς ὕδατα ἵνα ἀπολέσῃ αὐτόν· ἀλλ' εἴ τι δύνῃ, βοήθησον ἡμῖν σπλαγχνισθεὶς ἐφ' ἡμᾶς. 23 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ ⌜Τό⌝ Εἰ δύνῃ, πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι. 24 εὐθὺς κράξας ὁ πατὴρ τοῦ παιδίου ἔλεγεν Πιστεύω· βοήθει μου τῇ ἀπιστίᾳ. 25 ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἐπισυντρέχει ὄχλος	
18 καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς,	ἐπετίμησεν τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ λέγων αὐτῷ Τὸ ἄλαλον καὶ κωφὸν πνεῦμα, ἐγὼ ἐπιτάσσω σοι, ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ καὶ μηκέτι εἰσέλθῃς εἰς αὐτόν.	ἐπετίμησεν δὲ ὁ Ἰησοῦς τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ,
καὶ ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ τὸ δαιμόνιον·	26 καὶ κράξας καὶ πολλὰ σπαράξας ἐξῆλθεν· καὶ ἐγένετο ὡσεὶ νεκρὸς ὥστε τοὺς πολλοὺς λέγειν ὅτι ἀπέθανεν. 27 ὁ δὲ Ἰησοῦς κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτοῦ	

WH mg: Mk 9:23 *τό*

Matt 17	Mark 9	Luke 9
καὶ ἐθεραπεύθη ὁ παῖς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης.	ἤγειρεν αὐτόν, καὶ ἀνέστη.	καὶ ἰάσατο τὸν παῖδα
		καὶ ἀπέδωκεν αὐτὸν τῷ πατρὶ αὐτοῦ.
		43 ἐξεπλήσσοντο δὲ πάντες ἐπὶ τῇ μεγαλειότητι τοῦ θεοῦ.
19 Τότε προσελθόντες	28 καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς οἶκον	
οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ	οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ	
κατ' ἰδίαν εἶπαν	κατ' ἰδίαν ἐπηρώτων αὐτόν	
Διὰ τί ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν	Ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν	
ἐκβαλεῖν αὐτό;	ἐκβαλεῖν αὐτό;	
		[Luke 17:6]
20 [a]ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς		[a]εἶπεν δὲ ὁ κύριος
Διὰ τὴν ὀλιγοπιστίαν ὑμῶν·		
ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν,		
ἐὰν ἔχητε πίστιν		Εἰ ἔχετε πίστιν
ὡς κόκκον σινάπεως,		ὡς κόκκον σινάπεως,
ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ		ἐλέγετε ἂν τῇ συκαμίνῳ [ταύτῃ]
Μετάβα ἔνθεν		Ἐκριζώθητι καὶ φυτεύθητι
ἐκεῖ,		ἐν τῇ θαλάσσῃ·
καὶ μεταβήσεται,		καὶ ὑπήκουσεν ἂν ὑμῖν. (§131)
καὶ οὐδὲν ἀδυνατήσει ὑμῖν.		
	29 καὶ εἶπεν αὐτοῖς Τοῦτο τὸ γένος ἐν οὐδενὶ δύναται ἐξελθεῖν εἰ μὴ ἐν προσευχῇ.	

Mt 21:21	Mk 11:22, 23
[a] ἀποκριθεὶς δὲ	[a] καὶ ἀποκριθεὶς
ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς	ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς
	Ἔχετε πίστιν θεοῦ·
Ἀμὴν λέγω ὑμῖν,	23 ἀμὴν λέγω ὑμῖν
ἐὰν ἔχητε πίστιν	
καὶ μὴ διακριθῆτε,	
οὐ μόνον τὸ τῆς συκῆς ποιήσετε,	
ἀλλὰ κἂν τῷ ὄρει τούτῳ εἴπητε	ὅτι ὃς ἂν εἴπῃ τῷ ὄρει τούτῳ
Ἄρθητι καὶ βλήθητι	Ἄρθητι καὶ βλήθητι
εἰς τὴν θάλασσαν,	εἰς τὴν θάλασσαν,
	καὶ μὴ διακριθῇ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ
	ἀλλὰ πιστεύῃ ὅτι ὃ λαλεῖ γίνεται,
γενήσεται· (§147)	ἔσται αὐτῷ. (§147)

Mt 17:21 ℵ*BΘ 33. 2 it syr sin cur sah cop al pauc om; ℵ[b] (ἐκβάλλεται) CDLWX al pler add τοῦτο δὲ τὸ γένος οὐκ ἐκπορεύεται εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ (cf Mk 9:29)

90. JESUS AGAIN FORETELLS HIS DEATH

Matt 17:22, 23	Mark 9:30–32	Luke 9:43b–45
Συστρεφομένων δὲ αὐτῶν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ	Κἀκεῖθεν ἐξελθόντες ⌜ἐπορεύοντο⌝ διὰ τῆς Γαλιλαίας, καὶ οὐκ ἤθελεν ἵνα τις γνοῖ·	
		Πάντων δὲ θαυμαζόντων ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐποίει
	31 ἐδίδασκεν γὰρ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ	
εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς	καὶ ἔλεγεν [αὐτοῖς] ὅτι	εἶπεν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ 44 Θέσθε ὑμεῖς εἰς τὰ ὦτα ὑμῶν τοὺς λόγους τούτους,
[a]Μέλλει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων,	[a]Ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἀνθρώπων,	[a]ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων.
23 καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν,	καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ ἀποκτανθεὶς	
καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ⌜ἐγερθήσεται⌝.	μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναστήσεται.	
	32 οἱ δὲ ἠγνόουν τὸ ῥῆμα,	45 οἱ δὲ ἠγνόουν τὸ ῥῆμα τοῦτο, καὶ ἦν παρακεκαλυμμένον ἀπ' αὐτῶν ἵνα μὴ αἴσθωνται αὐτό,
καὶ ἐλυπήθησαν σφόδρα.	καὶ ἐφοβοῦντο αὐτὸν ἐπερωτῆσαι.	καὶ ἐφοβοῦντο ἐρωτῆσαι αὐτὸν περὶ τοῦ ῥήματος τούτου.

91. THE TEMPLE TAX

Matt 17:24–27

[b]Ἐλθόντων δὲ αὐτῶν εἰς Καφαρναοὺμ προσῆλθον οἱ τὰ δίδραχμα λαμβάνοντες τῷ Πέτρῳ καὶ εἶπαν Ὁ διδάσκαλος ὑμῶν οὐ τελεῖ τὰ δίδραχμα; 25 λέγει Ναί. καὶ ⌜ἐλθόντα⌝ εἰς τὴν οἰκίαν προέφθασεν αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς λέγων Τί σοι δοκεῖ, Σίμων; οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς ἀπὸ ⌜τίνων⌝ λαμβάνουσιν τέλη ἢ κῆνσον; ἀπὸ τῶν υἱῶν αὐτῶν ἢ ἀπὸ

[a] Cf Mt 16:21 (§87); 20:18 (§139)

[a] Cf Mk 8:31 (§87); 10:33, 34 (§139)

[a] Cf Lk 9:22 (§87); 17:25 (§133); 18:31–33 (§139)

[b] Cf Mk 9:33a (§92)

WH mg: Mt 17:23 ἀναστήσεται 25 εἰσελθόντα | τίνος Mk 9:30 παρεπορεύοντο

Mt 17:23 ἐγερθήσεται with ℵCDΘ al pler; B min etc ἀναστήσεται Mk 9:31 μετὰ τρεῖς ἡμέρας with ℵBCDLΔ it cop etc; ANXΘ it pauc vg syr sin pesh al pler τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ

Matt 17

τῶν ἀλλοτρίων; 26 εἰπόντος δέ Ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων, ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Ἄραγε ἐλεύθεροί εἰσιν οἱ υἱοί· 27 ἵνα δὲ μὴ ⌜σκανδαλίσωμεν⌝ αὐτούς, πορευθεὶς εἰς θάλασσαν βάλε ἄγκιστρον καὶ τὸν ἀναβάντα πρῶτον ἰχθὺν ἆρον, καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ εὑρήσεις στατῆρα· ἐκεῖνον λαβὼν δὸς αὐτοῖς ἀντὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ.

CHAPTER XV. DISCOURSE ON HUMILITY, §§92–98

92. WHO IS GREATEST?

Matt 18:1–5	Mark 9:33–37	Luke 9:46–48
[Cf Matt 17:24*a* (§91)]	Καὶ ἦλθον εἰς Καφαρναούμ. Καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ γενόμενος	
Ἐν ἐκείνῃ ⊤ τῇ ὥρᾳ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ		
	ἐπηρώτα αὐτούς Τί ἐν τῇ ὁδῷ διελογίζεσθε; 34 οἱ δὲ ἐσιώπων, πρὸς ἀλλήλους γὰρ διελέχθησαν ἐν τῇ ὁδῷ	
λέγοντες		Εἰσῆλθεν δὲ διαλογισμὸς ἐν αὐτοῖς,
Τίς ἄρα μείζων ἐστὶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν;	τίς μείζων.	τὸ τίς ἂν εἴη μείζων αὐτῶν.
		47 ὁ δὲ Ἰησοῦς ⌜εἰδὼς⌝ τὸν διαλογισμὸν τῆς καρδίας αὐτῶν
[Matt 23:11] [a]ὁ δὲ μείζων ὑμῶν ἔσται ὑμῶν διάκονος. (§156)	35 καὶ καθίσας ἐφώνησεν τοὺς δώδεκα καὶ λέγει αὐτοῖς [a]Εἴ τις θέλει πρῶτος εἶναι ἔσται πάντων ἔσχατος καὶ πάντων διάκονος.	[Cf v 48*c* below]
2 καὶ προσκαλεσάμενος παιδίον ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν	36 καὶ λαβὼν παιδίον ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν καὶ ἐναγκαλισάμενος αὐτὸ	ἐπιλαβόμενος παιδίον ἔστησεν αὐτὸ παρ' ἑαυτῷ,
3 καὶ εἶπεν	εἶπεν αὐτοῖς	48 καὶ εἶπεν αὐτοῖς

Mt 20:26, 27	Mk 10:43, 44	Lk 22:26
[a] οὐχ οὕτως ἐστὶν ἐν ὑμῖν· ἀλλ' ὃς ἂν θέλῃ ⌜ἐν ὑμῖν μέγας⌝ γενέσθαι ἔσται ὑμῶν διάκονος, 27 καὶ ὃς ἂν θέλῃ ⌜ἐν ὑμῖν εἶναι⌝ πρῶτος ἔσται ὑμῶν δοῦλος· (§140)	[a] οὐχ οὕτως δέ ἐστιν ἐν ὑμῖν· ἀλλ' ὃς ἂν θέλῃ μέγας γενέσθαι ἐν ὑμῖν, ⌜ἔσται⌝ ὑμῶν διάκονος, 44 καὶ ὃς ἂν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔσται πάντων δοῦλος· (§140)	[a] ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλ' ὁ μείζων ἐν ὑμῖν γινέσθω ὡς ὁ νεώτερος, καὶ ὁ ἡγούμενος ὡς ὁ διακονῶν· (§173)

WH mg: Mt 17:27 σκανδαλίζωμεν 18:1 δὲ Lk 9:47 ἰδὼν

Matt 18

Ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
ἐὰν μὴ στραφῆτε καὶ γένησθε
ὡς τὰ παιδία,
οὐ μὴ εἰσέλθητε
εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.
4 ὅστις οὖν ταπεινώσει ἑαυτὸν
ὡς τὸ παιδίον τοῦτο,
οὗτός ἐστιν ὁ μείζων
ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν·
5 [a]καὶ ὃς ἐὰν
δέξηται ἓν παιδίον τοιοῦτο
ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου,
ἐμὲ δέχεται·

[Mark 10:15]

ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
ὃς ἂν μὴ δέξηται
τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὡς παιδίον,
οὐ μὴ εἰσέλθῃ
εἰς αὐτήν. (§136)

[Luke 18:17]

ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
ὃς ἂν μὴ δέξηται
τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὡς παιδίον,
οὐ μὴ εἰσέλθῃ
εἰς αὐτήν. (§136)

Mark 9

37 [a]Ὃς ἂν [ἓν]
τῶν τοιούτων παιδίων δέξηται
ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου,
ἐμὲ δέχεται·
καὶ ὃς ἂν ἐμὲ δέχηται,
οὐκ ἐμὲ δέχεται
ἀλλὰ τὸν ἀποστείλαντά με.
[Cf v 35 above]

Luke 9

[a]Ὃς ἂν
δέξηται τοῦτο τὸ παιδίον
ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου
ἐμὲ δέχεται,
καὶ ὃς ἂν ἐμὲ δέξηται
δέχεται
τὸν ἀποστείλαντά με·
ὁ γὰρ μικρότερος ἐν πᾶσιν
ὑμῖν ὑπάρχων οὗτός ἐστιν
μέγας.

93. THE MAN CASTING OUT DEMONS

Mark 9:38–41

Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰωάνης
Διδάσκαλε,
εἴδαμέν τινα ἐν τῷ ὀνόματί σου
ἐκβάλλοντα δαιμόνια,
καὶ ἐκωλύομεν αὐτόν,
ὅτι οὐκ ἠκολούθει ἡμῖν.
39 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν
Μὴ κωλύετε αὐτόν,
οὐδεὶς γάρ ἐστιν ὃς ποιήσει

Luke 9:49, 50

Ἀποκριθεὶς δὲ Ἰωάνης εἶπεν
Ἐπιστάτα,
εἴδαμέν τινα ἐν τῷ ὀνόματί σου
ἐκβάλλοντα δαιμόνια,
καὶ ἐκωλύομεν αὐτὸν
ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ μεθ' ἡμῶν.
50 εἶπεν δὲ πρὸς αὐτὸν Ἰησοῦς
Μὴ κωλύετε,

Mt 10:40

[a] Ὁ δεχόμενος ὑμᾶς
ἐμὲ δέχεται,

καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος
δέχεται
τὸν ἀποστείλαντά με. (§75)

Lk 10:16

[a] Ὁ ἀκούων ὑμῶν
ἐμοῦ ἀκούει,
καὶ ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς
ἐμὲ ἀθετεῖ·
ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν
ἀθετεῖ
τὸν ἀποστείλαντά με. (§101)

Mk 9:37 δέχηται with ℵBL 5 it etc; δέξηται ACDWXΘ 5 it vg al pler   38 ἠκολούθει with ℵBWΔΘ; ἀκολουθεῖ ACL syr sin etc

	Mark 9	Luke 9
	δύναμιν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου καὶ δυνήσεται ταχὺ κακολογῆσαί με·	
	40 [a]ὃς γὰρ οὐκ ἔστιν καθ' ἡμῶν, ὑπὲρ ἡμῶν ἐστίν.	[a]ὃς γὰρ οὐκ ἔστιν καθ' ὑμῶν ὑπὲρ ὑμῶν ἐστίν.
[Matt 10:42] καὶ ὃς ἂν ποτίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων ποτήριον ψυχροῦ μόνον εἰς ὄνομα μαθητοῦ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ. (§75)	41 Ὃς γὰρ ἂν ποτίσῃ ὑμᾶς ποτήριον ὕδατος ἐν ὀνόματι ὅτι Χριστοῦ ἐστέ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ.	

94. ON OFFENSES

Matt 18:6–10 [Cf v 7b below]	Mark 9:42–50	[Luke 17:1b, 2]
		Ἀνένδεκτόν ἐστιν τοῦ τὰ σκάνδαλα μὴ ἐλθεῖν, πλὴν οὐαὶ δι' οὗ ἔρχεται·
ὃς δ' ἂν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ, συμφέρει αὐτῷ ἵνα κρεμασθῇ μύλος ὀνικὸς περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ καταποντισθῇ ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης.	Καὶ ὃς ἂν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν πιστευόντων, καλόν ἐστιν αὐτῷ μᾶλλον εἰ περίκειται μύλος ὀνικὸς περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ βέβληται εἰς τὴν θάλασσαν.	2 λυσιτελεῖ αὐτῷ εἰ λίθος μυλικὸς περίκειται περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ ἔρριπται εἰς τὴν θάλασσαν ἢ ἵνα σκανδαλίσῃ τῶν μικρῶν τούτων ἕνα. (§131)
7 Οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων· ἀνάγκη γὰρ ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα, πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ δι' οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται.		[Cf Luke 17:1b above]

Mt 12:30a	Lk 11:23a
[a] ὁ μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστίν, (§50)	[a] ὁ μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστίν, (§106)

Mk 9:42 πιστευόντων with ℵΔ 4 it cop etc; ABLWΘ it vg syr sin pesh sah etc add εἰς ἐμέ: CD 1 it πίστιν ἐχόντων

MATT 18	MARK 9
8 [a]Εἰ δὲ	43 [a]Καὶ ἐὰν ⸀σκανδαλίσῃ⸁ σε
ἡ χείρ σου	ἡ χείρ σου,
ἢ ὁ πούς σου σκανδαλίζει σε,	[Cf v 45 below]
ἔκκοψον αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ·	ἀπόκοψον αὐτήν·
καλόν σοί ἐστιν	καλόν ἐστίν σε
εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν κυλλὸν	κυλλὸν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν
ἢ χωλόν,	
ἢ δύο χεῖρας ἢ δύο πόδας	ἢ τὰς δύο χεῖρας
ἔχοντα	ἔχοντα
βληθῆναι	ἀπελθεῖν εἰς τὴν γέενναν,
εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον.	εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον.
[Cf v 8 above]	45 καὶ ἐὰν ὁ πούς σου σκανδαλίζῃ σε,
	ἀπόκοψον αὐτόν·
	καλόν ἐστίν σε
	εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλὸν
	ἢ τοὺς δύο πόδας ἔχοντα
	βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν.
9 [b]καὶ εἰ ὁ ὀφθαλμός σου	47 [b]καὶ ἐὰν ὁ ὀφθαλμός σου
σκανδαλίζει σε,	σκανδαλίζῃ σε,
ἔξελε αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ·	ἔκβαλε αὐτόν·
καλόν σοί ἐστιν μονόφθαλμον	καλόν σέ ἐστιν μονόφθαλμον
εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν,	εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ
ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα	ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα
βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν	βληθῆναι εἰς ⸆ γέενναν,

Mt 5:30

[a] καὶ εἰ ἡ δεξιά σου χεὶρ σκανδαλίζει σε,
ἔκκοψον αὐτὴν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ,
συμφέρει γάρ σοι
ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν μελῶν σου
καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου
εἰς γέενναν ἀπέλθῃ. (§37)

Mt 5:29

[b] εἰ δὲ ὁ ὀφθαλμός σου ὁ δεξιὸς
σκανδαλίζει σε,
ἔξελε αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ,
συμφέρει γάρ σοι ἵνα ἀπόληται
ἓν τῶν μελῶν σου
καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου
βληθῇ εἰς γέενναν· (§37)

WH mg: Mk 9:43 σκανδαλίζῃ 47 τὴν

Mk 9:43 σκανδαλίσῃ with ℵBLΔ etc; σκανδαλίζῃ ACD al pler; -λίζει EXΘ etc 44, 46 ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται om with ℵBCLΔ syr sin cop etc 47 γέενναν with BL 28.; τὴν γέ. ℵACDWXΔΘ al pler

Matt 18

τοῦ πυρός.

[Matt 5:13*b*]
ἐὰν δὲ τὸ ἅλας μωρανθῇ,
ἐν τίνι ἁλισθήσεται; (§35)

10 Ὁρᾶτε μὴ καταφρονήσητε ἑνὸς τῶν μικρῶν τούτων, λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν ⸢ἐν οὐρανοῖς⸣ διὰ παντὸς βλέπουσι τὸ πρόσωπον τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.

Mark 9

48 ὅπου [1]"ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ
καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται·"
49 πᾶς γὰρ πυρὶ ἁλισθήσεται.
50 Καλὸν τὸ ἅλας·
ἐὰν δὲ τὸ ἅλας ἄναλον γένηται,
ἐν τίνι αὐτὸ ἀρτύσετε;
ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς ἅλα, καὶ εἰρηνεύετε ἐν ἀλλήλοις.

[Luke 14:34]
Καλὸν οὖν τὸ ἅλας·
ἐὰν δὲ καὶ τὸ ἅλας μωρανθῇ,
ἐν τίνι ἀρτυθήσεται; (§124)

95. THE NINETY AND NINE

Matt 18:12–14

τί ὑμῖν δοκεῖ;
ἐὰν γένηταί τινι ἀνθρώπῳ
ἑκατὸν πρόβατα
καὶ πλανηθῇ ἓν ἐξ αὐτῶν,
οὐχὶ ἀφήσει τὰ ἐνενήκοντα
ἐννέα ἐπὶ τὰ ὄρη
καὶ πορευθεὶς ζητεῖ τὸ πλανώμενον;

13 καὶ ἐὰν γένηται εὑρεῖν αὐτό,
ἀμὴν λέγω ὑμῖν

ὅτι χαίρει ἐπ' αὐτῷ μᾶλλον
ἢ ἐπὶ τοῖς ἐνενήκοντα ἐννέα
τοῖς μὴ πεπλανημένοις.

[Luke 15:4–7]

Τίς ἄνθρωπος ἐξ ὑμῶν ἔχων
ἑκατὸν πρόβατα
καὶ ἀπολέσας ἐξ αὐτῶν ἕν,
οὐ καταλείπει τὰ ἐνενήκοντα
ἐννέα ἐν τῇ ἐρήμῳ
καὶ πορεύεται ἐπὶ τὸ ἀπολωλὸς

ἕως εὕρῃ αὐτό;
5 καὶ εὑρὼν

ἐπιτίθησιν ἐπὶ τοὺς ὤμους αὐτοῦ
χαίρων,
[Cf v 7 below]

---

1 Isa 66:24

WH mg: Mt 18:10 [ἐν τῷ οὐρανῷ]

Mt 18:11 ℵBL*Θ* 1.* 13. 33. 2 it syr sin sah cop al pauc om; DEWXΘb it vg syr cur pesh al pler add ἦλθεν γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου σῶσαι τὸ ἀπολωλός (cf Lk 19:10)

Matt 18		[Luke 15]
		6 καὶ ἐλθὼν εἰς τὸν οἶκον συνκαλεῖ τοὺς φίλους καὶ τοὺς γείτονας, λέγων αὐτοῖς Συνχάρητέ μοι ὅτι εὗρον τὸ πρόβατόν μου τὸ ἀπολωλός.
14 οὕτως οὐκ ἔστιν θέλημα ἔμπροσθεν ⸀τοῦ πατρός μου⸃ τοῦ ἐν οὐρανοῖς		7 λέγω ὑμῖν ὅτι οὕτως χαρὰ ἐν τῷ οὐρανῷ ἔσται ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι ἢ ἐπὶ ἐνενήκοντα ἐννέα δικαίοις οἵτινες οὐ χρείαν ἔχουσιν μετανοίας. (§125)
[Cf v 13 above]		
ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν μικρῶν τούτων.		

96. CONCERNING RECONCILIATION

Matt 18:15–17		[Luke 17:3]
		προσέχετε ἑαυτοῖς.
Ἐὰν δὲ ἁμαρτήσῃ ὁ ἀδελφός σου,		ἐὰν ἁμάρτῃ ὁ ἀδελφός σου
ὕπαγε ἔλεγξον αὐτὸν μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου.		ἐπιτίμησον αὐτῷ,
ἐάν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου·		καὶ ἐὰν μετανοήσῃ ἄφες αὐτῷ· (§131)
16 ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃ, παράλαβε ⸀μετὰ σοῦ ἔτι ἕνα ἢ δύο⸃, ἵνα [1]"ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων ἢ τριῶν σταθῇ πᾶν ῥῆμα·" 17 ἐὰν δὲ παρακούσῃ αὐτῶν, εἰπὸν τῇ ἐκκλησίᾳ· ἐὰν δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔστω σοι ὥσπερ ὁ ἐθνικὸς καὶ ὁ τελώνης.		

[1] Deut 19:15

WH mg: Mt 18:14 τοῦ πατρὸς ὑμῶν 16 ἔτι ἕνα ἢ δύο μετὰ σοῦ

97. BINDING AND LOOSING

MATT 18:18–20

Ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
[a]ὅσα ἐὰν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς
ἔσται δεδεμένα ἐν οὐρανῷ
καὶ ὅσα ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς
ἔσται λελυμένα ἐν οὐρανῷ.
19 Πάλιν [ἀμὴν] λέγω ὑμῖν
ὅτι ἐὰν δύο συμφωνήσωσιν ἐξ ὑμῶν ἐπὶ τῆς γῆς περὶ παντὸς πράγματος οὗ ἐὰν αἰτήσωνται, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.
20 οὗ γάρ εἰσιν δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν.

98. ON FORGIVENESS

MATT 18:21–35

Τότε προσελθὼν ὁ Πέτρος εἶπεν [αὐτῷ]
Κύριε, ποσάκις
ἁμαρτήσει εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου

καὶ ἀφήσω αὐτῷ; ἕως ἑπτάκις;
22 λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς
Οὐ λέγω σοι ἕως ἑπτάκις

ἀλλὰ ἕως ἑβδομηκοντάκις ἑπτά.

[LUKE 17:4]

καὶ ἐὰν ἑπτάκις τῆς ἡμέρας
ἁμαρτήσῃ εἰς σὲ
καὶ ἑπτάκις ἐπιστρέψῃ πρὸς σὲ
λέγων Μετανοῶ,

ἀφήσεις αὐτῷ. (§131)

Mt 16:19*b*

[a] καὶ ὃ ἐὰν δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς
ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς,
καὶ ὃ ἐὰν λύσῃς ἐπὶ τῆς γῆς
ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς.
(§86)

Matt 18

23 Διὰ τοῦτο ὡμοιώθη ἡ
βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀν-
θρώπῳ βασιλεῖ ὃς ἠθέλησεν
συνᾶραι λόγον μετὰ τῶν
δούλων αὐτοῦ· 24 ἀρξαμέ-
νου δὲ αὐτοῦ συναίρειν προσήχ-
θη εἷς αὐτῷ ὀφειλέτης μυρίων
ταλάντων. 25 μὴ ἔχοντος δὲ
αὐτοῦ ἀποδοῦναι ἐκέλευσεν
αὐτὸν ὁ κύριος πραθῆναι καὶ
τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα καὶ
πάντα ὅσα ἔχει, καὶ ἀποδο-
θῆναι. 26 πεσὼν οὖν ὁ δοῦ-
λος προσεκύνει αὐτῷ λέγων
Μακροθύμησον ἐπ' ἐμοί, καὶ
πάντα ἀποδώσω σοι. 27
σπλαγχνισθεὶς δὲ ὁ κύριος
τοῦ δούλου [ἐκείνου] ἀπέ-
λυσεν αὐτόν, καὶ τὸ δάνιον
ἀφῆκεν αὐτῷ. 28 ἐξελθὼν δὲ
ὁ δοῦλος ἐκεῖνος εὗρεν ἕνα τῶν
συνδούλων αὐτοῦ ὃς ὤφειλεν
αὐτῷ ἑκατὸν δηνάρια, καὶ
κρατήσας αὐτὸν ἔπνιγεν
λέγων Ἀπόδος εἴ τι ὀφεί-
λεις. 29 πεσὼν οὖν ὁ σύν-
δουλος αὐτοῦ παρεκάλει αὐτὸν
λέγων Μακροθύμησον ἐπ'
ἐμοί, καὶ ἀποδώσω σοι. 30 ὁ
δὲ οὐκ ἤθελεν, ἀλλὰ ἀπελθὼν
ἔβαλεν αὐτὸν εἰς φυλακὴν ἕως
ἀποδῷ τὸ ὀφειλόμενον. 31
ἰδόντες οὖν οἱ σύνδουλοι αὐτοῦ
τὰ γενόμενα ἐλυπήθησαν
σφόδρα, καὶ ἐλθόντες διεσά-
φησαν τῷ κυρίῳ ἑαυτῶν πάντα
τὰ γενόμενα. 32 τότε προσ-
καλεσάμενος αὐτὸν ὁ κύριος
αὐτοῦ λέγει αὐτῷ Δοῦλε
πονηρέ, πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν
ἐκείνην ἀφῆκά σοι, ἐπεὶ παρε-
κάλεσάς με· 33 οὐκ ἔδει καὶ

Matt 18	[Mark 11:25]	
σὲ ἐλεῆσαι τὸν σύνδουλόν σου, ὡς κἀγὼ σὲ ἠλέησα; 34 καὶ ὀργισθεὶς ὁ κύριος αὐτοῦ παρέδωκεν αὐτὸν τοῖς βασανισταῖς ἕως [οὗ] ἀποδῷ πᾶν τὸ ὀφειλόμενον.		
	καὶ ὅταν στήκετε προσευχόμενοι,	
35 [a]Οὕτως καὶ ὁ πατήρ μου ὁ οὐράνιος ποιήσει ὑμῖν		
ἐὰν μὴ ἀφῆτε ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν.	ἀφίετε εἴ τι ἔχετε κατά τινος,	
	ἵνα καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀφῇ ὑμῖν τὰ παραπτώματα ὑμῶν. (§147)	

Mt 6:15

[a] ἐὰν δὲ μὴ ἀφῆτε
τοῖς ἀνθρώποις
[τὰ παραπτώματα αὐτῶν],
οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν
ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν.
(§38)

PART IV

FROM GALILEE TO JERUSALEM

CHAPTER I. SENDING MESSENGERS BEFORE HIS FACE, §§ 99–103

99. THE DEPARTURE FROM GALILEE

Matt 19:1, 2

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν
ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους,
μετῆρεν ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας
καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια
τῆς Ἰουδαίας
πέραν τοῦ Ἰορδάνου.
2 καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ
ὄχλοι πολλοί,
καὶ ἐθεράπευσεν
αὐτοὺς ἐκεῖ.

Mark 10:1

Καὶ ἐκεῖθεν ἀναστὰς
ἔρχεται εἰς τὰ ὅρια
τῆς Ἰουδαίας
καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου,
καὶ συνπορεύονται πάλιν
ὄχλοι πρὸς αὐτόν,
καὶ ὡς εἰώθει πάλιν ἐδίδασκεν
αὐτούς.

Luke 9:51–56

Ἐγένετο δὲ

ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὰς ἡμέρας τῆς ἀναλήμψεως αὐτοῦ καὶ αὐτὸς τὸ πρόσωπον ἐστήρισεν τοῦ πορεύεσθαι εἰς Ἰερουσαλήμ, 52 καὶ ἀπέστειλεν ἀγγέλους πρὸ προσώπου αὐτοῦ. Καὶ πορευθέντες εἰσῆλθον εἰς κώμην Σαμαρειτῶν, ὡς ἑτοιμάσαι αὐτῷ· 53 καὶ οὐκ ἐδέξαντο αὐτόν, ὅτι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἦν πορευόμενον εἰς Ἰερουσαλήμ. 54 ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάνης εἶπαν Κύριε, θέλεις εἴπωμεν [1]"πῦρ καταβῆναι ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἀναλῶσαι" αὐτούς; 55 στραφεὶς δὲ ἐπετίμησεν αὐτοῖς. 56 καὶ ἐπορεύθησαν εἰς ἑτέραν κώμην.

[1] II Kings 1:10

100. ANSWERS TO THREE DISCIPLES

[Matt 8:19–22]

Καὶ

προσελθὼν εἷς γραμματεὺς
εἶπεν αὐτῷ
Διδάσκαλε, ἀκολουθήσω σοι
ὅπου ἐὰν ἀπέρχῃ.
20 καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς
Αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσιν
καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ
κατασκηνώσεις,
ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει
ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ.
21 Ἕτερος δὲ τῶν μαθητῶν

εἶπεν αὐτῷ
Κύριε, ἐπίτρεψόν μοι πρῶτον
ἀπελθεῖν
καὶ θάψαι τὸν πατέρα μου.
22 ὁ δὲ Ἰησοῦς λέγει αὐτῷ
Ἀκολούθει μοι,
καὶ ἄφες τοὺς νεκροὺς
θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς. (§66)

Luke 9:57–62

Καὶ
πορευομένων αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ

εἶπέν τις πρὸς αὐτόν
Ἀκολουθήσω σοι
ὅπου ἐὰν ἀπέρχῃ.
58 καὶ εἶπεν αὐτῷ [ὁ] Ἰησοῦς
Αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσιν
καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ
κατασκηνώσεις,
ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει
ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ.
59 Εἶπεν δὲ πρὸς ἕτερον
Ἀκολούθει μοι.
ὁ δὲ εἶπεν
⸀Ἐπίτρεψόν⸃ μοι πρῶτον
ἀπελθόντι
θάψαι τὸν πατέρα μου.
60 εἶπεν δὲ αὐτῷ

Ἄφες τοὺς νεκροὺς
θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς,
σὺ δὲ ἀπελθὼν διάγγελλε τὴν
βασιλείαν τοῦ θεοῦ.
61 εἶπεν δὲ καὶ ἕτερος
Ἀκολουθήσω σοι, κύριε·
πρῶτον δὲ ἐπίτρεψόν μοι
ἀποτάξασθαι τοῖς εἰς τὸν
οἶκόν μου.
62 εἶπεν δὲ
[πρὸς αὐτὸν] ὁ Ἰησοῦς Οὐ-
δεὶς ἐπιβαλὼν τὴν χεῖρα ἐπ'
ἄροτρον καὶ βλέπων εἰς τὰ
ὀπίσω εὔθετός ἐστιν τῇ βασι-
λείᾳ τοῦ θεοῦ.

WH mg: Lk 9:59 Κύριε, ἐπίτρεψόν

Lk 9:59 Ἐπίτρεψόν with BDV etc; κύριε, ἐπίτρεψόν ℵACLWXΔΘ al pler

101. MISSION OF THE SEVENTY

		Luke 10:1–16	
[Cf Matt 10:1 (§70)]	[Cf Mark 6:7 and parallels (§70)]	Μετὰ δὲ ταῦτα ἀνέδειξεν ὁ κύριος ἑτέρους ἑβδομήκοντα [δύο] καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς ἀνὰ δύο [δύο] πρὸ προσώπου αὐτοῦ εἰς πᾶσαν πόλιν καὶ τόπον οὗ ἤμελλεν αὐτὸς ἔρχεσθαι.	
[Matt 9:37, 38] τότε λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ Ὁ μὲν θερισμὸς πολύς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι· 38 δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ ὅπως ἐκβάλῃ ἐργάτας εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ. (§70)		2 ἔλεγεν δὲ πρὸς αὐτούς Ὁ μὲν θερισμὸς πολύς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι· δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ ὅπως ἐργάτας ἐκβάλῃ εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ.	
[Matt 10:7–16*a*] πορευόμενοι δὲ		3 ὑπάγετε·	[Luke 9:2–4] καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς
κηρύσσετε			κηρύσσειν
λέγοντες ὅτι Ἤγγικεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.		[Cf v 11 below]	τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ
8 ἀσθενοῦντας θεραπεύετε, νεκροὺς ἐγείρετε, λεπροὺς καθαρίζετε, δαιμόνια ἐκβάλλετε· δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε.			καὶ ἰᾶσθαι,
[Cf v 16 below]		ἰδοὺ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς ἄρνας ἐν μέσῳ λύκων.	
	[Mark 6:8–11] καὶ παρήγγειλεν αὐτοῖς ἵνα		3 καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς
9 Μὴ κτήσησθε	μηδὲν αἴρωσιν	4 μὴ βαστάζετε βαλλάντιον,	Μηδὲν αἴρετε
	εἰς ὁδὸν εἰ μὴ ῥάβδον μόνον, μὴ ἄρτον,		εἰς τὴν ὁδόν, μήτε ῥάβδον

[Matt 10]	[Mark 6]	Luke 10	[Luke 9]
	μὴ πήραν,	μὴ πήραν,	μήτε πήραν
			μήτε ἄρτον
χρυσὸν μηδὲ ἄργυρον			μήτε ἀργύριον,
μηδὲ χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας	μὴ εἰς τὴν ζώνην χαλκόν,		
ὑμῶν,			
10 μὴ πήραν εἰς ὁδὸν			
μηδὲ δύο			μήτε δύο
χιτῶνας			χιτῶνας ἔχειν.
μηδὲ ὑποδήματα	9 ἀλλὰ ὑποδεδεμένους σανδάλια,	μὴ ὑποδήματα,	
	καὶ ⌜μὴ ἐνδύσασθαι⌝ δύο		
	χιτῶνας.		
μηδὲ ῥάβδον·			
ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης		[Cf v 7 below]	
τῆς τροφῆς αὐτοῦ.			
		καὶ μηδένα	
		κατὰ τὴν ὁδὸν	
		ἀσπάσησθε.	
	10 καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς		
11 εἰς ἣν δ' ἂν	Ὅπου ἐὰν	5 εἰς ἣν δ' ἂν	4 καὶ εἰς ἣν ἂν
πόλιν ἢ κώμην			
εἰσέλθητε,	εἰσέλθητε εἰς οἰκίαν,	εἰσέλθητε οἰ-	οἰκίαν εἰσέλθητε,
		κίαν	
ἐξετάσατε		πρῶτον λέγετε	
τίς ἐν αὐτῇ ἄξιός ἐστιν·			
κἀκεῖ μείνατε	ἐκεῖ μένετε		ἐκεῖ μένετε
ἕως ἂν ἐξέλθητε.	ἕως ἂν ἐξέλθητε ἐκεῖθεν.		καὶ ἐκεῖθεν
			ἐξέρχεσθε. (§71)
12 εἰσερχόμενοι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν			
ἀσπάσασθε αὐτήν·		Εἰρήνη τῷ οἴκῳ τούτῳ.	
13 καὶ ἐὰν μὲν ᾖ ἡ οἰκία ἀξία,		6 καὶ ἐὰν ⌜ἐκεῖ ᾖ⌝ υἱὸς εἰρήνης,	
ἐλθάτω		ἐπαναπαήσεται	
ἡ εἰρήνη ὑμῶν ἐπ' αὐτήν·		ἐπ' αὐτὸν ἡ εἰρήνη ὑμῶν·	
ἐὰν δὲ μὴ ᾖ ἀξία,		εἰ δὲ μήγε,	
ἡ εἰρήνη ὑμῶν			
⌜ἐφ'⌝ ὑμᾶς ἐπιστραφήτω.		ἐφ' ὑμᾶς ἀνακάμψει.	
		7 ἐν αὐτῇ δὲ τῇ οἰκίᾳ μένετε,	
		ἔσθοντες καὶ πίνοντες	
		τὰ παρ' αὐτῶν,	
[Cf v 10 above]		ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης	
		τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ.	

WH mg: Lk 10:6 ᾖ ἐκεῖ

[Matt 10]	[Mark 6]	Luke 10	
[Cf v 11 and parallels above]		μὴ μεταβαίνετε ἐξ οἰκίας	
		εἰς οἰκίαν.	
		8 καὶ εἰς ἣν ἂν πόλιν εἰσέρχησθε καὶ δέχωνται ὑμᾶς,	
		ἐσθίετε τὰ παρατιθέμενα ὑμῖν,	
[Cf v 8 above]		9 καὶ θεραπεύετε τοὺς ἐν αὐτῇ ἀσθενεῖς,	
[Cf v 7 above]		καὶ λέγετε αὐτοῖς	
		Ἤγγικεν ἐφ' ὑμᾶς	
		ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. [Cf v 11]	
			[Luke 9:5]
14 καὶ ὃς ἂν	11 καὶ ὃς ἂν	10 εἰς ἣν δ' ἂν	καὶ ὅσοι ἂν
	τόπος	πόλιν εἰσέλθητε	
μὴ δέξηται	μὴ δέξηται	καὶ μὴ δέχωνται	μὴ δέχωνται
ὑμᾶς	ὑμᾶς	ὑμᾶς,	ὑμᾶς,
μηδὲ ἀκούσῃ	μηδὲ ἀκούσωσιν		
τοὺς λόγους ὑμῶν,	ὑμῶν,		
ἐξερχόμενοι	ἐκπορευόμενοι	ἐξελθόντες	ἐξερχόμενοι
ἔξω τῆς οἰκίας	ἐκεῖθεν	εἰς τὰς πλατείας	
ἢ τῆς πόλεως			ἀπὸ τῆς πόλεως
ἐκείνης		αὐτῆς	ἐκείνης
		εἴπατε	
ἐκτινάξατε	ἐκτινάξατε		
τὸν κονιορτὸν	τὸν χοῦν	11 Καὶ τὸν κονιορτὸν	τὸν κονιορτὸν
	τὸν ὑποκάτω	τὸν κολληθέντα	ἀπὸ
		ἡμῖν ἐκ τῆς πόλεως ὑμῶν	
T τῶν ποδῶν ὑμῶν.	τῶν ποδῶν ὑμῶν	εἰς τοὺς πόδας	τῶν ποδῶν ὑμῶν
[Cf Matt 10:18 and parallels (§72)]	εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. (§71)	ἀπομασσόμεθα ὑμῖν·	ἀποτινάσσετε εἰς μαρτύριον ἐπ' αὐτούς. (§71)
		πλὴν τοῦτο γινώσκετε ὅτι ἤγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.	

[Matt 10]

15 [a]ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
ἀνεκτότερον ἔσται
γῇ Σοδόμων καὶ Γομόρρων
ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως

ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ.
16 Ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς
ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων· (§71)

[Matt 11:21–24]

Οὐαί σοι, Χοραζείν·
οὐαί σοι, Βηθσαιδάν·
ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι
ἐγένοντο αἱ δυνάμεις
αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν,
πάλαι ἂν ἐν σάκκῳ καὶ
σποδῷ μετενόησαν.
22 πλὴν λέγω ὑμῖν,
Τύρῳ καὶ Σιδῶνι
ἀνεκτότερον ἔσται
ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως
ἢ ὑμῖν.
23 Καὶ σύ, Καφαρναούμ,
μὴ [1]"ἕως οὐρανοῦ ὑψωθήσῃ;
ἕως ᾅδου καταβήσῃ."
ὅτι εἰ ἐν Σοδόμοις
ἐγενήθησαν αἱ δυνάμεις
αἱ γενόμεναι ἐν σοί,
ἔμεινεν ἂν μέχρι τῆς σήμερον.
24 πλὴν λέγω ὑμῖν
ὅτι γῇ Σοδόμων
ἀνεκτότερον ἔσται
ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως
ἢ σοί. (§47)

Luke 10

12 [a]λέγω ὑμῖν

ὅτι Σοδόμοις
ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ
ἀνεκτότερον ἔσται
ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ.
[Cf v 3 above]

13 Οὐαί σοι, Χοραζείν·
οὐαί σοι, Βηθσαιδά·
ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι
ἐγενήθησαν αἱ δυνάμεις
αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν,
πάλαι ἂν ἐν σάκκῳ καὶ
σποδῷ καθήμενοι μετενόησαν.
14 πλὴν
Τύρῳ καὶ Σιδῶνι
ἀνεκτότερον ἔσται
ἐν τῇ κρίσει
ἢ ὑμῖν.
15 Καὶ σύ, Καφαρναούμ,
μὴ [1]"ἕως οὐρανοῦ ὑψωθήσῃ;
ἕως τοῦ ᾅδου ⸀καταβήσῃ⸀."
[Cf v 13 and parallel above]

[Cf v 12 and parallel above]

[a] Cf Mt 11:24 (§47), at foot of column

[1] Isa 14:13, 15

WH mg: Lk 10:15 καταβιβασθήσῃ

Lk 10:15 τοῦ ᾅδου with BL min pauc; ℵACDRWXΘ al pler om τοῦ

[Matt 10:40]		Luke 10
[a] Ὁ δεχόμενος ὑμᾶς ἐμὲ δέχεται, καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με. (§75)		16 [a] Ὁ ἀκούων ὑμῶν ἐμοῦ ἀκούει, καὶ ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς ἐμὲ ἀθετεῖ· ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν ἀθετεῖ τὸν ἀποστείλαντά με.

102. THE RETURN OF THE SEVENTY

	[Mark 16:18]	Luke 10:17–24
		Ὑπέστρεψαν δὲ οἱ ἑβδομή- κοντα [δύο] μετὰ χαρᾶς λέ- γοντες Κύριε, καὶ τὰ δαι- μόνια ὑποτάσσεται ἡμῖν ἐν τῷ ὀνόματί σου. 18 εἶπεν δὲ αὐτοῖς Ἐθεώρουν τὸν Σαταναν ⸀ὡς ἀστραπὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ⸁ πεσόντα. 19 ἰδοὺ δέδωκα ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν
	⟦[καὶ ἐν ταῖς χερσὶν] ὄφεις ἀροῦσιν	τοῦ [1] "πατεῖν ἐπάνω ὄφεων" καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ,
	κἂν θανάσιμόν τι πίωσιν οὐ μὴ αὐτοὺς βλάψῃ, ἐπὶ ἀρρώστους χεῖρας ἐπιθήσουσιν καὶ καλῶς ἕξουσιν.⟧ (§185)	καὶ οὐδὲν ὑμᾶς οὐ μὴ ⸀ἀδικήσει⸁.
		20 πλὴν ἐν τούτῳ μὴ χαίρετε ὅτι τὰ πνεύματα ὑμῖν ὑποτάσ- σεται, χαίρετε δὲ ὅτι τὰ ὀνό- ματα ὑμῶν ἐνγέγραπται ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Mt 18:5	Mk 9:37	Lk 9:48b
[a] καὶ ὃς ἐὰν δέξηται ἓν παιδίον τοιοῦτο ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται· (§92)	[a] Ὃς ἂν [ἓν] τῶν τοιούτων παιδίων δέξηται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται· καὶ ὃς ἂν ἐμὲ δέχηται, οὐκ ἐμὲ δέχεται ἀλλὰ τὸν ἀποστείλαντά με. (§92)	[a] Ὃς ἂν δέξηται τοῦτο τὸ παιδίον ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου ἐμὲ δέχεται, καὶ ὃς ἂν ἐμὲ δέξηται δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με· (§92)

[1] Ps 91(90):13

WH mg: Lk 10:18 ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὡς ἀστραπὴν 19 ἀδικήσῃ

[MATT 11:25–27]

Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ
ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς

εἶπεν Ἐξομολογοῦμαί σοι,
πάτερ κύριε τοῦ οὐρανοῦ
καὶ τῆς γῆς,
ὅτι ἔκρυψας ταῦτα
ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν,
καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις·
26 ναί, ὁ πατήρ,
ὅτι οὕτως εὐδοκία ἐγένετο
ἔμπροσθέν σου.
27 [a]Πάντα μοι παρεδόθη
ὑπὸ τοῦ πατρός μου,
καὶ οὐδεὶς ἐπιγινώσκει
τὸν υἱὸν εἰ μὴ ὁ πατήρ,
οὐδὲ τὸν πατέρα τις ἐπιγινώσκει
εἰ μὴ ὁ υἱὸς
καὶ ᾧ ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι. (§47)

[MATT 13:16, 17]

ὑμῶν δὲ μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ
ὅτι βλέπουσιν,
καὶ τὰ ὦτα [ὑμῶν] ὅτι ἀκούουσιν.
17 ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν ὅτι
πολλοὶ προφῆται καὶ δίκαιοι
ἐπεθύμησαν ἰδεῖν ἃ βλέπετε
καὶ οὐκ εἶδαν,
καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε
καὶ οὐκ ἤκουσαν. (§53)

LUKE 10

21 Ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ
ἠγαλλιάσατο τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ
καὶ εἶπεν Ἐξομολογοῦμαί σοι,
πάτερ κύριε τοῦ οὐρανοῦ
καὶ τῆς γῆς,
ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα
ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν,
καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις·
ναί, ὁ πατήρ,
ὅτι οὕτως εὐδοκία ἐγένετο
ἔμπροσθέν σου.
22 [a]Πάντα μοι παρεδόθη
ὑπὸ τοῦ πατρός μου,
καὶ οὐδεὶς γινώσκει
τίς ἐστιν ὁ υἱὸς εἰ μὴ ὁ πατήρ,
καὶ τίς ἐστιν ὁ πατὴρ
εἰ μὴ ὁ υἱὸς
καὶ ᾧ ἂν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι.
23 Καὶ στραφεὶς πρὸς τοὺς
μαθητὰς κατ' ἰδίαν εἶπεν
Μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ
οἱ βλέποντες ἃ βλέπετε.

24 λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι
πολλοὶ προφῆται καὶ βασιλεῖς
ἠθέλησαν ἰδεῖν ἃ ὑμεῖς βλέπετε
καὶ οὐκ εἶδαν,
καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε
καὶ οὐκ ἤκουσαν.

103. THE GOOD SAMARITAN

LUKE 10:25–37

Καὶ ἰδοὺ [b]νομικός τις ἀνέστη ἐκπειράζων αὐτὸν λέγων Διδάσκαλε, τί ποιήσας ζωὴν

Mt 28:18b
[a] Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ [τῆς] γῆς· (§185)
[b] Cf Mt 22:35a (§154)

[Matt 22:37–40]

ὁ δὲ ἔφη αὐτῷ

[1]“Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν θεόν σου
ἐν ὅλῃ καρδίᾳ σου
καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου
καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου·”

38 αὕτη ἐστὶν ἡ μεγάλη καὶ πρώτη ἐντολή.
39 δευτέρα ⌜ὁμοία ⌜αὕτη⌝⌝
[2]“Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν.”
40 ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς ὅλος ὁ νόμος κρέμαται καὶ οἱ προφῆται. (§154)

[Mark 12:29–31]

ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς ὅτι
Πρώτη ἐστίν
[3]“Ἄκουε, Ἰσραήλ, Κύριος ὁ θεὸς ⌜ἡμῶν κύριος⌝ εἷς ἐστιν,
30 καὶ ἀγαπήσεις Κύριον τὸν θεόν σου
ἐξ ὅλης ⊤ καρδίας σου
καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου
καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου
καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου.”

31 δευτέρα αὕτη
[2]“Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν.”
μείζων τούτων ἄλλη ἐντολὴ οὐκ ἔστιν. (§154)

Luke 10

αἰώνιον κληρονομήσω; 26 ὁ
δὲ εἶπεν πρὸς αὐτόν Ἐν
τῷ νόμῳ τί γέγραπται; πῶς
ἀναγινώσκεις;
27 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν

[1]“Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν ⌜θεόν σου⌝
ἐξ ὅλης ⊤ καρδίας σου
καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου
καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ἰσχύι σου
καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου,”

καὶ [2]“τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν.”

28 εἶπεν δὲ αὐτῷ Ὀρθῶς
ἀπεκρίθης· [4]“τοῦτο ποίει καὶ
ζήσῃ.” 29 Ὁ δὲ θέλων δι-
καιῶσαι ἑαυτὸν εἶπεν πρὸς
τὸν Ἰησοῦν Καὶ τίς ἐστίν
μου πλησίον; 30 ὑπολαβὼν
ὁ Ἰησοῦς εἶπεν Ἄνθρωπός
τις κατέβαινεν ἀπὸ Ἰερουσα-
λὴμ εἰς Ἰερειχὼ καὶ λῃσταῖς
περιέπεσεν, οἳ καὶ ἐκδύσαντες
αὐτὸν καὶ πληγὰς ἐπιθέντες
ἀπῆλθον ἀφέντες ἡμιθανῆ.
31 κατὰ συγκυρίαν δὲ ἱερεύς
τις κατέβαινεν [ἐν] τῇ ὁδῷ
ἐκείνῃ, καὶ ἰδὼν αὐτὸν ἀντι-
παρῆλθεν· 32 ὁμοίως δὲ καὶ
Λευείτης κατὰ τὸν τόπον ἐλθὼν

[1] Deut 6:5 [2] Lev 19:18 [3] Deut 6:4 f [4] Lev 18:5

WH mg: Lk 10:27 θεὸν | τῆς

LUKE 10

καὶ ἰδὼν ἀντιπαρῆλθεν. 33
Σαμαρείτης δέ τις ὁδεύων
ἦλθεν κατ' αὐτὸν καὶ ἰδὼν
ἐσπλαγχνίσθη, 34 καὶ προσ-
ελθὼν κατέδησεν τὰ τραύ-
ματα αὐτοῦ ἐπιχέων ἔλαιον
καὶ οἶνον, ἐπιβιβάσας δὲ αὐ-
τὸν ἐπὶ τὸ ἴδιον κτῆνος ἤγαγεν
αὐτὸν εἰς πανδοχεῖον καὶ
ἐπεμελήθη αὐτοῦ. 35 καὶ ἐπὶ
τὴν αὔριον ἐκβαλὼν ⸀δύο δηνά-
ρια ἔδωκεν⸀ τῷ πανδοχεῖ καὶ
εἶπεν Ἐπιμελήθητι αὐτοῦ,
καὶ ὅτι ἂν προσδαπανήσῃς
ἐγὼ ἐν τῷ ἐπανέρχεσθαί με
ἀποδώσω σοι. 36 τίς τούτων
τῶν τριῶν πλησίον δοκεῖ σοι
γεγονέναι τοῦ ἐμπεσόντος εἰς
τοὺς λῃστάς; 37 ὁ δὲ εἶπεν
Ὁ ποιήσας τὸ ἔλεος μετ'
αὐτοῦ. εἶπεν δὲ αὐτῷ [ὁ]
Ἰησοῦς Πορεύου καὶ σὺ
ποίει ὁμοίως.

CHAPTER II. SINGLENESS OF PURPOSE AND BELIEVING PRAYER, §§104, 105

104. VISIT TO MARTHA AND MARY

LUKE 10:38–42

Ἐν δὲ τῷ πορεύεσθαι αὐτοὺς αὐτὸς εἰσῆλθεν εἰς κώμην τινά· γυνὴ δέ τις ὀνόματι
Μάρθα ὑπεδέξατο αὐτὸν ⸀εἰς τὴν οἰκίαν⸀. 39 καὶ τῇδε ἦν ἀδελφὴ καλουμένη Μαριάμ,
[ἣ] καὶ παρακαθεσθεῖσα πρὸς τοὺς πόδας τοῦ κυρίου ἤκουεν τὸν λόγον αὐτοῦ. 40 ἡ δὲ
Μάρθα περιεσπᾶτο περὶ πολλὴν διακονίαν· ἐπιστᾶσα δὲ εἶπεν Κύριε, οὐ μέλει σοι
ὅτι ἡ ἀδελφή μου μόνην με κατέλειπεν διακονεῖν; εἰπὸν οὖν αὐτῇ ἵνα μοι συναντιλά-
βηται. 41 ἀποκριθεὶς δὲ εἶπεν αὐτῇ ὁ κύριος Μάρθα Μάρθα, ⸀μεριμνᾷς καὶ θορυβάζῃ
περὶ πολλά, ὀλίγων δέ ἐστιν χρεία ἢ ἑνός· 42 Μαριὰμ γὰρ⸀ τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέ-
ξατο ἥτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται αὐτῆς.

WH mg: Lk 10:35 ἔδωκεν δύο δηνάρια 38 [εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς] 41 θορυβάζῃ· Μαριάμ

105. CONCERNING PRAYER

[Matt 6:9–13]

Οὕτως οὖν προσεύχεσθε ὑμεῖς
Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς·
Ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου,
10 ἐλθάτω ἡ βασιλεία σου,
γενηθήτω τὸ θέλημά σου,
ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς·
11 Τὸν ἄρτον ἡμῶν
τὸν ἐπιούσιον
δὸς ἡμῖν σήμερον·
12 καὶ ἄφες ἡμῖν
τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν,
ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφήκαμεν
τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν·
13 καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς
εἰς πειρασμόν,
ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ
πονηροῦ. (§38)

[Cf Mark 14:36 and parallels (§174)]

[Cf Mark 14:38 and parallels (§174)]

Luke 11:1–13

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τόπῳ τινὶ προσευχόμενον, ὡς ἐπαύσατο, εἶπέν τις τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς αὐτόν Κύριε, δίδαξον ἡμᾶς προσεύχεσθαι, καθὼς καὶ Ἰωάνης ἐδίδαξεν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ.
2 εἶπεν δὲ αὐτοῖς
Ὅταν προσεύχησθε, λέγετε
Πάτερ,
ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου·
ἐλθάτω ἡ βασιλεία σου·

3 τὸν ἄρτον ἡμῶν
τὸν ἐπιούσιον
δίδου ἡμῖν τὸ καθ' ἡμέραν·
4 καὶ ἄφες ἡμῖν
τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν,
καὶ γὰρ αὐτοὶ ἀφίομεν
παντὶ ὀφείλοντι ἡμῖν·
καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς
εἰς πειρασμόν.

5 Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς
Τίς ἐξ ὑμῶν ἕξει φίλον καὶ πορεύσεται πρὸς αὐτὸν μεσονυκτίου καὶ εἴπῃ αὐτῷ Φίλε, χρῆσόν μοι τρεῖς ἄρτους,
6 ἐπειδὴ φίλος μου παρεγένετο ἐξ ὁδοῦ πρός με καὶ οὐκ ἔχω ὃ παραθήσω αὐτῷ·
7 κἀκεῖνος ἔσωθεν ἀποκριθεὶς

Lk 11:2 Πάτερ with ℵB vg syr sin etc; L add ἡμῶν; ACDWXΘ 9 it syr cur pesh al pler add ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς — ἡ βασιλεία σου with BL vg syr cur etc; ℵACDWXΘ it pesh al pler add γενηθήτω τὸ θέλημά σου ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς 3 δίδου: δὸς ℵD etc — τὸ καθ' ἡμέραν: σήμερον D min it etc 4 τὰς ἁμαρτίας: τὰ ὀφειλήματα D 131. 3 it etc — καὶ γὰρ: ὡς καὶ ℵD 6 it syr cur — αὐτοὶ: ἡμεῖς D 4 it syr cur — πειρασμόν (without add) with ℵBL min vg syr sin etc; ACDRWXΘ it cop syr cur pesh al pler add ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ

[Matt 7:7–11]

Αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν·
ζητεῖτε, καὶ εὑρήσετε·
κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν.
8 *πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν*
λαμβάνει
καὶ ὁ ζητῶν εὑρίσκει
καὶ τῷ κρούοντι ⸢ἀνοιγήσεται⸣.
9 *ἢ τίς ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος,*
ὃν αἰτήσει ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον—
μὴ λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ;
10 *ἢ καὶ ἰχθὺν αἰτήσει—*
μὴ ὄφιν
ἐπιδώσει αὐτῷ;

11 *εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες*

οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι
τοῖς τέκνοις ὑμῶν,
πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν
ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς
δώσει ἀγαθὰ
τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν. (§41)

Luke 11

εἴπῃ Μή μοι κόπους πάρ-
εχε· ἤδη ἡ θύρα κέκλεισται,
καὶ τὰ παιδία μου μετ' ἐμοῦ
εἰς τὴν κοίτην εἰσίν· οὐ δύναμαι
ἀναστὰς δοῦναί σοι. 8 *λέγω*
ὑμῖν, εἰ καὶ οὐ δώσει αὐτῷ
ἀναστὰς διὰ τὸ εἶναι φίλον
αὐτοῦ, διά γε τὴν ἀναιδίαν
αὐτοῦ ἐγερθεὶς δώσει αὐτῷ
ὅσων χρῄζει.
9 *Κἀγὼ ὑμῖν λέγω,*
αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν·
ζητεῖτε, καὶ εὑρήσετε·
κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν.
10 *πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν*
λαμβάνει,
καὶ ὁ ζητῶν εὑρίσκει,
καὶ τῷ κρούοντι ⸢ἀνοιγήσεται⸣.
11 *τίνα δὲ ἐξ ὑμῶν ⸢τὸν πατέρα*

αἰτήσει⸣ ὁ υἱὸς ⸆ ἰχθύν,
μὴ ἀντὶ ἰχθύος ὄφιν
αὐτῷ ἐπιδώσει;
12 *ἢ καὶ αἰτήσει ᾠόν,*
ἐπιδώσει αὐτῷ σκορπίον;
13 *εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὑπάρχ-*
οντες
οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι
τοῖς τέκνοις ὑμῶν,
πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ
[ὁ] ἐξ οὐρανοῦ
δώσει πνεῦμα ἅγιον
τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν.

WH mg: Lk 11:10 *ἀνοίγεται* 11 *αἰτήσει τὸν πατέρα* | *ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ; ἢ* [*καὶ*]

Lk 11:11 *υἱός* (without add) with B 3 it syr sin sah etc; al pler add *ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ; ἢ καὶ* 12 *ἐπίδωσει* with BL sah; *μὴ ἐπιδώσει* ℵACRW(-*ση*)XΘ al pler 13 *πνεῦμα ἅγιον*: L vg etc *πνεῦμα ἀγαθόν*: *ἀγαθὸν δόμα* D 5 it Or; *δόματα ἀγαθὰ* Θ; *ἀγαθὰ* syr sin

CHAPTER III. REPROOF OF THE PHARISEES AND LAWYERS, §§106–110

106. ON CASTING OUT DEMONS BY BEELZEBUB (Luke)

[Matt 12:22–24]	[Matt 9:32–34]		Luke 11:14–28
Τότε	Αὐτῶν δὲ		Καὶ
	ἐξερχομένων		
	ἰδοὺ		
⌜προσήνεγκαν	προσήνεγκαν		
αὐτῷ	αὐτῷ		
			ἦν ἐκβάλλων
			δαιμόνιον
	κωφὸν		κωφόν·
δαιμονιζόμενον	δαιμονιζόμενον·		
τυφλὸν καὶ			
κωφόν⌝[1]·			
καὶ	33 καὶ		ἐγένετο δὲ
			τοῦ δαιμονίου
ἐθεράπευσεν	ἐκβληθέντος		ἐξελθόντος
αὐτόν,	τοῦ δαιμονίου		
	ἐλάλησεν		ἐλάλησεν
ὥστε τὸν κωφὸν	ὁ κωφός.		ὁ κωφός.
λαλεῖν			
καὶ βλέπειν.			
23 Καὶ ἐξίσταν-	καὶ ἐθαύμασαν		Καὶ ἐθαύμασαν
το πάντες			
οἱ ὄχλοι	οἱ ὄχλοι		οἱ ὄχλοι·
καὶ ἔλεγον	λέγοντες		
Μήτι οὗτός	Οὐδέποτε ἐφάνη		
ἐστιν ὁ υἱὸς	οὕτως ἐν τῷ		
Δανείδ;	Ἰσραήλ.	[Mark 3:22–27, 30]	
24 οἱ δὲ	34 [οἱ δὲ	καὶ οἱ	15 τινὲς δὲ
Φαρισαῖοι	Φαρισαῖοι	γραμματεῖς	ἐξ αὐτῶν
ἀκούσαντες		οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καταβάντες	
εἶπον	ἔλεγον	ἔλεγον ὅτι	εἶπαν
		Βεεζεβοὺλ ἔχει,	
Οὗτος οὐκ			
ἐκβάλλει			
τὰ δαιμόνια			
εἰ μὴ ἐν τῷ	Ἐν τῷ	καὶ ὅτι ἐν	Ἐν
Βεεζεβοὺλ			Βεεζεβοὺλ

[Matt 12]	[Matt 9]	[Mark 3]	Luke **11**
ἄρχοντι τῶν δαιμονίων. (§50)	ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.] (§68)	τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.	τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια·
[Matt 12:38] Τότε ἀπεκρίθησαν αὐτῷ τινὲς τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων λέγοντες Διδάσκαλε, θέλομεν ἀπὸ σοῦ σημεῖον ἰδεῖν. (§50)			16 ἕτεροι δὲ πειράζοντες σημεῖον ἐξ οὐρανοῦ ἐζήτουν παρ' αὐτοῦ.
[Matt 12:25–30] Εἰδὼς δὲ τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν εἶπεν αὐτοῖς		23 καὶ προσκαλεσάμενος αὐτοὺς ἐν παραβολαῖς ἔλεγεν αὐτοῖς Πῶς δύναται Σατανᾶς Σατανᾶν ἐκβάλλειν;	17 αὐτὸς δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὰ διανοήματα εἶπεν αὐτοῖς
Πᾶσα βασιλεία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς ἐρημοῦται,		24 καὶ ἐὰν βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ, οὐ δύναται σταθῆναι ἡ βασιλεία ἐκείνη·	Πᾶσα βασιλεία ⸢ἐφ' ἑαυτὴν διαμερισθεῖσα⸣ ἐρημοῦται,
καὶ πᾶσα πόλις ἢ οἰκία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς οὐ σταθήσεται.		25 καὶ ἐὰν οἰκία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ, οὐ δυνήσεται ἡ οἰκία ἐκείνη στῆναι·	καὶ οἶκος ἐπὶ οἶκον πίπτει.
26 καὶ εἰ ὁ Σατανᾶς τὸν Σατανᾶν ἐκβάλλει, ἐφ' ἑαυτὸν ἐμερίσθη· πῶς οὖν σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ;		26 καὶ εἰ ὁ Σατανᾶς ἀνέστη ἐφ' ἑαυτὸν καὶ ἐμερίσθη, οὐ δύναται στῆναι ἀλλὰ τέλος ἔχει. [Cf v 30 below]	18 εἰ δὲ καὶ ὁ Σατανᾶς ἐφ' ἑαυτὸν διεμερίσθη, πῶς σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ; ὅτι λέγετε ἐν Βεεζεβοὺλ ἐκβάλλειν με τὰ δαιμόνια.
27 καὶ εἰ ἐγὼ ἐν Βεεζεβοὺλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσιν; διὰ τοῦτο αὐτοὶ κριταὶ ἔσονται ὑμῶν.			19 εἰ δὲ ἐγὼ ἐν Βεεζεβοὺλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσιν; διὰ τοῦτο αὐτοὶ ⸢ὑμῶν κριταὶ⸣ ἔσονται.
28 εἰ δὲ ἐν πνεύματι θεοῦ			20 εἰ δὲ ἐν δακτύλῳ θεοῦ

WH mg: Lk 11:17 διαμερισθεῖσα ἐφ' ἑαυτὴν 19 κριταὶ ὑμῶν

[Matt 12]	[Mark 3]	Luke 11
ἐγὼ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.		[ἐγὼ] ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. 21 ὅταν ὁ ἰσχυρὸς καθωπλισμένος φυλάσσῃ
29 ἢ πῶς δύναταί τις εἰσελθεῖν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ	27 ἀλλ' οὐ δύναται οὐδεὶς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ εἰσελθὼν	τὴν ἑαυτοῦ αὐλήν, ἐν εἰρήνῃ ἐστὶν
καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ ἁρπάσαι, ἐὰν μὴ πρῶτον δήσῃ τὸν ἰσχυρόν;	τὰ σκεύη αὐτοῦ διαρπάσαι ἐὰν μὴ πρῶτον τὸν ἰσχυρὸν δήσῃ,	τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ·
		22 ἐπὰν δὲ ἰσχυρότερος αὐτοῦ ἐπελθὼν νικήσῃ αὐτόν, τὴν πανοπλίαν αὐτοῦ αἴρει ἐφ' ᾗ ἐπεποίθει,
καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσει.	καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσει.	καὶ τὰ σκῦλα αὐτοῦ διαδίδωσιν.
30 ὁ μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστίν, καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει. (§50)	[Cf Mark 9:40 and parallel (§93)]	23 ὁ μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστίν, καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει. [Cf v 18 above]
	30 ὅτι ἔλεγον Πνεῦμα ἀκάθαρτον ἔχει. (§50)	
[Matt 12:43–45]		
Ὅταν δὲ τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι' ἀνύδρων τόπων ζητοῦν ἀνάπαυσιν, καὶ οὐχ εὑρίσκει. 44 τότε λέγει Εἰς τὸν οἶκόν μου ἐπιστρέψω ὅθεν ἐξῆλθον· καὶ ἐλθὸν εὑρίσκει σχολάζοντα [καὶ] σεσαρωμένον καὶ κεκοσμημένον. 45 τότε πορεύεται καὶ παραλαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ· καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα		24 Ὅταν τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι' ἀνύδρων τόπων ζητοῦν ⸀ἀνάπαυσιν, καὶ μὴ εὑρίσκον [τότε][1] λέγει Ὑποστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου ὅθεν ἐξῆλθον· 25 καὶ ἐλθὸν εὑρίσκει [σχολάζοντα,] σεσαρωμένον καὶ κεκοσμημένον. 26 τότε πορεύεται καὶ παραλαμβάνει ἕτερα πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ ἑπτά, καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ, καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα

WH mg: Lk 11:24 ἀνάπαυσιν καὶ μὴ εὑρίσκον. τότε

[Matt 12]		Luke 11
τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου		τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου
χείρονα τῶν πρώτων.		χείρονα τῶν πρώτων.
Οὕτως ἔσται καὶ τῇ γενεᾷ ταύτῃ		
τῇ πονηρᾷ. (§50)		
		27 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ λέγειν αὐτὸν ταῦτα ἐπάρασά τις φωνὴν γυνὴ ἐκ τοῦ ὄχλου εἶπεν αὐτῷ Μακαρία ἡ κοιλία ἡ βαστάσασά σε καὶ μαστοὶ οὓς ἐθήλασας· 28 αὐτὸς δὲ εἶπεν
[Cf Matt 12:50 (§51)]	[Cf Mark 3:35 (§51)]	Μενοῦν μακάριοι οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ φυλάσσοντες.

107. THE SIGN OF JONAH

[Matt 12:39–42]		Luke 11:29–32
		Τῶν δὲ ὄχλων ἐπαθροιζομένων
ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς		ἤρξατο λέγειν
[a]Γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς		[a]Ἡ γενεὰ αὕτη γενεὰ πονηρά ἐστιν·
σημεῖον ἐπιζητεῖ,		σημεῖον ζητεῖ,
καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ		καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ
εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ		εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ.
τοῦ προφήτου.		
40 ὥσπερ γὰρ		30 καθὼς γὰρ ἐγένετο [ὁ] Ἰωνᾶς
[1]"ἦν Ἰωνᾶς		τοῖς Νινευείταις σημεῖον,
ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους		
τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας,"		
οὕτως ἔσται		οὕτως ἔσται
ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου		καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
		τῇ γενεᾷ ταύτῃ.
ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς		
τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας.		

Mt 16:4a	Mk 8:12b
[a] Γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ. (§84)	[a] Τί ἡ γενεὰ αὕτη ζητεῖ σημεῖον; ἀμὴν λέγω [T], εἰ δοθήσεται τῇ γενεᾷ ταύτῃ σημεῖον. (§84)

[1] Jonah 1:17(2:1)

[Matt 12]

[Cf v 42 below]

41 ἄνδρες Νινευεῖται
ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει
μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης
καὶ κατακρινοῦσιν αὐτήν·
ὅτι μετενόησαν
εἰς τὸ κήρυγμα Ἰωνᾶ,
καὶ ἰδοὺ πλεῖον Ἰωνᾶ ὧδε.
42 βασίλισσα νότου
ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει
μετὰ
τῆς γενεᾶς ταύτης
καὶ κατακρινεῖ αὐτήν·
ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς
ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν Σολομῶνος,
καὶ ἰδοὺ πλεῖον Σολομῶνος ὧδε.
(§50)

Luke 11

31 βασίλισσα νότου
ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει
μετὰ τῶν ἀνδρῶν
τῆς γενεᾶς ταύτης
καὶ κατακρινεῖ αὐτούς·
ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων
τῆς γῆς
ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν Σολομῶνος,
καὶ ἰδοὺ πλεῖον Σολομῶνος ὧδε.
32 ἄνδρες Νινευεῖται
ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει
μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης
καὶ κατακρινοῦσιν αὐτήν·
ὅτι μετενόησαν
εἰς τὸ κήρυγμα Ἰωνᾶ,
καὶ ἰδοὺ πλεῖον Ἰωνᾶ ὧδε.
[Cf v 31 above]

108. THE INNER LIGHT

[Matt 5:15]

[a]οὐδὲ καίουσιν λύχνον

καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον
ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν,
καὶ λάμπει πᾶσιν τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ.
(§35)

Luke 11:33–36

[a]Οὐδεὶς λύχνον ἅψας
εἰς κρύπτην τίθησιν
οὐδὲ ὑπὸ τὸν μόδιον
ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν,
ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι
τὸ φῶς βλέπωσιν.

Mk 4:21b

[a] Μήτι ἔρχεται ὁ λύχνος
ἵνα ὑπὸ τὸν μόδιον τεθῇ
ἢ ὑπὸ τὴν κλίνην,
οὐχ ἵνα †ἐπὶ† τὴν λυχνίαν τεθῇ;
(§55)

Lk 8:16

[a] Οὐδεὶς δὲ λύχνον ἅψας
καλύπτει αὐτὸν σκεύει
ἢ ὑποκάτω κλίνης τίθησιν,
ἀλλ' ἐπὶ λυχνίας τίθησιν,
ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι βλέπωσιν τὸ φῶς. (§55)

[Matt 6:22, 23]

Ὁ λύχνος τοῦ σώματός
ἐστιν ὁ ὀφθαλμός.
ἐὰν οὖν ᾖ ὁ ὀφθαλμός σου ἁπλοῦς,
ὅλον τὸ σῶμά σου φωτινὸν ἔσται·

23 ἐὰν δὲ ὁ ὀφθαλμός σου πονη-
ρὸς ᾖ,
ὅλον τὸ σῶμά σου σκοτινὸν ἔσται.
εἰ οὖν τὸ φῶς
τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστίν,
τὸ σκότος πόσον. (§39)

Luke 11

34 Ὁ λύχνος τοῦ σώματός
ἐστιν ὁ ὀφθαλμός σου.
ὅταν ὁ ὀφθαλμός σου ἁπλοῦς ᾖ,
καὶ ὅλον τὸ σῶμά σου φωτινόν
ἐστιν·
ἐπὰν δὲ πονηρὸς ᾖ,

καὶ τὸ σῶμά σου σκοτινόν.
35 ⸢σκόπει οὖν μὴ τὸ φῶς
τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστίν.

36 εἰ οὖν τὸ σῶμά σου ὅλον
φωτινόν, μὴ ἔχον ⸢μέρος τι⸣
σκοτινόν, ἔσται φωτινὸν ὅλον
ὡς ὅταν ὁ λύχνος ⸆ τῇ ἀστρα-
πῇ φωτίζῃ σε.⸣

109. THE REBUKE OF THE PHARISEES

[Cf Matt 23:25 f below]

[Matt 23:23–27]

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς
καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί,

Luke 11:37–44

Ἐν δὲ τῷ λαλῆσαι ἐρωτᾷ
αὐτὸν Φαρισαῖος ὅπως ἀρι-
στήσῃ παρ' αὐτῷ· εἰσελθὼν
δὲ ἀνέπεσεν. 38 ὁ δὲ Φαρι-
σαῖος ἰδὼν ἐθαύμασεν ὅτι οὐ
πρῶτον ἐβαπτίσθη πρὸ τοῦ
ἀρίστου.
39 εἶπεν δὲ ὁ κύριος πρὸς
αὐτόν
Νῦν ὑμεῖς οἱ Φαρισαῖοι
τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου καὶ
τοῦ πίνακος καθαρίζετε,
τὸ δὲ ἔσωθεν ὑμῶν γέμει
ἁρπαγῆς καὶ πονηρίας.
40 ἄφρονες, οὐχ ὁ ποιήσας τὸ
ἔξωθεν καὶ τὸ ἔσωθεν ἐποίησεν;
41 πλὴν τὰ ἐνόντα
δότε ἐλεημοσύνην,
καὶ ἰδοὺ πάντα
καθαρὰ ὑμῖν ἐστίν.
42 ἀλλὰ οὐαὶ ὑμῖν
τοῖς Φαρισαίοις,

WH mg: Lk 11:35, 36 †...† 36 [τι] μέρος | ἐν

[Matt 23]		Luke 11
ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον καὶ τὸ ἄνηθον καὶ τὸ κύμινον,		ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον καὶ τὸ πήγανον καὶ πᾶν λάχανον,
καὶ ἀφήκατε τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου,		καὶ παρέρχεσθε
τὴν κρίσιν καὶ τὸ ἔλεος καὶ τὴν πίστιν· ταῦτα δὲ ἔδει ποιῆσαι κἀκεῖνα μὴ ἀφεῖναι.		τὴν κρίσιν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ· ταῦτα δὲ ἔδει ποιῆσαι κἀκεῖνα μὴ παρεῖναι.
24 ὁδηγοὶ τυφλοί, διυλίζοντες τὸν κώνωπα τὴν δὲ κάμηλον καταπίνοντες.		
25 Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι καθαρίζετε τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ἐξ ἁρπαγῆς καὶ ἀκρασίας. 26 Φαρισαῖε τυφλέ, καθάρισον πρῶτον τὸ ἐντὸς τοῦ ποτηρίου [καὶ τῆς παροψίδος], ἵνα γένηται καὶ τὸ ἐκτὸς αὐτοῦ καθαρόν.		[Cf v 39 f above]
		43 [a]οὐαὶ ὑμῖν τοῖς Φαρισαίοις ὅτι ἀγαπᾶτε τὴν πρωτοκαθεδρίαν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς.

Mt 23:6, 7*a*	Mk 12:38*b*, 39	Lk 20:46
[a] φιλοῦσι δὲ	[a] Βλέπετε ἀπὸ τῶν γραμματέων τῶν θελόντων ἐν στολαῖς περιπατεῖν	[a] Προσέχετε ἀπὸ τῶν γραμματέων τῶν θελόντων περιπατεῖν ἐν στολαῖς
τὴν πρωτοκλισίαν ἐν τοῖς δείπνοις		
	καὶ ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς	καὶ φιλούντων ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς
καὶ τὰς πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς	39 καὶ πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ πρωτοκλισίας ἐν τοῖς ⸀δείπνοις, (§156)	καὶ πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ πρωτοκλισίας ἐν τοῖς δείπνοις, (§156)
καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς (§156)		

[Matt 23]

27 *Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς*
καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί,
ὅτι ⌜παρομοιάζετε⌝
τάφοις κεκονιαμένοις,
οἵτινες ἔξωθεν μὲν φαίνονται
ὡραῖοι
ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ὀστέων νεκρῶν
καὶ πάσης ἀκαθαρσίας· (§157)

Luke 11

44 οὐαὶ ὑμῖν,
ὅτι ἐστὲ ὡς
τὰ μνημεῖα τὰ ἄδηλα,
καὶ οἱ ἄνθρωποι οἱ περιπα-
τοῦντες ἐπάνω οὐκ οἴδασιν.

110. THE REBUKE OF THE SCRIBES

[Matt 23:4]

δεσμεύουσιν δὲ
φορτία βαρέα ⊤
καὶ ἐπιτιθέασιν
ἐπὶ τοὺς ὤμους τῶν ἀνθρώπων,
αὐτοὶ δὲ τῷ δακτύλῳ αὐτῶν
οὐ θέλουσιν κινῆσαι αὐτά. (§156)

[Matt 23:29–31]

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ
Φαρισαῖοι ὑποκριταί,
ὅτι οἰκοδομεῖτε τοὺς τάφους
τῶν προφητῶν
καὶ κοσμεῖτε τὰ μνημεῖα
τῶν δικαίων,
30 *καὶ λέγετε Εἰ ἤμεθα ἐν*
ταῖς ἡμέραις τῶν πατέρων ἡμῶν,
οὐκ ἂν ἤμεθα αὐτῶν κοινωνοὶ
ἐν τῷ αἵματι τῶν προφητῶν·
31 *ὥστε μαρτυρεῖτε ἑαυτοῖς*

Luke 11:45–54

Ἀποκριθεὶς δέ τις τῶν νομικῶν
λέγει αὐτῷ Διδάσκαλε,
ταῦτα λέγων καὶ ἡμᾶς ὑβρί-
ζεις.
46 ὁ δὲ εἶπεν
Καὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς οὐαί,
ὅτι φορτίζετε
τοὺς ἀνθρώπους
φορτία δυσβάστακτα,
καὶ αὐτοὶ ἑνὶ τῶν δακτύλων
ὑμῶν
οὐ προσψαύετε τοῖς φορτίοις.
47 οὐαὶ ὑμῖν,
ὅτι οἰκοδομεῖτε τὰ μνημεῖα
τῶν προφητῶν
οἱ δὲ πατέρες ὑμῶν
ἀπέκτειναν αὐτούς.
48 ἄρα μάρτυρές ἐστε

Lk 11:48 *μάρτυρές ἐστε* with ℵBL; *μαρτυρεῖτε* ACDWXΘ al pler

[Matt 23]	Luke 11
	καὶ συνευδοκεῖτε τοῖς ἔργοις
	τῶν πατέρων ὑμῶν,
ὅτι υἱοί ἐστε	ὅτι αὐτοὶ μὲν ἀπέκτειναν
τῶν φονευσάντων	αὐτοὺς
τοὺς προφήτας. (§157)	ὑμεῖς δὲ οἰκοδομεῖτε.
[Matt 23:34–36]	
διὰ τοῦτο	49 διὰ τοῦτο
	καὶ ἡ σοφία τοῦ θεοῦ εἶπεν
⸢ἰδοὺ⸣ ἐγὼ ἀποστέλλω	Ἀποστελῶ
πρὸς ὑμᾶς προφήτας	εἰς αὐτοὺς προφήτας
καὶ σοφοὺς καὶ γραμματεῖς·	καὶ ἀποστόλους,
ἐξ αὐτῶν ἀποκτενεῖτε	καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενοῦσιν
καὶ σταυρώσετε,	
καὶ ἐξ αὐτῶν μαστιγώσετε	
ἐν ταῖς συναγωγαῖς ὑμῶν	
καὶ διώξετε ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν·	καὶ διώξουσιν,
35 ὅπως ἔλθῃ	50 ἵνα ἐκζητηθῇ
ἐφ' ὑμᾶς	
πᾶν αἷμα δίκαιον	τὸ αἷμα πάντων τῶν προφητῶν
ἐκχυννόμενον ἐπὶ τῆς γῆς	τὸ ⸢ἐκκεχυμένον⸣
	ἀπὸ καταβολῆς κόσμου
	ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης,
ἀπὸ τοῦ αἵματος Ἅβελ τοῦ δικαίου	51 ἀπὸ αἵματος Ἅβελ
ἕως τοῦ αἵματος Ζαχαρίου	ἕως αἵματος Ζαχαρίου
υἱοῦ Βαραχίου,	
ὃν ἐφονεύσατε	τοῦ ἀπολομένου
μεταξὺ τοῦ ναοῦ	μεταξὺ τοῦ θυσιαστηρίου
καὶ τοῦ θυσιαστηρίου.	καὶ τοῦ οἴκου·
36 ἀμὴν λέγω ὑμῖν,	ναί, λέγω ὑμῖν,
ἥξει ⸢ταῦτα πάντα⸣	ἐκζητηθήσεται
ἐπὶ τὴν γενεὰν ταύτην. (§157)	ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης.
[Matt 23:14]	
Οὐαὶ δὲ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ	52 οὐαὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς,
Φαρισαῖοι ὑποκριταί,	
ὅτι κλείετε	ὅτι ἤρατε τὴν κλεῖδα
τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν	τῆς γνώσεως·
ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων·	
ὑμεῖς γὰρ οὐκ εἰσέρχεσθε,	αὐτοὶ οὐκ εἰσήλθατε
οὐδὲ τοὺς εἰσερχομένους	καὶ τοὺς εἰσερχομένους
ἀφίετε εἰσελθεῖν. (§157)	ἐκωλύσατε.

WH mg: Lk 11:50 ἐκχυννόμενον

Lk 11:50 ἐκκεχυμένον with B 33. 69. syr sin; ἐκχυννόμενον ℵACDLWΘ (-υνο-) etc

		Luke 11
		53 Κἀκεῖθεν ἐξελθόντος αὐτοῦ ἤρξαντο οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι δεινῶς ἐνέχειν καὶ ἀποστοματίζειν αὐτὸν περὶ πλειόνων, 54 ἐνεδρεύοντες αὐτὸν θηρεῦσαί τι ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ.

CHAPTER IV. CONCERNING TRUSTFULNESS, FIDELITY, AND WATCHFULNESS, §§111–116

111. CONCERNING FEARING AND TRUSTING GOD

[Matt 16:6]	[Mark 8:15]	Luke 12:1–12
		Ἐν οἷς ἐπισυναχθεισῶν τῶν μυριάδων τοῦ ὄχλου, ὥστε καταπατεῖν ἀλλήλους,
ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς	καὶ διεστέλλετο αὐτοῖς λέγων	ἤρξατο λέγειν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ πρῶτον
[a]Ὁρᾶτε καὶ προσέχετε ἀπὸ τῆς ζύμης	[a]Ὁρᾶτε, βλέπετε ἀπὸ τῆς ζύμης	[a]Προσέχετε ἑαυτοῖς ἀπὸ τῆς ζύμης, ἥτις ἐστὶν ὑπόκρισις,
τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων. (§84)	τῶν Φαρισαίων καὶ τῆς ζύμης Ἡρῴδου. (§84)	τῶν Φαρισαίων.
[Matt 10:26b–33] [b]οὐδὲν γάρ ἐστιν κεκαλυμμένον ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται, καὶ κρυπτὸν ὃ οὐ γνωσθήσεται.		2 [b]Οὐδὲν δὲ συγκεκαλυμμένον ἐστὶν ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται, καὶ κρυπτὸν ὃ οὐ γνωσθήσεται.

Mt 16:11b
[a] προσέχετε δὲ ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων. (§84)

Mk 4:22
[b] οὐ ⸢γάρ ἐστιν⸣ κρυπτὸν ἐὰν μὴ ἵνα φανερωθῇ, οὐδὲ ἐγένετο ἀπόκρυφον ἀλλ᾽ ἵνα ἔλθῃ εἰς φανερόν. (§55)

Lk 8:17
[b] οὐ γάρ ἐστιν κρυπτὸν ὃ οὐ φανερὸν γενήσεται, οὐδὲ ἀπόκρυφον ὃ οὐ μὴ γνωσθῇ καὶ εἰς φανερὸν ἔλθῃ. (§55)

[Matt 10]		Luke 12
27 ὃ λέγω ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ,		3 ἀνθ' ὧν ὅσα ἐν τῇ σκοτίᾳ
εἴπατε		εἴπατε
ἐν τῷ φωτί·		ἐν τῷ φωτὶ ἀκουσθήσεται,
καὶ ὃ εἰς τὸ οὖς ἀκούετε,		καὶ ὃ πρὸς τὸ οὖς ἐλαλήσατε
		ἐν τοῖς ταμείοις
κηρύξατε		κηρυχθήσεται
ἐπὶ τῶν δωμάτων.		ἐπὶ τῶν δωμάτων.
		4 Λέγω δὲ ὑμῖν τοῖς φίλοις μου,
28 καὶ		
μὴ φοβηθῆτε		μὴ φοβηθῆτε
ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα		ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα
τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι·		καὶ μετὰ ταῦτα μὴ ἐχόντων περισσότερόν τι ποιῆσαι.
		5 ὑποδείξω δὲ ὑμῖν τίνα φοβηθῆτε·
φοβεῖσθε δὲ μᾶλλον τὸν		φοβήθητε τὸν
		μετὰ τὸ ἀποκτεῖναι
δυνάμενον		ἔχοντα ἐξουσίαν
καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα		
ἀπολέσαι ἐν γεέννῃ.		ἐμβαλεῖν εἰς τὴν γέενναν·
		ναί, λέγω ὑμῖν, τοῦτον φοβήθητε.
29 οὐχὶ δύο στρουθία		6 οὐχὶ πέντε στρουθία
ἀσσαρίου πωλεῖται;		πωλοῦνται ἀσσαρίων δύο;
καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν		καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν
οὐ πεσεῖται ἐπὶ τὴν γῆν		οὐκ ἔστιν ἐπιλελησμένον
ἄνευ τοῦ πατρὸς ὑμῶν.		ἐνώπιον τοῦ θεοῦ.
30 [a]ὑμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες		7 [a]ἀλλὰ καὶ αἱ τρίχες
τῆς κεφαλῆς		τῆς κεφαλῆς ὑμῶν
πᾶσαι ἠριθμημέναι εἰσίν.		πᾶσαι ἠρίθμηνται·
31 μὴ οὖν φοβεῖσθε·		μὴ φοβεῖσθε·
πολλῶν στρουθίων		πολλῶν στρουθίων
διαφέρετε ὑμεῖς.		διαφέρετε.
		8 Λέγω δὲ ὑμῖν,
32 Πᾶς οὖν ὅστις ὁμολογήσει		πᾶς ὃς ἂν ὁμολογήσει
ἐν ἐμοὶ		ἐν ἐμοὶ
ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων,		ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων,

Lk 21:18

[a] καὶ θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν οὐ μὴ ἀπόληται. (§161)

[Matt 10] ὁμολογήσω κἀγὼ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· 33 [a]ὅστις ⌜δὲ⌝ ἀρνήσηταί με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἀρνήσομαι κἀγὼ αὐτὸν ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. (§73)		**Luke 12** καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὁμολογήσει ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ· 9 [a]ὁ δὲ ἀρνησάμενός με ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων ἀπαρνηθήσεται ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ.
[Matt 12:31, 32] Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, πᾶσα ἁμαρτία καὶ βλασφημία ἀφεθήσεται ⸆ τοῖς ἀνθρώποις, ἡ δὲ τοῦ πνεύματος βλασφημία οὐκ ἀφεθήσεται. 32 καὶ ὃς ἐὰν εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ· ὃς δ' ἂν εἴπῃ κατὰ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, ⌜οὐκ ἀφεθήσεται⌝ αὐτῷ οὔτε ἐν τούτῳ τῷ αἰῶνι οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι. (§50)	[Mark 3:28, 29] Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι πάντα ἀφεθήσεται τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, τὰ ἁμαρτήματα καὶ αἱ βλασφημίαι ὅσα ἐὰν βλασφημήσωσιν· [Cf v 28 above] 29 ὃς δ' ἂν βλασφημήσῃ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐκ ἔχει ἄφεσιν εἰς τὸν αἰῶνα, ἀλλὰ ἔνοχός ἐστιν αἰωνίου ἁμαρτήματος. (§50)	 [Cf v 10 below] 10 Καὶ πᾶς ὃς ἐρεῖ λόγον εἰς τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ· τῷ δὲ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα βλασφημήσαντι οὐκ ἀφεθήσεται.
[Matt 10:19, 20] ὅταν δὲ παραδῶσιν ὑμᾶς,	[Mark 13:11] καὶ ὅταν ἄγωσιν ὑμᾶς παραδιδόντες,	 11 Ὅταν δὲ εἰσφέρωσιν ὑμᾶς ἐπὶ τὰς συναγωγὰς καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας,

	Mk 8:38 [a] ὃς γὰρ ἐὰν ἐπαισχυνθῇ με καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ μοιχαλίδι καὶ ἁμαρτωλῷ, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται αὐτὸν ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν ἁγίων. (§87)	Lk 9:26 [a] ὃς γὰρ ἂν ἐπαισχυνθῇ με καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους, τοῦτον ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ καὶ τοῦ πατρὸς καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων. (§87)

[Matt 10]	[Mark 13]	Luke 12
[a] μὴ μεριμνήσητε πῶς ἢ τί λαλήσητε· δοθήσεται γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τί λαλήσητε· 20 οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστὲ οἱ λαλοῦντες ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν. (§72)	[a] μὴ προμεριμνᾶτε τί λαλήσητε, ἀλλ' ὃ ἐὰν δοθῇ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τοῦτο λαλεῖτε, οὐ γάρ ἐστε ὑμεῖς οἱ λαλοῦντες ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. (§161)	[a] μὴ μεριμνήσητε πῶς [ἢ τί] ἀπολογήσησθε ἢ τί εἴπητε· 12 τὸ γὰρ ἅγιον πνεῦμα διδάξει ὑμᾶς ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἃ δεῖ εἰπεῖν.

112. THE RICH FOOL

Luke 12:13–21

Εἶπεν δέ τις ἐκ τοῦ ὄχλου αὐτῷ Διδάσκαλε, εἰπὲ τῷ ἀδελφῷ μου μερίσασθαι μετ'
ἐμοῦ τὴν κληρονομίαν. 14 ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ Ἄνθρωπε, τίς με κατέστησεν κριτὴν ἢ
μεριστὴν ἐφ' ὑμᾶς; 15 εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς Ὁρᾶτε καὶ φυλάσσεσθε ἀπὸ πάσης
πλεονεξίας, ὅτι οὐκ ἐν τῷ περισσεύειν τινὶ ἡ ζωὴ αὐτοῦ ἐστὶν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ.
16 Εἶπεν δὲ παραβολὴν πρὸς αὐτοὺς λέγων Ἀνθρώπου τινὸς πλουσίου εὐφόρησεν ἡ
χώρα. 17 καὶ διελογίζετο ἐν αὐτῷ λέγων Τί ποιήσω, ὅτι οὐκ ἔχω ποῦ συνάξω τοὺς
καρπούς μου; 18 καὶ εἶπεν Τοῦτο ποιήσω· καθελῶ μου τὰς ἀποθήκας καὶ μείζονας
οἰκοδομήσω, καὶ συνάξω ἐκεῖ πάντα τὸν σῖτον καὶ τὰ ἀγαθά μου, 19 καὶ ἐρῶ τῇ ψυχῇ μου
Ψυχή, ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ [κείμενα εἰς ἔτη πολλά· ἀναπαύου, φάγε, πίε], εὐφραίνου.
20 εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ θεός Ἄφρων, ταύτῃ τῇ νυκτὶ τὴν ψυχήν σου αἰτοῦσιν ἀπὸ σοῦ·
ἃ δὲ ἡτοίμασας, τίνι ἔσται; 21 [Οὕτως ὁ θησαυρίζων αὐτῷ καὶ μὴ εἰς θεὸν πλουτῶν.]

113. CONCERNING GOD'S CARE

[Matt 6:25–33]		Luke 12:22–34
  Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν		Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς [αὐτοῦ] Διὰ τοῦτο ⸢λέγω ὑμῖν⸣, μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ

Lk 21:14, 15

[a] θέτε οὖν ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν
μὴ προμελετᾶν
ἀπολογηθῆναι,
15 ἐγὼ γὰρ δώσω ὑμῖν στόμα
καὶ σοφίαν ᾗ οὐ δυνήσονται ἀντι-
στῆναι ἢ ἀντειπεῖν ⸢ἅπαντες⸣ οἱ
ἀντικείμενοι ὑμῖν. (§161)

WH mg: Lk 12:22 ὑμῖν λέγω

Lk 12:11 πῶς ἢ τί with ℵABLRWXΘ al pler; πῶς D 157. it syr cur pesh etc; τί syr sin

[Matt 6]

τί φάγητε [ἢ τί πίητε],
μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν
τί ἐνδύσησθε·
οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλεῖόν ἐστι
τῆς τροφῆς
καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος;
26 ἐμβλέψατε
εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ
ὅτι οὐ σπείρουσιν οὐδὲ θερίζουσιν
οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας,
καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος
τρέφει αὐτά·
οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρετε
αὐτῶν;
27 τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν
δύναται προσθεῖναι
ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ
πῆχυν ἕνα;
28 καὶ περὶ ἐνδύματος τί μεριμνᾶτε;
καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ
πῶς αὐξάνουσιν·
οὐ κοπιῶσιν οὐδὲ νήθουσιν·
29 λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι
οὐδὲ Σολομὼν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ
αὐτοῦ
περιεβάλετο ὡς ἓν τούτων.
30 εἰ δὲ τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ
σήμερον ὄντα καὶ αὔριον
εἰς κλίβανον βαλλόμενον
ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσιν,
οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑμᾶς,
ὀλιγόπιστοι;
31 μὴ οὖν μεριμνήσητε λέγοντες
Τί φάγωμεν; ἤ Τί πίωμεν;
ἤ Τί περιβαλώμεθα;

Luke 12

τί φάγητε,
μηδὲ τῷ σώματι [ὑμῶν]
τί ἐνδύσησθε.
23 ἡ γὰρ ψυχὴ πλεῖόν ἐστιν
τῆς τροφῆς
καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος.
24 κατανοήσατε
τοὺς κόρακας
ὅτι ⸂οὐ σπείρουσιν οὐδὲ⸃ θερίζουσιν,
οἷς οὐκ ἔστιν ταμεῖον
οὐδὲ ἀποθήκη,
καὶ ὁ θεὸς
τρέφει αὐτούς·
πόσῳ μᾶλλον ὑμεῖς διαφέρετε
τῶν πετεινῶν.
25 τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν
δύναται
⸂ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ
προσθεῖναι⸃ πῆχυν;
26 εἰ οὖν οὐδὲ ἐλάχιστον
δύνασθε,
τί περὶ τῶν λοιπῶν μεριμνᾶτε;
27 κατανοήσατε τὰ κρίνα
πῶς αὐξάνει·
οὐ κοπιᾷ οὐδὲ νήθει·
λέγω δὲ ὑμῖν,
οὐδὲ Σολομὼν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ
αὐτοῦ
περιεβάλετο ὡς ἓν τούτων.
28 εἰ δὲ ἐν ἀγρῷ τὸν χόρτον
ὄντα σήμερον καὶ αὔριον
εἰς κλίβανον βαλλόμενον
ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιάζει,
πόσῳ μᾶλλον ὑμᾶς,
ὀλιγόπιστοι.
29 καὶ ὑμεῖς μὴ ζητεῖτε
τί φάγητε καὶ τί πίητε,
καὶ μὴ μετεωρίζεσθε,

WH mg: Lk 12:24 οὔτε σπείρουσιν οὔτε   25 προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ

Lk 12:23 γὰρ with ℵBDLXΘ 3 it etc; AQW 7 it vg al pler om   28 ἀμφιάζει with B; -έζει DL; ἀμφιέννυσι AQWXΘ al pler

[Matt 6]

32 [a] πάντα γὰρ ταῦτα
τὰ ἔθνη ἐπιζητοῦσιν·

οἶδεν γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος
ὅτι χρῄζετε τούτων ἁπάντων.
33 ζητεῖτε δὲ πρῶτον
τὴν βασιλείαν
καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ,
καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται
ὑμῖν. (§39)

[Matt 6:19–21]

Μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς
ἐπὶ τῆς γῆς,
ὅπου σὴς καὶ βρῶσις ἀφανίζει,
καὶ ὅπου κλέπται διορύσσουσιν
καὶ κλέπτουσιν·

20 θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν
θησαυροὺς
ἐν οὐρανῷ, ὅπου
οὔτε σὴς οὔτε βρῶσις ἀφανίζει,
καὶ ὅπου κλέπται οὐ διορύσσουσιν
οὐδὲ κλέπτουσιν·

21 ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρός
σου,
ἐκεῖ ἔσται [καὶ] ἡ καρδία σου.
(§39)

Luke 12

30 [a] ταῦτα γὰρ πάντα
τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ἐπι-
ζητοῦσιν,
ὑμῶν δὲ ὁ πατὴρ οἶδεν
ὅτι χρῄζετε τούτων·
31 πλὴν ζητεῖτε
τὴν βασιλείαν αὐτοῦ,

καὶ ταῦτα προστεθήσεται
ὑμῖν.
32 μὴ φοβοῦ, τὸ μικρὸν ποίμ-
νιον, ὅτι εὐδόκησεν ὁ πατὴρ
ὑμῶν δοῦναι ὑμῖν τὴν βασι-
λείαν.
33 Πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα
ὑμῶν καὶ δότε ἐλεημοσύνην·

ποιήσατε ἑαυτοῖς βαλλάντια
μὴ παλαιούμενα,

θησαυρὸν ἀνέκλειπτον
ἐν τοῖς οὐρανοῖς,

ὅπου κλέπτης οὐκ ἐγγίζει

οὐδὲ σὴς διαφθείρει·
34 ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς
ὑμῶν,
ἐκεῖ καὶ ἡ καρδία ὑμῶν ἔσται.

114. CONCERNING WATCHFULNESS

[Cf Matt 25:3 ff (§166)]

Luke 12:35–40

Ἔστωσαν ὑμῶν αἱ ὀσφύες
περιεζωσμέναι καὶ οἱ λύχνοι

Mt 6:8

[a] μὴ οὖν ὁμοιωθῆτε αὐτοῖς,
οἶδεν γὰρ [ὁ θεὸς] ὁ πατὴρ ὑμῶν
ὧν χρείαν ἔχετε
πρὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν. (§38)

[Matt 24:43, 44]
ἐκεῖνο δὲ γινώσκετε ὅτι
εἰ ᾔδει ὁ οἰκοδεσπότης
ποίᾳ φυλακῇ ὁ κλέπτης ἔρχεται,
ἐγρηγόρησεν ἂν
καὶ οὐκ ἂν εἴασεν
διορυχθῆναι τὴν οἰκίαν αὐτοῦ.
44 διὰ τοῦτο
καὶ ὑμεῖς γίνεσθε ἕτοιμοι,
ὅτι ᾗ οὐ δοκεῖτε ὥρᾳ
ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται.
(§164)

Luke 12

καιόμενοι, 36 καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι
ἀνθρώποις προσδεχομένοις τὸν
κύριον ἑαυτῶν· πότε ἀναλύσῃ
ἐκ τῶν γάμων, ἵνα ἐλθόντος
καὶ κρούσαντος εὐθέως ἀνοί-
ξωσιν αὐτῷ. 37 μακάριοι οἱ
δοῦλοι ἐκεῖνοι, οὓς ἐλθὼν ὁ
κύριος εὑρήσει γρηγοροῦντας·
ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι περι-
ζώσεται καὶ ἀνακλινεῖ αὐτοὺς
καὶ παρελθὼν διακονήσει αὐ-
τοῖς. 38 κἂν ἐν τῇ δευτέρᾳ
κἂν ἐν τῇ τρίτῃ φυλακῇ ἔλθῃ
καὶ εὕρῃ οὕτως, μακάριοί
εἰσιν ἐκεῖνοι.

39 τοῦτο δὲ γινώσκετε ὅτι
εἰ ᾔδει ὁ οἰκοδεσπότης
ποίᾳ ὥρᾳ ὁ κλέπτης ἔρχεται,
⸀ἐγρηγόρησεν ἂν
καὶ οὐκ⸁ ἀφῆκεν
διορυχθῆναι τὸν οἶκον αὐτοῦ.

40 καὶ ὑμεῖς γίνεσθε ἕτοιμοι,
ὅτι ᾗ ὥρᾳ οὐ δοκεῖτε
ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται.

115. THE FAITHFUL STEWARD

[Matt 24:45–51]
Τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς
δοῦλος καὶ φρόνιμος
ὃν κατέστησεν ὁ κύριος
ἐπὶ τῆς οἰκετείας αὐτοῦ
τοῦ δοῦναι αὐτοῖς

Luke 12:41–48

Εἶπεν δὲ ὁ Πέτρος Κύριε, πρὸς
ἡμᾶς τὴν παραβολὴν ταύτην
λέγεις ἢ καὶ πρὸς πάντας;
42 καὶ εἶπεν ὁ κύριος
Τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς
οἰκονόμος, ὁ φρόνιμος,
ὃν καταστήσει ὁ κύριος
ἐπὶ τῆς θεραπείας αὐτοῦ
τοῦ διδόναι

WH mg: Lk 12:39 οὐκ ἂν

Lk 12:39 ἐγρηγόρησεν ἂν καὶ with ABLWXΔΘ it vg pesh al pler; ℵ*D 2 it syr cur etc om — οὐκ with BLW etc; ℵADXΔΘ al pler οὐκ ἂν

[Matt 24]

τὴν τροφὴν ἐν καιρῷ;
46 *μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος*
ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ
εὑρήσει οὕτως ποιοῦντα·
47 *ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι*
ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ὑπάρχουσιν
αὐτοῦ καταστήσει αὐτόν.
48 *ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ κακὸς δοῦλος*
ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ
Χρονίζει μου ὁ κύριος,
49 *καὶ ἄρξηται τύπτειν*
τοὺς συνδούλους αὐτοῦ,
ἐσθίῃ δὲ καὶ πίνῃ
μετὰ τῶν μεθυόντων,
50 *ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου*
ἐκείνου
ἐν ἡμέρᾳ ᾗ οὐ προσδοκᾷ
καὶ ἐν ὥρᾳ ᾗ οὐ γινώσκει,
51 *καὶ διχοτομήσει αὐτὸν*
καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ
μετὰ τῶν ὑποκριτῶν θήσει·
[a]*ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ*
βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. (§165)

Luke 12

ἐν καιρῷ [τὸ] σιτομέτριον;
43 *μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος,*
ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ
εὑρήσει ποιοῦντα οὕτως·
44 *ἀληθῶς λέγω ὑμῖν ὅτι*
ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ὑπάρχουσιν
αὐτοῦ καταστήσει αὐτόν.
45 *ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ δοῦλος*
ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ
Χρονίζει ὁ κύριός μου ἔρχεσθαι,
καὶ ἄρξηται τύπτειν
τοὺς παῖδας καὶ τὰς παιδίσκας,
ἐσθίειν τε καὶ πίνειν
καὶ μεθύσκεσθαι,
46 *ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου*
ἐκείνου
ἐν ἡμέρᾳ ᾗ οὐ προσδοκᾷ
καὶ ἐν ὥρᾳ ᾗ οὐ γινώσκει,
καὶ διχοτομήσει αὐτὸν
καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ
μετὰ τῶν ἀπίστων θήσει.

47 *ἐκεῖνος δὲ ὁ δοῦλος ὁ γνοὺς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου αὐτοῦ καὶ μὴ ἑτοιμάσας ἢ ποιήσας πρὸς τὸ θέλημα αὐτοῦ δαρήσεται πολλάς·* 48 *ὁ δὲ μὴ γνοὺς ποιήσας δὲ ἄξια πληγῶν δαρήσεται ὀλίγας. παντὶ δὲ ᾧ ἐδόθη πολύ, πολὺ ζητηθήσεται παρ' αὐτοῦ, καὶ ᾧ παρέθεντο πολύ, περισσότερον αἰτήσουσιν αὐτόν.*

116. CONCERNING FIRE AND DIVISION

Luke 12:49–53

Πῦρ ἦλθον βαλεῖν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ τί θέλω εἰ ἤδη ἀνήφθη;

[a] Cf §45, p. 71

Lk 12:42 *τὸ σιτομέτριον* with ℵALRWXΘ al pler; *τὸ* om BD 69.

[Matt 10:34–36]

Μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον

βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν·
οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην
ἀλλὰ μάχαιραν.

35 *ἦλθον γὰρ διχάσαι*

ἄνθρωπον [1]*"κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ*

καὶ θυγατέρα
κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς

καὶ νύμφην
κατὰ τῆς πενθερᾶς αὐτῆς,"
36 *καὶ "ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου οἱ οἰκιακοὶ αὐτοῦ."* (§74)

[Mark 10:38*b*]

[a]*δύνασθε πιεῖν*
τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω,
ἢ τὸ βάπτισμα
ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι
βαπτισθῆναι; (§140)

Luke 12

50 [a]*βάπτισμα δὲ ἔχω*

βαπτισθῆναι,
καὶ πῶς συνέχομαι ἕως ὅτου τελεσθῇ.
51 *δοκεῖτε ὅτι εἰρήνην παρεγενόμην*
δοῦναι ἐν τῇ γῇ;
οὐχί, λέγω ὑμῖν,
ἀλλ' ἢ διαμερισμόν.
52 *ἔσονται γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν πέντε ἐν ἑνὶ οἴκῳ διαμεμερισμένοι, τρεῖς ἐπὶ δυσὶν καὶ δύο ἐπὶ τρισίν,*
53 *διαμερισθήσονται*
πατὴρ ἐπὶ υἱῷ
καὶ [1]*"υἱὸς ἐπὶ πατρί,"*
μήτηρ ἐπὶ θυγατέρα
καὶ "θυγάτηρ
ἐπὶ τὴν μητέρα,"
πενθερὰ ἐπὶ τὴν νύμφην αὐτῆς
καὶ "νύμφη
ἐπὶ τὴν πενθεράν."

CHAPTER V. WARNINGS TO THE JEWISH NATION, §§117, 118

117. INTERPRETING THE TIMES

[Matt 16:2, 3]

ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς

⟦*Ὀψίας γενομένης*

Luke 12:54–59

Ἔλεγεν δὲ καὶ τοῖς ὄχλοις
Ὅταν ἴδητε νεφέλην
ἀνατέλλουσαν ἐπὶ δυσμῶν,

Mk 10:39*b*

[a] *Τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω πίεσθε*
καὶ τὸ βάπτισμα
ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι
βαπτισθήσεσθε, (§140)

[1] Mic 7:6

[Matt 16]

λέγετε
Εὐδία,
πυρράζει γὰρ ὁ οὐρανός·

3 καὶ πρωΐ
Σήμερον χειμών,
πυρράζει γὰρ στυγνάζων ὁ οὐρανός.

τὸ μὲν πρόσωπον
τοῦ οὐρανοῦ
γινώσκετε διακρίνειν,
τὰ δὲ σημεῖα τῶν καιρῶν
οὐ δύνασθε.]] (§84)

[Matt 5:25, 26]

ἴσθι εὐνοῶν
τῷ ἀντιδίκῳ σου ταχὺ
ἕως ὅτου εἶ μετ' αὐτοῦ ἐν τῇ ὁδῷ,

μή ποτέ σε παραδῷ
ὁ ἀντίδικος τῷ κριτῇ,
καὶ ὁ κριτὴς
τῷ ὑπηρέτῃ,

καὶ εἰς φυλακὴν βληθήσῃ·
26 ἀμὴν λέγω σοι,
οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν
ἕως ἂν ἀποδῷς τὸν ἔσχατον κοδράντην. (§37)

Luke 12

εὐθέως λέγετε ὅτι
Ὄμβρος ἔρχεται,

καὶ γίνεται οὕτως·
55 καὶ ὅταν νότον πνέοντα,
λέγετε ὅτι Καύσων ἔσται,

καὶ γίνεται.
56 ὑποκριταί, τὸ πρόσωπον
τῆς γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ
οἴδατε δοκιμάζειν,
τὸν ⌜καιρὸν δὲ⌝ τοῦτον
πῶς οὐκ οἴδατε δοκιμάζειν;
57 Τί δὲ καὶ ἀφ' ἑαυτῶν οὐ
κρίνετε τὸ δίκαιον;

58 ὡς γὰρ ὑπάγεις μετὰ

τοῦ ἀντιδίκου σου ἐπ' ἄρχοντα,
ἐν τῇ ὁδῷ
δὸς ἐργασίαν ἀπηλλάχθαι
[ἀπ'] αὐτοῦ,
μή ποτε κατασύρῃ σε
πρὸς τὸν κριτήν,
καὶ ὁ κριτής σε παραδώσει
τῷ πράκτορι,
καὶ ὁ πράκτωρ σε
βαλεῖ εἰς φυλακήν.
59 λέγω σοι,
οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν
ἕως καὶ τὸ ἔσχατον λεπτὸν
ἀποδῷς.

118. THE GALILEANS SLAIN BY PILATE

Luke 13:1–9

Παρῆσαν δέ τινες ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ ἀπαγγέλλοντες αὐτῷ περὶ τῶν Γαλιλαίων ὧν
τὸ αἷμα Πειλᾶτος ἔμιξεν μετὰ τῶν θυσιῶν αὐτῶν. 2 καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς Δοκεῖτε
ὅτι οἱ Γαλιλαῖοι οὗτοι ἁμαρτωλοὶ παρὰ πάντας τοὺς Γαλιλαίους ἐγένοντο, ὅτι ταῦτα
πεπόνθασιν; 3 οὐχί, λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοῆτε πάντες ὁμοίως ἀπολεῖσθε. 4 ἢ
ἐκεῖνοι οἱ δέκα ὀκτὼ ἐφ' οὓς ἔπεσεν ὁ πύργος ἐν τῷ Σιλωὰμ καὶ ἀπέκτεινεν αὐτούς, δοκεῖτε

WH mg: Lk 12:56 δὲ καιρὸν

Luke 13

ὅτι αὐτοὶ ὀφειλέται ἐγένοντο παρὰ πάντας τοὺς ἀνθρώπους τοὺς κατοικοῦντας Ἰερουσαλήμ;
5 οὐχί, λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἐὰν μὴ ⸀μετανοήσητε⸀ πάντες ὡσαύτως ἀπολεῖσθε.
6 Ἔλεγεν δὲ ταύτην τὴν παραβολήν. Συκῆν εἶχέν τις πεφυτευμένην ἐν τῷ ἀμπελῶνι
αὐτοῦ, καὶ ἦλθεν ζητῶν καρπὸν ἐν αὐτῇ καὶ οὐχ εὗρεν. 7 εἶπεν δὲ πρὸς τὸν ἀμπελουργόν
Ἰδοὺ τρία ἔτη ἀφ' οὗ ἔρχομαι ζητῶν καρπὸν ἐν τῇ συκῇ ταύτῃ καὶ οὐχ εὑρίσκω· ἔκκοψον
αὐτήν· ἵνα τί καὶ τὴν γῆν καταργεῖ; 8 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ Κύριε, ἄφες
αὐτὴν καὶ τοῦτο τὸ ἔτος, ἕως ὅτου σκάψω περὶ αὐτὴν καὶ βάλω κόπρια· 9 κἂν μὲν ποιήσῃ
καρπὸν εἰς τὸ μέλλον— εἰ δὲ μήγε, ἐκκόψεις αὐτήν.

CHAPTER VI. TEACHINGS BY THE WAY, §§119–124

119. THE WOMAN HEALED ON A SABBATH

Luke 13:10–17

Ἦν δὲ διδάσκων ἐν μιᾷ τῶν συναγωγῶν ἐν τοῖς σάββασιν. 11 καὶ ἰδοὺ γυνὴ πνεῦμα
ἔχουσα ἀσθενείας ἔτη δέκα ὀκτώ, καὶ ἦν συνκύπτουσα καὶ μὴ δυναμένη ἀνακύψαι εἰς τὸ
παντελές. 12 ἰδὼν δὲ αὐτὴν ὁ Ἰησοῦς προσεφώνησεν καὶ εἶπεν αὐτῇ Γύναι, ἀπολέ-
λυσαι τῆς ἀσθενείας σου, 13 καὶ ἐπέθηκεν αὐτῇ τὰς χεῖρας· καὶ παραχρῆμα ἀνωρθώθη,
καὶ ἐδόξαζεν τὸν θεόν. 14 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἀρχισυνάγωγος, ἀγανακτῶν ὅτι τῷ σαββάτῳ
ἐθεράπευσεν ὁ Ἰησοῦς, ἔλεγεν τῷ ὄχλῳ ὅτι Ἓξ ἡμέραι εἰσὶν ἐν αἷς δεῖ ἐργάζεσθαι· ἐν
αὐταῖς οὖν ἐρχόμενοι θεραπεύεσθε καὶ μὴ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου. 15 [a]ἀπεκρίθη δὲ αὐτῷ
ὁ κύριος καὶ εἶπεν Ὑποκριταί, ἕκαστος ὑμῶν τῷ σαββάτῳ οὐ λύει τὸν βοῦν αὐτοῦ ἢ
τὸν ὄνον ἀπὸ τῆς φάτνης καὶ ⸀ἀπάγων⸀ ποτίζει; 16 ταύτην δὲ θυγατέρα Ἀβραὰμ οὖσαν,
ἣν ἔδησεν ὁ Σατανᾶς ἰδοὺ δέκα καὶ ὀκτὼ ἔτη, οὐκ ἔδει λυθῆναι ἀπὸ τοῦ δεσμοῦ τούτου τῇ
ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου; 17 Καὶ ταῦτα λέγοντος αὐτοῦ κατῃσχύνοντο πάντες οἱ ἀντικείμενοι
αὐτῷ, καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἔχαιρεν ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ἐνδόξοις τοῖς γινομένοις ὑπ' αὐτοῦ.

120. THE PARABLES OF THE MUSTARD SEED AND THE LEAVEN

[Matt 13:31–33]	[Mark 4:30–32]	Luke 13:18–21
Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς λέγων	Καὶ ἔλεγεν	Ἔλεγεν οὖν
Ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν	Πῶς ὁμοιώσωμεν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, ἢ ἐν τίνι αὐτὴν παραβολῇ θῶμεν;	Τίνι ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, καὶ τίνι ὁμοιώσω αὐτήν;
κόκκῳ σινάπεως,	31 ὡς κόκκῳ σινάπεως,	19 ὁμοία ἐστὶν κόκκῳ σινάπεως,
ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔσπειρεν ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ·	ὃς ὅταν σπαρῇ ἐπὶ τῆς γῆς,	ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔβαλεν εἰς κῆπον ἑαυτοῦ,
32 ὃ μικρότερον μέν ἐστιν πάντων τῶν σπερμάτων,	μικρότερον ὂν πάντων τῶν σπερμάτων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς—	

[a] Cf Lk 14:5 (§123)

WH mg: Lk 13:5 μετανοῆτε 15 ἀπαγαγὼν

[Matt 13]

ὅταν δὲ αὐξηθῇ

μεῖζον τῶν λαχάνων ἐστὶν
καὶ γίνεται δένδρον,
ὥστε ἐλθεῖν

[1]"τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ"
καὶ "κατασκηνοῖν
ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ." (§58)
33 Ἄλλην
παραβολὴν [ἐλάλησεν αὐτοῖς]·
Ὁμοία ἐστὶν
ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν
ζύμῃ,
ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἐνέκρυψεν
εἰς ἀλεύρου σάτα τρία
ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον. (§59)

[Mark 4]

32 καὶ ὅταν σπαρῇ, ἀναβαίνει·
καὶ γίνεται
μεῖζον πάντων τῶν λαχάνων
καὶ ποιεῖ κλάδους μεγάλους,
ὥστε δύνασθαι [2]"ὑπὸ τὴν σκιὰν
αὐτοῦ
τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ
κατασκηνοῖν." (§58)

Luke 13

καὶ ηὔξησεν

καὶ ἐγένετο εἰς δένδρον,

καὶ [1]"τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ
κατεσκήνωσεν
ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ."
20 Καὶ πάλιν
εἶπεν
Τίνι ὁμοιώσω
τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ;
21 ὁμοία ἐστὶν ζύμῃ,
ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἔκρυψεν
εἰς ἀλεύρου σάτα τρία
ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον.

121. THE QUESTION WHETHER FEW ARE SAVED

[Matt 7:13, 14]

Εἰσέλθατε
διὰ τῆς στενῆς πύλης·
ὅτι πλατεῖα ᵀ καὶ εὐρύχωρος ἡ
ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν,
καὶ πολλοί εἰσιν οἱ εἰσερχόμενοι
δι' αὐτῆς·
14 ὅτι στενὴ ἡ πύλη καὶ τεθλιμ-
μένη ἡ ὁδὸς
ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωήν,
καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὑρίσκοντες
αὐτήν (§43)

Luke 13:22–30

Καὶ διεπορεύετο κατὰ πό-
λεις καὶ κώμας διδάσκων καὶ
πορείαν ποιούμενος εἰς Ἱερο-
σόλυμα. 23 Εἶπεν δέ τις
αὐτῷ Κύριε, εἰ ὀλίγοι οἱ
σωζόμενοι; ὁ δὲ εἶπεν πρὸς
αὐτούς
24 Ἀγωνίζεσθε εἰσελθεῖν
διὰ τῆς στενῆς θύρας,

ὅτι πολλοί, λέγω ὑμῖν, ζητή-
σουσιν εἰσελθεῖν

καὶ οὐκ ἰσχύσουσιν,

[1] Dan 4:12, 21 Chald [2] Dan 4:12, 21 Chald; Ezek 17:23

Lk 13:21 ἔκρυψεν with BL min etc; ἐνέκρυψεν ℵADWX min etc

[Matt 25:11b, 12]

Κύριε κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν·
12 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν
Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς.
(§166)

[Matt 7:22, 23]

πολλοὶ ἐροῦσίν μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ Κύριε κύριε, οὐ [1]"τῷ σῷ ὀνόματι ἐπροφητεύσαμεν," καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν, καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν;
23 καὶ τότε ὁμολογήσω αὐτοῖς ὅτι Οὐδέποτε ἔγνων ὑμᾶς·
[2]"ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ
οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν."
(§43)

[Matt 8:11, 12]

λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι
πολλοὶ [3]"ἀπὸ ἀνατολῶν
καὶ δυσμῶν" ἥξουσιν
καὶ ἀνακλιθήσονται μετὰ
Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ
Ἰακὼβ

ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν·
12 [a]οἱ δὲ υἱοὶ τῆς βασιλείας
ἐκβληθήσονται
εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον·
ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς
καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. (§45)

Luke 13

25 ἀφ' οὗ ἂν ἐγερθῇ ὁ οἰκοδεσπότης καὶ ἀποκλείσῃ τὴν θύραν, καὶ ἄρξησθε ἔξω ἑστάναι καὶ κρούειν τὴν θύραν λέγοντες

Κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν·
καὶ ἀποκριθεὶς ἐρεῖ ὑμῖν
Οὐκ οἶδα ὑμᾶς πόθεν ἐστέ.

26 τότε ⸢ἄρξεσθε⸣ λέγειν Ἐφάγομεν ἐνώπιόν σου καὶ ἐπίομεν, καὶ ἐν ταῖς πλατείαις ἡμῶν ἐδίδαξας·

27 καὶ ἐρεῖ λέγων ὑμῖν
Οὐκ οἶδα πόθεν ἐστέ·
[2]"ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ,
πάντες ἐργάται ἀδικίας."

28 [a]Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς
καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων,

[Cf v 29 below]

ὅταν ⸢ὄψησθε⸣
Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ
Ἰακὼβ
καὶ πάντας τοὺς προφήτας
ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ,
ὑμᾶς δὲ
ἐκβαλλομένους
ἔξω.

[Cf v 28 above]

[a] Cf §45, pp. 70, 71

[1] Jer 27:15(34:12); 14:14 [2] Ps 6:8 [3] Mal 1:11; Isa 59:19

WH mg: Lk 13:26 ἄρξησθε 28 ὄψεσθε

Lk 13:27 λέγων with B 070.; λέγω al pler; ἀμὴν λέγω syr sin cur; om ℵ it vg sah cop pesh etc — οἶδα with BLR etc; ὑμᾶς add ℵAWXΔΘ 7 it vg syr sin etc

		Luke 13
[Cf Matt 8:11 above]		29 καὶ ἥξουσιν [1]"ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν" καὶ ἀπὸ βορρᾶ καὶ νότου καὶ ἀνακλιθήσονται ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ.
[Matt 19:30] [a]Πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι καὶ ἔσχατοι πρῶτοι. (§137)	[Mark 10:31] [a]πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι καὶ [οἱ] ἔσχατοι πρῶτοι. (§137)	30 [a]καὶ ἰδοὺ εἰσὶν ἔσχατοι οἳ ἔσονται πρῶτοι, καὶ εἰσὶν πρῶτοι οἳ ἔσονται ἔσχατοι.

122. REPLY TO THE WARNING AGAINST HEROD

		Luke 13:31–35
		Ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ προσῆλθάν τινες Φαρισαῖοι λέγοντες αὐτῷ Ἔξελθε καὶ πορεύου ἐντεῦθεν, ὅτι Ἡρῴδης θέλει σε ἀποκτεῖναι. 32 καὶ εἶπεν αὐτοῖς Πορευθέντες εἴπατε τῇ ἀλώπεκι ταύτῃ Ἰδοὺ ἐκβάλλω δαιμόνια καὶ ἰάσεις ἀποτελῶ σήμερον καὶ αὔριον, καὶ τῇ τρίτῃ τελειοῦμαι. 33 πλὴν δεῖ με σήμερον καὶ αὔριον καὶ τῇ ἐχομένῃ πορεύεσθαι, ὅτι οὐκ ἐνδέχεται προφήτην ἀπολέσθαι ἔξω Ἰερουσαλήμ.
[Matt 23:37–39] Ἰερουσαλὴμ Ἰερουσαλήμ, ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφήτας καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν,— ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ὄρνις ἐπισυνάγει τὰ		34 Ἰερουσαλὴμ Ἰερουσαλήμ, ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφήτας καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν,— ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυνάξαι τὰ τέκνα σου ὃν τρόπον ὄρνις τὴν ἑαυτῆς

Mt 20:16
[a] Οὕτως ἔσονται οἱ ἔσχατοι πρῶτοι
καὶ οἱ πρῶτοι ἔσχατοι. (§138)

[1] Mal 1:11; Isa 59:19

[Matt 23]

νοσσία [αὐτῆς] ὑπὸ τὰς πτέρυγας,
καὶ οὐκ ἠθελήσατε;
38 *ἰδοὺ* [1]"*ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος*
ὑμῶν"ᵀ.
39 *λέγω γὰρ ὑμῖν,*
οὐ μή με ἴδητε ἀπ' ἄρτι
ἕως ἂν εἴπητε
[2]"*Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος*
ἐν ὀνόματι Κυρίου." (§158)

Luke **13**

νοσσιὰν ὑπὸ τὰς πτέρυγας,
καὶ οὐκ ἠθελήσατε.
35 ἰδοὺ [1]"ἀφίεται ὑμῖν ὁ
οἶκος ὑμῶν."
λέγω [δὲ] ὑμῖν,
οὐ μὴ ἴδητέ με
ἕως εἴπητε
[2]"Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος
ἐν ὀνόματι Κυρίου."

123. DISCOURSE AT THE TABLE OF A CHIEF PHARISEE

Luke **14:1–24**

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐλθεῖν
αὐτὸν εἰς οἶκόν τινος τῶν
ἀρχόντων [τῶν] Φαρισαίων
σαββάτῳ φαγεῖν ἄρτον καὶ
αὐτοὶ ἦσαν παρατηρούμενοι
αὐτόν. 2 καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπός
τις ἦν ὑδρωπικὸς ἔμπροσθεν
αὐτοῦ.
3 καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς
εἶπεν πρὸς τοὺς νομικοὺς καὶ
Φαρισαίους

[Matt **12:10b, 11**]

[a]*καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν λέγοντες*
Εἰ ἔξεστι τοῖς σάββασιν
θεραπεύειν;

ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ.

[Mark **3:4**]

[a]*καὶ λέγει αὐτοῖς*
Ἔξεστιν τοῖς σάββασιν
ἀγαθοποιῆσαι ἢ κακοποιῆσαι,
ψυχὴν σῶσαι ἢ ἀποκτεῖναι;

οἱ δὲ ἐσιώπων. (§32)

[Luke 14]

[a]λέγων
Ἔξεστιν τῷ σαββάτῳ
θεραπεῦσαι ἢ οὔ;

οἱ δὲ ἡσύχασαν.
4 καὶ ἐπιλαβόμενος ἰάσατο
αὐτὸν καὶ ἀπέλυσεν.

Lk 6:9

[a] *εἶπεν δὲ [ὁ] Ἰησοῦς πρὸς αὐτοὺς*
Ἐπερωτῶ ὑμᾶς,
εἰ ἔξεστιν τῷ σαββάτῳ
ἀγαθοποιῆσαι ἢ κακοποιῆσαι,
ψυχὴν σῶσαι ἢ ἀπολέσαι; (§32)

[1] Jer 22:5; 12:7 [2] Ps 118(117):26

Lk 13:35 *ἕως* with BLR 79. pesh; *ἕως ἄν* ℵMWXΘ etc

[Matt 12]

11 [a]ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς
Τίς [ἔσται] ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος ὃς
ἕξει πρόβατον ἕν,
καὶ ἐὰν ἐμπέσῃ τοῦτο τοῖς σάβ-
βασιν εἰς βόθυνον,
οὐχὶ κρατήσει αὐτὸ καὶ ἐγερεῖ;
(§32)

[Matt 23:12]

[b]Ὅστις δὲ ὑψώσει ἑαυτὸν
ταπεινωθήσεται,
καὶ ὅστις ταπεινώσει ἑαυτὸν ὑψω-
θήσεται. (§156)

Luke 14

5 [a]καὶ πρὸς αὐτοὺς εἶπεν
Τίνος ὑμῶν υἱὸς ἢ βοῦς

εἰς φρέαρ πεσεῖται,

καὶ οὐκ εὐθέως ἀνασπάσει
αὐτὸν
ἐν ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου;
6 καὶ οὐκ ἴσχυσαν ἀνταποκρι-
θῆναι πρὸς ταῦτα.
7 Ἔλεγεν δὲ πρὸς τοὺς κε-
κλημένους παραβολήν, ἐπέχων
πῶς τὰς πρωτοκλισίας ἐξε-
λέγοντο, λέγων πρὸς αὐτούς
8 Ὅταν κληθῇς ὑπό τινος εἰς
γάμους, μὴ κατακλιθῇς εἰς τὴν
πρωτοκλισίαν, μή ποτε ἐντι-
μότερός σου ᾖ κεκλημένος ὑπ'
αὐτοῦ, 9 καὶ ἐλθὼν ὁ σὲ καὶ
αὐτὸν καλέσας ἐρεῖ σοι Δὸς
τούτῳ τόπον, καὶ τότε ἄρξῃ
μετὰ αἰσχύνης τὸν ἔσχατον τό-
πον κατέχειν. 10 ἀλλ' ὅταν
κληθῇς πορευθεὶς ἀνάπεσε εἰς
τὸν ἔσχατον τόπον, ἵνα ὅταν
ἔλθῃ ὁ κεκληκώς σε ἐρεῖ σοι
Φίλε, προσανάβηθι ἀνώτερον·
τότε ἔσται σοι δόξα ἐνώπιον
πάντων τῶν συνανακειμένων
σοι.

11 [b]ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν
ταπεινωθήσεται
καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψω-
θήσεται.

[a] Cf Lk 13:15 (§119)

Lk 18:14b

[b] ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν
ταπεινωθήσεται,
ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται.
(§134)

Lk 14:5 υἱὸς with ABWΔΘ min 3 it sah pesh etc; ὄνος ℵLX 5 it vg cop etc; πρόβατον D — υἱὸς ἢ βοῦς: syr sin βοῦς ἢ ὄνος; syr cur υἱὸς ἢ βοῦς ἢ ὄνος

[Cf Mt 22:1–10 (§151)]

LUKE 14

12 Ἔλεγεν δὲ καὶ τῷ κε-
κληκότι αὐτόν Ὅταν ποιῇς
ἄριστον ἢ δεῖπνον, μὴ φώνει
τοὺς φίλους σου μηδὲ τοὺς
ἀδελφούς σου μηδὲ τοὺς συγ-
γενεῖς σου μηδὲ γείτονας
πλουσίους, μή ποτε καὶ αὐτοὶ
ἀντικαλέσωσίν σε καὶ γένηται
ἀνταπόδομά σοι. 13 ἀλλ'
ὅταν δοχὴν ποιῇς, κάλει πτω-
χούς, ἀναπείρους, χωλούς,
τυφλούς· 14 καὶ μακάριος
ἔσῃ, ὅτι οὐκ ἔχουσιν ἀνταπο-
δοῦναί σοι, ἀνταποδοθήσεται
γάρ σοι ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν
δικαίων.
15 Ἀκούσας δέ τις τῶν
συνανακειμένων ταῦτα εἶπεν
αὐτῷ Μακάριος ὅστις φά-
γεται ἄρτον ἐν τῇ βασιλείᾳ
τοῦ θεοῦ. 16 ὁ δὲ εἶπεν
αὐτῷ Ἄνθρωπός τις ἐποίει
δεῖπνον μέγα, καὶ ἐκάλεσεν
πολλούς, 17 καὶ ἀπέστειλεν
τὸν δοῦλον αὐτοῦ τῇ ὥρᾳ τοῦ
δείπνου εἰπεῖν τοῖς κεκλημέ-
νοις ⌈Ἔρχεσθε⌉ ὅτι ἤδη ἕτοι-
μά ⌈ἐστιν⌉. 18 καὶ ἤρξαντο
ἀπὸ μιᾶς πάντες παραιτεῖσ-
θαι. ὁ πρῶτος εἶπεν αὐτῷ
Ἀγρὸν ἠγόρασα καὶ ἔχω
ἀνάγκην ἐξελθὼν ἰδεῖν αὐτόν·
ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρῃτημέ-
νον. 19 καὶ ἕτερος εἶπεν
Ζεύγη βοῶν ἠγόρασα πέντε
καὶ πορεύομαι δοκιμάσαι αὐτά·
ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρῃτημένον.
20 καὶ ἕτερος εἶπεν Γυ-
ναῖκα ἔγημα καὶ διὰ τοῦτο
οὐ δύναμαι ἐλθεῖν. 21 καὶ
παραγενόμενος ὁ δοῦλος ἀπήγ-

WH mg: Lk 14:17 ἔρχεσθαι | εἰσιν

Luke 14

γειλεν τῷ κυρίῳ αὐτοῦ ταῦτα.
τότε ὀργισθεὶς ὁ οἰκοδεσπότης
εἶπεν τῷ δούλῳ αὐτοῦ Ἔξ-
ελθε ταχέως εἰς τὰς πλατείας
καὶ ῥύμας τῆς πόλεως, καὶ
τοὺς πτωχοὺς καὶ ἀναπείρους
καὶ τυφλοὺς καὶ χωλοὺς εἰσά-
γαγε ὧδε. 22 καὶ εἶπεν ὁ
δοῦλος Κύριε, γέγονεν ὃ
ἐπέταξας, καὶ ἔτι τόπος ἐστίν.
23 καὶ εἶπεν ὁ κύριος πρὸς
τὸν δοῦλον Ἔξελθε εἰς τὰς
ὁδοὺς καὶ φραγμοὺς καὶ ἀνάγ-
κασον εἰσελθεῖν, ἵνα γεμισθῇ
μου ὁ οἶκος· 24 λέγω γὰρ
ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀνδρῶν ἐκεί-
νων τῶν κεκλημένων γεύσεταί
μου τοῦ δείπνου.

124. DISCOURSE ON COUNTING THE COST

[Matt 10:37, 38]

Ὁ φιλῶν πατέρα
ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ
οὐκ ἔστιν μου ἄξιος·
καὶ ὁ φιλῶν
υἱὸν ἢ θυγατέρα ὑπὲρ ἐμὲ
οὐκ ἔστιν μου ἄξιος·
38 [a]καὶ ὃς οὐ λαμβάνει
τὸν σταυρὸν αὐτοῦ
καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου,
οὐκ ἔστιν μου ἄξιος. (§74)

Luke 14:25–35

Συνεπορεύοντο δὲ αὐτῷ ὄχ-
λοι πολλοί, καὶ στραφεὶς
εἶπεν πρὸς αὐτούς
26 Εἴ τις ἔρχεται πρός με
καὶ οὐ μισεῖ τὸν πατέρα ἑαυτοῦ
καὶ τὴν μητέρα
καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα
καὶ τοὺς ἀδελφοὺς καὶ τὰς
ἀδελφάς,
ἔτι τε καὶ τὴν ψυχὴν ἑαυτοῦ,
οὐ δύναται εἶναί μου μαθητής.
27 [a]ὅστις οὐ βαστάζει
τὸν σταυρὸν ἑαυτοῦ
καὶ ἔρχεται ὀπίσω μου,
οὐ δύναται εἶναί μου μαθητής.

Mt 16:24*b*
[a] Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν,
ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω
τὸν σταυρὸν αὐτοῦ
καὶ ἀκολουθείτω μοι. (§87)

Mk 8:34*b*
[a] Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν,
ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω
τὸν σταυρὸν αὐτοῦ
καὶ ἀκολουθείτω μοι. (§87)

Lk 9:23*b*
[a] Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἔρχεσθαι,
⌜ἀρνησάσθω⌝ ἑαυτὸν καὶ ἀράτω
τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καθ' ἡμέραν,
καὶ ἀκολουθείτω μοι. (§87)

[MATT 5:13b]

ἐὰν δὲ τὸ ἅλας μωρανθῇ,
ἐν τίνι ἁλισθήσεται;
εἰς οὐδὲν

ἰσχύει ἔτι
εἰ μὴ βληθὲν ἔξω
καταπατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων.
(§35)

[MARK 9:50a]

Καλὸν τὸ ἅλας·

ἐὰν δὲ τὸ ἅλας ἄναλον γένηται,
ἐν τίνι αὐτὸ ἀρτύσετε; (§94)

LUKE 14

28 τίς γὰρ ἐξ ὑμῶν θέλων
πύργον οἰκοδομῆσαι οὐχὶ πρῶ-
τον καθίσας ψηφίζει τὴν δαπά-
νην, εἰ ἔχει εἰς ἀπαρτισμόν;
29 ἵνα μή ποτε θέντος αὐτοῦ
θεμέλιον καὶ μὴ ἰσχύοντος
ἐκτελέσαι πάντες οἱ θεωροῦν-
τες ἄρξωνται αὐτῷ ἐμπαίζειν
30 λέγοντες ὅτι Οὗτος ὁ
ἄνθρωπος ἤρξατο οἰκοδομεῖν
καὶ οὐκ ἴσχυσεν ἐκτελέσαι.
31 ἢ τίς βασιλεὺς πορευόμενος
ἑτέρῳ βασιλεῖ συνβαλεῖν εἰς
πόλεμον οὐχὶ καθίσας πρῶτον
βουλεύσεται εἰ δυνατός ἐστιν
ἐν δέκα χιλιάσιν ὑπαντῆσαι
τῷ μετὰ εἴκοσι χιλιάδων
ἐρχομένῳ ἐπ' αὐτόν; 32 εἰ
δὲ μήγε, ἔτι αὐτοῦ πόρρω
ὄντος πρεσβείαν ἀποστείλας
ἐρωτᾷ ⌜πρὸς⌝ εἰρήνην. 33
οὕτως οὖν πᾶς ἐξ ὑμῶν ὃς οὐκ
ἀποτάσσεται πᾶσιν τοῖς ἑαυ-
τοῦ ὑπάρχουσιν οὐ δύναται
εἶναί μου μαθητής.

34 Καλὸν οὖν τὸ ἅλας·

ἐὰν δὲ καὶ τὸ ἅλας μωρανθῇ,
ἐν τίνι ἀρτυθήσεται;
35 οὔτε εἰς γῆν οὔτε εἰς
κοπρίαν
εὔθετόν ἐστιν·
ἔξω βάλλουσιν αὐτό.

[a] Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω.

[a] Cf §47, p. 74

WH mg: Lk 14:32 εἰς v. τὰ πρὸς

CHAPTER VII. PARABLES OF GRACE, §§125–127

125. THE LOST SHEEP

[Matt 18:12–14]

τί ὑμῖν δοκεῖ;
ἐὰν γένηταί τινι ἀνθρώπῳ
ἑκατὸν πρόβατα
καὶ πλανηθῇ ἓν ἐξ αὐτῶν,
οὐχὶ ἀφήσει τὰ ἐνενήκοντα
ἐννέα ἐπὶ τὰ ὄρη
καὶ πορευθεὶς ζητεῖ
τὸ πλανώμενον;
13 καὶ ἐὰν γένηται εὑρεῖν αὐτό,
ἀμὴν λέγω ὑμῖν

ὅτι χαίρει ἐπ᾽ αὐτῷ
μᾶλλον ἢ ἐπὶ τοῖς ἐνενήκοντα
ἐννέα τοῖς μὴ πεπλανημένοις.

14 οὕτως
οὐκ ἔστιν θέλημα ἔμπροσθεν ⸂τοῦ
πατρός μου⸃
τοῦ ἐν οὐρανοῖς

[Cf v 13 above]

ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν μικρῶν
τούτων. (§95)

Luke 15:1–7

Ἦσαν δὲ αὐτῷ ἐγγίζοντες
πάντες οἱ τελῶναι καὶ οἱ ἁμαρ-
τωλοὶ ἀκούειν αὐτοῦ. 2 καὶ
διεγόγγυζον οἵ τε Φαρισαῖοι
καὶ οἱ γραμματεῖς λέγοντες
ὅτι Οὗτος ἁμαρτωλοὺς προσ-
δέχεται καὶ συνεσθίει αὐτοῖς.
3 εἶπεν δὲ πρὸς αὐτοὺς τὴν
παραβολὴν ταύτην λέγων

4 Τίς ἄνθρωπος ἐξ ὑμῶν
ἔχων ἑκατὸν πρόβατα
καὶ ἀπολέσας ἐξ αὐτῶν ἓν
οὐ καταλείπει τὰ ἐνενήκοντα
ἐννέα ἐν τῇ ἐρήμῳ
καὶ πορεύεται ἐπὶ
τὸ ἀπολωλὸς ἕως εὕρῃ αὐτό;
5 καὶ εὑρὼν

ἐπιτίθησιν ἐπὶ τοὺς ὤμους
αὐτοῦ χαίρων,
[Cf v 7 below]

6 καὶ ἐλθὼν εἰς τὸν οἶκον
συνκαλεῖ τοὺς φίλους καὶ
τοὺς γείτονας, λέγων αὐτοῖς
Συνχάρητέ μοι ὅτι εὗρον τὸ
πρόβατόν μου τὸ ἀπολωλός.
7 λέγω ὑμῖν ὅτι οὕτως
χαρὰ

ἐν τῷ οὐρανῷ ἔσται
ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι
ἢ ἐπὶ ἐνενήκοντα ἐννέα δικαίοις
οἵτινες οὐ χρείαν ἔχουσιν
μετανοίας.

126. THE LOST COIN

Luke 15:8–10

Ἢ τίς γυνὴ δραχμὰς ἔχουσα δέκα, ἐὰν ἀπολέσῃ δραχμὴν μίαν, οὐχὶ ἅπτει λύχνον καὶ
σαροῖ τὴν οἰκίαν καὶ ζητεῖ ἐπιμελῶς ἕως οὗ εὕρῃ; 9 καὶ εὑροῦσα συνκαλεῖ τὰς φίλας καὶ
γείτονας λέγουσα Συνχάρητέ μοι ὅτι εὗρον τὴν δραχμὴν ἣν ἀπώλεσα. 10 οὕτως,
λέγω ὑμῖν, γίνεται χαρὰ ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι.

127. THE LOST SON

Luke 15:11–32

Εἶπεν δέ Ἄνθρωπός τις εἶχεν δύο υἱούς. 12 καὶ εἶπεν ὁ νεώτερος αὐτῶν τῷ πατρί
Πάτερ, δός μοι τὸ ἐπιβάλλον μέρος τῆς οὐσίας· ὁ δὲ διεῖλεν αὐτοῖς τὸν βίον. 13 καὶ
μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας συναγαγὼν ⌜πάντα⌝ ὁ νεώτερος υἱὸς ἀπεδήμησεν εἰς χώραν μακράν,
καὶ ἐκεῖ διεσκόρπισεν τὴν οὐσίαν αὐτοῦ ζῶν ἀσώτως. 14 δαπανήσαντος δὲ αὐτοῦ πάντα
ἐγένετο λιμὸς ἰσχυρὰ κατὰ τὴν χώραν ἐκείνην, καὶ αὐτὸς ἤρξατο ὑστερεῖσθαι. 15 καὶ
πορευθεὶς ἐκολλήθη ἑνὶ τῶν πολιτῶν τῆς χώρας ἐκείνης, καὶ ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς τοὺς ἀγροὺς
αὐτοῦ βόσκειν χοίρους· 16 καὶ ἐπεθύμει χορτασθῆναι ἐκ τῶν κερατίων ὧν ἤσθιον οἱ χοῖροι,
καὶ οὐδεὶς ἐδίδου αὐτῷ. 17 εἰς ἑαυτὸν δὲ ἐλθὼν ἔφη Πόσοι μίσθιοι τοῦ πατρός μου
περισσεύονται ἄρτων, ἐγὼ δὲ λιμῷ ὧδε ἀπόλλυμαι· 18 ἀναστὰς πορεύσομαι πρὸς τὸν
πατέρα μου καὶ ἐρῶ αὐτῷ Πάτερ, ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου, 19 οὐκέτι
εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός σου· ποίησόν με ὡς ἕνα τῶν μισθίων σου. 20 Καὶ ἀναστὰς
ἦλθεν πρὸς τὸν πατέρα ἑαυτοῦ. ἔτι δὲ αὐτοῦ μακρὰν ἀπέχοντος εἶδεν αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ
καὶ ἐσπλαγχνίσθη καὶ δραμὼν ἐπέπεσεν ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ κατεφίλησεν αὐτόν.
21 εἶπεν δὲ ὁ υἱὸς αὐτῷ Πάτερ, ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου, οὐκέτι εἰμὶ
ἄξιος κληθῆναι υἱός σου [·ποίησόν με ὡς ἕνα τῶν μισθίων σου]. 22 εἶπεν δὲ ὁ πατὴρ πρὸς
τοὺς δούλους αὐτοῦ Ταχὺ ἐξενέγκατε στολὴν τὴν πρώτην καὶ ἐνδύσατε αὐτόν, καὶ δότε
δακτύλιον εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ καὶ ὑποδήματα εἰς τοὺς πόδας, 23 καὶ φέρετε τὸν μόσχον
τὸν σιτευτόν, θύσατε καὶ φαγόντες εὐφρανθῶμεν, 24 ὅτι οὗτος ὁ υἱός μου νεκρὸς ἦν καὶ
⌜ἀνέζησεν⌝, ἦν ἀπολωλὼς καὶ εὑρέθη. Καὶ ἤρξαντο εὐφραίνεσθαι. 25 ἦν δὲ ὁ υἱὸς
αὐτοῦ ὁ πρεσβύτερος ἐν ἀγρῷ· καὶ ὡς ἐρχόμενος ἤγγισεν τῇ οἰκίᾳ, ἤκουσεν συμφωνίας
καὶ χορῶν, 26 καὶ προσκαλεσάμενος ἕνα τῶν παίδων ἐπυνθάνετο τί ἂν εἴη ταῦτα· 27 ὁ
δὲ εἶπεν αὐτῷ ὅτι Ὁ ἀδελφός σου ἥκει, καὶ ἔθυσεν ὁ πατήρ σου τὸν μόσχον τὸν σιτευτόν,
ὅτι ὑγιαίνοντα αὐτὸν ἀπέλαβεν. 28 ὠργίσθη δὲ καὶ οὐκ ἤθελεν εἰσελθεῖν. ὁ δὲ πατὴρ
αὐτοῦ ἐξελθὼν παρεκάλει αὐτόν. 29 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν τῷ πατρὶ αὐτοῦ Ἰδοὺ
τοσαῦτα ἔτη δουλεύω σοι καὶ οὐδέποτε ἐντολήν σου παρῆλθον, καὶ ἐμοὶ οὐδέποτε ἔδωκας
⌜ἔριφον⌝ ἵνα μετὰ τῶν φίλων μου εὐφρανθῶ· 30 ὅτε δὲ ὁ υἱός σου οὗτος ὁ καταφαγών σου
τὸν βίον μετὰ T πορνῶν ἦλθεν, ἔθυσας αὐτῷ τὸν σιτευτὸν μόσχον. 31 ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ
Τέκνον, σὺ πάντοτε μετ' ἐμοῦ εἶ, καὶ πάντα τὰ ἐμὰ σά ἐστιν· 32 εὐφρανθῆναι δὲ καὶ
χαρῆναι ἔδει, ὅτι ὁ ἀδελφός σου οὗτος νεκρὸς ἦν καὶ ἔζησεν, καὶ ἀπολωλὼς καὶ εὑρέθη.

WH mg: Lk 15:13 ἅπαντα 24 ἔζησεν 29 ἐρίφιον 30 τῶν

CHAPTER VIII. WARNINGS AGAINST UNFAITHFULNESS, UNMERCIFULNESS, AND AVARICE, §§128–131

128. THE UNJUST STEWARD

Luke 16:1–13

Ἔλεγεν δὲ καὶ πρὸς τοὺς
μαθητάς Ἄνθρωπός τις ἦν
πλούσιος ὃς εἶχεν οἰκονόμον,
καὶ οὗτος διεβλήθη αὐτῷ ὡς
διασκορπίζων τὰ ὑπάρχοντα
αὐτοῦ.
2 καὶ φωνήσας αὐτὸν
εἶπεν αὐτῷ Τί τοῦτο ἀκούω
περὶ σοῦ; ἀπόδος τὸν λόγον
τῆς οἰκονομίας σου, οὐ γὰρ
δύνῃ ἔτι οἰκονομεῖν.
3 εἶπεν
δὲ ἐν ἑαυτῷ ὁ οἰκονόμος Τί
ποιήσω ὅτι ὁ κύριός μου
ἀφαιρεῖται τὴν οἰκονομίαν ἀπ'
ἐμοῦ; σκάπτειν οὐκ ἰσχύω,
ἐπαιτεῖν αἰσχύνομαι·
4 ἔγ-
νων τί ποιήσω, ἵνα ὅταν
μετασταθῶ ἐκ τῆς οἰκονομίας
δέξωνταί με εἰς τοὺς οἴκους
ἑαυτῶν.
5 καὶ προσκαλεσά-
μενος ἕνα ἕκαστον τῶν χρεο-
φιλετῶν τοῦ κυρίου ἑαυτοῦ
ἔλεγεν τῷ πρώτῳ Πόσον
ὀφείλεις τῷ κυρίῳ μου;
6 ὁ
δὲ εἶπεν Ἑκατὸν βάτους
ἐλαίου· ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ
Δέξαι σου τὰ γράμματα καὶ
καθίσας ⸂ταχέως γράψον⸃
πεντήκοντα.
7 ἔπειτα ἑτέρῳ
εἶπεν Σὺ δὲ πόσον ὀφεί-
λεις; ὁ δὲ εἶπεν Ἑκατὸν
κόρους σίτου· λέγει αὐτῷ
Δέξαι σου τὰ γράμματα καὶ
γράψον ὀγδοήκοντα.
8 καὶ
ἐπῄνεσεν ὁ κύριος τὸν οἰκονό-
μον τῆς ἀδικίας ὅτι φρονίμως
ἐποίησεν· ὅτι οἱ υἱοὶ τοῦ
αἰῶνος τούτου φρονιμώτεροι

WH mg: Lk 16:6 γράψον ταχέως

Luke 16

ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τοῦ φωτὸς εἰς τὴν γενεὰν τὴν ἑαυτῶν εἰσίν.
9 Καὶ ἐγὼ ὑμῖν λέγω, ἑαυτοῖς ποιήσατε φίλους ἐκ τοῦ μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας, ἵνα ὅταν ἐκλίπῃ δέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς.
10 ὁ πιστὸς ἐν ἐλαχίστῳ καὶ ἐν πολλῷ πιστός ἐστιν, καὶ ὁ ἐν ἐλαχίστῳ ἄδικος καὶ ἐν πολλῷ ἄδικός ἐστιν.
11 εἰ οὖν ἐν τῷ ἀδίκῳ μαμωνᾷ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ἀληθινὸν τίς ὑμῖν πιστεύσει;
12 καὶ εἰ ἐν τῷ ἀλλοτρίῳ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ⸢ἡμέτερον⸣ τίς ⸢δώσει ὑμῖν⸣;

[Matt 6:24]

Οὐδεὶς δύναται
δυσὶ κυρίοις δουλεύειν·
ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει
καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει,
ἢ ἑνὸς ἀνθέξεται
καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει·
οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν
καὶ μαμωνᾷ. (§39)

13 Οὐδεὶς οἰκέτης δύναται
δυσὶ κυρίοις δουλεύειν·
ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει
καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει,
ἢ ἑνὸς ἀνθέξεται
καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει.
οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν
καὶ μαμωνᾷ.

129. CONCERNING THE LAW AND THE KINGDOM

Luke 16:14–18

Ἤκουον δὲ ταῦτα πάντα οἱ Φαρισαῖοι φιλάργυροι ὑπάρχοντες, καὶ ἐξεμυκτήριζον αὐτόν.
15 καὶ εἶπεν αὐτοῖς Ὑμεῖς ἐστὲ οἱ δικαιοῦντες ἑαυτοὺς ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, ὁ δὲ θεὸς γινώσκει τὰς καρδίας ὑμῶν· ὅτι τὸ ἐν ἀνθρώποις ὑψηλὸν βδέλυγμα ἐνώπιον τοῦ θεοῦ.

[Matt 11:13]

πάντες γὰρ οἱ προφῆται καὶ ὁ νόμος
ἕως Ἰωάνου ἐπροφήτευσαν· (§47)

16 Ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται
μέχρι Ἰωάνου·

WH mg: Lk 16:12 ὑμέτερον | ὑμῖν δώσει

[Matt 11:12]		Luke 16
ἀπὸ δὲ τῶν ἡμερῶν Ἰωάνου τοῦ βαπτιστοῦ ἕως ἄρτι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βιάζεται, καὶ βιασταὶ ἁρπάζουσιν αὐτήν. (§47)		ἀπὸ τότε ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ εὐαγγελίζεται καὶ πᾶς εἰς αὐτὴν βιάζεται.
[Matt 5:18] ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἰῶτα ἓν ἢ μία κερέα οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου ἕως [ἂν] πάντα γένηται. (§36)		17 Εὐκοπώτερον δέ ἐστιν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν παρελθεῖν ἢ τοῦ νόμου ⌈μίαν κερέαν⌉ πεσεῖν.
[Matt 5:32] [a]Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ ἀπολύων τὴν γυναῖκα αὐτοῦ παρεκτὸς λόγου πορνείας ποιεῖ αὐτὴν μοιχευθῆναι [, καὶ ὃς ἐὰν ἀπολελυμένην γαμήσῃ μοιχᾶται]. (§37)		18 [a]Πᾶς ὁ ἀπολύων τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ γαμῶν ἑτέραν μοιχεύει, καὶ ὁ ἀπολελυμένην ἀπὸ ἀνδρὸς γαμῶν μοιχεύει.

130. THE RICH MAN AND LAZARUS

Luke 16:19–31

Ἄνθρωπος δέ τις ἦν πλούσιος, καὶ ἐνεδιδύσκετο πορφύραν καὶ βύσσον εὐφραινόμενος καθ' ἡμέραν λαμπρῶς. 20 πτωχὸς δέ τις ὀνόματι Λάζαρος ἐβέβλητο πρὸς τὸν πυλῶνα αὐτοῦ εἱλκωμένος 21 καὶ ἐπιθυμῶν χορτασθῆναι ἀπὸ τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης

Mt 19:9	Mk 10:11, 12
[a] ⌈λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ μὴ ἐπὶ πορνείᾳ καὶ γαμήσῃ ἄλλην μοιχᾶται.[1] (§135)	[a] καὶ λέγει αὐτοῖς Ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ γαμήσῃ ἄλλην μοιχᾶται ἐπ' αὐτήν, 12 καὶ ἐὰν αὐτὴ ἀπολύσασα τὸν ἄνδρα αὐτῆς γαμήσῃ ἄλλον μοιχᾶται. (§135)

WH mg: Lk 16:17 κερέαν μίαν

Luke 16

τοῦ πλουσίου· ἀλλὰ καὶ οἱ κύνες ἐρχόμενοι ἐπέλειχον τὰ ἕλκη αὐτοῦ. 22 ἐγένετο δὲ
ἀποθανεῖν τὸν πτωχὸν καὶ ἀπενεχθῆναι αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰς τὸν κόλπον Ἀβραάμ·
ἀπέθανεν δὲ καὶ ὁ πλούσιος καὶ ἐτάφη. 23 καὶ ἐν τῷ ᾅδῃ ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ,
ὑπάρχων ἐν βασάνοις, ὁρᾷ Ἀβραὰμ ἀπὸ μακρόθεν καὶ Λάζαρον ἐν τοῖς κόλποις αὐτοῦ.
24 καὶ αὐτὸς φωνήσας εἶπεν Πάτερ Ἀβραάμ, ἐλέησόν με καὶ πέμψον Λάζαρον ἵνα
βάψῃ τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου αὐτοῦ ὕδατος καὶ καταψύξῃ τὴν γλῶσσάν μου, ὅτι ὀδυνῶμαι
ἐν τῇ φλογὶ ταύτῃ. 25 εἶπεν δὲ Ἀβραάμ Τέκνον, μνήσθητι ὅτι ἀπέλαβες τὰ ἀγαθά
σου ἐν τῇ ζωῇ σου, καὶ Λάζαρος ὁμοίως τὰ κακά· νῦν δὲ ὧδε παρακαλεῖται σὺ δὲ ὀδυνᾶσαι.
26 καὶ ἐν πᾶσι τούτοις μεταξὺ ἡμῶν καὶ ὑμῶν χάσμα μέγα ἐστήρικται, ὅπως οἱ θέλοντες
διαβῆναι ἔνθεν πρὸς ὑμᾶς μὴ δύνωνται, μηδὲ ἐκεῖθεν πρὸς ἡμᾶς διαπερῶσιν. 27 εἶπεν δέ
Ἐρωτῶ σε οὖν, πάτερ, ἵνα πέμψῃς αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου, 28 ἔχω γὰρ πέντε
ἀδελφούς, ὅπως διαμαρτύρηται αὐτοῖς, ἵνα μὴ καὶ αὐτοὶ ἔλθωσιν εἰς τὸν τόπον τοῦτον
τῆς βασάνου. 29 λέγει δὲ Ἀβραάμ Ἔχουσι Μωυσέα καὶ τοὺς προφήτας· ἀκου-
σάτωσαν αὐτῶν. 30 ὁ δὲ εἶπεν Οὐχί, πάτερ Ἀβραάμ, ἀλλ' ἐάν τις ἀπὸ νεκρῶν
πορευθῇ πρὸς αὐτοὺς μετανοήσουσιν. 31 εἶπεν δὲ αὐτῷ Εἰ Μωυσέως καὶ τῶν προφητῶν
οὐκ ἀκούουσιν, οὐδ' ἐάν τις ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ πεισθήσονται.

131. CONCERNING FORGIVENESS AND FAITH

[Matt 18:7]		Luke 17:1–10
		Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ
Οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων· ἀνάγκη γὰρ ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα, πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ δι' οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται. (§94)		Ἀνένδεκτόν ἐστιν τοῦ τὰ σκάνδαλα μὴ ἐλθεῖν, πλὴν οὐαὶ δι' οὗ ἔρχεται·
[Matt 18:6]	[Mark 9:42]	
ὃς δ' ἂν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ, συμφέρει αὐτῷ ἵνα κρεμασθῇ μύλος ὀνικὸς περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ καταποντισθῇ ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης. (§94)	Καὶ ὃς ἂν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν πιστευόντων, καλόν ἐστιν αὐτῷ μᾶλλον εἰ περίκειται μύλος ὀνικὸς περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ βέβληται εἰς τὴν θάλασσαν. (§94)	2 λυσιτελεῖ αὐτῷ εἰ λίθος μυλικὸς περίκειται περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ ἔρριπται εἰς τὴν θάλασσαν ἢ ἵνα σκανδαλίσῃ τῶν μικρῶν τούτων ἕνα.
[Matt 18:15] Ἐὰν δὲ ἁμαρτήσῃ ὁ ἀδελφός σου,		3 προσέχετε ἑαυτοῖς. ἐὰν ἁμάρτῃ ὁ ἀδελφός σου

[Matt 18]		Luke 17
ὕπαγε ἔλεγξον αὐτὸν		ἐπιτίμησον αὐτῷ,
μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου.		
ἐάν σου ἀκούσῃ,		καὶ ἐὰν μετανοήσῃ
ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου· (§96)		ἄφες αὐτῷ·
[Matt 18:21, 22]		
Τότε προσελθὼν ὁ Πέτρος εἶπεν [αὐτῷ]		
Κύριε, ποσάκις		4 καὶ ἐὰν ἑπτάκις τῆς ἡμέρας
ἁμαρτήσει εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου		ἁμαρτήσῃ εἰς σὲ
καὶ ἀφήσω αὐτῷ; ἕως ἑπτάκις;		
22 λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς		
Οὐ λέγω σοι ἕως ἑπτάκις		καὶ ἑπτάκις
		ἐπιστρέψῃ πρὸς σὲ λέγων Μετανοῶ,
ἀλλὰ ἕως ἑβδομηκοντάκις ἑπτά. (§98)		
		ἀφήσεις αὐτῷ.
		5 Καὶ εἶπαν οἱ ἀπόστολοι τῷ κυρίῳ Πρόσθες ἡμῖν πίστιν.
[Matt 21:21]	[Mark 11:22, 23]	6 εἶπεν δὲ ὁ κύριος
ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς	καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς	
[a]Ἀμὴν λέγω ὑμῖν,		
ἐὰν ἔχητε πίστιν	Ἔχετε πίστιν θεοῦ·	[a]Εἰ ἔχετε πίστιν
		ὡς κόκκον σινάπεως,
καὶ μὴ διακριθῆτε,		
	23 [a]ἀμὴν λέγω ὑμῖν	
οὐ μόνον τὸ τῆς συκῆς ποιήσετε,		
ἀλλὰ κἂν τῷ ὄρει τούτῳ εἴπητε	ὅτι ὃς ἂν εἴπῃ τῷ ὄρει τούτῳ	ἐλέγετε ἂν τῇ συκαμίνῳ [ταύτῃ]
Ἄρθητι καὶ βλήθητι	Ἄρθητι καὶ βλήθητι	Ἐκριζώθητι καὶ φυτεύθητι
εἰς τὴν θάλασσαν,	εἰς τὴν θάλασσαν,	ἐν τῇ θαλάσσῃ·
	καὶ μὴ διακριθῇ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ	
	ἀλλὰ πιστεύῃ ὅτι ὃ λαλεῖ γίνεται,	
γενήσεται· (§147)	ἔσται αὐτῷ. (§147)	καὶ ὑπήκουσεν ἂν ὑμῖν.

Mt 17:20b

[a] ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν,
ἐὰν ἔχητε πίστιν
ὡς κόκκον σινάπεως,
ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ
Μετάβα ἔνθεν
ἐκεῖ,
καὶ μεταβήσεται,
καὶ οὐδὲν ἀδυνατήσει ὑμῖν. (§89)

		Luke 17
		7 Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν δοῦλον ἔχων ἀροτριῶντα ἢ ποιμαίνοντα, ὃς εἰσελθόντι ἐκ τοῦ ἀγροῦ ἐρεῖ αὐτῷ Εὐθέως παρελθὼν ἀνάπεσε, 8 ἀλλ' οὐχὶ ἐρεῖ αὐτῷ Ἑτοίμασον τί δειπνήσω, καὶ περιζωσάμενος διακόνει μοι ἕως φάγω καὶ πίω, καὶ μετὰ ταῦτα φάγεσαι καὶ πίεσαι σύ; 9 μὴ ἔχει χάριν τῷ δούλῳ ὅτι ἐποίησεν τὰ διαταχθέντα; 10 οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ποιήσητε πάντα τὰ διαταχθέντα ὑμῖν, λέγετε ὅτι Δοῦλοι ἀχρεῖοί ἐσμεν, ὃ ὠφείλομεν ποιῆσαι πεποιήκαμεν.

CHAPTER IX. CONCERNING THANKFULNESS, WATCHFULNESS, AND HUMILITY, §§132–134

132. THE TEN LEPERS

Luke 17:11–19

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ πορεύεσθαι εἰς Ἰερουσαλὴμ καὶ αὐτὸς διήρχετο διὰ μέσον Σαμα-
ρίας καὶ Γαλιλαίας. 12 Καὶ εἰσερχομένου αὐτοῦ εἴς τινα κώμην ⌜ἀπήντησαν⌝ δέκα
λεπροὶ ἄνδρες, οἳ ⌜ἀνέστησαν⌝ πόρρωθεν, 13 καὶ αὐτοὶ ἦραν φωνὴν λέγοντες Ἰησοῦ
ἐπιστάτα, ἐλέησον ἡμᾶς. 14 καὶ ἰδὼν εἶπεν αὐτοῖς Πορευθέντες [1]"ἐπιδείξατε"
ἑαυτοὺς "τοῖς ἱερεῦσιν." καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ὑπάγειν αὐτοὺς ἐκαθαρίσθησαν. 15 εἷς
δὲ ἐξ αὐτῶν, ἰδὼν ὅτι ἰάθη, ὑπέστρεψεν μετὰ φωνῆς μεγάλης δοξάζων τὸν θεόν, 16 καὶ
ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ εὐχαριστῶν αὐτῷ· καὶ αὐτὸς ἦν Σαμα-
ρείτης. 17 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν Οὐχ οἱ δέκα ἐκαθαρίσθησαν; οἱ [δὲ] ἐννέα
ποῦ; 18 οὐχ εὑρέθησαν ὑποστρέψαντες δοῦναι δόξαν τῷ θεῷ εἰ μὴ ὁ ἀλλογενὴς οὗτος;
19 **καὶ εἶπεν αὐτῷ** Ἀναστὰς πορεύου· ἡ πίστις σου σέσωκέν σε.

133. THE COMING OF THE KINGDOM

		Luke 17:20—18:8
		Ἐπερωτηθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν Φαρισαίων πότε ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἀπεκρίθη

[1] Lev 13:49

WH mg: Lk 17:12 ὑπήντησαν | ἔστησαν

		LUKE 17 αὐτοῖς καὶ εἶπεν Οὐκ ἔρχε- ται ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ μετὰ παρατηρήσεως, 21 οὐδὲ ἐροῦ- σιν Ἰδοὺ ὧδε ἤ Ἐκεῖ· ἰδοὺ γὰρ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἐντὸς ὑμῶν ἐστίν. 22 Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μα- θητάς Ἐλεύσονται ἡμέραι ὅτε ἐπιθυμήσετε μίαν τῶν ἡμερῶν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἰδεῖν καὶ οὐκ ὄψεσθε.
[MATT 24:23, 26, 27]	[MARK 13:21]	
Τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ Ἰδοὺ ὧδε ὁ χριστός ἤ ˙Ὧδε, μὴ πιστεύσητε· . . .	Καὶ τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ Ἴδε ὧδε ὁ χριστός Ἴδε ἐκεῖ, μὴ πιστεύετε· (§162)	23 καὶ ἐροῦσιν ὑμῖν Ἰδοὺ ⌜ἐκεῖ ἤ⌝ Ἰδοὺ ὧδε·
26 ἐὰν οὖν εἴπωσιν ὑμῖν Ἰδοὺ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐστίν, μὴ ἐξέλθητε· Ἰδοὺ ἐν τοῖς ταμείοις, μὴ πιστεύσητε·		μὴ [ἀπέλθητε μηδὲ] διώξητε.
27 ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστραπὴ ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ φαίνεται ἕως δυσμῶν, οὕτως ἔσται ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου· (§162)		24 ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστραπὴ ἀστράπτουσα ἐκ τῆς ὑπὸ τὸν οὐρανὸν εἰς τὴν ὑπ' οὐρανὸν λάμπει, οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ⊤.
[MATT 16:21]	[MARK 8:31]	
[a]ἈΠΟ ΤΟΤΕ ἤρξατο Ἰησοῦς Χριστὸς δεικνύειν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὅτι δεῖ αὐτὸν εἰς Ἱεροσόλυμα ἀπελθεῖν καὶ πολλὰ παθεῖν	[a]Καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν καὶ ἀποδοκιμασθῆναι	25 [a]πρῶτον δὲ δεῖ αὐτὸν πολλὰ παθεῖν καὶ ἀποδοκιμασθῆναι
[a] Cf Mt 17:22, 23 (§90); 20:18 (§139)	[a] Cf Mk 9:31 (§90); 10:33, 34 (§139)	Lk 9:22a [a] εἰπὼν ὅτι Δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν καὶ ἀποδοκιμασθῆναι

WH mg: Lk 17:23 ἐκεῖ. 24 ἐν τῇ ἡμέρᾳ αὐτοῦ

[Matt 16]

[a]*ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ*
ἀρχιερέων καὶ γραμματέων
καὶ ἀποκτανθῆναι καὶ
τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι. (§87)

[Matt 24:37–39]

ὥσπερ γὰρ
αἱ ἡμέραι τοῦ Νῶε,
οὕτως ἔσται ἡ παρουσία
τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου·
38 *ὡς γὰρ ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις*
[ἐκείναις] ταῖς πρὸ τοῦ
κατακλυσμοῦ
τρώγοντες καὶ πίνοντες,
γαμοῦντες καὶ γαμίζοντες,
ἄχρι ἧς ἡμέρας [1]*"εἰσῆλθεν*
Νῶε εἰς τὴν κιβωτόν,"
39 *καὶ οὐκ ἔγνωσαν*
ἕως ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς
καὶ ἦρεν ἅπαντας,

οὕτως ἔσται
ἡ παρουσία
τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. (§164)

[Mark 8]

[a]*ὑπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν*
ἀρχιερέων καὶ τῶν γραμματέων
καὶ ἀποκτανθῆναι καὶ
μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναστῆναι·
(§87)

Luke 17

[a]*ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης.*

26 *καὶ καθὼς ἐγένετο*
ἐν ταῖς ἡμέραις Νῶε,
οὕτως ἔσται καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις
τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου·

27 *ἤσθιον, ἔπινον,*
ἐγάμουν, ἐγαμίζοντο,
ἄχρι ἧς ἡμέρας [1]*"εἰσῆλθεν*
Νῶε εἰς τὴν κιβωτόν,"

καὶ ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς
καὶ ἀπώλεσεν ⌜*πάντας*⌝.
28 *ὁμοίως καθὼς ἐγένετο ἐν*
ταῖς ἡμέραις Λώτ· ἤσθιον,
ἔπινον, ἠγόραζον, ἐπώλουν,
ἐφύτευον, ᾠκοδόμουν· 29 *ᾗ*
δὲ ἡμέρᾳ ἐξῆλθεν Λὼτ ἀπὸ
Σοδόμων, [2]*"ἔβρεξεν πῦρ καὶ*
θεῖον ἀπ' οὐρανοῦ" καὶ ἀπώλε-
σεν ⌜*πάντας*⌝.
30 *κατὰ τὰ αὐτὰ ἔσται*
ᾗ ἡμέρᾳ
ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
ἀποκαλύπτεται.

Lk 9:22*b*

[a] *ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ*
ἀρχιερέων καὶ γραμματέων
καὶ ἀποκτανθῆναι καὶ
τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ⌜*ἐγερθῆναι*⌝. (§87)
Cf Lk 9:44 (§90); 18:31–33 (§139)

[1] Gen 7:7 [2] Gen 19:24

WH mg: Lk 17:27 *ἅπαντας* 29 *ἅπαντας*

[Matt 24:17, 18]

[a]ὁ ἐπὶ τοῦ δώματος

μὴ καταβάτω
ἆραι
τὰ ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ,
18 καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ
μὴ ἐπιστρεψάτω ὀπίσω

ἆραι τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ. (§162)

[Matt 10:39]

[b]ὁ εὑρὼν
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ

ἀπολέσει αὐτήν,
καὶ ὁ ἀπολέσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
ἕνεκεν ἐμοῦ
εὑρήσει αὐτήν. (§74)

[Matt 24:40, 41]

τότε ἔσονται δύο ἐν τῷ ἀγρῷ,
εἷς παραλαμβάνεται
καὶ εἷς ἀφίεται·
41 δύο ἀλήθουσαι
ἐν τῷ μύλῳ,
μία παραλαμβάνεται
καὶ μία ἀφίεται. (§164)

[Mark 13:15, 16]

[a]ὁ ⸆ ἐπὶ τοῦ δώματος

μὴ καταβάτω
μηδὲ εἰσελθάτω τι ἆραι
ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ,
16 καὶ ὁ εἰς τὸν ἀγρὸν
μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω

ἆραι τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ. (§162)

Luke 17

31 ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ
[a]ὃς ἔσται ἐπὶ τοῦ δώματος
καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ,
μὴ καταβάτω
ἆραι αὐτά,

καὶ ὁ ἐν ἀγρῷ ὁμοίως
μὴ [1]"ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω."

32 μνημονεύετε τῆς γυναικὸς Λώτ.

33 [b]ὃς ἐὰν ζητήσῃ
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
περιποιήσασθαι
ἀπολέσει αὐτήν,
ὃς δ' ἂν ἀπολέσει

ζωογονήσει αὐτήν.
34 λέγω ὑμῖν, ταύτῃ τῇ νυκτὶ

ἔσονται δύο ἐπὶ κλίνης [μιᾶς]
ὁ εἷς παραλημφθήσεται
καὶ ὁ ἕτερος ἀφεθήσεται·
35 ἔσονται δύο ἀλήθουσαι
ἐπὶ τὸ αὐτό,
ἡ μία παραλημφθήσεται
ἡ δὲ ἑτέρα ἀφεθήσεται.
37 καὶ ἀποκριθέντες λέγουσιν

[a] Cf Lk 21:21 (§162)

Mt 16:25

[b] ὃς γὰρ ἐὰν θέλῃ
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι
ἀπολέσει αὐτήν·
ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
ἕνεκεν ἐμοῦ
εὑρήσει αὐτήν. (§87)

Mk 8:35

[b] ὃς γὰρ ἐὰν θέλῃ
τὴν ⸂ἑαυτοῦ ψυχὴν⸃ σῶσαι
ἀπολέσει αὐτήν·
ὃς δ' ἂν ἀπολέσει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
ἕνεκεν [ἐμοῦ καὶ] τοῦ εὐαγγελίου
σώσει αὐτήν. (§87)

Lk 9:24

[b] ὃς γὰρ ἂν θέλῃ
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι,
ἀπολέσει αὐτήν·
ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
ἕνεκεν ἐμοῦ,
οὗτος σώσει αὐτήν. (§87)

[1] Gen 19:26

Lk 17:33 ἀπολέσει^{2} with ℵALR etc; ἀπολέσῃ BDEWΘ etc; ALWΔ al pler add αὐτήν 34 ὁ εἷς ℵBΘ min cop; al pler om ὁ 35 ἡ μία with BDRΘ min; ALWX al pler om ἡ

[Matt 24:28]

ὅπου ἐὰν ᾖ τὸ πτῶμα, ἐκεῖ
συναχθήσονται οἱ ἀετοί. (§162)

Luke 17–18

αὐτῷ Ποῦ, κύριε; ὁ δὲ εἶπεν
αὐτοῖς
Ὅπου τὸ σῶμα, ἐκεῖ
καὶ οἱ ἀετοὶ ἐπισυναχθήσονται.
1 Ἔλεγεν δὲ παραβολὴν
αὐτοῖς πρὸς τὸ δεῖν πάντοτε
προσεύχεσθαι αὐτοὺς καὶ μὴ
ἐνκακεῖν, 2 λέγων Κριτής
τις ἦν ἔν τινι πόλει τὸν θεὸν
μὴ φοβούμενος καὶ ἄνθρωπον
μὴ ἐντρεπόμενος. 3 χήρα δὲ
ἦν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ καὶ ἤρ-
χετο πρὸς αὐτὸν λέγουσα
Ἐκδίκησόν με ἀπὸ τοῦ ἀντιδί-
κου μου. 4 καὶ οὐκ ἤθελεν
ἐπὶ χρόνον, μετὰ ταῦτα δὲ
εἶπεν ἐν ἑαυτῷ Εἰ καὶ τὸν
θεὸν οὐ φοβοῦμαι οὐδὲ ἄν-
θρωπον ἐντρέπομαι, 5 διά γε
τὸ παρέχειν μοι κόπον τὴν
χήραν ταύτην ἐκδικήσω αὐτήν,
ἵνα μὴ εἰς τέλος ἐρχομένη
ὑπωπιάζῃ με. 6 Εἶπεν δὲ
ὁ κύριος Ἀκούσατε τί ὁ
κριτὴς τῆς ἀδικίας λέγει·
7 ὁ δὲ θεὸς οὐ μὴ ποιήσῃ τὴν
ἐκδίκησιν τῶν ἐκλεκτῶν αὐτοῦ
τῶν βοώντων αὐτῷ ἡμέρας
καὶ νυκτός, καὶ μακροθυμεῖ
ἐπ᾽ αὐτοῖς; 8 λέγω ὑμῖν ὅτι
ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν αὐτῶν
ἐν τάχει. πλὴν ὁ υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου ἐλθὼν ἆρα εὑρήσει
τὴν πίστιν ἐπὶ τῆς γῆς;

134. THE PHARISEE AND THE PUBLICAN

Luke 18:9–14

Εἶπεν δὲ καὶ πρός τινας τοὺς
πεποιθότας ἐφ᾽ ἑαυτοῖς ὅτι εἰ-
σὶν δίκαιοι καὶ ἐξουθενοῦντας

Luke 18

τοὺς λοιποὺς τὴν παραβολὴν
ταύτην. 10 *Ἄνθρωποι δύο*
ἀνέβησαν εἰς τὸ ἱερὸν προσ-
εύξασθαι, ᵀ *εἷς Φαρισαῖος καὶ*
ὁ ἕτερος τελώνης. 11 *ὁ Φαρι-*
σαῖος σταθεὶς ⸢*ταῦτα πρὸς*
ἑαυτὸν⸣ *προσηύχετο Ὁ θεός,*
εὐχαριστῶ σοι ὅτι οὐκ εἰμὶ
⸢*ὥσπερ*⸣ *οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώ-*
πων, ἅρπαγες, ἄδικοι, μοιχοί,
ἢ καὶ ὡς οὗτος ὁ τελώνης·
12 *νηστεύω δὶς τοῦ σαββάτου,*
ἀποδεκατεύω πάντα ὅσα κτῶ-
μαι. 13 *ὁ δὲ τελώνης μα-*
κρόθεν ἑστὼς οὐκ ἤθελεν οὐδὲ
τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπᾶραι εἰς
τὸν οὐρανόν, ἀλλ' ἔτυπτε τὸ
στῆθος ἑαυτοῦ λέγων Ὁ θεός,
ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ.
14 *λέγω ὑμῖν, κατέβη οὗτος*
δεδικαιωμένος εἰς τὸν οἶκον
αὐτοῦ παρ' ἐκεῖνον·
[a]*ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν*
ταπεινωθήσεται,
ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν
ὑψωθήσεται.

CHAPTER X. TEACHINGS BEYOND JORDAN, §§135–141

135. CONCERNING DIVORCE

Matt 19:3–12	Mark 10:2–12	
Καὶ προσῆλθαν αὐτῷ Φαρι-σαῖοι	*Καὶ [προσελθόντες Φαρισαῖοι]*	
πειράζοντες αὐτὸν		
καὶ λέγοντες	*ἐπηρώτων αὐτὸν*	

Mt 23:12
[a] *Ὅστις δὲ ὑψώσει ἑαυτὸν*
ταπεινωθήσεται,
καὶ ὅστις ταπεινώσει ἑαυτὸν
ὑψωθήσεται. (§156)

Lk 14:11
[a] *ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν*
ταπεινωθήσεται
καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν
ὑψωθήσεται. (§123)

WH mg: Lk 18:10 *ὁ* 11 *πρὸς ἑαυτὸν ταῦτα* | *ὡς*

Matt 19	Mark 10
Εἰ ἔξεστιν	εἰ ἔξεστιν
ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ	ἀνδρὶ γυναῖκα ἀπολῦσαι,
κατὰ πᾶσαν αἰτίαν;	
	πειράζοντες αὐτόν.
4 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν	3 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς
[Cf vv 7, 8 below]	Τί ὑμῖν ἐνετείλατο Μωυσῆς;
	4 οἱ δὲ εἶπαν
	Ἐπέτρεψεν Μωυσῆς
	[3]"βιβλίον ἀποστασίου γράψαι
	καὶ ἀπολῦσαι."
	5 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς
	Πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν
	ἔγραψεν ὑμῖν τὴν ἐντολὴν
	ταύτην·
Οὐκ ἀνέγνωτε ὅτι	
ὁ κτίσας ἀπ' ἀρχῆς	6 ἀπὸ δὲ ἀρχῆς κτίσεως
[1]"ἄρσεν καὶ θῆλυ	[1]"ἄρσεν καὶ θῆλυ
ἐποίησεν αὐτούς"	ἐποίησεν [αὐτούς]·
5 καὶ εἶπεν	
[2]""Ενεκα τούτου καταλείψει	7 [2]ἕνεκεν τούτου καταλείψει
ἄνθρωπος	ἄνθρωπος
τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα	τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα,
καὶ κολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ,	
καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν;"	8 καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν·"
6 ὥστε οὐκέτι εἰσὶν δύο	ὥστε οὐκέτι εἰσὶν δύο
ἀλλὰ σὰρξ μία·	ἀλλὰ μία σάρξ·
ὃ οὖν ὁ θεὸς συνέζευξεν	9 ὃ οὖν ὁ θεὸς συνέζευξεν
ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω.	ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω.
7 λέγουσιν αὐτῷ	[Cf vv 3–5 above]
Τί οὖν Μωυσῆς ἐνετείλατο	
[3]"δοῦναι βιβλίον ἀποστασίου	
καὶ ἀπολῦσαι T;"	
8 λέγει αὐτοῖς ὅτι Μωυσῆς	
πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν	

[1] Gen 1:27 [2] Gen 2:24 [3] Deut 24:1(3)

WH mg. Mt 19:7 αὐτήν

Mk 10:7 ACDLNWXΔΘ (ACLNΔ etc τῇ γυναικί) it vg cop sah al pler add καὶ προσκολληθήσεται πρὸς γυναῖκα αὐτοῦ: ℵB 1 min go om

MATT 19	MARK 10	
ἐπέτρεψεν ὑμῖν ἀπολῦσαι τὰς γυναῖκας ὑμῶν, ἀπ' ἀρχῆς δὲ οὐ γέγονεν οὕτως.		
	10 Καὶ εἰς τὴν οἰκίαν πάλιν οἱ μαθηταὶ περὶ τούτου ἐπηρώτων αὐτόν.	
9 [a]⸀λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι	11 [a]καὶ λέγει αὐτοῖς	[LUKE 16:18]
ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ μὴ ἐπὶ πορνείᾳ καὶ γαμήσῃ ἄλλην μοιχᾶται.[1]	[a]Ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ γαμήσῃ ἄλλην μοιχᾶται ἐπ' αὐτήν, 12 καὶ ἐὰν αὐτὴ ἀπολύσασα τὸν ἄνδρα αὐτῆς γαμήσῃ ἄλλον μοιχᾶται.	[a]Πᾶς ὁ ἀπολύων τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ γαμῶν ἑτέραν μοιχεύει, καὶ ὁ ἀπολελυμένην ἀπὸ ἀνδρὸς γαμῶν μοιχεύει. (§129)
10 λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταί Εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῆς γυναικός, οὐ συμφέρει γαμῆσαι. 11 ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς Οὐ πάντες χωροῦσι τὸν λόγον, ἀλλ' οἷς δέδοται. 12 εἰσὶν γὰρ εὐνοῦχοι οἵτινες ἐκ κοιλίας μητρὸς ἐγεννήθησαν οὕτως, καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι οἵτινες εὐνουχίσθησαν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι οἵτινες εὐνούχισαν		

Mt 5:32

[a] Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι
πᾶς ὁ ἀπολύων τὴν γυναῖκα
αὐτοῦ
παρεκτὸς λόγου πορνείας
ποιεῖ αὐτὴν μοιχευθῆναι[,
καὶ ὃς ἐὰν ἀπολελυμένην
γαμήσῃ μοιχᾶται]. (§37)

WH mg: Mt 19:9 λέγω δὲ ὑμῖν, ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ παρεκτὸς λόγου πορνείας, ποιεῖ αὐτὴν μοιχευθῆναι, καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμήσας μοιχᾶται.

Mt 19:9 ὅτι with ℵCLWΔΘ al pler; BDZ 7 it om — μὴ ἐπὶ πορνείᾳ with ℵCNWZΘ al pler; BD 1. 33. it syr sin cur sah cop etc παρεκτὸς λόγου πορνείας — καὶ γαμήσῃ ἄλλην with ℵCDW (om καὶ) ZΘ al pler; BNΣ* cop etc om — μοιχᾶται with ℵDWZΘ al pler; ποιεῖ αὐτὴν μοιχευθῆναι BC*NΣ* cop etc — μοιχᾶται (without addition) with ℵDL min 9 it syr sin cur sah etc; BCINWZΘ al pler add καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμήσας (γαμῶν C*INWΔΘ etc) μοιχᾶται

Matt 19		
ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν		
τῶν οὐρανῶν. ὁ δυνάμενος		
χωρεῖν χωρείτω.		

136. BLESSING LITTLE CHILDREN

Matt 19:13–15	Mark 10:13–16	Luke 18:15–17
Τότε προσηνέχθησαν αὐτῷ	Καὶ προσέφερον αὐτῷ	Προσέφερον δὲ αὐτῷ
παιδία,	παιδία	καὶ τὰ βρέφη
ἵνα τὰς χεῖρας ἐπιθῇ αὐτοῖς	ἵνα αὐτῶν ἅψηται·	ἵνα αὐτῶν ἅπτηται·
καὶ προσεύξηται·		
οἱ δὲ μαθηταὶ	οἱ δὲ μαθηταὶ	ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ
ἐπετίμησαν αὐτοῖς.	ἐπετίμησαν αὐτοῖς.	ἐπετίμων αὐτοῖς.
14 ὁ δὲ Ἰησοῦς	14 ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς	16 ὁ δὲ Ἰησοῦς
εἶπεν ⊤	ἠγανάκτησεν καὶ εἶπεν αὐτοῖς	προσεκαλέσατο [αὐτὰ] λέγων
Ἄφετε τὰ παιδία	Ἄφετε τὰ παιδία	Ἄφετε τὰ παιδία
καὶ μὴ κωλύετε αὐτὰ		
ἐλθεῖν πρός με,	ἔρχεσθαι πρός με,	ἔρχεσθαι πρός με
	μὴ κωλύετε αὐτά,	καὶ μὴ κωλύετε αὐτά,
τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν	τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν	τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν
ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.	ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.	ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.
[Matt 18:3]		
καὶ εἶπεν Ἀμὴν λέγω ὑμῖν,	15 ἀμὴν λέγω ὑμῖν,	17 ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
ἐὰν μὴ στραφῆτε καὶ γένησθε	ὃς ἂν μὴ δέξηται	ὃς ἂν μὴ δέξηται
	τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ	τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ
ὡς τὰ παιδία,	ὡς παιδίον,	ὡς παιδίον,
οὐ μὴ εἰσέλθητε	οὐ μὴ εἰσέλθῃ	οὐ μὴ εἰσέλθῃ
εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.	εἰς αὐτήν.	εἰς αὐτήν.
(§92)		
15 καὶ	16 καὶ ἐναγκαλισάμενος αὐτὰ	
	κατευλόγει	
ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτοῖς	τιθεὶς τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτά.	
ἐπορεύθη ἐκεῖθεν.		

137. THE RICH YOUNG MAN

Matt 19:16–30	Mark 10:17–31	Luke 18:18–30
Καὶ	Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ	Καὶ
	εἰς ὁδὸν	
ἰδοὺ εἷς προσελθὼν αὐτῷ	προσδραμὼν εἷς	

WH mg: Mt 19:14 αὐτοῖς

Mt 19:14 εἶπεν (without addition) with BΘ al pler; ℵCDLMW vg syr cur pesh etc add αὐτοῖς
Mk 10:13 ἐπετίμησαν with ℵBCLΔ cop etc; ADNWXΘ al pler ἐπετίμων

MATT 19	MARK 10	LUKE 18
	καὶ γονυπετήσας αὐτὸν ἐπηρώτα αὐτόν	ἐπηρώτησέν τις αὐτὸν ἄρχων
εἶπεν		λέγων
Διδάσκαλε, τί ἀγαθὸν ποιήσω ἵνα σχῶ ζωὴν αἰώνιον;	Διδάσκαλε ἀγαθέ, τί ποιήσω ἵνα ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω;	Διδάσκαλε ἀγαθέ, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω;
17 ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ Τί με ἐρωτᾷς περὶ τοῦ ἀγαθοῦ; εἷς ἐστὶν ὁ ἀγαθός·	18 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ Τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἷς ὁ θεός.	19 εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἷς [ὁ] θεός.
εἰ δὲ θέλεις εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ˹τήρει˺ τὰς ἐντολάς.	19 τὰς ἐντολὰς οἶδας	20 τὰς ἐντολὰς οἶδας
18 ˹λέγει αὐτῷ Ποίας;˺ ὁ δὲ Ἰησοῦς ˹ἔφη˺		
Τό [1]"Οὐ φονεύσεις, Οὐ μοιχεύσεις,	[1]"Μὴ φονεύσῃς, Μὴ μοιχεύσῃς,	[2]"Μὴ μοιχεύσῃς, Μὴ φονεύσῃς,
Οὐ κλέψεις, Οὐ ψευδομαρτυρήσεις,	Μὴ κλέψῃς, Μὴ ψευδομαρτυρήσῃς," Μὴ ἀποστερήσῃς,	Μὴ κλέψῃς, Μὴ ψευδομαρτυρήσῃς,"
19 [3]Τίμα τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα," καὶ [a4]"Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν."	[3]"Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα."	[3]"Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα."
20 λέγει αὐτῷ ὁ νεανίσκος	20 ὁ δὲ ἔφη αὐτῷ Διδάσκαλε,	21 ὁ δὲ εἶπεν
˹Ταῦτα πάντα˺ ἐφύλαξα·	ταῦτα πάντα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός μου.	Ταῦτα πάντα ἐφύλαξα ἐκ νεότητος.
τί ἔτι ὑστερῶ;		
	21 ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐμβλέψας αὐτῷ ἠγάπησεν αὐτὸν	
21 ˹ἔφη˺ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς	καὶ εἶπεν αὐτῷ	22 ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ

[a] Cf Mt 22:39 (§154) [a] Cf Mk 12:31 (§154) [a] Cf Lk 10:27 (§103)

[1] Ex 20:13–16; Deut 5:17–20 [2] Ex 20:12–16; Deut 5:16–20 [3] Ex 20:12; Deut 5:16 [4] Lev 19:18

WH mg: Mt 19:17 τήρησον 18 Ποίας; φησίν. \| εἶπεν 20 Πάντα ταῦτα 21 λέγει

Mt 19:16 Διδάσκαλε with ℵBDL 3 it etc; CDWΘ al pler add ἀγαθέ — σχῶ with BDΘ Or; C(?)WΔ al pler ἔχω; ℵL min cop syr sin cur etc κληρονομήσω 17 Τί με ἐρωτᾷς περὶ τοῦ ἀγαθοῦ with ℵBD (τοῦ om) LΘ it vg syr sin cur etc; Τί με λέγεις ἀγαθόν CWΔ (λέγεις om) 2 it pesh sah al pler — εἷς ἐστιν ὁ ἀγαθός with ℵBD (ὁ om) LΘ it syr sin cur (ὁ θεός add); οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἷς ὁ θεός CWΔ 5 it pesh al pler 20 ἐφύλαξα with ℵBDLΘ etc; ἐφυλαξάμην CW al pler; CD (μου om) W it sah cop al pler add ἐκ νεότητός μου Mk 10:19 μὴ ἀποστερήσῃς with ℵACDLXΘ etc; BKWΔ min syr sin arm etc om

MATT 19	MARK 10	LUKE 18
Εἰ θέλεις τέλειος εἶναι,	Ἕν σε ὑστερεῖ·	Ἔτι ἕν σοι λείπει·
ὕπαγε πώλησόν σου τὰ ὑπάρ-	ὕπαγε ὅσα ἔχεις πώλησον	πάντα ὅσα ἔχεις πώλησον
χοντα καὶ δὸς [τοῖς] πτωχοῖς,	καὶ δὸς [τοῖς] πτωχοῖς,	καὶ διάδος πτωχοῖς,
καὶ ἕξεις θησαυρὸν	καὶ ἕξεις θησαυρὸν	καὶ ἕξεις θησαυρὸν
ἐν οὐρανοῖς,	ἐν οὐρανῷ,	ἐν [τοῖς] οὐρανοῖς,
καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι.	καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι.	καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι.
22 ἀκούσας δὲ ὁ νεανίσκος	22 ὁ δὲ στυγνάσας	23 ὁ δὲ ἀκούσας
τὸν λόγον [τοῦτον]	ἐπὶ τῷ λόγῳ	ταῦτα
ἀπῆλθεν λυπούμενος,	ἀπῆλθεν λυπούμενος,	περίλυπος ἐγενήθη,
ἦν γὰρ ἔχων κτήματα πολλά.	ἦν γὰρ ἔχων κτήματα πολλά.	ἦν γὰρ πλούσιος σφόδρα.
	23 Καὶ περιβλεψάμενος	24 Ἰδὼν δὲ αὐτὸν
23 Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν	ὁ Ἰησοῦς λέγει	[ὁ] Ἰησοῦς εἶπεν
τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ	τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ	
Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι πλούσιος		
δυσκόλως	Πῶς δυσκόλως	Πῶς δυσκόλως
	οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες	οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες
εἰσελεύσεται		
εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν·	εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ	εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ
	εἰσελεύσονται.	εἰσπορεύονται·
	24 οἱ δὲ μαθηταὶ ἐθαμβοῦντο ἐπὶ τοῖς λόγοις αὐτοῦ. ὁ δὲ Ἰησοῦς πάλιν ἀποκριθεὶς λέγει αὐτοῖς Τέκνα, πῶς δύσκολόν ἐστιν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν·	
24 πάλιν δὲ λέγω ⌜ὑμῖν,⌝		
εὐκοπώτερόν ἐστιν	25 εὐκοπώτερόν ἐστιν	25 εὐκοπώτερον γάρ ἐστιν
κάμηλον διὰ ⌜τρήματος⌝	κάμηλον διὰ ⌜τρυμαλιᾶς⌝	κάμηλον διὰ τρήματος
ῥαφίδος ⌜εἰσελθεῖν	ῥαφίδος διελθεῖν	βελόνης εἰσελθεῖν
ἢ πλούσιον⌝ εἰς τὴν βασιλείαν	ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν	ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν
τοῦ θεοῦ.	τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν.	τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν.
25 ἀκούσαντες δὲ οἱ μαθηταὶ	26 οἱ δὲ	
ἐξεπλήσσοντο σφόδρα	περισσῶς ἐξεπλήσσοντο	
λέγοντες	λέγοντες πρὸς αὐτόν	26 εἶπαν δὲ οἱ ἀκούσαντες
Τίς ἄρα δύναται σωθῆναι;	Καὶ τίς δύναται σωθῆναι;	Καὶ τίς δύναται σωθῆναι;
26 ἐμβλέψας δὲ	27 ἐμβλέψας αὐτοῖς	
ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς	ὁ Ἰησοῦς λέγει	27 ὁ δὲ εἶπεν

WH mg: Mt 19:24 ὑμῖν ὅτι \| τρυπήματος \| διελθεῖν ἢ πλούσιον εἰσελθεῖν   Mk 10:25 τῆς τρυμαλιᾶς τῆς

Mt 19:24 τρήματος with ℵ*B Or; DLWZX al pler τρυπήματος; CKΘΣ etc τρυμαλιᾶς — εἰσελθεῖν with ℵCLWΔ sah cop syr sin pesh al pler; BDXΘ it vg syr cur διελθεῖν etc — πλούσιον (without addition) with ℵLZ syr cur etc; BDΘ it vg sah cop pesh etc add εἰσελθεῖν; CWXΣ al pler add εἰσελθ. after θεοῦ Mk 10:25 διελθεῖν with BC it vg etc; ℵAWXΔΘ syr sin etc εἰσελθεῖν   Lk 18:25 τρήματος with ℵBD 49.; LRΘ 157. etc τρυπήματος; τρυμαλιᾶς AWXΔ al pler — εἰσελθεῖν with ℵBLRWX cop pesh al pler; ADΘ it vg syr sin cur etc διελθεῖν

Matt 19	Mark 10	Luke 18
Παρὰ ἀνθρώποις τοῦτο ἀδύνατόν ἐστιν,	Παρὰ ἀνθρώποις ἀδύνατον	Τὰ ἀδύνατα παρὰ ἀνθρώποις
	ἀλλ' οὐ παρὰ θεῷ,	
[1]"παρὰ" δὲ "θεῷ πάντα δυνατά."	[1]"πάντα" γὰρ "δυνατὰ παρὰ [τῷ] θεῷ."	δυνατὰ παρὰ τῷ θεῷ ἐστίν.
27 Τότε ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ	28 Ἤρξατο λέγειν ὁ Πέτρος αὐτῷ	28 Εἶπεν δὲ ὁ Πέτρος
Ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι·	Ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἠκολουθήκαμέν σοι.	Ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφέντες τὰ ἴδια ἠκολουθήσαμέν σοι.
τί ἄρα ἔσται ἡμῖν; 28 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ὑμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι ἐν τῇ παλινγενεσίᾳ, ὅταν καθίσῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ,		
		[Luke 22:30b]
καθήσεσθε καὶ ⸢ὑμεῖς⸣ ἐπὶ δώδεκα θρόνους κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ.		καὶ ⸢καθῆσθε⸣ ἐπὶ θρόνων τὰς δώδεκα φυλὰς κρίνοντες τοῦ Ἰσραήλ. (§173)
	29 ἔφη ὁ Ἰησοῦς Ἀμὴν λέγω ὑμῖν,	29 ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι
29 καὶ πᾶς ὅστις ἀφῆκεν ⸢οἰκίας	οὐδεὶς ἔστιν ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν	οὐδείς ἔστιν ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν
ἢ ἀδελφοὺς ἢ ἀδελφὰς ἢ πατέρα ἢ μητέρα ἢ τέκνα ἢ ἀγρούς⸣	ἢ ἀδελφοὺς ἢ ἀδελφὰς ἢ μητέρα ἢ πατέρα ἢ τέκνα ἢ ἀγροὺς	ἢ γυναῖκα ἢ ἀδελφοὺς ἢ γονεῖς ἢ τέκνα
ἕνεκεν τοῦ ἐμοῦ ὀνόματος,	ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ [ἕνεκεν] τοῦ εὐαγγελίου,	εἵνεκεν τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ,
πολλαπλασίονα λήμψεται	30 ἐὰν μὴ λάβῃ ἑκατονταπλασίονα	30 ὃς οὐχὶ μὴ ⸢λάβῃ⸣ πολλαπλασίονα
	νῦν ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ οἰκίας καὶ ἀδελφοὺς καὶ ἀδελφὰς καὶ ⸢μητέρας⸣ καὶ τέκνα καὶ ἀγροὺς μετὰ διωγμῶν,	ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ

[1] Gen 18:14; Job 42:2; Zech 8:6 LXX

WH mg: Mt 19:28 *αὐτοί*   29 *ἀδελφοὺς ἢ . . . . ἀγροὺς ἢ οἰκίας*   Mk 10:30 *μητέρα*   Lk 18:30 *ἀπολάβῃ*

Mt 19:29 *μητέρα* without addition with BD 7 it syr sin Or; ℵCWXΘ 7 it syr cur sah al pler add *ἢ γυναῖκα* — *πολλαπλασίονα* with BL sah Or etc; *ἑκατονταπλασίονα* ℵCDWΘ it vg syr sin cur pesh al pler
Mk 10:27 *τῷ*: BΘ 124. om   28 *ἠκολουθήκαμεν* with BCDW; ℵAΘ *-ήσαμεν*   29 *ἕνεκεν ἐμοῦ καί*: ℵ om

Matt 19	Mark 10	Luke 18
καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει.	καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζωὴν αἰώνιον.	καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζωὴν αἰώνιον.
30 [a]Πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι καὶ ἔσχατοι πρῶτοι.	31 [a]πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι καὶ [οἱ] ἔσχατοι πρῶτοι.	[Luke 13:30] [a]καὶ ἰδοὺ εἰσὶν ἔσχατοι οἳ ἔσονται πρῶτοι, καὶ εἰσὶν πρῶτοι οἳ ἔσονται ἔσχατοι. (§121)

138. THE VINEYARD AND THE HUSBANDMEN

Matt 20:1–16

Ὁμοία γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ ὅστις ἐξῆλθεν ἅμα πρωῒ μισθώσασθαι ἐργάτας εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ· 2 συμφωνήσας δὲ μετὰ τῶν ἐργατῶν ἐκ δηναρίου τὴν ἡμέραν ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ. 3 καὶ ἐξελθὼν περὶ τρίτην ὥραν εἶδεν ἄλλους ἑστῶτας ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀργούς· 4 καὶ ἐκείνοις εἶπεν Ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα, καὶ ὃ ἐὰν ᾖ δίκαιον δώσω ὑμῖν· οἱ δὲ ἀπῆλθον. 5 πάλιν [δὲ] ἐξελθὼν περὶ ἕκτην καὶ ἐνάτην ὥραν ἐποίησεν ὡσαύτως. 6 περὶ δὲ τὴν ἑνδεκάτην ἐξελθὼν εὗρεν ἄλλους ἑστῶτας, καὶ λέγει αὐτοῖς Τί ὧδε ἑστήκατε ὅλην τὴν ἡμέραν ἀργοί; 7 λέγουσιν αὐτῷ Ὅτι οὐδεὶς ἡμᾶς ἐμισθώσατο· λέγει αὐτοῖς Ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα. 8 ὀψίας δὲ γενομένης

Mt 20:16

[a] Οὕτως ἔσονται οἱ ἔσχατοι πρῶτοι καὶ οἱ πρῶτοι ἔσχατοι. (§138)

Matt 20

λέγει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος τῷ ἐπιτρόπῳ αὐτοῦ Κάλεσον τοὺς ἐργάτας καὶ ἀπόδος ᵀ τὸν μισθὸν ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν ἐσχάτων ἕως τῶν πρώτων. 9 ἐλθόντες δὲ οἱ περὶ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν ἔλαβον ἀνὰ δηνάριον. 10 καὶ ἐλθόντες οἱ πρῶτοι ἐνόμισαν ὅτι πλεῖον λήμψονται· καὶ ἔλαβον [τὸ] ἀνὰ δηνάριον καὶ αὐτοί. 11 λαβόντες δὲ ἐγόγγυζον κατὰ τοῦ οἰκοδεσπότου 12 λέγοντες Οὗτοι οἱ ἔσχατοι μίαν ὥραν ἐποίησαν, καὶ ἴσους ⸢αὐτοὺς ἡμῖν⸣ ἐποίησας τοῖς βαστάσασι τὸ βάρος τῆς ἡμέρας καὶ τὸν καύσωνα. 13 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς ⸢ἑνὶ αὐτῶν εἶπεν⸣ Ἑταῖρε, οὐκ ἀδικῶ σε· οὐχὶ δηναρίου συνεφώνησάς μοι; 14 ἆρον τὸ σὸν καὶ ὕπαγε· θέλω ⸢δὲ⸣ τούτῳ τῷ ἐσχάτῳ δοῦναι ὡς καὶ σοί· 15 οὐκ ἔξεστίν μοι ὃ θέλω ποιῆσαι ἐν τοῖς ἐμοῖς; ἢ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρός ἐστιν ὅτι ἐγὼ ἀγαθός εἰμι;

16 [a]Οὕτως ἔσονται οἱ ἔσχατοι πρῶτοι
καὶ οἱ πρῶτοι ἔσχατοι.

[Luke 13:30]

[a] καὶ ἰδοὺ εἰσὶν ἔσχατοι οἳ ἔσονται πρῶτοι,
καὶ εἰσὶν πρῶτοι οἳ ἔσονται ἔσχατοι.
(§121)

139. PREDICTION OF THE CRUCIFIXION

Matt 20:17–19

⸢Μέλλων δὲ ἀναβαίνειν Ἰησοῦς⸣ εἰς Ἱεροσόλυμα

Mark 10:32–34

ᵀἮσαν δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἀναβαίνοντες εἰς Ἱεροσόλυμα,

Luke 18:31–34

Mt 19:30

[a] Πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι καὶ ἔσχατοι πρῶτοι. (§137)

Mk 10:31

[a] πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι καὶ οἱ ἔσχατοι πρῶτοι. (§137)

WH mg: Mt 20:8 αὐτοῖς 12 ἡμῖν αὐτοὺς 13 εἶπεν ἑνὶ αὐτῶν 14 [ἐγὼ] 17 Καὶ ἀναβαίνων ὁ Ἰησοῦς

MATT 20	MARK 10	LUKE 18
	καὶ ἦν προάγων αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐθαμβοῦντο, οἱ δὲ ἀκολουθοῦντες ἐφοβοῦντο.	
παρέλαβεν	καὶ παραλαβὼν πάλιν	Παραλαβὼν δὲ
τοὺς δώδεκα [μαθητὰς]	τοὺς δώδεκα	τοὺς δώδεκα
κατ' ἰδίαν,		
καὶ ἐν τῇ ὁδῷ εἶπεν αὐτοῖς	ἤρξατο αὐτοῖς λέγειν	εἶπεν πρὸς αὐτούς
	τὰ μέλλοντα αὐτῷ συμβαίνειν	
18 Ἰδοὺ ἀναβαίνομεν	33 ὅτι Ἰδοὺ ἀναβαίνομεν	Ἰδοὺ ἀναβαίνομεν
εἰς Ἱεροσόλυμα,	εἰς Ἱεροσόλυμα,	εἰς Ἰερουσαλήμ,
		καὶ τελεσθήσεται πάντα τὰ γεγραμμένα διὰ τῶν προφητῶν
[a]καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου	[a]καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου	[a]τῷ υἱῷ τοῦ ἀνθρώπου·
παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσιν	παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσιν	
καὶ γραμματεῦσιν, καὶ	καὶ τοῖς γραμματεῦσιν, καὶ	
κατακρινοῦσιν αὐτὸν [θανάτῳ],	κατακρινοῦσιν αὐτὸν θανάτῳ	
19 καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν	καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν	32 παραδοθήσεται γὰρ
τοῖς ἔθνεσιν	τοῖς ἔθνεσιν	τοῖς ἔθνεσιν
εἰς τὸ ἐμπαῖξαι	34 καὶ ἐμπαίξουσιν αὐτῷ	καὶ ἐμπαιχθήσεται
		καὶ ὑβρισθήσεται
	καὶ ἐμπτύσουσιν αὐτῷ	καὶ ἐμπτυσθήσεται,
καὶ μαστιγῶσαι	καὶ μαστιγώσουσιν αὐτὸν	33 καὶ μαστιγώσαντες
καὶ σταυρῶσαι,	καὶ ἀποκτενοῦσιν,	ἀποκτενοῦσιν αὐτόν,
καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ	καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας	καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ
⌜ἐγερθήσεται⌝.	ἀναστήσεται.	ἀναστήσεται.
		34 Καὶ αὐτοὶ οὐδὲν τούτων συνῆκαν, καὶ ἦν τὸ ῥῆμα τοῦτο κεκρυμμένον ἀπ' αὐτῶν, καὶ οὐκ ἐγίνωσκον τὰ λεγόμενα.

140. THE AMBITION OF JAMES AND JOHN

MATT 20:20–28	MARK 10:35–45	
Τότε προσῆλθεν αὐτῷ ἡ μήτηρ	Καὶ προσπορεύονται αὐτῷ	

[a] Cf Mt 16:21 (§87); 17:22, 23 (§90)

[a] Cf Mk 8:31 (§87); 9:31 (§90)

[a] Cf Lk 9:22 (§87), 44 (§90); 17:25 (§133)

WH mg: Mt 20:19 ἀναστήσεται

Mt 20:17 μαθητὰς with BCNWX al pler; ℵDLZΘ syr sin cur cop etc om 18 θανάτῳ with CDNWZΘ al pler; ℵ εἰς θάνατον: B eth om 19 ἐγερθήσεται with ℵC*LNZ etc; BDWXΔΘ al pler ἀναστήσεται
Mk 10:34 μετὰ τρεῖς ἡμέρας with ℵBCDLΔ it cop etc; ANWXΘ vg syr sin pesh al pler τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ

Matt 20	Mark 10	
	Ἰάκωβος καὶ Ἰωάνης	
τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου	οἱ [δύο] υἱοὶ Ζεβεδαίου	
μετὰ τῶν υἱῶν αὐτῆς		
προσκυνοῦσα	λέγοντες αὐτῷ	
καὶ αἰτοῦσά τι ⸢ἀπ'⸣ αὐτοῦ.	Διδάσκαλε, θέλομεν ἵνα ὃ ἐὰν	
	αἰτήσωμέν σε ποιήσῃς ἡμῖν.	
21 ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ	36 ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς	
Τί θέλεις;	Τί ⸢θέλετε⸣ ποιήσω ὑμῖν;	
⸢λέγει αὐτῷ⸣	37 οἱ δὲ εἶπαν αὐτῷ	
Εἰπὲ ἵνα	Δὸς ἡμῖν ἵνα	
καθίσωσιν οὗτοι οἱ δύο υἱοί μου		
εἷς ἐκ δεξιῶν	εἷς σου ἐκ δεξιῶν	
καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων σου	καὶ εἷς ἐξ ἀριστερῶν	
	καθίσωμεν	
ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.	ἐν τῇ δόξῃ σου.	
22 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς	38 ὁ δὲ Ἰησοῦς	
εἶπεν	εἶπεν αὐτοῖς	
Οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε·	Οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε·	
δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον	δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον	
ὃ ἐγὼ μέλλω πίνειν;	ὃ ἐγὼ πίνω,	
		[Luke 12:50*a*]
	ἢ τὸ βάπτισμα	βάπτισμα δὲ
	ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθῆναι;	ἔχω βαπτισθῆναι, (§116)
λέγουσιν αὐτῷ	39 οἱ δὲ εἶπαν αὐτῷ	
Δυνάμεθα.	Δυνάμεθα.	
23 λέγει αὐτοῖς	ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς	
Τὸ μὲν ποτήριόν μου	Τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω	
πίεσθε,	πίεσθε	
		[Luke 12:50*a*]
	καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ	βάπτισμα δὲ
	βαπτίζομαι βαπτισθήσεσθε,	ἔχω βαπτισθῆναι, (§116)
τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου	40 τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου	
⸢καὶ⸣ ἐξ εὐωνύμων	ἢ ἐξ εὐωνύμων	
οὐκ ἔστιν ἐμὸν ⸆ δοῦναι,	οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι,	
ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται	ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται.	
ὑπὸ τοῦ πατρός μου.		
24 καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα	41 καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα	
ἠγανάκτησαν	ἤρξαντο ἀγανακτεῖν	
περὶ τῶν δύο ἀδελφῶν.	περὶ Ἰακώβου καὶ Ἰωάνου.	
25 ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτοὺς	42 καὶ προσκαλεσάμενος αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς	

WH mg: Mt 20:20 παρ' 21 ἡ δὲ εἶπεν 23 ἡ ⸆ τοῦτο Mk 10:36 θέλετέ με

Matt 20	Mark 10	[Luke 22:25–27]
εἶπεν Οἴδατε ὅτι	λέγει αὐτοῖς Οἴδατε ὅτι	25 ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς
οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν	οἱ δοκοῦντες ἄρχειν τῶν ἐθνῶν	Οἱ βασιλεῖς τῶν ἐθνῶν
κατακυριεύουσιν αὐτῶν	κατακυριεύουσιν αὐτῶν	κυριεύουσιν αὐτῶν
καὶ οἱ μεγάλοι	καὶ οἱ μεγάλοι αὐτῶν	26 καὶ οἱ ἐξουσιάζοντες αὐτῶν
κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν.	κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν.	εὐεργέται καλοῦνται.
26 οὐχ οὕτως ἐστὶν ἐν ὑμῖν·	43 οὐχ οὕτως δέ ἐστιν ἐν ὑμῖν·	ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως,
[a]ἀλλ' ὃς ἂν θέλῃ	[a]ἀλλ' ὃς ἂν θέλῃ	[a]ἀλλ'
⌜ἐν ὑμῖν μέγας⌝ γενέσθαι	μέγας γενέσθαι ἐν ὑμῖν,	ὁ μείζων ἐν ὑμῖν
ἔσται ὑμῶν διάκονος,	⌜ἔσται⌝ ὑμῶν διάκονος,	γινέσθω ὡς ὁ νεώτερος,
27 καὶ ὃς ἂν θέλῃ	44 καὶ ὃς ἂν θέλῃ	καὶ ὁ ἡγούμενος
⌜ἐν ὑμῖν εἶναι⌝ πρῶτος	ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος,	
ἔσται ὑμῶν δοῦλος·	ἔσται πάντων δοῦλος·	ὡς ὁ διακονῶν·
		27 τίς γὰρ μείζων,
		ὁ ἀνακείμενος ἢ ὁ διακονῶν;
		οὐχὶ ὁ ἀνακείμενος;
28 ὥσπερ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου	45 καὶ γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου	ἐγὼ δὲ ἐν μέσῳ ὑμῶν εἰμὶ
οὐκ ἦλθεν διακονηθῆναι	οὐκ ἦλθεν διακονηθῆναι	
ἀλλὰ διακονῆσαι	ἀλλὰ διακονῆσαι	ὡς ὁ διακονῶν. (§173)
καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ	καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ	
λύτρον ἀντὶ πολλῶν.	λύτρον ἀντὶ πολλῶν.	

141. BARTIMAEUS HEALED

Matt 20:29–34	[Matt 9:27–31]	Mark 10:46–52	Luke 18:35–43
			Ἐγένετο δὲ
		Καὶ ἔρχονται	ἐν τῷ ἐγγίζειν αὐτὸν
		εἰς Ἰερειχώ.	εἰς Ἰερειχὼ
Καὶ ἐκπορευομένων	Καὶ παράγοντι ἐκεῖθεν τῷ Ἰησοῦ	Καὶ ἐκπορευομένου	
αὐτῶν		αὐτοῦ	
ἀπὸ Ἰερειχὼ		ἀπὸ Ἰερειχὼ	
ἠκολούθησεν αὐτῷ	ἠκολούθησαν ⸆		
		καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ	
ὄχλος πολύς.		καὶ ὄχλου ἱκανοῦ	

Mt 23:11	Mk 9:35b	Lk 9:48b
[a] ὁ δὲ μείζων ὑμῶν	[a] Εἴ τις θέλει πρῶτος εἶναι	[a] ὁ γὰρ μικρότερος ἐν πᾶσιν ὑμῖν ὑπάρχων
ἔσται ὑμῶν διάκονος. (§156)	ἔσται πάντων ἔσχατος καὶ πάντων διάκονος. (§92)	οὗτός ἐστιν μέγας. (§92)

WH mg: Mt 20:26 μέγας ἐν ὑμῖν 27 εἶναι ὑμῶν Mk 10:43 ἔστω

MATT 20	[MATT 9]	MARK 10	LUKE 18
30 καὶ ἰδοὺ			
		ὁ υἱὸς Τιμαίου Βαρτίμαιος	
δύο τυφλοὶ	δύο τυφλοὶ	τυφλὸς προσαίτης	τυφλός τις
καθήμενοι πα-		ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδόν.	ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδὸν ἐπαι-
ρὰ τὴν ὁδόν,			τῶν.
ἀκούσαντες		47 καὶ ἀκούσας	36 ἀκούσας δὲ
			ὄχλου διαπορευομένου
			ἐπυνθάνετο τί ᵀ εἴη τοῦτο·
			37 ἀπήγγειλαν δὲ αὐτῷ
ὅτι Ἰησοῦς		ὅτι Ἰησοῦς ⌜ὁ Ναζαρηνός	ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος
παράγει,		ἐστιν⌝	παρέρχεται.
ἔκραξαν	κράζοντες	ἤρξατο κράζειν	38 καὶ ἐβόησεν
λέγοντες	καὶ λέγοντες	καὶ λέγειν	λέγων
Κύριε,			
ἐλέησον ἡμᾶς,	Ἐλέησον ἡμᾶς,		
⌜υἱὸς⌝ Δαυείδ.	⌜υἱὲ⌝ Δαυείδ.	Υἱὲ Δαυεὶδ Ἰησοῦ,	Ἰησοῦ υἱὲ Δαυείδ,
		ἐλέησόν με.	ἐλέησόν με.
31 ὁ δὲ ὄχλος			39 καὶ οἱ προάγοντες
ἐπετίμησεν		48 καὶ ἐπετίμων	ἐπετίμων αὐτῷ
αὐτοῖς		αὐτῷ πολλοὶ	
ἵνα σιωπήσω-		ἵνα σιωπήσῃ·	ἵνα σιγήσῃ·
σιν·			
οἱ δὲ μεῖζον		ὁ δὲ πολλῷ μᾶλλον	αὐτὸς δὲ πολλῷ μᾶλλον
ἔκραξαν	[Cf v 27 and parallels above, and Matt 15:22 (§81)]	ἔκραζεν	ἔκραζεν
λέγοντες			
Κύριε,			
		Υἱὲ Δαυείδ,	Υἱὲ Δαυείδ,
ἐλέησον ἡμᾶς,		ἐλέησόν με.	ἐλέησόν με.
⌜υἱὸς⌝ Δαυείδ.			
32 καὶ στὰς		49 καὶ στὰς	40 σταθεὶς
[ὁ] Ἰησοῦς		ὁ Ἰησοῦς	δὲ Ἰησοῦς
ἐφώνησεν		εἶπεν Φωνήσατε	ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀχθῆναι πρὸς
αὐτοὺς		αὐτόν.	αὐτόν.
	28 ἐλθόντι δὲ		
	εἰς τὴν οἰκίαν		
		καὶ φωνοῦσι τὸν τυφλὸν λέ- γοντες αὐτῷ Θάρσει, ἔγει- ρε, φωνεῖ σε. 50 ὁ δὲ ἀπο- βαλὼν τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ	

WH mg: Mt 20:30 υἱὲ 31 υἱὲ Mk 10:47 ἐστὶν ὁ Ναζαρηνός Lk 18:36 ἂν

Mt 20:30 Κύριε with BLZ 3 it vg sah cop etc; after ἡμᾶς CWXΣ 3 it pesh al pler; ℵDΘ min 6 it syr cur etc om 30, 31 υἱὸς with BWZΔΘ (in 31) al pler; υἱὲ ℵCDLΘ (in 30) Σ etc Lk 18:40 Ἰησοῦς with BD; om A 63.; ὁ Ἰησ. ℵLRWXΔΘ al pler

Matt 20	[Matt 9]	Mark 10	Luke 18
		ἀναπηδήσας	
	προσῆλθαν αὐτῷ οἱ τυφλοί,	ἦλθεν πρὸς τὸν Ἰησοῦν.	ἐγγίσαντος δὲ αὐτοῦ
καὶ εἶπεν	καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς	51 καὶ ἀποκριθεὶς αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν	ἐπηρώτησεν αὐτόν
Τί θέλετε	Πιστεύετε ὅτι ⌜δύναμαι	Τί σοι θέλεις	41 Τί σοι θέλεις
ποιήσω ὑμῖν;	τοῦτο⌝ ποιῆσαι;	ποιήσω;	ποιήσω;
33 λέγουσιν αὐτῷ	λέγουσιν αὐτῷ	ὁ δὲ τυφλὸς εἶπεν αὐτῷ	ὁ δὲ εἶπεν
Κύριε,	Ναί, κύριε.	Ῥαββουνεί,	Κύριε,
ἵνα ἀνοιγῶσιν οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν.		ἵνα ἀναβλέψω.	ἵνα ἀναβλέψω.
34 σπλαγχνισθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς		52 καὶ ὁ Ἰησοῦς	42 καὶ ὁ Ἰησοῦς
ἥψατο τῶν ὀμμάτων αὐτῶν,	29 τότε ἥψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν		
	λέγων	εἶπεν αὐτῷ	εἶπεν αὐτῷ
	Κατὰ τὴν πίστιν ὑμῶν γενηθήτω ὑμῖν.	Ὕπαγε, ἡ πίστις σου σέσωκέν σε.	Ἀνάβλεψον· ἡ πίστις σου σέσωκέν σε.
καὶ εὐθέως ἀνέβλεψαν	30 καὶ ἠνεῴχθησαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί.	καὶ εὐθὺς ἀνέβλεψεν,	43 καὶ παραχοῆμα ἀνέβλεψεν,
καὶ ἠκολούθησαν		καὶ ἠκολούθει	καὶ ἠκολούθει
αὐτῷ.		αὐτῷ ἐν τῇ ὁδῷ.	αὐτῷ δοξάζων τὸν θεόν. Καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἰδὼν ἔδωκεν αἶνον τῷ θεῷ.
	Καὶ ἐνεβριμήθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς λέγων Ὁρᾶτε μηδεὶς γινωσκέτω· 31 οἱ δὲ ἐξελθόντες διεφήμισαν αὐτὸν ἐν ὅλῃ τῇ γῇ ἐκείνῃ. (§68)		

CHAPTER XI. THE APPROACH TO JERUSALEM, §§142, 143

142. ZACCHAEUS THE PUBLICAN

LUKE 19:1–10

Καὶ εἰσελθὼν διήρχετο τὴν Ἰερειχώ. 2 Καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ὀνόματι καλούμενος Ζακχαῖος,
καὶ αὐτὸς ἦν ἀρχιτελώνης ⌜καὶ αὐτὸς⌝ πλούσιος· 3 καὶ ἐζήτει ἰδεῖν τὸν Ἰησοῦν τίς ἐστιν, καὶ
οὐκ ἠδύνατο ἀπὸ τοῦ ὄχλου ὅτι τῇ ἡλικίᾳ μικρὸς ἦν. 4 καὶ προδραμὼν εἰς τὸ ἔμπροσθεν
ἀνέβη ἐπὶ συκομορέαν ἵνα ἴδῃ αὐτόν, ὅτι ἐκείνης ἤμελλεν διέρχεσθαι. 5 καὶ ὡς ἦλθεν
ἐπὶ τὸν τόπον, ἀναβλέψας [ὁ] Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτόν Ζακχαῖε, σπεύσας κατάβηθι,
σήμερον γὰρ ἐν τῷ οἴκῳ σου δεῖ με μεῖναι. 6 καὶ σπεύσας κατέβη, καὶ ὑπεδέξατο αὐτὸν
χαίρων. 7 καὶ ἰδόντες πάντες διεγόγγυζον λέγοντες ὅτι Παρὰ ἁμαρτωλῷ ἀνδρὶ
εἰσῆλθεν καταλῦσαι. 8 σταθεὶς δὲ Ζακχαῖος εἶπεν πρὸς τὸν κύριον Ἰδοὺ τὰ ἡμίσιά
μου τῶν ὑπαρχόντων, κύριε, [τοῖς] πτωχοῖς δίδωμι, καὶ εἴ τινός τι ἐσυκοφάντησα ἀποδί-
δωμι τετραπλοῦν. 9 εἶπεν δὲ πρὸς αὐτὸν [ὁ] Ἰησοῦς ὅτι Σήμερον σωτηρία τῷ οἴκῳ
τούτῳ ἐγένετο, καθότι καὶ αὐτὸς υἱὸς Ἀβραάμ [ἐστιν]· 10 ἦλθεν γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώ-
που [1]"ζητῆσαι" καὶ σῶσαι "τὸ ἀπολωλός."

143. PARABLE OF THE MINAE

[MATT 25:14]	[MARK 13:34]	LUKE 19:11–28
		Ἀκουόντων δὲ αὐτῶν ταῦτα προσθεὶς εἶπεν παραβολὴν διὰ τὸ ἐγγὺς εἶναι Ἰερουσαλὴμ αὐτὸν καὶ δοκεῖν αὐτοὺς ὅτι παραχρῆμα μέλλει ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἀναφαίνεσθαι· 12 εἶπεν οὖν
Ὥσπερ γὰρ ἄνθρωπος ἀποδημῶν	ὡς ἄνθρωπος ἀπόδημος ἀφεὶς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ	Ἄνθρωπός τις εὐγενὴς ἐπορεύθη εἰς χώραν μακρὰν λαβεῖν ἑαυτῷ βασιλείαν καὶ ὑποστρέψαι.
ἐκάλεσεν τοὺς ἰδίους δούλους	καὶ δοὺς τοῖς δούλοις αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν, ἑκάστῳ τὸ ἔργον αὐτοῦ, καὶ τῷ θυρωρῷ ἐνετείλατο ἵνα γρηγορῇ. (§164)	13 καλέσας δὲ δέκα δούλους ἑαυτοῦ
καὶ παρέδωκεν αὐτοῖς τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ, (§167)		ἔδωκεν αὐτοῖς δέκα μνᾶς καὶ εἶπεν πρὸς

[1] Ezek 34:16

WH mg: Lk 19:2 καὶ ἦν

[Matt 25:19–29]

μετὰ δὲ πολὺν χρόνον ἔρχεται
ὁ κύριος τῶν δούλων ἐκείνων

καὶ συναίρει λόγον μετ᾽ αὐτῶν.

20 καὶ προσελθὼν
ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβὼν
προσήνεγκεν ἄλλα πέντε τάλαντα
λέγων
Κύριε,
πέντε τάλαντά μοι παρέδωκας·
ἴδε ἄλλα πέντε τάλαντα ἐκέρδησα.
21 ἔφη αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ
Εὖ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ,
ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστός,
ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω·
εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου.
22 προσελθὼν καὶ ὁ τὰ δύο τάλαντα
εἶπεν
Κύριε, δύο τάλαντά
μοι παρέδωκας·
ἴδε ἄλλα δύο τάλαντα ἐκέρδησα.
23 ἔφη αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ
Εὖ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ,
ἐπὶ ὀλίγα ⸢ἦς πιστός⸣,
ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω·

εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου.

Luke 19

⸢αὐτοὺς πραγματεύσασθαι⸣ ἐν ᾧ ἔρχομαι.
14 Οἱ δὲ πολῖται αὐτοῦ ἐμίσουν αὐτόν, καὶ ἀπέστειλαν πρεσβείαν ὀπίσω αὐτοῦ λέγοντες Οὐ θέλομεν τοῦτον βασιλεῦσαι ἐφ᾽ ἡμᾶς.

15 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐπανελθεῖν αὐτὸν
λαβόντα τὴν βασιλείαν
καὶ εἶπεν φωνηθῆναι αὐτῷ τοὺς δούλους τούτους οἷς δεδώκει τὸ ἀργύριον, ἵνα γνοῖ τί διεπραγματεύσαντο.
16 παρεγένετο δὲ
ὁ πρῶτος

λέγων
Κύριε,
ἡ μνᾶ σου
δέκα προσηργάσατο μνᾶς.
17 καὶ εἶπεν αὐτῷ
⸢Εὖγε⸣, ἀγαθὲ δοῦλε,
ὅτι ἐν ἐλαχίστῳ πιστὸς ἐγένου,

ἴσθι ἐξουσίαν ἔχων ἐπάνω δέκα πόλεων.
18 καὶ ἦλθεν ὁ δεύτερος

λέγων
Ἡ μνᾶ σου, κύριε,

ἐποίησεν πέντε μνᾶς.
19 εἶπεν δὲ καὶ τούτῳ

Καὶ σὺ ἐπάνω γίνου πέντε πόλεων.

WH mg: Lk 19:13 αὐτοὺς Πραγματεύσασθε 17 Εὖ

[Matt 25]		Luke 19
24 προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὸ ἓν		20 καὶ ὁ ἕτερος ἦλθεν
τάλαντον εἰληφὼς		
εἶπεν		λέγων
Κύριε,		Κύριε,
[Cf v 25 below]		ἰδοὺ ἡ μνᾶ σου ἣν εἶχον
		ἀποκειμένην ἐν σουδαρίῳ·
ἔγνων σε		21 ἐφοβούμην γάρ σε
ὅτι σκληρὸς εἶ ἄνθρωπος,		ὅτι ἄνθρωπος αὐστηρὸς εἶ,
		αἴρεις ὃ οὐκ ἔθηκας
θερίζων ὅπου οὐκ ἔσπειρας		καὶ θερίζεις ὃ οὐκ ἔσπειρας.
καὶ συνάγων ὅθεν οὐ διεσκόρπισας·		
25 καὶ φοβηθεὶς ἀπελθὼν ἔκρυψα		[Cf v 20 above]
τὸ τάλαντόν σου		
ἐν τῇ γῇ·		
ἴδε ἔχεις τὸ σόν.		
26 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ κύριος αὐτοῦ		
εἶπεν αὐτῷ		22 λέγει αὐτῷ
		Ἐκ τοῦ στόματός σου κρίνω σε,
Πονηρὲ δοῦλε καὶ ὀκνηρέ,		πονηρὲ δοῦλε·
ἤδεις ὅτι		ἤδεις ὅτι
		ἐγὼ ἄνθρωπος αὐστηρός εἰμι,
		αἴρων ὃ οὐκ ἔθηκα
θερίζω ὅπου οὐκ ἔσπειρα		καὶ θερίζων ὃ οὐκ ἔσπειρα;
καὶ συνάγω ὅθεν οὐ διεσκόρπισα;		
27 ἔδει σε οὖν βαλεῖν		23 καὶ διὰ τί οὐκ ἔδωκάς μου
τὰ ἀργύριά μου		τὸ ἀργύριον
τοῖς τραπεζείταις,		ἐπὶ τράπεζαν;
καὶ ἐλθὼν ἐγὼ ἐκομισάμην ἂν		κἀγὼ ἐλθὼν
τὸ ἐμὸν σὺν τόκῳ.		σὺν τόκῳ ἂν αὐτὸ ἔπραξα.
		24 καὶ τοῖς παρεστῶσιν εἶπεν
28 ἄρατε οὖν ἀπ' αὐτοῦ		Ἄρατε ἀπ' αὐτοῦ
τὸ τάλαντον		τὴν μνᾶν
καὶ δότε		καὶ δότε
τῷ ἔχοντι τὰ δέκα τάλαντα·		τῷ τὰς δέκα μνᾶς ἔχοντι·—
		25 καὶ εἶπαν αὐτῷ Κύριε,
		ἔχει δέκα μνᾶς·—
		26 λέγω ὑμῖν ὅτι

Lk 19:25 om DW 69. 3 it syr sin cur etc

[Matt 25]		Luke 19
29 [a]τῷ γὰρ ἔχοντι παντὶ δοθήσεται καὶ περισσευθήσεται· τοῦ δὲ μὴ ἔχοντος καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. (§167)	[Cf Mark 10:32 (§139)]	[a]παντὶ τῷ ἔχοντι δοθήσεται, ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται. 27 Πλὴν τοὺς ἐχθρούς μου τούτους τοὺς μὴ θελήσαντάς με βασιλεῦσαι ἐπ' αὐτοὺς ἀγάγετε ὧδε καὶ κατασφάξατε αὐτοὺς ἔμπροσθέν μου. 28 Καὶ εἰπὼν ταῦτα ἐπορεύετο ἔμπροσθεν ἀναβαίνων εἰς Ἱεροσόλυμα.
Mt 13:12	Mk 4:25	Lk 8:18b
[a] ὅστις γὰρ ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ καὶ περισσευθήσεται· ὅστις δὲ οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. (§53)	[a] ὃς γὰρ ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ· καὶ ὃς οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. (§55)	[a] ὃς ἂν γὰρ ἔχῃ, δοθήσεται αὐτῷ, καὶ ὃς ἂν μὴ ἔχῃ, καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. (§55)

PART V

LAST DAYS IN JERUSALEM

CHAPTER I. THE AUTHORITY OF JESUS ASSERTED AND DENIED IN JERUSALEM, §§144–148

144. THE TRIUMPHAL ENTRY

MATT 21:1–11	MARK 11:1–11	LUKE 19:29–44
Καὶ ὅτε ἤγγισαν	Καὶ ὅτε ἐγγίζουσιν	Καὶ ἐγένετο ὡς ἤγγισεν
εἰς Ἱεροσόλυμα	εἰς Ἱεροσόλυμα	
καὶ ἦλθον εἰς Βηθφαγὴ	⌜εἰς Βηθφαγὴ καὶ⌝ Βηθανίαν	εἰς Βηθφαγὴ καὶ Βηθανιὰ
εἰς τὸ Ὄρος τῶν	πρὸς τὸ Ὄρος ⌜τῶν⌝	πρὸς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον
Ἐλαιῶν,	Ἐλαιῶν,	Ἐλαιῶν,
τότε Ἰησοῦς ἀπέστειλεν	ἀποστέλλει	ἀπέστειλεν
δύο μαθητὰς	δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ	δύο τῶν μαθητῶν
2 λέγων αὐτοῖς	2 καὶ λέγει αὐτοῖς	30 λέγων
Πορεύεσθε	Ὑπάγετε	Ὑπάγετε
εἰς τὴν κώμην τὴν κατέναντι	εἰς τὴν κώμην τὴν κατέναντι	εἰς τὴν κατέναντι κώμην,
ὑμῶν,	ὑμῶν,	
καὶ εὐθὺς	καὶ εὐθὺς	
	εἰσπορευόμενοι εἰς αὐτὴν	ἐν ᾗ εἰσπορευόμενοι
εὑρήσετε ὄνον	εὑρήσετε	εὑρήσετε
δεδεμένην καὶ πῶλον μετ'	πῶλον δεδεμένον	πῶλον δεδεμένον,
αὐτῆς·		
	ἐφ' ὃν οὐδεὶς οὔπω ἀνθρώπων	ἐφ' ὃν οὐδεὶς πώποτε ἀνθρώπων
	ἐκάθισεν·	ἐκάθισεν,
λύσαντες ⌜ἀγάγετέ⌝ μοι.	λύσατε αὐτὸν καὶ φέρετε.	καὶ λύσαντες αὐτὸν ἀγάγετε.
3 καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ	3 καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ	31 καὶ ἐάν τις ὑμᾶς ἐρωτᾷ
τι, ἐρεῖτε ὅτι	Τί ποιεῖτε τοῦτο; εἴπατε	Διὰ τί λύετε; οὕτως ἐρεῖτε ὅτι
Ὁ κύριος αὐτῶν χρείαν ἔχει·	Ὁ κύριος αὐτοῦ χρείαν ἔχει·	Ὁ κύριος αὐτοῦ χρείαν ἔχει.
εὐθὺς δὲ ἀποστελεῖ αὐτούς.	καὶ εὐθὺς ⌜αὐτὸν ἀποστέλλει	
	πάλιν⌝ ὧδε.	
4 Τοῦτο δὲ γέγονεν ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος		

WH mg: Mt 21:2 ἄγετέ   Mk 11:1 καὶ εἰς \| τὸ   3 ἀποστέλλει πάλιν αὐτὸν

Mk 11:1 εἰς Βηθφαγὴ καὶ Βηθανίαν with BLWXΔ al pler; A praef καί: ℵCΘ arm eth εἰς Βηθφ. κ εἰς Βηθαν.: D it vg Or καὶ εἰς Βηθανίαν

MATT 21	MARK 11	LUKE 19
5 [1]"Εἴπατε τῇ θυγατρὶ Σιών		
[2]Ἰδοὺ ὁ βασιλεύς σου ἔρχεταί σοι		
πραῢς καὶ ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ὄνον		
καὶ ἐπὶ πῶλον υἱὸν ὑποζυγίου."		
6 Πορευθέντες δὲ	4 καὶ ἀπῆλθον	32 ἀπελθόντες δὲ
οἱ μαθηταὶ		οἱ ἀπεσταλμένοι
καὶ ποιήσαντες		
	καὶ εὗρον	εὗρον
καθὼς συνέταξεν αὐτοῖς		καθὼς εἶπεν αὐτοῖς.
ὁ Ἰησοῦς		
	πῶλον δεδεμένον πρὸς θύραν ἔξω	
	ἐπὶ τοῦ ἀμφόδου,	
	καὶ λύουσιν	33 λυόντων δὲ αὐτῶν
	αὐτόν.	τὸν πῶλον
	5 καί τινες τῶν ἐκεῖ ἑστηκότων	
	ἔλεγον αὐτοῖς	εἶπαν
		οἱ κύριοι αὐτοῦ πρὸς αὐτούς
	Τί ποιεῖτε λύοντες	Τί λύετε
	τὸν πῶλον;	τὸν πῶλον;
	6 οἱ δὲ εἶπαν αὐτοῖς	34 οἱ δὲ εἶπαν ὅτι
	καθὼς εἶπεν ὁ Ἰησοῦς·	Ὁ κύριος αὐτοῦ χρείαν ἔχει.
	καὶ ἀφῆκαν αὐτούς.	
ἤγαγον τὴν ὄνον καὶ	7 καὶ φέρουσιν	35 καὶ ἤγαγον
τὸν πῶλον,	τὸν πῶλον	αὐτὸν
	πρὸς τὸν Ἰησοῦν,	πρὸς τὸν Ἰησοῦν,
7 καὶ ἐπέθηκαν ἐπ' αὐτῶν	καὶ ἐπιβάλλουσιν αὐτῷ	καὶ ἐπιρίψαντες αὐτῶν
τὰ ἱμάτια,	τὰ ἱμάτια ⌜αὐτῶν⌝,	τὰ ἱμάτια ἐπὶ τὸν πῶλον
καὶ ἐπεκάθισεν ἐπάνω αὐτῶν.	καὶ ἐκάθισεν ἐπ' αὐτόν.	ἐπεβίβασαν τὸν Ἰησοῦν·
		36 πορευομένου δὲ αὐτοῦ
8 ὁ δὲ πλεῖστος ὄχλος	8 καὶ πολλοὶ	
ἔστρωσαν ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια	τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἔστρωσαν	ὑπεστρώννυον τὰ ἱμάτια ἑαυ-
ἐν τῇ ὁδῷ,	εἰς τὴν ὁδόν,	τῶν ἐν τῇ ὁδῷ.
ἄλλοι δὲ ἔκοπτον κλάδους	ἄλλοι δὲ στιβάδας κόψαντες	
ἀπὸ τῶν δένδρων	ἐκ τῶν ἀγρῶν.	
καὶ ἐστρώννυον ἐν τῇ ὁδῷ.		
		37 ἐγγίζοντος δὲ αὐτοῦ ἤδη
		πρὸς τῇ καταβάσει τοῦ Ὄρους
		τῶν Ἐλαιῶν

[1] Isa 62:11 [2] Zech 9:9

WH mg: Mk 11:7 ἑαυτῶν

Mk 11:8 κόψαντες (C sah ἔκοπτον) ἐκ τ. ἀγρῶν with ℵBCLWΔ sah; ADNX it vg Θ al pler ἔκοπτον ἐκ τῶν δένδρων καὶ ἐστρώννυον εἰς (om D) τὴν ὁδόν (ἐν τῇ ὁδῷ Θ)

MATT 21	MARK 11	LUKE 19
9 οἱ δὲ ὄχλοι οἱ προάγοντες αὐτὸν καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες	9 καὶ οἱ προάγοντες καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες	ἤρξαντο ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν χαίροντες αἰνεῖν τὸν θεὸν φωνῇ μεγάλῃ περὶ πασῶν ὧν εἶδον δυνάμεων,
ἔκραζον λέγοντες	ἔκραζον	38 λέγοντες
[1]“‘Ὡσαννὰ” τῷ υἱῷ Δαυείδ·	[1]“‘Ὡσαννά·	
“Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος	Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος	[2]“Εὐλογημένος ⌜ὁ ἐρχόμενος,” ὁ⌝ βασιλεύς,
ἐν ὀνόματι Κυρίου·	ἐν ὀνόματι Κυρίου·”	“ἐν ὀνόματι Κυρίου·”
	10 Εὐλογημένη ἡ ἐρχομένη βασιλεία τοῦ πατρὸς ἡμῶν Δαυείδ·	
		ἐν οὐρανῷ εἰρήνη
‘Ὡσαννὰ” ἐν τοῖς ὑψίστοις.	“‘Ὡσαννὰ” ἐν τοῖς ὑψίστοις.	καὶ δόξα ἐν ὑψίστοις.
		39 Καί τινες τῶν Φαρισαίων ἀπὸ τοῦ ὄχλου εἶπαν πρὸς αὐτόν Διδάσκαλε, ἐπιτίμησον τοῖς μαθηταῖς σου. 40 καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν Λέγω ⌜ὑμῖν,⌝ ἐὰν οὗτοι σιωπήσουσιν, οἱ λίθοι κράξουσιν. 41 Καὶ ὡς ἤγγισεν, ἰδὼν τὴν πόλιν ἔκλαυσεν ἐπ’ αὐτήν, 42 λέγων ὅτι Εἰ ἔγνως ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ καὶ σὺ τὰ πρὸς εἰρήνην— νῦν δὲ ἐκρύβη ἀπὸ ὀφθαλμῶν σου. 43 ὅτι ἥξουσιν ἡμέραι ἐπὶ σὲ καὶ ⌜παρεμβαλοῦσιν⌝ οἱ ἐχθροί σου χάρακά σοι καὶ περικυκλώσουσίν σε καὶ συνέξουσίν σε πάντοθεν, 44 καὶ [3]“ἐδαφιοῦσίν” σε καὶ “τὰ τέκνα σου” ἐν σοί,
	[Cf Mark 13:2 and parallels (§160)]	καὶ οὐκ ἀφήσουσιν λίθον ἐπὶ λίθον ἐν σοί, ἀνθ’ ὧν οὐκ ἔγνως τὸν καιρὸν τῆς ἐπισκοπῆς σου.

[1] Ps 118(117):25 f [2] Ps 118(117):26 [3] Ps 137(136):9

WH mg: Lk 19:38 ὁ β. ὁ ἐρχόμενος 40 ὑμῖν ὅτι 43 περιβαλοῦσιν

MATT 21	MARK 11	
10 καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς Ἰεροσόλυμα ἐσείσθη πᾶσα ἡ πόλις λέγουσα Τίς ἐστιν οὗτος; 11 οἱ δὲ ὄχλοι ἔλεγον Οὗτός ἐστιν ὁ προφήτης Ἰησοῦς ὁ ἀπὸ Ναζαρὲθ τῆς Γαλιλαίας. (+§146)	11 Καὶ εἰσῆλθεν εἰς Ἰεροσόλυμα εἰς τὸ ἱερόν·	[Cf Luke 21:37 (§169)]
[Cf Matt 21:17 (§146)]	καὶ περιβλεψάμενος πάντα ⌜ὀψὲ ἤδη οὔσης τῆς ὥρας⌝ ἐξῆλθεν εἰς Βηθανίαν μετὰ τῶν δώδεκα.	

145. THE CURSING OF THE FIG TREE

[MATT 21:18, 19]	MARK 11:12–14
Πρωῒ δὲ ⌜ἐπαναγαγὼν⌝	Καὶ τῇ ἐπαύριον ἐξελθόντων αὐτῶν
εἰς τὴν πόλιν ἐπείνασεν.	ἀπὸ Βηθανίας ἐπείνασεν.
19 καὶ ἰδὼν συκῆν μίαν	13 καὶ ἰδὼν συκῆν
ἐπὶ τῆς ὁδοῦ	ἀπὸ μακρόθεν
	ἔχουσαν φύλλα
ἦλθεν ἐπ' αὐτήν,	ἦλθεν εἰ ἄρα τι εὑρήσει ἐν αὐτῇ,
	καὶ ἐλθὼν ἐπ' αὐτὴν
καὶ οὐδὲν εὗρεν ἐν αὐτῇ	οὐδὲν εὗρεν
εἰ μὴ φύλλα μόνον,	εἰ μὴ φύλλα,
	ὁ γὰρ καιρὸς οὐκ ἦν σύκων.
καὶ λέγει αὐτῇ	14 καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῇ
Οὐ μηκέτι ἐκ σοῦ	Μηκέτι εἰς τὸν αἰῶνα ἐκ σοῦ
καρπὸς γένηται εἰς τὸν αἰῶνα·	μηδεὶς καρπὸν φάγοι.
	καὶ ἤκουον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.
καὶ ἐξηράνθη παραχρῆμα ἡ συκῆ. (§147)	[Cf Mark 11:20 (§147)]

146. THE CLEANSING OF THE TEMPLE

MATT 21:12–17	MARK 11:15–19	LUKE 19:45–48
	Καὶ ἔρχονται εἰς Ἰεροσόλυμα.	
Καὶ εἰσῆλθεν Ἰησοῦς	Καὶ εἰσελθὼν	Καὶ εἰσελθὼν
εἰς τὸ ἱερόν,	εἰς τὸ ἱερὸν	εἰς τὸ ἱερὸν

WH mg: Mk 11:11 ὀψίας ἤδη οὔσης [τῆς ὥρας]

Matt 21	Mark 11	Luke 19
καὶ ἐξέβαλεν πάντας τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ	ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας καὶ τοὺς ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ,	ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας,
καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολλυβιστῶν κατέστρεψεν	καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολλυβιστῶν	
καὶ τὰς καθέδρας τῶν πωλούντων τὰς περιστεράς,	καὶ τὰς καθέδρας τῶν πωλούντων τὰς περιστερὰς κατέστρεψεν	
	16 καὶ οὐκ ἤφιεν ἵνα τις διενέγκῃ σκεῦος διὰ τοῦ ἱεροῦ,	
13 καὶ λέγει αὐτοῖς	17 καὶ ἐδίδασκεν καὶ ἔλεγεν ⸆	46 λέγων αὐτοῖς
Γέγραπται [1]“Ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς κληθήσεται,”	Οὐ γέγραπται ὅτι [1]“Ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς κληθήσεται πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν;”	Γέγραπται [1]“Καὶ ἔσται ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς,”
ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ποιεῖτε [2]“σπήλαιον λῃστῶν.”	ὑμεῖς δὲ πεποιήκατε αὐτὸν [2]“σπήλαιον λῃστῶν.”	ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε [2]“σπήλαιον λῃστῶν.”
14 Καὶ προσῆλθον αὐτῷ τυφλοὶ καὶ χωλοὶ ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς.		
15 Ἰδόντες δὲ	18 καὶ ἤκουσαν	47 Καὶ ἦν διδάσκων τὸ καθ’ ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ·
οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς	οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς,	οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς
τὰ θαυμάσια ἃ ἐποίησεν καὶ τοὺς παῖδας τοὺς κράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ καὶ λέγοντας [3]“Ὡσαννὰ” τῷ υἱῷ Δαυείδ ἠγανάκτησαν		
	καὶ ἐζήτουν πῶς αὐτὸν ἀπολέσωσιν·	ἐζήτουν αὐτὸν ἀπολέσαι
		καὶ οἱ πρῶτοι τοῦ λαοῦ,
16 καὶ εἶπαν αὐτῷ Ἀκούεις τί οὗτοι λέγουσιν; ὁ δὲ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς Ναί· οὐδέποτε ἀνέγνωτε ὅτι [4]“Ἐκ		

[1] Isa 56:7 [2] Jer 7:11 [3] Ps 118(117):25 [4] Ps 8:2

WH mg: Mk 11:17 αὐτοῖς

Mk 11:17 ἔλεγεν with B 28. 2 it arm syr sin; al add αὐτοῖς

Matt 21	Mark 11	Luke 19
στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων κατηρτίσω αἶνον;”		
	ἐφοβοῦντο γὰρ αὐτόν,	
		48 καὶ οὐχ ηὕρισκον τὸ τί ποιήσωσιν,
[Matt 22:33] Καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. (§153)	πᾶς γὰρ ὁ ὄχλος ἐξεπλήσσετο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ.	ὁ λαὸς γὰρ ἅπας ἐξεκρέμετο αὐτοῦ ἀκούων.
17 Καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς ἐξῆλθεν ἔξω τῆς πόλεως εἰς Βηθανίαν, καὶ ηὐλίσθη ἐκεῖ. (+§145)	19 Καὶ ὅταν ὀψὲ ἐγένετο, ˹ἐξεπορεύοντο˺ ἔξω τῆς πόλεως. [Cf Mark 11:11b (§144)]	[Luke 21:37] Ἦν δὲ τὰς ἡμέρας ˹ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων˺, τὰς δὲ νύκτας ἐξερχόμενος ηὐλίζετο εἰς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον Ἐλαιῶν· (§169)

147. THE LESSON OF THE WITHERED FIG TREE

Matt 21:18–22	Mark 11:20–25	
Πρωῒ δὲ ˹ἐπαναγαγὼν˺ εἰς τὴν πόλιν ἐπείνασεν. 19 καὶ ἰδὼν συκῆν μίαν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἦλθεν ἐπ' αὐτήν, καὶ οὐδὲν εὗρεν ἐν αὐτῇ εἰ μὴ φύλλα μόνον, καὶ λέγει αὐτῇ Οὐ μηκέτι ἐκ σοῦ καρπὸς γένηται εἰς τὸν αἰῶνα·	[Cf Mark 11:12–14 (§145)]	
καὶ ἐξηράνθη παραχρῆμα ἡ συκῆ.	Καὶ παραπορευόμενοι πρωῒ εἶδον τὴν συκῆν ἐξηραμμένην ἐκ ῥιζῶν.	
20 καὶ ἰδόντες οἱ μαθηταὶ ἐθαύμασαν λέγοντες Πῶς παραχρῆμα ἐξηράνθη ἡ συκῆ;	21 καὶ ἀναμνησθεὶς ὁ Πέτρος λέγει αὐτῷ Ῥαββεί, ἴδε ἡ συκῆ ἣν κατηράσω ἐξήρανται.	

WH mg: Mk 11:19 ἐξεπορεύετο

Matt 21	Mark 11	[Luke 17:6]
21 [a]ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς	22 [a]καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς	[a]εἶπεν δὲ ὁ κύριος
εἶπεν αὐτοῖς	λέγει αὐτοῖς	
Ἀμὴν λέγω ὑμῖν,		
ἐὰν ἔχητε πίστιν	23 Ἔχετε πίστιν θεοῦ·	Εἰ ἔχετε πίστιν
καὶ μὴ διακριθῆτε,		ὡς κόκκον σινάπεως,
	ἀμὴν λέγω ὑμῖν	
οὐ μόνον τὸ τῆς συκῆς ποιήσετε,		
ἀλλὰ κἂν τῷ ὄρει τούτῳ εἴπητε	ὅτι ὃς ἂν εἴπῃ τῷ ὄρει τούτῳ	ἐλέγετε ἂν τῇ συκαμίνῳ [ταύτῃ]
Ἄρθητι καὶ βλήθητι	Ἄρθητι καὶ βλήθητι	Ἐκριζώθητι καὶ φυτεύθητι
εἰς τὴν θάλασσαν,	εἰς τὴν θάλασσαν,	ἐν τῇ θαλάσσῃ·
	καὶ μὴ διακριθῇ	
	ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ	
	ἀλλὰ πιστεύῃ ὅτι ὃ λαλεῖ	
	γίνεται,	
γενήσεται·	ἔσται αὐτῷ.	καὶ ὑπήκουσεν ἂν ὑμῖν. (§131)
	24 διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν,	
22 [b]καὶ πάντα ὅσα ἂν	[b]πάντα ὅσα	
αἰτήσητε ἐν τῇ προσευχῇ	προσεύχεσθε καὶ αἰτεῖσθε,	
πιστεύοντες	πιστεύετε ὅτι ἐλάβετε,	
λήμψεσθε.	καὶ ἔσται ὑμῖν.	
	25 καὶ ὅταν στήκετε προσευ-	
	χόμενοι,	
[Matt 6:14, 15]		
Ἐὰν γὰρ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις	ἀφίετε εἴ τι ἔχετε κατά τινος,	
τὰ παραπτώματα αὐτῶν,		
ἀφήσει καὶ ὑμῖν		
ὁ πατὴρ ὑμῶν	ἵνα καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν	
ὁ οὐράνιος·	ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς	

Mt 17:20

[a] ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς
Διὰ τὴν ὀλιγοπιστίαν ὑμῶν·
ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν,
ἐὰν ἔχητε πίστιν
ὡς κόκκον σινάπεως,
ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ
Μετάβα ἔνθεν ἐκεῖ,
καὶ μεταβήσεται,
καὶ οὐδὲν ἀδυνατήσει ὑμῖν. (§89)

[b] Cf Mt 7:7 (§41); 18:19 (§97)

[b] Cf Lk 11:9 (§105)

[MATT 6] 15 [a]*ἐὰν δὲ μὴ ἀφῆτε* *τοῖς ἀνθρώποις* *[τὰ παραπτώματα αὐτῶν],* *οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἀφήσει* *τὰ παραπτώματα ὑμῶν.* (§38)	[a]*ἀφῇ ὑμῖν* *τὰ παραπτώματα ὑμῶν.*	

148. JESUS' AUTHORITY CHALLENGED

MATT **21**:23–27	MARK **11**:27–33	LUKE **20**:1–8
Καὶ ἐλθόντος αὐτοῦ	Καὶ ἔρχονται πάλιν εἰς Ἱεροσόλυμα.	
		Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν [b]διδάσκοντος αὐτοῦ τὸν λαὸν
εἰς τὸ ἱερὸν	Καὶ ἐν τῷ ἱερῷ περιπατοῦντος αὐτοῦ	ἐν τῷ ἱερῷ καὶ εὐαγγελιζομένου
προσῆλθαν [b]αὐτῷ διδάσκοντι οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ λέγοντες	ἔρχονται πρὸς αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι 28 καὶ ἔλεγον αὐτῷ	ἐπέστησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς σὺν τοῖς πρεσβυτέροις, 2 καὶ εἶπαν λέγοντες πρὸς αὐτόν Εἰπὸν ἡμῖν
Ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; καὶ τίς σοι ἔδωκεν τὴν ἐξουσίαν ταύτην;	Ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; ἢ τίς σοι ἔδωκεν τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἵνα ταῦτα ποιῇς;	ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς, ἢ τίς ἐστιν ὁ δούς σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην.
24 ἀποκριθεὶς [δὲ] ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς Ἐρωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ λόγον ἕνα, ὃν ἐὰν εἴπητέ μοι κἀγὼ ὑμῖν ἐρῶ ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ·	29 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς Ἐπερωτήσω ὑμᾶς ἕνα λόγον, καὶ ἀποκρίθητέ μοι, καὶ ἐρῶ ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ·	3 ἀποκριθεὶς δὲ εἶπεν πρὸς αὐτούς Ἐρωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ λόγον, καὶ εἴπατέ μοι
25 τὸ βάπτισμα τὸ Ἰωάνου πόθεν ἦν; ἐξ οὐρανοῦ	30 τὸ βάπτισμα τὸ Ἰωάνου ἐξ οὐρανοῦ ἦν	4 Τὸ βάπτισμα Ἰωάνου ἐξ οὐρανοῦ ἦν

Mt 18:35 [a] *Οὕτως καὶ ὁ πατήρ μου* *ὁ οὐράνιος ποιήσει ὑμῖν* *ἐὰν μὴ ἀφῆτε* *ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ* *ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν.* (§98)	[b] Cf Mk 12:35 (§155); 14:49 (§175)	[b] Cf Lk 21:37 (§169)

Mk 11:26 ℵBLSWΔ 3 it syr sin cop om; *εἰ δὲ ὑμεῖς οὐκ ἀφίετε, οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς* (om CD etc) *οὐρανοῖς ἀφήσει* (*ὑμῖν* add D it vg etc) *τὰ παραπτώματα ὑμῶν* add ACDXΘ it vg pesh arm al pler (from Mt 6:15)

Matt 21	Mark 11	Luke 20
ἢ ἐξ ἀνθρώπων;	ἢ ἐξ ἀνθρώπων;	ἢ ἐξ ἀνθρώπων;
	ἀποκρίθητέ μοι.	
οἱ δὲ διελογίζοντο	31 καὶ διελογίζοντο	5 οἱ δὲ συνελογίσαντο
⸢ἐν⸣ ἑαυτοῖς λέγοντες	πρὸς ἑαυτοὺς λέγοντες	πρὸς ἑαυτοὺς λέγοντες ὅτι
Ἐὰν εἴπωμεν Ἐξ οὐρανοῦ,	Ἐὰν εἴπωμεν Ἐξ οὐρανοῦ,	Ἐὰν εἴπωμεν Ἐξ οὐρανοῦ,
ἐρεῖ ἡμῖν Διὰ τί οὖν	ἐρεῖ Διὰ τί [οὖν]	ἐρεῖ Διὰ τί
οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ;	οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ;	οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ;
26 ἐὰν δὲ εἴπωμεν	32 ἀλλὰ εἴπωμεν	6 ἐὰν δὲ εἴπωμεν
Ἐξ ἀνθρώπων,	Ἐξ ἀνθρώπων; –	Ἐξ ἀνθρώπων,
φοβούμεθα τὸν ὄχλον,	ἐφοβοῦντο τὸν ὄχλον,	ὁ λαὸς ἅπας καταλιθάσει ἡμᾶς,
πάντες γὰρ ὡς προφήτην		
ἔχουσιν τὸν Ἰωάνην·	ἅπαντες γὰρ εἶχον τὸν Ἰωάνην	πεπεισμένος γάρ ἐστιν Ἰωάνην
	ὄντως ὅτι προφήτης ἦν.	προφήτην εἶναι·
27 καὶ ἀποκριθέντες	33 καὶ ἀποκριθέντες	7 καὶ ἀπεκρίθησαν
τῷ Ἰησοῦ εἶπαν	τῷ Ἰησοῦ λέγουσιν	
Οὐκ οἴδαμεν.	Οὐκ οἴδαμεν.	μὴ εἰδέναι πόθεν.
ἔφη αὐτοῖς καὶ αὐτός	καὶ ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς	8 καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς
Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν	Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν	Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν
ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.	ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.	ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.

CHAPTER II. PARABLES OF WARNING TO THE JEWISH LEADERS, §§149–151

149. THE TWO SONS

Matt 21:28–32

Τί δὲ ὑμῖν δοκεῖ; ἄνθρωπος εἶχεν ⸢τέκνα δύο⸣. ⸆ προσελθὼν τῷ πρώτῳ εἶπεν
Τέκνον, ὕπαγε σήμερον ἐργάζου ἐν τῷ ⸢ἀμπελῶνι⸣· 29 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν Ἐγώ,
κύριε· καὶ οὐκ ἀπῆλθεν. 30 προσελθὼν δὲ τῷ δευτέρῳ εἶπεν ὡσαύτως· ὁ δὲ
ἀποκριθεὶς εἶπεν Οὐ θέλω· ὕστερον μεταμεληθεὶς ἀπῆλθεν. 31 τίς ἐκ τῶν δύο
ἐποίησεν τὸ θέλημα τοῦ πατρός; ⸢λέγουσιν Ὁ ὕστερος.⸣ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς
Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οἱ τελῶναι καὶ αἱ πόρναι προάγουσιν ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν
τοῦ θεοῦ. 32 ἦλθεν γὰρ Ἰωάνης πρὸς ὑμᾶς ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης, καὶ οὐκ ἐπιστεύσατε
αὐτῷ· οἱ δὲ τελῶναι καὶ αἱ πόρναι ἐπίστευσαν αὐτῷ· ὑμεῖς δὲ ἰδόντες οὐδὲ μετε-
μελήθητε ὕστερον τοῦ πιστεῦσαι αὐτῷ.

150. THE UNFAITHFUL HUSBANDMEN

Matt 21:33–46	Mark 12:1–12	Luke 20:9–19
	Καὶ ἤρξατο αὐτοῖς	Ἤρξατο δὲ πρὸς τὸν λαὸν
Ἄλλην παραβολὴν ἀκούσατε.	ἐν παραβολαῖς λαλεῖν	λέγειν τὴν παραβολὴν ταύτην

WH mg: Mt 21:25 παρ' 28 δύο τέκνα | καὶ | ἀμπελῶνί μου 31 †...†

Mk 11:31 οὖν with ℵBDgr Θ vg sah etc; AC*LWXΔ it cop syr sin etc om 32 ὄχλον with ℵBCNΣ 33. etc; ADLWXΔΘ al pler λαόν

Matt 21	Mark 12	Luke 20
Ἄνθρωπος ἦν οἰκοδεσπότης	[1]"Ἀμπελῶνα" ἄνθρωπος	Ἄνθρωπος
ὅστις [1]"ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα	"ἐφύτευσεν,	[2]"ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα,"
καὶ φραγμὸν αὐτῷ περιέθηκεν	καὶ περιέθηκεν φραγμὸν	
καὶ ὤρυξεν ἐν αὐτῷ ληνὸν	καὶ ὤρυξεν ὑπολήνιον	
καὶ ᾠκοδόμησεν πύργον,"	καὶ ᾠκοδόμησεν πύργον,"	
καὶ ἐξέδετο αὐτὸν γεωργοῖς,	καὶ ἐξέδετο αὐτὸν γεωργοῖς,	καὶ ἐξέδετο αὐτὸν γεωργοῖς,
καὶ ἀπεδήμησεν.	καὶ ἀπεδήμησεν.	καὶ ἀπεδήμησεν
		χρόνους ἱκανούς.
34 ὅτε δὲ ἤγγισεν ὁ καιρὸς		10 καὶ καιρῷ
τῶν καρπῶν,		
ἀπέστειλεν	2 καὶ ἀπέστειλεν	ἀπέστειλεν
τοὺς δούλους αὐτοῦ		
πρὸς τοὺς γεωργοὺς	πρὸς τοὺς γεωργοὺς	πρὸς τοὺς γεωργοὺς
	τῷ καιρῷ δοῦλον,	δοῦλον,
λαβεῖν	ἵνα παρὰ τῶν γεωργῶν λάβῃ	ἵνα
τοὺς καρποὺς αὐτοῦ.	ἀπὸ τῶν καρπῶν	ἀπὸ τοῦ καρποῦ
	τοῦ ἀμπελῶνος·	τοῦ ἀμπελῶνος δώσουσιν αὐτῷ·
35 καὶ λαβόντες οἱ γεωργοὶ	3 καὶ λαβόντες	οἱ δὲ γεωργοὶ ἐξαπέστειλαν
τοὺς δούλους αὐτοῦ	αὐτὸν	αὐτὸν
ὃν μὲν ἔδειραν,	ἔδειραν	δείραντες κενόν.
ὃν δὲ ἀπέκτειναν,		
ὃν δὲ ἐλιθοβόλησαν.	καὶ ἀπέστειλαν κενόν.	
36 πάλιν ἀπέστειλεν	4 καὶ πάλιν ἀπέστειλεν	11 καὶ προσέθετο
	πρὸς αὐτοὺς ἄλλον δοῦλον·	ἕτερον πέμψαι δοῦλον·
	κἀκεῖνον	οἱ δὲ κἀκεῖνον
	ἐκεφαλίωσαν καὶ ἠτίμασαν.	δείραντες καὶ ἀτιμάσαντες
		ἐξαπέστειλαν κενόν.
	5 καὶ ἄλλον ἀπέστειλεν·	12 καὶ προσέθετο τρίτον πέμ-
		ψαι·
	κἀκεῖνον ἀπέκτειναν,	οἱ δὲ καὶ τοῦτον τραυματί-
		σαντες ἐξέβαλον.
ἄλλους δούλους	καὶ πολλοὺς ἄλλους,	
πλείονας τῶν πρώτων,		
καὶ ἐποίησαν αὐτοῖς ὡσαύτως.	οὓς μὲν δέροντες	
	οὓς δὲ ἀποκτεννύντες.	
		13 εἶπεν δὲ ὁ κύριος τοῦ
		ἀμπελῶνος
	6 ἔτι ἕνα εἶχεν,	
	υἱὸν ἀγαπητόν·	
37 ὕστερον δὲ ἀπέστειλεν	ἀπέστειλεν αὐτὸν ἔσχατον	Τί ποιήσω; πέμψω
πρὸς αὐτοὺς τὸν υἱὸν αὐτοῦ	πρὸς αὐτοὺς	τὸν υἱόν μου τὸν ἀγαπητόν·

[1] Isa 5:1 f [2] Isa 5:1

Matt 21	Mark 12	Luke 20
λέγων	λέγων ὅτι	
Ἐντραπήσονται τὸν υἱόν μου.	Ἐντραπήσονται τὸν υἱόν μου.	ἴσως τοῦτον ἐντραπήσονται.
38 οἱ δὲ γεωργοὶ	7 ἐκεῖνοι δὲ οἱ γεωργοὶ	
ἰδόντες τὸν υἱὸν		14 ἰδόντες δὲ αὐτὸν
		οἱ γεωργοὶ
εἶπον ἐν ἑαυτοῖς	πρὸς ἑαυτοὺς εἶπαν ὅτι	διελογίζοντο πρὸς ἀλλήλους
		λέγοντες
Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος·	Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος·	Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος·
δεῦτε ἀποκτείνωμεν αὐτὸν	δεῦτε ἀποκτείνωμεν αὐτόν,	ἀποκτείνωμεν αὐτόν,
καὶ σχῶμεν τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ·	καὶ ἡμῶν ἔσται ἡ κληρονομία.	ἵνα ἡμῶν γένηται ἡ κληρονομία·
39 καὶ λαβόντες αὐτὸν	8 καὶ λαβόντες	
	ἀπέκτειναν αὐτόν,	
ἐξέβαλον	καὶ ἐξέβαλον αὐτὸν	15 καὶ ἐκβαλόντες αὐτὸν
ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος	ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος.	ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος
καὶ ἀπέκτειναν.		ἀπέκτειναν.
40 ὅταν οὖν ἔλθῃ		
	9 τί ποιήσει	τί οὖν ποιήσει αὐτοῖς
ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος,	ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος;	ὁ κύριος τοῦ ἀπμελῶνος;
τί ποιήσει τοῖς γεωργοῖς ἐκείνοις;		
41 λέγουσιν αὐτῷ		
	ἐλεύσεται	16 ἐλεύσεται
Κακοὺς κακῶς ἀπολέσει αὐτούς,	καὶ ἀπολέσει τοὺς γεωργούς,	καὶ ἀπολέσει τοὺς γεωργοὺς τούτους,
καὶ τὸν ἀμπελῶνα ἐκδώσεται ἄλλοις γεωργοῖς,	καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα ἄλλοις.	καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα ἄλλοις.
οἵτινες ἀποδώσουσιν αὐτῷ τοὺς καρποὺς ἐν τοῖς καιροῖς αὐτῶν.		
		ἀκούσαντες δὲ εἶπαν Μὴ γένοιτο.
42 λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς		17 ὁ δὲ ἐμβλέψας αὐτοῖς εἶπεν
Οὐδέποτε	10 Οὐδὲ	Τί οὖν
ἀνέγνωτε ἐν ταῖς γραφαῖς	τὴν γραφὴν ταύτην ἀνέγνωτε	ἐστὶν τὸ γεγραμμένον τοῦτο
[1]"Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες	[1]"Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες,	[2]"Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες,
οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας·	οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας·	οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας;"
παρὰ Κυρίου ἐγένετο αὕτη,	11 παρὰ Κυρίου ἐγένετο αὕτη,	

[1] Ps 118(117):22 f [2] Ps 118(117):22

Mk 12:9 τί (without addition) BL 1 it syr sin cop; ℵACDNWXΔΘ it vg pesh al pler add οὖν

Matt 21	Mark 12	Luke 20
καὶ ἔστιν θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν;"	καὶ ἔστιν θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν;"	
43 διὰ τοῦτο λέγω ⌜ὑμῖν ὅτι⌝ ἀρθήσεται ἀφ' ὑμῶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ καὶ δοθήσεται ἔθνει ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς.		
44 [Καὶ ὁ πεσὼν ἐπὶ τὸν λίθον τοῦτον συνθλασθήσεται· ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ λικμήσει αὐτόν.]		18 πᾶς ὁ πεσὼν ἐπ' ἐκεῖνον τὸν λίθον συνθλασθήσεται· ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ, λικμήσει αὐτόν.
45 ⌜Καὶ ἀκούσαντες⌝ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι τὰς παραβολὰς αὐτοῦ ἔγνωσαν ὅτι περὶ αὐτῶν λέγει·		
46 καὶ ζητοῦντες αὐτὸν	12 Καὶ ἐζήτουν αὐτὸν	19 Καὶ ἐζήτησαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐπιβαλεῖν ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ,
κρατῆσαι	κρατῆσαι,	
ἐφοβήθησαν τοὺς ὄχλους, ἐπεὶ εἰς προφήτην αὐτὸν εἶχον.	καὶ ἐφοβήθησαν τὸν ὄχλον,	καὶ ἐφοβήθησαν τὸν λαόν,
	ἔγνωσαν γὰρ ὅτι πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν εἶπεν. καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθαν.	ἔγνωσαν γὰρ ὅτι πρὸς αὐτοὺς εἶπεν τὴν παραβολὴν ταύτην.

151. THE MARRIAGE FEAST

Matt 22:1–14		
[a]Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς πάλιν εἶπεν ἐν παραβολαῖς αὐτοῖς λέγων 2 Ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὅστις ἐποίησεν γάμους τῷ υἱῷ αὐτοῦ. 3 καὶ ἀπέστειλεν τοὺς δούλους αὐτοῦ		

[a] Cf Lk 14:16 ff (§122)

WH mg: Mt 21:43 ὑμῖν, 45 Ἀκούσαντες δὲ

Mt 21:44 Καὶ . . . . αὐτόν with ℵBCWXΘ (om καὶ) Σ 6 it vg syr cur pesh cop arm eth al pler (cf Lk 20:18); D 33. 5 it syr sin Or om Lk 20:19 οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ ἀρχιερεῖς (Φαρισαῖοι C) with ABCLWΘ cop arm eth etc; οἱ ἀρχιερ. καὶ οἱ γραμ. ℵDR it vg syr sin cur pesh etc

Matt 22

καλέσαι τοὺς κεκλημένους εἰς
τοὺς γάμους, καὶ οὐκ ἤθελον
ἐλθεῖν. 4 πάλιν ἀπέστειλεν
ἄλλους δούλους λέγων Εἴ-
πατε τοῖς κεκλημένοις Ἰδοὺ
τὸ ἄριστόν μου ἡτοίμακα, οἱ
ταῦροί μου καὶ τὰ σιτιστὰ
τεθυμένα, καὶ πάντα ἕτοιμα·
δεῦτε εἰς τοὺς γάμους. 5 οἱ
δὲ ἀμελήσαντες ἀπῆλθον, ὃς
μὲν εἰς τὸν ἴδιον ἀγρόν, ὃς
δὲ ἐπὶ τὴν ἐμπορίαν αὐτοῦ·
6 οἱ δὲ λοιποὶ κρατήσαντες
τοὺς δούλους αὐτοῦ ὕβρισαν
καὶ ἀπέκτειναν. 7 ὁ δὲ βασι-
λεὺς ὠργίσθη, καὶ πέμψας τὰ
στρατεύματα αὐτοῦ ἀπώλε-
σεν τοὺς φονεῖς ἐκείνους καὶ
τὴν πόλιν αὐτῶν ἐνέπρησεν.
8 τότε λέγει τοῖς δούλοις
αὐτοῦ Ὁ μὲν γάμος ἕτοιμός
ἐστιν, οἱ δὲ κεκλημένοι οὐκ
ἦσαν ἄξιοι· 9 πορεύεσθε οὖν
ἐπὶ τὰς διεξόδους τῶν ὁδῶν,
καὶ ὅσους ἐὰν εὕρητε καλέ-
σατε εἰς τοὺς γάμους. 10 καὶ
ἐξελθόντες οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι
εἰς τὰς ὁδοὺς συνήγαγον πάν-
τας οὓς εὗρον, πονηρούς τε
καὶ ἀγαθούς· καὶ ἐπλήσθη ὁ
νυμφὼν ἀνακειμένων. 11 εἰ-
σελθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς θεά-
σασθαι τοὺς ἀνακειμένους εἶδεν
ἐκεῖ ἄνθρωπον οὐκ ἐνδεδυμένον
ἔνδυμα γάμου· 12 καὶ λέγει
αὐτῷ Ἑταῖρε, πῶς εἰσῆλθες
ὧδε μὴ ἔχων ἔνδυμα γάμου;
ὁ δὲ ἐφιμώθη. 13 τότε ὁ
βασιλεὺς εἶπεν τοῖς διακόνοις
Δήσαντες αὐτοῦ πόδας καὶ
χεῖρας

Matt 22		
[a]ἐκβάλετε αὐτὸν		
εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον·		
ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς		
καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.		
14 πολλοὶ γάρ εἰσιν κλητοὶ		
ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.		

CHAPTER III. DEBATE WITH THE JEWISH RULERS, §§152–155

152. PAYING TRIBUTE TO CAESAR

Matt 22:15–22	Mark 12:13–17	Luke 20:20–26
Τότε πορευθέντες	Καὶ	Καὶ παρατηρήσαντες
[Cf v 16 below]	ἀποστέλλουσιν πρὸς αὐτόν	ἀπέστειλαν
οἱ Φαρισαῖοι	τινας τῶν Φαρισαίων	ἐνκαθέτους ὑποκρινομένους
[Cf v 16 below]	καὶ τῶν Ἡρῳδιανῶν	ἑαυτοὺς δικαίους εἶναι,
συμβούλιον ἔλαβον		
ὅπως αὐτὸν παγιδεύσωσιν	ἵνα αὐτὸν ἀγρεύσωσιν	ἵνα ἐπιλάβωνται αὐτοῦ
ἐν λόγῳ.	λόγῳ.	λόγου,
		ὥστε παραδοῦναι αὐτὸν τῇ ἀρχῇ
		καὶ τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ ἡγεμόνος.
16 καὶ ἀποστέλλουσιν αὐτῷ	[Cf v 13 above]	
τοὺς μαθητὰς αὐτῶν		
μετὰ τῶν Ἡρῳδιανῶν		
	14 καὶ ἐλθόντες	21 καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν
λέγοντας	λέγουσιν αὐτῷ	λέγοντες
Διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι	Διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι	Διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι
ἀληθὴς εἶ	ἀληθὴς εἶ	ὀρθῶς λέγεις
καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ		καὶ
ἐν ἀληθείᾳ διδάσκεις,		διδάσκεις
καὶ οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενός,	καὶ οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενός,	
οὐ γὰρ βλέπεις	οὐ γὰρ βλέπεις	καὶ οὐ λαμβάνεις
εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων·	εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων,	πρόσωπον,
[Cf v 16 above]	ἀλλ᾽ ἐπ᾽ ἀληθείας	ἀλλ᾽ ἐπ᾽ ἀληθείας
	τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ διδάσκεις·	τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ διδάσκεις·

[a] Cf Mt 8:12 (§45, pp 70, 71)

Lk 13:28

[a] Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς
καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων,
ὅταν ⸀ὄψησθε⸁ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ
καὶ Ἰακὼβ καὶ πάντας τοὺς
προφήτας ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ
ὑμᾶς δὲ ἐκβαλλομένους ἔξω. (§121)

Matt 22	Mark 12	Luke 20
17 εἰπὸν οὖν ἡμῖν τί σοι δοκεῖ·		
ἔξεστιν	ἔξεστιν	22 ἔξεστιν ἡμᾶς
δοῦναι κῆνσον Καίσαρι ἢ οὔ;	δοῦναι κῆνσον Καίσαρι ἢ οὔ;	Καίσαρι φόρον δοῦναι ἢ οὔ;
	15 δῶμεν ἢ μὴ δῶμεν;	
18 γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς	ὁ δὲ εἰδὼς	23 κατανοήσας δὲ
τὴν πονηρίαν αὐτῶν	αὐτῶν τὴν ὑπόκρισιν	αὐτῶν τὴν πανουργίαν
εἶπεν	εἶπεν αὐτοῖς	εἶπεν πρὸς αὐτούς
Τί με πειράζετε, ὑποκριταί;	Τί με πειράζετε;	
19 ἐπιδείξατέ μοι	φέρετέ μοι	24 Δείξατέ μοι
τὸ νόμισμα τοῦ κήνσου.	δηνάριον ἵνα ἴδω.	δηνάριον·
οἱ δὲ προσήνεγκαν αὐτῷ	16 οἱ δὲ ἤνεγκαν.	
δηνάριον.		
20 καὶ λέγει αὐτοῖς ⸆	καὶ λέγει αὐτοῖς	
Τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη	Τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη	τίνος ἔχει εἰκόνα
καὶ ἡ ἐπιγραφή;	καὶ ἡ ἐπιγραφή;	καὶ ἐπιγραφήν;
λέγουσιν	οἱ δὲ εἶπαν αὐτῷ	οἱ δὲ εἶπαν
Καίσαρος.	Καίσαρος.	Καίσαρος.
21 τότε λέγει αὐτοῖς	17 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν	25 ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτούς
Ἀπόδοτε οὖν τὰ Καίσαρος	Τὰ Καίσαρος ἀπόδοτε	Τοίνυν ἀπόδοτε τὰ Καίσαρος
Καίσαρι	Καίσαρι	Καίσαρι
καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ.	καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ.	καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ.
		26 καὶ οὐκ ἴσχυσαν ἐπιλα-
		βέσθαι τοῦ ῥήματος ἐναντίον
		τοῦ λαοῦ,
22 καὶ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν,	καὶ ἐξεθαύμαζον	καὶ θαυμάσαντες
	ἐπ᾽ αὐτῷ.	ἐπὶ τῇ ἀποκρίσει αὐτοῦ
		ἐσίγησαν.
καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθαν.		

153. THE QUESTION ABOUT THE RESURRECTION

Matt 22:23–33	Mark 12:18–27	Luke 20:27–38
Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ		
προσῆλθον	Καὶ ἔρχονται	Προσελθόντες δέ
αὐτῷ Σαδδουκαῖοι,	Σαδδουκαῖοι πρὸς αὐτόν,	τινες τῶν Σαδδουκαίων,
λέγοντες	οἵτινες λέγουσιν	οἱ λέγοντες
μὴ εἶναι ἀνάστασιν,	ἀνάστασιν μὴ εἶναι,	ἀνάστασιν μὴ εἶναι,
καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν	καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν	28 ⸂ἐπηρώτησαν⸃ αὐτὸν

WH mg: Mt 22:20 ὁ Ἰησοῦς   Lk 20:27 ἐπηρώτων

Mt 22:20 αὐτοῖς with ℵBWXΔΣ al pler; ὁ Ἰησοῦς add DLZΘ it vg syr cur pesh cop etc Mk 12:14, 15 syr sin om ἢ οὔ; δῶμεν — D 6 it om δῶμεν ἢ μὴ δῶμεν; 17 εἶπεν with BD; ℵACLWXΔΘ al pler add αὐτοῖς   Lk 20:23 αὐτούς with ℵBL etc; ACDWΘ al pler add τί με πειράζετε (ὑποκριταί C)

Matt 22	Mark 12	Luke 20
24 λέγοντες	λέγοντες	λέγοντες
Διδάσκαλε,	19 Διδάσκαλε,	Διδάσκαλε,
Μωυσῆς εἶπεν	Μωυσῆς ἔγραψεν ἡμῖν ὅτι	Μωυσῆς ἔγραψεν ἡμῖν,
[1]“Ἐάν τις ἀποθάνῃ	[1]“ἐάν τινος ἀδελφὸς ἀποθάνῃ”	[1]“ἐάν τινος ἀδελφὸς ἀποθάνῃ”
	καὶ καταλίπῃ γυναῖκα	ἔχων γυναῖκα,
μὴ ἔχων τέκνα,	“καὶ μὴ ἀφῇ τέκνον,”	“καὶ οὗτος ἄτεκνος ᾖ,”
ἐπιγαμβρεύσει	ἵνα “λάβῃ	ἵνα “λάβῃ
ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ	ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ	ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ
τὴν γυναῖκα αὐτοῦ	τὴν γυναῖκα	τὴν γυναῖκα
καὶ ἀναστήσει σπέρμα	καὶ ἐξαναστήσῃ σπέρμα	καὶ ἐξαναστήσῃ σπέρμα
τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ.”	τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ.”	τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ.”
ἦσαν δὲ παρ' ἡμῖν ἑπτὰ ἀδελφοί·	20 ἑπτὰ ἀδελφοὶ ἦσαν·	29 ἑπτὰ οὖν ἀδελφοὶ ἦσαν·
25 καὶ ὁ πρῶτος γήμας ἐτελεύτησεν,	καὶ ὁ πρῶτος ἔλαβεν γυναῖκα, καὶ ἀποθνήσκων	καὶ ὁ πρῶτος λαβὼν γυναῖκα ἀπέθανεν
καὶ μὴ ἔχων σπέρμα ἀφῆκεν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ·	οὐκ ἀφῆκεν σπέρμα·	ἄτεκνος·
26 ὁμοίως καὶ ὁ δεύτερος	21 καὶ ὁ δεύτερος ἔλαβεν αὐτήν, καὶ ἀπέθανεν μὴ καταλιπὼν σπέρμα,	30 καὶ ὁ δεύτερος
καὶ ὁ τρίτος,	καὶ ὁ τρίτος ὡσαύτως·	καὶ ὁ τρίτος ἔλαβεν αὐτήν,
ἕως τῶν ἑπτά·	καὶ οἱ ἑπτὰ	31 ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ ἑπτὰ
	οὐκ ἀφῆκαν σπέρμα·	οὐ κατέλιπον τέκνα
		καὶ ἀπέθανον·
27 ὕστερον δὲ πάντων	22 ἔσχατον πάντων	32 ὕστερον
ἀπέθανεν ἡ γυνή.	καὶ ἡ γυνὴ ἀπέθανεν.	καὶ ἡ γυνὴ ἀπέθανεν.
28 ἐν τῇ ἀναστάσει οὖν	23 ἐν τῇ ἀναστάσει	33 ἡ γυνὴ οὖν ἐν τῇ ἀναστάσει
τίνος τῶν ἑπτὰ ἔσται γυνή;	τίνος αὐτῶν ἔσται γυνή;	τίνος αὐτῶν γίνεται γυνή;
πάντες γὰρ ἔσχον αὐτήν.	οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον αὐτὴν γυναῖκα.	οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον αὐτὴν γυναῖκα.
29 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς	24 ἔφη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς	34 καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς
		Οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου γαμοῦσιν καὶ γαμίσκονται,
Πλανᾶσθε	Οὐ διὰ τοῦτο πλανᾶσθε	
μὴ εἰδότες τὰς γραφὰς	μὴ εἰδότες τὰς γραφὰς	
μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ·	μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ;	
		35 οἱ δὲ καταξιωθέντες τοῦ αἰῶνος ἐκείνου τυχεῖν

[1] Deut 25:5; Gen 38:8

MATT 22	MARK 12	LUKE 20
30 ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει	25 ὅταν γὰρ ἐκ νεκρῶν ἀναστῶσιν,	καὶ τῆς ἀναστάσεως τῆς ἐκ νεκρῶν
οὔτε γαμοῦσιν οὔτε γαμίζονται,	οὔτε γαμοῦσιν οὔτε γαμίζονται,	οὔτε γαμοῦσιν οὔτε ⸀γαμίζονται⸃· 36 οὐδὲ γὰρ ἀποθανεῖν ἔτι δύνανται,
ἀλλ' ὡς ἄγγελοι ἐν τῷ οὐρανῷ εἰσίν·	ἀλλ' εἰσὶν ὡς ⸀ἄγγελοι⸃ ἐν τοῖς οὐρανοῖς·	ἰσάγγελοι γάρ εἰσιν,
		καὶ υἱοί εἰσιν θεοῦ τῆς ἀναστάσεως υἱοὶ ὄντες.
31 περὶ δὲ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν οὐκ ἀνέγνωτε τὸ ῥηθὲν ὑμῖν	26 περὶ δὲ τῶν νεκρῶν ὅτι ἐγείρονται οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῇ βίβλῳ Μωυσέως ἐπὶ τοῦ βάτου	37 ὅτι δὲ ἐγείρονται οἱ νεκροὶ καὶ Μωυσῆς ἐμήνυσεν ἐπὶ τῆς βάτου,
ὑπὸ τοῦ θεοῦ λέγοντος 32 [1]“Ἐγώ εἰμι ὁ θεὸς Ἀβραὰμ καὶ ὁ θεὸς Ἰσαὰκ καὶ ὁ θεὸς Ἰακώβ;” οὐκ ἔστιν [ὁ] θεὸς νεκρῶν ἀλλὰ ζώντων.	πῶς εἶπεν αὐτῷ ὁ θεὸς λέγων [1]“Ἐγὼ ὁ θεὸς Ἀβραὰμ καὶ θεὸς Ἰσαὰκ καὶ θεὸς Ἰακώβ;” 27 οὐκ ἔστιν ⸆ θεὸς νεκρῶν ἀλλὰ ζώντων· πολὺ πλανᾶσθε.	ὡς λέγει [1]“Κύριον τὸν θεὸν Ἀβραὰμ καὶ θεὸν Ἰσαὰκ καὶ θεὸν Ἰακώβ·” 38 θεὸς δὲ οὐκ ἔστιν νεκρῶν ἀλλὰ ζώντων, πάντες γὰρ αὐτῷ ζῶσιν.
33 Καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ.	[MARK 11:18*b*] πᾶς γὰρ ὁ ὄχλος ἐξεπλήσσετο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. (§146)	

154. THE QUESTION ABOUT THE GREAT COMMANDMENT

MATT 22:34–40	MARK 12:28–34	LUKE 20:39, 40
Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες ὅτι ἐφίμωσεν τοὺς Σαδδουκαίους συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτό.	Καὶ προσελθὼν εἷς τῶν γραμματέων ἀκούσας αὐτῶν συνζητούντων,	ἀποκριθέντες δέ τινες τῶν γραμματέων

[1] Ex 3:6

WH mg: Mk 12:25 οἱ ἄγγελοι οἱ   27 ὁ   Lk 20:35 γαμίσκονται

Mt 22:32 ὁ θεὸς[4] with BLΔ sah cop syr sin etc; ℵDW min pauc etc θεὸς; ΕΓΘΣ arm al pler ὁ θεὸς θεὸς etc; ℵACE etc ὁ θεὸς: Θ ὁ θεὸς θεὸς   Mk 12:26 θεὸς Ἰσαὰκ καὶ θεὸς with BDW Or; ℵACLXΔΘ al pler ὁ θεὸς Ἰσ. καὶ ὁ θεὸς   27 θεὸς with BDLWΔ

MATT 22	MARK 12	
	εἰδὼς ὅτι καλῶς ἀπεκρίθη *αὐτοῖς,*	
35 *καὶ ἐπηρώτησεν* *εἷς ἐξ αὐτῶν νομικὸς* *πειράζων αὐτόν*	*ἐπηρώτησεν αὐτόν*	
36 Διδάσκαλε, *ποία ἐντολὴ* *μεγάλη ἐν τῷ νόμῳ;*	Ποία *ἐστὶν ἐντολὴ* *πρώτη πάντων;*	
		[LUKE 10:27]
37 *ὁ δὲ ἔφη αὐτῷ*	29 *ἀπεκρίθη ὁ* Ἰησοῦς *ὅτι* Πρώτη *ἐστίν* [3]"Ἄκουε, Ἰσ- *ραήλ,* Κύριος *ὁ θεὸς* ⌜*ἡμῶν* *κύριος*⌝ *εἷς ἐστίν,*	*ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν*
[1]"Ἀγαπήσεις Κύριον *τὸν θεόν σου* *ἐν ὅλῃ καρδίᾳ σου* *καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου*	30 *καὶ ἀγαπήσεις* Κύριον *τὸν θεόν σου* *ἐξ ὅλης* ⸆ *καρδίας σου* *καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου*	[1]"Ἀγαπήσεις Κύριον *τὸν* ⌜*θεόν σου*⌝ *ἐξ ὅλης* ⸆ *καρδίας σου* *καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου* *καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ἰσχύι σου*
καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου·"	*καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου* *καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου."*	*καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου,"*
38 *αὕτη ἐστὶν ἡ μεγάλη καὶ* *πρώτη ἐντολή.*		
39 *δευτέρα* ⌜*ὁμοία* ⌜*αὕτη*⌝⌝ [a2]"Ἀγαπήσεις *τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν."* 40 [b]*ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν* *ἐντολαῖς ὅλος ὁ νόμος κρέμα-* *ται καὶ οἱ προφῆται.*	31 *δευτέρα αὕτη* [a2]"Ἀγαπήσεις *τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν."* *μείζων τούτων* *ἄλλη ἐντολὴ οὐκ ἔστιν.*	*καί* [a2]"*τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν."* (§103)
		LUKE 20
	32 ⌜Εἶπεν⌝ *αὐτῷ ὁ γραμ-* *ματεύς* Καλῶς, *διδάσκαλε,* *ἐπ' ἀληθείας εἶπες* *ὅτι* [4]"*εἷς ἐστὶν* [5]*καὶ οὐκ ἔστιν* *ἄλλος πλὴν αὐτοῦ·"* 33 *καὶ τὸ* [1]"*ἀγαπᾶν αὐτὸν*	*εἶπαν* Διδάσκαλε, *καλῶς* *εἶπας·*

[a] Cf Mt 5:43 (§37); 19:19*b* (§137)

Mt 7:12*b*

[b] *οὗτος γάρ ἐστιν*
ὁ νόμος
καὶ οἱ προφῆται. (§42)

[1] Deut 6:5 [2] Lev 19:18 [3] Deut 6:4 f (two texts of LXX) [4] Deut 6:4 [5] Deut 4:35

WH mg: Mt 22:39 *ὁμοίως* | *αὐτῇ* Mk 12:29 *ἡμῶν, Κύριος* 30 *τῆς* 32 *Καλ·εἶπεν* Lk 10:27 *θεὸν* | *τῆς*

	Mark 12	Luke 20
	ἐξ ὅλης ⸆ καρδίας. καὶ ἐξ ὅλης τῆς συνέσεως καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος" καὶ τὸ [2]"ἀγαπᾶν τὸν πλησίον ὡς ἑαυτὸν" περισσότερόν ἐστιν πάντων [3]"τῶν ὁλοκαυτωμάτων καὶ θυ- σιῶν." 34 καὶ ὁ Ἰησοῦς ἰδὼν αὐτὸν ὅτι νουνεχῶς ἀπε- κρίθη εἶπεν αὐτῷ Οὐ μακρὰν [εἶ] ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ.	
[Matt 22:46] καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο ἀποκριθῆναι αὐτῷ λόγον, οὐδὲ ἐτόλμησέν τις ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἐπερωτῆσαι αὐτὸν οὐκέτι. (§155)	Καὶ οὐδεὶς οὐκέτι ἐτόλμα αὐτὸν ἐπερωτῆσαι.	40 οὐκέτι γὰρ ἐτόλμων ἐπερωτᾶν αὐτὸν οὐδέν.

155. JESUS' QUESTION ABOUT THE SON OF DAVID

Matt 22:41–46	Mark 12:35–37	Luke 20:41–44
Συνηγμένων δὲ τῶν Φαρι- σαίων ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς 42 λέγων	Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἔλεγεν διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ	Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς
Τί ὑμῖν δοκεῖ περὶ τοῦ χριστοῦ; τίνος υἱός ἐστιν; λέγουσιν αὐτῷ Τοῦ Δαυείδ. 43 λέγει αὐτοῖς Πῶς οὖν Δαυεὶδ	Πῶς λέγουσιν οἱ γραμματεῖς ὅτι ὁ χριστὸς υἱὸς Δαυείδ ἐστιν;	Πῶς λέγουσιν τὸν χριστὸν εἶναι Δαυεὶδ υἱόν;
ἐν πνεύματι καλεῖ ⸢αὐτὸν κύριον⸣ λέγων	36 αὐτὸς Δαυεὶδ εἶπεν ἐν τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ	42 αὐτὸς γὰρ Δαυεὶδ λέγει ἐν Βίβλῳ Ψαλμῶν
44 [1]"Εἶπεν Κύριος τῷ κυρίῳ μου Κάθου ἐκ δεξιῶν μου ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποκάτω τῶν ποδῶν σου;" 45 εἰ οὖν Δαυεὶδ	[1]"Εἶπεν Κύριος τῷ κυρίῳ μου ⸢Κάθου⸣ ἐκ δεξιῶν μου ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποκάτω τῶν ποδῶν σου." 37 αὐτὸς Δαυεὶδ	[1]"Εἶπεν Κύριος τῷ κυρίῳ μου Κάθου ἐκ δεξιῶν μου 43 ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου" 44 Δαυεὶδ οὖν

[1] Ps 110(109):1 [2] Lev 19:18 [3] I Sam 15:22

WH mg: Mt 22:43 κύριον αὐτὸν Mk 12:33 τῆς 36 Κάθισον

Mk 12:36 ὑποκάτω with BD^gr W 28. sah cop; ὑποπόδιον ℵALXΔΘ al pler

MATT 22	MARK 12	LUKE 20
καλεῖ αὐτὸν κύριον, *πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστίν;* 46 *καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο ἀποκριθῆναι αὐτῷ λόγον,*	*λέγει αὐτὸν κύριον,* *καὶ πόθεν αὐτοῦ ἐστὶν υἱός;*	*αὐτὸν κύριον καλεῖ,* *καὶ πῶς αὐτοῦ υἱός ἐστιν;*
οὐδὲ ἐτόλμησέν τις *ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας* *ἐπερωτῆσαι αὐτὸν οὐκέτι.*	[MARK 12:34*b*] *Καὶ οὐδεὶς οὐκέτι ἐτόλμα* *αὐτὸν ἐπερωτῆσαι.* (§154) Καὶ ὁ πολὺς ὄχλος ἤκουεν αὐτοῦ ἡδέως.	[LUKE 20:40] *οὐκέτι γὰρ ἐτόλμων* *ἐπερωτᾶν αὐτὸν οὐδέν.* (§154)

CHAPTER IV. DENUNCIATION OF THE SCRIBES AND PHARISEES, §§156–159

156. OSTENTATION

MATT 23:1–12	MARK 12:38–40	LUKE 20:45–47
Τότε [ὁ] Ἰησοῦς ἐλάλησεν τοῖς ὄχλοις καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ λέγων 2 Ἐπὶ τῆς Μωυσέως καθέδρας ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι. 3 πάντα οὖν ὅσα ἐὰν εἴπωσιν ὑμῖν ποιήσατε καὶ τηρεῖτε, κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε, λέγουσιν γὰρ καὶ οὐ ποιοῦσιν.	Καὶ ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ ἔλεγεν	Ἀκούοντος δὲ παντὸς τοῦ λαοῦ εἶπεν τοῖς μαθηταῖς
4 δεσμεύουσιν δὲ φορτία βαρέα [T] καὶ ἐπιτιθέασιν ἐπὶ τοὺς ὤμους τῶν ἀνθρώπων, αὐτοὶ δὲ τῷ δακτύλῳ αὐτῶν οὐ θέλουσιν κινῆσαι αὐτά.		[LUKE 11:46] *ὁ δὲ εἶπεν* *Καὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς οὐαί,* *ὅτι φορτίζετε τοὺς ἀνθρώπους* *φορτία δυσβάστακτα,* *καὶ αὐτοὶ ἑνὶ τῶν δακτύλων ὑμῶν* *οὐ προσψαύετε τοῖς φορτίοις.* (§110)
5 πάντα δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν ποιοῦσιν πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις· πλατύνουσι γὰρ τὰ φυλακτήρια αὐτῶν καὶ μεγαλύνουσι τὰ κράσπεδα,		

WH mg: Mt 23:4 *καὶ δυσβάστακτα*

Mt 23:4 *βαρέα* (without addition) with ℵ (*μεγάλα βαρέα*) L 2 min 5 it syr sin cur pesh cop; BDWΔΘΣ it vg sah al pler add *καὶ δυσβάστακτα* (D* *ἀδυσβ.*)

Matt 23

6 [a]φιλοῦσι δὲ

τὴν πρωτοκλισίαν
ἐν τοῖς δείπνοις
καὶ τὰς πρωτοκαθεδρίας
ἐν ταῖς συναγωγαῖς
7 καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς
ἐν ταῖς ἀγοραῖς
καὶ καλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώ-
πων Ῥαββεί.
8 ὑμεῖς δὲ μὴ κληθῆτε Ῥαβ-
βεί, εἷς γάρ ἐστιν ὑμῶν ὁ
διδάσκαλος, πάντες δὲ ὑμεῖς
ἀδελφοί ἐστε· 9 καὶ πατέρα
μὴ καλέσητε ὑμῶν ἐπὶ τῆς γῆς,
εἷς γάρ ἐστιν ὑμῶν ὁ πατὴρ ὁ
οὐράνιος· 10 μηδὲ κληθῆτε
καθηγηταί, ὅτι καθηγητὴς
ὑμῶν ἐστὶν εἷς ὁ χριστός·
11 [b]ὁ δὲ
μείζων ὑμῶν
ἔσται
ὑμῶν διάκονος.

Mark 12

[a]Βλέπετε ἀπὸ τῶν
γραμματέων
τῶν θελόντων
ἐν στολαῖς περιπατεῖν

καὶ ἀσπασμοὺς
ἐν ταῖς ἀγοραῖς
39 καὶ πρωτοκαθεδρίας
ἐν ταῖς συναγωγαῖς
καὶ πρωτοκλισίας
ἐν τοῖς ⸀δείπνοις,
[Cf v 39 above]

[Cf v 38 above]

[Mark 9:35b]
[b]Εἴ τις θέλει
πρῶτος εἶναι
ἔσται πάντων ἔσχατος
καὶ πάντων διάκονος. (§92)

Luke 20

46 [a]Προσέχετε ἀπὸ τῶν
γραμματέων
τῶν θελόντων
περιπατεῖν ἐν στολαῖς
καὶ φιλούντων
ἀσπασμοὺς
ἐν ταῖς ἀγοραῖς
καὶ πρωτοκαθεδρίας
ἐν ταῖς συναγωγαῖς
καὶ πρωτοκλισίας
ἐν τοῖς δείπνοις,
[Cf v 46c above]

[Cf v 46b above]

[Luke 9:48b]
[b]ὁ γὰρ
μικρότερος ἐν πᾶσιν ὑμῖν ὑπάρχων
οὗτός ἐστιν μέγας. (§92)

Lk 11:43
[a] οὐαὶ ὑμῖν τοῖς Φαρισαίοις,
ὅτι ἀγαπᾶτε
τὴν πρωτοκαθεδρίαν
ἐν ταῖς συναγωγαῖς
καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς
ἐν ταῖς ἀγοραῖς. (§109)

Mt 20:26, 27
[b] οὐχ οὕτως ἐστὶν ἐν ὑμῖν·
ἀλλ' ὃς ἂν θέλῃ
⸂ἐν ὑμῖν μέγας⸃ γενέσθαι
ἔσται
ὑμῶν διάκονος,
27 καὶ ὃς ἂν θέλῃ
⸂ἐν ὑμῖν εἶναι⸃ πρῶτος
ἔσται ὑμῶν δοῦλος· (§140)

Mk 10:43, 44
[b] οὐχ οὕτως δέ ἐστιν ἐν ὑμῖν·
ἀλλ' ὃς ἂν θέλῃ
μέγας γενέσθαι ἐν ὑμῖν,
⸂ἔσται⸃
ὑμῶν διάκονος,
44 καὶ ὃς ἂν θέλῃ
ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος,
ἔσται πάντων δοῦλος· (§140)

Lk 22:26
[b] ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως,
ἀλλ'
ὁ μείζων ἐν ὑμῖν
γινέσθω
ὡς ὁ νεώτερος,
καὶ ὁ ἡγούμενος

ὡς ὁ διακονῶν· (§173)

Matt 23

12 [a]Ὅστις δὲ
ὑψώσει ἑαυτὸν
ταπεινωθήσεται
καὶ ὅστις ταπεινώσει ἑαυτὸν
ὑψωθήσεται.

Mark 12

40 οἱ κατέσθοντες τὰς οἰκίας
τῶν χηρῶν
καὶ προφάσει
μακρὰ προσευχόμενοι·[1]
οὗτοι λήμψονται
περισσότερον κρίμα.

[Luke 14:11]

[a]ὅτι πᾶς
ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν
ταπεινωθήσεται
καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν
ὑψωθήσεται. (§123)

Luke 20

47 οἳ κατεσθίουσιν τὰς οἰκίας
τῶν χηρῶν
καὶ προφάσει
μακρὰ προσεύχονται·
οὗτοι λήμψονται
περισσότερον κρίμα.

157. VARIOUS SINS

Matt 23:14–36

Οὐαὶ δὲ ὑμῖν, γραμματεῖς
καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί,
ὅτι κλείετε
τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν
ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων·
ὑμεῖς γὰρ οὐκ εἰσέρχεσθε,
οὐδὲ τοὺς εἰσερχομένους
ἀφίετε εἰσελθεῖν.
15 Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς
καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι
περιάγετε τὴν θάλασσαν καὶ
τὴν ξηρὰν ποιῆσαι ἕνα προσή-
λυτον, καὶ ὅταν γένηται ποι-
εῖτε αὐτὸν υἱὸν γεέννης διπλό-
τερον ὑμῶν. 16 Οὐαὶ ὑμῖν,
ὁδηγοὶ τυφλοὶ οἱ λέγοντες
Ὃς ἂν ὀμόσῃ ἐν τῷ ναῷ,

[Luke 11:52]

οὐαὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς,

ὅτι ἤρατε τὴν κλεῖδα
τῆς γνώσεως·

αὐτοὶ οὐκ εἰσήλθατε
καὶ τοὺς εἰσερχομένους
ἐκωλύσατε. (§110)

Lk 18:14b

[a] ὅτι πᾶς
ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν
ταπεινωθήσεται,
ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν
ὑψωθήσεται. (§134)

WH mg: Mk 12:39, 40 δείπνοις· οἱ . . . . προσευχόμενοι,

Mt 23:13 ℵBDLZΘ syr sin etc om; min 4 it syr cur etc add after v 14 οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι κατεσθίετε τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν καὶ προφάσει μακρὰ προσευχόμενοι· διὰ τοῦτο λήψεσθε περισσότερον κρίμα (cf Mk 12:40; Lk 20:47); al pler add οὐαὶ δὲ ὑμῖν etc before v 14

Matt 23

οὐδέν ἐστιν, ὃς δ᾽ ἂν ὀμόσῃ ἐν
τῷ χρυσῷ τοῦ ναοῦ ὀφείλει·
17 μωροὶ καὶ τυφλοί, τίς γὰρ
μείζων ἐστίν, ὁ χρυσὸς ἢ ὁ
ναὸς ὁ ἁγιάσας τὸν χρυσόν;
18 καί Ὃς ἂν ὀμόσῃ ἐν
τῷ θυσιαστηρίῳ, οὐδέν ἐστιν,
ὃς δ᾽ ἂν ὀμόσῃ ἐν τῷ δώρῳ
τῷ ἐπάνω αὐτοῦ ὀφείλει·
19 ᵀ τυφλοί, τί γὰρ μεῖζον,
τὸ δῶρον ἢ τὸ θυσιαστήριον
τὸ ἁγιάζον τὸ δῶρον; 20 ὁ
οὖν ὀμόσας ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ
ὀμνύει ἐν αὐτῷ καὶ ἐν πᾶσι
τοῖς ἐπάνω αὐτοῦ· 21 καὶ
ὁ ὀμόσας ἐν τῷ ναῷ ὀμνύει ἐν
αὐτῷ καὶ ἐν τῷ ⸀κατοικοῦντι⸃
αὐτόν· 22 [a]καὶ ὁ ὀμόσας ἐν
τῷ οὐρανῷ ὀμνύει ἐν τῷ
θρόνῳ τοῦ θεοῦ καὶ ἐν τῷ
καθημένῳ ἐπάνω αὐτοῦ.
23 Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς
καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί,
ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον
καὶ τὸ ἄνηθον καὶ τὸ κύμινον,
καὶ ἀφήκατε τὰ βαρύτερα
τοῦ νόμου,
τὴν κρίσιν
καὶ τὸ ἔλεος καὶ τὴν πίστιν·
ταῦτα δὲ ἔδει ποιῆσαι
κἀκεῖνα μὴ ἀφεῖναι
24 ὁδηγοὶ τυφλοί, διυλίζοντες
τὸν κώνωπα τὴν δὲ κάμηλον
καταπίνοντες.

25 Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς
καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί,
ὅτι καθαρίζετε τὸ ἔξωθεν
τοῦ ποτηρίου
καὶ τῆς παροψίδος,

[Cf Luke 11:42 below]

[Luke 11:39–44]

εἶπεν δὲ ὁ κύριος πρὸς αὐτόν
Νῦν ὑμεῖς
οἱ Φαρισαῖοι
τὸ ἔξωθεν
τοῦ ποτηρίου
καὶ τοῦ πίνακος καθαρίζετε,

[a] Cf Mt 5:34 (§37)

WH mg: Mt 23:19 μωροὶ καὶ 21 κατοικήσαντι

Matt 23

ἔσωθεν δὲ γέμουσιν
ἐξ ἁρπαγῆς καὶ ἀκρασίας.
26 Φαρισαῖε τυφλέ,

καθάρισον πρῶτον τὸ ἐντὸς
τοῦ ποτηρίου [καὶ τῆς παροψί-
δος],

ἵνα γένηται καὶ τὸ ἐκτὸς αὐτοῦ
καθαρόν.
[Cf v 23 above]

27 Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς
καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί,
ὅτι ⌜παρομοιάζετε⌝ τάφοις
κεκονιαμένοις, οἵτινες ἔξωθεν
μὲν φαίνονται ὡραῖοι ἔσωθεν
δὲ γέμουσιν ὀστέων
νεκρῶν
καὶ πάσης ἀκαθαρσίας·

28 οὕτως καὶ ὑμεῖς ἔξωθεν
μὲν φαίνεσθε τοῖς ἀνθρώποις
δίκαιοι, ἔσωθεν δέ ἐστε μεστοὶ
ὑποκρίσεως καὶ ἀνομίας.

[Luke 11]

τὸ δὲ ἔσωθεν ὑμῶν γέμει
ἁρπαγῆς καὶ πονηρίας.
40 ἄφρονες,
οὐχ ὁ ποιήσας τὸ ἔξωθεν
καὶ τὸ ἔσωθεν ἐποίησεν;
41 πλὴν τὰ ἐνόντα

δότε ἐλεημοσύνην,
καὶ ἰδοὺ πάντα
καθαρὰ ὑμῖν ἐστιν.
42 ἀλλὰ οὐαὶ ὑμῖν
τοῖς Φαρισαίοις,
ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον
καὶ τὸ πήγανον καὶ πᾶν λάχανον,
καὶ παρέρχεσθε
τὴν κρίσιν
καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ·
ταῦτα δὲ ἔδει ποιῆσαι
κἀκεῖνα μὴ παρεῖναι.
43 [a]οὐαὶ ὑμῖν τοῖς Φαρισαίοις,
ὅτι ἀγαπᾶτε τὴν πρωτοκαθεδρίαν
ἐν ταῖς συναγωγαῖς
καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς
ἐν ταῖς ἀγοραῖς.
44 οὐαὶ ὑμῖν,

ὅτι ἐστὲ ὡς τὰ μνημεῖα

τὰ ἄδηλα,
καὶ οἱ ἄνθρωποι οἱ περιπατοῦντες
ἐπάνω οὐκ οἴδασιν. (§109)

[a] Cf Mt 23:6 (§156) [a] Cf Mk 12:38 (§156) [a] Cf Lk 20:46 (§156)

WH mg: Mt 23:27 ὁμοιάζετε

MATT 23

29 Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς
καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί,
ὅτι οἰκοδομεῖτε τοὺς τάφους
τῶν προφητῶν
καὶ κοσμεῖτε τὰ μνημεῖα
τῶν δικαίων,
30 καὶ λέγετε Εἰ ἤμεθα ἐν
ταῖς ἡμέραις τῶν πατέρων
ἡμῶν,
οὐκ ἂν ἤμεθα αὐτῶν κοινωνοὶ
ἐν τῷ αἵματι τῶν προφητῶν·
31 ὥστε μαρτυρεῖτε ἑαυτοῖς

ὅτι υἱοί ἐστε
τῶν φονευσάντων
τοὺς προφήτας.

32 καὶ ὑμεῖς ⌜πληρώσατε⌝ τὸ
μέτρον τῶν πατέρων ὑμῶν.
33 [a]ὄφεις γεννήματα ἐχιδνῶν,
πῶς φύγητε
ἀπὸ τῆς κρίσεως τῆς γεέννης;

34 διὰ τοῦτο

⌜ἰδοὺ⌝ ἐγὼ ἀποστέλλω
πρὸς ὑμᾶς
προφήτας καὶ σοφοὺς καὶ
γραμματεῖς·
ἐξ αὐτῶν ἀποκτενεῖτε
καὶ σταυρώσετε,
καὶ ἐξ αὐτῶν μαστιγώσετε
ἐν ταῖς συναγωγαῖς ὑμῶν
καὶ διώξετε ἀπὸ πόλεως εἰς
πόλιν·
35 ὅπως ἔλθῃ ἐφ' ὑμᾶς

[LUKE 11:47,48]

οὐαὶ ὑμῖν,

ὅτι οἰκοδομεῖτε τὰ μνημεῖα
τῶν προφητῶν

οἱ δὲ πατέρες ὑμῶν

ἀπέκτειναν αὐτούς.
48 ἄρα μάρτυρές ἐστε
καὶ συνευδοκεῖτε τοῖς ἔργοις
τῶν πατέρων ὑμῶν,
ὅτι αὐτοὶ μὲν ἀπέκτειναν
αὐτοὺς
ὑμεῖς δὲ οἰκοδομεῖτε. (§110)

[LUKE 11:49–51]

διὰ τοῦτο
καὶ ἡ σοφία τοῦ θεοῦ εἶπεν
'Αποστελῶ
εἰς αὐτοὺς
προφήτας καὶ ἀποστόλους,

50 καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενοῦσιν

καὶ διώξουσιν,

ἵνα ἐκζητηθῇ

Mt 3:7b
[a] Γεννήματα ἐχιδνῶν,
τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν
ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; (§17)
Cf Mt 12:34 (§50)

Lk 3:7b
[a] Γεννήματα ἐχιδνῶν,
τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν
ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; (§17)

WH mg: Mt 23:32 πληρώσετε 34 'Ιδοὺ

Matt 23

πᾶν αἷμα δίκαιον
ἐκχυννόμενον
ἐπὶ τῆς γῆς

ἀπὸ τοῦ αἵματος Ἅβελ
τοῦ δικαίου
ἕως τοῦ αἵματος Ζαχαρίου
υἱοῦ Βαραχίου,
ὃν ἐφονεύσατε μεταξὺ
τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου.
36 *ἀμὴν λέγω ὑμῖν,*
ἥξει ⸀ταῦτα πάντα⸀
ἐπὶ τὴν γενεὰν ταύτην.

[Luke 11]

τὸ αἷμα πάντων τῶν προφητῶν
τὸ ⸀ἐκκεχυμένον⸀

ἀπὸ καταβολῆς κόσμου
ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης,
51 *ἀπὸ αἵματος Ἅβελ*

ἕως αἵματος Ζαχαρίου

τοῦ ἀπολομένου μεταξὺ
τοῦ θυσιαστηρίου καὶ τοῦ οἴκου·
ναί, λέγω ὑμῖν,
ἐκζητηθήσεται
ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης. (§110)

158. LAMENT OVER JERUSALEM

Matt 23:37–39

Ἰερουσαλὴμ Ἰερουσαλήμ,
ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφήτας
καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς
ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν,—
ποσάκις ἠθέλησα
ἐπισυναγαγεῖν
τὰ τέκνα σου,
ὃν τρόπον ὄρνις ἐπισυνάγει
τὰ νοσσία [αὐτῆς]
ὑπὸ τὰς πτέρυγας,
καὶ οὐκ ἠθελήσατε;
38 *ἰδοὺ* [1]"*ἀφίεται ὑμῖν*
ὁ οἶκος ὑμῶν" ⸆.
39 *λέγω γὰρ ὑμῖν,*
οὐ μή με ἴδητε ἀπ' ἄρτι
ἕως ἂν εἴπητε
[2]"*Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος*
ἐν ὀνόματι Κυρίου."

[Luke 13:34, 35]

Ἰερουσαλὴμ Ἰερουσαλήμ,
ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφήτας
καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς
ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν,—
ποσάκις ἠθέλησα
ἐπισυνάξαι
τὰ τέκνα σου
ὃν τρόπον ὄρνις
τὴν ἑαυτῆς νοσσιὰν
ὑπὸ τὰς πτέρυγας,
καὶ οὐκ ἠθελήσατε.
35 *ἰδοὺ* [1]"*ἀφίεται ὑμῖν*
ὁ οἶκος ὑμῶν."
λέγω [δὲ] ὑμῖν,
οὐ μὴ ἴδητέ με
ἕως εἴπητε
[2]"*Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος*
ἐν ὀνόματι Κυρίου." (§122)

[1] Jer 22:5; 12:7 [2] Ps 118(117):26

WH mg: Mt 23:36 *πάντα ταῦτα* 38 *ἔρημος* Lk 11:50 *ἐκχυννόμενον*

Mt 23:35 *υἱοῦ Βαρ.*: om ℵ* 2 min Eus

159. THE WIDOW'S MITE

Mark 12:41–44	Luke 21:1–4
Καὶ καθίσας	Ἀναβλέψας δὲ
⌜κατέναντι⌝ τοῦ γαζοφυλακίου	
ἐθεώρει	εἶδεν
πῶς ὁ ὄχλος βάλλει χαλκὸν	τοὺς βάλλοντας
εἰς τὸ γαζοφυλάκιον·	εἰς τὸ γαζοφυλάκιον
καὶ πολλοὶ πλούσιοι ἔβαλλον	τὰ δῶρα αὐτῶν πλουσίους.
πολλά·	
42 καὶ ἐλθοῦσα μία χήρα	2 εἶδεν δέ τινα χήραν
πτωχὴ	πενιχρὰν
ἔβαλεν λεπτὰ δύο,	βάλλουσαν ἐκεῖ λεπτὰ δύο,
ὅ ἐστιν κοδράντης.	
43 καὶ προσκαλεσάμενος	
τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ	
εἶπεν αὐτοῖς	3 καὶ εἶπεν
Ἀμὴν λέγω ὑμῖν	Ἀληθῶς λέγω ὑμῖν
ὅτι ἡ χήρα αὕτη ἡ πτωχὴ	ὅτι ἡ χήρα αὕτη ἡ πτωχὴ
πλεῖον πάντων ἔβαλεν	πλεῖον πάντων ἔβαλεν·
τῶν βαλλόντων εἰς τὸ γαζο-	
φυλάκιον·	
44 πάντες γὰρ	4 πάντες γὰρ οὗτοι
ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς	ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς
ἔβαλον, αὕτη δὲ	ἔβαλον εἰς τὰ δῶρα, αὕτη δὲ
ἐκ τῆς ὑστερήσεως αὐτῆς	ἐκ τοῦ ὑστερήματος αὐτῆς
πάντα	πάντα τὸν βίον
ὅσα εἶχεν ἔβαλεν,	ὃν εἶχεν ἔβαλεν.
ὅλον τὸν βίον αὐτῆς.	

CHAPTER V. DISCOURSE ON THE LAST THINGS, §§160–169

160. PREDICTION OF THE DESTRUCTION OF THE TEMPLE

Matt 24:1, 2	Mark 13:1, 2	Luke 21:5, 6
Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς	Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ	
ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ἐπορεύετο,	ἐκ τοῦ ἱεροῦ	
καὶ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ	λέγει αὐτῷ εἷς τῶν μαθητῶν	Καί τινων λεγόντων
αὐτοῦ	αὐτοῦ	
		περὶ τοῦ ἱεροῦ,
ἐπιδεῖξαι αὐτῷ	Διδάσκαλε, ἴδε ποταποὶ λίθοι	ὅτι λίθοις καλοῖς
τὰς οἰκοδομὰς τοῦ ἱεροῦ·	καὶ ποταπαὶ οἰκοδομαί.	καὶ ἀναθήμασιν κεκόσμηται,

WH mg: Mk 12:41 ἀπέναντι

Matt 24	Mark 13	Luke 21
2 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς	2 καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ	6 εἶπεν
Οὐ βλέπετε ταῦτα πάντα;	Βλέπεις ταύτας τὰς μεγάλας οἰκοδομάς;	Ταῦτα ἃ θεωρεῖτε,
ἀμὴν λέγω ὑμῖν,		
		ἐλεύσονται ἡμέραι ἐν αἷς
[a]οὐ μὴ ἀφεθῇ	[a]οὐ μὴ ἀφεθῇ	[a]οὐκ ἀφεθήσεται
ὧδε λίθος ἐπὶ λίθον	ὧδε λίθος ἐπὶ λίθον	λίθος ἐπὶ λίθῳ ὧδε
ὃς οὐ καταλυθήσεται.	ὃς οὐ μὴ καταλυθῇ.	ὃς οὐ καταλυθήσεται.

161. THE GREAT TRIBULATION

Matt 24:3–14	Mark 13:3–13	Luke 21:7–19
Καθημένου δὲ αὐτοῦ	Καὶ καθημένου αὐτοῦ	
ἐπὶ τοῦ Ὄρους τῶν Ἐλαιῶν	εἰς τὸ Ὄρος τῶν Ἐλαιῶν	
	κατέναντι τοῦ ἱεροῦ	
προσῆλθον αὐτῷ	ἐπηρώτα αὐτὸν κατ' ἰδίαν	ἐπηρώτησαν δὲ αὐτὸν
οἱ μαθηταὶ	Πέτρος καὶ Ἰάκωβος	
	καὶ Ἰωάνης καὶ Ἀνδρέας	
κατ' ἰδίαν λέγοντες		λέγοντες Διδάσκαλε,
Εἰπὸν ἡμῖν	4 Εἰπὸν ἡμῖν	
πότε ταῦτα ἔσται,	πότε ταῦτα ἔσται,	πότε οὖν ταῦτα ἔσται,
καὶ τί τὸ σημεῖον	καὶ τί τὸ σημεῖον	καὶ τί τὸ σημεῖον
τῆς σῆς παρουσίας		
	ὅταν μέλλῃ	ὅταν μέλλῃ
καὶ συντελείας τοῦ αἰῶνος.	ταῦτα συντελεῖσθαι πάντα.	ταῦτα γίνεσθαι;
4 καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς	5 ὁ δὲ Ἰησοῦς	8 ὁ δὲ
εἶπεν αὐτοῖς	ἤρξατο λέγειν αὐτοῖς	εἶπεν
Βλέπετε	Βλέπετε	Βλέπετε
μή τις ὑμᾶς πλανήσῃ·	μή τις ὑμᾶς πλανήσῃ·	μὴ πλανηθῆτε·
5 πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται	6 πολλοὶ ἐλεύσονται	πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται
ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου	ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου	ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου
λέγοντες Ἐγώ εἰμι ὁ χριστός,	λέγοντες ὅτι Ἐγώ εἰμι,	λέγοντες Ἐγώ εἰμι
		καί Ὁ καιρὸς ἤγγικεν·
καὶ πολλοὺς πλανήσουσιν.	καὶ πολλοὺς πλανήσουσιν.	
		μὴ πορευθῆτε ὀπίσω αὐτῶν.
6 μελλήσετε δὲ ἀκούειν	7 ὅταν δὲ ⌜ἀκούσητε⌝	9 ὅταν δὲ ἀκούσητε
πολέμους καὶ ἀκοὰς πολέμων·	πολέμους καὶ ἀκοὰς πολέμων,	πολέμους καὶ ἀκαταστασίας,
ὁρᾶτε, μὴ θροεῖσθε·	μὴ θροεῖσθε·	μὴ πτοηθῆτε·

[a] Cf Lk 19:44 (§144)

WH mg: Mk 13:7 ἀκούητε

Mk 13:2 οὐ μὴ καταλυθῇ with ABDXΔ al pler; ℵ*LΘ etc οὐ καταλυθήσεται: οὐ μὴ ἀφεθῇ οὐδὲ διαλυθήσεται W

Matt 24		Mark 13	Luke 21
[1]"δεῖ" γὰρ "γενέσθαι,"		[1]"δεῖ γενέσθαι,"	[1]"δεῖ" γὰρ ταῦτα "γενέσθαι" πρῶτον,
ἀλλ' οὔπω ἐστὶν τὸ τέλος.		ἀλλ' οὔπω τὸ τέλος.	ἀλλ' οὐκ εὐθέως τὸ τέλος. 10 Τότε ἔλεγεν αὐτοῖς
7 [2]"ἐγερθήσεται" γὰρ "ἔθνος ἐπὶ ἔθνος καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν,"		8 [2]"ἐγερθήσεται" γὰρ "ἔθνος ἐπ' ἔθνος καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν,"	[2]"Ἐγερθήσεται ἔθνος ἐπ' ἔθνος καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν,"
καὶ ἔσονται λιμοὶ καὶ σεισμοὶ κατὰ τόπους·		ἔσονται σεισμοὶ κατὰ τόπους, ἔσονται λιμοί·	11 σεισμοί τε μεγάλοι καὶ κατὰ τόπους ⸀λοιμοὶ καὶ λιμοὶ⸁ ἔσονται, φόβηθρά τε καὶ ⸀ἀπ' οὐρανοῦ σημεῖα μεγάλα⸁ ἔσται. 12 πρὸ δὲ τούτων πάντων ἐπιβαλοῦσιν ἐφ' ὑμᾶς τὰς χεῖρας αὐτῶν καὶ διώξουσιν,
8 πάντα δὲ ταῦτα ἀρχὴ ὠδίνων.	[Matt 10:17–21]	ἀρχὴ ὠδίνων ταῦτα.	
	προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων·	9 βλέπετε δὲ ὑμεῖς ἑαυτούς·	
9 τότε παραδώσουσιν ὑμᾶς	παραδώσουσιν γὰρ ὑμᾶς	παραδώσουσιν ὑμᾶς	παραδιδόντες
εἰς θλῖψιν καὶ	εἰς συνέδρια, καὶ ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν	εἰς συνέδρια καὶ εἰς συναγωγὰς	εἰς τὰς συναγωγὰς καὶ φυλακάς,
ἀποκτενοῦσιν ὑμᾶς,	μαστιγώσουσιν ὑμᾶς·	δαρήσεσθε	
	18 καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας δὲ καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε	καὶ ἐπὶ ἡγεμόνων καὶ βασιλέων σταθήσεσθε	ἀπαγομένους ἐπὶ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας
	ἕνεκεν ἐμοῦ	ἕνεκεν ἐμοῦ	ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου· 13 ἀποβήσεται ὑμῖν
[Cf v 14 below]	εἰς μαρτύριον αὐτοῖς καὶ τοῖς ἔθνεσιν.	εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. 10 καὶ εἰς πάντα τὰ ἔθνη	εἰς μαρτύριον.

[1] Dan 2:28 [2] Isa 19:2

WH mg: Lk 21:11 λιμοὶ καὶ λοιμοί | σημεῖα μεγάλα ἀπ' οὐρανοῦ

MATT 24	MARK 13	LUKE 21
[MATT 10] 19 [a]ὅταν δὲ παραδῶσιν ὑμᾶς,	πρῶτον δεῖ κηρυχθῆναι τὸ εὐαγγέλιον. 11 [a]καὶ ὅταν ἄγωσιν ὑμᾶς παραδιδόντες,	14 [a]θέτε οὖν ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν
μὴ μεριμνήσητε πῶς ἢ τί λαλήσητε· δοθήσεται γὰρ ὑμῖν	μὴ προμεριμνᾶτε τί λαλήσητε, ἀλλ' ὃ ἐὰν δοθῇ ὑμῖν	μὴ προμελετᾶν ἀπολογηθῆναι, 15 ἐγὼ γὰρ δώσω ὑμῖν στόμα καὶ σοφίαν
ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τί λαλήσητε·	ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τοῦτο λαλεῖτε,	ἣ οὐ δυνήσονται ἀντιστῆναι ἢ ἀντειπεῖν ⸢ἅπαντες⸣ οἱ ἀντικεί- μενοι ὑμῖν.
20 οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστὲ οἱ λαλοῦντες ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν.	οὐ γάρ ἐστε ὑμεῖς οἱ λαλοῦντες ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον.	
21 παραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον καὶ πατὴρ τέκνον,	12 καὶ παραδώσει ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον καὶ πατὴρ τέκνον,	16 παραδοθήσεσθε δὲ καὶ ὑπὸ γονέων καὶ ἀδελφῶν καὶ συγγενῶν καὶ φίλων,
καὶ ⸢ἐπαναστήσονται⸣ τέκνα ἐπὶ γονεῖς καὶ θανατώσουσιν αὐτούς. (§72)	καὶ [1]"ἐπαναστήσονται τέκνα ἐπὶ γονεῖς" καὶ θανατώσουσιν αὐτούς·	καὶ θανατώσουσιν ἐξ ὑμῶν,
[b]καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν διὰ τὸ ὄνομά μου.	13 [b]καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου.	17 [b]καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου.

Lk 12:11, 12

[a] Ὅταν δὲ εἰσφέρωσιν ὑμᾶς ἐπὶ
τὰς συναγωγὰς καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ
τὰς ἐξουσίας,
μὴ μεριμνήσητε
πῶς [ἢ τί] ἀπολογήσησθε
ἢ τί εἴπητε·
12 τὸ γὰρ ἅγιον πνεῦμα
διδάξει ὑμᾶς
ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ
ἃ δεῖ εἰπεῖν. (§111)

Mt 10:22*a*

[b] καὶ ἔσεσθε μισούμενοι
ὑπὸ πάντων
διὰ τὸ ὄνομά μου· (§72)

[1] Mic 7:6

WH mg: Lk 21:15 πάντες

MATT 24	MARK 13	LUKE 21
		18 [a]καὶ θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν οὐ μὴ ἀπόληται.
10 καὶ τότε [1]“σκανδαλισθήσονται πολλοί” καὶ ἀλλήλους παραδώσουσιν καὶ μισήσουσιν ἀλλήλους· 11 καὶ πολλοὶ ψευδοπροφῆται ἐγερθήσονται καὶ πλανήσουσιν πολλούς· 12 καὶ διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν ψυγήσεται ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν.	[Cf vv 12, 13 above] [Cf Mark 13:22 (§162)]	
13 [b]ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος οὗτος σωθήσεται.	[b]ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος οὗτος σωθήσεται.	19 ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσεσθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν.
14 καὶ κηρυχθήσεται τοῦτο τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ εἰς μαρτύριον πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν, καὶ τότε ἥξει τὸ τέλος.	[Cf v 10 above]	

162. THE ABOMINATION OF DESOLATION

MATT 24:15–28	MARK 13:14–23	LUKE 21:20–24
Ὅταν οὖν ἴδητε [2]“τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως” τὸ ῥηθὲν διὰ Δανιὴλ τοῦ προφήτου ἑστὸς “ἐν τόπῳ ἁγίῳ,” ὁ ἀναγινώσκων νοείτω,	Ὅταν δὲ ἴδητε [2]“τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως” ἑστηκότα ὅπου οὐ δεῖ, ὁ ἀναγινώσκων νοείτω,	Ὅταν δὲ ἴδητε κυκλουμένην ὑπὸ στρατοπέδων Ἰερουσαλήμ, τότε γνῶτε ὅτι ἤγγικεν ἡ ἐρήμωσις αὐτῆς.

Mt 10:30
[a] ὑμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς
πᾶσαι ἠριθμημέναι εἰσίν. (§73)

Mt 10:22b
[b] ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος
οὗτος σωθήσεται. (§72)

Lk 12:7a
[a] ἀλλὰ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς ὑμῶν
πᾶσαι ἠρίθμηνται· (§111)

[1] Dan 11:41 LXX [2] Dan 9:17; 12:11

Matt 24

16 [a]τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ
φευγέτωσαν ⸢εἰς⸣ τὰ ὄρη,
17 ὁ ἐπὶ τοῦ δώματος
μὴ καταβάτω
ἆραι
τὰ ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ,
18 καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ
μὴ ἐπιστρεψάτω ὀπίσω
ἆραι τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ.

19 οὐαὶ δὲ
ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις
καὶ ταῖς θηλαζούσαις
ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις.
20 προσεύχεσθε δὲ
ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ ὑμῶν
χειμῶνος μηδὲ σαββάτῳ·
21 ἔσται γὰρ
τότε [2]“θλῖψις” μεγάλη

“οἵα οὐ γέγονεν
ἀπ᾽ ἀρχῆς κόσμου

ἕως τοῦ νῦν”
οὐδ᾽ οὐ μὴ γένηται.
22 καὶ εἰ μὴ ἐκολοβώθησαν
αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι,
οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σάρξ·
διὰ δὲ τοὺς ἐκλεκτοὺς

Mark 13

[a]τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ
φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη,
15 ὁ [T] ἐπὶ τοῦ δώματος
μὴ καταβάτω
μηδὲ εἰσελθάτω τι ἆραι
ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ,
16 καὶ ὁ εἰς τὸν ἀγρὸν
μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω
ἆραι τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ.

17 οὐαὶ δὲ
ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις
καὶ ταῖς θηλαζούσαις
ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις.
18 προσεύχεσθε δὲ
ἵνα μὴ γένηται
χειμῶνος·
19 ἔσονται γὰρ
αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι [2]“θλῖψις

οἵα οὐ γέγονεν τοιαύτη
ἀπ᾽ ἀρχῆς κτίσεως”
ἣν ἔκτισεν ὁ θεὸς
“ἕως τοῦ νῦν”
καὶ οὐ μὴ γένηται.
20 καὶ εἰ μὴ ἐκολόβωσεν
Κύριος τὰς ἡμέρας,
οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σάρξ.
ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐκλεκτοὺς
οὓς ἐξελέξατο

Luke 21

21 [a]τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ
φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη,
καὶ οἱ ἐν μέσῳ αὐτῆς
ἐκχωρείτωσαν,

καὶ οἱ ἐν ταῖς χώραις
μὴ εἰσερχέσθωσαν εἰς αὐτήν,

22 ὅτι [1]“ἡμέραι ἐκδικήσεως”
αὗταί εἰσιν τοῦ πλησθῆναι
πάντα τὰ γεγραμμένα.
23 οὐαὶ
ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις
καὶ ταῖς θηλαζούσαις
ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις·

ἔσται γὰρ
ἀνάγκη μεγάλη ἐπὶ τῆς γῆς
καὶ ὀργὴ τῷ λαῷ τούτῳ,

Lk 17:31

[a] ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ
ὃς ἔσται ἐπὶ τοῦ δώματος
καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ,
μὴ καταβάτω ἆραι αὐτά,
καὶ ὁ ἐν ἀγρῷ ὁμοίως
μὴ “ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω.”
(§133)

---

[1] Hos 9:7 [2] Dan 12:1

WH mg: Mt 24:16 ἐπὶ Mk 13:15 δὲ

Matt 24

κολοβωθήσονται αἱ ἡμέραι
ἐκεῖναι.

23 Τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ
Ἰδοὺ ὧδε ὁ χριστός ἤ ⸀Ὧδε,
μὴ πιστεύσητε·
24 ἐγερθήσονται γὰρ ψευδό-
χριστοι
καὶ [2]"ψευδοπροφῆται,"
καὶ "δώσουσιν σημεῖα" με-
γάλα "καὶ τέρατα"
ὥστε ⸢πλανᾶσθαι⸣
εἰ δυνατὸν καὶ τοὺς ἐκλεκτούς·

25 ἰδοὺ προείρηκα ὑμῖν.

26 ἐὰν οὖν εἴπωσιν ὑμῖν
Ἰδοὺ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐστίν,
μὴ ἐξέλθητε·
Ἰδοὺ ἐν τοῖς ταμείοις,
μὴ πιστεύσητε·
27 ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστραπὴ
ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν
καὶ φαίνεται ἕως δυσμῶν,
οὕτως ἔσται ἡ παρουσία
τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου·

28 ὅπου ἐὰν ᾖ τὸ πτῶμα,
ἐκεῖ συναχθήσονται οἱ ἀετοί.

Mark 13

ἐκολόβωσεν τὰς ἡμέρας.

21 Καὶ τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ
Ἴδε ὧδε ὁ χριστός Ἴδε ἐκεῖ,
μὴ πιστεύετε·
22 ἐγερθήσονται γὰρ ψευδό-
χριστοι
καὶ [2]"ψευδοπροφῆται"
καὶ "δώσουσιν σημεῖα
καὶ τέρατα"
πρὸς τὸ ἀποπλανᾶν
εἰ δυνατὸν τοὺς ἐκλεκτούς·
23 ὑμεῖς δὲ βλέπετε·
προείρηκα ὑμῖν πάντα.

Luke 21

24 καὶ πεσοῦνται στόματι
μαχαίρης καὶ αἰχμαλωτισ-
θήσονται εἰς τὰ ἔθνη πάντα,
καὶ [1]"Ἰερουσαλὴμ" ἔσται
"πατουμένη ὑπὸ ἐθνῶν," ἄχρι
οὗ πληρωθῶσιν [καὶ ἔσονται]
καιροὶ ἐθνῶν.

[Luke 17:23]
καὶ ἐροῦσιν ὑμῖν
Ἰδοὺ ⸢ἐκεῖ ἤ⸣ Ἰδοὺ ὧδε·
μὴ [ἀπέλθητε μηδὲ] διώξητε. (§133)

[Luke 17:23, 24]
καὶ ἐροῦσιν ὑμῖν
Ἰδοὺ ⸢ἐκεῖ ἤ⸣ Ἰδοὺ ὧδε·
μὴ [ἀπέλθητε μηδὲ] διώξητε.

24 ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστραπὴ
ἀστράπτουσα ἐκ τῆς ὑπὸ τὸν οὐρα-
νὸν εἰς τὴν ὑπ' οὐρανὸν λάμπει,
οὕτως ἔσται
ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ⸆. (§133)

[Luke 17:37b]
Ὅπου τὸ σῶμα,
ἐκεῖ καὶ οἱ ἀετοὶ ἐπισυναχθήσονται.
(§133)

---

[1] Zech 12:3 LXX; Isa 63:18; Ps 79(78):1; Dan 8:13 [2] Deut 13:1

WH mg: Mt 24:24 πλανῆσαι

Mt 24:23 πιστεύσητε with ℵDLWZΘ al pler; B* 1 min πιστεύετε with ℵLUW vg syr sin etc; B sah add καί: ADXΔΘ it etc add ἤ Mk 13:21 χριστός (without addition,

163. CONCERNING THE COMING OF THE SON OF MAN

Matt 24:29–31	Mark 13:24–27	Luke 21:25–28
Εὐθέως δὲ μετὰ τὴν θλῖψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων	Ἀλλὰ ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις μετὰ τὴν θλῖψιν ἐκείνην	
[1]"ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς,"	[1]"ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς,"	καὶ ἔσονται σημεῖα ἐν ἡλίῳ καὶ σελήνῃ
[2]"καὶ οἱ ἀστέρες πεσοῦνται ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ,	25 [2]"καὶ οἱ ἀστέρες ἔσονται ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πίπτοντες,	καὶ ἄστροις,
		καὶ ἐπὶ τῆς γῆς συνοχὴ [7]"ἐθνῶν" ἐν ἀπορίᾳ "ἤχους θαλάσσης" καὶ "σάλου," 26 ἀποψυχόντων ἀνθρώπων ἀπὸ φόβου καὶ προσδοκίας τῶν ἐπερχομένων τῇ οἰκουμένῃ,
καὶ αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται."	καὶ αἱ δυνάμεις αἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς σαλευθήσονται."	[2]"αἱ" γὰρ "δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται."
30 καὶ τότε φανήσεται τὸ σημεῖον τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν οὐρανῷ, καὶ τότε [3]"κόψονται πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς"		
καὶ ὄψονται [4]"τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ"	26 καὶ τότε ὄψονται [4]"τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέλαις"	27 καὶ τότε ὄψονται [4]"τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέλῃ"
μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς·	μετὰ δυνάμεως πολλῆς καὶ δόξης·	μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς.
31 καὶ ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ [5]"μετὰ σάλπιγγος [T] μεγάλης,"	27 καὶ τότε ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους	
καὶ [6]"ἐπισυνάξουσιν" τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ "ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων ἀπ' ἄκρων οὐρανῶν ἕως [τῶν] ἄκρων αὐτῶν."	καὶ [6]"ἐπισυνάξει" τοὺς ἐκλεκτοὺς [αὐτοῦ] "ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων ἀπ' ἄκρου" γῆς "ἕως ἄκρου οὐρανοῦ."	
		28 Ἀρχομένων δὲ τούτων γίνεσθαι ἀνακύψατε καὶ ἐπάρατε τὰς κεφαλὰς ὑμῶν, διότι ἐγγίζει ἡ ἀπολύτρωσις ὑμῶν.

[1] Isa 13:10 [2] Isa 34:4 [3] Zech 12:2 [4] Dan 7:13 [5] Isa 27:13 [6] Zech 2:6; Deut 30:4 [7] Ps 65(64):7

WH mg: Mt 24:31 φωνῆς

164. THE HOUR THAT NO ONE KNOWETH

Matt 24:32–44	Mark 13:28–37	Luke 21:29–33
		Καὶ εἶπεν παραβολὴν αὐτοῖς
Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς	Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς	Ἴδετε τὴν συκῆν
		καὶ πάντα τὰ δένδρα·
μάθετε τὴν παραβολήν·	μάθετε τὴν παραβολήν·	
ὅταν ἤδη ὁ κλάδος αὐτῆς	ὅταν ἤδη ὁ κλάδος αὐτῆς	30 ὅταν προβάλωσιν ἤδη,
γένηται ἁπαλὸς	ἁπαλὸς γένηται	
καὶ τὰ φύλλα ἐκφύῃ,	καὶ ἐκφύῃ τὰ φύλλα,	
		βλέποντες ἀφ᾽ ἑαυτῶν
γινώσκετε	γινώσκετε	γινώσκετε
ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος·	ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος ἐστίν·	ὅτι ἤδη ἐγγὺς τὸ θέρος ἐστίν·
33 οὕτως καὶ ὑμεῖς,	29 οὕτως καὶ ὑμεῖς,	31 οὕτως καὶ ὑμεῖς,
ὅταν ἴδητε πάντα ταῦτα,	ὅταν ἴδητε ταῦτα γινόμενα,	ὅταν ἴδητε ταῦτα γινόμενα,
γινώσκετε ὅτι ἐγγύς ἐστιν	γινώσκετε ὅτι ἐγγύς ἐστιν	γινώσκετε ὅτι ἐγγύς ἐστιν
		ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.
ἐπὶ θύραις.	ἐπὶ θύραις.	
34 ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι	30 ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι	32 ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι
οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη	οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη	οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη
ἕως [ἂν]	μέχρις οὗ	ἕως [ἂν]
πάντα ταῦτα γένηται.	ταῦτα πάντα γένηται.	πάντα γένηται.
35 ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ	31 ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ	33 ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ
παρελεύσεται,	παρελεύσονται,	παρελεύσονται,
οἱ δὲ λόγοι μου	οἱ δὲ λόγοι μου	οἱ δὲ λόγοι μου
οὐ μὴ παρέλθωσιν.	οὐ $^{\top}$ παρελεύσονται.	οὐ μὴ παρελεύσονται.
36 Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης	32 Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης	
καὶ ὥρας οὐδεὶς οἶδεν,	ἢ τῆς ὥρας οὐδεὶς οἶδεν,	
οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν	οὐδὲ ⸂οἱ ἄγγελοι⸃ ἐν οὐρανῷ	
οὐδὲ ὁ υἱός,	οὐδὲ ὁ υἱός,	
εἰ μὴ ὁ πατὴρ μόνος.	εἰ μὴ ὁ πατήρ.	
37 ὥσπερ γὰρ		[Luke 17:26, 27]
αἱ ἡμέραι τοῦ Νῶε,		καὶ καθὼς ἐγένετο
οὕτως ἔσται ἡ παρουσία		ἐν ταῖς ἡμέραις Νῶε,
τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου·		οὕτως ἔσται καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις
38 ὡς γὰρ ἦσαν		τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου·
ἐν ταῖς ἡμέραις [ἐκείναις]		
ταῖς πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ		
τρώγοντες καὶ πίνοντες,		27 ἤσθιον, ἔπινον,
γαμοῦντες καὶ γαμίζοντες,		ἐγάμουν, ἐγαμίζοντο,

WH mg: Mk 13:31 μή   32 ἄγγελος

Mk 13:31 οὐ with BD*; ℵACLWΘ al pler οὐ μὴ — παρελεύσονται[2] with ℵBL etc; ACDWXΘ al pler παρέλθωσιν   Lk 21:30 βλέποντες ἀφ᾽ ἑαυτῶν: om D it syr sin cur eth

Matt 24	Mark 13	[Luke 17]
ἄχρι ἧς ἡμέρας [1]"εἰσῆλθεν Νῶε εἰς τὴν κιβωτόν,"		ἄχρι ἧς ἡμέρας [1]"εἰσῆλθεν Νῶε εἰς τὴν κιβωτόν,"
39 καὶ οὐκ ἔγνωσαν ἕως ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς καὶ ἦρεν ἅπαντας,		καὶ ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς καὶ ἀπώλεσεν ⌜πάντας⌝. (§133)
οὕτως ἔσται ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου.		[Luke 17:34, 35] λέγω ὑμῖν, ταύτῃ τῇ νυκτὶ
40 τότε ἔσονται δύο ἐν τῷ ἀγρῷ,		ἔσονται δύο ἐπὶ κλίνης [μιᾶς],
εἷς παραλαμβάνεται καὶ εἷς ἀφίεται·		ὁ εἷς παραλημφθήσεται καὶ ὁ ἕτερος ἀφεθήσεται·
41 δύο ἀλήθουσαι ἐν τῷ μύλῳ,		35 ἔσονται δύο ἀλήθουσαι ἐπὶ τὸ αὐτό,
μία παραλαμβάνεται καὶ μία ἀφίεται. [Cf v 42 below]		ἡ μία παραλημφθήσεται ἡ δὲ ἑτέρα ἀφεθήσεται. (§133)
	33 [a]βλέπετε ἀγρυπνεῖτε, οὐκ οἴδατε γὰρ πότε ὁ καιρός [ἐστιν]·	
[Matt 25:14] Ὥσπερ γὰρ ἄνθρωπος ἀποδημῶν	34 ὡς ἄνθρωπος ἀπόδημος ἀφεὶς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ	[Luke 19:12, 13] εἶπεν οὖν Ἄνθρωπός τις εὐγενὴς ἐπορεύθη εἰς χώραν μακρὰν λαβεῖν ἑαυτῷ βασιλείαν καὶ ὑποστρέψαι.
ἐκάλεσεν τοὺς ἰδίους δούλους καὶ παρέδωκεν αὐτοῖς τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ, (§167)	καὶ δοὺς τοῖς δούλοις αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν, ἑκάστῳ τὸ ἔργον αὐτοῦ,	13 καλέσας δὲ δέκα δούλους ἑαυτοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς δέκα μνᾶς καὶ εἶπεν πρὸς ⌜αὐτοὺς πραγματεύσασθαι⌝ ἐν ᾧ ἔρχομαι. (§143)
	καὶ τῷ θυρωρῷ ἐνετείλατο ἵνα γρηγορῇ.	
42 [a]γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε ποίᾳ ἡμέρᾳ ὁ κύριος ὑμῶν ἔρχεται.	35 [a]γρηγορεῖτε οὖν, οὐκ οἴδατε γὰρ πότε ὁ κύριος τῆς οἰκίας ἔρχεται,	

Mt 25:13

[a] Γρηγορεῖτε οὖν,
ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἡμέραν
οὐδὲ τὴν ὥραν. (§166)

[1] Gen 7:7

Matt 24

43 ἐκεῖνο δὲ γινώσκετε
ὅτι εἰ ᾔδει ὁ οἰκοδεσπότης
ποίᾳ φυλακῇ ὁ κλέπτης ἔρχεται,
ἐγρηγόρησεν ἂν
καὶ οὐκ ἂν εἴασεν
διορυχθῆναι τὴν οἰκίαν αὐτοῦ.
44 διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς
γίνεσθε ἕτοιμοι,
ὅτι ᾗ οὐ δοκεῖτε ὥρᾳ
ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται.

Mark 13

ἢ ὀψὲ ἢ μεσονύκτιον ἢ ἀλεκτο-
ροφωνίας ἢ πρωΐ, 36 μὴ
ἐλθὼν ἐξέφνης εὕρῃ ὑμᾶς κα-
θεύδοντας· 37 ὃ δὲ ὑμῖν λέγω
πᾶσιν λέγω, γρηγορεῖτε.

[Luke 12:39, 40]

τοῦτο δὲ γινώσκετε
ὅτι εἰ ᾔδει ὁ οἰκοδεσπότης
ποίᾳ ὥρᾳ ὁ κλέπτης ἔρχεται,
⸀ἐγρηγόρησεν ἂν
καὶ οὐκ⸀ ἀφῆκεν
διορυχθῆναι τὸν οἶκον αὐτοῦ.
40 καὶ ὑμεῖς
γίνεσθε ἕτοιμοι,
ὅτι ᾗ ὥρᾳ οὐ δοκεῖτε
ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται
(§114)

165. CONCERNING FAITHFULNESS

Matt 24:45–51

Τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς δοῦλος
καὶ φρόνιμος
ὃν κατέστησεν ὁ κύριος
ἐπὶ τῆς οἰκετείας αὐτοῦ
τοῦ δοῦναι αὐτοῖς
τὴν τροφὴν ἐν καιρῷ;
46 μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος
ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ
εὑρήσει οὕτως ποιοῦντα·
47 ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι
ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ὑπάρχουσιν
αὐτοῦ
καταστήσει αὐτόν.
48 ἐὰν δὲ εἴπῃ
ὁ κακὸς δοῦλος ἐκεῖνος
ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ
Χρονίζει μου ὁ κύριος,
49 καὶ ἄρξηται τύπτειν
τοὺς συνδούλους αὐτοῦ,

Luke 21:34–36
[Luke 12:42–46]

καὶ εἶπεν ὁ κύριος
Τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς οἰκονόμος,
ὁ φρόνιμος,
ὃν καταστήσει ὁ κύριος
ἐπὶ τῆς θεραπείας αὐτοῦ
τοῦ διδόναι
ἐν καιρῷ [τὸ] σιτομέτριον;
43 μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος,
ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ
εὑρήσει ποιοῦντα οὕτως·
44 ἀληθῶς λέγω ὑμῖν ὅτι
ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ
καταστήσει αὐτόν.
45 ἐὰν δὲ εἴπῃ
ὁ δοῦλος ἐκεῖνος
ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ
Χρονίζει ὁ κύριός μου ἔρχεσθαι,
καὶ ἄρξηται τύπτειν
τοὺς παῖδας καὶ τὰς παιδίσκας,

MATT 24

ἐσθίῃ δὲ καὶ πίνῃ
μετὰ τῶν μεθυόντων,
50 ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου
ἐκείνου
ἐν ἡμέρᾳ ᾗ οὐ προσδοκᾷ
καὶ ἐν ὥρᾳ ᾗ οὐ γινώσκει,
51 [a]καὶ διχοτομήσει αὐτὸν
καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ
μετὰ τῶν ὑποκριτῶν θήσει·

[b]ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς
καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.

[LUKE 12]

ἐσθίειν τε καὶ πίνειν
καὶ μεθύσκεσθαι,
46 ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου
ἐκείνου
ἐν ἡμέρᾳ ᾗ οὐ προσδοκᾷ
καὶ ἐν ὥρᾳ ᾗ οὐ γινώσκει,
[a]καὶ διχοτομήσει αὐτὸν
καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ
μετὰ τῶν ἀπίστων θήσει. (§115)

[LUKE 13:28a]

[b]Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς
καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. (§121)

LUKE 21

Προσέχετε δὲ ἑαυτοῖς μή
ποτε βαρηθῶσιν αἱ καρδίαι
ὑμῶν ἐν κρεπάλῃ καὶ μέθῃ
καὶ μερίμναις βιωτικαῖς, καὶ
ἐπιστῇ ἐφ' ὑμᾶς ἐφνίδιος ἡ
ἡμέρα ἐκείνη ὡς "παγίς"·
35 ἐπεισελεύσεται γὰρ [1]"ἐπὶ"
πάντας "τοὺς καθημένους ἐπὶ"
πρόσωπον πάσης "τῆς γῆς".
36 ἀγρυπνεῖτε δὲ ἐν παντὶ
καιρῷ δεόμενοι ἵνα κατισ-
χύσητε ἐκφυγεῖν ταῦτα πάντα
τὰ μέλλοντα γίνεσθαι, καὶ
σταθῆναι ἔμπροσθεν τοῦ υἱοῦ
τοῦ ἀνθρώπου.

166. PARABLE OF THE TEN VIRGINS

MATT 25:1–13

Τότε ὁμοιωθήσεται ἡ βασι-
λεία τῶν οὐρανῶν δέκα παρ-
θένοις, αἵτινες λαβοῦσαι τὰς
λαμπάδας ἑαυτῶν ἐξῆλθον εἰς
ὑπάντησιν τοῦ νυμφίου. 2
πέντε δὲ ἐξ αὐτῶν ἦσαν
μωραὶ καὶ πέντε φρόνιμοι·

[a] Cf Mt 8:12a (§45), p. 70
[b] Cf Mt 8:12b (§45), p. 71

[1] Isa 24:17

Matt 25

3 αἱ γὰρ μωραὶ λαβοῦσαι
τὰς λαμπάδας [αὐτῶν] οὐκ
ἔλαβον μεθ' ἑαυτῶν ἔλαιον·
4 αἱ δὲ φρόνιμοι ἔλαβον ἔλαιον
ἐν τοῖς ἀγγείοις μετὰ τῶν
λαμπάδων ἑαυτῶν. 5 χρονί-
ζοντος δὲ τοῦ νυμφίου ἐνύστα-
ξαν πᾶσαι καὶ ἐκάθευδον.
6 μέσης δὲ νυκτὸς κραυγὴ
γέγονεν Ἰδοὺ ὁ νυμφίος,
ἐξέρχεσθε εἰς ἀπάντησιν.
7 τότε ἠγέρθησαν πᾶσαι αἱ
παρθένοι ἐκεῖναι καὶ ἐκόσ-
μησαν τὰς λαμπάδας ἑαυτῶν.
8 αἱ δὲ μωραὶ ταῖς φρονίμοις
εἶπαν Δότε ἡμῖν ἐκ τοῦ
ἐλαίου ὑμῶν, ὅτι αἱ λαμπάδες
ἡμῶν σβέννυνται. 9 ἀπεκρί-
θησαν δὲ αἱ φρόνιμοι λέγουσαι
Μήποτε ⸢οὐ μὴ⸣ ἀρκέσῃ ἡμῖν
καὶ ὑμῖν· πορεύεσθε μᾶλλον
πρὸς τοὺς πωλοῦντας καὶ
ἀγοράσατε ἑαυταῖς. 10
ἀπερχομένων δὲ αὐτῶν ἀγορά-
σαι ἦλθεν ὁ νυμφίος, καὶ αἱ
ἕτοιμοι εἰσῆλθον μετ' αὐτοῦ
εἰς τοὺς γάμους, καὶ ἐκλείσθη
ἡ θύρα. 11 ὕστερον δὲ ἔρχον-
ται καὶ αἱ λοιπαὶ παρθένοι
λέγουσαι
Κύριε κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν·
12 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν
Ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
οὐκ οἶδα ὑμᾶς.
13 [a]Γρηγορεῖτε οὖν,
ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἡμέραν
οὐδὲ τὴν ὥραν.

[Mark 13:33]

[a]βλέπετε ἀγρυπνεῖτε,
οὐκ οἴδατε γὰρ πότε
ὁ καιρός [ἐστιν]· (§164)

[Cf Luke 12:35, 36 (§114)]

[Luke 13:25b]

λέγοντες
Κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν·
καὶ ἀποκριθεὶς ἐρεῖ ὑμῖν

Οὐκ οἶδα ὑμᾶς πόθεν ἐστέ. (§121)

Mt 24:42

[a] γρηγορεῖτε οὖν,
ὅτι οὐκ οἴδατε ποίᾳ ἡμέρᾳ
ὁ κύριος ὑμῶν ἔρχεται. (§164)

Mk 13:35a

[a] γρηγορεῖτε οὖν,
οὐκ οἴδατε γὰρ πότε
ὁ κύριος τῆς οἰκίας ἔρχεται, (§164)

WH mg: Mt 25:9 οὐκ

167. PARABLE OF THE TALENTS

MATT 25:14–30	[MARK 13:34]	[LUKE 19:12–27]
Ὥσπερ γὰρ ἄνθρωπος ἀποδημῶν	ὡς ἄνθρωπος ἀπόδημος ἀφεὶς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ	εἶπεν οὖν Ἄνθρωπός τις εὐγενὴς ἐπορεύθη εἰς χώραν μακρὰν λαβεῖν ἑαυτῷ βασιλείαν καὶ ὑποστρέψαι.
ἐκάλεσεν τοὺς ἰδίους δούλους καὶ παρέδωκεν αὐτοῖς τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ,	καὶ δοὺς τοῖς δούλοις αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν, ἑκάστῳ τὸ ἔργον αὐτοῦ,	13 καλέσας δὲ δέκα δούλους ἑαυτοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς δέκα μνᾶς
		καὶ εἶπεν πρὸς ⸂αὐτοὺς πραγματεύσασθαι⸃ ἐν ᾧ ἔρχομαι.
	καὶ τῷ θυρωρῷ ἐνετείλατο ἵνα γρηγορῇ. (§164)	
15 καὶ ᾧ μὲν ἔδωκεν πέντε τάλαντα ᾧ δὲ δύο ᾧ δὲ ἕν, ἑκάστῳ κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν, καὶ ἀπεδήμησεν. 16 εὐθέως πορευθεὶς ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβὼν ἠργάσατο ἐν αὐτοῖς καὶ ἐκέρδησεν ἄλλα πέντε· 17 ὡσαύτως ⸆ ὁ τὰ δύο ἐκέρδησεν ἄλλα δύο· 18 ὁ δὲ τὸ ἓν λαβὼν ἀπελθὼν ὤρυξεν γῆν καὶ ἔκρυψεν τὸ ἀργύριον τοῦ κυρίου αὐτοῦ.		[Cf v 20 below
		14 Οἱ δὲ πολῖται αὐτοῦ ἐμίσουν αὐτόν, καὶ ἀπέστειλαν πρεσβείαν ὀπίσω αὐτοῦ λέγοντες Οὐ θέλομεν τοῦτον βασιλεῦσαι ἐφ' ἡμᾶς.
19 μετὰ δὲ πολὺν χρόνον ἔρχεται ὁ κύριος τῶν δούλων ἐκείνων καὶ συναίρει λόγον μετ' αὐτῶν.		15 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐπανελθεῖν αὐτὸν λαβόντα τὴν βασιλείαν καὶ εἶπεν φωνηθῆναι αὐτῷ τοὺς δούλους τούτους οἷς δεδώκει τὸ ἀργύριον, ἵνα γνοῖ τί διεπραγματεύσαντο.
20 καὶ προσελθὼν ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβὼν προσήνεγκεν		16 παρεγένετο δὲ ὁ πρῶτος

WH mg: Mt 25:17 καὶ

Matt 25		[Luke 19]
ἄλλα πέντε τάλαντα λέγων		λέγων
Κύριε, πέντε τάλαντά μοι παρέδωκας·		Κύριε, ἡ μνᾶ σου
ἴδε ἄλλα πέντε τάλαντα ἐκέρδησα.		δέκα προσηργάσατο μνᾶς.
21 ἔφη αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ		17 καὶ εἶπεν αὐτῷ
Εὖ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ,		⸢Εὖγε⸣, ἀγαθὲ δοῦλε,
ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστός,		ὅτι ἐν ἐλαχίστῳ πιστὸς ἐγένου,
ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω·		ἴσθι ἐξουσίαν ἔχων ἐπάνω δέκα πόλεων.
εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου.		
22 προσελθὼν καὶ ὁ τὰ δύο τάλαντα		18 καὶ ἦλθεν ὁ δεύτερος
εἶπεν		λέγων
Κύριε, δύο τάλαντά μοι παρέδωκας·		Ἡ μνᾶ σου, κύριε,
ἴδε ἄλλα δύο τάλαντα ἐκέρδησα.		ἐποίησεν πέντε μνᾶς.
23 ἔφη αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ		19 εἶπεν δὲ καὶ τούτῳ
Εὖ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ,		[Cf v 17 above]
ἐπὶ ὀλίγα ⸢ἦς πιστός⸣,		
ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω·		Καὶ σὺ ἐπάνω γίνου πέντε πόλεων.
εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου.		
24 προσελθὼν δὲ		20 καὶ ὁ ἕτερος ἦλθεν
καὶ ὁ τὸ ἓν τάλαντον εἰληφὼς εἶπεν Κύριε,		λέγων Κύριε,
		ἰδοὺ ἡ μνᾶ σου ἣν εἶχον ἀποκειμένην ἐν σουδαρίῳ·
ἔγνων σε		21 ἐφοβούμην γάρ σε
ὅτι σκληρὸς εἶ ἄνθρωπος,		ὅτι ἄνθρωπος αὐστηρὸς εἶ,
		αἴρεις ὃ οὐκ ἔθηκας
θερίζων ὅπου οὐκ ἔσπειρας		καὶ θερίζεις ὃ οὐκ ἔσπειρας.
καὶ συνάγων ὅθεν οὐ διεσκόρπισας·		
25 καὶ φοβηθεὶς ἀπελθὼν ἔκρυψα τὸ τάλαντόν σου ἐν τῇ γῇ· ἴδε ἔχεις τὸ σόν.		[Cf v 20 above]

WH mg: Mt 25:23 πιστὸς ἦς

MATT 25

26 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ κύριος αὐτοῦ
εἶπεν αὐτῷ

Πονηρὲ δοῦλε καὶ ὀκνηρέ,
ᾔδεις ὅτι

θερίζω ὅπου οὐκ ἔσπειρα
καὶ συνάγω ὅθεν οὐ διεσκόρπισα;
27 ἔδει σε οὖν βαλεῖν
τὰ ἀργύριά μου τοῖς τραπεζείταις,
καὶ ἐλθὼν ἐγὼ
ἐκομισάμην ἂν τὸ ἐμὸν σὺν τόκῳ.

28 ἄρατε οὖν ἀπ᾽ αὐτοῦ
τὸ τάλαντον καὶ δότε
τῷ ἔχοντι τὰ δέκα τάλαντα·

29 [a]τῷ γὰρ ἔχοντι παντὶ
δοθήσεται
καὶ περισσευθήσεται·
τοῦ δὲ μὴ ἔχοντος
καὶ ὃ ἔχει
ἀρθήσεται ἀπ᾽ αὐτοῦ.
30 [b]καὶ τὸν ἀχρεῖον δοῦλον

[MARK 4:25]

[a]ὃς γὰρ ἔχει,
δοθήσεται αὐτῷ·

καὶ ὃς οὐκ ἔχει,
καὶ ὃ ἔχει
ἀρθήσεται ἀπ᾽ αὐτοῦ. (§55)

[LUKE 19]

22 λέγει αὐτῷ
Ἐκ τοῦ στόματός σου κρίνω σε,
πονηρὲ δοῦλε·
ᾔδεις ὅτι
ἐγὼ ἄνθρωπος αὐστηρός εἰμι,
αἴρων ὃ οὐκ ἔθηκα
καὶ θερίζων ὃ οὐκ ἔσπειρα;

23 καὶ διὰ τί οὐκ ἔδωκάς
μου τὸ ἀργύριον ἐπὶ τράπεζαν;

κἀγὼ ἐλθὼν
σὺν τόκῳ ἂν αὐτὸ ἔπραξα.

24 καὶ τοῖς παρεστῶσιν εἶπεν
Ἄρατε ἀπ᾽ αὐτοῦ
τὴν μνᾶν καὶ δότε
τῷ τὰς δέκα μνᾶς ἔχοντι· —
25 καὶ εἶπαν αὐτῷ Κύριε, ἔχει
δέκα μνᾶς· —

26 λέγω ὑμῖν
ὅτι [a]παντὶ τῷ ἔχοντι
δοθήσεται,

ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος
καὶ ὃ ἔχει
ἀρθήσεται.
27 Πλὴν τοὺς ἐχθρούς μου τούτους
τοὺς μὴ θελήσαντάς με βασιλεῦσαι
ἐπ᾽ αὐτοὺς

Mt 13:12

[a] ὅστις γὰρ ἔχει,
δοθήσεται αὐτῷ
καὶ περισσευθήσεται·
ὅστις δὲ οὐκ ἔχει,
καὶ ὃ ἔχει
ἀρθήσεται ἀπ᾽ αὐτοῦ. (§53)

[b] Cf Mt 8:12*a* (§45), p. 70

Lk 8:18*b*

[a] ὃς ἂν γὰρ ἔχῃ,
δοθήσεται αὐτῷ,

καὶ ὃς ἂν μὴ ἔχῃ,
καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν
ἀρθήσεται ἀπ᾽ αὐτοῦ. (§55)

MATT 25

ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος τὸ
ἐξώτερον·

[a]*ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς*
καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.

[Cf v 30*a* above]

[LUKE 19]

ἀγάγετε ὧδε καὶ κατασφάξατε
αὐτοὺς ἔμπροσθέν μου. (§143)

[LUKE 13:28]

[a]*Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς*
καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων,
ὅταν ⸢ὄψησθε⸣ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ
καὶ Ἰακὼβ
καὶ πάντας τοὺς προφήτας
ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ,
ὑμᾶς δὲ ἐκβαλλομένους ἔξω. (§121)

168. CONCERNING THE JUDGMENT OF THE SON OF MAN

MATT 25:31–46

Ὅταν δὲ [1]*"ἔλθῃ" ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ καὶ "πάντες οἱ ἄγγελοι*
μετ' αὐτοῦ," τότε καθίσει ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, 32 *καὶ συναχθήσονται ἔμπροσθεν*
αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἀφορίσει αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, ὥσπερ ὁ ποιμὴν ἀφορίζει
τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρίφων, 33 *καὶ στήσει τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ τὰ*
δὲ ἐρίφια ἐξ εὐωνύμων. 34 *τότε ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ Δεῦτε,*
οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν
ἀπὸ καταβολῆς κόσμου· 35 *ἐπείνασα γὰρ καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, ἐδίψησα καὶ*
ἐποτίσατέ με, ξένος ἤμην καὶ συνηγάγετέ με, 36 *γυμνὸς καὶ περιεβάλετέ με, ἠσθένησα*
καὶ ἐπεσκέψασθέ με, ἐν φυλακῇ ἤμην καὶ ἤλθατε πρός με. 37 *τότε ἀποκριθήσονται*
αὐτῷ οἱ δίκαιοι λέγοντες Κύριε, πότε σε εἴδαμεν πεινῶντα καὶ ἐθρέψαμεν, ἢ
διψῶντα καὶ ἐποτίσαμεν; 38 *πότε δέ σε εἴδαμεν ξένον καὶ συνηγάγομεν, ἢ γυμνὸν*
καὶ περιεβάλομεν; 39 *πότε δέ σε εἴδομεν ἀσθενοῦντα ἢ ἐν φυλακῇ καὶ ἤλθομεν*
πρός σε; 40 *καὶ ἀποκριθεὶς ὁ βασιλεὺς ἐρεῖ αὐτοῖς Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον*
ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε. 41 *τότε*
ἐρεῖ καὶ τοῖς ἐξ εὐωνύμων Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον
τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ· 42 *ἐπείνασα γὰρ καὶ οὐκ*
ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, [καὶ] ἐδίψησα καὶ οὐκ ἐποτίσατέ με, 43 *ξένος ἤμην καὶ οὐ*
συνηγάγετέ με, γυμνὸς καὶ οὐ περιεβάλετέ με, ἀσθενὴς καὶ ἐν φυλακῇ καὶ οὐκ
ἐπεσκέψασθέ με. 44 *τότε ἀποκριθήσονται καὶ αὐτοὶ λέγοντες Κύριε, πότε σε*
εἴδομεν πεινῶντα ἢ διψῶντα ἢ ξένον ἢ γυμνὸν ἢ ἀσθενῆ ἢ ἐν φυλακῇ καὶ οὐ διηκονήσα-
μέν σοι; 45 *τότε ἀποκριθήσεται αὐτοῖς λέγων Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον οὐκ*
ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε. 46 *καὶ ἀπελεύσονται*
[2]*"οὗτοι εἰς" κόλασιν "αἰώνιον, οἱ δὲ" δίκαιοι "εἰς ζωὴν αἰώνιον."*

[a] Cf Mt 8:12*b* (§45), p. 71

[1] Zech 14:5 [2] Dan 12:2

169. JESUS LODGES ON THE MOUNT OF OLIVES

[Matt 21:17]	[Mark 11:19]	Luke 21:37, 38
[Cf Matt 21:23 and parallels (§148)]		[a]Ἦν δὲ τὰς ἡμέρας ⌜ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων⌝, τὰς δὲ νύκτας ἐξερχόμενος
[a]Καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς ἐξῆλθεν ἔξω τῆς πόλεως εἰς Βηθανίαν, καὶ ηὐλίσθη ἐκεῖ. (§146)	[a]Καὶ ὅταν ὀψὲ ἐγένετο, ⌜ἐξεπορεύοντο⌝ ἔξω τῆς πόλεως. (§146)	
		ηὐλίζετο εἰς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον Ἐλαιῶν· 38 καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὤρθριζεν πρὸς αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ ἀκούειν αὐτοῦ.

CHAPTER VI. JESUS' LAST INTERVIEWS WITH HIS DISCIPLES, §§170–173

170. CONSPIRACY OF THE CHIEF PRIESTS

Matt 26:1–5	Mark 14:1, 2	Luke 22:1, 2
[b]ΚΑΙ ΕΓΕΝΕΤΟ ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς πάντας τοὺς λόγους τούτους, εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ		
2 Οἴδατε ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας		ΗΓΓΙΖΕΝ δὲ
τὸ πάσχα γίνεται,	ΗΝ ΔΕ ΤΟ ΠΑΣΧΑ καὶ τὰ ἄζυμα	ἡ ἑορτὴ τῶν ἀζύμων ἡ λεγομένη Πάσχα.
	μετὰ δύο ἡμέρας.	
καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς τὸ σταυρωθῆναι.		
3 Τότε συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως τοῦ λεγομένου Καιάφα,	Καὶ ἐζήτουν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς	2 Καὶ ἐζήτουν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς

Mk 11:11

[a] Καὶ εἰσῆλθεν εἰς Ἰεροσόλυμα
εἰς τὸ ἱερόν·
καὶ περιβλεψάμενος πάντα
⌜ὀψὲ ἤδη οὔσης τῆς ὥρας⌝
ἐξῆλθεν
εἰς Βηθανίαν μετὰ τῶν δώδεκα. (§144)

[b] Cf Mt 7:28 (§44); 11:1 (§76); 13:53 (§65); 19:1 (§99)

WH mg: Lk 21:37 διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ

Matt 26	Mark 14	Luke 22
4 καὶ συνεβουλεύσαντο		
ἵνα τὸν Ἰησοῦν δόλῳ κρατή-	πῶς αὐτὸν ἐν δόλῳ κρατήσαν-	τὸ πῶς ἀνέλωσιν αὐτόν,
σωσιν καὶ ἀποκτείνωσιν·	τες ἀποκτείνωσιν,	
5 ἔλεγον δέ Μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ,	2 ἔλεγον γάρ Μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ,	ἐφοβοῦντο γὰρ
ἵνα μὴ θόρυβος γένηται ἐν	μή ποτε ἔσται θόρυβος	
τῷ λαῷ.	τοῦ λαοῦ.	τὸν λαόν.

171. THE ANOINTING OF JESUS (Matt–Mark)

Matt 26:6–13	Mark 14:3–9	[Luke 7:36–38]
Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γενομένου	Καὶ ὄντος αὐτοῦ	
ἐν Βηθανίᾳ	ἐν Βηθανίᾳ	
		Ἠρώτα δέ τις αὐτὸν τῶν Φαρι-
		σαίων ἵνα φάγῃ μετ᾽ αὐτοῦ·
		καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸν οἶκον
ἐν οἰκίᾳ	ἐν τῇ οἰκίᾳ	
Σίμωνος τοῦ λεπροῦ,	Σίμωνος τοῦ λεπροῦ	τοῦ Φαρισαίου [Cf Luke 7:40 (§48)]
	κατακειμένου αὐτοῦ	κατεκλίθη.
7 προσῆλθεν αὐτῷ γυνὴ	ἦλθεν γυνὴ	37 Καὶ ἰδοὺ γυνὴ ἥτις ἦν ἐν τῇ
		πόλει ἁμαρτωλός, καὶ ἐπιγνοῦσα
		ὅτι κατάκειται ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ
		Φαρισαίου,
ἔχουσα ἀλάβαστρον μύρου	ἔχουσα ἀλάβαστρον μύρου	κομίσασα ἀλάβαστρον μύρου
	νάρδου	
βαρυτίμου	πιστικῆς ⌜πολυτελοῦς·⌝	
	συντρίψασα τὴν ἀλάβαστρον	38 καὶ στᾶσα ὀπίσω παρὰ τοὺς
		πόδας αὐτοῦ κλαίουσα, τοῖς δάκ-
		ρυσιν ἤρξατο βρέχειν τοὺς πόδας
		αὐτοῦ καὶ ταῖς θριξὶν τῆς κεφαλῆς
		αὐτῆς ἐξέμασσεν,
		καὶ κατεφίλει τοὺς πόδας αὐτοῦ
καὶ κατέχεεν	κατέχεεν	καὶ ἤλειφεν τῷ μύρῳ. (§48)
ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ	αὐτοῦ τῆς κεφαλῆς.	
ἀνακειμένου.		
8 ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ	4 ἦσαν δέ τινες	
ἠγανάκτησαν λέγοντες	ἀγανακτοῦντες πρὸς ἑαυτούς	
Εἰς τί ἡ ἀπώλεια αὕτη;	Εἰς τί ἡ ἀπώλεια αὕτη	
	τοῦ μύρου γέγονεν;	
9 ἐδύνατο γὰρ τοῦτο	5 ἠδύνατο γὰρ τοῦτο τὸ	
πραθῆναι	μύρον πραθῆναι	

WH mg: Mk 14:3 πολυτελοῦς,—

Mt 26:7 βαρυτίμου with BΓΔ al pler; πολυτίμου ℵADLΘ 33. pesh etc 4 min 3 it syr sin (cf Mt 26:8)   Mk 14:4 τοῦ μύρου: om W

MATT 26	MARK 14
πολλοῦ	ἐπάνω ⌜δηναρίων τριακοσίων⌝
καὶ δοθῆναι πτωχοῖς.	καὶ δοθῆναι τοῖς πτωχοῖς·
	καὶ ἐνεβριμῶντο αὐτῇ.
10 γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς	6 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν
	Ἄφετε αὐτήν·
Τί κόπους παρέχετε τῇ γυναικί;	τί αὐτῇ κόπους παρέχετε;
ἔργον γὰρ καλὸν	καλὸν ἔργον
ἠργάσατο εἰς ἐμέ·	ἠργάσατο ἐν ἐμοί·
11 πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς	7 πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς
ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν,	ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν,
	καὶ ὅταν θέλητε δύνασθε
	αὐτοῖς [πάντοτε] εὖ ποιῆσαι,
ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε·	ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε·
	8 ὃ ἔσχεν ἐποίησεν,
12 βαλοῦσα γὰρ αὕτη τὸ μύρον τοῦτο	προέλαβεν μυρίσαι
ἐπὶ τοῦ σώματός μου	τὸ σῶμά μου
πρὸς τὸ ἐνταφιάσαι με	εἰς τὸν ἐνταφιασμόν.
ἐποίησεν.	
13 ἀμὴν λέγω ὑμῖν,	9 ἀμὴν δὲ λέγω ὑμῖν,
ὅπου ἐὰν κηρυχθῇ	ὅπου ἐὰν κηρυχθῇ
τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο	τὸ εὐαγγέλιον
ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ,	εἰς ὅλον τὸν κόσμον,
λαληθήσεται καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη	καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη λαληθήσεται
εἰς μνημόσυνον αὐτῆς.	εἰς μνημόσυνον αὐτῆς.

172. PLOT OF JUDAS AND THE RULERS

MATT 26:14–16	MARK 14:10, 11	LUKE 22:3–6
		Εἰσῆλθεν δὲ Σατανᾶς
	Καὶ Ἰούδας	εἰς Ἰούδαν
	Ἰσκαριὼθ	τὸν καλούμενον Ἰσκαριώτην,
Τότε πορευθεὶς εἷς	ὁ εἷς	ὄντα ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ
τῶν δώδεκα,	τῶν δώδεκα	τῶν δώδεκα·
ὁ λεγόμενος Ἰούδας		
Ἰσκαριώτης,		
	ἀπῆλθεν	4 καὶ ἀπελθὼν
πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς εἶπεν	πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς	συνελάλησεν τοῖς ἀρχιερεῦσιν

WH mg: Mk 14:5 τριακοσίων δηναρίων

MATT 26	MARK 14	LUKE 22
		καὶ στρατηγοῖς
15 Τί θέλετέ μοι δοῦναι		
κἀγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν;	ἵνα αὐτὸν παραδοῖ αὐτοῖς.	τὸ πῶς αὐτοῖς παραδῷ αὐτόν.
	11 οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐχάρησαν	5 καὶ ἐχάρησαν
[1]"οἱ δὲ ἔστησαν" αὐτῷ	καὶ ἐπηγγείλαντο	καὶ συνέθεντο
"τριάκοντα ἀργύρια."	αὐτῷ ἀργύριον δοῦναι.	αὐτῷ ἀργύριον δοῦναι.
		6 καὶ ἐξωμολόγησεν,
16 καὶ ἀπὸ τότε ἐζήτει	καὶ ἐζήτει	καὶ ἐζήτει
εὐκαιρίαν ἵνα αὐτὸν παραδῷ.	πῶς αὐτὸν εὐκαίρως παραδοῖ.	εὐκαιρίαν τοῦ παραδοῦναι
		αὐτὸν ἄτερ ὄχλου αὐτοῖς.

173. THE LAST SUPPER

MATT 26:17–35	MARK 14:12–31	LUKE 22:7–38
Τῇ δὲ πρώτῃ	Καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ	Ἦλθεν δὲ ἡ ἡμέρα
τῶν ἀζύμων	τῶν ἀζύμων,	τῶν ἀζύμων,
	ὅτε τὸ πάσχα ἔθυον,	ᾗ ἔδει θύεσθαι τὸ πάσχα·
προσῆλθον	[Cf v 13 below]	8 καὶ ἀπέστειλεν Πέτρον καὶ
		Ἰωάνην εἰπών
		Πορευθέντες ἑτοιμάσατε ἡμῖν
		τὸ πάσχα ἵνα φάγωμεν.
οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ λέγοντες	λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ	9 οἱ δὲ εἶπαν αὐτῷ
	αὐτοῦ	
Ποῦ θέλεις	Ποῦ θέλεις	Ποῦ θέλεις
ἑτοιμάσωμέν σοι	ἀπελθόντες ἑτοιμάσωμεν	ἑτοιμάσωμεν;
φαγεῖν τὸ πάσχα;	ἵνα φάγῃς τὸ πάσχα;	
	13 καὶ ἀποστέλλει δύο τῶν	[Cf v 8 above]
	μαθητῶν αὐτοῦ	
18 ὁ δὲ εἶπεν	καὶ λέγει αὐτοῖς	10 ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς
Ὑπάγετε	Ὑπάγετε	Ἰδοὺ εἰσελθόντων ὑμῶν
εἰς τὴν πόλιν	εἰς τὴν πόλιν,	εἰς τὴν πόλιν
	καὶ ἀπαντήσει ὑμῖν ἄνθρωπος	συναντήσει ὑμῖν ἄνθρωπος
	κεράμιον ὕδατος βαστάζων·	κεράμιον ὕδατος βαστάζων·
	14 ἀκολουθήσατε αὐτῷ,	ἀκολουθήσατε αὐτῷ
	καὶ ὅπου ἐὰν εἰσέλθῃ	εἰς τὴν οἰκίαν εἰς ἣν εἰσπορεύεται.
πρὸς τὸν δεῖνα καὶ εἴπατε αὐτῷ	εἴπατε τῷ οἰκοδεσπότῃ ὅτι	11 καὶ ἐρεῖτε τῷ οἰκοδεσπότῃ τῆς οἰκίας T
Ὁ διδάσκαλος λέγει	Ὁ διδάσκαλος λέγει	Λέγει σοι ὁ διδάσκαλος
Ὁ καιρός μου ἐγγύς ἐστιν·	Ποῦ ἐστιν τὸ κατάλυμά μου	Ποῦ ἐστιν τὸ κατάλυμα

[1] Zech 11:12

WH mg: Lk 22:11 λέγοντες

Matt 26	Mark 14	Luke 22
πρὸς σὲ ποιῶ τὸ πάσχα	ὅπου τὸ πάσχα	ὅπου τὸ πάσχα
μετὰ τῶν μαθητῶν μου.	μετὰ τῶν μαθητῶν μου φάγω;	μετὰ τῶν μαθητῶν μου φάγω;
	15 καὶ αὐτὸς ὑμῖν δείξει	12 κἀκεῖνος ὑμῖν δείξει
	ἀνάγαιον	ἀνάγαιον
	μέγα ἐστρωμένον ἕτοιμον·	μέγα ἐστρωμένον·
	καὶ ἐκεῖ ἑτοιμάσατε ἡμῖν.	ἐκεῖ ἑτοιμάσατε.
19 καὶ ἐποίησαν οἱ μαθηταὶ	16 καὶ ἐξῆλθον οἱ μαθηταὶ	
	καὶ ἦλθον εἰς τὴν πόλιν	13 ἀπελθόντες δὲ
	καὶ εὗρον	εὗρον
ὡς συνέταξεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς,	καθὼς εἶπεν αὐτοῖς,	καθὼς εἰρήκει αὐτοῖς,
καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα.	καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα.	καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα.
20 Ὀψίας δὲ γενομένης	17 Καὶ ὀψίας γενομένης	14 Καὶ ὅτε ἐγένετο ἡ ὥρα,
ἀνέκειτο μετὰ τῶν δώδεκα	ἔρχεται μετὰ τῶν δώδεκα.	ἀνέπεσεν καὶ οἱ ἀπόστολοι
[μαθητῶν].		σὺν αὐτῷ.
		15 καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς
		Ἐπιθυμίᾳ ἐπεθύμησα τοῦτο
		τὸ πάσχα φαγεῖν μεθ' ὑμῶν
		πρὸ τοῦ με παθεῖν· 16 λέγω
		γὰρ ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ φάγω
		αὐτὸ ἕως ὅτου πληρωθῇ ἐν τῇ
		βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. 17 καὶ
[Cf v 27 below]	[Cf v 23 below]	δεξάμενος ποτήριον εὐχαριστ-
		ήσας εἶπεν Λάβετε τοῦτο
		καὶ διαμερίσατε εἰς ἑαυτούς·
	18 καὶ ἀνακειμένων αὐτῶν	
21 καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν	καὶ ἐσθιόντων	
εἶπεν	ὁ Ἰησοῦς εἶπεν	
Ἀμὴν λέγω ὑμῖν	Ἀμὴν λέγω ὑμῖν	
ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με.	ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με	[Cf v 21 below]
	[1]"⸂ὁ ἐσθίων⸃ μετ' ἐμοῦ."	
22 καὶ λυπούμενοι σφόδρα	19 ἤρξαντο λυπεῖσθαι	
ἤρξαντο		
λέγειν αὐτῷ εἷς ἕκαστος	καὶ λέγειν αὐτῷ εἷς κατὰ εἷς	[Cf v 23 below]
Μήτι ἐγώ εἰμι, κύριε;	Μήτι ἐγώ;	
23 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν	20 ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς	
	Εἷς τῶν δώδεκα,	
Ὁ ἐμβάψας μετ' ἐμοῦ τὴν	ὁ ἐμβαπτόμενος μετ' ἐμοῦ	
χεῖρα		

[1] Ps 41(40):9

WH mg: Mk 14:18 τῶν ἐσθιόντων

Mt 26:20 μαθητῶν with ALMWΘ it vg cop etc; om BD syr sin sah al pler

MATT **26**	MARK **14**	LUKE **22**
ἐν τῷ τρυβλίῳ οὗτός με παραδώσει·	εἰς τὸ [ἓν] τρύβλιον·	
24 ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ, οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται· καλὸν ἦν αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος.	21 ὅτι ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ, οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται· καλὸν αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος.	[Cf v 22 below]
25 ἀποκριθεὶς δὲ Ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν εἶπεν Μήτι ἐγώ εἰμι, ῥαββεί; λέγει αὐτῷ Σὺ εἶπας.		
26 Ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν λαβὼν ὁ Ἰησοῦς ἄρτον καὶ εὐλογήσας ἔκλασεν καὶ δοὺς τοῖς μαθηταῖς εἶπεν Λάβετε φάγετε, τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου.	22 Καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν λαβὼν ἄρτον εὐλογήσας ἔκλασεν καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς καὶ εἶπεν Λάβετε, τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου.	[Cf v 19 below]
27 καὶ λαβὼν ποτήριον [καὶ] εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες,	23 καὶ λαβὼν ποτήριον εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς, καὶ ἔπιον ἐξ αὐτοῦ πάντες.	[Cf vv 17 above, and 20 below]
28 τοῦτο γάρ ἐστιν [1]"τὸ αἷμά" μου "τῆς διαθήκης" τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυννόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν·	24 καὶ εἶπεν αὐτοῖς Τοῦτό ἐστιν [1]"τὸ αἷμά" μου "τῆς διαθήκης" τὸ ἐκχυννόμενον ὑπὲρ πολλῶν·	
29 λέγω δὲ ὑμῖν, οὐ μὴ πίω ἀπ' ἄρτι ἐκ τούτου τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὅταν αὐτὸ πίνω μεθ' ὑμῶν καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρός μου.	25 ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐκέτι οὐ μὴ πίω ἐκ τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὅταν αὐτὸ πίνω καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ.	18 λέγω γὰρ ὑμῖν, οὐ μὴ πίω ἀπὸ τοῦ **νῦν** ἀπὸ τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου ἕως οὗ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἔλθῃ.

[1] Ex 24:8; Zech 9:11

Mt 26:28 τῆς διαθήκης with ℵBLZΘ 2 min; ACDW it vg cop al pler τῆς καινῆς διαθ.; διαθήκη καινὴ syr sin Mk 14:24 διαθήκης with ℵBCDLWΘ cop; ΑΧΔΣ 6 it vg syr sin pesh al pler καινῆς διαθ. Lk 22:18 ὑμῖν (without addition) with BCDL eth etc; ℵAWXΔΘ al pler add ὅτι

MATT 26	MARK 14	LUKE 22
[Cf v 26 above]	[Cf v 22 above]	19 καὶ λαβὼν ἄρτον εὐχαριστήσας ἔκλασεν καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων Τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου ⟦τὸ ὑπὲρ ὑμῶν διδόμενον· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν.
[Cf vv 27, 28 above]	[Cf vv 23, 24 above]	20 [a]καὶ τὸ ποτήριον ὡσαύτως μετὰ τὸ δειπνῆσαι, λέγων Τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ [1]"διαθήκη" ἐν "τῷ αἵματί" μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυννόμενον⟧.
[Cf v 21 above]	[Cf v 18 above]	21 πλὴν ἰδοὺ ἡ χεὶρ τοῦ παραδιδόντος με μετ' ἐμοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης·
[Cf v 24 above]	[Cf v 21 above]	22 ὅτι ὁ υἱὸς μὲν τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὸ ὡρισμένον πορεύεται, πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ παραδίδοται.
[Cf v 22 above]	[Cf v 19 above]	23 καὶ αὐτοὶ ἤρξαντο συνζητεῖν πρὸς ἑαυτοὺς τὸ τίς ἄρα εἴη ἐξ αὐτῶν ὁ τοῦτο μέλλων πράσσειν. 24 [b]Ἐγένετο δὲ καὶ φιλονεικία ἐν αὐτοῖς, τὸ τίς αὐτῶν δοκεῖ εἶναι μείζων.
[MATT 20:25–28]	[MARK 10:42–45]	
ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτοὺς εἶπεν Οἴδατε ὅτι οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν καὶ οἱ μεγάλοι κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν.	 καὶ προσκαλεσάμενος αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς Οἴδατε ὅτι οἱ δοκοῦντες ἄρχειν τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν καὶ οἱ μεγάλοι αὐτῶν κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν.	25 ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς Οἱ βασιλεῖς τῶν ἐθνῶν κυριεύουσιν αὐτῶν καὶ οἱ ἐξουσιάζοντες αὐτῶν εὐεργέται καλοῦνται.

[b] Cf Mt 18:1 (§92)

[b] Cf Mk 9:34 (§92)

[a] Cf v 17 above
[b] Cf Lk 9:46 (§92)

[1] Ex 24:8; Zech 9:11

Lk 22:19, 20 τὸ ὑπὲρ ὑμῶν . . . . ἐκχυννόμενον (διδόμενον Θ): D 6 it om

[Matt 20]	[Mark 10]	Luke 22
26 οὐχ οὕτως ἐστὶν ἐν ὑμῖν· [a]ἀλλ' ὃς ἂν θέλῃ ⌈ἐν ὑμῖν μέγας⌉ γενέσθαι ἔσται ὑμῶν διάκονος, 27 καὶ ὃς ἂν θέλῃ ⌈ἐν ὑμῖν εἶναι⌉ πρῶτος ἔσται ὑμῶν δοῦλος·	43 οὐχ οὕτως δέ ἐστιν ἐν ὑμῖν· [a]ἀλλ' ὃς ἂν θέλῃ μέγας γενέσθαι ἐν ὑμῖν, ⌈ἔσται⌉ ὑμῶν διάκονος, 44 καὶ ὃς ἂν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔσται πάντων δοῦλος·	26 ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως, [a]ἀλλ' ὁ μείζων ἐν ὑμῖν γινέσθω ὡς ὁ νεώτερος, καὶ ὁ ἡγούμενος ὡς ὁ διακονῶν· 27 τίς γὰρ μείζων, ὁ ἀνακείμενος ἢ ὁ διακονῶν; οὐχὶ ὁ ἀνακείμενος;
28 ὥσπερ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθεν διακονηθῆναι ἀλλὰ διακονῆσαι καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν. (§140)	45 καὶ γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθεν διακονηθῆναι ἀλλὰ διακονῆσαι καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν. (§140)	ἐγὼ δὲ ἐν μέσῳ ὑμῶν εἰμὶ ὡς ὁ διακονῶν.
[Matt 19:28] ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ὑμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι		28 Ὑμεῖς δέ ἐστε οἱ διαμεμενηκότες μετ' ἐμοῦ ἐν τοῖς πειρασμοῖς μου· 29 κἀγὼ διατίθεμαι ὑμῖν, κα- θὼς διέθετό μοι ὁ πατήρ ⌈μου⌉ βασιλείαν, 30 ἵνα ἔσθητε καὶ πίνητε ἐπὶ τῆς τραπέζης μου ἐν τῇ βασιλείᾳ μου,
ἐν τῇ παλινγενεσίᾳ, ὅταν καθίσῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καθήσεσθε καὶ ⌈ὑμεῖς⌉ ἐπὶ δώδεκα θρόνους κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ. (§137)		καὶ ⌈καθῆσθε⌉ ἐπὶ θρόνων τὰς δώδεκα φυλὰς κρίνοντες τοῦ Ἰσραήλ.
Matt 26 30 Καὶ ὑμνήσαντες ἐξῆλθον εἰς τὸ Ὄρος τῶν Ἐλαιῶν.	Mark 14 26 Καὶ ὑμνήσαντες ἐξῆλθον εἰς τὸ Ὄρος τῶν Ἐλαιῶν.	

Mt 23:11	Mk 9:35b	Lk 9:48c
[a] ὁ δὲ μείζων ὑμῶν ἔσται ὑμῶν διάκονος. (§156)	[a] Εἴ τις θέλει πρῶτος εἶναι ἔσται πάντων ἔσχατος, καὶ πάντων διάκονος. (§92)	[a] ὁ γὰρ μικρότερος ἐν πᾶσιν ὑμῖν ὑπάρχων οὗτός ἐστιν μέγας. (§92)

WH mg: Lk 22:29 μου, 30 καθήσεσθε

Lk 22:30 καθῆσθε with B*TΔ; καθήσεσθε ℵALQWΘ etc; καθέζησθε D

MATT 26	MARK 14	LUKE 22
31 Τότε λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς Πάντες ὑμεῖς σκανδαλισθήσεσθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ,	27 Καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ὅτι Πάντες σκανδαλισθήσεσθε,	
γέγραπται γάρ [1]"Πατάξω τὸν ποιμένα, καὶ διασκορπισθήσονται τὰ πρόβατα τῆς ποίμνης·"	ὅτι γέγραπται [1]"Πατάξω τὸν ποιμένα, καὶ τὰ πρόβατα διασκορπισθήσονται·"	
32 μετὰ δὲ τὸ ἐγερθῆναί με προάξω ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν.	28 ἀλλὰ μετὰ τὸ ἐγερθῆναί με προάξω ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν.	
		31 Σίμων Σίμων, ἰδοὺ ὁ Σατανᾶς ἐξῃτήσατο ὑμᾶς τοῦ σινιάσαι ὡς τὸν σῖτον· 32 ἐγὼ δὲ ἐδεήθην περὶ σοῦ ἵνα μὴ ἐκλίπῃ ἡ πίστις σου· καὶ σύ ποτε ἐπιστρέψας στήρισον τοὺς ἀδελφούς σου.
33 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ Εἰ πάντες σκανδαλισθήσονται ἐν σοί, ἐγὼ οὐδέποτε σκανδαλισθήσομαι.	29 ὁ δὲ Πέτρος ἔφη αὐτῷ Εἰ καὶ πάντες σκανδαλισθήσονται, ἀλλ' οὐκ ἐγώ.	33 ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ Κύριε, μετὰ σοῦ ἕτοιμός εἰμι καὶ εἰς φυλακὴν καὶ εἰς θάνατον πορεύεσθαι.
[Cf v 35 below]	[Cf v 31 below]	
34 ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Ἀμὴν λέγω σοι ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ νυκτὶ πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι τρὶς ἀπαρνήσῃ με.	30 καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Ἀμὴν λέγω σοι ὅτι σὺ σήμερον ταύτῃ τῇ νυκτὶ πρὶν ἢ δὶς ἀλέκτορα φωνῆσαι τρίς με ἀπαρνήσῃ.	34 ὁ δὲ εἶπεν Λέγω σοι, Πέτρε, οὐ φωνήσει σήμερον ἀλέκτωρ ἕως τρίς με ἀπαρνήσῃ εἰδέναι.
35 λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος Κἂν δέῃ με σὺν σοὶ ἀποθανεῖν, οὐ μή σε ἀπαρνήσομαι. ὁμοίως καὶ πάντες οἱ μαθηταὶ εἶπαν.	31 ὁ δὲ ἐκπερισσῶς ἐλάλει Ἐὰν δέῃ με συναποθανεῖν σοι, οὐ μή σε ἀπαρνήσομαι. ὡσαύτως [δὲ] καὶ πάντες ἔλεγον.	[Cf v 33 above]
		35 Καὶ εἶπεν αὐτοῖς Ὅτε ἀπέστειλα ὑμᾶς ἄτερ βαλλαντίου καὶ πήρας καὶ ὑποδημά-

[1] Zech 13:7

		Luke 22
		των, μή τινος ὑστερήσατε; οἱ δὲ εἶπαν Οὐθενός.
		36 εἶπεν δὲ αὐτοῖς Ἀλλὰ νῦν ὁ ἔχων βαλλάντιον ἀράτω, ὁμοίως καὶ πήραν, καὶ ὁ μὴ ἔχων πωλησάτω τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ καὶ ἀγορασάτω μάχαιραν.
		37 λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι τοῦτο τὸ γεγραμμένον δεῖ τελεσθῆναι ἐν ἐμοί, τό [1]"Καὶ μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη·" καὶ γὰρ τὸ περὶ ἐμοῦ τέλος ἔχει.
		38 οἱ δὲ εἶπαν Κύριε, ἰδοὺ μάχαιραι ὧδε δύο. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς Ἱκανόν ἐστιν.

CHAPTER VII. THE SUFFERING AND DEATH OF JESUS, §§174–180

174. THE AGONY IN GETHSEMANE

Matt 26:36–46	Mark 14:32–42	Luke 22:39–46
Τότε ἔρχεται μετ' αὐτῶν ὁ Ἰησοῦς	Καὶ ἔρχονται	Καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη
εἰς χωρίον λεγόμενον Γεθσημανεί,	εἰς χωρίον οὗ τὸ ὄνομα Γεθσημανεί,	κατὰ τὸ ἔθος εἰς τὸ Ὄρος τῶν Ἐλαιῶν· ἠκολούθησαν δὲ αὐτῷ [καὶ] οἱ μαθηταί.
		40 γενόμενος δὲ ἐπὶ τοῦ τόπου
καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς	καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ	εἶπεν αὐτοῖς
Καθίσατε αὐτοῦ	Καθίσατε ὧδε	
ἕως [οὗ] ἀπελθὼν ἐκεῖ	ἕως	
προσεύξωμαι.	προσεύξωμαι.	Προσεύχεσθε μὴ εἰσελθεῖν
[Cf v 41 below]	[Cf v 38 below]	εἰς πειρασμόν. [Cf v 46 below]
37 καὶ παραλαβὼν	33 καὶ παραλαμβάνει	
τὸν Πέτρον	τὸν Πέτρον	
καὶ τοὺς δύο υἱοὺς Ζεβεδαίου	καὶ ⌈τὸν Ἰάκωβον καὶ τὸν⌉ Ἰωάνην μετ' αὐτοῦ,	
ἤρξατο λυπεῖσθαι	καὶ ἤρξατο ἐκθαμβεῖσθαι	
καὶ ἀδημονεῖν.	καὶ ἀδημονεῖν,	

[1] Isa 53:12

WH mg: Mk 14:33 Ἰάκωβον καὶ

Matt 26	Mark 14	Luke 22
38 τότε λέγει αὐτοῖς	34 καὶ λέγει αὐτοῖς	
[1]"Περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή	[1]"Περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή	
μου" ἕως θανάτου·	μου" ἕως θανάτου·	
μείνατε ὧδε καὶ γρηγορεῖτε	μείνατε ὧδε καὶ γρηγορεῖτε.	
μετ' ἐμοῦ.		
39 καὶ ⸢προελθὼν⸣	35 καὶ ⸢προελθὼν⸣	41 καὶ αὐτὸς ἀπεσπάσθη
μικρὸν	μικρὸν	ἀπ' αὐτῶν ὡσεὶ λίθου βολήν,
ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ	ἔπιπτεν ἐπὶ τῆς γῆς,	καὶ θεὶς τὰ γόνατα
προσευχόμενος	καὶ προσηύχετο ἵνα	προσηύχετο
	εἰ δυνατόν ἐστιν	
	παρέλθῃ ἀπ' αὐτοῦ ἡ ὥρα,	
καὶ λέγων Πάτερ μου,	36 καὶ ἔλεγεν Ἀββὰ ὁ πατήρ,	42 λέγων Πάτερ,
	πάντα δυνατά σοι·	
εἰ δυνατόν ἐστιν,		εἰ βούλει
παρελθάτω	παρένεγκε	παρένεγκε
ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο·	τὸ ποτήριον τοῦτο ἀπ' ἐμοῦ·	τοῦτο τὸ ποτήριον ἀπ' ἐμοῦ·
πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω	ἀλλ' οὐ τί ἐγὼ θέλω	πλὴν μὴ τὸ θέλημά μου
ἀλλ' ὡς σύ.	ἀλλὰ τί σύ.	ἀλλὰ τὸ σὸν γινέσθω.
		43 [[ὤφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος ⸢ἀπὸ τοῦ⸣ οὐρανοῦ ἐνισχύων αὐτόν. 44 καὶ γενόμενος ἐν ἀγωνίᾳ ἐκτενέστερον προσηύχετο· ⸢καὶ ἐγένετο⸣ ὁ ἱδρὼς αὐτοῦ ὡσεὶ θρόμβοι αἵματος καταβαίνοντες ἐπὶ τὴν γῆν.]]
		45 καὶ ἀναστὰς ἀπὸ τῆς
		προσευχῆς
40 καὶ ἔρχεται	37 καὶ ἔρχεται	ἐλθὼν
πρὸς τοὺς μαθητὰς		πρὸς τοὺς μαθητὰς
καὶ εὑρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας,	καὶ εὑρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας,	εὗρεν κοιμωμένους αὐτοὺς
		ἀπὸ τῆς λύπης,
καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ	καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ	46 καὶ εἶπεν αὐτοῖς
	Σίμων, καθεύδεις;	Τί καθεύδετε;
Οὕτως οὐκ ἰσχύσατε	οὐκ ἴσχυσας	
μίαν ὥραν γρηγορῆσαι	μίαν ὥραν γρηγορῆσαι;	
μετ' ἐμοῦ;		

[1] Ps 42(41):5

WH mg: Mt 26:39 προσελθὼν   Mk 14:35 προσελθὼν   Lk 22:43 ἀπ'   44 ἐγένετο δὲ

Mt 26:39 Πάτερ μου with ℵABCDWΘ al pler; LΔΣ etc om μου   Mk 14:35 ἔπιπτεν with ℵBL; ἔπεσεν ACDNWXΔΘ al pler   Lk 22:43, 44 ὤφθη . . . . γῆν substantially with ℵ*DLQXΘ it syr cur pesh al pler; ℵ^aABRTW 4 Fer syr sin etc om

Matt 26	Mark 14	Luke 22
41 [a]γρηγορεῖτε καὶ προσεύ-	38 [a]γρηγορεῖτε καὶ προσεύ-	[a]ἀναστάντες προσεύχεσθε,
χεσθε,	χεσθε,	
ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν·	ἵνα μὴ ἔλθητε εἰς πειρασμόν·	ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν.
τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον	τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον	
ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής.	ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής.	
42 πάλιν ἐκ δευτέρου ἀπελθὼν	39 καὶ πάλιν ἀπελθὼν	
προσηύξατο	προσηύξατο	
[λέγων] Πάτερ μου, εἰ οὐ	[τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών].	
δύναται τοῦτο παρελθεῖν		
ἐὰν μὴ αὐτὸ πίω,		
γενηθήτω τὸ θέλημά σου.		
43 καὶ ἐλθὼν πάλιν	40 καὶ πάλιν ἐλθὼν	
εὗρεν αὐτοὺς καθεύδοντας,	εὗρεν αὐτοὺς καθεύδοντας,	
ἦσαν γὰρ αὐτῶν	ἦσαν γὰρ αὐτῶν	
οἱ ὀφθαλμοὶ βεβαρημένοι.	οἱ ὀφθαλμοὶ καταβαρυνόμενοι,	
	καὶ οὐκ ᾔδεισαν τί ἀποκριθῶσιν	
	αὐτῷ.	
44 καὶ ἀφεὶς αὐτοὺς πάλιν		
ἀπελθὼν προσηύξατο ἐκ τρίτου		
τὸν αὐτὸν λόγον ⸢εἰπὼν πάλιν.		
45 τότε⸣ ἔρχεται	41 καὶ ἔρχεται τὸ τρίτον	
πρὸς τοὺς μαθητὰς		
καὶ λέγει αὐτοῖς	καὶ λέγει αὐτοῖς	
Καθεύδετε λοιπὸν	Καθεύδετε [τὸ] λοιπὸν	
καὶ ἀναπαύεσθε·	καὶ ἀναπαύεσθε·	
ἰδοὺ ⸆ ἤγγικεν ἡ ὥρα	ἀπέχει· ἦλθεν ἡ ὥρα,	
	ἰδοὺ παραδίδοται	
καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου	ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου	
παραδίδοται		
εἰς χεῖρας	εἰς τὰς χεῖρας	
ἁμαρτωλῶν.	τῶν ἁμαρτωλῶν.	
46 ἐγείρεσθε ἄγωμεν·	42 ἐγείρεσθε ἄγωμεν·	
ἰδοὺ ἤγγικεν ὁ παραδιδούς με.	ἰδοὺ ὁ παραδιδούς με ἤγγικεν.	

Mt 6:13*a*		Lk 11:4*b*
[a] καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, (§38)		[a] καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν. (§105) Cf Lk 22:40*b* above

WH mg: Mt 26:44, 45 εἰπών. πάλιν τότε   45 γὰρ

Mt 26:45 λοιπὸν with BCLW etc; ℵADΔΘ al pler τὸ λοιπ.   Mk 14:38 ἔλθητε with ℵ*B 346. it syr sin; εἰσέλθητε ACDLNWXΔΘ 3 it vg al pler   41 τὸ λοιπὸν with ℵBNΔΘ al pler; λοιπὸν ACDLWX it etc; om syr sin cop

175. THE BETRAYAL AND ARREST

MATT 26:47–56	MARK 14:43–52	LUKE 22:47–53
Καὶ	Καὶ εὐθὺς	
ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος	ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος	Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος
ἰδοὺ		ἰδοὺ ὄχλος,
Ἰούδας	παραγίνεται [ὁ] Ἰούδας	καὶ ὁ λεγόμενος Ἰούδας
εἷς τῶν δώδεκα ἦλθεν	εἷς τῶν δώδεκα	εἷς τῶν δώδεκα
καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς	καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος	προήρχετο αὐτούς,
μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων	μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων	
ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων	παρὰ τῶν ἀρχιερέων	
	καὶ τῶν γραμματέων	
καὶ πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ.	καὶ τῶν πρεσβυτέρων.	
48 ὁ δὲ παραδιδοὺς αὐτὸν	44 δεδώκει δὲ ὁ παραδιδοὺς	
ἔδωκεν αὐτοῖς σημεῖον λέγων	αὐτὸν σύσσημον αὐτοῖς λέγων	
Ὃν ἂν φιλήσω αὐτός ἐστιν·	Ὃν ἂν φιλήσω αὐτός ἐστιν·	
κρατήσατε αὐτόν.	κρατήσατε αὐτὸν	
	καὶ ἀπάγετε ἀσφαλῶς.	
49 καὶ εὐθέως προσελθὼν	45 καὶ ἐλθὼν εὐθὺς προσελθὼν	καὶ ἤγγισεν
τῷ Ἰησοῦ	αὐτῷ	τῷ Ἰησοῦ
εἶπεν Χαῖρε, ῥαββεί·	λέγει Ῥαββεί,	
καὶ κατεφίλησεν αὐτόν.	καὶ κατεφίλησεν αὐτόν.	φιλῆσαι αὐτόν.
50 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ		48 Ἰησοῦς δὲ εἶπεν αὐτῷ
Ἑταῖρε, ἐφ' ὃ πάρει.		
		Ἰούδα, φιλήματι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου παραδίδως;
τότε προσελθόντες ἐπέβαλον	46 οἱ δὲ ἐπέβαλαν	
τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν	τὰς χεῖρας αὐτῷ	
καὶ ἐκράτησαν αὐτόν.	καὶ ἐκράτησαν αὐτόν.	
		49 ἰδόντες δὲ οἱ περὶ αὐτὸν
		τὸ ἐσόμενον εἶπαν Κύριε,
		εἰ πατάξομεν ἐν μαχαίρῃ;
51 καὶ ἰδοὺ εἷς τῶν μετὰ Ἰησοῦ	47 εἷς δέ [τις] τῶν παρεστηκότων	50 καὶ ἐπάταξεν εἷς τις ἐξ αὐτῶν
ἐκτείνας τὴν χεῖρα		
ἀπέσπασεν τὴν μάχαιραν αὐτοῦ καὶ πατάξας	σπασάμενος τὴν μάχαιραν ἔπαισεν	
τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως	τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως	τοῦ ἀρχιερέως τὸν δοῦλον
ἀφεῖλεν	καὶ ἀφεῖλεν	καὶ ἀφεῖλεν
αὐτοῦ τὸ ὠτίον.	αὐτοῦ τὸ ὠτάριον.	τὸ οὖς αὐτοῦ τὸ δεξιόν.
52 τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς		51 ἀποκριθεὶς δὲ [ὁ] Ἰησοῦς εἶπεν

Mk 14:43 ὁ Ἰούδας with AB; ℵCDLWXΔΘ al pler om ὁ — τῶν πρεσβυτέρων with BCDLXΘ al pler; ℵ*AUW min om τῶν 47 εἷς δέ τις with BCXΔΘ al pler; ℵALM etc om τις: D καί τις: W καὶ εἷς τις

Matt 26	Mark 14	Luke 22
'Απόστρεψον τὴν μάχαιράν σου εἰς τὸν τόπον αὐτῆς, πάντες γὰρ οἱ λαβόντες μάχαιραν ἐν μαχαίρῃ ἀπολοῦνται· 53 ἢ δοκεῖς ὅτι οὐ δύναμαι παρακαλέσαι τὸν πατέρα μου, καὶ παραστήσει μοι ἄρτι πλείω δώδεκα λεγιῶνας ἀγγέλων; 54 πῶς οὖν πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ ὅτι οὕτως δεῖ γενέσθαι;		
		'Εᾶτε ἕως τούτου· καὶ ἁψάμενος τοῦ ὠτίου ἰάσατο αὐτόν.
55 'Εν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ εἶπεν ὁ 'Ιησοῦς τοῖς ὄχλοις	48 καὶ ἀποκριθεὶς ὁ 'Ιησοῦς εἶπεν αὐτοῖς	52 εἶπεν δὲ 'Ιησοῦς πρὸς τοὺς παραγενομένους ἐπ' αὐτὸν ἀρχιερεῖς καὶ στρατηγοὺς τοῦ ἱεροῦ καὶ πρεσβυτέρους
'Ως ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλθατε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων συλλαβεῖν με;	'Ως ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλθατε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων συλλαβεῖν με;	'Ως ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλθατε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων;
καθ' ἡμέραν	49 καθ' ἡμέραν	53 καθ' ἡμέραν
	ἤμην πρὸς ὑμᾶς	ὄντος μου μεθ' ὑμῶν
ἐν τῷ ἱερῷ ἐκαθεζόμην	ἐν τῷ ἱερῷ	ἐν τῷ ἱερῷ
διδάσκων	διδάσκων	
καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με.	καὶ οὐκ ⌜ἐκρατήσατέ⌝ με·	οὐκ ἐξετείνατε τὰς χεῖρας ἐπ' ἐμέ· ἀλλ' αὕτη ἐστὶν ὑμῶν ἡ ὥρα καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ σκότους.
56 Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν		
ἵνα [a]πληρωθῶσιν	ἀλλ' ἵνα [a]πληρωθῶσιν	
αἱ γραφαὶ τῶν προφητῶν.	αἱ γραφαί.	
Τότε οἱ μαθηταὶ [T]	50 καὶ	
πάντες ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον.	ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον πάντες.	
	51 Καὶ νεανίσκος τις συνηκολούθει αὐτῷ περιβεβλημένος σινδόνα ἐπὶ γυμνοῦ, καὶ κρατοῦσιν αὐτόν, 52 ὁ δὲ καταλιπὼν τὴν σινδόνα γυμνὸς ἔφυγεν.	

[a] Cf Mt 8:17 (§24)

WH mg: Mt 26:56 αὐτοῦ   Mk 14:49 ἐκρατεῖτέ

176. TRIAL BEFORE THE JEWISH AUTHORITIES

Matt 26:57–75	Mark 14:53–72	Luke 22:54–71
Οἱ δὲ κρατήσαντες τὸν Ἰησοῦν ἀπήγαγον πρὸς Καιάφαν τὸν ἀρχιερέα,	Καὶ ἀπήγαγον τὸν Ἰησοῦν πρὸς τὸν ἀρχιερέα, καὶ συνέρχονται ^{T} πάντες οἱ ἀρχιερεῖς	Συλλαβόντες δὲ αὐτὸν ἤγαγον καὶ εἰσήγαγον εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀρχιερέως· [Cf v 66 below]
ὅπου οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι	καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ γραμματεῖς.	
συνήχθησαν.		
58 ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει αὐτῷ [ἀπὸ] μακρόθεν	54 καὶ ὁ Πέτρος ἀπὸ μακρόθεν ἠκολούθησεν αὐτῷ	ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει μακρόθεν.
ἕως τῆς αὐλῆς τοῦ ἀρχιερέως,	ἕως ἔσω εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως,	55 περιαψάντων δὲ πῦρ ἐν μέσῳ τῆς αὐλῆς
καὶ εἰσελθὼν ἔσω ἐκάθητο μετὰ τῶν ὑπηρετῶν ἰδεῖν τὸ τέλος.	καὶ ἦν συνκαθήμενος μετὰ τῶν ὑπηρετῶν καὶ θερμαινόμενος πρὸς τὸ φῶς.	καὶ συνκαθισάντων ἐκάθητο ὁ Πέτρος μέσος αὐτῶν. [Cf v 56 below]
59 οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ τὸ συνέδριον ὅλον ἐζήτουν ψευδομαρτυρίαν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ	55 οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ ὅλον τὸ συνέδριον ἐζήτουν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ μαρτυρίαν	
ὅπως αὐτὸν θανατώσωσιν, 60 καὶ οὐχ εὗρον πολλῶν προσελθόντων ψευδομαρτύρων.	εἰς τὸ θανατῶσαι αὐτόν, καὶ οὐχ ηὕρισκον· 56 πολλοὶ γὰρ ἐψευδομαρτύρουν κατ' αὐτοῦ, καὶ ἴσαι αἱ μαρτυρίαι οὐκ ἦσαν. [Cf v 59 below]	
ὕστερον δὲ προσελθόντες δύο	57 καί τινες ἀναστάντες ἐψευδομαρτύρουν κατ' αὐτοῦ	
εἶπαν	λέγοντες ὅτι	
61 Οὗτος ἔφη Δύναμαι καταλῦσαι τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ	58 Ἡμεῖς ἠκούσαμεν αὐτοῦ λέγοντος ὅτι Ἐγὼ καταλύσω τὸν ναὸν τοῦτον	

WH mg: Mk 14:53 αὐτῷ

Lk 22:54 καὶ εἰσήγαγον with ℵABLRX al pler; καὶ συνήγαγον W; DΓΘ min it vg syr sin cur pesh et com

Matt 26	Mark 14	
	τὸν χειροποίητον	
καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν	*καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν*	
	ἄλλον ἀχειροποίητον	
οἰκοδομῆσαι.	*οἰκοδομήσω·*	
	59 *καὶ οὐδὲ οὕτως ἴση ἦν*	
	ἡ μαρτυρία αὐτῶν. [Cf v 56b]	
62 *καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς*	60 *καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς*	
	εἰς μέσον	
εἶπεν αὐτῷ	*ἐπηρώτησεν τὸν Ἰησοῦν λέγων*	
Οὐδὲν ἀποκρίνῃ;	*Οὐκ ἀποκρίνῃ οὐδέν;*	
τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν;	⌜*τί*⌝ *οὗτοί σου καταμαρτυροῦ-*	
	σιν;	
63 *ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐσιώπα.*	61 *ὁ δὲ ἐσιώπα*	
	καὶ οὐκ ἀπεκρίνατο οὐδέν.	
	πάλιν	
καὶ ὁ ἀρχιερεὺς	*ὁ ἀρχιερεὺς ἐπηρώτα αὐτὸν*	
εἶπεν αὐτῷ	*καὶ λέγει αὐτῷ*	
Ἐξορκίζω σε κατὰ τοῦ θεοῦ		
τοῦ ζῶντος ἵνα ἡμῖν εἴπῃς		
εἰ σὺ εἶ ὁ χριστὸς	*Σὺ εἶ ὁ χριστὸς*	[Cf vv 67, 70 below]
ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ.	*ὁ υἱὸς τοῦ εὐλογητοῦ;*	
64 *λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς*	62 *ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν*	
Σὺ ⌜*εἶπας·*⌝ *πλὴν λέγω ὑμῖν,*	*Ἐγώ εἰμι,*	
ἀπ᾽ ἄρτι ὄψεσθε	*καὶ* [1]“*ὄψεσθε*	[Cf v 69 below]
[1]“*τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου*	*τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου*	
καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνά-	*ἐκ δεξιῶν καθήμενον τῆς δυνά-*	
μεως	*μεως*	
καὶ ἐρχόμενον	*καὶ ἐρχόμενον*	
ἐπὶ τῶν νεφελῶν	*μετὰ τῶν νεφελῶν*	
τοῦ οὐρανοῦ.”	*τοῦ οὐρανοῦ.*”	
65 *τότε ὁ ἀρχιερεὺς*	63 *ὁ δὲ ἀρχιερεὺς*	
διέρρηξεν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ	*διαρήξας τοὺς χιτῶνας αὐτοῦ*	
λέγων Ἐβλασφήμησεν·	*λέγει*	[Cf v 71 below]
τί ἔτι χρείαν ἔχομεν μαρτύ-	*Τί ἔτι χρείαν ἔχομεν μαρτύ-*	
ρων;	*ρων;*	
ἴδε νῦν ἠκούσατε τὴν βλασ-	64 *ἠκούσατε τῆς βλασ-*	
φημίαν·	*φημίας;*	
66 *τί ὑμῖν δοκεῖ;*	*τί ὑμῖν φαίνεται;*	
οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπαν	*οἱ δὲ πάντες κατέκριναν αὐτὸν*	
Ἔνοχος θανάτου ἐστίν.	*ἔνοχον εἶναι θανάτου.*	

[1] Dan 7:13; Ps 110(109):1 ff

WH mg: Mt 26:64 *εἶπας;* Mk 14:60 *ὅτι*

MATT 26	MARK 14	LUKE 22
67 Τότε	65 Καὶ ἤρξαντό τινες	[Cf vv 63, 64 below]
ἐνέπτυσαν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ	ἐμπτύειν αὐτῷ	
	καὶ περικαλύπτειν αὐτοῦ τὸ πρόσωπον	
καὶ ἐκολάφισαν αὐτόν,	καὶ κολαφίζειν αὐτὸν	
68 οἱ δὲ ἐράπισαν λέγοντες	καὶ λέγειν αὐτῷ	
Προφήτευσον ἡμῖν, χριστέ,	Προφήτευσον,	
τίς ἐστιν ὁ παίσας σε;		
	καὶ οἱ ὑπηρέται ῥαπίσμασιν αὐτὸν ἔλαβον.	
69 Ὁ δὲ Πέτρος ἐκάθητο	66 Καὶ ὄντος τοῦ Πέτρου	
ἔξω ἐν τῇ αὐλῇ·	κάτω ἐν τῇ αὐλῇ	
καὶ προσῆλθεν αὐτῷ μία	ἔρχεται μία	
παιδίσκη	τῶν παιδισκῶν τοῦ ἀρχιερέως,	
	67 καὶ ἰδοῦσα τὸν Πέτρον	56 ἰδοῦσα δὲ αὐτὸν
		παιδίσκη τις
	θερμαινόμενον	καθήμενον πρὸς τὸ φῶς
λέγουσα	ἐμβλέψασα αὐτῷ λέγει	καὶ ἀτενίσασα αὐτῷ εἶπεν
Καὶ σὺ	Καὶ σὺ	57 Καὶ οὗτος
ἦσθα μετὰ Ἰησοῦ	μετὰ τοῦ Ναζαρηνοῦ ἦσθα	σὺν αὐτῷ ἦν·
τοῦ Γαλιλαίου·	τοῦ Ἰησοῦ·	
70 ὁ δὲ ἠρνήσατο	68 ὁ δὲ ἠρνήσατο	ὁ δὲ ἠρνήσατο
ἔμπροσθεν πάντων λέγων	λέγων	λέγων
Οὐκ οἶδα	Οὔτε οἶδα οὔτε ⌜ἐπίσταμαι	Οὐκ οἶδα αὐτόν, γύναι.
τί λέγεις.	σὺ τί λέγεις,⌝	
71 ἐξελθόντα δὲ εἰς τὸν πυλῶνα	καὶ ἐξῆλθεν ἔξω εἰς τὸ προαύλιον.	58 καὶ μετὰ βραχὺ
εἶδεν αὐτὸν ἄλλη	69 καὶ ἡ παιδίσκη ἰδοῦσα αὐτὸν	ἕτερος ἰδὼν αὐτὸν
καὶ λέγει	⌜ἤρξατο πάλιν λέγειν⌝	ἔφη
τοῖς ἐκεῖ	τοῖς παρεστῶσιν ὅτι	
Οὗτος ἦν μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου·	Οὗτος ἐξ αὐτῶν ἐστίν.	Καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ·
72 καὶ πάλιν ἠρνήσατο	70 ὁ δὲ πάλιν ἠρνεῖτο.	ὁ δὲ Πέτρος ἔφη
μετὰ ὅρκου		
ὅτι Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον.		Ἄνθρωπε, οὐκ εἰμί.
73 μετὰ μικρὸν δὲ προσελθόντες	καὶ μετὰ μικρὸν πάλιν	59 καὶ διαστάσης ὡσεὶ ὥρας μιᾶς
οἱ ἑστῶτες	οἱ παρεστῶτες	ἄλλος τις διισχυρίζετο λέγων
εἶπον τῷ Πέτρῳ	ἔλεγον τῷ Πέτρῳ	

WH mg: Mk 14:68 ἐπίσταμαι· σὺ τί λέγεις; 69 εἶπεν

Matt 26	Mark 14	Luke 22
Ἀληθῶς καὶ σὺ	Ἀληθῶς	Ἐπ' ἀληθείας καὶ οὗτος
ἐξ αὐτῶν εἶ,	ἐξ αὐτῶν εἶ,	μετ' αὐτοῦ ἦν,
καὶ γὰρ ἡ λαλιά σου δῆλόν	καὶ γὰρ Γαλιλαῖος εἶ·	καὶ γὰρ Γαλιλαῖός ἐστιν·
σε ποιεῖ·		
74 τότε ἤρξατο καταθεματίζειν	71 ὁ δὲ ἤρξατο ἀναθεματίζειν	60 εἶπεν δὲ ὁ Πέτρος
καὶ ὀμνύειν ὅτι	καὶ ὀμνύναι ὅτι	
Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον.	Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον τοῦτον	Ἄνθρωπε, οὐκ οἶδα
	ὃν λέγετε.	ὃ λέγεις.
καὶ εὐθὺς	72 καὶ εὐθὺς	καὶ παραχρῆμα
	ἐκ δευτέρου	ἔτι λαλοῦντος αὐτοῦ
ἀλέκτωρ ἐφώνησεν·	ἀλέκτωρ ἐφώνησεν·	ἐφώνησεν ἀλέκτωρ.
		61 καὶ στραφεὶς ὁ κύριος
		ἐνέβλεψεν τῷ Πέτρῳ,
75 καὶ ἐμνήσθη ὁ Πέτρος	καὶ ἀνεμνήσθη ὁ Πέτρος	καὶ ὑπεμνήσθη ὁ Πέτρος
τοῦ ῥήματος Ἰησοῦ	τὸ ῥῆμα	τοῦ ῥήματος τοῦ κυρίου
εἰρηκότος ὅτι	ὡς εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι	ὡς εἶπεν αὐτῷ ὅτι
Πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι	Πρὶν ἀλέκτορα δὶς φωνῆσαι	Πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι σή-
		μερον
τρὶς ἀπαρνήσῃ με,	τρίς με ἀπαρνήσῃ,	ἀπαρνήσῃ με τρίς.
καὶ ἐξελθὼν ἔξω	καὶ ἐπιβαλὼν	62 [καὶ ἐξελθὼν ἔξω
ἔκλαυσεν πικρῶς.	ἔκλαιεν.	ἔκλαυσεν πικρῶς.]
		63 Καὶ οἱ ἄνδρες
		οἱ συνέχοντες αὐτὸν
[Cf v 67 above]	[Cf v 65 above]	ἐνέπαιζον αὐτῷ δέροντες,
		64 καὶ περικαλύψαντες αὐτὸν
[Cf v 68 above]		ἐπηρώτων λέγοντες
		Προφήτευσον,
		τίς ἐστιν ὁ παίσας σε;
		65 καὶ ἕτερα πολλὰ βλασ-
		φημοῦντες ἔλεγον εἰς αὐτόν.
		66 Καὶ ὡς ἐγένετο ἡμέρα,
[Cf v 57 above]	[Cf v 53 above]	συνήχθη τὸ πρεσβυτέριον τοῦ
		λαοῦ,
		ἀρχιερεῖς τε καὶ γραμματεῖς,
		καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ
		συνέδριον αὐτῶν, λέγοντες
[Cf v 63 above]	[Cf v 61 above]	67 Εἰ σὺ εἶ ὁ χριστός,
		εἰπὸν ἡμῖν.
		εἶπεν δὲ αὐτοῖς
		Ἐὰν ὑμῖν εἴπω οὐ μὴ πιστεύ-
		σητε· 68 ἐὰν δὲ ἐρωτήσω

Mk 14:72 *ἐκ δευτέρου*: ℵL etc om

MATT 26	MARK 14	LUKE 22
		οὐ μὴ ἀποκριθῆτε.
[Cf v 64 above]	[Cf v 62b above]	69 ἀπὸ τοῦ νῦν δὲ ἔσται [1]"ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καθήμενος ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως τοῦ θεοῦ."
[Cf vv 63, 64a above]	[Cf vv 61, 62a above]	70 εἶπαν δὲ πάντες Σὺ οὖν εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ; ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς ἔφη Ὑμεῖς λέγετε ὅτι ἐγώ ⌜εἰμι.⌝ 71 οἱ δὲ εἶπαν
[Cf v 65 above]	[Cf v 63 above]	Τί ἔτι ἔχομεν μαρτυρίας χρείαν;
	[Cf v 64 above]	αὐτοὶ γὰρ ἠκούσαμεν ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ.

177. THE TRIAL BEFORE PILATE

MATT 27:1–31	MARK 15:1–20	LUKE 23:1–25
Πρωίας δὲ γενομένης συμβούλιον ἔλαβον πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ	Καὶ εὐθὺς πρωὶ συμβούλιον ⌜ποιήσαντες⌝ οἱ ἀρχιερεῖς μετὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ γραμματέων καὶ ὅλον τὸ συνέδριον	Καὶ ἀναστὰν ἅπαν τὸ πλῆθος αὐτῶν
κατὰ τοῦ Ἰησοῦ ὥστε θανατῶσαι αὐτόν·		
2 καὶ δήσαντες αὐτὸν ἀπήγαγον καὶ παρέδωκαν Πειλάτῳ τῷ ἡγεμόνι.	δήσαντες τὸν Ἰησοῦν ἀπήνεγκαν καὶ παρέδωκαν Πειλάτῳ.	ἤγαγον αὐτὸν ἐπὶ τὸν Πειλᾶτον.
3 Τότε ἰδὼν Ἰούδας ὁ ⌜παραδοὺς⌝ αὐτὸν ὅτι κατεκρίθη μεταμεληθεὶς ἔστρεψεν τὰ τριάκοντα ἀργύρια τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ πρεσβυτέροις 4 λέγων Ἥμαρτον παραδοὺς αἷμα ⌜δίκαιον⌝. οἱ δὲ εἶπαν Τί πρὸς ἡμᾶς; σὺ		

[1] Dan 7:13; Ps 110(109):1 ff

WH mg: Mt 27:3 παραδιδοὺς \| ἀθῷον   Mk 15:1 ἑτοιμάσαντες   Lk 22:70 εἰμι;

MATT 27

ὄψῃ. 5 καὶ ῥίψας τὰ ἀργύρια εἰς τὸν ναὸν ἀνεχώρησεν, καὶ ἀπελθὼν ἀπήγξατο. 6 Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς λαβόντες τὰ ἀργύρια εἶπαν Οὐκ ἔξεστιν βαλεῖν αὐτὰ εἰς τὸν κορβανᾶν, ἐπεὶ τιμὴ αἵματός ἐστιν· 7 συμβούλιον δὲ λαβόντες ἠγόρασαν ἐξ αὐτῶν τὸν Ἀγρὸν τοῦ Κεραμέως εἰς ταφὴν τοῖς ξένοις. 8 διὸ ἐκλήθη ὁ ἀγρὸς ἐκεῖνος Ἀγρὸς Αἵματος ἕως τῆς σήμερον. 9 Τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν διὰ Ἰερεμίου τοῦ προφήτου λέγοντος [1]"Καὶ ἔλαβον τὰ τριάκοντα ἀργύρια, τὴν τιμὴν τοῦ τετιμημένου ὃν ἐτιμήσαντο ἀπὸ υἱῶν Ἰσραήλ, 10 καὶ ⌈ἔδωκαν⌉ αὐτὰ εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως, καθὰ συνέταξέν μοι Κύριος."

11 Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐστάθη ἔμπροσθεν τοῦ ἡγεμόνος·

καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν
ὁ ἡγεμὼν

λέγων
Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων;
ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔφη T
Σὺ ⌈λέγεις.⌉
12 καὶ ἐν τῷ κατηγορεῖσθαι αὐτὸν

MARK 15

2 καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν
ὁ Πειλᾶτος

Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων;
ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ λέγει
Σὺ ⌈λέγεις.⌉
3 καὶ κατηγόρουν αὐτοῦ

LUKE 23

2 ἤρξαντο δὲ κατηγορεῖν αὐτοῦ λέγοντες Τοῦτον εὕραμεν διαστρέφοντα τὸ ἔθνος ἡμῶν καὶ κωλύοντα φόρους Καίσαρι διδόναι καὶ λέγοντα αὐτὸν χριστὸν βασιλέα εἶναι.

3 ὁ δὲ Πειλᾶτος
ἠρώτησεν αὐτὸν
λέγων
Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων;
ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ ἔφη
Σὺ ⌈λέγεις.⌉

---

[1] Zech 11:13

WH mg: Mt 27:10 ἔδωκα   11 αὐτῷ | λέγεις;   Mk 15:2 λέγεις;   Lk 23:3 λέγεις;

Matt 27	Mark 15	Luke 23
ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων οὐδὲν ἀπεκρίνατο.	οἱ ἀρχιερεῖς πολλά.	
13 τότε λέγει αὐτῷ ὁ Πειλᾶτος Οὐκ ἀκούεις πόσα σου καταμαρτυροῦσιν;	4 ὁ δὲ Πειλᾶτος πάλιν ἐπηρώτα αὐτὸν [λέγων] Οὐκ ἀποκρίνῃ οὐδέν; ἴδε πόσα σου κατηγοροῦσιν.	
14 καὶ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ πρὸς οὐδὲ ἓν ῥῆμα, ὥστε θαυμάζειν τὸν ἡγεμόνα λίαν.	5 ὁ δὲ Ἰησοῦς οὐκέτι οὐδὲν ἀπεκρίθη, ὥστε θαυμάζειν τὸν Πειλᾶτον.	
		4 ὁ δὲ Πειλᾶτος εἶπεν πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς ὄχλους Οὐδὲν εὑρίσκω αἴτιον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ. 5 οἱ δὲ ἐπίσχυον λέγοντες ὅτι Ἀνασείει τὸν λαὸν διδάσκων καθ᾽ ὅλης τῆς Ἰουδαίας, καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἕως ὧδε. 6 Πειλᾶτος δὲ ἀκούσας ἐπηρώτησεν εἰ [ὁ] ἄνθρωπος Γαλιλαῖός ἐστιν, 7 καὶ ἐπιγνοὺς ὅτι ἐκ τῆς ἐξουσίας Ἡρῴδου ἐστὶν ἀνέπεμψεν αὐτὸν πρὸς Ἡρῴδην, ὄντα καὶ αὐτὸν ἐν Ἰεροσολύμοις ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις. 8 Ὁ δὲ Ἡρῴδης ἰδὼν τὸν Ἰησοῦν ἐχάρη λίαν, ἦν γὰρ ἐξ ἱκανῶν χρόνων θέλων ἰδεῖν αὐτὸν διὰ τὸ ἀκούειν περὶ αὐτοῦ, καὶ ἤλπιζέν τι σημεῖον ἰδεῖν ὑπ᾽ αὐτοῦ γινόμενον. 9 ἐπηρώτα δὲ αὐτὸν ἐν λόγοις ἱκανοῖς· αὐτὸς δὲ οὐδὲν ἀπεκρίνατο αὐτῷ. 10 ἱστήκεισαν δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς εὐτόνως κατηγοροῦντες αὐτοῦ. 11 ἐξουθενήσας δὲ αὐτὸν ᵀ ὁ Ἡρῴδης σὺν τοῖς στρατεύμασιν αὐτοῦ καὶ ἐμπαίξας

WH mg: Lk 23:11 καί

Matt 27	Mark 15	Luke 23
		περιβαλὼν ἐσθῆτα λαμπρὰν ἀνέπεμψεν αὐτὸν τῷ Πειλάτῳ. 12 Ἐγένοντο δὲ φίλοι ὅ τε Ἡρῴδης καὶ ὁ Πειλᾶτος ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ μετ' ἀλλήλων· προϋπῆρχον γὰρ ἐν ἔχθρᾳ ὄντες πρὸς αὐτούς. 13 Πειλᾶτος δὲ συνκαλε- σάμενος τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς ἄρχοντας καὶ τὸν λαὸν 14 εἶπεν πρὸς αὐτοὺς Προσ- ηνέγκατέ μοι τὸν ἄνθρωπον τοῦτον ὡς ἀποστρέφοντα τὸν λαόν, καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἐνώπιον ὑμῶν ἀνακρίνας οὐθὲν εὗρον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ αἴτιον ὧν κατηγορεῖτε κατ' αὐτοῦ. 15 ἀλλ' οὐδὲ Ἡρῴδης, ἀνέ- πεμψεν γὰρ αὐτὸν πρὸς ἡμᾶς· καὶ ἰδοὺ οὐδὲν ἄξιον θανάτου ἐστὶν πεπραγμένον αὐτῷ· 16 παιδεύσας οὖν αὐτὸν ἀπο- λύσω.
15 Κατὰ δὲ ἑορτὴν εἰώθει ὁ ἡγεμὼν ἀπολύειν ἕνα τῷ ὄχλῳ δέσμιον ὃν ἤθε- λον.	6 Κατὰ δὲ ἑορτὴν ἀπέλυεν αὐτοῖς ἕνα δέσμιον ὃν παρῃ- τοῦντο.	
16 εἶχον δὲ τότε δέσμιον ἐπίσημον λεγόμενον Βαραββᾶν.	7 ἦν δὲ ὁ λεγόμενος Βαραββᾶς μετὰ τῶν στασιαστῶν δεδε- μένος οἵτινες ἐν τῇ στάσει φόνον πεποιήκεισαν. 8 καὶ ἀναβὰς ὁ ὄχλος ἤρξατο αἰτεῖσθαι καθὼς ἐποίει αὐ- τοῖς.	[Cf vv 18, 19, 25 below]
17 συνηγμένων οὖν αὐτῶν εἶπεν αὐτοῖς ὁ Πειλᾶτος	9 ὁ δὲ Πειλᾶτος ἀπεκρίθη αὐτοῖς λέγων	
Τίνα θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν,	Θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν	

Lk 23:17 ABKLTΠ 1 it sah etc om; ℵD (after v 19 with syr sin cur eth) WXΘ (tr to *κατὰ ἑορτὴν ἀπολύειν αὐτοῖς ἕνα*) 9 it vg etc add *ἀνάγκην δὲ εἶχεν ἀπολύειν αὐτοῖς κατὰ ἑορτὴν ἕνα*; cf Mt 27:15; Mk 15:6

MATT 27	MARK 15	LUKE 23
[τὸν] Βαραββᾶν ἢ Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον Χριστόν;	τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων;	
18 ᾔδει γὰρ ὅτι διὰ φθόνον παρέδωκαν αὐτόν.	10 ἐγίνωσκεν γὰρ ὅτι διὰ φθόνον παραδεδώκεισαν αὐτὸν [οἱ ἀρχιερεῖς].	
19 Καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ βήματος ἀπέστειλεν πρὸς αὐτὸν ἡ γυνὴ αὐτοῦ λέγουσα Μηδὲν σοὶ καὶ τῷ δικαίῳ ἐκείνῳ, πολλὰ γὰρ ἔπαθον σήμερον κατ' ὄναρ δι' αὐτόν.		
20 Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι	11 οἱ δὲ ἀρχιερεῖς	
ἔπεισαν τοὺς ὄχλους	ἀνέσεισαν τὸν ὄχλον	18 ἀνέκραγον δὲ παμπληθεὶ λέγοντες Αἶρε τοῦτον,
ἵνα αἰτήσωνται τὸν Βαραββᾶν	ἵνα μᾶλλον τὸν Βαραββᾶν ἀπολύσῃ αὐτοῖς.	ἀπόλυσον δὲ ἡμῖν τὸν Βαραββᾶν·
τὸν δὲ Ἰησοῦν ἀπολέσωσιν.		
[Cf v 16 above	[Cf v 7 above]	19 ὅστις ἦν διὰ στάσιν τινὰ γενομένην ἐν τῇ πόλει καὶ φόνον βληθεὶς ἐν τῇ φυλακῇ.
21 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἡγεμὼν εἶπεν αὐτοῖς	12 ὁ δὲ Πειλᾶτος πάλιν ἀποκριθεὶς ἔλεγεν αὐτοῖς	20 πάλιν δὲ ὁ Πειλᾶτος προσεφώνησεν αὐτοῖς, θέλων ἀπολῦσαι τὸν Ἰησοῦν.
Τίνα θέλετε ἀπὸ τῶν δύο ἀπολύσω ὑμῖν; οἱ δὲ εἶπαν Τὸν Βαραββᾶν.		
22 λέγει αὐτοῖς ὁ Πειλᾶτος Τί οὖν ποιήσω Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον Χριστόν;	Τί οὖν ποιήσω [ὃν] λέγετε τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων;	
λέγουσιν πάντες Σταυρωθήτω.	13 οἱ δὲ πάλιν ἔκραξαν Σταύρωσον αὐτόν.	21 οἱ δὲ ἐπεφώνουν λέγοντες Σταύρου σταύρου αὐτόν.
23 ὁ δὲ ἔφη	14 ὁ δὲ Πειλᾶτος ἔλεγεν αὐτοῖς	22 ὁ δὲ τρίτον εἶπεν πρὸς αὐτούς
Τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν;	Τί γὰρ ἐποίησεν κακόν;	Τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν οὗτος; οὐδὲν αἴτιον θανάτου εὗρον ἐν αὐτῷ· παιδεύσας οὖν αὐτὸν ἀπολύσω.
οἱ δὲ περισσῶς ἔκραζον λέγοντες	οἱ δὲ περισσῶς ἔκραξαν	23 οἱ δὲ ἐπέκειντο φωναῖς μεγάλαις αἰτούμενοι
Σταυρωθήτω.	Σταύρωσον αὐτόν.	αὐτὸν ⸢σταυρωθῆναι⸣,
24 ἰδὼν δὲ ὁ Πειλᾶτος ὅτι		

WH mg: Lk 23:23 σταυρῶσαι

MATT 27	MARK 15	LUKE 23
οὐδὲν ὠφελεῖ ἀλλὰ μᾶλλον θόρυβος γίνεται λαβὼν ὕδωρ ἀπενίψατο τὰς χεῖρας ⌜κατέναντι⌝ τοῦ ὄχλου λέγων Ἀθῷός εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος ᵀ τούτου· ὑμεῖς ὄψεσθε. 25 καὶ ἀποκριθεὶς πᾶς ὁ λαὸς εἶπεν Τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ᾽ ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν.		
		καὶ κατίσχυον αἱ φωναὶ αὐτῶν.
26 τότε	15 ὁ δὲ Πειλᾶτος	24 καὶ Πειλᾶτος ἐπέκρινεν
		γενέσθαι τὸ αἴτημα αὐτῶν·
	βουλόμενος τῷ ὄχλῳ τὸ ἱκανὸν ποιῆσαι	
ἀπέλυσεν αὐτοῖς	ἀπέλυσεν αὐτοῖς	25 ἀπέλυσεν δὲ
τὸν Βαραββᾶν,	τὸν Βαραββᾶν, [Cf v 7 above]	τὸν διὰ στάσιν καὶ φόνον
		βεβλημένον εἰς φυλακὴν ὃν ἠτοῦντο,
τὸν δὲ Ἰησοῦν φραγελλώσας		τὸν δὲ Ἰησοῦν
παρέδωκεν	καὶ παρέδωκεν	παρέδωκεν
	τὸν Ἰησοῦν φραγελλώσας	
ἵνα σταυρωθῇ.	ἵνα σταυρωθῇ.	τῷ θελήματι αὐτῶν.
27 Τότε οἱ στρατιῶται	16 Οἱ δὲ στρατιῶται	
τοῦ ἡγεμόνος		
παραλαβόντες τὸν Ἰησοῦν	ἀπήγαγον αὐτὸν	
εἰς τὸ	ἔσω τῆς αὐλῆς, ὅ ἐστιν	
πραιτώριον	πραιτώριον,	
συνήγαγον ἐπ᾽ αὐτὸν	καὶ συνκαλοῦσιν	
ὅλην τὴν σπεῖραν.	ὅλην τὴν σπεῖραν.	
28 καὶ ⌜ἐκδύσαντες⌝ αὐτὸν	17 καὶ ἐνδιδύσκουσιν αὐτὸν	
χλαμύδα κοκκίνην	πορφύραν	
περιέθηκαν αὐτῷ,	καὶ περιτιθέασιν αὐτῷ	
29 καὶ πλέξαντες	πλέξαντες	
στέφανον ἐξ ἀκανθῶν	ἀκάνθινον στέφανον·	
ἐπέθηκαν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ		
καὶ κάλαμον ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ,		
καὶ γονυπετήσαντες	18 καὶ ἤρξαντο ἀσπάζεσθαι	
ἔμπροσθεν αὐτοῦ	αὐτόν	

WH mg: Mt 27:24 ἀπέναντι \| τοῦ δικαίου   28 ἐνδύσαντες

Mt 27:28 ἐκδύσαντες with ℵ*ALNWΘ it sah cop al pler; ἐνδύσαντες BD 157. 5 it   Mk 15:15 καὶ . . . φραγελλώσας: D 1 it sah τὸν δὲ Ἰησοῦν φραγελλώσας παρέδωκεν

Matt 27	Mark 15	
ἐνέπαιξαν αὐτῷ λέγοντες		
Χαῖρε, ⸢βασιλεῦ⸣ τῶν Ἰου-	Χαῖρε, βασιλεῦ τῶν Ἰου-	
δαίων,	δαίων·	
30 καὶ ἐμπτύσαντες εἰς αὐτὸν		
ἔλαβον τὸν κάλαμον		
καὶ ἔτυπτον	19 καὶ ἔτυπτον	
εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ.	αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν καλάμῳ	
	καὶ ἐνέπτυον αὐτῷ,	
	καὶ τιθέντες τὰ γόνατα	
	προσεκύνουν αὐτῷ.	
31 καὶ ὅτε ἐνέπαιξαν αὐτῷ,	20 καὶ ὅτε ἐνέπαιξαν αὐτῷ,	
ἐξέδυσαν αὐτὸν τὴν χλαμύδα	ἐξέδυσαν αὐτὸν τὴν πορφύραν	
καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια	καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια	
αὐτοῦ,	αὐτοῦ.	
καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν	Καὶ ἐξάγουσιν αὐτὸν	
εἰς τὸ σταυρῶσαι.	ἵνα σταυρώσωσιν αὐτόν·	

178. THE CRUCIFIXION OF JESUS

Matt 27:32–56	Mark 15:21–41	Luke 23:26–49
Ἐξερχόμενοι δὲ	καὶ	Καὶ ὡς ⸢ἀπήγαγον⸣ αὐτόν,
εὗρον ἄνθρωπον	ἀγγαρεύουσιν παράγοντά	ἐπιλαβόμενοι
Κυρηναῖον ὀνόματι Σίμωνα·	τινα Σίμωνα Κυρηναῖον	Σίμωνά τινα Κυρηναῖον
	ἐρχόμενον ἀπ᾽ ἀγροῦ,	ἐρχόμενον ἀπ᾽ ἀγροῦ
	τὸν πατέρα Ἀλεξάνδρου καὶ	
	Ῥούφου,	
τοῦτον ἠγγάρευσαν		ἐπέθηκαν αὐτῷ
ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ.	ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ.	τὸν σταυρὸν φέρειν
		ὄπισθεν τοῦ Ἰησοῦ.
		27 Ἠκολούθει δὲ αὐτῷ πολὺ
		πλῆθος τοῦ λαοῦ καὶ γυναικῶν
		αἳ ἐκόπτοντο καὶ ἐθρήνουν
		αὐτόν. 28 στραφεὶς δὲ πρὸς
		αὐτὰς Ἰησοῦς εἶπεν Θυ-
		γατέρες Ἰερουσαλήμ, μὴ κλαί-
		ετε ἐπ᾽ ἐμέ· πλὴν ἐφ᾽ ἑαυτὰς
		κλαίετε καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα
		ὑμῶν, 29 ὅτι ἰδοὺ ἔρχονται
		ἡμέραι ἐν αἷς ἐροῦσιν Μακά-
		ριαι αἱ στεῖραι καὶ αἱ κοιλίαι
		αἳ οὐκ ἐγέννησαν καὶ μαστοὶ

WH mg: Mt 27:29 ὁ βασιλεὺς Lk 23:26 ἀπῆγον

MATT 27	MARK 15	LUKE 23
		οἳ οὐκ ἔθρεψαν. 30 τότε ἄρξονται [3]“λέγειν τοῖς ὄρεσιν Πέσατε ἐφ’ ἡμᾶς, καὶ τοῖς βουνοῖς Καλύψατε ἡμᾶς·” 31 ὅτι εἰ ἐν ᵀ ὑγρῷ ξύλῳ ταῦτα ποιοῦσιν, ἐν τῷ ξηρῷ τί γένηται;
[Cf v 38 below]	[Cf v 27 below]	32 Ἤγοντο δὲ καὶ ἕτεροι κακοῦργοι δύο σὺν αὐτῷ ἀναιρεθῆναι.
33 Καὶ ἐλθόντες	22 καὶ φέρουσιν αὐτὸν	33 Καὶ ὅτε ἦλθαν
εἰς τόπον λεγόμενον Γολγοθά,	ἐπὶ τὸν Γολγοθὰν τόπον,	ἐπὶ τὸν τόπον
ὅ ἐστιν	ὅ ἐστιν ⸢μεθερμηνευόμενος⸣	
Κρανίου Τόπος λεγόμενος,	Κρανίου Τόπος.	τὸν καλούμενον Κρανίον,
34 [1]“ἔδωκαν” αὐτῷ “πιεῖν οἶνον” μετὰ “χολῆς” μεμιγμένον· καὶ	23 καὶ ἐδίδουν αὐτῷ ἐσμυρνισμένον οἶνον,	
γευσάμενος οὐκ ἠθέλησεν πιεῖν.	ὃς δὲ οὐκ ἔλαβεν.	
35 σταυρώσαντες δὲ αὐτὸν	24 καὶ σταυροῦσιν αὐτὸν	ἐκεῖ ἐσταύρωσαν αὐτὸν
[Cf v 38 below]	[Cf v 27 below]	καὶ τοὺς κακούργους, ὃν μὲν ἐκ δεξιῶν ὃν δὲ ἐξ ἀριστερῶν.
		34 ⟦ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔλεγεν Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς, οὐ γὰρ οἴδασιν τί ποιοῦσιν.⟧
[2]“διεμερίσαντο τὰ ἱμάτια” αὐτοῦ “⸢βάλλοντες⸣ κλῆρον,”	καὶ [2]“διαμερίζονται τὰ ἱμάτια” αὐτοῦ, “βάλλοντες κλῆρον ἐπ’ αὐτὰ” τίς τί ἄρῃ.	[2]“διαμεριζόμενοι” δὲ “τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἔβαλον κλῆρον.”
	25 ἦν δὲ ὥρα τρίτη καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν.	
36 καὶ καθήμενοι ἐτήρουν αὐτὸν ἐκεῖ.		35 καὶ ἱστήκει ὁ λαὸς [4]“θεωρῶν.
[Cf v 41 below]	[Cf v 31 below]	ἐξεμυκτήριζον” δὲ καὶ οἱ ἄρχοντες λέγοντες
[Cf v 42 below]		Ἄλλους ἔσωσεν, σωσάτω ἑαυτόν,
	[Cf v 32 below]	εἰ οὗτός ἐστιν ὁ χριστὸς τοῦ θεοῦ, ὁ ἐκλεκτός.

[1] Ps 69(68):21 [2] Ps 22(21):18 [3] Hos 10:8 [4] Ps 22(21):7

WH mg: Mt 27:35 βαλόντες Mk 15:22 μεθερμηνευόμενον Lk 23:31 τῷ

Lk 23:34 ὁ δὲ Ἰησ. . . . . ποιοῦσιν with ℵ*A (om Πάτερ) CLX 5 it vg syr cur pesh al pler; BD*Wϴ 2 min 3 it syr sin sah cop etc om

Matt 27	Mark 15	Luke 23
		36 ἐνέπαιξαν δὲ αὐτῷ καὶ
		οἱ στρατιῶται προσερχόμενοι,
[Cf v 48 below]	[Cf v 36 below]	²"ὄξος" προσφέροντες αὐτῷ
		37 καὶ λέγοντες Εἰ σὺ εἶ
		ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων,
[Cf v 40 below]	[Cf v 30 below]	σῶσον σεαυτόν.
37 καὶ ἐπέθηκαν	26 καὶ ἦν ἡ ἐπιγραφὴ	38 ἦν δὲ καὶ ἐπιγραφὴ
ἐπάνω τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ		ἐπ' αὐτῷ
τὴν αἰτίαν αὐτοῦ	τῆς αἰτίας αὐτοῦ	
γεγραμμένην	ἐπιγεγραμμένη	
ΟΥΤΟΣ ΕΣΤΙΝ ΙΗΣΟΥΣ		
Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΙΟΥ-	Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΙΟΥ-	Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΙΟΥ-
ΔΑΙΩΝ.	ΔΑΙΩΝ.	ΔΑΙΩΝ ΟΥΤΟΣ.
38 Τότε σταυροῦνται σὺν αὐ-	27 Καὶ σὺν αὐτῷ σταυροῦσιν	[Cf vv 32, 33*b* above]
τῷ δύο λῃσταί,	δύο λῃστάς,	
εἷς ἐκ δεξιῶν	ἕνα ἐκ δεξιῶν	
καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων.	καὶ ἕνα ἐξ εὐωνύμων αὐτοῦ.	
39 Οἱ δὲ παραπορευόμενοι	29 Καὶ οἱ παραπορευόμενοι	
ἐβλασφήμουν αὐτὸν	ἐβλασφήμουν αὐτὸν	
¹"κινοῦντες τὰς κεφαλὰς	¹"κινοῦντες τὰς κεφαλὰς"	
αὐτῶν"	αὐτῶν	
40 καὶ λέγοντες	καὶ λέγοντες Οὐὰ	
Ὁ καταλύων τὸν ναὸν	ὁ καταλύων τὸν ναὸν	
καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδο-	καὶ οἰκοδομῶν [ἐν] τρισὶν	
μῶν,	ἡμέραις,	
σῶσον σεαυτόν·	30 σῶσον σεαυτὸν	[Cf v 37 above]
εἰ υἱὸς ⌜εἶ τοῦ θεοῦ⌝,		
κατάβηθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ.	καταβὰς ἀπὸ τοῦ σταυροῦ.	
41 ὁμοίως [καὶ] οἱ ἀρχιερεῖς	31 ὁμοίως καὶ οἱ ἀρχιερεῖς	[Cf v 35 above]
ἐμπαίζοντες	ἐμπαίζοντες πρὸς ἀλλήλους	
μετὰ τῶν γραμματέων	μετὰ τῶν γραμματέων	
καὶ πρεσβυτέρων		
ἔλεγον	ἔλεγον	
42 Ἄλλους ἔσωσεν,	Ἄλλους ἔσωσεν,	
ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι·	ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι·	
	32 ὁ χριστὸς	[Cf v 35 above]
βασιλεὺς Ἰσραήλ ἐστιν,	ὁ βασιλεὺς Ἰσραὴλ	[Cf v 37 above and parallels]

[1] Ps 22(21):7; 109(108):25 [2] Ps 69(68):21

WH mg: Mt 27:40 θεοῦ εἶ

Mk 15:28 ℵABC*DX 1 it syr sin sah etc om; ELΔΘ 5 it vg cop pesh etc add καὶ ἐπληρώθη ἡ γραφὴ ἡ λέγουσα· Καὶ μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη (Isa 53:12, Lk 22:37) 29 καὶ οἰκοδ. with BDL 3 it sah cop pesh etc; οἰκοδ. after ἡμέραις ℵACXΔΘ al pler — ἐν τρισὶν with ℵBCLXΔ 3 it vg cop syr sin al pler; τρισὶν ADφΘ 2 it sah

Matt 27	Mark 15	Luke 23
καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ *καὶ πιστεύσομεν ἐπ' αὐτόν.*	*καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ,* *ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμεν.*	
43 [1]"*πέποιθεν ἐπὶ* ⌜*τὸν θεόν*⌝, *ῥυσάσθω*" *νῦν* "*εἰ θέλει αὐτόν·*" *εἶπεν γὰρ ὅτι Θεοῦ εἰμὶ υἱός.*		
44 *τὸ δ' αὐτὸ καὶ οἱ λῃσταὶ* *οἱ συνσταυρωθέντες* *σὺν αὐτῷ* *ὠνείδιζον αὐτόν.*	*καὶ οἱ συνεσταυρωμένοι σὺν* *αὐτῷ* *ὠνείδιζον αὐτόν.*	39 *Εἷς δὲ τῶν κρεμασθέντων* *κακούργων* *ἐβλασφήμει αὐτόν* *Οὐχὶ σὺ εἶ ὁ χριστός;* *σῶσον σεαυτὸν καὶ ἡμᾶς.* 40 *ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἕτερος ἐπιτιμῶν αὐτῷ ἔφη Οὐδὲ φοβῇ σὺ τὸν θεόν, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι εἶ;* 41 *καὶ ἡμεῖς μὲν δικαίως, ἄξια γὰρ ὧν ἐπράξαμεν ἀπολαμβάνομεν· οὗτος δὲ οὐδὲν ἄτοπον ἔπραξεν.* 42 *καὶ ἔλεγεν Ἰησοῦ, μνήσθητί μου ὅταν ἔλθῃς* ⌜*εἰς τὴν βασιλείαν*⌝ *σου.* 43 *καὶ εἶπεν αὐτῷ Ἀμήν σοι λέγω, σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ.*
45 *Ἀπὸ δὲ ἕκτης ὥρας* *σκότος ἐγένετο* *ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν* *ἕως ὥρας ἐνάτης.*	33 *Καὶ γενομένης ὥρας ἕκτης* *σκότος ἐγένετο* *ἐφ' ὅλην τὴν γῆν* *ἕως ὥρας ἐνάτης.*	44 *Καὶ ἦν ἤδη ὡσεὶ ὥρα ἕκτη* *καὶ σκότος ἐγένετο* *ἐφ' ὅλην τὴν γῆν* *ἕως ὥρας ἐνάτης* 45 *τοῦ ἡλίου ἐκλείποντος,*
46 *περὶ δὲ τὴν ἐνάτην ὥραν* *ἐβόησεν ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ λέγων* [2]"*Ἐλωὶ ἐλωὶ λεμὰ σαβαχθανεί;*" *τοῦτ' ἔστιν* "*Θεέ μου θεέ μου,* *ἵνα τί με ἐγκατέλιπες;*"	34 *καὶ τῇ ἐνάτῃ ὥρᾳ* *ἐβόησεν ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ* [2]"*Ἐλωὶ ἐλωὶ λαμὰ σαβαχθανεί;*" *ὅ ἐστιν μεθερμηνευόμενον* "*Ὁ θεός μου [ὁ θεός μου],* *εἰς τί ἐγκατέλιπές με;*"	

[1] Ps 22(21):8 [2] Ps 22(21):1

WH mg: Mt 27:43 *τῷ θεῷ* Lk 23:42 *ἐν τῇ βασιλείᾳ*

Mt 27:45 *ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν*: om ℵ* 248. 1 it Mk 15:34 *ὁ θεός μου*[2] om B

Matt 27	Mark 15	Luke 23
47 τινὲς δὲ τῶν ἐκεῖ ἑστηκότων ἀκούσαντες ἔλεγον ὅτι Ἠλείαν φωνεῖ οὗτος.	35 καί τινες τῶν ⸀παρεστηκότων⸁ ἀκούσαντες ἔλεγον Ἴδε Ἠλείαν φωνεῖ.	
48 καὶ εὐθέως δραμὼν εἷς ἐξ αὐτῶν	36 δραμὼν δέ τις	[Cf v 36 above]
καὶ λαβὼν σπόγγον πλήσας τε [1]"ὄξους"	γεμίσας σπόγγον [1]"ὄξους"	
καὶ περιθεὶς καλάμῳ "ἐπότιζεν" αὐτόν.	περιθεὶς καλάμῳ "ἐπότιζεν" αὐτόν, λέγων	
49 οἱ δὲ λοιποὶ ⸀εἶπαν⸁ Ἄφες ἴδωμεν εἰ ἔρχεται Ἠλείας σώσων αὐτόν.	Ἄφετε ἴδωμεν εἰ ἔρχεται Ἠλείας καθελεῖν αὐτόν.	
⟦ἄλλος δὲ λαβὼν λόγχην ἔνυξεν αὐτοῦ τὴν πλευράν, καὶ ἐξῆλθεν ὕδωρ καὶ αἷμα.⟧		
[Cf v 51 below]	[Cf v 38 below]	ἐσχίσθη δὲ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ μέσον.
50 ὁ δὲ Ἰησοῦς πάλιν κράξας φωνῇ μεγάλῃ	37 ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀφεὶς φωνὴν μεγάλην	46 καὶ φωνήσας φωνῇ μεγάλῃ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν Πάτερ, [2]"εἰς χεῖράς σου παρατίθεμαι τὸ πνεῦμά μου·"
ἀφῆκεν τὸ πνεῦμα.	ἐξέπνευσεν.	τοῦτο δὲ εἰπὼν ἐξέπνευσεν. [Cf v 45b above]
51 Καὶ ἰδοὺ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη [ἀπ'] ἄνωθεν ἕως κάτω εἰς δύο, καὶ ἡ γῆ ἐσείσθη, καὶ αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν, 52 καὶ τὰ μνημεῖα ἀνεῴχθησαν καὶ πολλὰ σώματα τῶν κεκοιμημένων ἁγίων ἠγέρθησαν, 53 καὶ ἐξελθόντες ἐκ τῶν μνημείων μετὰ τὴν ἔγερσιν αὐτοῦ εἰσῆλθον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν καὶ ἐνεφανίσθησαν πολλοῖς.	38 Καὶ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη εἰς δύο ἀπ' ἄνωθεν ἕως κάτω.	

[1] Ps 69(68):21 [2] Ps 31(30):5

WH mg: Mt 27:49 ἔλεγον Mk 15:35 ἑστηκότων

Mt 27:49 ἄλλος . . . . αἷμα (Jo. 19:34) with ℵBCL etc; ADΔΘ it vg syr sin pesh cop al pler om

MATT 27	MARK 15	LUKE 23
54 Ὁ δὲ ἑκατόνταρχος	39 Ἰδὼν δὲ ὁ κεντυρίων	47 Ἰδὼν δὲ ὁ ἑκατοντάρχης
καὶ οἱ μετ᾽ αὐτοῦ τηροῦντες	ὁ παρεστηκὼς ἐξ ἐναντίας αὐτοῦ	
τὸν Ἰησοῦν		
ἰδόντες τὸν σεισμὸν	ὅτι οὕτως ἐξέπνευσεν	
καὶ τὰ γινόμενα		τὸ γενόμενον
ἐφοβήθησαν σφόδρα, λέγοντες	εἶπεν	ἐδόξαζεν τὸν θεὸν λέγων
Ἀληθῶς	Ἀληθῶς οὗτος ὁ ἄνθρωπος	Ὄντως ὁ ἄνθρωπος οὗτος
⸀θεοῦ υἱὸς⸁ ἦν οὗτος.	υἱὸς θεοῦ ἦν.	δίκαιος ἦν.
		48 καὶ πάντες οἱ συμπαραγενόμενοι ὄχλοι ἐπὶ τὴν θεωρίαν ταύτην, θεωρήσαντες τὰ γενόμενα, τύπτοντες τὰ στήθη ὑπέστρεφον.
55 Ἦσαν δὲ ἐκεῖ γυναῖκες πολλαὶ	40 Ἦσαν δὲ καὶ γυναῖκες	49 [1]“ἱστήκεισαν” δὲ πάντες “οἱ γνωστοὶ” αὐτῷ
ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι,	ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι,	“ἀπὸ μακρόθεν,”
		καὶ T γυναῖκες
αἵτινες ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ	[Cf v 41 below]	αἱ συνακολουθοῦσαι αὐτῷ
ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας		ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας,
διακονοῦσαι αὐτῷ·		
		ὁρῶσαι ταῦτα.
56 ἐν αἷς ἦν ⸀Μαρία⸁ ἡ Μαγδαληνὴ	ἐν αἷς καὶ Μαριὰμ ἡ Μαγδαληνὴ	
καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου καὶ ⸀Ἰωσὴφ⸁ μήτηρ	καὶ Μαρία ἡ Ἰακώβου τοῦ μικροῦ καὶ Ἰωσῆτος μήτηρ	
καὶ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου.	καὶ Σαλώμη,	
[Cf v 55 above]	41 αἳ ὅτε ἦν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ ἠκολούθουν αὐτῷ καὶ διηκόνουν αὐτῷ, καὶ ἄλλαι πολλαὶ αἱ συναναβᾶσαι αὐτῷ εἰς Ἱεροσόλυμα.	[Cf v 49 above]

179. THE BURIAL OF JESUS

MATT 27:57–61	MARK 15:42–47	LUKE 23:50–56
Ὀψίας δὲ γενομένης	Καὶ ἤδη ὀψίας γενομένης,	
[Cf v 62 below]	ἐπεὶ ἦν παρασκευή,	[Cf v 54 below]
	ὅ ἐστιν προσάββατον,	
ἦλθεν ἄνθρωπος πλούσιος	43 ἐλθὼν	Καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ
	Ἰωσὴφ T ἀπὸ Ἁριμαθαίας	ὀνόματι Ἰωσὴφ

[1] Ps 88(87):8; 38(37):11

WH mg: Mt 27:54 υἱὸς θεοῦ   56 Μαριὰμ | Ἰωσῆ   Mk 15:43 ὁ   Lk 23:49 αἱ

MATT 27	MARK 15	LUKE 23
	εὐσχήμων βουλευτής,	βουλευτὴς ὑπάρχων, ἀνὴρ ˹ἀγαθὸς καὶ δίκαιος,—˺ 51 οὗτος οὐκ ἦν ˹συνκατατεθειμένος˺ τῇ βουλῇ καὶ τῇ πράξει αὐτῶν,—
ἀπὸ Ἁριμαθαίας,	[Cf v 43*a* above]	ἀπὸ Ἁριμαθαίας πόλεως τῶν Ἰουδαίων,
τοὔνομα Ἰωσήφ,		[Cf v 50 above]
ὃς καὶ αὐτὸς	ὃς καὶ αὐτὸς ἦν προσδεχόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ,	ὃς προσεδέχετο τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ,
˹ἐμαθητεύθη˺ τῷ Ἰησοῦ·		
58 οὗτος προσελθὼν τῷ Πειλάτῳ ᾐτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ.	τολμήσας εἰσῆλθεν πρὸς τὸν Πειλᾶτον καὶ ᾐτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ.	52 οὗτος προσελθὼν τῷ Πειλάτῳ ᾐτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ,
τότε ὁ Πειλᾶτος	44 ὁ δὲ Πειλᾶτος ἐθαύμασεν εἰ ἤδη τέθνηκεν, καὶ προσκαλεσάμενος τὸν κεντυρίωνα ἐπηρώτησεν αὐτὸν εἰ ˹ἤδη˺ ἀπέθανεν· 45 καὶ γνοὺς ἀπὸ τοῦ κεντυρίωνος	
ἐκέλευσεν ἀποδοθῆναι.	ἐδωρήσατο τὸ πτῶμα τῷ Ἰωσήφ.	
59 καὶ λαβὼν τὸ σῶμα ὁ Ἰωσὴφ ἐνετύλιξεν αὐτὸ [ἐν] σινδόνι καθαρᾷ,	46 καὶ ἀγοράσας σινδόνα καθελὼν αὐτὸν ἐνείλησεν τῇ σινδόνι	53 καὶ καθελὼν ἐνετύλιξεν αὐτὸ σινδόνι,
60 καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν τῷ καινῷ αὐτοῦ μνημείῳ ὃ ἐλατόμησεν ἐν τῇ πέτρᾳ,	καὶ ἔθηκεν αὐτὸν ἐν μνήματι ὃ ἦν λελατομημένον ἐκ πέτρας,	καὶ ἔθηκεν αὐτὸν ἐν μνήματι λαξευτῷ οὗ οὐκ ἦν οὐδεὶς οὔπω κείμενος.
καὶ προσκυλίσας λίθον μέγαν τῇ θύρᾳ τοῦ μνημείου ἀπῆλθεν. [Cf v 62 below]	καὶ προσεκύλισεν λίθον ἐπὶ τὴν θύραν τοῦ μνημείου. [Cf v 42 above]	
		54 Καὶ ἡμέρα ἦν παρασκευῆς, καὶ σάββατον ἐπέφωσκεν. 55 Κατακολουθήσασαι δὲ αἱ γυναῖκες, αἵτινες ἦσαν συνεληλυθυῖαι ἐκ τῆς Γαλιλαίας αὐτῷ,
61 Ἦν δὲ ἐκεῖ Μαριὰμ ἡ Μαγδαληνὴ	47 Ἡ δὲ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ	

WH mg: Mt 27:57 ἐμαθήτευσεν Mk 15:44 πάλαι Lk 23:50 ἀγαθός,—δίκαιος 51 συνκατατιθέμενος

MATT 27	MARK 15	LUKE 23
καὶ ἡ ἄλλη Μαρία	καὶ Μαρία ἡ Ἰωσῆτος	
	ἐθεώρουν	ἐθεάσαντο τὸ μνημεῖον
	ποῦ τέθειται.	καὶ ὡς ἐτέθη τὸ σῶμα αὐτοῦ,
καθήμεναι ἀπέναντι τοῦ τάφου.		
	[MARK 16:1] Καὶ διαγενομένου τοῦ σαββάτου [ἡ] Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία ἡ [τοῦ] Ἰακώβου καὶ Σαλώμη	
		56 ὑποστρέψασαι δὲ
	ἠγόρασαν ἀρώματα	ἡτοίμασαν ἀρώματα καὶ μύρα.
	ἵνα ἐλθοῦσαι ἀλείψωσιν αὐτόν. (§181)	
		Καὶ τὸ μὲν σάββατον ἡσύχασαν κατὰ τὴν ἐντολήν,

180. THE WATCH AT THE SEPULCHRE

MATT 27:62–66

Τῇ δὲ ἐπαύριον, ἥτις ἐστὶν μετὰ τὴν παρασκευήν, συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς Πειλᾶτον 63 λέγοντες Κύριε, ἐμνήσθημεν ὅτι ἐκεῖνος ὁ πλάνος εἶπεν ἔτι ζῶν Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι· 64 κέλευσον οὖν ἀσφαλισθῆναι τὸν τάφον ἕως τῆς τρίτης ἡμέρας, μή ποτε ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ [T] κλέψωσιν αὐτὸν καὶ εἴπωσιν τῷ λαῷ Ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ ἔσται ἡ ἐσχάτη πλάνη χείρων τῆς πρώτης. 65 ἔφη [T] αὐτοῖς ὁ Πειλᾶτος Ἔχετε κουστωδίαν· ὑπάγετε ἀσφαλίσασθε ὡς οἴδατε. 66 οἱ δὲ πορευθέντες ἠσφαλίσαντο τὸν τάφον σφραγίσαντες τὸν λίθον μετὰ τῆς κουστωδίας.

WH mg: Mt 27:64 αὐτοῦ 65 δὲ

PART VI

APPEARANCES IN JERUSALEM AND GALILEE

181. THE RESURRECTION MORNING

Matt 28:1–10	Mark 16:1–8 [[9–11]]	Luke 24:1–12 [Luke 23:56*a*]
Ὀψὲ δὲ σαββάτων,	Καὶ διαγενομένου τοῦ σαββάτου	
		ὑποστρέψασαι δὲ [Cf v 10 below]
	[ἡ] Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία ἡ [τοῦ] Ἰακώβου καὶ Σαλώμη	
	ἠγόρασαν ἀρώματα ἵνα ἐλθοῦσαι ἀλείψωσιν αὐτόν.	ἡτοίμασαν ἀρώματα καὶ μύρα. (§179)
τῇ ἐπιφωσκούσῃ εἰς μίαν σαββάτων,	2 καὶ λίαν πρωῒ [τῇ] μιᾷ τῶν σαββάτων	τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων ὄρθρου βαθέως
ἦλθεν ⸢Μαρία⸣ ἡ Μαγδαληνὴ καὶ ἡ ἄλλη Μαρία	ἔρχονται ἐπὶ τὸ μνημεῖον [Cf v 1 above]	ἐπὶ τὸ μνῆμα ἦλθαν
	⸢ἀνατείλαντος⸣ τοῦ ἡλίου.	
θεωρῆσαι τὸν τάφον.	[Cf v 1*b* above]	φέρουσαι ἃ ἡτοίμασαν ἀρώματα.
2 καὶ ἰδοὺ σεισμὸς ἐγένετο μέγας· ἄγγελος γὰρ Κυρίου καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ καὶ προσελθὼν ἀπεκύλισε τὸν λίθον καὶ ἐκάθητο ἐπάνω αὐτοῦ. 3 ἦν δὲ ἡ εἰδέα αὐτοῦ ὡς ἀστραπὴ καὶ τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ λευκὸν ὡς χιών. 4 ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου αὐτοῦ ἐσείσθησαν οἱ τηροῦντες καὶ ἐγενήθησαν ὡς νεκροί.	[Cf vv 4, 5 below]	
	3 καὶ ἔλεγον πρὸς ἑαυτάς Τίς ἀποκυλίσει ἡμῖν τὸν λίθον ἐκ τῆς θύρας τοῦ μνημείου;	

WH mg: Mt 28:1 Μαριάμ   Mk 16:2 ἀνατέλλοντος

MATT 28	MARK 16	LUKE 24
[Cf v 2b above]	4 καὶ ἀναβλέψασαι θεωροῦσιν ὅτι ἀνακεκύλισται ὁ λίθος,	2 εὗρον δὲ τὸν λίθον ἀποκεκυλισμένον ἀπὸ τοῦ μνημείου,
	ἦν γὰρ μέγας σφόδρα.	
	5 καὶ ˹εἰσελθοῦσαι˺ εἰς τὸ μνημεῖον	3 εἰσελθοῦσαι δὲ
		οὐχ εὗρον τὸ σῶμα [[τοῦ κυρίου Ἰησοῦ]]. 4 καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἀπορεῖσθαι αὐτὰς περὶ τούτου
[Cf vv 2, 3 above]	εἶδον νεανίσκον καθήμενον ἐν τοῖς δεξιοῖς περιβεβλημένον στολὴν λευκήν,	καὶ ἰδοὺ ἄνδρες δύο ἐπέστησαν αὐταῖς ἐν ἐσθῆτι ἀστραπτούσῃ.
	καὶ ἐξεθαμβήθησαν.	5 ἐμφόβων δὲ γενομένων αὐτῶν καὶ κλινουσῶν τὰ πρόσωπα εἰς τὴν γῆν
5 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἄγγελος εἶπεν ταῖς γυναιξίν	6 ὁ δὲ λέγει αὐταῖς	εἶπαν πρὸς αὐτάς
Μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς,	Μὴ ἐκθαμβεῖσθε·	
οἶδα γὰρ ὅτι Ἰησοῦν τὸν ἐσταυρωμένον ζητεῖτε·	Ἰησοῦν ζητεῖτε τὸν Ναζαρηνὸν τὸν ἐσταυρωμένον·	Τί ζητεῖτε τὸν ζῶντα μετὰ τῶν νεκρῶν;
6 οὐκ ἔστιν ὧδε,		6 [[οὐκ ἔστιν ὧδε,
ἠγέρθη γὰρ καθὼς εἶπεν·	ἠγέρθη,	ἀλλὰ ἠγέρθη.]]
	οὐκ ἔστιν ὧδε·	
		μνήσθητε ὡς ἐλάλησεν ὑμῖν ἔτι ὢν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, 7 λέγων τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ὅτι δεῖ παραδοθῆναι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων ἁμαρτωλῶν καὶ σταυρωθῆναι καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστῆναι.
δεῦτε		
ἴδετε τὸν τόπον ὅπου ἔκειτο·	ἴδε ὁ τόπος ὅπου ἔθηκαν αὐτόν·	
7 καὶ ταχὺ πορευθεῖσαι	7 ἀλλὰ ὑπάγετε	
εἴπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ	εἴπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ καὶ τῷ Πέτρῳ	
ὅτι Ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν,	ὅτι	

WH mg: Mk 16:5 ἐλθοῦσαι

Lk 24:6 οὐκ . . . . ἠγέρθη: om D 5 it

MATT 28	MARK 16	LUKE 24
καὶ ἰδοὺ προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε· ἰδοὺ ⸢εἶπον⸣ ὑμῖν.	Προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν· ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε, καθὼς εἶπεν ὑμῖν.	
8 καὶ ἀπελθοῦσαι ταχὺ ἀπὸ τοῦ μνημείου μετὰ φόβου καὶ χαρᾶς μεγάλης ἔδραμον	8 καὶ ἐξελθοῦσαι ἔφυγον ἀπὸ τοῦ μνημείου, εἶχεν γὰρ αὐτὰς τρόμος καὶ ἔκστασις·	
ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ.	καὶ οὐδενὶ οὐδὲν εἶπαν,	
	ἐφοβοῦντο γάρ· * * * * 9 [[Ἀναστὰς δὲ πρωῒ πρώτῃ σαββάτου	
9 καὶ ἰδοὺ Ἰησοῦς ὑπήντησεν αὐταῖς	ἐφάνη πρῶτον Μαρίᾳ τῇ Μαγδαληνῇ, παρ' ἧς ἐκβεβλήκει ἑπτὰ δαιμόνια.	
λέγων Χαίρετε· αἱ δὲ προσελθοῦσαι ἐκράτησαν αὐτοῦ τοὺς πόδας καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ. 10 τότε λέγει αὐταῖς ὁ Ἰησοῦς Μὴ φοβεῖσθε·		
		8 καὶ ἐμνήσθησαν τῶν ῥημάτων αὐτοῦ,
ὑπάγετε	10 ἐκείνη πορευθεῖσα	9 καὶ ὑποστρέψασαι [ἀπὸ τοῦ μνημείου]
ἀπαγγείλατε τοῖς ἀδελφοῖς μου	ἀπήγγειλεν τοῖς μετ' αὐτοῦ γενομένοις	ἀπήγγειλαν ταῦτα πάντα τοῖς ἕνδεκα καὶ πᾶσιν τοῖς λοιποῖς.
	πενθοῦσι καὶ κλαίουσιν· [Cf v 7 above]	
ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, κἀκεῖ με ὄψονται. [Cf v 1 above]	[Cf vv 1, 9 above]	10 ἦσαν δὲ ἡ Μαγδαληνὴ Μαρία καὶ Ἰωάνα καὶ Μαρία ἡ Ἰακώβου· καὶ αἱ λοιπαὶ σὺν αὐταῖς ἔλεγον πρὸς τοὺς ἀποστόλους ταῦτα.

WH mg: Mt 28:7 †. . . . †

Mk 16:9–20 with ACDWΘ it vg syr cur pesh al pler; ℵB 1 it syr sin etc om; LΨ 099. 0112 have both the Long and Short Conclusions, cf p. 316 Lk 24:9 ἀπο τοῦ μνημειου: om D 6 it arm.

Mark 16	Luke 24
11 κἀκεῖνοι ἀκούσαντες ὅτι ζῇ καὶ ἐθεάθη ὑπ' αὐτῆς	
	11 καὶ ἐφάνησαν ἐνώπιον αὐτῶν ὡσεὶ λῆρος τὰ ῥήματα ταῦτα,
ἠπίστησαν.]]	καὶ ἠπίστουν αὐταῖς.
	12 [[Ὁ δὲ Πέτρος ἀναστὰς ἔδραμεν ἐπὶ τὸ μνημεῖον· καὶ παρακύψας βλέπει τὰ ὀθόνια μόνα· καὶ ἀπῆλθεν πρὸς αὐτὸν θαυμάζων τὸ γεγονός.]]

182. THE REPORT OF THE WATCH

Matt 28:11–15

Πορευομένων δὲ αὐτῶν ἰδού τινες τῆς κουστωδίας ἐλθόντες εἰς τὴν πόλιν ἀπήγγειλαν τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἅπαντα τὰ γενόμενα. 12 καὶ συναχθέντες μετὰ τῶν πρεσβυτέρων συμβούλιόν τε λαβόντες ἀργύρια ἱκανὰ ἔδωκαν τοῖς στρατιώταις 13 λέγοντες Εἴπατε ὅτι Οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς ἐλθόντες ἔκλεψαν αὐτὸν ἡμῶν κοιμωμένων· 14 καὶ ἐὰν ἀκουσθῇ τοῦτο ⸢ἐπὶ⸣ τοῦ ἡγεμόνος, ἡμεῖς πείσομεν καὶ ὑμᾶς ἀμερίμνους ποιήσομεν. 15 οἱ δὲ λαβόντες ⸆ ἀργύρια ἐποίησαν ὡς ἐδιδάχθησαν. Καὶ ⸢διεφημίσθη⸣ ὁ λόγος οὗτος παρὰ Ἰουδαίοις μέχρι τῆς σήμερον [ἡμέρας].

183. THE WALK TO EMMAUS

[[Mark 16:12, 13]]	Luke 24:13–35
[[Μετὰ δὲ ταῦτα δυσὶν ἐξ αὐτῶν περιπατοῦσιν	Καὶ ἰδοὺ δύο ἐξ αὐτῶν ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ
ἐφανερώθη ἐν ἑτέρᾳ μορφῇ πορευομένοις εἰς ἀγρόν·	
	ἦσαν πορευόμενοι εἰς κώμην ἀπέχουσαν σταδίους ἑξήκοντα ἀπὸ Ἰερουσαλήμ, ᾗ ὄνομα Ἐμμαούς, 14 καὶ αὐτοὶ ὡμίλουν πρὸς ἀλλήλους περὶ πάντων τῶν συμβεβηκότων τούτων. 15 καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ὁμιλεῖν αὐτοὺς καὶ συνζητεῖν [καὶ] αὐτὸς Ἰησοῦς ἐγγίσας συνεπορεύετο αὐτοῖς, 16 οἱ

WH mg: Mt 28:14 ὑπὸ   15 τὰ \| ἐφημίσθη

Lk 24:12 Ὁ δὲ . . . . γεγονός (Jo 20:6, 7, 10) with ℵABLWXΘ al pler; om D 4 it 1 vg

Luke 24

δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν ἐκρατοῦντο
τοῦ μὴ ἐπιγνῶναι αὐτόν.
17 εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς
Τίνες οἱ λόγοι οὗτοι οὓς ἀντι-
βάλλετε πρὸς ἀλλήλους περι-
πατοῦντες; καὶ ἐστάθησαν
σκυθρωποί. 18 ἀποκριθεὶς δὲ
εἷς ὀνόματι Κλεόπας εἶπεν
πρὸς αὐτόν Σὺ μόνος πα-
ροικεῖς Ἰερουσαλὴμ καὶ
οὐκ ἔγνως τὰ γενόμενα ἐν
αὐτῇ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις;
19 καὶ εἶπεν αὐτοῖς Ποῖα;
οἱ δὲ εἶπαν αὐτῷ Τὰ περὶ
Ἰησοῦ τοῦ Ναζαρηνοῦ, ὃς
ἐγένετο ἀνὴρ προφήτης δυνα-
τὸς ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ ἐναν-
τίον τοῦ θεοῦ καὶ παντὸς τοῦ
λαοῦ, 20 ὅπως τε παρέδω-
καν αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ
ἄρχοντες ἡμῶν εἰς κρίμα θανά-
του καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν.
21 ἡμεῖς δὲ ἠλπίζομεν ὅτι
αὐτός ἐστιν ὁ μέλλων λυτροῦσ-
θαι τὸν Ἰσραήλ· ἀλλά γε
καὶ σὺν πᾶσιν τούτοις τρίτην
ταύτην ἡμέραν ἄγει ἀφ᾽ οὗ
ταῦτα ἐγένετο. 22 ἀλλὰ καὶ
γυναῖκές τινες ἐξ ἡμῶν ἐξέσ-
τησαν ἡμᾶς, γενόμεναι ὀρ-
θριναὶ ἐπὶ τὸ μνημεῖον 23 καὶ
μὴ εὑροῦσαι τὸ σῶμα αὐτοῦ
ἦλθαν λέγουσαι καὶ ὀπτασίαν
ἀγγέλων ἑωρακέναι, οἳ λέγου-
σιν αὐτὸν ζῆν. 24 καὶ ἀπῆλ-
θάν τινες τῶν σὺν ἡμῖν ἐπὶ τὸ
μνημεῖον, καὶ εὗρον οὕτως
καθὼς αἱ γυναῖκες εἶπον,
αὐτὸν δὲ οὐκ εἶδον. 25 καὶ
αὐτὸς εἶπεν πρὸς αὐτούς Ὦ
ἀνόητοι καὶ βραδεῖς τῇ καρδίᾳ

[[Mark **16**]]

13 *κἀκεῖνοι ἀπελθόντες*

ἀπήγγειλαν τοῖς λοιποῖς·

οὐδὲ ἐκείνοις ἐπίστευσαν.]]

Luke **24**

τοῦ πιστεύειν ἐπὶ πᾶσιν οἷς
ἐλάλησαν οἱ προφῆται·
26 *οὐχὶ ταῦτα ἔδει παθεῖν*
τὸν χριστὸν καὶ εἰσελθεῖν εἰς
τὴν δόξαν αὐτοῦ; 27 *καὶ ἀρξά-*
μενος ἀπὸ Μωυσέως καὶ ἀπὸ
πάντων τῶν προφητῶν διερ-
μήνευσεν αὐτοῖς ἐν πάσαις
ταῖς γραφαῖς τὰ περὶ ἑαυτοῦ.
28 *Καὶ ἤγγισαν εἰς τὴν*
κώμην οὗ ἐπορεύοντο, καὶ
αὐτὸς προσεποιήσατο πορρώ-
τερον πορεύεσθαι. 29 *καὶ*
παρεβιάσαντο αὐτὸν λέγοντες
Μεῖνον μεθ᾽ ἡμῶν, ὅτι πρὸς
ἑσπέραν ἐστὶν καὶ κέκλικεν
ἤδη ἡ ἡμέρα. καὶ εἰσῆλθεν
τοῦ μεῖναι σὺν αὐτοῖς.
30 *Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ κατα-*
κλιθῆναι αὐτὸν μετ᾽ αὐτῶν
λαβὼν τὸν ἄρτον εὐλόγησεν
καὶ κλάσας ἐπεδίδου αὐτοῖς·
31 *αὐτῶν δὲ διηνοίχθησαν οἱ*
ὀφθαλμοὶ καὶ ἐπέγνωσαν αὐ-
τόν· καὶ αὐτὸς ἄφαντος ἐγέ-
νετο ἀπ᾽ αὐτῶν. 32 *καὶ*
εἶπαν πρὸς ἀλλήλους Οὐχὶ
ἡ καρδία ἡμῶν καιομένη ἦν ᵀ
ὡς ἐλάλει ἡμῖν ἐν τῇ ὁδῷ,
ὡς διήνοιγεν ἡμῖν τὰς γραφάς;
33 *Καὶ ἀναστάντες αὐτῇ*
τῇ ὥρᾳ ὑπέστρεψαν εἰς Ἰερου-
σαλήμ, καὶ εὗρον ἠθροισμέ-
νους τοὺς ἕνδεκα καὶ τοὺς σὺν
αὐτοῖς, 34 *λέγοντας ὅτι ὄν-*
τως ἠγέρθη ὁ κύριος καὶ ὤφθη
Σίμωνι.
35 *καὶ αὐτοὶ ἐξηγοῦντο τὰ*
ἐν τῇ ὁδῷ καὶ ὡς ἐγνώσθη αὐ-
τοῖς ἐν τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου.

WH mg: Lk 24:32 *ἐν ἡμῖν*

184. THE APPEARANCE TO THE ELEVEN IN JERUSALEM, AND THE COMMISSION OF THE DISCIPLES (Luke)

[[Mark 16:14]]	Luke 24:36–49
[[Ὕστερον [δὲ] ἀνακειμένοις αὐτοῖς τοῖς ἕνδεκα ἐφανερώθη,	Ταῦτα δὲ αὐτῶν λαλούντων αὐτὸς ἔστη ἐν μέσῳ αὐτῶν [[καὶ λέγει αὐτοῖς Εἰρήνη ὑμῖν]]. 37 ⸢πτοηθέντες⸣ δὲ καὶ ἔμφοβοι γενόμενοι ἐδόκουν πνεῦμα θεωρεῖν.
καὶ ὠνείδισεν τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν καὶ σκληροκαρδίαν ὅτι τοῖς θεασαμένοις αὐτὸν ἐγηγερμένον [ἐκ νεκρῶν] οὐκ ἐπίστευσαν.]]	38 καὶ εἶπεν αὐτοῖς Τί τεταραγμένοι ἐστέ, καὶ διὰ τί διαλογισμοὶ ἀναβαίνουσιν ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν;
	39 ἴδετε τὰς χεῖράς μου καὶ τοὺς πόδας μου ὅτι ἐγώ εἰμι αὐτός· ψηλαφήσατέ με καὶ ἴδετε, ὅτι πνεῦμα σάρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα. 40 [[καὶ τοῦτο εἰπὼν ἔδειξεν αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας.]] 41 Ἔτι δὲ ἀπιστούντων αὐτῶν ἀπὸ τῆς χαρᾶς καὶ θαυμαζόντων εἶπεν αὐτοῖς Ἔχετέ τι βρώσιμον ἐνθάδε; 42 οἱ δὲ ἐπέδωκαν αὐτῷ ἰχθύος ὀπτοῦ μέρος· 43 καὶ λαβὼν ἐνώπιον αὐτῶν ἔφαγεν.
	44 Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς Οὗτοι οἱ λόγοι μου οὓς ἐλάλησα πρὸς ὑμᾶς ἔτι ὢν σὺν ὑμῖν, ὅτι δεῖ πληρωθῆναι πάντα τὰ γεγραμμένα ἐν τῷ νόμῳ Μωυσέως καὶ τοῖς προφήταις καὶ Ψαλμοῖς περὶ ἐμοῦ. 45 τότε διήνοιξεν αὐτῶν τὸν νοῦν τοῦ συνιέναι τὰς γραφάς. 46 καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὅτι οὕτως γέγραπται

WH mg: Lk 24:37 θροηθέντες

Luke 24

παθεῖν τὸν χριστὸν καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, 47 καὶ κηρυχθῆναι ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ μετάνοιαν ⌈εἰς⌉ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν εἰς πάντα τὰ ⌈ἔθνη,—ἀρξάμενοι ἀπὸ Ἰερουσαλήμ· 48 ὑμεῖς⌉ μάρτυρες τούτων. 49 καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἐξαποστέλλω τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πατρός μου ἐφ' ὑμᾶς· ὑμεῖς δὲ καθίσατε ἐν τῇ πόλει ἕως οὗ ἐνδύσησθε ἐξ ὕψους δύναμιν.

185. THE APPEARANCE TO THE ELEVEN IN GALILEE, AND THE COMMISSION OF THE DISCIPLES (Matt)

Matt 28:16–20

Οἱ δὲ ἕνδεκα μαθηταὶ ἐπορεύθησαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν εἰς τὸ ὄρος οὗ ἐτάξατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 17 καὶ ἰδόντες αὐτὸν προσεκύνησαν, οἱ δὲ ἐδίστασαν. 18 καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν αὐτοῖς λέγων

[a]*Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ [τῆς] γῆς·*

19 πορευθέντες οὖν

μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, ⌈βαπτίζοντες⌉ αὐτοὺς εἰς τὸ

[[Mark 16:15–18]]

[[*καὶ εἶπεν αὐτοῖς Πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει.*

[Luke 10:22a]

[a]*Πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ πατρός μου,* (§102)

Mt 11:27*a*

[a] *Πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ πατρός μου,* (§47)

WH mg: Mt 28:19 *βαπτίσαντες* Lk 24:47 *καὶ* | *ἔθνη· ἀρξάμενοι ἀπὸ Ἰερουσαλὴμ ὑμεῖς*

Mt 28:19 *πορευθέντες οὖν* with BWΔΘΠΣ 1. 33. it vg pesh etc; ℵA al pler om *οὖν* Mk 16:15 *κἀκεῖνοι ἀπελογοῦντε λέγοντες ὅτι ὁ αἰὼν οὗτος τῆς ἀνομίας καὶ τῆς ἀπιστίας ὑπὸ τὸν σατανᾶν ἐστιν ὁ μὴ ἐῶν τὰ ὑπὸ τῶν πνευμάτων ἀκάθαρτα τὴν ἀλήθειαν τοῦ θεοῦ καταλαβέσθαι δύναμιν διὰ τοῦτο ἀποκάλυψον σου τὴν δικαιοσύνην ἤδη ἐκεῖνοι ἔλεγον τῷ χριστῷ καὶ ὁ χριστὸς ἐκείνοις προσέλεγεν ὅτι πεπλήρωται ὁ ὅρος τῶν ἐτῶν τῆς ἐξουσίας τοῦ σατανᾶ ἀλλὰ ἐγγίζει ἄλλα δινὰ καὶ ὑπὲρ ὧν ἐγὼ ἁμαρτησάντων παρεδόθην εἰς θάνατον ἵνα ὑποστρέψωσιν εἰς τὴν ἀλήθειαν καὶ μηκέτι ἁμαρτήσωσιν ἵνα τὴν ἐν τῷ οὐρανῷ πνευματικὴν καὶ ἄφθαρτον τῆς δικαιοσύνης δόξαν κληρονομήσωσιν ἀλλὰ* W for *καὶ εἶπεν αὐτοῖς: κἀκεῖνοι . . . . ἤδη* Hier

Matt 28

ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, 20 διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν· καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμὶ πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος.

[[Mark 16]]

16 ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται, ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται. 17 σημεῖα δὲ τοῖς πιστεύσασιν ⸀ἀκολουθήσει ταῦτα⸀, ἐν τῷ ὀνόματί μου δαιμόνια ἐκβαλοῦσιν, γλώσσαις λαλήσουσιν ⸆,

18 [καὶ ἐν ταῖς χερσὶν] ὄφεις ἀροῦσιν

κἂν θανάσιμόν τι πίωσιν
οὐ μὴ αὐτοὺς βλάψῃ,
ἐπὶ ἀρρώστους χεῖρας ἐπιθήσουσιν καὶ καλῶς ἕξουσιν.]]

[Luke 10:19]

ἰδοὺ δέδωκα ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν
τοῦ [3]"πατεῖν ἐπάνω ὄφεων" καὶ σκορπίων,
καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ,
καὶ οὐδὲν
ὑμᾶς οὐ μὴ ⸀ἀδικήσει⸀. (§102)

186. THE ASCENSION

[[Mark 16:19, 20]]

[[Ὁ μὲν οὖν κύριος [Ἰησοῦς] μετὰ τὸ λαλῆσαι αὐτοῖς

[1]"ἀνελήμφθη εἰς τὸν οὐρανὸν"

καὶ [2]"ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ."

Luke 24:50–53

Ἐξήγαγεν δὲ αὐτοὺς ἕως πρὸς Βηθανίαν, καὶ ἐπάρας τὰς χεῖρας αὐτοῦ εὐλόγησεν αὐτούς.
51 καὶ ἐγένετο
ἐν τῷ εὐλογεῖν αὐτὸν αὐτοὺς
διέστη ἀπ' αὐτῶν
[[καὶ ἀνεφέρετο εἰς τὸν οὐρανόν]].

[1] II K 2:11 [2] Ps 110 (109):1 [3] Ps 91(90):13

WH mg: Mk 16:17 ταῦτα παρακολουθήσει | καιναῖς

Lk 24:51 καὶ ἀνεφέρετο εἰς τὸν οὐρανόν with ABCLWXΘ it vg pesh al pler; ℵD 5 it syr sin om

	⟦Mark 16⟧	Luke 24
	20 ἐκεῖνοι δὲ ἐξελθόντες ἐκήρυξαν πανταχοῦ, τοῦ κυρίου συνεργοῦντος καὶ τὸν λόγον βεβαιοῦντος διὰ τῶν ἐπακολουθούντων σημείων. ᵀ⟧ ΑΛΛΩΣ ⟦Πάντα δὲ τὰ παρηγγελμένα τοῖς περὶ τὸν Πέτρον συντόμως ἐξήγγειλαν. Μετὰ δὲ ταῦτα καὶ αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ ἀνατολῆς καὶ ἄχρι δύσεως ἐξαπέστειλεν δι' αὐτῶν τὸ ἱερὸν καὶ ἄφθαρτον κήρυγμα τῆς αἰωνίου σωτηρίας.⟧	52 καὶ αὐτοὶ ⟦προσκυνήσαντες αὐτὸν⟧ ὑπέστρεψαν εἰς Ἰερουσαλὴμ μετὰ χαρᾶς μεγάλης, 53 καὶ ἦσαν διὰ παντὸς ἐν τῷ ἱερῷ εὐλογοῦντες τὸν θεόν.

WH mg: Mk 16:20 Ἀμήν

Short Conclusion of Mk (Πάντα δὲ etc) read by LΨ 099.0112 (which contain the Long Conclusion, 16:9–20, also) 274. mg 1 it syr har mg eth codd.

PRINTED IN THE U.S.A.

3^{50}

Wendell W. Greenlee.